СБОРНИКЪ

ОТЪ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ.

ЧАСТЬ ПЪРВА.

ПРОСТОНАРОДНА БЪЛГАРСКА ПОЕЗИЯ

ИЛИ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПѢСНИ.

ОТДѢЛЪ I

САМОВИЛСКИ, РЕЛИГИОЗНИ И ОБРЯДНИ ПѢСНИ.

КНИГА I

„Богатството отъ пѣснитѣ іе неописѣнно . . . . . требитъ да чакаме още много други да се прикладатъ на овіе пѣсни, ако любопитенъ човѣкъ издирвитъ това."

К. Миладъ. Бълг. Нар. пѣсни. Прѣдговоръ.

Събралъ и издава

К. А. Шапкаревъ.

СОФІЯ.

Печатница на „Либералний Клубъ".

1891.

Запазватъ се всичкитѣ права.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПЈЕ

Knih. t. Conova.

ПРѢДГОВОРЪ.

Въ прѣдговора си отъ Сборника на българскитѣ народни пѣсни покойний и приснопаметний К. Миладиновъ казва, че богатството отъ пѣснитѣ е неисцърпаемо и изражава надѣжда, че до издаденитѣ отъ Него „ще се прикладять и други още много.“

И дѣйствително богатството на българскитѣ пѣсни во Македония е неисцърпимо, а особито по селата и по помалкитѣ градове е изворътъ не само на пѣснитѣ, но и на всекакъвъ видъ народни умотворения, прикаски, н. п., пословици, гатанки, игри, обичаи, суевѣрия и пр., които вкупѣ очьртавать народний ни битъ и животъ, а най осѣзателно характеризирать и опрѣдѣлявать националностьта на населѣнието, у което тѣ се намирать. Защото тамъ селянитѣ и солянкитѣ, мжжи, жени и дѣца, стари и млади, възрастни и не възрастни, нѣмаещи да се занимаватъ со градскитѣ и искуственни труфила и да иждивяватъ излишнето си отъ работа врѣме во безполезни, а често и врѣдителни, попечения по днешнята, криворазбрана у насъ, цивилизация, или да се забавлявать со разновидни свирби и балове, единственитѣ тѣхни веселби и забавления прѣзъ зимнитѣ дълги нощи и могобройнитѣ праздници сж: старитѣ пѣсни, прикаскитѣ, гатанкитѣ и пр., со които невинно и семейственно си поминуватъ праздното врѣме, и които сж ги дочували (запазили) и до днесь, както въ постаро врѣме е било и во вситѣ градове и мѣста, до кждѣ що е живѣяла българославянска душа. Злото е само това че, както се забѣлѣзва, отъ день на день, по разни причини, за изброението на които не имъ е тукъ мѣстото, со постепенното изгубванье на старитѣ людие исчезва нѣусетимо и заедно со умирающитѣ стари пѣвци и приказвачи погрѣбва се во вѣчний гробъ и поменатото богатство отъ народнитѣ умотворения така щото, слѣдъ двадесеть години не ще ги има нито половината отъ колкото би могло да се намирать днесь подобни драгоцѣности, народни старини, както

сега ги нѣма нито четвъртината или осмата часть отъ колко що сѫществувале прѣди четиридесеть или петдесеть години. [1]) Сѫщо така се изгубватъ обичаитѣ и суевѣрията, които не помалко важни сѫ отъ колкото каквито и да би били други старини, — обичаитѣ се замѣстявать со нови, — чужди [2]), а суевѣрията,

---

1) Единъ — два примѣра може да ни послужатъ за достатъчно доказателство на и ненуждающето се инакъ отъ доказателства неопровержимо обстоятелство: а). Въ града ни, Охридъ, прѣди нѣколко години живѣеше единъ 90-годишенъ старецъ, Наумъ, който знаелъ билъ безбройно число стари геройски пѣсни, и между нихъ и една пространна за прѣземаньето на града ни отъ Турцитѣ. Когато се научихъ за той, толко важенъ изворъ, незабавно и много пѫти отърчахъ дома му, да го търсѫ, за да бихъ могълъ да почърпѫ щото би се намирало важно. Но, понеже речений, като по занятие просякъ, повечето врѣме прѣбиваваше по селата по просия, а рѣдко у града дохождаше, то, колчемъ бихъ го потърсилъ не могохъ да го найдѫ. А пакъ, отъ друга страна, разбира се, и самъ азъ не сьмь билъ всекога свободенъ отъ собствена своя работа, та да не бихъ ни минута или день пропуснѫлъ отъ да го търсіѫ, толко повече, че и обиталището му бѣше доста далечно отъ нашето и още че и не всекога сьмь прѣбиваваль въ родното си мѣсто, а повечето врѣме на живота си прѣкаралъ сьмъ вънъ отъ него. На послдне, имаещемъ случай да бѫдѫ малко по свободничькъ отъ важна своя работа, рѣшихъ се да удрѫ по дирата му и, както и да е, непрѣмѣно да го намѣрѫ. Но всекой може да си въобрази, какво е било моето наскърбление, когато за нещастие, научихъ се, че този драгцѣненъ пѣвецъ прѣди шесть мѣсеци билъ е умрѣлъ, слѣдователно, заедно съ мьртвото си тѣло завлѣкѫлъ въ студений си гробъ и въ невъзвратимо вѣчно забвение погребълъ и толко народни драгоцѣнности! ! . А даже и до сега не сьмь могълъ да се научѫ дали не се е запазила у другого часть поне отъ нихъ? Невѣрвамъ. Наслѣдници той не остави.

б.) Покойната ми баба, Арса Стрезова, во нашето дѣтинство не само много пѣсни знаеше и пѣеше, а и безбройни приказки, все отъ чистонародно происхождение, со които често забавляваше насъ, внучината си. Когато обаче дойде врѣмето, за да бихъ могълъ да ги съберѫ и запишѫ, тя, отъ гълбоката си старость не бѣше въ състояние да ме снабди, освѣнъ со една само малка часть отъ изобилното си прѣжно съкровище, както ще се види въ Сборника. Покойната почина на 95 годишна възрасть.

Не сѫ само тия два примѣра. На дѣтинството си ние помнимъ мнозина стари просяци, извори на изобилно число стари пѣсни. Днесъ ни единъ отъ нихъ не виждаме или и твърдѣ рѣдко, като нѣкоя опашата звѣзда; а новитѣ днешни просяци наслѣдиле отъ прѣдшественницитѣ си само просийското занятие, но не и пѣвчеството имъ. Во изложенитѣ пѣсни и приказки у Сборника ни отбѣлѣзанитѣ надъ всекоя имена на покойнитѣ имъ автори още повече усилватъ казаното ни.

2) За доказателство може да ни послужатъ изложенитѣ въ настоящий Сборникъ отъ сѫщий градъ Охридъ, въ които явно се види смѣсъ отъ турскобългарски или българотурски обичаи.

со распространението на науката, се забравятъ и изчезватъ, както можемъ да се увѣримъ отъ фактове, станѫли во наше врѣме.[1]) И ето голѣмата нужда за събирание и сохранение во писменъ складъ на все, що е старо, — народно.[2]) Но, кой да отиде по селата, по непроходимитѣ планини за тая толко важна, народна потрѣбность? Врѣмената до сега никакъ не сѫ били и още не сѫ благоприятни за подобно предприятие; — прѣтълкуванията, подкрѣпени и отъ външни подстрекателства, и послѣдующитѣ ги неминуеми бѣди и накости сѫ повече отъ вѣрни върху главата на който би се осмѣлилъ да со опита со него. А пакъ, догдѣто дочекаме желаемата благоприятность, не ще имаме во какво да я' оползотворимъ, както се каза погорѣ; зашото до тога едва ли нѣщичко би останѫло неизгубено. Во такъвъ случай, длъжность е, мислѫ, на всекой мало-много ученичькъ Българинъ, а особито на учителитѣ по селата и по помалкитѣ градове, възползувани отъ положението си да помогнѫтъ за запазването на древноститѣ ни, като всекой се постарае да запише по възможности колкото би се намирали такви во мѣстото му.

Прѣдъ видъ на всичко това, оцѣняющемъ голѣмата за народа ни полза отъ писменното съхранение на колкото би било възможно повече отъ тѣзи народни старини, още прѣдъ 1855 год. заловилъ съмъ се да събирамъ какви-то бихъ могълъ да намѣрѫ по оние поне мѣста, градове и села на отечеството ни, Македония, во които съмъималъ случай да по жи-

---

1) Това потвърждава и високоучений Д-рь г. К. Иречекъ (вижъ. Период. Списан. на бълг. книж. Друж. въ Срѣд. 1884 г. кн. VIII стр. 3). А другъ единъ Етнографъ, Рихардъ Андре, ето що казва:

„Сега е настанѫлъ послѣдний часъ за събиранье всичко неразмѣсено и оригинално; както прибираме въ етнографическитѣ музеи покѫщнинитѣ, оржжията и облѣклата на народитѣ, така трѣба да се потрудимъ да съберемъ и все, що се относи до умственийтъ имъ животъ, догдѣто още не се изгубило или размѣшало съ чужди елементи.“ (Etnographische Parallelen. VII.)

2) Безъ всеко съмнѣние наймного и твърдѣ важни отъ подобно естество материяли трѣба да сѫ се сохранили у помацитѣ, а особито въ Мънгленската околия, никакъ и отъ никого до сега непокѫтната. Въ единъ опитъ за събиранието имъ билъ би много труденъ, ако не и невъзможенъ поради разликата на вѣрата. Тукъ трѣба да се постѫпи много искустно и предпазливо, за да би се могло да се спечели нѣщо. Примѣра на г. С. Верковича имаме прѣдъ себе прѣсенъ още А каквито трудове и жьртви и да би станили, резултата имъ, вѣрвамъ, ще бѫде удовлѣтворителенъ, стига да се намѣри лице, което да се нагърби съ подобна мисия.

вѣж по нѣколко врѣме като учитель, или до които сьмь билъ по близу.[1]) И така, безъ да пощадіж трудове и разноски, сполучилъ сьмь да съберж единъ доста огроменъ материялъ отъ подобно естество, състоящъ отъ:

а) 700 и повече разни пѣсни, които съ наскоро доставени-тѣ ми съставлявать неимовѣрно-то, може би, число: 1250 даже и повече. А при нихъ и нѣколко исторически прѣдания.

б.) Повече отъ 200 прикаски.

в.) 1500 приберъ пословици и пословични изрѣчения.

г.) 400 и повече гатанки.

д.) 80 почти разни игри, мжжски и женски.

е.) Повсежизненитѣ обичаи и суеверия, т. е., рожбени, брачни, мьртовечки годишни и разни.

При нихъ придалъ сьмь още:

1) Кратко описание на народний български костюмъ мжжский и женский отъ нѣколко мѣста въ Македония, особито западна.

2) Българскитѣ названия на около 80 разни болести и начинътъ на цѣрението имъ у насъ домашнимъ образомъ.

3) 2000 почти български имена на градове, села, планини, рѣки и други разни мѣстности въ Македония.

4) Българскитѣ названия на разни видове риби, птици, жита, грозде, дървеса, трѣви, цветя и вѣтрове.

5) Нѣколко забѣлѣжвания върху Македонобългарското нарѣчие съ прибавлѣние на нѣколко собственни и фамилиярни имена (прѣзимена), употрѣбявани у българското население въ областьта ни. Най послѣ:

---

1) За заловянието со това прѣдприятие наймного и най-пьрво длъженъ сьмь уважаемому ми учителю и вуйку, Г. Янакию Стрезовъ, който прѣзъ 1854—1855 год. со примѣра си даде ми пьрвийть поводъ да се заловіж за тая работа. У него случайно единъ день прѣзъ поменута-та година видѣхъ во една тетрадка записани со грьцки букви нѣколко стари пѣсни, които така силно ме трогнжха, щото незабавно се одьрзостихъ да му ги поискамъ. Той ми неотказа, и азъ започнжхъ вече да продължавамъ събираньто. Вторий потикъ ми е далъ уважаемий тоже нашь съотечественникъ, Д-ръ г. К. А. Робевъ, който прѣзъ 1860—1861 год. даде ми да видж и прочетж за пьрвъ пжть наскоро издадени-тѣ отъ г. С. Верковича „Народне не ме Македонски Бугара и, со насьрдчителни думи ме подбуди и подкрѣпи усьрдно да слѣдвамъ започнатото си дѣло. Най-послѣ, издание-то на Миладинови-тѣ пѣсни, които едвай слѣдъ 1865 год. въ кукушь имахъ честь да видж за пьрвъ пжть, разведри небото на надѣждитѣ ми и ме убѣди че ще могж нѣкога и азъ со скромнитѣ си трудове да станж нѣщичко полезенъ народу еи. Ето лостоветѣ, които изъ начало сж ме подбудили, та отъ тога вече и до днесь единственното ми стремлѣние и заляганье е било: дѣлото ми да стане, колкото би било възможно, попълно и по съвършено и, какъ и какъ поскоро да види бѣлъ свѣтъ.

6) Повече отъ 2000 [1]) Македонобългарски рѣчи (думи) които у другитѣ части на общето ни отечество, България, или никакъ не сѫ въ употрѣбление отъ сънародницитѣ ни, Българи, или на рѣдко, или пакъ съ съвсѣмъ друго значение отъ каквото въ Македония.

Три четвърти почти или и, четиритѣхъ пети, отъ този материалъ е собственно притѣжание на срѣдня и западна Македония съ малки нѣкои исключения, а именно, събрани: отъ Стружско, (Преку-Дримъ), Дебърско, Кичевско, Битолско, Прилѣпско, Костурско, Леринско, Воденско, Гевгелийско, Гумендженско, Кукушко, Дорянско, Солунско, Тиквешко, Велешко, Щипско, Кочанско и др. окружия, а най много отъ Охридско; [2]) а останѫлата четвърта или пета часть събрана е въ Княж. България, Сѣверна и Южна, именно, въ Т. Пазарджийско, Батачко, Котленско, Карнобатско, Сливенско, Ст.-Загорско, Вратчанско, Софийско и други, а най много въ Самоковско, както ще се види въ надлѣжното мѣсто. А нѣколко нѣсни сѫществуватъ и отъ градъ Призрѣнъ, които не ще сѫ безинтересни за филолозитѣ и етнографитѣ.

Имаещемъ всѣкога предъ видъ че отъ подобна категория материяли не би имали съотвѣтствующата сѫществена полза и важность за цѣлта въ литературно отношение, ако въ нихъ не бѫде вѣрно и точно представено народното мѣстно произношение и народний духъ въ говора, то полагалъ съмъ вситѣ възможни старания да не се отклонѫ отъ това най необходимо правило, безъ съхраненнето на което вситѣ ми трудове, на вѣрно, били би по вѣтра. Заради това всячески съмъ се трудилъ самъ и непосрѣдственно да чърпѫ отъ оригиналнитѣ источници каквото е имало за чърпенье, безъ да се довѣрявамъ

---

1) Въ книжевната ми покана отъ 1885 год. по неволна погрѣшка, казано е: 1000 вм. 2000 рѣчи, както и за гатанкитѣ: 200 вм. 400.

2) Въ кое врѣме е събиранъ материялътъ ще се забѣлѣжи на потрѣбното му мѣсто, а тукъ нека спомена само въ кратцѣ: а) Прекудримский е записванъ презъ 1855—1861 год.; б) Отъ Охридский поголѣмата часть е записанъ отъ 1854—1864 г.; а останѫлата, отъ 1872—1878 год. в) Отъ Кукушкий поголѣмата часть, отъ 1865—1872 г.; а останѫлата на 1881 год. г) Прилѣпский презъ 1861—1865 г.; д) Костурский и Дебърский отъ 1880—1885 год. е) Самоковский презъ 1886 г. Така и др., Солунский, Битолский, Тиквешкий и пр. сѫ събирани въ годинитѣ, отъ 1861—1887 год. А Щипско-Кочанский, незнаѫ кога, тъй като го получихъ готовъ презъ 1885 год., който вѣроятно много попреди е записанъ отъ почтений му събирачь, г. И Шандаревъ.

на кои-годѣ и какви-годѣ писачи да ме снабдяватъ често съ невѣрно събирани материяли, освѣнъ малки нѣкои и маловажни исключения, въ които сж ме замѣстили лица отъ сжщитѣ чувства наджхани и по сжщето горѣпоменжто правило водими. Слѣдователно, всичко оригинално писано е по правописание, по възможности тъчно изразяюще гласовното (фонетичното) произношение на пѣвцитѣ и приказвачитѣ, които сж ми диктували събранийтъ материялъ. Така на пр.

1) Гласнитѣ *я*, *ѣ*, *э* съвсѣмъ сж исхвърлени отъ материяла ми, а сж замѣстени: *я* съ *іа*, *ѣ* съ *іе*, кждѣто така се изговаря, а съ *е͡а*, кждѣто се слушатъ комбинирани двата тѣзи гласеца или и съ просто *е*, кждѣто така се слуша; *э* въ срѣдъ рѣчитѣ, както и *ь*, съ *ж*, а на крайтъ никакъ го нѣма.

2) При нѣкои съгласни, било на края на думитѣ, било въ срѣдъ, като н. п. при съглас. *к*, *г*, *л*, *н*, прибавена е бук. *ь*, не за да изрази нѣкои особенъ звукъ, а само за да умѣгчи произношението на предидущата съгласна, при която се притуря, защото инакъ, като непуждна, съвсѣмъ се изоставя, както и сродната ѝ: *э*. Така постжнихъ въпъ отъ съображенията за приманьето или отхвърляньето на тѣзи двѣ прибавочни букви, въ нашето правописание, а само водимъ просто по начертаната ми программа, — да не фигурира въ материяла ми буква неабсолютно нуждна за тъчното и вѣрно изражение на народнийтъ ни говоръ. Слѣд. кждѣто *ь* билъ нуженъ, тамъ не е изоставанъ, даже, както се предрѣче, и въ срѣдъ думитѣ.

3) На края на сжществителнитѣ или усѣченитѣ прилагателни отъ мжж. родъ, предъ членътъ, послѣднитѣ бук. *э* и *ь* сж замѣстени съ *о* както се слушатъ тѣ у народний говоръ; а бук. *й* у прилагателнитѣ съ пълно окончание и у сжществителнитѣ, окончаюши на сжщата гласна, тя останва си непокжтнжта, за да омегчи звукътъ на послѣдующата гласна *о* — на членътъ *от*.

4) Бѣлегъ (') апострофъ, употрѣбенъ е надъ праздното мѣсто на нѣкоя изоставена буква.

5) Глас. *ге*, йотирана, е употрѣбена кждѣто се слуша подобенъ звукъ, а особито слѣдъ гласна или въ 3-то лице ед. числ. на сномаг. гл. *съмъ* = *ге* = 3-то л. мѣс. ж. р. = *ѝ*.

Букв. *а*, като особна рѣчь, сама срѣща се въ нѣколко случаи, въ всекой отъ които еднакво се употрѣбява, а само съ нѣкой отличителенъ знакъ за распознаванье или и безъ него.

Така; а) *га'*, съ апострофъ, = лич. мѣстоим. азъ, както се изговаря по нѣкои мѣста, особито по бръсячкий наричанъ говоръ. б) *гá*, съ прѫтчица, 3-то лич. мѣстоим. ж. р. вин. над., = *ѣ*, което у нѣкои мѣста, като у Кукушь и пр. се изговаря: *га* или просто: *à*. в) *га*, безъ никакъвъ бѣлегъ, — раздѣлителенъ съѫзъ, = или. Има и четвърто употрѣбление на сѫщата буква, макъ безъ бѣлегъ, равнозначуща съ показателенъ или поканителенъ сѫюзъ или междуметие, нъ това бива порѣдко, както по нѣкога, особито въ Ярловско—Самоковски нѣкои пѣсни, *га* се употрѣбява и вм. *а*, раздѣлителенъ съѫзъ.

7) *Се*, употрѣбява се тоже въ три случая: а) *с* безъ никакъвъ бѣлегъ = възвратно мѣстоимѣние — *ся*; б) *сѐ* со прѫтчица отъ горѣ, = спомагателенъ гл. множ. числ. — *сѫ*. както що се изговаря у поголѣмата часть на Македония, а по негдѣ и: *сет*; в) *се* со апострофъ, = *все*.

8) *Не*, сѫщо е употрѣбено во три различни случаи: а) *не*, безъ никакъвъ бѣлегъ, извѣстний отрицателенъ съѫзъ; б) *нѐ*, со прѫтчица, = лич. мѣстоим. мн. чис. вин. над. — *ны* — насъ; — в) *не*, член. множ. чис., за който пообширно ще се види другадѣ.

9) *Вѐ*, а) со прѫтчица, 2 = лич. мѣстоим. мн. чис. вин. над., *вы* — васъ скратено. б) *ве* безъ прѫтчица, = чл. мн. чис., за който тоже ще видимъ другадѣ.

10) *И*, употрѣбено е тоже въ три случаи: а) *и*, безъ бѣлегъ, = извѣстний съединителенъ съѫзъ; б) *ѝ*, со прѫтчица, лич. мѣстоим. дат. над, жен. р., само за нѣкои мѣста, а за останѫлитѣ, *е* споредъ казаното въ § § 1—5; в) *и*, со апострофъ, 3 = лич. мѣстоим. мн. чис. вин. над., = *ги* или *гы*.

11) Буква *щ* разложена е на бук. *шч*, както що се изговаря въ Македония, а не на *шт*. А во ония материали, що съмъ получилъ готови записани отъ Щипско и Кочанско, както и въ събранитѣ ми вънъ отъ Македония, тая буква е запазена непокѫтнѫта. [1]) Инакъ казано, приелъ съмъ правописание,

1) Почит. читатели ще забѣлѣжатъ въ Сборника ми и друга една особность и нововедение, така да се каже, не толко, може би, оправдателна споредъ нѣкои, слѣдующата, — водимъ по горѣпомѣнутото правило и желающъ да прѣдставимъ вѣрна картина на народний говоръ, колкото би се могло во по строга точность, азъ не се запрѣхъ и прѣдъ нѣкои коренни промѣнения на основното ни правописание, Така, на пр. съгл. бук.: *б, в, г, л, ж, з*, замѣстилъ съмъ по на негдѣ съ съотвѣтствующитѣ имъ, *и, ф, к, т, ш, с* и обратно, споредъ какщо го изисквала нуждата, за обяснение на което турилъ съмъ нѣкои кратки бѣлѣжки.

което днесь е прието отъ всичкитѣ събирачи на народни умотворения, а особито отъ редакцията на Мин. Сборникъ съ малки нѣкои исключения. Най послѣ не помалко внимание трѣбало би да се обърне и върху гласоударението, което не е все еднакво въ цѣла Македония. И дѣйствително, когато съмъ записвалъ материалитѣ си, не съмъ пропуснѫлъ и тѫзи важна точка, а, до колкото ми е било възможно, забѣлѣзвалъ съмъ и ударение-то. Запазването обаче на тая точность въ печата ще зависи повече отъ печатницитѣ ни, които дано би могли да се похвалятъ со богатството на подобни печатарски потънкости, отъ колкото отъ мене собствено. Както и да е, во забѣлѣжванията си по Македонобългарско-то нарѣчие счетохъ за неизлишно да откриѫ единъ параграфъ и за гласоударение-то, отъ който, по крайнѣй мѣрѣ поне, ще може до негдѣ да се узнае и това свойство на нашето нарѣчие.

Вообще, най вѣрно се отражава народно-то произношение и говоръ у насъ во нѣсни-тѣ, пословици-тѣ и гатанкитѣ повече, отъ колко-то во приказки-тѣ. Во послѣдни-тѣ, со прѣминуванье то отъ една епоха во друга, измѣнявалъ се донегдѣ и язикътъ, когато во първи-тѣ се пази по-стереотипно.

Колко-то се касае до онова, що съмъ писалъ отъ своя страна, т. е., обичаи-тѣ, изяснѣния-та на пословици-тѣ, изложенията на игритѣ, болѣсти-тѣ, язични-тѣ забѣлѣжания, прѣдания-та или каквото било отъ моя страна писано, водилъ съмъ се по нарѣчие и правописание неотдалѣчающе се отъ обикновенното днесь писмено нарѣчие и прѣобладающе правописание безъ обаче и съвсѣмъ строго да се придьржѫ о нихъ, постѫпваещемъ съгласно со духътъ на днешнитѣ правописатели, за което, навѣрно, при днешний *гледишь*, не ще ми се окачи нятно на погрѣшка поголѣма отъ колко-то на други мои събратя, — писачи.

Лицата, които по единъ или по другъ начинъ ми способствувалй, кой повече, а кой помалко, во извършванье-то ка прѣдставляюще-то се тукъ дѣло и за разрѣшение-то на любима-та ми, но трудна, задача, на кои-то естествено длъжѫ вѣчна признателность, сѫ слѣдующитѣ:

I. Во Охридъ: 1) Баба ми, покойната Арса Стрезова; братъ ѝ, тоже покойний Никола Рогузаровъ; щеркитѣ на първата и на вторія и синътъ на послѣдния, — Наумъ Н. Рогузаровъ. Отъ вси-тѣ тие твърдѣ искустни пѣвци чулъ съмъ и съмъ записалъ повече отъ 150 разни нѣсни и

много прикаски. 2) Шуря ми, покойний Хр. попъ Иванчевъ Гроздинъ и покойната ми тоже съпруга, Наумка попъ Ив. Гроздинъ, които ми сѫ испѣли много пѣсни и ми сѫ исказали не малко прикаски. 3) Г. Аргиръ Маринчевъ и Арса Кьосева со щерка си, Доста, изъ махал. Месокастро.

II. Во Прилѣпъ. 1) Н. В. Прѣп. О. Арх. М. Кусевъ. 2) Д-ръ К. Поменовъ во младенчество-то си; 3) Г. Марко Цепенковъ и Хр. Пърцановъ. 4) Баба Божана Търпанова и други.

III. Во Кукушъ. 1) Покойний Дельо Гребеняковъ, кой-то ми е испѣлъ едно непрѣзрително число юначки пѣсни; 2) г. Нако Карачанаковъ, кой-то ми е изложилъ подробно обичаитѣ на "Руссалиитѣ". 3) Д. Алексовъ, Хр. Г. Вълчевъ и Н. Пантовъ, учители, които сѫ ми спомогнѫли въ събиранието на доста пѣсни и прикаски.

IV. Во Гевгелия, г. Петръ Ачевъ, учитель, родомъ отъ Прилѣпъ, прѣзъ 1880—1883 год.

V. Во Костурско. 1) г. Пет. Орлевъ, учитель отъ Кост. сел. Бобица и покойната му съпруга Мария. 2) г. Търпко Поповъ, тоже учитель отъ кос. с. Дѫмбени, прѣзъ 1880—1887 год.

VI. Во Тиквешъ г. Добровский отъ сел. Ватешъ, прѣзъ 1861—5 год.

Щастливъ се считамъ, че имамъ честь да прѣдставя на почит. публика материалъ много повече отъ колко що бѣхъ обявилъ въ поканата си отъ 1885 год., тъй като, отъ една стърна, снабдихъ се со нѣкои още записки, оставени у дома ми; а отъ друга, че нѣкои отъ родолюбивитѣ ми приятели имаха добрината да ми добавятъ още доста немаловажни части отъ подобно вещество, за коя-то добрина длъжѫ имъ тоже вѣчна признателность. Между поменути-тѣ приятели попърво мѣсто държатъ слѣдующитѣ лица:

1) Н. В. Прѣп. О. Ар. К. Прѣчистанский, бивший прѣдсѣдатель на Солунската българска община, кой-то биде тъй добъръ да ме снабди съ 23 прикаски, събрани по негово настоявание и подъ негова провѣрка во родното му мѣсто, Кичава, прѣзъ 1881—1883 год.

2) Н. Прѣп. О. Иерод. Игнатий Рилский, ректоръ во Самок. Дух. Семинария, кой-то на 1885 год. ми подари 14 пѣсни, записани отъ него сѫщаго во Софийското окрѫжие.

3) г. Н. Поповъ, учитель во сѫщата Семинария, родомъ изъ прочутий Батакъ, кой-то тоже ме снабди со едно число

пѣсни, събрани отъ него во родното му мѣсто или и во околностьта му, прѣзъ 1886—1887 год.

4) г. Никола Юрдановъ, бивший секретарь во Самоковското Околийско Управление, който ми е испѣлъ пѣколко доста важни пѣсни изъ родното му тоже мѣсто, Котелъ, прѣзъ 1885 год.

5) Най много длъжж г-ну Ивану Шандареву, който напослѣдне 1886 г. има добрина-та да ми подари единъ тетрадъ со 114 пѣсни, 21 гатанки и пѣколко пѣснички, записани отъ него со строго внимание во градъ Кочани и во сосѣдний Щипъ.

6) Не помалко длъжж и г. Александру М. Битраковъ, учитель во народ. бълг. училище во г. Солунъ, кой-то се потруди да запише отъ живущитѣ тамъ Дебрани едно доволно число пѣсни, прикаски и гатанки прѣзъ 1881—1888 год.

7) Сжщо и г. Георгию Я. Стрезовъ, учитель во Бълг. во Битоля и Серското 4-класно училище, кой-то на послѣдне ме снабди со около 80 пѣсни и 10-на прикаски, събрани по негово настояние и провѣрка изъ Битолско и Лернско, прѣзъ 1886—1887 год.

8) Най сетнѣ, со крайно удоволствие, во послѣдньото ми тригодишно во Самоковъ пребиване можехъ да почьрпиж и отъ този градъ и окржжие-то му едно немалко количество пѣсни. Само отъ една невѣста, наша слугинка, Достана Стоева изъ село Ярлово, изслушахъ и записахъ тъкмо 165 пѣсни, повечето юначки и трагически со не помалко отъ по 100 стихове всекоя една възъ друга. Тая пѣвачка ми направи силно впечатление особито по това, че вси-тѣ тия пѣсни декламира ми ги со таква чудна лѣснота и безъ никакво, ни наймалко, подсъпванье, како да ги имаше на книга писани, та да си ги четеше. Нейна-та майка, баба Митра Стоева, казваше ми щѣрка ѝ, знаела много повече и поважни — *много старински*. За жалость обаче, само за пѣколко можехъ да найдж врѣме да испишж отъ нея, а не ше се оставиж до гдѣ-то ми бжде възможно, да издирвимъ кждѣто бихъ могълъ да узнаж че би имало. Слушалъ съмъ че се намираяи мнозина по селата богати пѣвачи. Нека не забравж да поблагодарю на г. В. Аврамову, Сжд. Приставъ, който прѣзъ 1888 год. въ Сливенъ ме снабди съ едно доволно количество пѣсни, написани отъ него въ Карнобатско и др. мѣста.

Освѣнъ помѣнатитѣ лица, за пѣвци и приказвачи послужили ми и мнозина други, заслужни-тѣ имена на кои-то ще се видѣть отбѣлѣзани надъ всекоя пѣснь или приказка на надлѣжно-то имъ мѣсто, както и мнозина други селяни, и селянки а особито най видно мѣсто дьржи покойнийтъ 85 годишенъ старецъ, дѣдо Петко, изъ прѣку Дримско-то во Стружска-та околия село Бърчво, отъ когото сѫ ислушани вси-тѣ прѣку Дримски пѣсни. А прѣимуществено за пословици-тѣ и за много прикаски, обязанъ сьмь на покойния си татка, Анастаса Пасхалиевъ Шапкаревъ, който, макаръ и крайно неукъ, твьрдѣ много обичашеда украсява обикновений си разговоръ со пословици, кои-то и сетне разясняваше со особни битови прикаски. Колкото за обичаи-тѣ, болести-тѣ, игри-тѣ и други остатъци отъ материяла, и то, колко-то се касае до Охридъ и Кукушь, тѣ сѫ плодъ на собственни-тѣ ми наблюдения со помощь-та и на уважаема-та ми майка, Мария; а за кои-то се отнасятъ до други мѣста, спомогнѫли сѫ ми нѣкои отъ горѣпоменѫти-тѣ лица.

Всий-тъ материялъ е раздѣленъ на три части и ще се издаде на нѣколко отдѣлни книжки, за улеснение, отъ които до сега сѫ излѣзли вече три: първата, подъ заглавие: „Материяли за животоописание-то на Бр. Миладинови и пр.“ като прѣдтеча на Сборника; втората — „Руссаллии“; а третята „Български народни прикаски и вѣрования“. Останѫло-то отъ материяла на Сборника, което съставлява поголѣма-та му часть, а може би да се съедини съ него и часть отъ преждеиздадено-то, се издава сега на три части, отъ които първата съдьржа исключително пѣсни-тѣ, на число повече отъ 1250 подъ заглавие: „Простонародна Българска поезия“, или „Български Народни пѣсни“, при които се прибавятъ и нѣколко исторически прѣдания за мѣста и лица. Та е подраздѣлена на нѣколко отдѣла, споредъ видътъ на съдьржание-то на пѣсни-тѣ, именно, I-й отдѣлъ съдьржа самовилски, змѣйски и религиозни пѣсни; II-й, обрядни-тѣ въ кои-то влизатъ Коледни-тѣ, Лазарски-тѣ, Великденскитѣ, свадбарскитѣ и мьртовечкитѣ; III-й, пѣсни изъ политический животъ така нарѣченитѣ исторически или юначни; IV-й отдѣлъ, пѣсни изъ челядний, частний и обществений животъ или битови наричани, въ които влизатъ овчарскитѣ, хайдушкитѣ, жетварскитѣ, плетварскитѣ, жальостнитѣ, любовнитѣ смѣшнитѣ и дѣтинскитѣ пѣснички и пр. [1]).

1) Отъ начало бѣхъ ги раздѣлилъ и нумеровалъ по классификацията на Миадиновия сборникъ; нъ отъ послѣ, по съвѣта на нѣкои отважни приятели и по

Вторатa часть отъ Сборника, подъ заглавие: „простонародна Българска философия“ раздѣлена, споредъ съдържанието ѝ на четири отдѣла, ще съдържа: 1) Прикаскитѣ, на число повече отъ 200 (ако се преиздадѫтъ и преждеиздаденитѣ). 2) Пословицитѣ, 3) Гатанкитѣ; и 4) Игритѣ.

Послѣднята, третя часть ще събира въ себе всичко друго останѫло отъ материяла на Сборника, т. е., обичаитѣ, суевѣрията, костумитѣ, болеститѣ и разнитѣ други названия и язичнитѣ забѣлѣжвания, освѣнъ онія. които ще придружавать пѣснитѣ и прикаскитѣ. А най послѣ, рѣчника или списъка отъ Македонобългарскитѣ рѣчи.

За всекой отъ горѣпоменѫтитѣ видове нека ми бѫде позволено да кажѫ по нѣколко думи отдѣлно.

I Въ брачнитѣ, любовнитѣ, смѣшнитѣ и разни други пѣсни има много, които сѫщеврѣменно сѫ и хороводни, т. е., пѣятъ се играещемъ пѣвцитѣ на хоро; несчетохъ обаче за нуждно да наредѫ тѣзи послѣднитѣ въ особенъ отдѣлъ. На една доволна часть особито отъ Охридскитѣ пѣсни знаѫ и гласоветѣ, на които се пѣятъ, и желалъ бихъ, ако бѣше ми било възможно, да ги издамъ и нотирани, което не щеше да бѫде, разумѣва се, безполезно и безинтересно за изучването на наший народъ и по тая часть отъ живота му.[1]) Но тъй като подобно удобство не ми се е удало до сега, то неволно и со прискърбие отказвамъ се по настоящемъ отъ намѣрѣнието и желанието си, като сѫщееременно и не губѫ съвсѣмъ надѣждата че, слѣдъ издание-то на Сборника ще ми се удаде каква-годѣ възможность да постигнѫ тази си цѣль издаващемъ на особена книжка нотирани оние само отъ пѣсни-тѣ на които знаѫ гласове-тѣ имъ. Тѣзи пѣсни отбѣлѣзалъ съмъ тукъ со кръстче (†).

специялисти по тѫзи часть, размѣнихъ онѫзи классификация съ настоящата за това и нумерацията имъ не ще бѫде еднаква съ прежнята.

1) Не помалко значение и важность въ етнографическо отношение, мисліѫ, би имали и гласоветѣ на пѣснитѣ, ако би могли да се представятъ тѣ съ изискуемата точность и со всекоя вѣрность, (това, вѣроятно, подбудило е Хърватский музикословъ, г. Фр. Ш. Кухача, да издаде нотирани до 1600 югославенски пѣсни, нѣщо подобно на което не е никакъ за вѣрванье да има у другитѣ Европейски, несравненно по образовани, народи). Но, като не могѫ да съмъ увѣренъ дали ще бѫдѫ честитъ да испълниѫ горѣказаното си горѣщо желание, то, желателно би било този недостатъкъ да се попълни, до негдѣ поне, во бѫдѫще отъ други лица, специялисти по музиката. За сега азъ ще се задоволиѫ само да забѣлѣжѫ мимоходомъ, че напѣвътъ на пѣснитѣ, както и хороиграньето различава до негдѣ отъ едно мѣсто на друго, споредъ разнитѣ условия на населѣнието.

Много отъ пѣсни-тѣ ми намиратъ се записани въ по нѣколко варианти, които не съмъ пропуснѫлъ по тая само причина, че сѫ чърпани не отъ едно и сѫщо мѣсто, слѣдов. и не тождественни както по обѣмътъ, така и по наречие-то си единъ со другъ. Сѫще на не малко отъ нихъ се срѣщатъ варианти и во други преждеиздадени Сборници, во г. С. Верковичевий, н. пр., во г. В. Качановский, во Чолаковий, Ив. Богоровий, во Пер. Спис. на книж. дружество и други, а наймного во Сборника на приснопаметни-тѣ Братя Хр. Миладинови. Азъ, при все това ги вмѣстихъ и во моя Сборникъ, безъ да глѣдамъ че тѣхни варианти имало обнародвани и другадѣ, и то по причина, че во поменутитѣ Сборници вариантитѣ на тѣзи пѣсни се явяватъ или не на пълно или на другъ говоръ или съвсѣмъ инако отъ како що сѫ у мене или пакъ найсетне че мѣстний говоръ у насъ не билъ точно схватенъ и вѣрно прѣдставенъ, [1]) нѣщо, което дълбоко наранява и осакатява литературното имъ изучванье. За улѣснение на почит. читатели, забѣлѣзахъ всекоя пѣсень, па която би имало други варианти, со прѣсилки до оние Сборници и Н-ра, кадѣто би се намирали тѣзи варианти, до колкото, разбира се, ми было въз-

---

1) За потвърдѣние на казаното, нека ми се позволи да приведѫ нѣколко фактове:

А) По непълнотата: Сравни Бълг. нар. пѣсн. отъ Бр Миладинови Н-ро Н-ро 9, 13, 14, 32, 73, 158, 165, 484, 567, 648 и много други съ съответствующитѣ въ настоящия сборникъ варианти тѣхни.

Б) По неточностьта на говора: Произношението на тѫногласнитѣ букви и на съответствующитѣ имъ отворени не е всекѫдѣ вѣрно запазено, както и лѣгкото и твърдо произношение на нѣкои съгласни. Така н. пр.

Во пѣсн. Н-ро 2 отъ Прилѣпъ срѣщатъ се: 1) *Битоля*, стих. 4, 12, 15; 2) *Пѫть*, ст. 11, 36; 3) *ѫжби*, ст. 14; 4) *мѫгали*, ст. 27, 32; 5) *Мѫшко*, ст. 29, 24 37, вмѣсто подлинно по Прилѣпский говоръ: *Битола, Патъ, Заби, Мазгали, машко.*

Во пѣсн. Н-ро 4 сѫще отъ Прилѣпъ

1) *На-земи* (Стружко), ст. 2; 2) молямъ, ст. 18 и во пѣсн. Н-ро 7 *люто*, ст. 28 вмѣсто чистоприлѣпскитѣ: *нà земи, моламъ, луто,*

Во пѣсн. Н-ро 15.

1) *Сустѫпи, кѫде, рѫце, пол-пѫть* и во пѣсн. Н-ро 43:

Недѣли, Недѣльо, дѫба, вм. *сустапи, каде, раце, пол-патъ; Недела, Недело*, даба.

Пѣсн. Н-ро 45 пакъ отъ Прилѣпъ.

1) *Кошульче*, ст. 49; 2) *чакаетъ*, ст. 52, 53; 3) *пѫтници*, ст. 57—59; 4) *ржкави*, ст. 107, 124; 5) да *излезътъ*, ст. 108; 6) *фати*, ст. 111, 112, вмѣсто *кошулче, чекаатъ, патници, ракави*, да *излезатъ, вати*

А во пѣсн, Н-ро 35 отъ Костуръ во рѣчитѣ: *отворатъ*, ст. 8; *слегуватъ*, ст. 9; *омиватъ*, ст. 10; *кажуватъ*, ст. 11; *покриватъ;* ст. 25; *пеетъ*, ст. 28; *заверуватъ*, ст. 29; *дръжътъ*, ст. 30; и во пѣсн. Н-ро 139: *женитъ, нѣматъ, чинитъ*,

можно да бѫде снабденъ съ подобни Сборници. А на края на тази първа часть притурихъ и обща сравнителна таблица на вси-тѣ пѣсни заедно съ вариянтитѣ имъ.

II. Отъ прикаски-тѣ една часть, 81 на брой, издадени сѫ вече прѣдварително, какщо се каза, во особна книга, III-а; а тукъ се притурятъ останалитѣ още, повече отъ 120 на брой. Първи-тѣ не сѫ раздѣлени на отдѣли; а сегашнитѣ съмъ ги распрѣдѣлилъ по нарѣчие-то и мѣста-та, отъ кѫдѣто сѫ събирани. Но добрѣ негли би било да бѣхѫ се распрѣдѣлили по съдьржание-то си, но азъ прѣдпочетохъ онова распрѣдѣление, като поудобно, поулѣснително и поизносно за филологическо-то имъ изучванье. Мислѭ со тѣзи послѣдни-тѣ да смѣсѣѫ и попрѣжни-тѣ, та да измѣнѭ и номеровката имъ, като сѫщеврѣменно поправѭ и нѣкои погрѣшки, неволно вмѫкнати въ първото имъ издание, незнаѭ обаче дали ще ми позволятъ това скуднитѣ ми материални срѣдства.

Върху прѣжде-издадени-тѣ ми горѣпоменѫти три книжки, явиха се нѣколко рецензии, които кроя да прѣдставѭ на читателитѣ во началото на II-та часть отъ сборника заедно и со нѣколко насърдчителни писма, пратени менѣ отъ нѣкои отважни родолюбиви личности по отношение на Сборника ми.

III. Пословици-тѣ и гатанкитѣ распрѣдѣлихъ по азбученъ рѣдъ, като означихъ и мѣстата, отъ кѫдѣто сѫ чърпани. До всекоя отъ първитѣ прибавихъ и значението, що ѝ се от-

---

броитъ, венчатъ, послѣднята съгласна *т.* е съвсѣмъ излишна спорѣдъ Косторский говоръ, била тя во един. или во множест. число, която со пази у говора само на сѣверозападнитѣ българи во Македония, какщо ще кажемъ пообширно на потрѣбното мѣсто, а никакъ не и во Костурско и по цѣлата южна ивица.

Подобни неточности, било по печатна погрѣшка, било по невѣдение на говора или по невѣрно записване, забѣлѣѫватъ се во Миладиновия сборникъ и на други мѣста, които отъ уважение къмъ свѣтитѣ сѣнки на авторитѣ имъ, отбѣгвамъ да излагамъ подробно, тъй като и мѣстото не е тукъ за подобни критики, а толко само приведохъ, колкото за да оправдаѭ горѣказано-то и да докажѫ че не отъ Богъ знае какви съображения съмъ се водилъ, когато съмъ приелъ да вмѣстѭ во Сборника си и такви пѣсни, вариянти на които се намиратъ во други сборници. А казаното по отношение за сравнение со Миладиновскитѣ може, безъ всекое двоумие, да се разумѣва во помалъкъ или поголѣмъ размѣръ и за пѣснитѣ на други, отъ поспециалисти издадени, Сборници, тъй като и тѣ немогѫтъ да се исключатъ отъ человѣческата природа, (виж. Переод. спис. во Срѣд. год. 1888, книг. XXIII-XXIV, слѣдователно и моето скромно дѣло не претендирамъ че ще бѫде сѫвьрхестествено, лишено отъ възможни недостатъци и погрѣшки, за които желалъ бихъ и учтиво бихъ молилъ безпристрастната критика да се произнесе своеврѣменно, за да растреби скувалтъ отъ чистото жито.

дава по насъ, както и обстоятелствата, при които се употрѣбява или отъ които е произлѣзла; а до нѣкои и прикаскитѣ или обичаитѣ отъ които сѫ произлѣзли. Между нихъ обаче намиратъ се и такви, които, по всекоя вѣроятность, не сѫ подлинно произведение на народа ни, а, приети отъ съживущитѣ или съсѣдни намъ народности во прѣводъ, со многоврѣменното имъ употрѣбление обаче, станѫле и като негова собственность. И на гатанкитѣ притурени сѫ имъ отгаткитѣ, както и мѣстата, отъ кѫдѣто сѫ чърпани. И отъ еднитѣ и отъ другитѣ има много обнародвани до сега и во други сборници, но азъ по сѫщитѣ горѣизложени мотиви не счетохъ за нуждно да ги изоставѭ. Както отъ пѣснитѣ, така и отъ прикаскитѣ обнародвалъ сьмь нѣкои въ П. Спис. или въ М. Сборн. но тукъ и нихъ помѣщавамъ.

IV. Обичаи-тѣ сами по себе сѫ разделени на дѣлове, споредъ врѣме-то и обстоятелствата, при кои-то се практикувать; ткка, н. пр., рожбени, брачни, мьртовечки, годишни и разни. При нихъ не счетохъ за излишне да прибавѭ и съотвѣтствующи-тѣ имъ суеверия, кои-то обикновенно у простолюдието, а особито у селско-то населѣние, се пазать твьрдо и со религиозна точность се испълнявать. Нѣкои отъ тѣзи послѣдни-тѣ, при все, що отъ пьрвъ поглѣдъ виждать ни се като сѫщи бабински примамливи баялки и безполезни суетини, — бабини деветини, во сѫщность обаче, повече-то отъ нихъ, особито ония, що се отнасять до малки-тѣ дѣца, сѫ безпрѣкословно отъ капитална важность като мѫдри мѣрки и прѣдпазителни правила, прѣдписани народу отъ свѣстни-тѣ ни прѣдеди за во дѣйствителна негова полза, кои-то, за да би имале поголѣма тяжесть прѣдъ очи-тѣ на потолство-то, та да би се построго пазиле и поточно испълнявале, облѣкле сѫ ги во религиозна-та форма на грѣха. Такви-тѣ желателно и нужно би било за напрѣдъ да се не изоставять. Но има суеверия и отъ съвсѣмъ простачко, даже и варварско, естество, като, н. пр., за вампиритѣ и други подобни които разбира се, били би излишни, и запазваньто имъ врѣдително.

V. Причина-та, коя-то ме е подбудила да вмѣстѭ во Сборника си български-тѣ названия на нѣкои болѣсти, е тая че, мнозина отъ наши-тѣ Българи, инакъ искусни, доктори, като изучиле медицина-та во странство и на чужди язици со латински или еллински термини, а не знаѭть че за повече-то белести сѫществувать си български имена, голѣми мѫчнотии и затруднения посрѣщать при споразумѣния-та си со боледующи-

тѣ отъ българско-то, особито селско, населѣние; така, н. пр., г. г. доктори-тѣ употрѣбявать чужди-тѣ названия: „*шкрофули, епидемия, тифусъ, ревматизмъ, плеврить, хидропекия, диярия, дисентерия*“, и много още други, кои-то народъ-тъ като ги не разбира, мисли си че се намира прѣдъ нѣкои френци доктори. Отъ това често произлизать и непоправимо врѣдителни недоразумѣния мѣжду болни-тѣ или домашни-тѣ имъ отъ една страна и между доктори-тѣ отъ друга, кои-то, за да ги избѣгвать, желателно би било, като Българи, да знаѫть че българский народъ во языка си има съотвѣтствующи на тие болести имена, кои-то всекой разбира. Така горѣказани-тѣ болести той ги назовава со названия-та: *кѫртейчина* или *желъки, ироедия, бущица, вия, бодежъ, ирозорище, вѫрвежъ, сѫрдешница*, и пр., както ще се види во отдѣла на болѣститѣ; та не ли много подобрѣ, поумѣстно и поулѣснително за г. г. доктори-тѣ би било, а по ползотворно за болнитѣ, ако първитѣ би имале добрината да усвоять вси-тѣ сѫществующи у языка ни български имена на болеститѣ и ги приемѫть даже во прѣводи-тѣ на медицински-тѣ съчинения вмѣсто чуждитѣ и непонятни на поголѣма-та часть отъ народа ни?

При нихъ прибавихъ и начинътъ, по кои-то нѣкои отъ споменѫти-тѣ болѣсти се цѣрять у насъ домашнимъ образомъ. Може би да не биде съвсѣмъ безполезно.

VI. Български-тѣ названия на градове-тѣ, села-та, планинитѣ, рѣки-тѣ и разни-тѣ други мѣсности изложихъ не со цѣль дм кажѫ, че во Македония само тѣзи сѫ вси-тѣ български имена на мѣстности-тѣ ѝ, а останѫли-тѣ сѫ другоязични, нѐ, а напомнихъ толко само отъ цѣло-то имъ число, колко-то могълъ съмъ да срѣщнѫ при първъ поглѣдъ, за да се изразѫ тъй, и то, за да дамъ поводъ на други, поспециялисти, да се позанимаѫть по сериозно со този важенъ въпросъ; защото, подробно-то изложение на всички тѣ географически названия на мѣстности-тѣ, кои-то (названия) заключавить въ себе важенъ отъ археологическа и историческа точка интересъ, во тая простодушна и чистобългарска ночти страна изисквало би поспециално и нарочно-то занимание со нея, та да би могло да се узнае отъ малко малко поне тази толко важна, а съвсѣмъ и отъ всѣкѫдѣ прѣнебрегнѫта часть на отечеството ни, както попространичко мислѫ да поговорю другадѣ. По цѣла-та почти Македония, освѣнь среднеюжна една малка часть, географически-тѣ названия сѫ туку-рѣчи, исключително

български и рѣдко, твьрдѣ рѣдко се срѣща мѣстность со нѣкое чуждо, — небългарско име. Само во послѣдня-та частичка, между Солунско, има села, макаръ и отъ Българи населявани, обаче носѫть днесь турски имена. Такви-тѣ излишне счетохъ да ги споменѫ во краткий си списъкъ. Впрочемъ и този въпросъ не е избѣгнѫлъ отъ сериозно-то внимание на специялисти-тѣ Славяни, — покойний Гилфердингъ подобенъ списъкъ изработилъ и за самата днешна Грьция со все Тесалия и Епиръ.

VII. При изложение-то на язичнитѣ ии бѣлѣжки върху наше-то Македонобългарско наречие[1]) дойде ми на умъ мисьль-

---

1) При все че за свойството на Македонобългарското нарѣчие ще се рѣче попространно во особно мѣсто, — III ч. во отдѣла на язични-тѣ забѣлѣжвания, не ми се вижда съвсѣмъ излишне да споменѫ за него нѣщо и тукъ въ кратцѣ.

Българско-то нарѣчие во Македония, спорѣдъ произношение-то на тѫпогласни-тѣ букви и на нѣкои отъ шипящи-тѣ съгласия, като и по други особености, може да се счита като подраздѣлено на петь поднарѣчия или говори:

а) Българско-то населѣние въ источната половина на областьта, отъ Поройскитѣ планини къмъ истокъ, говори, колкото върви по на истокъ къмъ Тракия, толко по приблизително и по сходно со Тракийскийтъ говоръ.

б) Во Охридъ, во най западнийтъ й край, и по цѣлата южна ивица, като започнемъ отъ Костуръ, минемъ прѣзъ Воденско и Солунско и чрезъ Сѣрско и стигнемъ до крайна-та источна граница, както и во цѣлата источна половина, строго е запазенъ тѫпавий звукъ на гласнитѣ: *ъ, ь, ѫ;* при това во тази ивица и звукътъ на буквата *я* често се чуе носовенъ = *ен*, както ще се види во пѣснитѣ и както ще се каже повече во принадлѣжното мѣсто. Во Костуръ даже и бук. *ѫ* изговаря се носовно; сѫщо и во нѣколко села между Солунъ и Сѣрь, именно, въ *Висока, Сухо, Зарово*, а до негдѣ и во *Легованъ*. Во сѫщи-тѣ тие мѣстности запазено е естественното произношение и на шипящитѣ сложни съгласни: *жд, дж, щ*.

в) На противъ, во Кичава, Прилѣпъ, Велесъ, Щипъ, и всичката почти сѣверна ивица отъ западъ къмъ истокъ, тѫпавий звукъ на горѣпоменѫтитѣ гласни: *ъ, ь, ѫ*, замѣненъ е со отворения звукъ на *о*, и *а*, освѣнъ прѣдъ *р*.

г) Во Скопско сѫщий този звукъ е замѣстенъ со отворений тоже звукъ на *у*, освѣнъ прѣдъ *р*.

д) А во Дебърско съвсѣмъ инакъ става. Тамъ звукътъ на вси-тѣ три тѫпави гласни: *ъ, ь ѫ*, прѣдъ каквито и да сѫ съгласни, безъ исключение, замѣстява се со пълний звукъ: *о* или *оа*, приблизително со *Румънското* наричано нарѣчие во Родопскитѣ планини, со което си прилича и по други особености. Между тѣмъ, произношението на споменѫтитѣ шипящи съгласни: *жд, дж, щ*, во мѣстноститѣ, отбѣлѣзани во послѣднитѣ три алинеи, замѣнено е съ произношението на *кь, гь*, гърлено, а у нѣкои рѣчи и *ч*, на *т*.

Друго едно забѣлѣжително, — Во сѣверозападната часть на областьта, отъ р. Вардаръ къмъ западъ, освѣнъ во Костурско т. е., во Прилѣпъ, Битоля, Охридъ. Рѣсенъ, Струга, Кичава и Дебъръ, запазена е крайната бук. *т* во 3-то лиц. ед. ч. у глаголитѣ наст. врѣм. и у произведнитѣ отъ него, която на всекѫдѣ другадѣ сѫ ѭ изоставиле.

А онова що е всеобще по цѣлата Македония, безъ никакво исключение, то е членътъ, който са явява на повечето мѣста като: *от, та, то*; негдѣ като: *ут*,

та за нѣкои недоброжелатели на народа ни, които, со съвсѣмъ нечиста и неблагородна цель, бладать си и прогласявать на лѣво и на дѣсно, че нашиј български језикъ билъ ужь умрѣлъ, изчезнѫлъ и изгубенъ, и че ние, Българи-тѣ, силомъ и на праздно сме се мѫчеле да въскреснемъ умрѣлия и да осѫществимъ неосѫществимо-то, тъй като на него не могло нищо важно да се напише; когато напротивъ азъ мислѭ съвсѣмъ инакъ, т. е., че нашиј језикъ не само е живъ и сѫществующъ во уста-та на народа со вси-тѣ си подробности и свойства на единъ пълнъ и богатъ језикъ, но поживъ даже и побогатъ и отъ много други днешни, въсхвалявани за богатство-то си језици. Липсва му само нуждно-то и достатъчно-то згрупиранье и обработванье. Поради разни повремѣнни обстоятелства разни-тѣ му частички застанѫли распрьснѫти низъ народа ни по пространната татковина, България, Тракия и Македония, та така постепенно и неусѣтимо, со минуванъето на вѣкове, сѫ се образувале нѣколко нарѣчия и поднарѣчия български, помалко или повече едно отъ друго отдалечени. Слѣдователно, за да би се съставило отъ нихъ пакъ едно цѣло, еднообразно, единъ цѣлъ еднообразенъ, и богатъ језикъ, — български, какъвто е билъ во старо врѣме, необходимо би било да се събере распрьснѫтиј му материялъ и отъ най-отдалечени-тѣ ѫгли на распространеното българско населѣние и, отъ какъ се събере всичкиј, да се избере отъ него все, що е наше, българско, та да се вложи въ народно-то ни влагалище, — български-тѣ словари и граматики, (кои-то, за жалость, още ги нѣмаме), а да се исхвьрли щото би било чуждо. Само тога, спорѣдъ мене, бихме могле да се гърдѣемъ, че ще имаме пълнъ свой језикъ. Защо-то и во найзакрито-то българско ѫгълче и во найзатънтената селска пъндила може да се найде такъвъ нѣкоиј драгоцѣненъ за језика ни камень, какъвъ-то на праздно бихме се мѫчиле до търсимъ и во само-то срѣдоточие на наши-тѣ филолози и језикословци, т.

та, то; а другадѣ, като : *о, та, то*; А во найпослѣдне забѣлезани-тѣ мѣстности, во сѣверозападъ, има и двѣ още други форми: *ов, ва, во; он, на, но,* които се виждатъ и у Руналанското нарѣчие и за които повече ще се каже на потрѣбното мѣсто.

Колкото за удареније, Мак. бълг. нарѣчие се дѣли на двѣ главни категории: 1) цѣлата западна страна отъ Вардаръ натамъ, освѣнъ горѣпоменѫтата южна ивица, Костурско, Воденско и пр. гласоударението се туря на колкото би било възможно по нагорѣ отъ послѣднийтъ слогъ на рѣчь-та. Тамъ сѫществува во по голѣмъ или по малъкъ размѣръ и енглитическото свойство. 2) Во всичката останѫла часть на областьта, — туря се ударението на предпослѣднийтъ слогъ, а во нѣкои случаи и у нѣкои мѣста и на послѣдний. Но за това повече другадѣ.

е., во поразвититѣ централни градове на отечество-то ни, кждѣто инъкъ и поизобилувать чужди-тѣ рѣчи и несвойствени на языка ни идиотизми. Много пжти ние, днешнитѣ учени, като по необходимость сме лишени отъ таково всеобшо и пълно знание на чистонародний ни языкъ, а се нуждаемъ отъ нѣкои рѣчи или фрази, за да удовлѣтворимъ потрѣбностьта си во изражението на свои-тѣ мисли, често принудени биваме да прибѣгваме до займствование отъ други чужди язици или до измудрено наковаванье во ковачницата си нови рѣчи, ужь български, та така, сме прѣпълниле языка си со рѣчи и свойства чужди или искуственно и фалшиво измудрени, — изродиле сме го, мислимъ си, негли, че напълно се е вече образувалъ писменій ни български языкъ, безъ да се догаждаме, че той, со несвойственни-тѣ му натрупани другоязични свойщини и калпави рѣчи, повече се обезобразява и огрубява, така щото, на единъ Българинъ, който не еималъ счастие-то да изучи и Европейскитѣ язици или да ученичествова во дѣдо Богорова-та школа, мжчно би му било да проумѣе нѣщо отъ написано-то по собственийть му ужь писменъ языкъ. А не ли би било подобрѣ, по естественно, по цѣлесъобразно съ духа на языка ни, вмѣсто да заимаме отъ чуждото или да се присиляваме да наковаваме ново, твърдѣ често и несъобразно съ духа на языка ни и невмѣстимо во състава му, повечето пжти мимическо само, не ли би било подобрѣ, повтарямь, вмѣсто тие несъобразности и нелѣпости, така да се изражж, да издиримъ и приемемъ свое-то, кое-то изобилно оставили ни наслѣдие бащи-тѣ и дѣди-тѣ ни? На това сж съгласни и вси-тѣ поталантива филолози, наши и външни, които се интересувать и се занимавать со изучването на нашийть языкъ. Я вижте, какъвъ хубавъ, гладъкъ и сладъкъ языкъ има книжката: „Богданъ юнакъ“, чьрпанъ изъ народнитѣ уста? ? Во такъвъ случай и недоброжелатели-тѣ ни хулители не ще имжть за какво да се присмиватъ на языка ни.

VIII. Со сжща-та горѣизложена цѣль събралъ съмь и повече отъ 2000 Македонобългарски рѣчи, които, както споменжхъ и отъ попрѣди, у други-тѣ части на отечеството ни или никакъ не сж извѣстни или рѣдко се употрѣблявать или пакъ и со съвсѣмъ друго значение.[1]) Заради това изложихъ и разни-тѣ имъ зна-

1) особено внимание заслужватъ оние рѣчи, които макаръ и често да се срѣщатъ во църковнийть ни языкъ во живъ обаче говоръ сж се запазиле во Македония повече отъ колкото во другитѣ части на България. Не би било злѣ да се споменжтъ тукъ нѣколко; таква; и. п.

чения, които, спорѣдъ мѣста-та, имѫтъ; а, за потвърждение на изяснѣнията имъ, счетохъ за необходимо да улесня читателитѣ со прѣсилки къмъ оние мѣста отъ Сборника, т. е., къмъ пѣсни-тѣ, прикаски-тѣ, пословици-тѣ и пр., кждѣто некоя рѣчь се срѣща, както у мойтъ, така и у Миладиновийтъ и у С Верковичевийтъ. Между тѣмъ обаче срѣщатъ се и такви рѣчи, за происхождание-то на които съмнѣвалъ съмъ се дали е чистославянско или чуждо. Такви-тѣ отбѣлѣзалъ съмъ со звѣздица (*).

„Бедро, бес, бигло, биліе, близна, блюдо, Божикъ, брак, бран, бреме, бріга, брод; Ведовно, велѩм, вежѫ, весло, все, вещ, виме, вис, влас, возѫм, врак, вражѫм, вреще; гад, газѫм, гибам, гной, гноѩм, гоѩм, гредѫм, гризѫм, грозд, губа, гувежѫ, гѫжва; двайца, дважд, двояк, делник, дихания, доба, до'одок, дугав; Единок, заслѫг, зидам, зной, зърцала; икра, инако, кадѫм, кадеш, камо, кликам, клинец, клин, кревам, кутър, кутрѫм, кършѫм, кѫтник; Ложиње, ложник, ложница, лозина, лозница, ломѫм, людіе, лѫг; Макам, матица, маторица, младенец, мокам или мочам, мраз, мѫженка; Надолњвам, надзирам, назорум, на'ождам, наход, начеток, невеста, ничкум, нога; Оба, обайца, обуй, овой, одър, окно, окце, онамо, опсица, осой, остенъ отвод; Плодница, поѣля, поѣлям, подвезка, подложка, подножка, поздно, погон, полог, последок, потем, прашам, (нитам), пресник, присой, просяк; Разбой, рушвам; свита, секира, сиков, симинам, скопак, сланина, сланток, сметища, сотрешвам, стежер, строг, стока, стеквам, страсти, стрелѩм, строй, стройник, струп, стѫлбец, стъло, сугуба, събѫр, съпарен; Така тест, тиліе, тлеѩм, тройца; Убрус, угарок, удина, улище; Челник, челюст, чинѩм, чуму (чему); Шетам, шлеме; Юнец, юничка, юнче и много още други.

Слѣдъ нихъ дохождатъ рѣчи, не по малко важни, кои-то се срѣщатъ или не во църковнийтъ язикъ, (много отъ нихъ се слушатъ во другитѣ славянски племена), сматрятъ се обаче като собственность повече на българо-македонското нарѣчие отъ колкото на другитѣ бълг. нарѣчия. И отъ нихъ нека приведѫ нѣкотко:

„Адож'вам; бакнувам или бац'вам, бачило, бач'вам, бач, бељвица, бигор, биска, бишка, бладам, блювам, босак, босица или боска, ботаѩм, братим и братимица, брич, бричѫм, бришчѫм, бростурск, брошч, брулям, брусник, брут, бугла, буица, бунишче, бутин, буят, бърлив, бърлок, бърце, бѫцки; Ваган, 'вака 'ваков, вало, валя'йца, валям, вал, варкам, вар, вегав, ведрина, везме, веленце, венър, верверица, ветка, вешчер, вешчица, вигіе, видра, вица, влага, влажен, влакно, воден, водици, водник, волуна, вранца, вратика, вързма, върчка; Галатвам, галица, гачкам, гаш'ник, гайгур, гинѩм, глаздав, глотен, глот, глотка, глушец, глушина, глюж, гнѩсен, гнѩсота, голичишче, горница, горослед, грагор, грагорвам се, грахор, грах, гризѫм, грунец, гугам, гуганче, гуза, гузам, гумно, гъргуле, гърдѫм, гъркленик, гърлец, гърлица, гърнец, гърчманик, гъткам се; Двеобразник, дебедика, декам се, денница, дерокраци, джарѫм се, джизд, джещнѩм, джугам, джумка, джунец, дзвиска, дзвона, дзвонѩм, дземнѩм, догнувам се, дода, додевам, домакин, домашар, допърва, дородок, доѩм, древеник, древеница, дропља, дулак, дулец, дуяк, дърма; Еве или ево, ега, ежено, еришче; Жаркам, жар, жвакам, жгалеб, жглен, жголбан, жекав, желька, жеунка, живогребец, жирува, жица, жлебиње, жужель, жур, журѫм; Забрутен, заврак, завърница, загар, загвамъ се, загон, задевам, задирам, задуси, задуша, задушбина, зазъбица, залек, залетвами, замкинос, запрегвам, запретвам, запурнина или запуро'йка, зарек, застра или дзастра, засълвам, затинам, затка, заушки, збихам, збор'вам, згдоб, зеленика, зелник, зелька, зиморлив, зод, зо-

IX. Најпослѣ прибавихъ и единъ списъкъ отъ повечето чужди рѣчи, што се намиратъ во Сборника и то, за улѣснѣние на оние отъ читатели-тѣ, конто, като сж далечь отъ наши-тѣ стрѣни, незнаижть, може би, значение-то на вмѣкнѣти-тѣ во язика ни отъ сжсѣдни-тѣ или съживущи со насъ народи чужди рѣчи.

А найнакрай, само за любопитство, придадохъ едно число български рѣчи во сравнение со съотвѣтствующитѣ имъ Грѣцки,

---

досвам, золвеник; золѣм, зърцки; Избирок, изваждам, изварок, извор, издеслив, изливокълчеи, издоста, измет; Камушка, катинар, кахтѣм, кахтица, кинѣм, киселина, клавам, кланик, клепка, клепкам, клечѣм, клипотарец, клопотарец, клювкам, клюн, кобакъ, кодош, кокошарник, колебка, коленик, коложег, колце, колцина, комина, конопички, конярница или конюшница, коран, кориљ, косель, тосощасец, костеничав, кострак, котелец, котлѣм, коха коца, коцорѣм се, кочѣм, кошуля кран, крапотник, краяшник, крена, крес'ница, кре'ок, креч, кречман, кривец, крочшни, кукерица, куанаим, кърбола, кървайца, кървайчина, кързинка, кърѣям, къртейчина, кърфан, кършенка; Лапан'ца, лапарди, лапурдина, ласто'арка, ледина, ленешка, лествица, летам, летница, лет, лецка, лив, ливкам, лига, лигаѣм се, лизгам се, лиљ нога, линар, лице, листопад, личен, лопув, (лопинецъ въ Самок.), лостѣм, лукозина, люкяник; Мамѣм, мачка, мачорок, менка, мехтер, мешко, мешница, мешунка, мижѣм, мил, митареѣм се, млякам, модър, молитвам, момино, моорници, мор, моранец, моч, мош'не, м шорит, мренец, муренка, мърва, мърза, мързнам, мъркам, мѣжѣм, мѣска; Набодло, набой', наверев, навивам, наврънито, нагон, надседвам, надяда, налеок, наместничав, намет, нана, напокон, напрасница, нараник, нароглив, наржквица, наржчен, наржчница, насе натушвам се, наурез, наяс, недофетен, некни, неколцина, немой, нечий, неядка, нивичка, низ, ницина, ничий, нишам, ногаи'ца, ногалка, ножница, ноктец, норинам, норче, нѣршѣм се, нуцко; Обѣшник, обяло, оглавник, огнило, огница, одевам, озимка, окат, олумлани, онака оналку, опаец, опинок, оплава, оптока, орешец, орешка, оркана, орница, осило, оскомина, оскруша, отвор, отту, очув; Павлака, пакя, палав, палам, памет вам, папа'йца, партеница, пасинок, пашчерица, петок, пенюшка, пердух, перница, песидрен, песинокт, песяк, песячка, печкам се, печок, печурка, пикупа, пиперка, пинка, пиралка, писа, питач, плазда, плакиѣм, плацка, плашица, плужница, пламнам, повик, погазей, погибель, и погибеш, погѣзички, подбелци, подбрадник, подвал, подведница, подкожник, подмол, подноктица, подопашница, подорешка, подсеанки, поклади, полазица, полата, полежина, полено, полесок, пономнче, поплак, попраг, пора, поредия, поручег, носнопица, постеля, постулок, посуда, посѣдка, пошчѣм, превез, прегач, преживям, прекнувица, ъреперица, пречопчавам, престройник, претам, претекнам, претил, прусам, прѣд, пулѣм, пченка, пължкав, пъндила, пърч, първиче, пърга, пърле, пърлица, пърше; Рабуница, разбой, разла'ам, разор, разсален, ракам, ракотинка, ракида, раска расол или пресол, раскърс'ница, расѣм, рафя, рачкор, резакия, релюшка, ренѣм, ресечка, рехулав, ризам, рикам, рилка, ротуз, ронѣм, ропам, ронотина, росница, руга, рука, рупель, рускам, рутлайца, ручег, ръми, рѣчник; Сакам, сало, сирия, сита, седело, сек, сенеѣм, сен, сере, синяк, синаница, ситка, склобец, скобал, скобует, сколовранец, скорен, скоривам, скочец, скубурец, скутник, скържав, слач, сменка, смил, смок, смрад, смърчкам, снѣга, сокай, спарча, спонец, ставям, стеля, стоножица, стратор, страчка

Влашки и Албански, като происходящи отъ едни и сѫщи нореня.

Во заключение, ще ми бѫде позволено, надѣѭ се, да споменѫ още нѣщо относително до цѣлий прѣдставляющъ се тукъ материялъ въобще.

Прочее, както всекой вижда, азъ прѣдставямь на срѣди материяла си суровъ, необработанъ, какъвто сьмь го чьрпалъ отъ оригинални-тѣ му источници, — азъ турямь на срѣда-та единъ огроменъ купъ отъ непрѣчистена и необработена руда, а специялисти-тѣ златари, — учени-тѣ ще се потрудятъ да я прѣ-

---

страчѫм, стрецки, стрико, стрина; стърмен, стърмец, стѫлница, сугарно сугвам се, сунвам, суредвам, сурий, сушѫм, съграда, състак, сърдешница, съркам, съжен, сѫк. сѫна; Татко, татковина, тепам, тепилок, терам, тетива, тетка, тейко, теѭм, тишка, ткаѭм, тлака, топеница, топор, топоряѫм се, торлак, торлаци, торче, трачѫм, требѫм, трескот, трешница, трешчѫм, троцкам, трѣдове, тръд, ууку, тук, тулина, тунтурица, тупаница, тургам, турна, тутлѭм, тутурка, тучен, тушѫм, тълчег, тълчѫм, търбух, търлав, търможѫм, търторѫм, търчам, тѫтнѫм; Угар, угич, угризи, узда, ужвеник, ужина, узнавам, укусвам, улог, улюляйка, умник, урва, урвалишче, уривам, уредвам, урез, усат, устрел, утеквам, ухце, ушник; Фалаг, фрѫнк, фрѫшки; Хамкам, харен, харо, хайпида, химела, ховой, хубав, хулайца, хунани, хутарѫм се, хълтица, хърбет (Руск. хребеть), хърт или хъртка; Цаблан, цвирѫм, цвитулька, цвитлѭм, цибрина, цимкам се, циклав, цицам, цицка (бол.), цъкло, църпка; Чавка чад, чадѫм, чалѭм, чапия, чекор, честина, че'ел, чешель, чешлям, чимбарци, читаѭм, чкор, чмеѭм, чука чун, чупа, чупка, чурило; Шега, шегвам се, шегърт, шенци, шик, шикосвам, шиялник, шилец, шклен, шкрипец, шкърка, шлюнец, шлякам, шпърт, шунѫм, шуркам, шушлюпатка, шушулешка, шчибун, шипче, шчица, шчур, шчурѫм; Яболшница, яболчурина, ядец, язо'ец, яз (сѫществ.), ярем, ярец, ясика, ястреб; Ѭгарец, ѭдица, ѭзица."

Потемъ нихъ слѣдвать рѣки, кои-то макаръ и да сѫ обши по вси-тѣ стрѣни на отечесгво-та ни, но накъ имѫть по нѣкое особно значениее у насъ. И такви да приведѫ нѣколко:

„Баба, бабка, барам, благ, буза, булька, бърдо, бъркам; Ведро, виѭм, влак, враг, врева, вревѫм, вреден, върнит; Гребло, гърд, гѫба; диня, драг; жабка, ждребе, железница; Заба'ам, задница, закачвам, збор; Искарвам, испол, Карам, клацкам, клепало, кюч, кобец, копан, косар, косѫм се, краци, кржг, кърмѫк, кърпа, кѫсам; Лук, любев, лют; Маз, мама, милос, мишка момък, мотам, мърсен; Намервам; Обидвам, обор, одобрувам се; Падам, перѭм, печалѭм, пикам, питам, пкавѭм, погождам се, пол, пометвам, поставям, починвам; Рало, режѫм, риза, рог, род; руда; Свита, седло, славей, слагам, слог, стан, стигвам, страдвам, сремѫм; Тегло, трудна, туривам, тургам; Хубав; Чувам.

Слѣдъ нихъ найсетне дохождать рѣчитѣ, които сѫ сѫще во употрѣблѣние и во другитѣ части на България, но само со малко или повече различно произношение.

И на свьршькъ, срѣщѫть се тукъ тамѣ низъ рѣчника рѣчи-тѣ отъ съмнително за мене происхожение; които, както казахъ, отбѣлѣзани сѫ со дзвѣздици (*).

чистять и прѣцедять, за да извадять отъ суровото ѝ вещество колкото процента драгоцѣненъ металъ би могли да намѣрять во нея; на какъвъ-то клонъ на наука-та и да принадлѣжать, тие ще могѫть во материяла ми да намѣрять по нѣщо занимателно всекой по своята специалность, — Етнографътъ и Историкътъ, Географътъ, Филологътъ и Археологътъ, Медикътъ даже и ботаникътъ и пр. еднакво не ше бѫдѫть лишени отъ по нѣшичко полезно, занимателно и принадлежаща на клона му. Между това обаче, като забелѣжать, било во пѣсни-тѣ, приказки-тѣ, пословици-тѣ или во гатанки-тѣ, било во обичаи-тѣ или во нарѣчие-то на цѣлий оригиналний материялъ или во каквото друго въобще, нѣкой чужди, небългарски, идиотизми и рѣчи, Сърбохърватски, и. п., Грьцки или Турски и Албански, не ше заключать, разбира се, че, поради тая ничтожна причина, и населѣние-то, отъ което е събранъ този материялъ, може или трѣба да се сматря като отъ Сърбохърватска, Грьцка, Турска, или Албанска народность сѫше така, както Бошнацитѣ и въобще Сърби-тѣ отъ турско, не могѫть да се сматрять за Турци по причина, че язикътъ имъ изобилува со турски рѣчи, не; напротивъ, то си е чисто българско, а прикачиле сѫ се или се вмѫкнѫле во язика и во живо-та му тие чужди рѣчи и свойства вслѣдствие на съсѣдство му со околни-тѣ и близосѣдни народности, както и у сърбскийтъ, турски-тѣ и нѣмски-тѣ. Така, и. пр., во сѣверозападни-тѣ части на Македония, съсѣдни на Хърватосърби-тѣ, влѣзли нѣкои Сърбохърватски рѣчи и цѣли пѣсни даже; во южна-та ивица, ближна до Грьци-тѣ,—Грьцки; во западни-тѣ страни, погранични на Албания, — Албански; а всекѫдѣ въобще, а особито по градове-тѣ и кѫдѣто турско-то населѣние е погѫсто, забелѣзвать се много рѣчи, обичаи и цѣли даже изражения турски. При все това, стьблото на язика и скелетътъ на народнийтъ битъ си е български, както и само-то това насѣление е убѣдено, а и всекой безпристрастенъ наблюдатель заедно со насъ ще исповѣда, стига само да не бѫде той заразенъ отъ нѣкой едностранчивъ прѣдразсѫдъкъ, каквито на послѣдъкъ се появиха. [1]) Думи-тѣ ми пот-

---

1) Читатели-тѣ чудно сходство ще видять особито во нѣкои отъ описванитѣ во книгата ни обичаи и суевѣрия, както и во язика, со онія на найотдалечените Българи, на Унгарски-тѣ, и. п., или други Славянски плѣмена, и това сходство, мислѫ, потвърждава до една висока степень еднокрѣвностьта на вси-тѣ славенски, български или не български, плѣмена, колко-то и да сѫ тѣ едно отъ друго отдалечени.

вьрдявать безбройни фактични и неопровержими доказателства, отъ които едно само достатъчно би било да споменѫ, което со найгромкий си гласъ распьрсва всекое съмнѣние. То е, безисключително-то употрѣблѣние всѫдѣ по Македония на члена, кой-то, споредъ общето исповѣданье на филолози-тѣ, е единственна-та отличителна чьрта на българскийтъ язикъ между вси-тѣ славянски язици и за който погорѣ во забѣлѣжка споменѫхъ, а на надлѣжнето му мѣсто ще кажѫ повече.

Колко-то за издание-то прѣдварителни-тѣ книжки отъ Сборника казано е по нѣщо во прѣдговори-тѣ имъ. Тукъ трѣба да припомнѫ и приповторѫ относително до пастоящитѣ.

Слѣдъ като цѣли десеть години се мѫчихъ да намѣрѫ достатъчни срѣдства, като всевъможни усилия положихъ, за да бихъ могълъ да издамь всичкия си материялъ изеднъжь или на три пѫти поне, споредъ раздѣление-то му на три части, найпослѣ, като се увѣрихъ, че всички-тѣ ми залягания оставать праздни, за да не лишѫ книжнина-та ни отъ едно огромно етнографическо богатство, събирано отъ прѣди 30 години съ толко трудове и разноски изъ разни мѣста на пространо-то ни отечество, рѣшихъ на име Божие и на свой рискъ, и само съ благата надѣжда че любителитѣ на народната ни книжнина не ще ме оставять на срѣдъ пѫти безпомощенъ и неподкрѣпенъ въ довьршванието трудната ми започнѫта задача, рѣшихъ, казвамь, да започнѫ изданието на Сборника си, и то, за улѣснѣние, на малки книжки, по 10—20 коли всекоя, споредъ горѣизложенитѣ отдѣли на материяла.

И така цѣлокупното му издание ще зависи не толко отъ мене, колкото отъ готовностьта, съ която ще се притекѫть на помощь народнитѣ любители, почтенитѣ имена на които ще бѫдѫть обнародвани въ III-та часть на Сборника.

Сега излиза пьрвата книжка съ I-й отдѣлъ отъ I-та му часть въ малъкъ обѣмъ или и двата наедно; ако помощьта се укаже съразмѣрна за отпечатванието ѝ и достатъчна за исплащанието имъ, тога ще се тури подъ печатъ втората книжка съ II-й отдѣлъ, по обѣмиста отъ пьрвата; сѫще така ще се постѫпи съ третята, четвьртата и пр; и тъй ще я караме до гдѣто „кълка душа“, както казватъ у насъ, и до край. Въ противенъ случай, недай Боже, ще слѣдвамъ до гдѣто ми бѫде възможно, а за понатамъ може да бѫдѫ принуденъ и неволю да спрѫ, за което съвѣстьта ще ми бѫде чиста че съмь употрѣбилъ всичкитѣ възможни срѣдства и найкрайното; ако ли

и при тѣзи усилия не съмъ успѣлъ да сполучѫ, то не съмъ кривъ азъ, нека отговаря слабото ми материялно състояние, — пустата сиромашия, тая нежелаема, нъ нераздѣлна другарка на книжовнитѣ подвижници у насъ. Найголѣмитѣ надѣжди за успѣванието на почнѫтото ми дѣло възлагамъ на почитаемото Министерство на Народното Просвѣщение, [1]) което повече отъ достаточно е показало до сега че милѣе за народната ни книжнина и горѣщо желае напредванието ѝ.

Цѣната на всекоя книжка одѣлно ще бѫде съразмѣрна съ обѣма ѝ, като се сматря по 15 стот. всекоя печатана кола за въ Българското княжество, Правителството на което се умолява да освободи отъ пощенски разноски испращанието книжкитѣ вѫтрѣ въ държавата Му; а за външъ отъ нея ще се притурятъ и тѣзи разноски.

---

1) И толко поголѣмо право имамъ да се надѣѫ на неговата подпоркаколкото е извѣстно че материяла ми е прегледанъ отъ него, ако не исцѣло, отъ части поне чрезъ нарочитъ рецензентъ филологъ, натоваренъ съ тази миссия отъ сѫщето министерство, който, спорѣдъ намирающата се у това министерство рецензия, произнесълъ се твърдѣ благоприятно.

ОТДѢЛЪ I-й

САМОВИЛСКИ, ЗМЕЙСКИ И РЕЛИГИОЗНИ ПѢСНИ.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПЈЕ

1.

Самовила и свекѫ́рва-ѥ́.

(Отъ Прекудримъ — Охридско-Стружко, слушана на 1860 год. отъ покойний Дѣдо Петко отъ с. Бжрчо'о).

Само́вила 'оро́-вила,
'Оро́-вила на пла́нина.
Сфекѫ́рва-ѥ́ викӯ́м-викат:
„Само́вило, сна'о́-мила!
Пӯ́шчи 'о́ро, до́йди до́ма
От'ти пла́чит, мѫшко́ [1])-дете!"
— „А сфе́кѫрво, майке́-мила́!
Кье ти пӯ́шча офца́-с'-млеко,
Да на́ицат мѫшко́-дете;
Кье ти пӯ́шча тифка́ [2])-роса,
Да и́скѫнит мѫшко́-дете;
Кье ти пӯ́шча тифкьӣ [2])-ветер,
Да за́лельат мѫшко́-дете."

---

1) Буква *ѫ* на край рѣчь и прѣдъ нѣкои съгласни, прѣдъ които не е възможенъ естественний ѝ вукъ, чуе се како *ш;* въ щомъ дойде прѣдъ гласна или прѣдъ други съгласни, въспридобива пакъ природний си звукъ; *мѫжъ, мѫжко,* изговарятъ се: *мжшъ, мжшко,* а, мжжи, межда, вежда и пр. Вижъ и нѣснь 1, 2, бѣл. 6, 7, 12 и пр.

2) *Тифка, тифки,* — тихка, тихки. Въ Охридскитѣ села, както и у други ближни околности, буква *х* повечето се изговаря като *ф;* како: *страфъ, ирафъ, графъ, 'ойдофме,* и пр., вмѣсто страхъ, прахъ, грахъ, 'ойдохме и пр.

2.

Прóйчо 'арáмиіа, злато пúле и Самовила.

(Отъ Гьевгьелия, записалъ учитель П. Ачевъ на 1880 год.)

Шѐдба шѐте[1]) Прóйчо 'арамúіа,
Шѐдба шѐте по гóри зелéни,
Разгледá си Прóйчо по гóрскьи-те пúлци,
Догледá си Прóйчо пúле позлатéно;
Изгледá-го Прóйчо дéка *седѐло* си *грàде*.
Почекá го Прóйчо дýри пúлци да си опúле;
Изгледá си Прóйчо, и пúлци като нéго,
Си гьи земá, та гьи нóси на грáда Стамбýла,
И гьи дадé Прóйчо на царь-от бакшиш;
А царь-от[2]) му дадé петнá'есе' товáри 'азно,
И му дадé сенéг да *шѐте* по гóри зелéни.
Прóйчо со рéт четúр' годúни пúлци на цáрь-от носéше,
Когá идéше Прóйчо на грáда Стамбýла,
Си прележвáше Прóйчо во грáда Едрéне,
И лежáчка му бéше уф' IАно демирджиіа,
Ка' дойдé врéме на петтáта прóлет,
Се размислúло пúле сáмо со сéбе,
И побегнáло пúле на вúша Пирúна.
На вѫрф на Пирúна úма самовúлско блáто;
Во стредú блáто еднá кáрпа,
От вóда-та четúр'есе' аршúна на гóре;
На вѫрф кáрпа, еднó тéнко дѫрво;
И óно ѥ четúр'есе' аршúна от кáрна-та.
Тàмо пúле *седѐло* си зградú, іайца си снесе!
А ка' дойдé врéме за кфачéйнье,
От *дзàстра* до пладнúна 'се вéтер си *вѐе*,
Па' не мóже пúле іайца да си *стдѝле*,
IАйца да си *стдѝле*, пúлци да опúле.
Ка' идéше врéме на пладнúна,
Сáмо кóлку три са'áта се стоплióве;
И тогáй си пúле іайца подмлачýе.
А от тогáй ióг си *вѐе*, пá' се заледýват.
О товá си пúле и пúлци *адзно* опúли.
Кá дойдé врéме Прóйчо пúле да си бáра,
Неможá Прóйчо пúле да си нáйде.

---

1) Виж. п. 22. б. 7. срав. „Знание“ стр. 302.
2) *Царь-от*, изговаря се като да е писано: царйот.“

Пр'ебидé Прóйчо дванáйсе гóри зелéни,
Пáк Прóйчо неможá пúле да си нáйде.
Отидé Прóйчо дýри на Пирúн планúна.
Тáмо найдé Прóйчо офчáре, козáре;
Па' им вèле Прóйчо на офчáре, козáре:
„Не видéхте ли чúле позлатéно?“
Офчáре, козáре му *вèльат* на Прóйчо áрамúіа:
„Не смé видéли, брáте Прóйчо, пúле позлатéно;
Тýк', брáте, искачувáекьи се на вúшна Пирúна.
Има, брáте, самовúлско блáто;
Ф' стредú блáто úма еднá кáрпа;
На вѫ́рф кáрна, еднó, тéнко дѫ́рво;
На вѫ́рф дѫ́рво застанýве еднó пúле,
От далéку не се глéде, úма ли, нéма *седèло*.
А шчо си пáе *дзастра*, вéчер гр'éйни пéсни!
Мóже, брáте Прóйчо, и тó' да бúде.“
Искачú се Прóйчо арамúіа.
На Пирúн планúна, на самовúлско блáто.
От далéку Прóйчо не можé да виде,
Та си курдúса со дульбýр да глéие.
Ка' го изгледá пúле-то, оти самó óно ѥ',
И шчó-тук' сегá пúлци опилúло.
Мúсли Прóйчо да направи джрвéнъ *корàб*,
Да 'óде Прóйчо на вúшната кáрна;
А колáй нéма за на кáрпа да се кáче.
Па' назáд се врати у грáда Стамбóла,
Дá си дойдé у грáда Едрéне, уф' ІАно демирджúіа.
Па' се разговóрат со ІАно демирджúія:
„Когá 'одéше *'вда*[1]) врéме дрýга годúна на грáда Стамбóла,
Му носéше на цáрь-от голéм пешкьéш,
Голéм пешкьéш, пúлци позлатéни,
Да ли ти ѥ пúле побегнáло,
Или неможéше да го нáйдеш?“
Прóйчо му *вèле*, отговóре на ІАно демирджúіа:
„Пúле ѥ бегáло на вúшна Пирúн планúна,
На вúшна Пирúн планúна, на самовúлско блáто;
А на стредú блáто úма еднá вúшна кáрпа;
На кáрпа-та úма еднó тéнко дѫ́рво.
Тáмо пúле *'ваіа*[1]) годúна пúлци искацáло;

---

1) *'Воа, 'вая,* = ово, овая, = сиѐ, сиá, по Воденеки.

А немóжем колáй да си *нàйдем.*
Колáй да си *нàйдем,* пúлци да му зéмем;
Та кье 'óдам, на цáрь-от да му кáжам;
Мóже óн колáй да ми кáже."
Тогá'й му вéле ІАно демирджúіа:
„*Нѝмо'*, Прóйчо, 'óди на грáда Стамбóла;
ІАс си úмам двé-сте кáлфи и трúста шегѫ́рти,
Шчо си прáват сфѫ́рдли, кáрпа шчо дýпаат.
Кье ти прáвам четúр'есе сфѫ́рдли;
Да си пóйдиш, кáрпа да продýпиш."
Послушá го Прóйчо на ІАно демирджúіа,
Застанá си. Му направú ІАно четúр'юсе' сфѫ́рдли.
Па' се вратú на вúшна Пирúн планúна.
Направú си отъ дѫ́рво едúн корáб
И пушчú го. Корáб отидé до вúшна-та кáрпа.
Удрú Прóйчо сфѫ́рдли, кáрпа шчо дýпат.
И ка' се Прóйчо качú до стредú кáрпа-та,
Му прéсече ýм-от на пúле-то,
Оти Прóйчо пá' пúлци кье му зéме!
Фатѝ пúле со сѫ́лдзи да плáка:
„Ох лéле, Бóже до Бóга!
Не кье úма куртулúіа от Прóйчо 'арамúіа!"
Нажалú се стáра Самовúла,
Нажалú се, та му *вѐле* на пúле и говóре:
„А бре пúле позлатéно! кóлко годúни
Прóйчо пúлци ти зúме?"
А пúле ú *вѐле*, отговóре на самовúла:
„Се *чинѝ'а* три годúни, со 'вáіа четúри,
Ка' ми Прóйчо пúлци зúме.
Не кье úма откьинувáчка од него;
И од мéне на сфéт-о[1]) рóд да остáне!"
Тогá'й му *вѐле* стáра самовúла.
„Вáіа годúна не ми 'арúзваш пúлци позлатéни,
Да т' откьúнам за вéк от Прóйчо 'арамúіа?"
— „Прóсто нек' ти бúдат, мáйко, стáра самовúло!"
Та му *вѐле* самовúла на пúле позлатéно:
„*Лѐтни*, пúле, да избéгаш от самовúлско блáто."

---

1) На *свето*, — на светътъ. Членътъ въ Костурско и отъ части въ Кокушко-Гевгелийско, както и въ Самоковско изговаря се *о* вмѣсто *тъ*. „*човек-о, кум-о, син-о* и пр..

Разлюти́ се ста́ра самови́ла, —
Да' завеа́ си́лни ми ветри́шча,
Откорна́ си ка́рпа со 'се́ дж́рво,
Со 'се́ дж́рво, со Про́йча у бла́тото.

3.

IАнко, майка му и Самовила [1])

(Отъ Щипъ, слушана отъ баба Пеца, записалъ И. Шандаревъ)

„Ле́ле IАнко, ми́ли си́ну!
Кье те пи́там, кье те *ирдшам*,
Са́кам пра́во да ми ка́жеш;
'Се́ка ве́чер ко́ња ко́веш,
Плдчи ту́раш чи́сто стре́бро,
Клинци ту́раш во́дно зла́то;
Ве́чер и́деш, за́ран до́йдеш;
Да ми ка́жеш, ка́де 'о́деш?"
— „Мо́ри ма́мо, ста́ра ма́мо!
Ле́ли *ирдшаш*, кье ти ка́жам:
'Одам, ма́мо, у пусти́ња;
Та́мо лью́бам посе́стрима,
Посе́стрима, Само́вила.
Она ме ѣ закж'на́ла
Да не ка́жам, ка́де 'о́дам!"
—

4.

Ова́ мома калугьерка и две невести самовили. [2])

Отъ сжщото мѣсто и отъ сжщитѣ лица).

„Ле́ле Ове, мо́ме Ове,
Гьи́ди цж́рна калу́гьерко!
Не 'оди́ ли, не *шетд* ли,
Не найде́ ли ни́гден во́да,
Да изми́еш бе́ло ли́це,
Бе́ло ли́це от пра'ове,
Цж́рни о́чи отъ пла́чове?"
— „Си́нокь 'о'йдо', дру́шкьи, на че́шмата,
На че́шмата само́вилска;
Та́мо найдо́' две́ неве́сти,
Две неве́сти самови́ли,
Дека ба̀ньат ма́шкьи де́ца.
На ме́не ми гово́ре'а:
„'Айде, Ове мори, сос на́с и́ди,
Сос на́с и́ди, на́ша би́ди, —
Да ни но́сеш 'ала́ти-те,
Да ни гле́даш ма́шкьи де́ца!"
— „Е' ви́ека, две́ неве́сти,
Две́ неве́сти самови́ли!
Поче́кайте о́ще ма́у'ку,
Да помѝне де́н Вели́гден,
Но Вели́гден, де́н Гюргьо́вден;
Тога́й вие да до́йдите!"

---

1) Срав. Бр. Мил. п. N-о 7. Дозон. Самов. п. N-о 7.

2) Срав. Бр. Мил. п. N. N. 6, 20, С. П. С. кн. XII стр. 113. Доз. Самов. п. N. 2.

5.

Змеова женитба съ Стоіанка[1]).

(Отъ Самоков. с. Ярлово, слушана отъ Достана Стоева.)

„Стоіанко, мла́да зме́ице!“
Стоіанка зме́й люби́ла,
Люби́ла го три годин';
Ни́кой Стоіанка не позна́,
Де́ка ѥ змѣіа люби́ла.
Настана́ ле́го четфѫ́рто,
Сна́'и са́ а' упази́ли,
Та на сфекѫ́рва гово́ра':
„Ма̀ле сфекѫ́рво, сфекѫ́рво!
Какфа' ѥ на́ша сестри́ца!
Кога́ ни бе́ше мане́нка,
Ко́лку ни бе́ше 'у́бава;
А сега́ ѥ пребледе́ла,
Пребледе́ла, прежлте́ла,
Като ду́ньа презреа́ла;
А нера́нджа прекапа́ла;
Като ри́ба отрове́на,
На су́х песо́к исфѫ́рлена;
'Ле́б-о ме́си, не ѣ́де го;
Вода́ но́си, не пи́е ја,
Като кога́ си зме́' люби?“
Стоіанкье ма́кьа гово́ри:
„Ще́рко Стоя́нко, Стоя́нко!
Кога́ ми бе́ше мане́нка,
Ко́лку ми бе́ше 'у́бава?!
Бе́ла, цѫрве́на у лице́,
Като петро́фка іабу́ка;
А сега́ си пребледе́ла,
Пребледе́ла, прежлте́ла,
Като ду́ньа презреа́ла,
А нера́нджа прекапа́ла;
Като ри́ба отровена,
На су́х песо́к исфѫ́рлена.“
Стоя́нка се уплаши́ла,
Уплаши́ла, застраши́ла;
Ни́що на ма́кьа не рече́.
Кога́ дойде́ зме́й горіанин,
Стоя́нка на зме́й гово́ри:
„Зме́ю ле, горя́нине ле!
Научи́ ме, нареди́ ме,
Каде́ сега́ че[2]) да и́дем? —
Сна́'и са́ ме упази́ли,
Па' на ма́кьа потказа́ли!
Ме́не си ма́кьа прашу́е;
И ја́ незна́мъ що да ка́жем!“
Зме́й на Стоя́нка гово́ри:
„Стоя́нко, мла́да змеи́це!
Ти́ ми се не бо́й, Стоя́нко!
ІА ле́сно че те нау́чим,[3])
Що да чи́неш, ка́де д'и́деш;
Ти си се спра́ви, Стоіанко;
ІА че си 'о́йдем, Стоіанко,
На мои́-те ра́вни дво́ри:
Та че ка́ним, Стоіанко,

---

1) Срав. н. N N 14 и 17. у Милад. н. N 13, 14. Доз. Сам. н. N 9. Н. Бончовъ, н. N-о 16.

2) *Че* = кье — ще. У Самоковско, особенно по сѣверо-западната часть на околията, сномогат. гл. *щѫ, щешь, ще*, изговара се: *чемъ, чешь, че;* а вжтрѣ въ гр. Самоковъ: *кьемъ, кьешь, кье.*

3) *Научимъ;* Въ сжщето това мѣсто 1-вото лице на ед. чис. наст. вр., и у произведенитѣ отъ послѣднето на глаголитѣ е еднакво съ 1-вото лице отъ множ. ч., освѣнъ у глаг. *могъ*, който прави: *мога, могу* и *можемъ*.

Педесе' [1]) и пе́т зме́'ове,
Ше'есе' [1]) и ше́с' змеи́ци,
Та че до́йдем довече́ра,
Та че те во́дим, Стоа́нко,
Па' слу́шай ме́не, Стоа́нко,
Слу́шай що че те у́чим:
Кога́ до́йдем довече́ра,
Кога́ до́йдем, да те во́дим,
Сос о́гьин [2]) че те обла́ем;
Ти́ *нѐмой* да се упла́шиш!"
Па' си 'ойде́ зме́й горя́нин,
Та ѣ наканьи́л, наканьи́л
Педесе́' и пе́т зме́'ове,
Ше'есе́' и ше́с' зме́ици;
Та си 'ойде́ Стоа́нкьини,
Стоа́нкьини ра́вни дво́ри.
И Стоіанка се справи́ла.
Сос 'о́гьин са́ іа обла́ли;
Стоа́нка се не упла́ши́.
Па' одведо́'а Стоа́нка.
О'йде́ си зме́й горя́нин
На не́гови ра́вни дво́ри. [3])

6.

РУСАЛСКА ПЕСЕН.

Русалка девойкьа и троица юнаци. [4])

(Слушана отъ баба Митра Стоева, майка на горепоменѫта-та Достана Стоева изъ Самоковс. село Ярлово, — на 1885 год. въ Самоковъ.)

Ра́но ра́на' тро́ица юна́ци,
Ра́но ра́на' о́ще от вече́ра;
Че си и́да' на Аи́н планѝна,
Да си ме́та' пре́бела камена́;
Е'дно ми ѣ Ре́ліа крилати́на.
Дру́го ми ѣ Ма́рко, добѫ́р юнак,
Тре́кьо-то ѣ Момчи́л, вре́ден юнак.
Та справи́ли ни́йни [5]) добри́ конье́,
Та 'ойдо'а на кра́й на клису́ра.
Соседна́'а от добри-те конье́"
Седна́'а си конье́ да *шетà'а*,
Та *шетà'а* ни́йни добри́ конье́
И гледа́'а на го́ре, на до́ле,

---

1) Послѣднята буква *т* у числителнитѣ имена у Самоковско обикновенно се изоставя, както се види и у песни-тѣ.

2) *Оньи*, = огънь. Въ Македония негдѣ казватъ: *оги*, негдѣ *оган*, другадѣ, *огѣн*; а въ Кук. туку рѣчи, *оньин*, както и въ Самоковско.

3) *Двори* = дворове. Подобна форма у множ. число на едносричнитѣ имена отъ неодушевленнитѣ предмѣти често се слуша у Самоковскитѣ пѣсни. Въ Охридъ пакъ казватъ: *дворіе*.

4) Срав. В. Качан. п. N-о N-о 132. 133. 170.

5) *Нийни* = нихни. тѣхни.

Най по́вече у Аи́н планѝна.
Та́мо ми́ се ту́ку не́що сиѐи, —
Да ѣ сѫ́лнце? — Още сѫ́лнце нѐма;
Да сѝ сѝ ле́ди? — стопи́ли би сѝ;
Да лебе́ди? — *отлетѐли* би́ си.
Пойдо́'а си тро́ица юна́ци;
Ни сѝ ле́ди, ни сѝ си лебе́дѣ;
Ни ѣ сѫ́лнце, зи́дом зазизда́но,
Не́ло ми ѣ́ Руса́лка девойкьа, —
На глава́ ю пе́ро от *вудна*;[1])
'Ем ѣ пе́ро, ем ѣ полови́на.
Ка' гьи виде́, Руса́лка девойкьа
Сивна́ пе́ро, у тра́ва го фжрли́;
Та се скри́ла зад е́'ла кьитата.
Юна́ци се на пе́ро чу́да', —
Защо́ ми ѣ пе́ро одвои́ла?
Зема́'а си, че да го дижа́ia':
Зави́ ра́ше Ма́рко, та го зема́,
Та го дигна́ до сфи́лни поѩси;
Па' не може́ го́ре да го ди́гне
Он' го фжрли́ у тра́ва зеле́на;
'Ем го фжрли́ Ма́рко, 'ем го кѫ́лне:
„ Шу́сто да ѣ пе́ро отъ *вудна*,
Що ѣ те́шко, мо́ре, не ди́же се!
Ка́' го но́си гьи́здава девойкьа?!"
Па' го фжрлѝ у тра́ва зеле́на.
Та го зема́ Момчи́л вре́ден ио́нак,
Па' го дигна́ до бе́ло-то гѫ́рло;
Па' на пѐро по́ти'о гово́ри:
„ Що си те́шко, Бог' да те убѝе!"
Та го фжрли́ у тра́ва зеле́на.
Па' го зема́ Ре́льia крилати́на,
Па' го дигна́ до бе́ли ра́менья,
Па' неможе́ на ко́нь да го ка́чи.
Па' го фжрли́ у тра́ва зеле́на,
И на пе́ро по́ти'о гово́ри:
„Що ѣ те́шко пе́ро отъ *вудна!*

---

1) *Вудна*: значението на тая рѣчь не ми е извѣстно; знаѫ обаче, че нѣкои отъ Самоковскитѣ села *вуна* значи: смрека, а въ Тракийско смреката наричатъ: *война*. Да не е и: *вудна* сѫщето?

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПІЕ

Ка́' го но́си гьи́здава девóйкьа?
Ка́' го но́си? Бог' да а́ убúе!"
Разлюти́ се Руса́лка девóйкьа,
Та си зема́ *стрдостром* камджúа,
Та гьи скара́ низ го́ра зеле́на,
Откара́ гьи до́ма, на дворове,
Затфори́ гьи у ка́ле 'ала́тцко,
Затфори́ гьи на де́н, на Вели́гден;
Затфори́ гьи, та гьи забово́ри,
Та лежа́'а до де́н, до спасовден,
Кога́ бе́ше на де́н, на спасовден,
Ра́но рани́ Руса́лка девóйкьа,
Разгледа́ а́ но́йна ста́ра ма́кьа,
Та па' си у́ по́ти'о гово́ри:
„Ми́ла ще́рко, Руса́лко девóйкьо!
Да́ защо́ си ра́но подрани́ла?"
IA о́на ю поти'о гово́ри:
„Фа́ла те́бе, моіа ста̀ра ма́кьо!
Како́ф сжм си го́рок сон виде́ла! —
Отишла́ сжм по го́ра зеле́на,
На сре́ща ми до три́ люти зми́и, —
Две́ утепа́', една́ ме изеде́".
— Ми́ла ще́рко, Руса́лко девóйкьо:
Ти́ си 'но́гу ма́кьи расплака́ла,
И ме́не че не́кой да распла́чи.
Ста́ни, и́ди у чес'ни-те цжркфи,
Ега ми се то́й со́нок расту́ри."
И Руса́лка у цжркфи отишла́.
Кога́ си ѣ из цжркфи изле'ла,
Руса́лкьи са́ 'о́ро зангра́ле.
Юнак не́ма, 'о́ро да ю во́ди.
Она о'йде', юна́ци изваде́,
Да си во́да' 'оро, си́тно 'о́ро,
Не уме́а 'о́ро да си во́да'.
Посрами́ се Руса́лка девóйкьа,
Посрами́ се, та па' се разлюти́, —
Накара́ гьи у ка́ле 'ала́тцко;
Накара́ла гьи и затфори́ла гьи.
Проговó ри Ре́ліа крилати́на:
„Фа́ла те́бе, Руса́лко девóйкьо!
Не затфа́рай ни́, не забова́рай ни́.

Не сме дошлú ту́'а, да ле́жиме;
Нел' сме дошлú, тéбе да глéдаме.
Ни́е сме си тро́ица юна́ци, —
Ко́й ти дра́го, то́гова залюби!"
Измами́ се Руса́лка девóйкьа,
Не сети́ се, Бо́г да а́ убúе,
Да че да ѥ на вѫ́рла изма́ма.
На юна́ци по́ти'о гово́ри:
„Че те любим, Релыа крилати́на!"
А о́н си у́ по́т'ио гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, Руса́лко девóйкьо!
Любúл би те, ама па' не смéем,
Оти сú си мома́ джебелли́йкьа, —
Че си до́йдем ве́чер довечéра,
Па' незна́ем дека ти се джубé раздвоіаше;
Преведú се презъ добра́-та конья,
Добра́ ко́нья, пре́бели раменья!"
Не сети́ се, Бо́г да а́ убúе!
Де че да ѥ на вѫ́рла изма́ма, —
Преведé се през добра́-та ко́нья,
Добра́ ко́нья , пре́бели раменья.
Но́и ю се джубе раздвоúло,
Раздво́ило танкьи полови́ни.
Он извадé то́й зла́тни маймýди,
Ударú ia та́нкьи полови́ни,
И о́на ѥ слаба полови́ни,
И о́на се на две́ раздвоúла.
Пойдо́'а си тро́ица юна́ци.

7.

Слѫнце и майка му.[1])

(Слушана отъ Катерина Граммастикова отъ с. Кисела-вода Битолско, записалъ К. Белчевъ.)

Со́'унце си ма́йка кара́ла:
„Со́'унце ле, си́нко со́'унце ле!
Шчо́ ми се о́'уку заба́ви?"
— „Ма́йко ле, ми́ла ма́йко ле!
Со Хри́ста Бо́га седе́фме,
Ве́лйе си чу́до гледа́фме, —
Евре́и сфадба чине́'ia,
Де́вет си бра́йкьа закла́'ia!" 8

1) Дозонъ сам. п. Н. Н. 12, 13.

8.

Ти̑'іа мома и самовили.[1])

(Отъ с. Батакъ — Южна България; слушана отъ баба Катерина Каракашова; записалъ г. Н. Д. Поповъ Батакчанинъ, учитель въ Самоковската Дух. Семинария.)

„Ти̑'ю мори, бе͡ала Ти̑'ю!“
Бе͡ала Ти̑ia платно̀ бе͡али,
Платно̀ бе͡али на бе͡ал Дуна̀ф·
Помина̀'а самови̑ли,
Самови̑ли си̑лни юди,
Та на Ти̑ia одгова̀ріали:
„'Айда, Ти̑'ю, с'нас да и̑диш!“
А Ти̑ia им одгова̀ріа:
„Самови̑ли, си̑лни юди.!
Немди̑те ма сега̀ зи̑ма,
'Ми ела̀те на Спасо̀вден,
Да изи̑грамъ 'уба̀ви-те лѣ́тни дѐньа,
Ден Вели̑ден, ден Гюргьо̀вден,
Най 'уба̀ви ден, Спасо̀вденъ.
'Ми ела̀те на Спасо̀вден,
Кога̀ моми̑ о̀ро и̑грат,
И момци̑-те ка̀мен фѫ́рльат'
И неве͡асти люлькьи пра̀віат.
'Га се ка̀ча на люльката,
Шѫ зарѫ́ча на дру̑шкьи-те;
„Лѐлье дру̑шкьи! мои̑ дру̑шкьи?
По кро̀тко ма̀ залюлѐйте,
Още кро̀тко долюлѐйте.
Па се вѫ́рне пра̀з'на льулькьа,
Да не сте се уплаши̑ли,
Цѫ́рни очи̑ примре͡ажи̑ли,
Като ри̑ба отровѐна,
Бе͡ало лицѐ промени̑ли!“

9.

Бошко гайдаджиia и стара Самовила.[2])

(отъ Неврокопско сел. Гайтаниново, записалъ Пет. Сарафовъ бивший учитель въ Сѣръ.

„Бо̀шко кавалджи̑ia
Гюра гайдаджи̑ia.“
Сфи̑рел Бо̀шко, сфи̑рел
Три̑-дни и три нѫ́ши;
Юди са̀ игра̀ли,
Юди Самови̑ли.
Ста̀ра му Юда вели̑,
Вели̑ одгово̀ри:
„Сфи̑рай, Бо̀шко, сфи̑рай;
Ако на̀ натсфи̑раш,
Кье ти дадѐм, Бо̀шко
На̀й-мла̀дата Юда,
На̀й-младата Юда
Гюргьа Самови̑ла;
Ако та надигра̀им,
Кье ти зѐмим, Бо̀шко,
Двѐ-те цѫ́рни йо̀чи!“
Сфи̑рел Бо̀шко, сфи̑рел
Три дни̑ и три̑ нѫ́щи;
Юди са̀ игра̀ли,
Юди Самови̑ли;
Юди са̀ игра̀ли.

---

1) Виж. п. Н. 4 и пр.,
2) Сраб. Бр. Мил. п. Н. 2, С. Вер. ж. п. Н. 28.

Дур' са умори́ли.
Ста́ра му Юда вели́,
Вели́, одговори:
„*Дѣста* сфи́рай, Бо́шко,
Деца́ ни прималыа́ха
Фжф зла́тни-те люлькьи.“

10.

Суруджан-паша прави мостъ на р. Тунджа. [1])

(слушана въ Карнобатъ отъ баба Переза; записалъ В. Аврамовъ изъ Калоферъ)

Да сіа провали Суруджа́н-паша
Дѣто запра́ви на Тунджа мост-о,
Деніа го правіатъ триста дюльгьери,
Деніа го правіат, пошіа сіа сри́нва,
И отгова́ріаше Суруджан-паша:
„Бре хой ви ва́зи, триста дюльгьери,
Триста дюльгьери, се остабаний,
Ако не направите на Тунджа мост-о,
Един по един ще ви избѣсіа“.
И одгова́ріаше масторъ Маноил:
„Хайде да обре́чемъ ку́рбан на мост-о,—
Коіа-то жена найрано рани
И за обѣд да доди, хліаб да донесе,
Неіа ще направим курбан на мост-о“.
Кой как' си отишел на жена си заржчал,
Да не доходіа, обѣд да донасіа;
Най не казал мастор Маноил.
Рано ранила шехжм Тодорка;
Че й отишла, обѣдъ да носи.
Като іа виде масторъ Маноил,
Викна, заплака . . . .
И отговаріаше шехжм Тодорка:
„Бре хой ти тебе, мастор Маноиле!
'Сички-те деалат, деалат и пѣіатъ,
Ти оти деалаш деалаш и плачеш?“
И одговаріаше масторъ Маноил:
„ Хой ти тебе, шехжм Тодоркье,
Истжрвал сжм си вѣнчален пржстен,
Вѣнча́ленъ пржстенъ с' іалмазен камжк,
Истжрвал сжм го до́лс под мост-о;

1) Ср. у Б. Мил. п. Н. 162 С. Вер. п. Н. 7. Бонч. п. Н. 18. „Знание“. стр. 159.

Іа слеаз мо іа лсеаз', та си пржстен найди!"
Че и слеазла шехжмъ Тодорка, че й слеазла под мост-о от долу
Че и хвжрлили триста дюльгьери триста каменье,
Та си ú убили шехжм Тодорка,
Че си е заправил на Тунджа мост-о. 35

11.

Іасно слжнце и Михаилъ добжръ юнакъ.

(Слушана въ София отъ Захария Петровъ изъ с. Ковачевица. (Радомирско)

Пофалúл се Михáло дóбжр юнáк,
Пофалúл се снóщи на седéнкьи,
Пофалúл се при малкьи те момú,
Че си úма кóньа фирогóна,
Фирогóньа кóньа, нефирáна,
Че превáра товá іáсно слжнце
И превáра тóй сúлни ветрóве,
Когá бúло ютрес сузарáна,
Отидóха тúе мáлкьи момú
Отидó'а на Ивер' на водá;
Там' видé'а слжнчéвата мáйкьа,
Па' на мáйкьа вéльа' и говóра':
„Такóм Бóга, слжнчéва майчúце,
Пофалú се Михáл дóбжр юнáк,
Пофалú се снóщи на седéнкьи,
Че си úма кóньа фирогóна,
Фирогóна кóньа, нефирáна,
Че превáра това' іасно слжнце
И превáра тóй сúлни вéтрове!"
Па' си стана́ слжнчéва-та мáйкьа,
Па' на слжнце вéли и говóри:
„Такóм' Бóга, мóе іасно слжнце,
Пофалúл се Михáл дóбжр юнàк,
Пофалúл се снóщи на седéнкьи,
Пофалúл се пред мáлкьи-те момú.
Че си úма кóньа фирогóна,
Фирогóна кóньа, нефирáна,
Че превàра тéбе, іасно слжнце,
И превàра тóй сúлни вéтрове!"
Пак си стана́ товá іасно слжнце

Па' отиде́ Михаи́лови дво́ри,
Та сос Михаи́л обло́г облага́ли
У ютром за́едно да вжрвіат;
Ако прева́ри това́ іасно слѫнце,
Да му зе́ме ко́ньа фирого́на,
Фирого́на ко́ньа, нефира́на;
Ако прева́ри Миха́л до́бжр юна́к,
Да му зе́ме се́стра Мари́йца.
Кога́ биде́ ютро сузара́на,
Па' си тржгна́ това́ іасно слѫнце;
Слѫнце вѐче 'ойдѐ на обіе́да,
А Миха́л си ру́йно ви́но пи́е,
Па' го виде́ слжнче́вата ма́йкьа,
Па' на Миха́л ве́ли и гово́ри:
„Кога́ не́мож' обло́г да си дѫржиш,
Защо́ баре́ обло́г ми се фа́щаш?
Слѫнце ве́че 'ойде́ на обіе́да,
А ти́зека ру́йно ви́но пи́еш!"
Па' стана́ ми Миха́л до́бжр юна́к,
Ту́ри но́га во де́сна зенги'а,
Дур' префжрли́ и ле́вата но́га,
То́й отиде́ слѫнчеви изгре́ви;
До дие́ Миха́л добре́ да си се́дне,
То́й си стигна́ това́ иа́сно слѫнце;
Па́ на слѫнце ве́ли и гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, това́ иа́сно слѫнце,
Язе щ' и́да на тфо́й-те пладни́ща,
Кога́ ти́зе ме́не сти́гнеш,
Да ма ви́каш, за́едно да вжрви́м!"
Стигна́ слѫнце на пладни́ще,
Стигна́ слѫнце и замина́,
А на Миха́л се не обажда;
Ко́ньа цфи́ли, Миха́ла собу́жда:
„Ста́ни, сти́ни, Миха́л до́бжр юна́к,
Слѫнце стигна́ ве́че и замина́,
А на те́бе не се оба́жда:"
Пак си стана́ Миха́л до́бжр юна́к,
Воседна́ си ко́ньа фирого́на,
Фирого́на ко́ньа нефира́на,
Пак си стигна́ това́ иа́сно слѫнце;
Па' на слѫнце ве́ли и гово́ри:

„Язе щ' и́да на тфо́ите дво́ри!“
А слѫ́нце му ве́ли и гово́ри:
„Че́кай, Миха́л, за́едно да вѫрви́м,
Да ти да́а'м се́стрица Мари́йца!“
ІА Миха́л му ве́ли и гово́ри:
„ІАзе не́шѫ се́стра Мари́йца,
Не́ло и́да' хо́ра за похва́ла.“

12.

Змей и Ненка Попова.[1])

(Отъ гр. Вратца, испѣна отъ г. Параскева Данова.)

Накла́ла се ѥ голема седе́нка,
Събра́ли са́ моми́ и ергье́не;[2])
Дошла́ ѥ и Не́нка Попо́ва,
Погледна́ла моми́ и ергье́не, —
До 'се́ка мома́ и ергье́нин,
А до Не́нка ни́кой не́ма.
Почуди́ла се Не́нка Попо́ва,
Как' ѥ мома́ ергье́нин прие́ла,
Сама́ се Не́нка пофа́лила;
„ІА'[3]) сѫм мома́ хот[4]) голе́ма ро́да,
Хот[4]) голе́ма ро́да, попска джщери́а;
Ме́не момѫ́к не мо́'й да излѫ́же!
Дочу́ло ѥ зме́й-о, пи́ле ша́рено,
И престави́л се на кра́сен момѫ́к;
Изва́дил зме́й-о ме́дни ка́вале,
Засфирил зме́й-о пе́спи мо́мини;

1) Както ясно се вижда, въ тѫзи пѣсень не е до тамъ запазена ритмата както и въ много наши други пѣсни; нъ азъ приехъ я, като я зехъ само и само, за да фигурирать образци и отъ Вратч. говоръ.

2) *Ергьене*. Както съмъ слушалъ въ Вратца, бик. *и* предъ гласни въобще се изговаря мѣгко, както за това ще се каже и другадѣ; така н. п. казвать: Станьевице *деньем, оньа* и пр. По тѫзи аналогия трѣбаше и тука да се каже: „*ергьенье*“ а не: „*ергьене*“, както е писано въ пѣсенъта. Но азъ така съмъ записалъ, понеже тъй съмъ го и чулъ отъ устата на пѣвачката.

3) Вратчанский говоръ има нѣкои сходства съ, бѫрсячкий наричанъ, говоръ въ Македония, а нѣкои, съ южномакедонский; така н. п., казвать: *іа'* вм. азъ, — бърсячки; а: *пѫкъ*, вм. *пѫтъ* — Кукушки.

4) *Хот*, — от. Притурената отъ начало съгласна *х* не е нѣщо друго, освѣнъ едно придихание, подобно, може би, на старославянското с или Ғ или пакъ на французкото h.

Заслу́ша Не́нка момѫк прекра́сен,
Като засфири момѫк прекра́сен,
Вльубѝ се Не́нка в'момѫк прекрасен,
И отиде́, та седна при него,
И го попита:
„От де́ си ти́, мла́до ергье́нче?“
— „IA' сѫм момѫк от дале́к',
От да́лек', от Ста́ра-пла́нина.“
— „IA ка́жи, ка́жи, ве́рно лю́бе,
Имаш ли ма́кьа [1]) и баща́?
Имаш ли бра́та и сестри́,
Да се готфа за голе́ма да́ра?
От голе́ма рода, по́ска дѫщерѝ́,
Да одара сфа́'и и сфа́тове!“
— „Като си ти́ лю́бенце,
Сѫщо и ia', от голе́ма ро́да; —
IAзе и́мам ма́кьа и баща́.
Ма́кьа и баща́, бра́та и сестри́!“
— „IA ще те попи́там, лью́бе,
Имаш ли ма́ла (имотъ) бога́та?“
— „IAз и́мам, лью́бе, кафенета ша́рени,
И и́мам кѫ́щи кьерами́дени.“ [2])
Излѫ́га зме́й-о, пи́ле ша́рено,
Не́нка попо́ва, по́ска дѫщерѝ́,
И iá уведе́ през голема ре́ка,
Та iá уведе́ ф' Ста́ра пла́нина,
Тia го попи́та зме́й-о, пиле ша́рено:
„Ре́тко стѫ́паш, дале́к те ви́ждам;
Дѫ́лг ли е пѫтьо, де́ оти́ваме?“
Зме́й-о, пи́ле ша́рено, и́ каза́:
„Нагѫ́рнещем висо́ка Стара пла́нина,
И ви́дещем дале́че ли е.“
Смили́ се мома́ отъ голе́ма рода,
Та попита зме́й-о, пи́ле шарено;
„Де́ ти сѫ кѫ́щи кьерами́дени?
Де́ ти сѫ кафене́та ша́рени?“

---

1) *Макьа* — майка. Сѫщо както тѫзи рѣчь се изговаря и въ Самоковско, за което ще се рѣче нѣщо и на друго мѣсто.

2) *Кѫщи кьерамидени.* Дѣйствително въ Вратца да има човѣкъ кѫща покрита съ керамиди, е нѣщо рѣдкость, може би, раскошъ, тъй като тамъ обикновенно кѫщитѣ сѫ покрити съ камени плочи.

Змéй-о, пи́ле ша́рено, и́ каза́:
„Мóи-те сж кжи́ци, мéчиѣи душкьи;
Мóи-те кафенéта, ку́фи бу́кове!“
Като се показа́л че ѣ змéй,
На гора'та клóнье-то полете́'а
И на гората ли́сето попа́ри,
Викна́ мома́, та заплака́:
IA' те ви́ждам че си си сега́
Змéй и пиле ща'рено.“
Като се Нéнка заплака́,
Та се оплака́ от кременьа́к-о,
От кременьéк-о, от цепенья́к-о,
И се змéю помоли:
Кждé, гóрка, да се дéнж?
Сжжали́ се змéй-о, ни́ле ша̀рено,
Та и́ каза́л: „ще ти направж,
„Ще ти на́направж жéлезни опинкьи, —
До кжт' и́ сждере́ш, ти ще на́мериш,
Ти ще на́мериш ста́ра ба̀ба;
Ще ти на́мери би́лькьи и ко́ренье;
Ще ти сфа́ри, да те окжпе,
Ще те окжпе и поле́е,
Да се отжрсе змѐй, пи́ле шарено.“
„IA, ли́бенце, кажи ми, кажи,
Кои́ сж тре́ви лековни?“
Змей-о ѣ сжжали́л и и́ каза́л:
„IA наберу́, наберу́ те́нтева,
Те́нтева и офча́рска отде́ла
И зала́шката се́нка,
Вратика и куманика,
Та гьи сфару́, ни́й и се окжи́
. . . . . .

(Недовършена [1]).

1) Явно се вижда че тази пѣсень не е довършена; а тъй като пѣвачката неможе по на тамъ да продължава, и азъ бидохъ принуденъ да се задоволж и на толкосъ само.

13.

Стоіанъ раскѫсанъ отъ вещици. [1])

(Отъ гр. Вратца.)

'Сéкому гóскье дойдоха,
А на Стоіана, наймного, —
Пет-тé сестрú с'пет зекьове,
И пет-те с'мѫшкьи дечица.
Заклáл ми, Стоіан заклáл ми,
Заклáл ми крáва áлова,
И госгù гóскье нáйлобре,
Мѫркнѫ се, та нá стемнú си,
Та ми 'сúчкьи гóскье заснáха.
Когá бéше срéд-нощ', полý-нощ,
Дете им ридна и зарева; —
Ка' рече: вода, та вода!
Вода се дома не згоди.
Давахѫ вино, ракьіа,
Дете не рачи да мѫлкне!
Стоіан си кобилица на рамо зел,
Та си на река отишел,
Вода да си налѣе.
От дúе се узеха тúіа стари,
Стáри, гѫрбави вещици,
Вещици, вѫрли бродници!
Като на брода стоѣхѫ
Голи и гологлави.
Па' си Стоіану думахѫ.
Пѫрва-та Стоіану думаше:
„Стоіане, стринин Стоіане!
Кажи ми, стрини, кажи ми,
Защо си дошѫл на река
Ф'сред-нощи, Стоіан, пол-нощи?"
Стоіан си мѫлком мѫлчеше.
Фтора Стоіану думаше:
„Кажи ми, лелин, кажи ми,
Защó си дошѫл на река
Ф'сред-нощи, Стоіан, полнощи?"
Стоіан си мѫлчи и вода лиѣ.

---

1) Срав. Пер. С. Бр. год. 1876 кн. XII. стр. 151.

Третіа му дума продума:
„Стоіану макьа рождена,
Кажи ми, сине, кажи ми,
Защó си дошжл сред-нощи,
Сред-нощи, сред-полу́нощи?“
Стоіан льуто проговори:
„Що ме пи́таш, ма́йкьо,
Ти', ста́ра вещице?
А ти що пра́виш тука?
Мене ми госькье дойдоха,
А ти бе́гаш от до́ма,
Ти по бродища доходиш?“
Не чакаха Стоіан да им прикаже,
Да прикаже и искаже.
За какфó Стоіан е дошжл
За вода у полунощи,
Льуто Стоіапа раскжсаха.
До дие́ Стоіан на дóм да си иде,
И з' душа се раздели́.

14.

Дона и бра̀тъ ѝ Михаилъ боленъ. — любенъ отъ змеица.[1])

(Слушана въ Самоковъ отъ щерки-тѣ на пок. уч. Хр. Крантевский прѣзъ 1887 г.)

Дóна би́лые бра́ла;
Не ѥ би́лые бра́ла,
Бра́та ѥ трасúла,[2])
Бра́та Михаи́ла.
Па' си го ѥ нашла́
Зеле́на ливада,
Де́ка бóленъ ле́га.
Бóлен, та невóлен,
Па' го Дóна *пра̀ша:*
„Бра́те Михаи́ле!
Не́що кье те питам,
Пра̀во да ми ка́жеш; —
Отъ що бóлен ле́гаш?“
— „Се́стро Дóно, Дóно́.
Пра̀во кье ти ка́жемъ,
Не кьем да те ла́жем;
Да не ме иска́жеш
По тфóи-те друшкьи,
По мóи дружи́на.“
А Дóна му ка́же:
„Бра́че Михаи́ле!
Та́нко платно́ *тка̀дм,*
Да го *недоткадм,*
Ако те прика́жем
По мои-те дру́шкьи,
По тфои дружи́на;

---

1) Виж. и въ др. нѣс. . . . и забѣлѣжванията имъ
2) Въ Самоковъ употрѣбява се чл. *трасимъ и тражимъ* — трьсиж.

Сфи́лен рака́ф ши́ем,
Да го недоши́ем.
Ако те прика́жем
По моите дру́шкьи
По тфои дружина!“

— „До́но, се́стро Доно!
Зме́ица ме лью́би,
Зме́ица ‘дови́ца
’З де́вет сирачета!“

15.

Морска ламіа погòлтва Марковото дете, а Марко ја распарва и изважда детето си. [1])

(Отъ Прилепъ, слушана отъ баба Божана Търпанова).

По’ва́ли се та́ја ку́чка ла́мја,
По‘ва́ли се от дла́боко мо́ре,
Во широ́ко-по Сòлунско по́ле,
Да ми ’одит во Марко́’й-те ку́ли,
Да пòголтнит Ма́рку ма́шко дѐте!
ІА до́чула Ерина Само́вила,
Само́вила, Марко́ ’ѣ посе́стрима,
Та ми ò’шла, Ма́рку му ка́зала;
Вѐлит Ма́рко мла́де Марко́йце:
„Иска́пи ми мо́е ма́шко дѐте,
Повѝй-ми-го ф’ сфи́лени пе́лени,
Повѝй ми го во лу́лкьи стрѐбрени,
И со но́вой позла́тени;
Кье го ва́дам на *шѐтанье*.
И вле́зи си в’ дòлга *коньушница*,
Изва́ди ми мо́ја-та се́йсана,
Стегни́ ми ја со де́вет *ѝдирадзи*“.
Си о́тиде мла́да Марко́йца,
Си о́тиде в’ долга *коньушница*,
Ми и́зваде не́го’а сейсана,
ІА пàпр’й, до́бро ја о́дужа.
И му кла́де бе́ли-он ша́тор.
Бе́ли ша́тор и о́стра сабја,
Остра са́бја жо́лта боздо́гана.
Ф’ску́т му да̀де сфо́ѣ ма̀шко дете
С лу́лкьи стрѐбрени, но́вой позла̀тени.
И о́тиде Ма̀рко во го́ра зе́лена,
Во го́ра зе́лена, во те́мна клисура;

1) Срав. В. Качанов. п. Н-ро 172.

И си рàзви бéла-на шáтера,
Та си клáде сфóю мáшко дéте.
Си пóведе хжрти и зáгари;
Си пóведе сóколи, лáхури,[1])
Кьúниса Мáрко во гóра зéлена
Да си 'вакьат дúви *дихàнии*.
Лóв ýло'ia, а дéте си забóрай,
Ми úзлегла вéтерна лáмиа
Од длáбоко мóре во Сóлунско пóле;
Му гóлтнала дéте от шáтора.
Тóгай Мáрку *тèжна* за дéтето.
Ко' óтиде, дéте да си вúдит,
Си ми нáйде саде прáзни *крдшии*,[2])
А дéте? — Нúкаде го нéмат!
Му *вèлит* Мáрко на хжрти и зáгари
„Тжрчете вúше во Сóлунско пóле,
Да фтáсате тáа кýчка лáмia;
Да а' фтáсате, нóдзе да ié подiадите,
Подiадите, óчи извжртите;
И ia сéга бжргу кье ви' фтасам!"
IA фтáсале, во Сóлунско пóле, —
Хжрти-те нóдзе ié подiале,
Сóколи й лáхури óчи й извжртиле;
И ми стáсал кралевикье Мáрко,
Ми ia фтáсал тáia кýчка лáмia;
Си úзвайл сфóю врýшко нóже,
Та рáспарал нéйзино клето сжр'це
Та úзвайл сфою мáшко дéте.

16.

Марко-крале и Вида Самовила.

(Отъ Костурско сел. Джмбени; записалъ учит. Търпко Поповъ, слушана отъ 100 годишния старецъ Станиша изъ сжщето еело.)

Шèдба шèта Мáрко крáлевикь
Шèдба шета по гóра зелéна,

1) Значението на рѣчь „лахури", не ми е извѣстно, нъ по всекоя вѣроятность трѣба да значи нѣкои ловджийски животни.

2) *Крдшии* по Битолски говоръ значи люлка. Виж. и гат. Н-ро 181. Виж. тож. и въ рѣчника ми.

Да изло́ви ѐдин су́рн *ѐлен*.
Шѐдба шѐта три́-дни и три́ но́шчи,
Ве́кье Ма́рко во́да не наме́ри,
Да у'ла́ди гӂ́рло юна́ково:
Ка'й шчо во́да, нито с'па́ри ви́но.
ІА прокӂ́лнал зеле́на-та го́ра;
„Ай ти го́ро, зелѐна гори́це!
Да би да́л Бо́г, о́гжиъ да т'изго́ри,
И на про́лет сла̀на да т'попа̀ри,
Зашчо не́маш една ка́пка во́да,
Да у'ла́да гӂ́рло юна̀ково;
К'ай шчо во́да, нито с'па́ри ви́но!"
Му гово́ри Гюргьа Самови́ла:
„Мӂ́лчи, Ма́рко, ми́лен побрати́ме?
Нѐмай кӂ́лни зелѐна-та го́ра,
Не́ ѣ фте́сна зеле́на-та го́ра,
Тук' ѣ фтѐсна Вѝда Самовѝла; —
Заключѝла двана'йсе' извѐри
Стред го̀ра-та в'ѐдно су́во дӂ́рво,
Но сфе́ су́во, на вӂр'о зелѐно!"
Ма́рко едно, бре, ми се нала́ди,
А дру́го, то̀й ми се, бре, устра́ми,
Та ми вїа'па та́а бӂ́рза ко̀ньа,
Ба́рай, *гѝзи*, тро́ши го̀ра.
Ка' *рашѐта* по го̀ра зеле́на,
Го наме́ри то́ва су́во дӂ́рво.
Но сфѐ су́во, на вӂр'о зеле́но.
Та го фа́ти с'те́шка буздага́на,
Го истро́ши ко́мат по кома́та;
И му стро́ши дванайесе ключо́ви,
Та притеко́'а двана'йсе' изво́ри.
Го зачу́ла Вѝда Самови́ла,
Та фати́ла е́дин су́ри е́лен,
'Ем фати́ла до три́ лютѝ зми́и;
Две́те зми́и у́дзи му гьи кла́де,
А е́дна-та ка́мшик ї̀а напра̀ви.
Ско́ро Ма́рко та́ї̀а го дости́гна;
Му се фӂ́рли Ма́рку на раме́на,
Да м' искӂ́лка юна̀шкьи-те о́чи.
Ма̀рко нѐе ве́рно ї̀е се мо́ли:
„*Нѐмай*, се́стро, Ви́до. Самови́ло!

Нѐмай кжлкай мо́й-те цжрни о́чи;
Аку са̀каш, во́да да ти пла̀та,
Аку са̀каш, со карагроше́ви;
Аку са̀каш, со жжлти флори́ни!“
— „Гьи́ди лу́да Болгари́но!
Не ми тре́бе' ни карагроше́ви,
Ни́то тфо́и жжлти флори́ни, —
Кье искжлкам тфо́й юна́шкьи о́чи!“
Му гово́ри Гюргъа Самови́ла:
„Ай ти́, Ма́рко, ми́ли побрати́ме!
Щчо́ ѝе се мо́лиш те́ѣ ку́рве?
Щчо не се мо́лиш на ржце юна́шки?“
Ка' досе́гна Ма́рко кралеви́кье,
Ка' ia фа̀ти за ру́си-те ко́си,
Ка' ia у́зве се́бе на колѐна,
Ка' ia *кла̀де* ко́ном на коле́на,
И ia фа́ти с' те́шки буздуга̀на,
Та̀ia ве́рно Ма́рко му се мо̀ли:
„Кро́тко, Ма̀рко, кро́тко, бра́тко,
Кро́тко ма́вай те́шки боздуга́на!“
Гьи́ди Ви́до, ку́рво Самови́ло!
Мо́ia мо́лба на те́б' не пома̀на,
Ами тфоia на ме́н' ка' кье помѝни?“
Ма́рко извади́ са́бia от пазу́ва,
Та иссе́че Ви́да. бре, Самови́ла,
IA иссе́че кжшей по кжше́оia;
Кжрв да ви́ди Ма́рковата ко́ньа,
Кжрв да ви́ди, кье́ф да сто́ри,
Кье́ф да сто́ри и да *лѝтни*,
И да *лѝтни* го́ре, на висо́ко,
Го́ре, на висо̀ко, по си́ното не́бо!

17.

Карамфилья и змей. [1])

(Отъ Костурско село Бобища, записалъ Петръ Орлевъ уч.)

„Карамфи́льо, ма̀лой мо́ме! Ме арма́са зме́й од го́ра;
Щчо́ с'арма̀сфаш не се мжжиш?“ Де́йньа ба̀ра по плани́на,
— „Мо́ре лу́до, мо́ре мла́до! На вече́ра до́ма (*грѐди!*“

1) Срав. и п. N-о N-о 5 и 12.

— „Мо́ри мо́ме, ма̀лой мо́ме! Да испѫ́рскаш зме́й од го́ра!“
Ако са́каш да йоста́виш, Да̀ си со́бра гжрмотѫ́рно,
Да йоста̀виш змѐй од го́ра, Гжрмотѫ́рно, ветрого́нно
Да собе́реш гжрмотѫ́рно, И си найде́ бе́ло мле́ко
Гжрмотѫ́рно, *ветрогòнно;* И од ма́йка и от кье́рка,
Да си на́йдеш бе́ло мле́ко, Та го сфа́ри в'ново гѫ́рне,
И од ма́йка и от кье́рка; В'но́во гѫ́рне спроти́ стре́да:
Да го сфа́риш в'но́во гѫ́рне, Си попѫ́рска зме́й от го́ра.
В'но́во гѫ́рне спро́ти стре́да; —

Забѣлѣжка. До тукъ се свършватъ самовилскитѣ и започватъ религиознитѣ; — нъ освѣнъ изложенитѣ 17 самовилски и змеовски, въ послѣдующитѣ отдѣла се срѣщатъ и други пѣсни, въ които ее говори за самовили, змеове и ламии.

18.

Свети Йо́'ан во ра́й-Боже; родители-те и роднини-те му желаѣ҃тъ да го последватъ, но той ги отблѫсва, като недостойни освен стрина си. [1])

(Отъ прѣку-Дрим — Охридско-Стружко; слушана от покойний деда Петка отъ село Бѫрчо'о прѣзъ 1855 год.) (2)

Кьини́сал-ми [3]) сфети́-Йоан — Во ра̀й-Боже на при́чес'на. [5]
Да ми хо́'ит [4]) во ра́й-Боже, — Догле́да-го него́ф [6]) *татко;*

---

1) Срав. у Милад. сбор. нѣс. N-о 44, 45, 46, 49, В. Чолак. п. N-о 90. С. Карадж. Т. I п. N-о 208. Н. Бончовъ п. N-о 115.

2) *Прекy-Дримъ*, Охридско-Стружка околия на лѣвий брѣгъ на р. Дримъ, на сѣверъ отъ гр. Струга, на най-сѣверо-западний ѫгълъ отъ Охридска-та каза, а съсѣдна съ Дебърска-та До колкото ми е извѣстно, тая околийчка състои отъ слѣдующитѣ осѣмь села: Бърчо'о, Локуфъ, Глобочица, Присовяни, Моруница, Но́дгорци и Джбжвяни.....

3) Относително до гласоударение-то ще кажж нѣщо по-напирочко въ язикови-тѣ ми забелѣжвания въ ч. III на настоящий ми сборникъ. А тукъ за произношение-то и то въ кратцѣ. Буква *г* и *к* прѣдъ мегки-тѣ глас. *е* и *и* изговарятъ се мегко, като да сж *ѣ* и *ѫ*, освѣнъ у нѣкои мѣста, кѫдѣто се произнасятъ тѫрдо. За повече види-ще се въ язик. забѣл. у ч. III. Виж. и п. N-о 21 б. 22.

4) *Одит, ходит, хо'йт, о'йт*, употрѣбяватъ се безразлично кога една, а кога друга отъ тѣзи форми, когато въ подобенъ случай се изоставятъ нѣкои или нѣкоя отъ буквитѣ на нѣкоя рѣчь, отбѣлѣзалъ сьмь испразнатото мѣсто съ апострофъ('), както се види у забѣлѣзаний тукъ случай.

Въ Охридско, Стружко, Дебърско, Кичевско, Битолско, Прилѣпеко и въобще у цѣла-та Западна Македония, отвѣнъ Костурско, послѣдня-та съглас. бук. *т* въ 3-то лице сд. число у глаголи-тѣ е заназено и се пази и до днесь, како *ходитъ, велитъ, седитъ, имать; викатъ, сакатъ* и пр. За повече виж. ч. III.

5) *Причес'на;* тукъ е изоставена буква *т*. вмѣсто *причестна*.

6) Буква *в* на край рѣчь и прѣдъ нѣкои съгласни, прѣдъ кои-то не е възможно да се запази и произнесе естественийтъ ѝ звукъ, чуе се като *ф;* како: *негов, каков, овца, църква, цевка* и пр. чуѫтъ се: *негоф, какоф, офца, църкфа, цефка* и пр. Въ щомъ тая буква дойде прѣдъ гласна или прѣдъ други съгласни,

От дàлеку той му́-викат:
„Сфети́-Йоане, синко́-мили!
Почéкай-ме и іас' [7]) д'ида,
И іас'-д'ида в'рай-со́-тебе,
Да го́-видам рай кàкоф-ле!“
„Врати́-ми-се, стари́-татко;
Тéбе в'рàй те не пу́шчает: —
Си ми́-било [8]) голéм-*ратай;*
Чужджи́-нивье надорваше:
За *'тè'* [9]) в'рàй те непу́шчает,
Райскьи-порти, затфóрени,
Некóлскьи-те, отфóрени!“
Нàк кьи́ниса Сфетù-Йоан,
Да ми́ хо'ит во рàй-Боже,
Во рàй-Боже на прúчес'на.
Го дóгледа него́'а [10])-майка.

От дàлеку таà-викат:
„Сфети́-Йоане, синко́-мили!
Почéкай ме и іас'-д'ида,
И ıáс' д'ида в'рай-со́-тебе;
Да го́-ви́да рай кàкоф-ле!“
— „Врати́-ми се, мила́-майко;
Тéбе в'рáй те непу́шчает. —
Си ми́-била сиромашка,
Чужджо́-преди, чужджо-ткаи;
Шчо́-ти цéфкьи престанвоеле, 30
На́зот си 'и невра́шчала; [11])
За тé' в'рáй те непу́шчеет. —
Райскьи́-порти, затфóрени,
Некóлскьи-те, отфóрени!“
Шчо-ми́-дойде дéи Вéлигдеи; [12])
Сфети́-Йоан ми 'одеше,

въспридобива пакъ природний си звукъ; како: *негови, овен, овни, цжрковен, цжрковни, цеви, цеви* и пр. Сжщето става и съ други съгласни, — *з*, и. и. *г, ж, д*, и пр., както ще се рече по-долу.

7) Буква *з* у мѣстоим. *азъ*, както и всекога на край рѣчь и въобще прѣдъ нѣкои съгласни, прѣдъ които не моски да се запази природний-тъ ѝ звукъ, чуе се повечето като *с*; нъ пакъ си придобива свойтъ звукъ, щомъ се замѣстятъ послѣдующитѣ съгласни съ други букви, сжщо както се рѣче и за буква *в*, така. *не*, вм. *яз*, — азъ; а *язека*, и пр. А начална-та гл. *а* въ рѣченото мѣстоим. измѣнява се на *и*, както и у рѣчьта *ягне* — агне. Сжщето това мѣстоимѣние: *азъ* изговара се различно по различнитѣ части на Македония. Така: въ една отъ Кукушки-тѣ околийки, Карадалъ, казвать: *азъ*; въ Кукушъ, *езъ* и *езека*; въ Охридъ, *несъ*, въ Костурско *изе* и *язека*, въ Битоля, *яска*, а въ много други мѣста *я'*. Повече за него у ч. Ш, както се види и въ пѣснитѣ.

8) *Било* ср. р., вм. мжж. р. *билъ*. Въ пѣснитѣ често се употрѣбява срѣд. родъ вмѣсто мжжкий или женский на дѣйствителнитѣ причастия и въобще на прилагателнитѣ. Виж. и въ другитѣ пѣсни. Въ живий говоръ обаче подобно нѣщо не сжществува освѣнъ въ Водинско, както ще се каже другадѣ. Виж. пѣс. 22, бѣл. 10.

9) *За 'те'* — за това. По Дебърски казвать *теа* вмѣсто *това*, — „Ето теа де:“ — ето това де; а скратено *теа-те*, т. е. това. Прѣкудримско-то население, като съсѣдно на Дебърското, заело тая форма както и много други отъ послѣднето.

10) *Него'а* — негова. Вмѣсто буква *в* въ срѣдъ рѣчь, както и други съгласни въ наший говоръ бивать изоставени. Виж. и бѣл. 4.

11) Буква *щ* у насъ се изговара като *шч*, а не като *шт*; за това и азъ съмъ я разложилъ на *шч*. Нъ въ нѣкои обстоятелства, за които ще се рѣче другадѣ, тя у нѣкои мѣста е прѣобърната на *къ*.

12) Буква *ѝ* и *к* често, спорѣдъ буквитѣ, които ги послѣдватъ, замѣнявать една-та съ друга-та съ звука си, та се чуе, *г* вмѣсто *к* и обратно, както и буква *ж*—*ш*, *з*—*с*, *д*—*т*.

Ми 'о́деше во [13]) рай-Боже.
Догле́да-го него́'а-сестра:
„Сфети́-Йоане, брате́-мило!
Поче́кай ме и ја́с'-д'ида,
И іас'-д'ида во ра́й-Боже,
Да си́-вида виде́лина!"
— „Врати́-ми се, мила́-сестро!
Те́бе в'ра́й те непу́шчеет, —
Си ми́-било везѫ́рница, —
Чуџжо́-вези, чуџжо-шарай;
Шчо ти ко́нци престáнвеле,
На́зот си 'и не вра́щчала;
За те́' в'ра́й те непу́шчает, —
Райскьи по́рти, затфо́рени,
Пеко́лскьи-те отфо́рени!"
Шчо ми́-дойде де́н *Вѳдици;*
Сфети́-Йоан ми 'о́деше,
Ми 'о́деше во ра́й-Боже,
Да мѝ-земит агьа́змо-то.
Го до́гледа него́ф-стрико:
„Сфети́-Йоане, внуче́-мило!
Поче́кай-ме и ја́с'-д'ида!"
— „Врати́-ми-се, мили́-стрико!
Те́бе в'ра́й те непу́шчает;
Си ми́-било ме'а́нџжиа;
Ку́со о́кьи ми да́ваше;
За те́' в'ра̀й те непу́шчает, —
Райскьи по́рти, затфорени,
Пеко́лскьи-те отфо́рени!"
Пак кьи́ниса Сфети́-Йоан,
Да ми́-'о́дит во ра́й-Боже.
Догле́да-го него́'а-стрина:
„Сфети́-Йоане, внуче́-мило́!
Аль' да́-ида ја́с' со́-тебе,
Ас со́-тебе [14]) во ра́й-Боже?"
— „Идай, и́дай, мила́-стрино!
Сфе́шчи ти се́ потпа́лени,
Со́фри ти се́ наста̀вени; —
Ни́шчо че́до ми не́маше.
Шчо ти 'ле́бец *престàнвеше,*
Сиро́тина погле́двеше;
За те́' в'ра̀й те прибѝрает, —
Ра̀йскьи по́рти, отфо́рени,
Пеко́лскьи-ге, затфо́рени!"

19.

Свети Гьоргиіа́ и Ламиіа. [1])

(отъ Охридъ, слушана отъ покойната ми баба, Арса Стрезова презъ 1855 год.

Забило́-ми-се си́но-но [2]) море,
Се заќа̀зала си́лна-на [2]) ла̀міа;

---

13) Прѣдлогъ *въ* у насъ се изговара нѣкога како *в'*, а нѣкога како *во;* за подробности не му е тукъ мѣстото. А пакъ у други мѣста како *въф, воф* или ув, т. е. удвоенъ. Виж. Кукушки пѣсни.

14) Прѣдлогъ *съ* у нашенский говоръ всекога почти изговара се: *со*, а понѣкога и: *су;* а въ Велешко, както отъ части и въ Кукушко, употрѣблява се удвоенъ, *сосъ*. Виж. Кукушк. и Велешкитѣ пѣсни.

За вситѣ тие говорни бѣлѣжки види-ще се по-нашироко, какщо рѣкохъ погорѣ, въ III-та часть.

1) Срав. Брат. Малад. и. Н. Н. 11, 31 и 38.

Сравни Периодич. Списание Книжка XIII. стр. 147. Бълг. кн. година III. ч. 1. страница 200.

2) *Сино-но* и *силна-на;* послѣдни-тѣ слогове *но* и *на* съ членове, употрѣбявани въ западнята часть на Македония, за които види-щемъ поподробно у яз. забѣл. у ч. III.

Кѫта-денъ ѝдит[3]) п' една дѐвойка,
Рѐт ми ѥ дѝшол за царе'ѫ-кьерка,
Цѫре'а кьѐрка еднородна;
Цѫре'а кьѐрка да ми ѝ ѝдит!
Ми се сѝбрале сфѝте грѫжджани,[4])
Сфѝ-те грѫжджани по нирги́-те,
За да ми ви́дат кѫк' кье се ѝдит,
Ка́к' кье се іадит царе'а кьерка.
Та ми ѥ дѝшол Сфети-Гъоргьиіа:
„Хай ти́ дѐвойко, царе'а кьерко!
Шчѝ ми си́ дошла край синѝ-море?"
— „Хѫй гьиди ми́ли Сфети-Гъ́оргьиіа.
Излегла ми́-ѥ си́лна-на лѫміа;
'Сѐкьи ден ѝдит п' е́дна дѐвойка,
Рѐт ми ѥ дѝшол мѐне, си́рота!"
И му гѝворит и сѝлдзи рѝнит.
— „Малчи, дѐвойко, сѝлдзи[5]) нѐрони!"
ІЕ'[6]) се нѫведи на скутѝ'и-те:
„Цѫре'а кьѐрко, да ме пѝпошчиш;
Кога кье дойдит си́лна-на лѫміа,
Тѝга ти мѐне да ме разбудиш?"
Како ми лѐгнал на скутѝ'и-те,
Тѫка ми зѫспал Сфети-Гьоргьиіа.
Тѝга ми тѫіа си го пѝпошчи.
Ми се зѫбило си́но-но мѝре,
Се закѫзала си́лна-на лѫміа!
Тѝга си рѐче сѫма сѝ-себе;
„'Сѐкьи-ден ѝдам[7]) п' е'дна дѐвойка,
Дѐнес кь' ѝзедамъ две'-не дѐвойкьи!"
Дѐвойкье[8]) би́ло стрѫмъ[9]) да го бу́дит,

---

3) *Ядит* и *йит*, = яде — ѣде; Виж. нѣс. 8-ма, бѣл. 4. за бук. *я* вм. *ь* и обратно и за *и* вм. *е* види-щемъ другадѣ.

4) *Граждани*, въ говора се слуша: *граждджани*, което у нѣкои мѣстности се изговаря: *граѣани*, както ще се каже на особно мѣсто.

5) Буква *з* често се изговара: *дз*; како *дзвезда*, *дземамъ* солдза, дзвиска, дзвонецъ и пр. съгласно съ древнята бук. *s*.

6) *ь*, личн. мѣстоим, = ѝ. Повече другадѣ.

7) *Ядам*, = ямь, — ѣдж.

8) *Девойкье*, = дат. над. = девойки, на девойка-та. У насъ дат. над. окончава на е—ѣ а не на *и*, както у другитѣ части на България; *майцѣ*, *сестрѣ*, *Богородицѣ* и пр..

9) *Страм*, = срамъ. Бук. *с*, кога се случи прѣди *р*, зима между себе и между *р*, едно *т*; како: *страм*, страхъ, *стреле*, *стрецко*, *стребро* и пр.; както и *з* прѣдъ *р*, зима *л*, *злрело*, = зрело и пр.

Да го разбудит Сфети Гьо́ргьиіа
Тук'[1]) ми за̀рона со́лдзи го́решчи.
Та му ка̀пна'а на него́'ва-глава.
Му изго́ре'а[2]) рудатж́-глава,
На ча́с-от то́й ми се ра̀збуди.
На ча̀с-от ско́чи Сфети-Гьо́ргьиіа:
„Ха̀й ти́, де́войко, царе'а̀—кьерко!
Ти шчо ми́-рониш со́лдзи го́решчи?“
— „Ха̀й-гьиди ми́ли Сфети—Гьо̀ргьиіа
Ми се за̀каза си́лна-на ла̀міа
Ко́лк' ре́ч у́шче, не ми до́рекла.
Та ето́-ми-на̀ си́лна-на ла̀міа
Ко́лк' се за̀казала си́лна-на ла̀міа.
То́й ми на̀ у́дри со злати́-мжздрак.
Ми иско́чиле[3]) сфи́-те гра́ждани.
Муждже да зе́меет от цара́того.[4])
От' курту́лиса царе́'а-кьерка.

20.

Маврудинъ, Солунски житель, мжченикъ за вера Христова и три-те му сестри.[5])

(слушана во Охридъ отъ сжща-та баба и во сжще-то време.)

Ма́врудин ми ви́но-пи́ет
Со три́-турци Ана́долци.
Му йзва́до'а ифти́риа,
Ифти́риа на пра́'ина
Оти ли́о́бел[6]) турскж́-жена.
Оти ка́рал[6]) турскж́-вера!
Му ве́леет Мавру́дину:
„Али да те поту́рчиме.
Али да те загу́биме?“
— „Ха́й ви', ту́рци Ана́долци!

1) *Тук'* = туку — въ.

2) *Каинад, изорѐ* = каннаха, изгореха. Бук. *е* у мн. число 3 лица на прѣм. вр. у глаг. не се слуша ясно или съвсѣмъ се изоставя, както обикновенно и въ начало на рѣчьта.

3) *Искочиле* = наскочили, наскакали, скокнали, та излѣзли вънъ отъ леглата си. Въ Велешко вмѣс. просто излѣзли, = искачамъ, излизамъ.

4) *Цара̀того*, вин. над. и *Царотому*, дат. над. Подобни древни форми често се срещатъ не само въ пѣсни-тѣ, въ и во обикновенний говоръ, особито въ гр. Охридъ: „детѐтому маава девѐт-яйца кайгана“, посл. Н. 198.

5) Срав. Милад. Х-о. 73.

6) *Любел*, дѣйств. причастие, което показва прѣдположително дѣйствие и което е произведено отъ протяжното прѣмин. врѣме. Повече въ ч. III.

Іас си ймам до три-сестри:
Ними[1]) да си іас опитам,
Али да ме потурчите,
Али да ме загубите!“
Тж си пойде при сестра-си,
При сестра-си най-голема;
„Хай ти, сестро, мила-сестро,
Мила-сестро поголема,
Поголема и поумна!
Іас нешч' тебе кье т' опитам,
Мене ука да м' научиш:
Сум[2]) пил вино со три-турци,
Со три-турци Анадолци;
М' извадо'а ифтириіа,
Ифтириіа на пра'ина,
От' сум лиобел турскж-жена,
От' сум карал турскж-вера,
Ми велеетъ да се турчам
Иль' млат да се іас изгорам;
Али да ме потурчеет,
Аль, млат да ме загубеет?“
— „Хай ти, брате Маврудине,
По-'арно да те потурчеет,
От шчо млат да те загубеет,
Да с' загубиш тфоіа-младос.“[3])
— „Хай ти, сестро поголема,
Поголема ти, поумна(!),
Сфе,[4]) шч' кье родиш, сфе, шч' кье раниш,
Сфе турци ти кьердосале!“
Тж си пойде при сестра-си,
При сестра-си постредна-та:
„Хай ти, сестро, ти, постредна
Ти, постредна и поумна!
Іас нешч' тебе кье т' опитам,
Мене ука да ме учиш:
Сум пил вино со три турци,
Со три турци Анадолци;
М' изва'доа ифтирна,
Ифтирна на пра'ина,
От' сум любел турскж-жена,
От сум карал турскж-вера.
Ми велеет да се турчам,

1) *Ними* = нихъ.

2) *Сум* = съмъ.

3) У имена отъ ж. р., що окончавать на *стъ*, бук. *т* се изоставя и никакъ се не чуе.

4) *Све* = все. Бук. *вс*, въ началото на мѣстоим. *всий, вся, все*, или замѣнявать една съ друга мѣстото си, или първата и съвсѣмъ се изоставя, така: *свий-от, света, све-то* или *сий-отъ, 'се-та* или *'сж-та, 'се-то*, вмѣсто: *всий-тъ, вся-та, все-то*;

Иль' мла́т да се ја́с п'згорам;
Али да ме поту́рчеет,
Али да ме загу́беет?"
— „Ха́й ти́, бра̀те Мавру́дине!
Изго́ри-се, [7]) не ту́рчи-се [7]);
Загу́би си тфоја-младос',
Не-гу́би-си тфоја-вера,
Тфоја-вера, тфоја́-душа;
Не-гу́би-си тфоја-майка,
Тфоја-майка, тфой-татко!"
— „Ха́й ти, се́стро, мила́-сестро,
Мила́-сестро, ти́, на́ймала,
Ти́, на́ймалка, ти́, на́йумна!
Сфе́, шч' кье ро́диш, сфе, шч' кье раниш,
Сфе́-вла́дици кьердо́сале,
Сфе́ по́по'и ти кьердо́сале!"
Тж си по́йде при ту́рци-тѣ:
„Ха́й ви́', ту́рци Ана́долци!
По́ 'арно да ме изго́рите,
От шчо̀ да ме потурчите!"
Нава́ли'а до два́-огна [8]),
До два́-огна, силни́-огна,
Г' изго́ре'а Мавру́дина,
Та се сто́ри пра́х-и-непел.
Ми по́веа [9]) силе́н-ветер,
Ми се за́ви мала́-цжркфа,
Мала́-цржкфа Сфети-Илья.
Та си по́йде него́'а-сестра,
Него́'а-сестра погóлема,
Да ми ви́дит малѫ́-цжркфа,
Малѫ́-цжркфа Сфети-Илья.
Ко́га по́йде да ми ви́дит,
Ико́ни-те попа́дна'а,
Канди́лата изга́сна'а,
По́рти-те се затфори́а.
Тж ми по́йде него́ьа-сестра,
Него́'а-сестра постре́дната,
Да ми ви́дит малѫ́-цжркфа,
Малѫ́-цжркфа Сфети-Илья.
Ко́га по́йде да ми ви́дит,
Кандилата изгѫ́сна'а,
Ико́ни-те попа́дна'а,
По́рти-те се затфо́риа.
Та си по́йде него́'а-сестра,
Него́'а-сестра, наймá-та.
Ко́га до́йде да ми ви́дит,
По́рти-те се отфо́риа,
Ико́ни се намести́а,
Ка́ндила се запа́ли́а.

21.

Кара-Богдановo исповеданье. [1])

(Отъ Кукушъ, слушана отъ покойний Дельо Гребеньаковъ презъ 1865 год)

„Е бре Бугда́нъ. Кара́-Бугдан [2])
Пи́л ѣ ви́но, бла́го ви́но
От де́н ду де́н три неде́ли,
Соз вѐчер-то, ше́с' неде́ли,

7) Усѣчено-то възвр. мѣстоим. *се* само въ повелит. наклонение слѣдва подиръ глагола, а всекога другошъ прѣдшествува отъ него. Виж. н. п. N-о 39. бѣл. 2.

8) У Македонското надѣчие двойственно-то число у сжществ. имена, особито отъ мжж. р. всекога е въ употрѣбление и въ обикновенний говоръ. „На *два-татка* безъ капа" Посл. N-о 577; „два брата, се караетъ, два ручега не се караетъ." Посл. N-о. 180; „два питача н'едва врата." Посл. N-о. 184.

9) *Повеа*, = духна. У насъ гл. духамъ никога не се употрѣбява за вѣтра, а всекога: *вѣя*. Виж. и въ други пѣсни. А духамъ или дувамъ казва се само когато съ уста или съ друго нѣкое орудие се духа.

1) Виж. Милад. н. N-о N-о 93, 94. 224, 234. В. Качановс. Бол. Нар. Твор. вип. I No 52. Ив. Богор. н. N-о 32. Дозон. люб. н. N-о 56. Бъл. Кн. г. I. ч. I. стр. 253 С. Верков. н. N-о 15 Л. Карав. т. I. н. N-о 33.

2) *Бугдан*, = Богданъ. Въ Кукушь бук. *о* често се изговара *у*, както се види и у вситѣ почти тамошни пѣсни.

Ду́р' се Богда́н, о́н разбуле́л
От пие́не бла́го ви́но.
Ле́же Богда́н три годи́ни,
Три годи́ни на посте́ли;
Да́[3]) е скапа́л три посте́ли,
Три йорга́на, три душе́ка
И три гра́цкьи[4]) рогузи́ни,
И три дру́гьи *шйк**) *иерйци!*
На не́го[5]) му се здудеа́ло
От лежене́,[6]) отъ гние́не,
На' на ма́йка-си говóре:[7])
„Ва́рай ма́ле, ми́ла ма́ле!
'Оди, ма́ле, ле́к ми бѫ́ркай
По *вражаркьи*, по *баснàркьи*,
Иль да у́мрам иль да ста́нум;
На ме́н' ми се здудеа́ло
От лежене́, от гние́не!"
Да́ си стана́ негу́ва-та,
Негу́ва-та ста́ра ма́йка,
Да́ утиде́ на Куку́шко,
Куку́шко-то вѫ́рх *градйще:*
Би́лькьи бѐре, сѫ́лдзи ро́пе;
Дугледа́-га[8]) цѫ́рн калу́гьер,
Цѫ́рн калугьер, мла́т егу́мен,
Да́ и́ ве́ле, ем говóре:
„Мóри ба́бо, ста̀ра ба́бо,
Бугда̀нова ста́ра ма́йко!
Шчо би́лкьи бе́реш, сѫ́лдзи ронеш
По на́ше-то вѫ́рх *градйще?*"[9])
Тога́й ве́ле Бугда́нова,
Бугда́нова ста́ра ма́йка:
„Цѫ́рн калу́гьер, мла́т егу́мен!
Бо́лен ле́же Кара́-Бугдан,
Кара́-Бугдан, мо́й-та си́на,[10])
Ут[11]) дѐн ду[11]) ден три́ годи́ни;
На не́го му се здудеа́ло,
Ме е пушчи́л ле́к да бѫ́ркам,
Иль' да у́мре иль' да ста́не!"
Тога́й' *вѐле* цѫ́рн калугьер,
Цѫ́рн калу́гьер, мла́т егу́мен:
„Ва́рай ба́бо, ста̀ра ба́бо,
Бугда́нова ста́ра ма́йко!
'Оди, *йдти*[12]) тфо́й-та си́на,
Тфо́й-та си́на Кара́-Бугдан,

3) *Да'*. — та, съюзъ, — слѣдователно.

4) *Грацкьи*, — градски. Кога бук. *дск* се срѣщнжтъ една подиръ друга така, първитѣ двѣ се измѣнявать на *ц*.

*) Шик — вараклии.

5) Въ Кук. дат. падежъ не е въ употрѣблѣние, като по други-тѣ мѣста на Македон., особито у западнитѣ.

6) Окончание: *ние* или *нїе* или *нье*, въ Кук. се изговара *не*.

7) *Говоре* — говори. Въ сѫщий градъ второ спряжение не сѫществува, особито въ наст. врѣме, а най обикновенно е първото спряжение.

8) *Га*, лич. усѣч. мѣстоим. ж. р. вин. пад. вм. *я* — ѭ.

6) На Кукушкий върхъ, градище наричанъ, днесь има църква, храмъ св. Георгия, която въ старо врѣме била манастиръ съ калугери. Споменванийтъ въ пѣснята Егуменъ билъ управляющий-тъ този манастиръ. По банръ-тъ и днесь има лѣковити трѣви.

10) *Мой-та — моята сина*, вм. мойтъ синъ. Въ пѣсни-тѣ много пѫти се срѣщатъ подобни изражения въ форма на жен. р. вмѣсто мѫжский; въ живий обаче днешенъ говоръ подобно нѣщо не сѫществува. Въ Воденъ напротивъ ни едно прилагателно нѣма ни мѫжский ни женский родъ, а само срѣдний служи и за тритѣ рода. „Големо човекъ, добро жена" и пр. Виж. пѣс. N-о 18. бѣл. 8.

11) *Ут, ду* — отъ, до. Виж. бѣл. 2.

12) *Йти* — нитай.

13) Виж. п. 18. бѣл. 8.

Шчо́ е о́но[13]) гре́х *чинѝло*,[13])
То́лко 'уди́ с'арами́и-те! 50
Бельк-и кьи го Го̀спот просте,
Иль' да у́мре и́ль' да ста̀пе!"
От та́м' стана́ Бугда́нова,
Бугда̀нова ста̀ра ма́йка,
Да́ си дойде́, да̀ го ни́те,[15])
Да́ го нѝте Кара́-Бугда́н:
„Ва́рай си́но,[16]) ми́ли си́нко!
Ни' ли пойде́х[17]) на Куку́шко,
На Куку́шко вѫ́рх *градѝште*,
Би́лькьи бера́х, сѫ́лдзи рона́х?! 60
Дугледа́ ме цѫ́рн калу́гьер,
Цѫ́рн калу́гьер, мла́т егу́мен;
Да́ ме ме́не распита̀ло:
„Ва̀рай ба̀бо, ста́ра ба̀бо,
Шчо́ би́лкьи бе́реш, сѫ́лдзи ронеш
Но на́што-то вѫ́рх *градѝште?*
'Оди, ни́ти тфо́й-та си́на,
Тфо́йта си́на Кара́-Бугдан,
Шчо́ е о́но гре́х чини́ло? —
То́лко 'уди' с' 'арамии-тѣ; 70
Бе́лькьи кье го Го́спот про́сте,
Иль 'да ста́ве, и́ль 'да у́мре!"
Ка́жи, си́но, ми́ли си́нко,
Ми́ли си́но, Кара́-Бугдан.
Щчо́ грех си ми ти чини́ло"
Тога́й ве́ле Кара́-Бугдан:
„Ва́рай ма́ле, ми́ла ма́ле!

Ез[18]) на те́бе да ти ка́жѫ.
Шчо́ сѫ́ м е́зе гре́х чини́ло!
'Од' си зе́ми 'адна́[19] ко́жа, 80
Адна́ ко́жа биво́лова.
И си ви́кни дви́ попо́ва.
Два́ попо́ва, три гьако́ва;
Езе, ма́ле, да кажу́вам,
Они, мале, да пишу́ват;
Бе́лькьи ко́жа гре́х кьи збе́ре
Ва́рай ма́ле, ста́ра ма́ле;
Ка' шета́хме низ го́рата,
Низ го́рата, планѝната,
Ка' шета́хме с' 'арами́и-тѣ, 90
Ни́ ли ни́ се 'е́сте[20])доеде́ло,
Бла́го ви́но допие́ло?!
Си слезо́хме до́лу ф' по́ле,
Ма́лце е́сте да зе́миме,
Бла́го ви́но да ку́пиме;
Ни́ль' нѐ ска усити́'а[21])
Усити́'а, уфати́'а, —
Кого́, ма́ле, уби́си'а,
Кого́ па ко́л си удри́'а,
Ме́не, ма̀ле, ме пушчи́'а; 100
Ез да ка́жум на на́ши-ут,
На на́ши-ут ру́с войво́да!
Ни́ ли дойде́ де́н, добя́р-ден,
Де́н, добя́р-де́н, де́н, Вили́й-де́н.
Де́н, Вили́й-ден уф' сѫ́бота,
Кога̀ сфе́г-от ф' цѫ́ркфи 'о́де,

---

14) *Кьи* = кье, = ще. Въ Кук. бук. *е* често се изговара *и*; Виж. въ вси-тѣ почти тамошни цѣсни, и въ язич. заб. ч. III.

15) *Да го ните*, = да го нита. Виж. бѣл. 7.

16) *Сино* и *сину*. Въ Кук. и въ нѣкои още мѣста зват. падежъ у имената отъ мжж. р. обикновенно окончава на *у* или *о*; — *сино, брато* или *сину, брату* вм. *сине, брате* или вм. *синко, братко*.

17) *Пойдѐх* = пойдо́хъ.

18) *Ез* и *езе* = азъ. Въ Кук. бук. *я* всекога се изговара *е*; ез, ере, ейце, егне и пр. вм. язъ или, азъ, яре, яйце, ягне или агне и пр. По-пространно види-ще се въ ч. III.

19) *Адна* = една. Тамъ бук. *е*, често се изговара и като *а*.

20) Виж. бѣл. 6, и въобще бук. *ѣ* или *я* изговаря се като просто *е*.

21) Виж. бѣл. 14.

Бо́га мо́ле, на Бо́ж'-та ре́ч?! На мéн' сѫр'це ми се распукаàло,
Зашѫшка́хме ма́ла цѫ́ркфа, Да̀ запали́х ма́ла цѫ́ркфа,
Ма́ла цѫ́ркфа, ма́л манасти́р; Ма́ла цѫ́ркфа, мàл манасти́р!
Затфори́хме мàли врàти, 110 Цѫ́ркфа го́ре, мàле инса́н пи́ске, [22]
Завѫртéхме палàскьи-те. Инсàн пи́ске, сфе́тци кѫ́лнат!
Искарàхме дре́бен бару́т, На'за́д се, мàле, ни́е вѫ́рнахме;
Да́ присéхме мàла цѫ́ркфа, Ни́ль' найдо́хме ма́ло тѫ́рло.
Ма́ла цѫ́ркфа, ма́л манасти́р. Да́ завѫртéх чи́фт палàскьи,
Тога́'й ве́ле ру́с войво́да: Да́ си пресéх з' [23] дре́бен бару́т,
„Ко́й кье се юна́к наймне З' дре́бен бару́т ма́ло тѫ́рло!
Да запàле мàла цѫ́ркфа, Тѫ́рло го́ре, о́фци бле́ят 130
Ма́ла цѫ́ркфа, мàл манасти́р?, Офци бле́ат, овча́р кѫлне!
Ни́куй не се́, мàле, не наймнà; Ниль' отидо́хме, ма́ле, уф' го́рата.

---

22) Буква *г* и *к* прѣдъ мегки-тѣ гласни *е* и *и*, както е казано и у п. N-о 18 бѣл. 3, въобще у цѣла Македония изговарятъ се както си е обикновенно, т. е. мегко; като да сѫ *ѓ* и *ќ*, сир. като сърбскитѣ: ћ и h или като гърцки-те: з и *и* прѣдъ мегки гласни. Така п. п., Георги, калугер, други, керка, майки, мжки, изговарятъ се: Гьеоргьи, калугьер, другьи, кьерка, майкьи, мжкьи и пр. Намиратъ се обаче, ако и твърдѣ рѣдко, и такви случаи и мѣста, у които, противо това всеобще правило по нѣкога и по нѣкѫде тие сѫщитѣ съгласни: *г* и *к* и прѣдъ тие сѫщитѣ гласни, *е* и *и* се изговарятъ твърдо, като п. п. у ознаменованийтъ тукъ въ пѣсньта случай: *инске* и у други другадѣ. Така въ Кукушъ казватъ: *вике, саке, бъркu*, като да сѫ: *викье, сакье, бъркъи*, вмѣсто *вика, сака, бъркай;* въ Струга, *ке—къе*, вмѣсто: *кѫдѣ* прибързано; — кѫй, кѫе, *къе, ке*. Въ Охридъ: *викеет, сакеет, бъркеет*, като да сѫ: викъеет, сакъеет, бъркъеет, вмѣсто; викает, сакает, бъркает—викаѫтъ, сакаѫтъ, бъркаѫтъ, множ. ч. 3 лице, за отличие отъ един. ч. 3-то лице. — викатъ, сакатъ, бъркатъ. А пакъ у нѣкои отъ Охридскитѣ и други села всекога тѣзи съгласни прѣдъ поменѫтитѣ гласни, изговарятъ се твърдо. Така п. п. *майкъи, кънрша, ракъка, другъи*, и пр. Тѣзи обстоятелства, дали не ни напомнюватъ, онова граматическо правило, по което слѣдъ прѣдмѣтнитѣ съгласни не може да се тури мегка гласна, а всекога твърда? И че въ противенъ случай съгласнага се измѣнява на съотвѣтствующата си шипаща? Като п. п. *Богъ*, человѣкъ, другъ; зват. п. *Боже*, человѣче, друже; мн. Бози, человѣци, други? А нели по сѫщата аналогия въ винит. над. мн. ч. е туренъ *ъ* человѣкъъ другъь и пр.?

По-нататашното изслѣдване е работа на специално занимающитѣ се съ языковитѣ въпроси, — на филолозитѣ.

Прочее, за отличие на мегко-то произношение на прѣдмѣтнитѣ ни съгласни отъ твърдото, имъ прѣдъ единтѣ и сѫщитѣ гласни и, за колкото би било възможно точното обозначение на всѣкой мѣстенъ говоръ, видѣ ми се за нуждно въ първий случай да ги придружж съ омегчителната бук. *ь*, както направихъ и съ бук. *г* и *к*; а въ вторий, безъ нея. Така, писахъ: *кье, майкьи, лжкьи, пеорьи, друьи*, и пр., за да означж мегкото произношение; и: *ке вике, инске, саке, бърки, майкп букп* и др., за твърдо-то.

23) *З'дребен, — съ дребенъ*. Бук. *с*, както се каза и другадѣ, тука е замѣнила звука си съ бук. *з*. Виж. П. 1 бѣл. 7 и 12. и п. 4 бѣл. 1.

Ниль' стретéхме два младéнци,
Дéк'[24]) 'одé'а на нѫ́рви нѫрвич,
На нѫрви' нѫ́рвич, у мáйка на гóсте!
На мéн' ми се сѫр'це распукнáло;
Дá си фатúх два младéнци,
Дá гьи вѫрцáх за две дѫ́рва,
Да се глéдат, да п' мóжат се стúгнат!
На годúн'-та се вѫрнáхме,
Невéстата никнáла бéла лоза.
Дéтье-тьо никнáло зелéн кьипарúс,
Дá се станáли корèн с' корéн,
Корéн с'корèн, вѫ́ршен з'вѫ́ршен;
Бèла лóза бéло грóзде е чинúла,
И грóзде-то е зреáло.
Грóзде, мàле, сѫм се назубàл

И бéла рúза сѫм си напѫлнúл,
На тéбе ти сѫм ез донесéл!„
Тогà'й вéле негýва-та,
Негýва-та стàра мàйкз:
„Тàа бéше, сúно Карá-Бугдан,
Тфóй-та сéстра, джей Марúа;
Она идéше, сúно, уф' мéне на гóсте,
Уф' мéне на гóсте, нѫ́рви нѫ́рвич!
Три годúни, сúно, бóлен лéжиш,
Йошче трú, сúно да си лéжеш,
На постéли кокале да тýриш,
Мàйка, сúно, в'решéто да ги збéре,
На *бунúшче* да гьи фѫ́рле,
Пцéта, сúно, да гьи глóдат,
Чафкьи, сúно да гьи дúгат,
Кэкóшкьи-те, сúно, да гьи рúіат!“
—

22.

Сѫщата.

(Слушана въ сѫщий градъ отъ другъ пѣвецъ въ сѫщето врѣме) 1)

„Е брé Богдáн, Карá-Богдáн!“
Разболéл се Карá-Богдáн:
Бóлен лéже на постéле,
От дéн до дéн три годúни,
Дá е скапáлъ три постéле,
Трú йоргáна, три душéка
И до трú ми *шúк иернúци*:
Цѫ́рве снѫ́га кье м' изéдат
От лежéне, от гниéне,
Дури му се здодеàло!
Тогáй вéле и говóри:
На нéгова стáра мáйка:
„'Оди, мáле, лéк ми *бѫ́рки*,[a])
Иль' да юмрам úль' да стáнам.

Послушá-го стáра мáйка, —
Дá си станá, да си отидé
По *врачàрки, ио баснарки*.
Шчо ú речéа *врачàркьите*!
„Мори бáбо, Богданова стáра майко!
Од нас Богдáн лéк си нéма,
Тук' да 'одиш на Кукýшко,
На Кукýшко бàш *градùшче*,
От тáм' бúлькьи да набереш,
От тáм' бéлькьи лéк кьи нáйде!“
Дá си станá Богдáнова,
Богдáнова стáра мáйка.
Дá с' отидé на Кукýшко,

---

24) *Дек'* = дека = кждѣ. У много мѣста въ Македон., особито въ Битоля, Костуръ, Кукушко и другадѣ казвать: *дека* вм. кждѣ.

1) Сравни прѣдидущата и показанитѣ въ 1-ва ù бѣлѣжка Н-ра.

а) Бърки, = бъркай, — търси. Вижъ прѣдидущата нѣс. бѣл. 22.

На Кукýшко бàш *грàдишче*;
Тáмо бúлькьи та' си бéре.
Сóльдзи рóне, Богдáн'[2] плáче!
Тàм' дéка си бúлькьи бéре,
Дà излезé цжрн калугьер,
Цжрн калугьер, стàр прегýмен,
Дà ú вéле и говóре:
„Мóри бàбо, стàра бàбо,
Богдàнова стàра мáйко!
Шчó бúлькьи береш 'ем сóлдзи рóнеш,
Хем си плàчеш, Богдàн'[2]) жалиш?
Тук' да стàнеш да си 'одиш,
Да си сéднеш до Богдàн' юнàк,
Да го пúташ хем распúташ,
Шчó грех úма, шчо грех чинúл
От малéчко до денéска?
На тéб' прàво да ти кàже;
Бéлькьи Госпот кье го прóсте,
Иль' да юмре, úль' да стàне!"
От тàм' станà и майкá-му,
Дà с'утидé дури домà,
Дà си седнà до Богдàна,
Дà му вéле 'ем говóре:
„Вàрай, сúну, Богдáн юнáк;
Кье те пúтам, да ми кàжеш,
Да ми кàжеш, 'сé прикàжеш
Шчó грéх úмаш, шчó грéх чинú
Од малéчко до денéска?"
Тогàй вéле Богдàн юнáк:
„Сéди, мáле, ти кажýвам
Шчó грéх чинúх, шчо грéх úмам
Од малéчко до денéска:
Когá бжх[3]) си с' 'арамúи-те
Во гóра-та, планúна-та;
Нé ли нáска[4]) 'леб-от ни се свжрши
Дá пушчúхме до трýица
В' дóбро 'сéло Борислáва,[5])
'Лéб да сáкат, 'леб да прóсат.
Нель' гьи нúхка препознàли,[6])
Познàле[6]) гьи, фатúле гьи;
Едúн-от[7]) на кóл удрúле,
Дрýг-от на ченгьель удрúле;
Едúн сàмо откьинà, бегàл;
Дà си дойдé, да ни кажà.

---

2) Богдан' = Богдана. Въ Кук. винит. падежъ всекога почти е еднакъвъ съ именителний.

3) *Бжхъ* = бихъ, быхъ или бѣхъ. Въ Солунско, а особито въ сел. Сухó, Неговáнъ, Висóка и Зáрово, а рѣдко и въ Кукушь бук. *ы* се изговаря *ж*, както е казано и ще се каже и другадѣ.

4) *Наска* = насъ. У нѣкои мѣста, а особито въ Битоля, Костурско и Кукушко; личнитѣ мѣстоимѣния много обичатъ да привзематъ до себе сричка *ка*; т. н. *яска, тиска* въ Битол., *езека*, тизека, менека, тебека, наска, нихка, въ Кукушко; денеска, овдека, ондека въ Охридъ, както и тамока въ Кукушь.

5) Село *Борислава* или *Берислава* днесъ несъществува, нито се знае мѣстоположението му кждѣ е било въ старо врѣме, или поне менѣ не е извѣстно.

6) Въ Кук. множ. число на дѣйств. прич. окончава на *ли*, а у западнитѣ части на областьта на *ле*. Пѣвачътъ, отъ когото е слушана пѣсеньта, види се, ималъ е сношение съ населението отъ тѣзи послѣднитѣ мѣста, та отъ нихъ вѣроятно е присвоилъ тая форма на *ле*.

7) *Един-от* или *один-от*, споредъ западно-македонский говоръ казва се: *едний-от*. Сжщо въ Кук., *негов-от*, наш-от, *ваш-от*, *друг-от*, а въ западнитѣ страни: неговий-от, *наший-от*, *ваший-от*, *другий-от*, т. е. въ Кукушъ нѣкои отъ прилагателнитѣ и мѣстоименията притѣжателни нѣматъ пълно окончание.

Ка' си дочу́ нѐйи войво́да,
Тóй ни вéле 'ем говóре:
„Ей дружи́но, мѝли бра́те!
Слушáйте ме шчо кье кàжам:
Хáйде сега́ да вé ви́дам;—
Кье 'о́диме в' до́бро сéло,
В' до́бро сéло Борислáва.
Сѝлен о́гьин там' кье пàдне,
И по пжтѝшча шчо кье стретéме
Ни́шчо не кье остàвиме!"
Ка' слезéхме от планинáта,
Кьинисàхме по пжтѝшча,
Ни́шчо ни́е не стретéхме,
Сам' стретéхме двамѝна младéнци.
От далéку ни се поклонѝха
И на 'си́-те рж́ка ни *бакнàха*
И 'си́-те си гьи дарувàха.
Ка' дойдéха на мѐпека,
Ез гьи фатѝх, да́ гьи носѝх,
Да гьи носѝх ф' чéста го́ра,
Дéка пѝле не си пéе,
Дéка слж́нце не си грéе,
Тàмо ни́хка си гьи вжзáх
На дéве дж́рва буко́ви,
Сж́де да се о́ни глѐдат,
Да не мо́жат да се ви́дат!"
Тога'й му вéле него́ва-та,
Него́ва-та 'стàра мàйка:
„От Бо́г', си́ну, да си нàйдеш!
Та́ia бéше сестра́-ти Елéна,
Сестра́-ти Елéна и зéт-от ти,
Шчо идéха уф' на́ска на го́сте!
Ко́лко леже́, си́ну йо́шче то́лко,
Йо́шче то́лко да си лéжеш;
Цж́рве снж́га да т' изеджт:"
Тога'й вéле Карà-Богдан:
„Мжлчѝ, мàле, ти кажу́вам,
Шчо́ грех и́мам, шчо сжм чинѝл!
Дà пойдéхме в' до́бро сéло,
В' до́бро сéло Борислàва
На дéн до́бар, дéн Велѝг-ден,
Ка' си дочу́ нѐйи войво́да,
Тóй ни вéле 'ем говóре:
„Ей дружи́но, мѝли бра́те!
Слушáйте ме шчо кье кàжам:
Хáйде сега́ да вé ви́дам;—
Кье 'о́диме в' до́бро сéло,
В' до́бро сéло Борислáва.
Сѝлен о́гьин там' кье пàдне,
И по пжтѝшча шчо кье стретéме
Ни́шчо не кье остàвиме!"
Ка' слезéхме от планинáта,
Кьинисàхме по пжтѝшча,
Ни́шчо ни́е не стретéхме,
Сам' стретéхме двамѝна младéнци.
От далéку ни се поклонѝха
И на 'си́-те рж́ка ни *бакнàха*
И 'си́-те си гьи дарувàха.
Ка' дойдéха на мѐпека,
Ез гьи фатѝх, да́ гьи носѝх,
Да гьи носѝх ф' чéста го́ра,
Дéка пѝле не си пéе,
Дéка слж́нце не си грéе,
Тàмо ни́хка си гьи вжзáх
На дéве дж́рва буко́ви,
Сж́де да се о́ни глѐдат,
Да не мо́жат да се ви́дат!"
Тога'й му вéле него́ва-та,
Него́ва-та 'стàра мàйка:
„От Бо́г', си́ну, да си нàйдеш!
Та́ia бéше сестра́-ти Елéна,
Сестра́-ти Елéна и зéт-от ти,
Шчо идéха уф' на́ска на го́сте!
Ко́лко леже́, си́ну йо́шче то́лко,
Йо́шче то́лко да си лéжеш;
Цж́рве снж́га да т' изеджт:"
Тога'й вéле Карà-Богдан:
„Мжлчѝ, мàле, ти кажу́вам,
Шчо́ грех и́мам, шчо сжм чинѝл!
Дà пойдéхме в' до́бро сéло,
В' до́бро сéло Борислàва
На дéн до́бар, дéн Велѝг-ден,
Кога сфéт-от ф' цж́ркфи 'о́дн,
Ф' цж́ркфи хóде, Бóга моле.
Тога'й вéле войво́да-та:
„Ей дружи́на, мѝли бра́те!
Ко́й е кàджр е'м и вре́ден
Да си хóде в' гробѝшча-та;
Тамока о́н да се закрѝе;
От та́мо о́н да си гле́де,
Ка' кье вж́рват, да си вж́рват
'Си́-те люде уф цж́ркфа-та.
На' да 'о́де, да си фа́те,
Да си фа́те те́шкьи врàти,
Да гà пресé со бару́та,
Да запàле ле́па цж́ркфа!"
Ни́кой, ма́ле, не се отбрà,
Та' аз, ма́ле, си се одбрàх;
Да́ отидéх в' гробѝшча-та,
В' гробѝшчата си се закрѝх;
От та́м' гледа́х и си чекàх.
Вжрвéха си и довжрвéха;
'Си́-те о́ни ф'цж́ркфи влезéха.
Да́ си стана́х, да си фатѝх,
Да́ си фатѝх те́шкьи врàти,
Дà пресеа́х з'дрéбен бару́г,
Да́ пресеа́х ле́па цж́ркфа,
Гà пресеа́х, гà запалѝх!
Когà инсàп-от пишчéха,
Тж́нкьи глàсове ф' си́не нéбе!
Дà кьинисàх по кж́шчи-те;
Ни́где човéк не си найдéх,
Сж́де найдéх една жéна,
Дéка éгне ми се пéче,
И мж́шко дéте ми се люле,
'Ем го люле, ем му пéе!
Дà искарàх éгне-то от ражéн-от,
Дà наденàх мж́шко дéте;
Го наденáх на ражéн-от,
И гá накарáх да го пéче!
Дà г'испечé и г'искарàх,
Дà ѝ дàвам да си *руче*.
Она ни́как не си *руче*,

А во на́зуви го кри́е
И люто ме о́па кѫ́лпе:
„От Бо́га да си на́йдешь,
На посте́ле да си гни́еш,
Цѫ́рве сня́га да т' изе'дѫт!"
Се вѫрна́хме на назѫ́де,
Дойде́хме си во го́рата.
Тога́й *вѣле* войвода-та:
„Ко́й от' де́к не нѣк' си 'о́де."
Ез' къписа́х да си до́йда,
И ми *текиѣ* за два мла́ди,
Да оти́да, да ги ви́да.
Момче́-то ми изникна́ло,
Изникна́ло бла́га абу́лка;
Неве́ста-та изникна́ла
Бе́ла ло́за з' бе́ло гро́зде.
Да́ си набра́х, да́ се назуба́х;
Ошче та́мка мен' ме фтресе́;
И си дойде́хъ и си легна́х?"

23.

Цѫ́рковни-те потребности. [1])

(слушана въ Охридъ отъ покойний Христа поп Иванчевъ Гроздинъ прѣз 1873 г.)

Се по́фалил рам бо́сильок отъ гради́на-та:
„Аль' ме чу́еш, бе́ла пче́йнцо [2]) од рамно́-поле!
Ха́йде, іас сум си о́т-тебе мно́гу по́-'арио;
Бе́з-мене се би́стра во́да ле́ли не́-кѫ́рстит?"
Шчо ми до́чу бе́ла пчейница од рамно́-поле:
„Аль' ме чу́еш, рам бо́сильокъ од гради́на-та?
Іас о́т-тебе ле́ли сум си мно́гу по́кадра? —
Ха́й, бе́з мене литу́ргьиа ле́ли и' и́злевит?
И бе́з мене ле́па тѫ́рпеза не ми се́-ставіат?" [3])
Шчо си до́чу бела́-лоза до́лу о́д-лозье:
„Аль' ме чуеш, бе́ла пче́йнцо од рамно́-поле?
Іас о́т-тебе лели сум си мно́гу по́кадро?
Ха́й, бе́з-мене че́стн' при́чес'но ле́ли и' и́злегвит?
И бе́з-мене ле́па се со́фра ле́ли не́ ставіат?"
Шчо 'и до́чу жо́лта-та пче́ла од димна́-гора:
„Аль' ме чу́еш, бе́ла-на ло́зо, до́лу од-лозье?
Іас о́т-тебе ле́ли сум си бе́льки по́кадро! —
Ха́й, бе́з-мене се в' ле́па цѫ́ркфа ле́ли не́влегвит:
И бе́з-мене се в' ле́па цѫ́ркфа ле́ли не́-гледат?"
Тогай ми чу́ло ле́пий-он те́міан дур' од да́леку:
„Аль' ме чу́еш ти́, жо́лта пче́ло, од димна́-гора?

1) Срав. Бр. Мил. п. Н. 21. С. Карадж. т I п. Н. 6, 9, 6 20. Бъл. Кн. г. I ч. I ст. 223.
2) Пчейнцо — пченицо, виж. изик. заб. ч. III отъ настоящ. Сбор.
3) Неставют — не се сложва.

ІАс от-тебе лéли сум си бéлькьи пó кадро?
И бéз-мене се в' лéпа цѫ́ркфа лéли нé-влегвит!"
Та шчо' й дóчу цѫ́рн кáлугьер от кьелúата:
„Аль' ме мене 'сú-те чýйте, шчо се кáрате? —
А кáс óд вас лéли сýм-си мнóгу пóкадро?—
И бéз-мене в' лéпа се цѫ́ркфа лéли нéвлегвит?
И без-мене лéпа цѫ́ркфа лéли нéличит?"

24.

Стоіанъ, Гъаче Никола и старъ Егуменъ *)

(слушана въ Охридъ отъ сѫщийтъ и въ сѫщото време.)

Стóіан ми юнак шéташе
По тáіа гóра зéлена.
Нéшчо му гóра мúрисатъ,
Мúрисат босилкóйна, [1])
Босилкó'йна и теміанó'йна.
Пóходе, шчо ми нóходе.
Во' гóра, нáйде мáнастир,
Мáнастир з' дéвет пóпо'и,
Дéсетто ми ѥ Гъáче Никола.
Книúга ми гъáче пéѥше,
Дробни ми сóлдзи рóнеше!
Дóгледал, ми го дóгледал,
Дóгледал ми го кáлугьер,
Кáлýгьер стáрий Егумен.
Егумен му говóреше:
„Ей гьиди гьáче Нúкола!
Шчó нéшчо книúга óтпевіаш
И дробни сóлдзи ми рóниш?
Дробни ми сóлдзи пóронил,
Бéло си лúце óблеал?"
Тóга'й ми гьáче гóворит:
„Даль' чýеш, стáрий Егумен?
Кáк' да нéплачамъ и жáльамъ?
Кáко да сóлдзи нé-ронам,
Да н' рóнамъ сóлдзи гóрешчи? —

*) Виж. и п. Н. 47, и Пер. Спис. С. кн. XII стр. 115.

1) Босилкóйна — на босилековъ джхъ. Виж. ч. III языков. забѣлѣж.

Го́дина ми ѥ чу́дес'на;
О'ва́а ѥ лоша го́дина,
О'ваа ѥ мо́рна го́дина;
Ко́лку кье мо́р-оть за́мьинит,
Имаме те́шка скжи́на;
Кьи́ло-то жи́то сто́ гроша,
Ве́дрото ви́но ка́рагрош!
Жа́ль ми ѥ за сиро́маси;
Мно́го кье и́нсан за́гьинит!"
То́гай Егумен му ве́лит:
„Слу́шай ти́, гьа́че Ни́кола!
Слу́шай іас шчо кье ти ре́чам:
Ако ѥ мо́рна го́дина,
Ако ѥ те́шка скжи́ніа;
Го́спод, нас шчо не́ [1]) сжздало,
Ка́джр ѥ да не [1]) жи́веит."
Гьа́че си со́лдзи за́прело,
Бе́ло си ли́це *избриса*.

25.

Ка̀лино исповеданье. [2])

(Отъ Охридъ. Слушана отъ покойний Никола Рогузаровъ и отъ Арса Стрезова прѣзъ 1855 година).

Ка́лья *мѫшне* бо́лна ле́жит,
Ста́ра ие́ ма́йка о́питфит:
„Ка́жи, Ка́лио, ка́жи кье́рко,
Шчо гре́хо'и и́маш?
От шчо́ бо́лна ле́жиш?
„Ха́й ти́, ма́йко, стара́-майко,
Ка́ко да ти ка́жам?
Іас мно́гу гре́хо'и си и́мам!
Пжрви-те гре́хо'и, ма́йко,
Шчо сум си сто́рила, —
Іас сум изго́рела, ма́йко,
До три́ста мана́стири;
Мана́стири го́риф, ма́йко,
Со 'си [3]) калу́гьери.
Фто́ри гре́хо'и и́мам, ма́йко,
Шчо сум си сто́рила;
Іас сум изго́рела, ма́йко,
До три́ста чи́флидзи;
Чи́флидзи 'и [4]) го́риф, [5]) ма́йко
Со 'си *испълджии*.

---

1) Не, — ни, вин. пад. лич. мѣстоим. — насъ, ни.

2) Срав. п. Н-о 21 забѣлѣзанитѣ у 1-та и бѣлѣжка Н-ра.

3) *'Си*,—вси, всички. Виж. п. 3 бѣл. 22.

4) *'И*,—ги, усѣч. лич. мѣстоим. вин. падежъ.

5) *Гориф*,—горихъ. Въ Западна Македония послѣднята буква *х* у един. чис. прѣм. врѣме изговара се: *ф* а въ Велешко и съвсѣмъ се изоставя.

Ка́лина ма́йка тога и́ ве́лит:
„Ако, Ка́льо, а́ко, кьёрко;
Го́спот [5]) кье те про́стит!“
Ка́лина ма́йка пак и́ Ка́лье ве́лит:
„Ка́жи, Ка́льо, ка́жи, кьерко,
Шчо грéхо'и [6]) и́маш?
Шчо то́лку бо́лна ле́жиш?“
„Слу́шай, ма́йко, стара́-ма́йко!
Мои́-те грéхо'и не се дока́жвеет
Ас сум изго́рела, ма́йко,
До три́ста о́даи;
Сум 'и погорела, ма́йко,
Со сфе́ мла́денци;
Ни́кой, ма́йко, жи́ф не ми и́злезе!“
Ка́лина ма́йка Ка́лье и́ ве́лит:
„Ако, Кальо, а́ко кьёрко;
Го́спот кье те про́стит!“
Ка́лина ма́йка Калье и́ ве́лит:
„Ка́жи, Ка́льо, ка́жи, кьёрко,
Ушче шчо грéхо'и и́маш?“
„Ка́к да ка́жам, шчо да́-*чинам?*
Мои́-те грéхо'и, ми́ла ма́йке,
Ни́кой не 'и́-сторил!
Ас сум изго́рела, ма́йко,
До три́ста кьёрали;

Та шчо 'и го́реф, ма́йко,
Со сфе́ ро́йно ви́но!„
„А'ко, Кальо, *а*ко кьёрко;
Го́спот кье те про́стит;
Ка́жи, Ка́льо, ка́жи кьёрко,
Ушче шчо грéхо'и и́маш?“
„Мои́-те грéхо'и, мила́-майко,
Не се дока́жвеет.
Сум си изго́рела, ми́ла ма́йко
До три́'есет се́ла;
'И и́згореф, мила́-майко,
За́йре не о́стаиф!
„Ако, Ка́льо, а́ко, кьёрко;
Госпот кье те про́стит!
Ка́жи, Ка́льо, ка́жи, кьёрко,
Шчо грéхо'и ми и́маш!“
„Ушч' едèи-грéх, мила́-майко,
Ас шчо сум сто́рила:
Сум у́крала, мила́-майко,
Три́ста тѫ́рла о́фци!
То́лку знаіа, мила́-майко,
То́лку [7]) іас ти ка́жвам:
Ас ти ка́жвам, ми́ла ма́йко,
Мно́гу кье се мѫ́чам!“
„Ако, Кальо, а́ко кьèрко,
Го́спот кье те про́стит!“

—

26.

Два Ангела отъ Светà-Гора.

(Отъ Охридъ, слушана отъ покойната ми баба, Арса Стрезова на 1855 година).

Доле́тале ми се́ до дв*а*-на си́ви го́лоби.
Ле́тале шчо, ми ле́тале

5) *Госпот*, — господъ. Буква *д* и *т* често замѣнявать помежду си своя звукъ снорѣдъ съгласнитѣ, прѣдъ които се намирать, както е казано и за бук. *в*—*ф*, *з*—*с*, *жс*—*ш*, *г*—*к* и пр.

6) *Грехо'и* — грехове; оконч. *ове* измѣнява се на: *ови*, отъ което се исхвърля и срѣднята буква *в*.

7) *Толку*, — толко. Буква *о* у нарѣч. колко, толко, нѣколко, мало, много, доло, бърго и пр. се измѣнява на *у* всекждѣ почти въ Македония, така: колку толку, малу, многу, бъргу, близу, далеку и пр.

От Сфета́-гора ма́настир;
Та шчо ми ти́е па́днале
Ши́роко мо́ре, гло́боко.
На Кото́вата гьѐмиіа.
Си́ви го́лоби збо́рвеет:
„Гьѐмиджи. Ко́то, гьѐмиджи;
Си́лен кье ве́тер по́веит,
Лу́ни, фу́ртуни кье фа́тат,
Гьѐмиіа кье т' се пре́вратит!"
Ко́то гьѐмиджи им ве́лит:
„Слу́шайте. си́ви го́лоби;
Ако ми ве́тер по́веит.
Лу́ни фу́ртуни ми фа́тат;
Гьѐмиіа ми ие ба́кжрна.
Ди́редзи ие́ сѐ же́лезни,
Зи́нджири ие́ се́ стре́брени,
Пла́тната ие́ се́ му́шама!"
Ка́ко ми го̀лоби ре́кле,
Та́ка ми ве́тер по́веа,
Лу́ни. фу́ртуни фа̀ти'а.
Го́лоби ми се кре́нале,
Сфе́та си го́ра о́тишле,
На най-голе́ми'-от ма́настир,
Не ми се́ би́ле го́лоби,
Туку ми би́ле Ангьели
От Вѝшни Бо́га пра́тени.

27.

Бела Ма̀риіа.

(Отъ Охридъ. слушана отъ г. Пърличевъ прѣзъ 1883 година).

Прошета́тала ми ие бе́ла-на Ма́риа,
Прошета́тала ми ие п' о̀на цжрно̀-море,
П' о́на цжрно́-море до два́-три ме́сеца:
„Гьѐмиджи, гьемиджи́-баши, изва́'йте ме на́-край,
Изва́'йте ме на̀-край, н' о́ной дро́бен пе́сок,
П' о́ной дро́бен пе́сок, н' о́ной іжджр би́сер;
Цжркфа кье на́пра'ам Пре́чисте Ма̀рие, —
Дзи́здо'й кье на́пра'ам от цжрний-он во́сок,

Та̀ван кье си у́драм от бе́лий-он во́сок,
Гьера̀миоди кье на̀редам от жо́лтий-он во́сок!“

28

Свети Гьорги и майка му[1])

(слушана въ Т.-Пазарджикъ отъ попадия Г. Тилева на 1880 г.)

Сфети Гьо̀рги хо̀ро во̀ди,
Що мигда́н го разюлья́ва,
Ма́лкьи моми разигра́ва,
Неве́стите разлюлья́ва.
Ста́ри хо̀ра поболыа́ва.
Как' го виде́ ста́ра ма́йка,
Па' на Гьо̀ргьи оттово̀ре:
„Ха́й ти́ те́бе, си́нче Гьо̀ргьи?
Отпу́сни се от 'о́рото,
Па' си елаа́й у дома́ си,
Та се ка́чи вра́не ко́не,
Да похо́диш по поле́-то:
Та разгле́дай икьи́не-то,[2])
Зѝмно жи́то изгьинѫ́ло,
Проле́тно-то не никнѫло!“
Сфети Гьо́ргьи ка' си зачу,
Отпу́снѫ се от 'о́рото,
Отиде́ си у дома̀ си,
Изваде си вра́не ко́не.
Па' се качи́ Сфети Гьо́ргьи,
Та отиде́ по поле́-то,
Ка' го виде́ ра́мно по́ле,
Расплака́ се су́хо по́ле!
Повѫрнѫ́ се Сфети Гьо́ргьи,
Та отиде́ у дома́ си,
И заросѝ си́тен дѫ́жден,
Та израстнѫ́ зи́мно жи́то,
Проле́тнина изникнѫла,
Сфети Гьо́ргьи ма́йци каза́:
„Нѝ се бои, ста̀ра ма́ле;
Зи́мно жи́то порастнѫ́ло,
Проле́тнина изникнѫла.“

29

Сѫщата[1])

(записана въ Софийско отъ Н. Преп. О. Игнатия Рилский.)

„Ху́бави сфети Гьеборгьиа“[2])
Сфет' Гьеоргьи ко́ньа сте́га,
Ста́ра го ма́йка испра́ща,
Да си обѝде синор-о.

1) Срав. Бр. Милад. п. N-о 42. Влад. Качан. п. N. N-о 34—37. Бълг. Кн. год. I. ч. II стр. 78. Доз. цър. п. N-о 14.

2) *Икине-то*, тур., сѣидбитѣ.

1) Срав. прѣдидуща-та и заб. у I-й бѣл. Н-ра.

2) Въ пѣснитѣ отъ Софийско, Самоковско и отъ коя да е часть отъ свободна България, бѣлѣзи-тѣ на гласоударението не турихъ, както нито на Щипско-Кочанскитѣ, тъй като ударението на първитѣ, мислятъ съмъ, е почти извѣстно на

Весе́л 'ойдé, 'и́лен дойдé.
Ста́ра го ма́йка согледà,
Ко́ньа при'вата Гьо́ргьиіа питу́е:
„Сѝне Гьо́ргье, Гьо́ргье!
Що си ми, си́не, у'и́лен?
Весе́л 'ойдé, у'и́лен дойдé?“
Гьоо́ргьиіа ма́йци гово́ри:
„Ма́ле ле, ми́ла ма́йчице!
Кѫ̀ко да не сѫм ти у'и́лен?—
Есе́ници изгьинали,
Проле́тници не ни́кнали!“
Ми́ла му мà̀йка гово́ри:
„Си́не Гьео́ргьие, Гьеоргьие:
И това́ ли да те у́чим?—
Тури земіа на распà̀ра.
От Гьергьо́вден до Спасовден.
Тре́йкьи де́н ро́са да ро́си,
Тре́йкьи де́н сѫ́лнце да гре́е!“
Сфет' Гьо́ргьи майка послуша́,--
Тур̀и земіа на распара́
От Гьергьовден до Спасовден;
Тре́йкьи ден роса роси́ло,
Тре́йкьи ден сѫлнце грея́ло.
Кога́ би́ло на Спасовден,
Сфе́т Гьео́ргьи ко́ньа іахна́,
Да си оби́де синó́р-о,
'Илен 'ойдé, весел дойде.
Ми́ла го ма́йка согледа́;
Ко́ньа при'вата, Гьоргиіа питу́е
„Кѫ́ко ти ю, си́не, синó́р-о?“
Я [3]) Гьео́ргьи ю гово́ри:
„Ма́ле ле, ми́ла ма́йчице!
Добѫ́р ми ié, ма́ле, синòр-о,
Есе́ници 'се́ искласи́ли,
Проле́тници вретеніаса́ли.“

30.

Сфета Недѣлья

(отъ Костурско, записалъ учитель Н. Орлевъ отъ Кост. село Бобища презъ 1880 г.)

Се расшета́ла сфета Неде́лья
Го́ре, до́лу, по по́ле-то.
Кѫ' [1]) ié [2]) видо́é [3]) сфи́-те ми жи́тіа,
Кѫ' ié видо́'е про́сто стана́'е, [3])

повечето отъ читателитѣ, а на Щипско-Кочанскитѣ неможехъ да съмъ компетентъ да туръ, когато почтений афторъ-записвачъ, отъ ржкописа на когото ги преписахъ, не бѣше турилъ.

3) *IA* = а, Въ пѣснитѣ отъ Софийско и Самоковско често се срѣща *я* вм. *а*, = раздѣл. съюзъ.

1) *Кѫ* = като.

2) *IE* = я'—ие. Въ Костур. пѣсни, както и въ живий говоръ чуе се *іе*, вмѣс. вин. над. лич. мѣстоимение.

3) *Видое'*, = видоха. Въ Костурско и Дебърско, както и въ съсѣднята до послѣднето Стружска околня и въ гр Струга оконч. на прѣм. опрѣд. врѣм. множ. чис. 3. лиц. у глаголитѣ употребява се *'е* вм. *'а* или *ха*; *дйдо'е, стана'е, реко'е*, и пр., вм. ойдоха, станаха, рекоха и пр.

Прóсто стана'е, се поклойна'е.
Вжрб' и тонóла не му[4]) стана'е;
Тж 'и прекжлна сфéта Недéља:
„Цýг да ми цýге'[5]) рóд да не рóде'[5])"
И сáм кадúа прóсто му стàна,
Прóсто му стáна, му се поклóйна.
„Сéди, кадúо, ти ми не стáвай;
Iа нé сомь тýрска кажжна,
Тук' сом каюрска невѐста,
Корúца 'лéбец iадéна,
Топлúца вóда ниéна.
Сфж' нош' на кадѐш кадéна!"

31.

Поповска пѣсень. [1])

(Отъ Охридъ, слушана отъ покойний свещенникъ Сима на 1850 год.).

Да рéчиме[2]) пжрво, —
Пжрф ѥ Гóспод на-небо;
Нéму Му се мóлиме
И Му се поклóивиме[3])
И Нéго Го слáвиме.

4) *Му*, — й. Въ Костурско тоже, както и у нѣкои други мѣста, дат. над. отъ мжж. р. 3 лич. мѣстоим., т. е., *му* употрѣбява се вмѣст. ж. р. *ѝ*, а много пжти и вм. мн. ч. *им*.

5) *Цуге'*, *нороде'*, — цвътять, породять. Въ Костур. както и въ Самоков. с. Ярлово, бук. *т* се изоставя отъ окончанието и въ 3 лич. множ. числ. у глаголитѣ. Вижь пѣснитѣ отъ двѣтѣ споменжти мѣста.

6) *сом*, — сьмь.

7) *Свж-нош'*, а въ Струга: 'сж-нош'. — свиж-нощь. всичка-та нощь. Въ Костурско и въ гр. Струга бук. *ж* е запазена у вин. над. ж. р. на мѣстоим. *вся*.

1) Прѣди 30—40 год. старитѣ свещеници въ Охридъ, кога да присжтствуваха на нѣкоя брачна, светителска или каква да било гостба, прѣди да се започнеха отъ гоститѣ увеселителнитѣ световни пѣсни и свирби, тие, свещеницитѣ испѣйвахж прѣдварително настоящата пѣсень, останала, вѣроятно, отъ Българско врѣме; а съ това даваше се сигналъ слѣдъ нея да слѣдватъ веселбитѣ, пѣснитѣ, свирбитѣ и хороиграниятa. Жално, че по невъзможность нѣкои строфи (комплекти) останаха ми непълни. Пѣеха и друга: „Владичице, владичице". Нъ сега и тя е изоставена.

2) *Да речиме*, да речемъ. Въ Охр. употрѣбява се оконч. *име* вмѣс. *емъ*. е споредъ второто спряжение и тогава, когато трѣбало би да се употрѣби първото. Така: *Да речиме, да викниме, да цвиниме* и пр.

3) *Поклоивиме* — поклонуваме или поклонваме. Въ Охридъ тоже заедно

Да ре́чиме фто́ро, —
Фто́ра, Богоро́дица;
Пжрф е Го́спод на́-небо,
Не́му Му се мо́лиме
И Му се покло́нвиме
И Не́го Го сла́виме.

——

Да ре́чиме тре́тьо, —
Тре́тіа, Сфета Тро́ица;
Фто́ра, Богоро́дица;
Пжрф е Го́спод на́-Небо,
Не́му Му се мо́лиме
И Му́ се покло́нвиме
И Не́го Го сла́виме.

——

Да ре́чиме че́тфорто. —
Че́тир' Евангье́листи;
Тре́тіа, Сфета Тро́ица,
Фто́ра, Богоро́дица;
Пжрф е Го́спод на́-не́бо.
Не́му Му се мо́лиме
И Му се покло́нвиме
И Не́го Го сла́виме.

——

Да ре́чиме пе́тто. —
Пет се́ ра́ни хри́стови.
Четири Евангье́листи
Третіа Св. Тро́ица

——

Да ре́чиме ше́сто, —
Шесткри́лати ангьели;
Пет се́ ра́ни христови.
Че́тир' Евангье́листи;
Тре́тіа, Сфета Тро́ица;
Фто́ра, Богоро́дица;
Пжрф е Го́спод на́-Небо.
Не́му Му се мо́лиме
И Му се покло́нвиме
И Не́го Го сла́виме.

——

Да ре́чиме се́дмо, —
Се́дум цжркфи Хри́стови;
Шес'кри́лати Ангьели;
Пет се́ ра́ни христови,
Че́тир' Евангье́листи;
Тре́тіа, Сфета Тро́ица;
Фто́ра, Богоро́дица;
Пжрф е Го́спод на́-пебо.
Не́му Му се мо́лиме
И Му се покло́нивнме
И Не́го Го сла́виме.

——

Да ре́чиме о́смо, —
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

——

Да ре́чиме де́ветто, —
Де́вет ли́ко'й Ангьелскьи;
. . . . . .
Се́дум цжркфи хри́стови;
Шес'кри́лати Ангьели;
Пет се́ ра̀ни христови
Че́тир' Евангье́листи;
Тре́тіа, Сфета Тро́ица;
Фто́ра, Богоро́дица;
Пжрф е Го́спод на́-небо.
Не́му Му се мо́лиме
И Му се покло́нвиме
И Не́го Го сла́виме.

——

Да ре́чиме де́сетто, —
Де́сет *ид'ели* Бо́жии;
Де́вет ли́ко'й Ангьелскьи;

съ исхвърлянието бук. *у* прѣдъ оконч. *вамъ* у многокр. гл. измѣнява се и бук. *а* на *и* глаголитѣ се спрягатъ въ наст. време по второ спряжение освенъ въ 1-то лице ед. ч. Така: поклонвамъ, поклонвишъ, поклонвитъ; поклонвиме, поклонвите, поклонвеетъ; вервамъ, вервишъ; вервитъ; вервиме, вервите, вервеетъ.

. . . . . .

Сéдум цѫркфи хри́стови;
Шес'кри́лати Ангьели;
Пет сé рани христови.
Чéтир' Евангьéлисти;
Трéтіа, Света Трóица;
Фтóра, Богорóдица;
Пѫ́рф е Гóспод на́-небо.
Нéму Му́ се мóлиме
И Му се поклóнвиме
И Нéго Го слáвиме.

——

Да рéчиме единá'есетто, —
. . . . . .
. . . . . .

——

Да рéчиме дванáйсетто, —
Дванáесет Апостоли;
. . . . . .
Сéдум цѫ́ркфи хри́стови;
Шес'крилати Ангьели;
Пет сé рани христови
Чéтир' Евангьелисти;
Трéтіа, Сфета Трóица;
Фтора, Богорóдица;
Пѫ́рф е Гóспод на́-небо.
Нéму Му се мóлиме
И му се поклонвиме
И него го слáвиме.

32.

Бела Мара и ласто'ица.

(Отъ Охридъ, слушана отъ баба ми пок. Арса Стрезова на 1855 год.).

Долѐтале ласто'ици от белó-море,
Им гóворит Бела-Мара, Хри́стом Лáзара:
„Ласто'ици, грамѐтици, кри́лье шѐрени!
Даль' ви́дофте мóй Гóсподар во ваша́-земіа?"
IE гóворат ласто'ици, кри́лъіе шѐрени:
„Хáй ти́, Мáро, Белѐ-Маро, Хри́стом лáзаро!
И ако сме го ви́деле, не г' познáваме".
Им гóворит Белá-Мара, Хри́стом Лáзара:
„Ласто'ици, грамѐтици, крилъіе шáрени;
Тж тóй нóсит самýр-калпак дур' до рáмена;
Тж тóй нóсит зелéн-контуш дури дó-земіа;
Тж тóй нóсит наýн-перо, зáміа-та нá'ат;
Тж тóй віа'ат бжрзá-коньа, зéміа-та грéбит".

33.

Два голоба и Кото гьемиджіа.

(отъ Охридъ, слушана отъ сжщата баба, Арса Стрезова на 1858 г.)

Лéтале, шчо ми лéтале
До два́-на сúви гóлоба,
Стрéт-море се застóіале
На Котóва-та гьéмиіа.
„Гьéмиджи, Кóто гьéмиджи!
Кье фáтатъ лýни, фýртýни,
Гьемиіа кье т' се пре'вратитъ!“
— „Гóлоби, сúви гóлоби!
Гьéмиіа не се прéвращчатъ—
Гьéмиіа ми ѣ бáкжрна,
Плàтна-та ми се [1]) мушама,
Мàчкьите ми сé óлово,
13 Зúнджири ми сé жѐлезни.“

34.

Стояново исповеданье. [1])

(отъ Котелъ, слушана отъ Ник. Йордановъ Котленецъ, на 1885 г. въ Самоковъ)

Стоéнова-та [2]) майчица
На Стоéна му дýмаше:
„Стоéне, сúнко Стоéне.
Що тжй на Бóга прегрешú,
Прегрещú, óше согреши?
Дéвет годúни кàк лéжиш,
Дéвет постели *изпоà*,
О'ще, Стуѐне, [3]) не стàваш?“
Стоéн мáйци си думаше:
„Мàйчице стàра мжщахо!
Като ма пúташ, да кàжа'
Прàвичко, да ти обàдà.
Тù стáни, мàмо, духовник,
Грѐхове-те да с' исповéдам. —
Знàеш ли, мàмо льо, пóвниш,
Когà-то бé'ше *къщта-та*,
Подúр *къщата*, сýша-та,
Подúр сýша-та, злá зúма,
Злá зàма, глàдна годúна?
Нúй бéхме, мáмо, офчàре;

---

1) *Сѐ* — сж.

1) Срав. п. Н. 22 и забѣлѣзанитѣ у първата óѣлѣж. Н-ра.

2) Тукъ както и въ Кукушкий говоръ бук. *я* се изговара *е*, а бук. *о* на *у*.

Та ни офцé-те изморú,
С' праз'ни си рѫцé остáхме,
Другáрете ми дýмахѫ:
„Стóене, млáда кьехайо!
Като ни бé млáда кьехаіа,
Стани ни млáда войвóда,
Туй лéто да си походим,
Офцé-то да си спечéлим!“
Азе са, мáмо, отказвах,
Но нимáх[3]) какфó да прáвá; —
Станáх им млáда войвóда.
Като са, мáмо, здумáхме
На вилúкьиа четфѫ́ртѫ́к,
И вéара, клéтфа сторúхме:
Когó-то срéщнем и стúгнем,
Жúв да го неостáвим.
Като си из горѫ́ вѫрвéхме,
На трéтий дéн, на Вилúйден,
Добрá си срéща срещнàхме;
На пѫ́ть си сфадба срещнàхме;
На прет сфáдба-та, вѫрвéхѫ
Кумуви старосфатови;
Найнапрéт Кýма вѫрвéше;
'Сúчкьи-те, мáйко, почѫ́рпа,
За мéне нимá да пúѫ.
Е чи сфадбата помúнá,
Другáре-те ми дýмахѫ:
„Стуéне, млàда войвода!
Слáтко ли бéше винó-то
Отъ кýмовата бѫклúцѫ?“
'Аз, ме гнéава догнéаве',
Е, чи назѫ́т се повѫрнѫ́х,
Та си сфáдба-та пристигнѫ́х.
Извадúх сáбіа френгьúіа,
Чи се на лéво завѫртéах,
Догдé на дéсно обѫрнѫ́х,
Садé бýлька-та останѫ́,
Бýлька-та и млàдоженик-ѫт.

3) *Нимах* — нѣмахъ. И тукъ, както и у други много случаи вижда се го
лѣмо сходство между Кукушкото и Котленското нарѣчие освѣнъ бук. *я*, която въ
ньрвото никакъ не сѫществува, а въ послѣднето всекога почти блещи; като въ
рѣчитѣ: *„вяра, клятва, пиявъ*, бяхъ.

А че гьи, ма́мо, заве́дох
Ну́сти ми го́ри дж́лбо́кьи,
Джлбо́кьи, о́ще усо́и;
А че́ гьи вжрза́х, майно льо,
Од едно́ джрво́ два́ бра́та,
Соз ржка́ да се пести́гат,
Сос очи́ да се не ви́ждат,
Созду́ма да си продумватъ;
И гьи вжрзани остави́х,
И ще́х да се вж́риж ма́йно льо,
Поди́р ми де́вет де́на,
Не се вжрнж́х ма́йно льо,
Поди́р ми де́вет де́на,
Но се вжрнж́хъ, ма́йно льо,
Поди́р ми де́вет годи́ни.
Като си ут тъ́м' минж́хме,
На друга́рете аз' казах:
„Дружи́на ве́рна, згово́рна!
Посто́йте и почакайте, —
Ту́ка бе́х хо́ра остави́л,
Да ви́дж, какфо́ станж́ха?"
Като на место́ отидо́х,
Като место́то погледнах',
Та що да ви́дж, ма́йно льо? –
Де́то е би́л младоженик-жт
Же́лта е ду́лыа израсла,
Же́лти и́ ду́льи роди́ла;
Де́то е би́ла мома́-та,
Ви́нена лоза израсла,
Черве́но гро́зде роди́ла.
Аз си, ма́мо льо, посегна́х,
Да си од гро́зде откжсиж́,
Од гро́зде и отъ ду́льитѣ.
Друга́ре-те ми ду́махж:
„Стуе́не, мла́ди, войвода!
Не си кжсжи́ от гро́здето,
От гро́здето и от ду́льи-те;
Това́ и́ гро́зде хаталли́а"
'Аз гьи, ма́мо, непослуша́х, —
Та си от гро́зде откжснжх,
Отгро́зде и отъ ду́льи-те!

И, шóм си ржкá протегнѫх,
От лáкѫт ржкà исѫхнѫ́.“
Стоéну мáма дýмаше:
„Стуéне, óлум, Стуéне!
Дéветъ годúни кáк’ лéжиш,
И йóще дéвет да лéжиш,
Сос стѫ́лба в’ гѫрне да влéзваш,
Сос слáмкьи да се потпúраш,
През игла да се принѫ́хфаш!
Не знáеш ли, сúнко, не пóвнишъ,
Чи тúја бéше сестрá-ти,
Сестра ти и йóще зéт-ти?“

35.

Ханка Шчипіанка. [1])

(Отъ Охридъ, слушана на 1855 год. отъ покойната ми баба Арса Стрезова).

Пóплен ил Нéмец, пóпленил,
Пóпленил ъ Хáнка Шчипіанка;
Зéл-ми-ја дур’ во Нéмачко.
Шчо ми ја лéпо пóкѫрстил,
Хýбава ІАна Шчúпіанка!
Дáл ми ја крáлю за сúна,
Та ѥ рóдила двá-сина.
Дóпушчил книга нéјзни брат:
„Ей сéстро, сéстро рóдена!
Даль’ чúфлик да си прода’ам,
Даль’ тúмар да си зáложам
ІАс тéбе да те óткупам?“
„Хéй брáте, брáте рóдено!
Ни чúфлик да си прóдаиш,
Ни тúмар да си зáложиш,
Ни мéне да ме óткупиш.
ІАс си се лѣпо пóкѫрстиф,
Хýбава ІАна Шчúпіанка.
Ова ѥ вéра *ид’арна*,
Вéлигден шчо ѥ пéѥнье;
Гюргьевден шчо ѥ úгранье;
Спáсовден шчо ѥ пúјанье;
Та ме зéл крáль-от за сúна,
Сум си рóдила двá-сина!“
Дóпушчил ми ѥ нéјзин брат:
„Ей сéстро, сéстро рóдена!
Шýшчи ми тфóй-те двà-сина,
Сó-ними да се зáрадвам!“
Та му ’и пýшчи двá-сина,
Сó-ними да се зáрадвит.
Вéчер-та, кога хóјдо’а,
Утрин-та ми ’и зáгуби!

---

1) Вижъ послѣдующитѣ двѣ и у Братя Миладинови п. Н-о 132.

36.

Анка Щипіанка покѫрстена. [1])

(Отъ Кочани и Щипъ, слушана отъ баба Пеца, записалъ Ив. Шандаровъ на 1 881 г.)

Дигна́ се пле́нст'о от Не́мст'о,
Та дойде́ у Щи́п, у гра́да,
Та плени́ 'а́нка 'анѫ́ма,
На ста́рий-о назѫ́р кье́рка му,
На мла̀дий-о серда̀р се́стра му.
Па' ја отне́ли у Не́мст'о,
Де́вет ја цѫ́ркфи води́ле
Де́вет на́ по́па кръсти́ле,
Три́ именья *ѝ* стави́ле:
Едно́-то ІАнка Щипіанка;
Едно́то, ле́па Марѝа,
Едно́-то, 'уба́ва Ста̀но Краефко.
Татко ѝ ра́ча, [2] пера́ча:
„Ка' зна́е 'а́нка 'анѫ́мка,
Да не си ме́не ве́ра-та,
Да не си гу́бе и́ме-то; —
Кье да́вам и кье надда́вам,
Чи́флици кье си прода́дам,
О' тѫ́де кье на́ отку́пам!"
Нара́ча Анка, пора́ча:
„Та́тко ле, та́тко, назѫ́ре!
Нѐмой си тро́ши *стоката*,
Не си прода́вай чи́флика!
ІАзе се на́зад не вра̀кьам;
ІАзе си ве́ра размени́х,
ІАзе си име погуби́х;
Де́вет ме цѫ́ркфи води́'а,
Де́вет ме по́па кръсти́'а,
Три́ именья ми стави́'а:
Едно-то, ІАнка Щипіанка;
Едно-то, ле́па Мари́а;
Трѐкьо-то, Ста́но Праефко!"

37.

Анка Щипіанка поплѳнета и покѫрстѳна. [1])

(Слушана и записана отъ сѫщитѣ).

Тельа̀лин ли́чба ли́чеше,
Собо́ро да се собе́ре;
По́ рано да се собе́ре,
По́ рано да се расту́ре; —
Кье вѫ́рве во́йска Моско́фска,
Кье пле́нели 'а́нка а̀нѫ́мка,
На ста̀рий-о назѫ́р кье́рка му,
На мла́дий-о серда̀р се́стра му.
Още ре́ч-та не изре́кле,
Испуни́ [2]) во́йска Моско́фска,
Плени́'а 'анка 'анѫ́мка.
На три́ цѫ́ркфи на́ одне́ле,
Три и́миња и́ тури́ле:
Едно-то, 'Анка 'анѫ́мка;
Фто́ро-то Гюрджи́ 'анѫ́ма;
Трѐкьо-то, ле́па Мари́а.

---

1) Вижъ предидущата и послѣдующата.

2) За произношението на тѫпогласнитѣ букви *ѫ*, *ь* и *ѫ* видище се другадѣ по обширно.

1) Сравни прѣдудущитѣ двѣ и у Бр. Миладинови п. Н-ро 132.

2) *Испуни*, — испълни. Въ Щипско и Скопско, както рѣдко и въ Самоковско сричка: *ъл* въ срѣдъ рѣчь изговаря се: *у*, а нѣкога както и въ Тиквишко: *ѫ*: по пространно видищемъ въ языков. заб. ч. Ш.

38.

Укоризненото поведение на единъ Св. Горски Егуменъ.

(Слушана въ сжщото мѣсто и записана отъ сжщото лице).

„Карамфильо, сúну мóе!
Що се пúша сúно мóре,
Сúно мóре и бéл Дýнаф? —
Кье потóне манастúро,
Манастúр-о Сфето-Гóрскьи!
Нúкой ми се не секьáва,
Досетú се édно гьáче.
Едно гьàче самоýче:
Отфорú си манастúр-о.
У манастúр, калугьер-о,
Калугьеро, Егумен-о.
У скýго му, Карамфилья:
Тá го слýже баш ракьúя.
Оп ìа 'ráне леблеблúя.

39.

Боіана покалугерена. [1])

(Слушана и записана отъ сжщитѣ).

„Боáно, бéла Боáно!
Боáна [2]) мáйка плéгеше,
Ем си á льýто кжнеше: [3])
„Боáно, кьерко нáй-мала
Опустéла ти кóса-та,
Оканáла-ти лéса-та!
Та що е тóва отъ тéбе?
Що ми си е додеíало. —
Ката сáбота мнéнье,
Спрéма Неделья плетéнье! [4])
Боíанá жáлба паднáло,
Земàла кжрпа у рàци. [4])
Та бегáла у калугьеркьи.
Отъ далéк' ѫде и вúка:
„Калугьерúчкьи, майчúчкьи!
Има ли прàз'на одаíа,
Прàз'на одáíа, да сéдам
И цжрпа кжрпа да нóсам?
Има ли рóсен да бèрам? —
Калýгьеркьи ú говóратъ:
„Боíано, бéла Боíано!
Имаме прàз'на одаíа,
Прáз'на одаíа, да сéдеш
И цжрпа кжрпа да нóсеш:
Имаме рóсен, да бéреш.
Ама си 'погу 'убáва,
От 'сú-те сéстри нáй-мала,
Кье ни прелàжеш гьачúньа.
Ако кьéш кáйлъ паднáти. [5])
Да ти грýбеме лúце-то.

---

1) Сравни п. Н. Н. 43 и др. . у Бр. Милад. п. Н. 52 Из. Богор. п. Н. 8 Н. Бончевъ. п. Н. 6.

2) Послѣднята сричка *на* съ пржтчица отъ горѣ е вин. пад.

3) Вижъ бѣлѣжка 2 на п. Н. 37.

4) *Рацн* — ржцѣ.

5) *Пàднати*, неопрѣдѣлително наклонение, което три пжти само се срѣща въ Щипско — Кочанскитѣ пѣсни и нѣколко пжти у Самоковскитѣ, а никадежъ у другитѣ Македонски, както пито въ живий говоръ.

Да т' иссѐчеме кѡсата!“
Боѝана каѝль наднѡла.
Когѝа ѝ кѡси сечѐ'а,
И вѝкаше и не тоўку; [6])
Когѝа и лице грўбе'а,
До нѐбеси се чўеше
37 От Боіанини жѝлове.

40.

Пречистина кошуља.

(отъ сжщите)

У гѡра ѝма двѝа двѡра;
У двѡровето, [1]) два бѡра;
Под бѡровето, мѐка постѐља
И на постѐльата, три сфѐтца;
Едното, Сфети Илѝа;
Другўто, сфети Никѡла;
Мегю ни' [2]), сѐстра Марѝа.
Сфети Илѝа говѡре:
„Сѐстроле, сфета Марѝе!
Шчо нѡсеш чўдна кошўља,
Даль' ѥ прѐдена, ткѝена?
Даль ѥ бѐлена, шѝена?“
— „Брату ле, Сфети Илѝо!
Ни ѥ прѐдена, ткѝена;
Ни ѥ бѐлена, шѝена.
Когѝа Исўс се рѡдило,
Ìазе сум бѝла дадѝа, [3])
Ìас сум Исўса люльѝала.
10Ìас кье те пѝтам и *ирѡшам:* 20Товѝа ме дар дарувѝало.“

41.

Стоіанъ боленъ; негово исповедание. [1])

(Отъ сжщите).

Слѝавей пѐе гор' іабўка, [2])
Кѡй го чўе, бѝолен лѐже;
Кой по двѝа дни, кой по трѝи-дни,
Сирѝак Стоіан три годѝини; —

6) *Тоўку,* = толко.

1) Членъ *то* тука се туря на множ. число *дворове* и *борове,* които се смятрять за събирателни. Подобни явлѣния често се срѣщатъ у Кукушкий говоръ, а по рѣдко у другитѣ Македонски мѣста.

2) *Ни'* = нихъ. Буква *х* въ Велешко и Щипско, кога тя е на край рѣчь, а често и въ срѣдъ рѣчь, както и въ началото се изоставя.

3) *Дадиа,* = дада, = дойка, или слугинка за малкитѣ дѣца.

1) Сравни п. Н. 21 и др. и забѣлѣзанитѣ у 1-та и бѣлѣжка Н-ра.

2) Вижъ п. Н. 37 бѣл. 2.

Искьина́л ѥ три посте́ли,
Три душе́ка беледи́и (?!)
Три йорга̀на сельами́и,
Три *хѐрници* басмалли́и,
Три чаршафа от Ве́недик;
Ко̀са-та му 'се змии вле́'ле.
Ма́йка му го *прашувала*:
„Ей Стоіане, ми́ли си́ну!
Дока̀жи си гре́'овето!"
„Мо́ри ма̀йко, ста̀ра ма́йко!
Кога̀ бе́хме аджами́и,
Излего́'ме[3]) 'арами́и.
Кога̀ бе́ше де́н Вели́гден,
Коги́ бе́'а 'си́-те цѫ́ркфа,
'Си́-те сме се о́благ облага̀ле
Соз мо́и-те дружи́на:
Ко́й кье ми се юнак на́йде,
Да запа́ле ле́па цѫ́ркфа?!
Ни́кой се юнак не на́йме,
ІА се, мла̀до, юнак на́йдо'[3])
Та іас цѫ́ркфа си запали́х,
И 'се́т на́род си изгоро'[3])
Кога̀ вика́'а ста́ри-те,
И жа̀ль бе́ше и не́беше;
Кога̀ вика̀'а де́ца-та,
У небеси́ се чу́еше!
И запали́х де́вет тѫ́рла,
Де́вет тѫ́рла сос іагѫ́нца!
Кога̀ вика̀'а стари-те,
И жа̀ль бе́ше и не́беше;
Кога̀ вика̀'а мла́ди-те,
У небеси́ се чу́еше!
Това̀ ми са́ гре́'овето!"

— —

42.

Стоіаново исповедание.[1])

(Слушана отъ Достана Стоева изъ Самаковско село Ярлово, която ми е испѣла 165 разновидни пѣсни, распрѣдѣлени тукъ спорѣдъ вида на съдържанието имъ).

„Стоя́не, море Стоя́не!
Поболѝл се мла̀ди Стоя́н,
Та е лежа̀л ма̀лу-фногу[2])
Ма́лу-фно́го де́вет го́дин,
Та 'скьина̀л де́ветъ постилькьи,
И 'скьина̀л де́вет покрѝфкьи,
И 'скьинал де́вет зглавници;
Ни уми́ра ни стану́е,[3])
Низ о́чи му му́'и *лѐта*',[4])
А нис ко́лени, гу́щерие;
Низ за̀би му тра́ва ни́че,
Па̀' ни уми́ра ни стану́е.

---

3) Вижъ п. Н. 40 бѣл. 2.

1) Сравни п. Н. 2 и забѣлѣзанитѣ въ 1-та ѝ бѣлѣжка Н-ра.

2) *Фногу*, = много. Сжщото се слуша и въ Кукушкий говоръ.

3) *Станує*, = станува, станва. Подобна форма се слуша у Велешко, Тиквешко, Щипско, Скопско и други нѣкои мѣста.

4) Вижъ п. Н. 30 бѣл. 5.

Поирàша го ста́ра ма́кьа:[5]) Па' си 'ойдо́хме у цӂркфи;
„Си́ну Стоіане, Стоіане! Удри́хме на дѐл гро́бища,
Дали си 'но́гу гре́'овит, Та разделѝхме гро́бища,
Или си 'ногу пра́веден, Ко́му по два̀, ко́му по три́;
Та те то́лку Господ ма́чи, — Ме́не се ма̀ле, падна́'а,
Ни умѝраш ни стану́еш, Падна́'а ми са̀ три гроба.
Низ о́чи ти му́'и *лета'*, И ӕ́с си раскопа́х еди́н гро́б;
А нис ко́лена, гу́щерѣ, У не́го найдо́х девойкьа
Низ за́би-ти тра́ва ни́че?“ Бе́ла, цӂрве́на у лице́.
Стоіан на ма̀кьа гово́ри: Си́тна а́ роса изби́ла;
„Грѐ'овен, ма́ле, та фно́гу! А ӕ́ се, ма̀ле, наведо́х,
Да зна́еш ли, ми́ла ма́ле, — Надникна́х, та а́ цалива̀х;
Кога 'о́дех с' 'арами́и-те Три́ж ми се у́ста пукна'а,
По та̀а ста́ра пла̀нина; Три ка́пкьи ми кӂрф капна̀'а.
Ойдо́хме го́ри зе́лени, Отъ мо́и-те та̀нкьи уста.
Та́м' си найдо́хме егре́ци, На но́йно-то бе́ло лице́!
И у егре́ци, неве́ста, Па' си раскопа́х дру́гьи гро́б;
У ску́т дӂржи ма̀шко де́те. У не́го найдо́х неве́ста
Ни́е ю[6]) де́те зема̀хме, Бе́ла, цӂрве́на на лице́;
Па̀' закла́хме ма́шко дете́, Си́тна а́ ро́са изби́ла,
Испеко́хме ма̀шко дете́, А іа си, ма́ле, надника́х,
Та па' іа ма́ле, припекохме, Надникна̀х та а́ целива̀х,
Она ни се ми́лно мо́ли: Три́ж ми се у́ста пукна́'а,
„'Арами́и, бра́кьа да стѐ, Три капкьи ми кӂрф падна́'а
Ме́не іе ма́кьа закле́ла, Отм о́и-те танкьи уста
Пече́но ме́со не іадем!“ На но́йното бе́ло лице,
Ни́е пущи́хме неве́ста, ІА извади́х бе́л тестеме́ль,
Па' затфори́хме егре́ци, Та *обрисах* цӂрни кӂрви.
Па' запали́хме егре́ци, Си раскопа́х тре́кьи гро́б;
Кога́ егреци горе́'а, У не́го найдох девойкьа
Ва́кли іагне́нца блеіе́'а; Бе́ла. цӂрве́на у лице́
Кога̀ іагне́нца блеіе́'а, Си́тна а́ ро́са изби́ла.
Дру́мове се позапре́'а, А іа си, ма̀ле, надникна́х,
Дру́мове и па' клису́ри, Надникна́х та а̀ целива̀х,
Божіа се ма̀кьа расплака̂, Три́ж ми се у́ста пукна́'а,
Па̀' си слезна̀хме у се́ло, Три ка́пкьи ми кӂрф капна́'а

---

5) *Макьа* = майка. Оконч. *ка* у жен. имена, които прѣдъ нея имать *й* въ Самоковско и Софийско се изговаря: *кьа; макьа, девойкьа*, войкьа, = майка, девойка, войска.

6) *Ю* или *у*, = дат. над. лич. мѣстоим. 3 лице ж. р. = *й*.

Отъ мо́и-те танкьи уста
На но́йното бе́ло лице́.
IA' извади́х бе́л тестеме́ль,
Та *обрисàх* цӂрни кӂрви!“
Ка' си е Стоіан исказа́л,
Ка' іе на мàкьа исказàл,
Бу́ди се исповеда́л,
Тога́й му ду́ша изле'ла!

43.

Рада у манастир*)

(Слушана отъ сжщата).

„Ра́до ле, моме 'у́бава!“
По'о́ди Рàдин баба́йко
На Етро́поле на паза́р,
Белу́а да препрода́ва,
Бе́л наму́к да прекупу́е
Ра́ди за та́нкьи дарове.
И Ра́да у́ска да у́де;
Рада́ [1]) си баща́ не пу́ша:
„Се́ди ми, Ра́до не у́ди;
Фно́гу дружи́на че у́да',
Не́кой пе́що ще продума́,
Кавга́ че ми подигна́ти,
Мла́т че не́кой погъина́ти!“
Ра́да си баща́ не послуша́,
Не́л се качу́ у кола́-та,
Та си ѥ о'шла́ на паза́р.
Кога́ бу́ло на дру́мове,
Испрегна́ли, да почи́на'.
Ра́ди си баша́ гово́ри:
„Ще́рко ле, Ра́до 'у́бава!
IA загӂрни бел іаморло́к,
Та се ка́чи у кола́-та.“
А Ра́да го не слуша́ла, —
Загӂрна́ла бе́л іамурло́к,
Не качу́ се у кола́-та,
Нел' легна́ла пот кола́-та.
Кага́ бу́ло од зара́на,
'Си-те са́-си упрегна́ли,
Упрегна́ли, откарàли;
Ра́да си ѥ остана́ла.
Кога́ се Ра́да собуди́,
Що́ да вùди, що́ да чу́е? —
Сама си ѥ остана́ла. —
Н'у́ма кола́, н'у́ма баша.“
Па' си викна́ що си мо́же:
„Бо́же ле, му́ли Бо́жице!
Та́те ле, му́ли та́тице!
Гору́це расставіай ми се;
Воду́це, доста́віай ми се;
Та́те ле, огла́шай ми се!“

*) Сравни п. Н. 21 бѣл. 1.

1) За распознавание вин. пад. ж. р. ед. ч. отъ еднаквийтъ имъ именит., турилъ съмъ на крайната оконч. гл. отъ първия пад. една полегата пръчица: (˘); така *Рада* имен., а *Радà* винителенъ; вижъ и п. Н. 39 бѣл. 2.

Ни ў се гора́ расста́віа,
Ни ў се вода́ доста́віа,
Ни у се баща́ огла́сіа.
У го́ри, ка́жа', манасту́р.
Она ойде́ на манасту́р.
Излезиала калу́гьерка
Ра́да си ў говори:
„Калугьерчи́це, мѣйчи́це!
Има ли ме́сто за ме́не,
Пра́з'на кьелу́а, да се́дим;
Цѫ́рна шами́а, да но́сим?“
Калу́гьерка ѭ гово́ри:
„Ра́до ле, мо́ме 'ў́бава!
И и́ма, Ра́до, и и́ма
Пра́з'на кьелу́а, да се́диш,
Цѫ́рна шами́а, да но́сиш;
Апа си фно́гу 'ў́бава,
Гьаче́та че ни пома́миш,
По́нове че ни распопиш!“

44.

Бездетка Елена и Господ. [1])

Отъ сѫщата.

Би́ла Еле́нка безде́тка.
Заради́ Госпо́д манасту́р;
Недостигна́ му има́нье,
Има́нье и па' кьересте́,
Кьересте́, сре́бро и зла̀то,
Цѫ́ркфи-те да си догради́,
И на манасту́р врати́-те
И на врати́-те бра́ви-те.
Бо́г си прати́ два Ангьела:
„Ско́ро, бѫ́рже, два Ангела,
Да си о́йдите код Еле́на,
Код Еле́на безде́ткьиньа;
Да ви приза́йме има́нье,
Има́нье и па' кьересте́,
Кьересте́, сре́бро и зла́то;
Манасту́р да си догради́м,
И на манасту́ир врати́-те,
И на врати́-те бра́ви-те.“
Слуша́ли го два́ Ангьела,
Та о́йдо'а код Елена.
Код Еле́на безде́ткьиньа,
Па' на Еле́на гово́ра:
„Та́ко ти Бо́га, Еле́но,
Бог си заради́ манасту́р,
Недостигна му има́нье,
Има́нье и па' кьересте́,
Кьересте́, сре́бро и зла́то.—
Да му призàймеш имàнье,
Манасту́р да си догради́.“
А Елѐна им гово́ри:
„Та́ко ми Бо́га, два Ангьела,
Іа си имàнье не да́вам;
И ме́не треба иманье
Имàнье и па' кьересте́.
И іа се Бо́гу помоли́х,
Да ми даде́ màшко дете́;

1) Сравни Бр. Мил. Н. 80 Л. Карав. т. I. Н. Н. 59, 60.

Не дадé ми мáшко детé,
Нел' ми дадé раненúче.
Чувáхъ голéмо, исчувах;
Од далéкъ мома погодих,—
Од онад Дýнаф во Влашко;
Сега сфатове испратúхъ;
Ойдóʻа, да а доведаʻ,"
Ойдóʻа си два Ангъела,
Паʻ на Бóга преказýіа:
„Бóже ле, мúли Бóжице!
Како ни каже Елéна:
ІА си иманье не давам,
И мене трéбва иманье,
Иманье и паʻ кьересте́,
Кьересте́ срéбро и злато.
И іа се Бóгу помолих,
Да ми дадé машко детé

Не даде ми машко детé,
Нелʻ ми дадé раненúче.
Чувах голéмо исчувàх;
От далóкʻ мома погодúх, —
От онáд Дунаф, во Влашко:
Сега сфатове испратúх!"
Паʻ гьи прокléсам си Господ:
„Кýмове да онемéіа
Дéверіе да ослепéіаʻ,
Младожéнци мрамор да станаʻ,
Сфатове да ю недóйда,"
Ела, вéро; ела, клéтсфо!—
Кýмове са онемели,
Дéверіе са ослепели,
Младенци мрамор станали,
Сфатове нéма да дóйдаʻ!

45

Света Недельа и Света Петка. [1]

(Отъ сжщата.)

„Убава Сфета Недéлья!"
Заспáла Сфета Недéлья
На Сфета Пéтка на скýти.
Сфета á Пéтка разбýжда:
„Стáни ми, стáни, Недельо!
Сегá се рáно станýе,
Бéло си лицé омúва,
Сúтно се *сфúкье* облáчи
Да отúдеме у гора.
Да *отсѣчеме* два бóра,
Да напрáвиме мóстове,
Да прéводиме дýши-те,

Коіа ѣ дýша грéʼóвна,
Онá че мúне под мóст-о;
Коіа ѣ дýша правéдна,
Онá че мúне през мóст-о
Послушáла á Недéлья, —
Омúла ѣ бéло лицéʼ,
'Убаво се премѣнúла,
Преміенила, накытúла
Та си áйдóа у гóри.
Отсекóʼ а си два бóра,
Па, направúаʼ мóстове
Преводúʼа дýши-те.

---

1) Сравни Бр. Мил. п. Н. 35.

Коіа дýша гре'óвна,
Она паднàла под мóст-о;
Коіа іе дýша прáведна,
Онá е през мóсто минáла.
Па' си 'ойдó'а, 'ойдó'а
На нúйни-те рáвни двори.

46.

Сфети Димитриа и два Анѓьела.

(накъ отъ сжщата)

„Стáни, Нúне, Господúне!"
Димитрùа вино пúе
Под 'ýбаво божýр дѫрво.
Долетѐ'а два гáлаба,
Два гáлаба до два брáта,
Та падná'а божýр дѫрво.
Зазобá'а, зарони'á,
Нарóно'á Димитрúю,
Димитрúу у чáшата,
У чáша-та, у вино-то.
Димитрúа прашакýе:
„Иý, úшу, два гáлаба:
Не зобáйте божýр дѫрво,
Не зобáйте, не роньéте;
Не іе замáн за зобáнье,
Не іе замáн за роненье?"
Два гáлаба говорé'а:
„Тáком' Бóга, Димитрùа!
Нié не смé два гáлаба;
Нié сме си два Анѓьела,
Два Анѓьела, до два брáта;
Од Бóга сме допратени,
Да сечеме божýр дѫрво,
Да прá'име рáю врáти,
Рáю врáти и *иотклѣши*."
Отсекó'а божýр дѫрво
Два гáлаба, до два брáта,
При Бóга го однесó'е;
Направú'а рáю врáти,
Рáю врáти и *иотклѣши*.

47.

Рожданье и кѫрщаванье И. Христово.[1])

(отъ сжщата)

Замачú се Бóжіа мáкьа
Од Игнáта до Божúча,
Та родúла млáда Бóга,
Когà бúло на Йовáн-ден,
Качúла се злáтен кораб,
Та си пойдé на нагóре;
Кóй іà срéсне, да сикѫрсти,
Да си кѫрсти млáда Бóга,
Млáда Бóга и Божúча.
На срéща ю Сфети Гьóрги;
Та пá си ю говóреше:
„Добрá срéща, Бóжіа мáкьо!"

1) Виж. и послѣдущата. Срав. Бр. Милад. п. Н. 32. В Качанов. п. Н. Н. 4, 5, 6. В. Чолак. п. Н- 22. Пер. С. С. Кн. XXII стр. 558, Доз Самов. и църк. п. Н. 6. С. Карадж. т. I п. Н. 210.

Бо́жіа ма́кьа гово́реше:
„Да̀й Бог добро́, сфет' Гьо́ргьио.
От де' ми те Госпо́д здаде!
Да ми кѫ́рстиш мла̀да Бо́га,
Мла̀да Бо́га и Божи́ча!“
Сфет' Гьо́ргьиа гово́реше:
„Та̀ком' Бога, Бо́жіа ма̀кьо!
ІА кье кѫ́рстим мла́да Бога,
Мла́да Бо́га и Божи́ча,
Аль, не смеем од Йова̀на,
Од Йова́на Кѫрсти́тельа;
Он іе кѫрсти́л не́бо, зе́міа;
Он че кѫ́рсти мла́да Бо́га,
Мла́да Бо́га и Божи́ча.“
Та си пойде́ Бо́жіа ма̀кьа,
Та си пойде́ по нагó̀ре.
На сре́ща ю сфет' Нико́ла;
Па' на макьа гово́реше;
„Добра́ сре́ща, Бо́жіа ма́кьо!“
— Да̀й Бог добро́, Сфет' Нико́ла!
Добре́ ми те Госпо́д здаде,
Да ми кѫ́рстиш мла́да Бо́га,
Мла́да Бо́га и Божи́ча!“
Сфет' Нико́ла гово́реше:
„Таком' Бо́га, Бо́жіа ма́кьо!
ІА че кѫ́рстим мла́да Бога,
Мла̀да Бо́га и Божи́ча,
Аль' не сме́емъ од Йова̀на,
Од Йова̀на Кѫрсти́тельа,
Он ıе кѫрсти́л не́бо зе́міа,
Он че кѫ́рсти мла́да Бо́га,
Мла́да Бо́га и Божи́ча.“
Та си пойде́ Бо́жіа ма́кьа,
Та си пойде́ по-нагó̀ре.
На сре́ща ю Сфети Йова́н,
Сфети Йова́н Кѫрститель-о
Па' на ма́кьа гово́реше:
„Добра́ сре́ща, Бо́жіа ма́кьо!“
Бо́жіа ма́кьа гово́реше:
„Да́й Бог добро́, Сфет' Йова́не!
Добре́ ми те' Госпо́д здаде;
Да ми кѫ́рстиш мла́да Бо́га,
Мла́да Бо́га и Божи́ча'“
И Йова́н се зарадува,
Зарадува̀, обрадува́:
Та застави́ зла́тен *кордо́б;*
Зави́ ра́це до рамена,
Запрегна̀ си сфѝлни *скути*,
Сфѝлни *скути* до поіаси;
Та си зема̀ млада Бо́га,
Мла́да Бо́га и Божи́ча,
Си го зема́ и го кѫ́рсти́.
Па' го даде́ Бо́жіа ма́кье;
Та си ойде́ Бо́жіа ма́кьа.

48.

И. Христово рожденье и кѫрщенье.[1])

(слушана въ Самоковъ отъ мома Наталиа Миновчѐва на 1886 год.)

Замачи́ се Бо́жіа ма̀кьа
Од Игна́та до Божи́ча,
Да́ си стече́ мла́да Бо́га,
Мла́да Бо́га и Божи́ча,
Та се шетна́ низ Йорда́на,
Низ Йорда́на, вжз Йордана;
Та го носи́ да се кѫ́рсти,
Сресна́л іа е Сфети Сте́фан,

1) Срав. предид. и 1 бѣл. у нея

Па' на ма'кьа говóреше:
„Кáде пóйде, Бóжіа мáле,
И понéсе млáда Бóга,
Млáда Бóга и Божúча?“
Одговáра Бóжіа мáкьа;
„Кье го нóса', да го кѫ́рста';
Тú го срeснà, Сфети Стéфан,
Тú го срeснà, ти го кѫ́рсти“ [2])
Одговáра Сфети Стéфан:
„IA немóгу [3]) да го кѫ́рста'“ [4])
Кье го кѫ́рсти Сфетии Йóван,
Що е кѫрстѝлъ нéбо, зéміа,
Он кье кѫ́рсти млáда Бóга,
Млáда Бóга и Божúча.“

Па' го срeснá Сфети Йóван.
Одговáра Сфети Йóванъ:
„Кàде пóйде, Божіа мáле?“
Одговáріа Бóжіа мáкьа:
„Кье да нóса' млáда Бóга,
Млáда Бóга и Божúча,
Кье го нòса' да го кѫ́рста';
Тú го срeснá, Сфети Йáван,
Тú го срeснá, ти го кѫ́рсти.“
Па' го узé [5]) Сфети Йóван,
Па' го узé, та го кѫ́рстú,
Дá си кѫ́рстú млàда Бóга,
Млáда Бóга и Божúча.

—

49.

Силна войска у Свето-Гóрский манастиръ.

(Отъ Достана Стоева).

Закукáла кукувúца, Дáміане! [1])
Пред манастúр сфето-горскьи;—
Кýка кýка дури дýма,
Дури жàлно изговáра:
Дочýл нá á стàр калýгьер;
Кукавúци говóреше:
„Еý, úшу, кукавúце!
Не кýкай ми предъ манастúр,
Не бýди ми гьачéта-та,
Не бýди гьи, не трóши гьи!“
Кукувúца говóреше:
„Тáком' Бóга, стàр калýгьер;
Дá нá не сѫ́м кукувúца,
Нéло [2]) сѫ́м си Бóжіа мàкьа,

2) *Ти го кѫрсти;* повелит. наклонение, по македонски казва се: *ти кѫрсти го*, защото, спорѣдъ Македонското нарѣчие, мѣстоименията всекога прѣдшествуватъ отъ глагола въ изявителното наклонение, кога въ повелителното само слѣдватъ слѣдъ него, т. е. противоположно на употрѣблѣнието въ другитѣ страни на България; Виж. и п. Н. 3 б. 7; И тая е една отъ различителнитѣ чърти между Македонското и другитѣ Български нарѣчия.

3) *Могу* = могѫ. Гл. могѫ въ настояще врѣме ед. ч. у Самоковско прив. *могу* и *можем*, а по нѣкога и: *мога*. спорѣдъ п. Н. 34, бѣл. 3.

4) Въ Самок. обикновенно казватъ: *да го кѫрстимъ*, спорѣдъ п. 34 б. 3. нъ тукъ въ пѣсньта е запазено по правилното: *„да го кѫрста.*

5) Узѐ = взе или, както и въ нѣкои отъ Кукушкитѣ пѣсни се срѣща: юзе. нъ никакъ не и въ говора.

1) слѣд. всекой стихъ се повтаря: *Даманне!*

2) *Нело,* = нъ. У Софийскитѣ и Ярловскитѣ пѣсни сѫмѣстъ *нъ* е замѣненъ съ: *нело;* нъ у Самоковскитѣ сто и *нъ*.

Бо̀жіа мѧ̀кьа, ‘абарджи́йкьа;
От Бо́га сѫ̀м допрате́на; —
Че надо́йде си́лна во́йскьа,
Да си пле́ни манасти́р-о,
Да заро́би гьа̀че́га-та!“
Проговори́ стар калу́гьер:
„Та́ком’ Бо́га, Бо̀жіа мале;
Ако до́йде си́лна во́йскьа,
Че испратим Сфет‘ Нико́ла
З‘ гѫ̀рмове-те, с‘ тре́скове-те,
Да изгѫ̀рми, да истресе,
Да уге́па си́лна во́йскьа!“
Туку това̀ издума‘іа
Напуни́ла си́лна во́йскьа,
Да попле́ни манасти́р-о,
Да зарóби гьа̀че́та-та,
Да распо́ни попо́вете.
Испрати́л ѥ стар калу́гьер,
Испрати́л ѥ сфет‘ Нико́ла
З‘гѫ̀рмовете, с‘ тре́сковете;
Та изгѫ̀рме́, та истресе́,
Та утепа си́лна во́йскьа.

50.

Гьаче Тодор, сестра му Тодора и троица делии.

(отъ сѫщата).

„Гьаче То́доре, То́доре!
Гьак ми То́дор цѫ̀ркфи мете́,
Цѫ̀ркфи-те мете́ и по́е;
Икони *брѧ̀ше*, вѫздѝша;
Вангьéліе четé и плачи!
Согледа го майчица,
На гьак То́дора гово́ри:
„Гьаче То́доре, То́доре!
Какфо́ се кни́га казу́е?
Дали іе на глад годи́на,
Или іе вѫ̀рла морúа?“
А То́дор си у гово́ри:
„Мале ле ми́ла майчице!
Нито іе на глад годи́на,
Ни́то іе вѫ̀рла морúа;
Ло́шо се кни́га казу́е, —
Че ти загьи́не си́н Тодор
За тфо́іа ще́рка Тодо́ра,
Кога́ бѫ̀де на Вели́гден.
Ама іа, ма́ле, не пу́щай
Ни у цѫ̀ркфа, ни на ’оро!“
И ма́кьа го послуша́; —
Кога́ би́ло на Вели́гден,
’Си-те са́ о̀шли́ у цѫ̀ркфа,
И у цѫ̀ркфа и на ’о́ро;
Тодо́ра̀ ма́кьа не пу́ща
Ни у цѫ̀ркфа ни на ’оро.
Тодо́ра влезна́ гради́на,
Та со цфѐтице зборе́ва:
„Ми́ло мо́е си́тно цфе́тіе,
Са́дено, а не но́сено!“
Та се жа̀лне расплака̀ла.
Па’ се́ зачула стри́на ѥ́,
Та па’ Тодо́ри гово́ри:
„Ще́рко Тодо́ро, Тодо̀ро!
Мори, іа му́чи, неплáчи!
Мори, не слу́шай ма̀кьа-ти.
ІА влезни ’ладни земни́ци
Та се ’уба́во промењы́
Що ти ѥ найба́ш преме́на
И ту́ри зла̀то кѫ̀рста́сто,
И това́ сребро тегѐтно,
Ко́лку що мо́жеш да но́сиш,
Та па’ си о́йди на ’о́ро.“
И Тодо́ра а́ слуша́ла, —
Влезна́ла ’ла̀дни земни́ци,

Та се 'уба́во преміеньи́,
Що ю іе найбашъ премі́на;
Натура́ зла̀то кжрста́то,
И това́ сребро теготно,
Ко́лко що мо́же да но́си,
Та па' си о́пла́ на 'о́ро,
И се на 'о́ро фана́ла.
Е'те ти една делу́а;
Ста́піа, поста́піа делу́а,
Мома́ Тодо́ра настапі́,
На та́я нога десни́ца.
Она́ му ни́що не рече́,
От сра̀м у зе́ми пропадна̀.
Е'те ти дру́гьи делу́а;
Ста̀піа, поста̀піа делу́а,
Мома̀ Тодо́ра настапі́,
На ту́е по́ли симе́ни.
Она̀ му ни́що неречé, —
От сра̀м у зе́ми пропадна̀.
Е'те ти тре́кьи делу́а;
Ста̀піа, поста̀піа делу́а,
Мома̀ Тодо́ра настапі́,
На та̀а ра̀ка десни́ца.
А Тодо́ра му гово́ри:
„Ма̀рно си се́ди. гьидо́,
На ра̀ка ме не наста̀піай;
Е'не ба́е де́ка сто́и,
Де́ка сто́и, де́ка гле́да,
На ме́нек з' глава́ вжрти,
На те́бека но̀жи тѐгли."
А делу́а ю гово̀ри:
„Тодо́ро, мо́ме Тодо́ро!
Ако сто́и, нѐка сто́и;
Ако глѐда, нѐка глѐда:
Ако вжрти ру́са глава̀,
Ако вжрти, нѐка вжрти, —
И о́н глава̀ и іа глава̀;
Ако те́гли вла́шкьи по́жи,
Ако тѐгли, не́ка те́гли;
И о́н но́жи и іа ножи". . .

(види се да е недовършена . . .)

51.

Сфети Гьоргьи и макьа му. [1])

(отъ сжщата)

„Уба́ви Сфети Гьо́ргьийо!"
Сфети Гьо́ргьи си ко́нь седла;
Оседла̀ го, вжседна̀ го,
Та си у́де на надо́ле,
Да оби́де синори-те,
Кога́ о́йде Сфети Гьо́ргьи,
От ту'а ми весел 'ойде́,
О' та́де ми 'у́лен дойде́.
Не смеіа го никой *ара̀ша*;
Прашàла го ста́ра макьа:
„Ми́ли си́ну, сфет' Гьо́ргьио?
Та защо́ ми весел 'ойдѐ,
Весел 'о́йде́. 'улен дойде?
Какфа̀ ти са̀ сино́ри-те?"

1) Срав. п. Н. Н. 28, и 29 и у Милад. Н. 42, и В. Качанов. п. Н. 34—37, Доз. ц. п. Н. 14

2) Букв. *Г* и *К* не само прѣдъ мегкитѣ гласни, нъ по нѣкой пжть и прѣдъ твърдитѣ *а* и *о* изговарать се мегко, както тука: *Гьоргьи, макьа, макьо, девойкьа девойкьо, бракьа, врекьа, наогьа, мегьа* и пр.,

Сфет' Геóргьиа говóреше:
„Лéле мàле, мúла мáле!
Какфú ми сá синóри-те?
Есѐнни-те изгьинáле,
Пролéтни-те не никнале!“
А макьа му говóреше:
„Лéле, сúну, Сфет' Гьоргьио!
И товá ли да те у́чим,
Да те у́чим, да те рéдим?
А си зѐми тáнка мрéжа,
Та ја кàчи вúше нéбо,
Та натóпи тàнка мрéжа,
Да зарóси сúтна роса;
Растресú си тàнка мрéжа,
Па' си 'бúди на надóле,
Да си обúдеш синóре.“
Послушà à Сфет Гьóргьиа,
Та си земà тàнка мрéжа,
Та натопú тàнка мрèжа,
Та ја качú вúше нéбо;
Па' растресé тàнка мрéжа,
Та зарóсú сѝтна роса.
Та си 'бúдé на надоле,
Да обúде синóри-те.
Когà 'бúде у синóри,
Що да вúди? що да чуе?
Есéнници клàс фжрлúле
Пролéтни-те, у вретéнце.
Тогà се ѣ зарадовàл, —
Та си 'бúде дóма, двóри,
А màкьа го *попрашує:*
„Мúли сúну, Сфет Гьоргьио!
Какфú ти сá синóри-те?“
Сфет' Гьóргьиа говóреше:
„Лелѐ, màле, мúла, мáле!
'Арни ми сà синóри-те, —
Есѐнници клàс фжрлúле,
Пролѐтни-те у вретѐнце!“

52.

Марийца и калугьери у манастир.

(Слушана отъ сжщата).

Сокол *лѐти* на нéбеси,
Та си падна на манастúр,
И си стапú на кýбе-то.
Испахà си дѐсно крúло,
Испадна му бéла книга,
Бéла книга, чéрно[1]) пúсмо.
Собра'а се калýгьери,
Да пречúтат бéла книга,
Бéла книга чéрно пúсмо.
И викна'а Егýмено.
Не можé'а да пречитат,
Да пречѝтат бéла книга,
Бéла книга чéрно пúсмо,
Па' викна'а Марúица,
Да прочéти бéла книга,
Бéла книга чéрно пúсмо.
Прочетú ја Марúица, —
У книгата си писýва;
„Калýгьери да си úдат,
Да си úдат на вильаéт,
Да си зéмат прилúка-та.“

—

---

1) Въ Самоковско, както се види отъ находящитѣ се въ Сборника ми пѣсни, бук. *ч* и *џ* употрѣбяватъ се безъ различно почти: така казватъ: *џжрни* очи и *чьрни* очи; *џжрно* писмо и *черно* писмо.

53.

Димче базиргьанче. [1])

по Прилепски говоръ, слушана въ Самоко въ отъ баба Божа Търпанова, родомъ отъ г. Прилепъ).

„Ди́мче ле, Ди́мче, Ди́мче бази́ргьанче!
По́-море 'оди́ш, Бо́га не́ моли́ш;
По́-себе води́ш три́ста гье́мии,
Три́ста гьѐмии во́сок и те́міан!“
Ми замѫ́рзнало до́лго-то мо́ре.
Во стреде́ лето, Пе́тро'и по́сти;
Ми заста́пале три́ста гье́мии.
„Та́ксай, ми та́ксай до две гье́мии,
До две гье́мии во́сок и те́міан,
Да се о́дмѫ́рзнитъ гла́боко мо́ре
Да кьини́саат три́ста гье́мии“.
Ди́мче ми та́ксалъ до две гье́мии, —
Една-та, во́сок, дру́га-та, те́міан;
Та́ксал, 'и та́ксалъ на Сфета́-гора.
Се одмѫ́рзнало гла́боко мо́ре,
Ми кьини́сале трѝста гье́мии.

54.

Султана, царева кьерка и Гьачиньа. *)

(отъ Кочанско-Щипско, записалъ Ив. Шандаровъ отъ Щипъ)

Султа́на, ца́рева кье́рка
Султа́на, бра́ла трепда́филь
У позлате́на ко́шничка.
Помина́ле две гьачи́ньа,
Па скьина́ле две страчи́ньа, [1])
Одне́ле гьи у манасти́р.
'Се́т' манасти́р умириша́ле.
Па изле́'ле калу́гьери;
„Що е то́'а, що мери́ше?“
Гьачи́ньа-та им гово́рат:
„Султана брала трандафиль
У позлатена ко́шничка;
Па' скьина'ме две страчи́ньа.“
—

*) Срав. послѣдующата.

1) *Срачиньа*, — малки стръкове; вижъ въ рѣчника р. стръкъ.

Сѝ са дӂрвіа приклонѝіа;
Това́ дӂрво іасѝково
'Сé стоіало, трепери́ло.
Па' си се бракьа карали,
Карали и препирали, —
Кой да си зе́ми девойкьа,
Девóйкьа, сфета Неде́льа.
40А Неде́льа им гово́ри:
„Одведе́те ме у цӂркфа;
Цӂркфа-та кье ме познае,
Че сӂм си сфета Неде́льа."
Одве́ли са а у цӂркфа.
Ка' а е цӂркфа виде́ла,
'Сѝ се сфетци приклони́'а
Полелие́й се разниша'а,
48Канди́ла се рассиша'а.

58.

Гюргьенино исповеданье. [1])

(Слушана отъ сӂщата.)

Гюргена бóлна лежала;
Де́вет е го́дии' лежала,
Де́вет посте́лкьи скьинала
И дру́гьи де́вет зглавници
И дру́гьи де́вет покри́фкьи.
А макьа и́ гово́реше:
„Ще́рко Гюргье́но. Гюргье́но!
Ка̀жи си, ще́рко, гре́'ове,
Кье ти доведа по́пове,
10По́пове, ще́рко, гьаконе!"
— „Мале ле, ми́ла майчице:
Ми доведи'гьи, мале-ле
ІА' кьу и те́бе да кажа; —
Де́вет сӂм де́ца роди́ла.
И ни едно̀ не е кӂрстено,
'Сé се у Ду́наф фӂрлени!"
И макьа ѥ ѝа прокле́ла:
„Ще́рко Гюргье́но, Гюргье́но!
Де́вет годи́ни си ле́жиш,
20И о́ще ле́вет да ле́жиш,
Ко́ст по ко́ст да се разни́жиш.
Земіа тіело да т' не прӥйма!"
Ка' а' е макьа прокле́ла,
'Сé е іа кле́тфа стигнала, —
И оше де́вет лежала
Ко́ст по ко́ст се е разне́ла,
Нис ко́сти трава ничала,
28Нис трава зми'и лази́ли."

59.

Гъче Никола и майка му. [1])

(Отъ Битолско село Сӂро́ци, записана отъ Ив. Толевъ, който я слушалъ отъ Кърста Янкова изъ сӂщото село.)

Ве́тер-о ве́ѥ, го́ра ле́леѥ,
Го́ра ле́леѥ, го́ра ми́риса,

1) вижъ нѣс. Н-ро 21.

Го́ра ми́риса босилько́'йна,
Босилько́'йна, теміано́'йна.
Во го́ра и́ма цѫ́ркфа, ма́настир;
Во мана́стир-о, де́вет по́по'и,
Де́вет по́по'и, де́сето, гьа́че,
Де́сето, гьа́че, гьа́че Ни́кола;
Кнѝга ми че́ти, со́лдзи ми ро́ни.
Шчо го до́гледа не́гова ха́йка:
„Де́йгьиди си́нко, си́нко Ни́колче!
Шчо́ кни́га че́тиш, со́лдзи ми ро́ниш?"
— „Де́йгьиди ми́ла, ти́, стара́-майко!
Ле́ли ме *прѐшаш*, пра́во кье ка́жам:
Шчо кье ми бѝди *двaa* го́дина, —
Иманье, ма́йко; тре́ва кье на́сат;
Лу́гье-то, ма́йко, зе́миа кье иадат;
И кье ми би́ди ло́ша ска́пина!"

60.

Диново исповеданье. [1])

(Слушана отъ Султана Попова изъ село Екши-су (Кисела вода) Битолско-Леринско; записалъ Сребренъ Поповъ изъ сѫщето село).

Ди́на бо́лен ле́жи, мѐйко, кье да умиру́ва;
Него́ва-та ма́йка, —, на гла́ва му се́де,
На гла́ва му се́де, —, 'ем си го опи́тфа:
„Кѐжи, Ди́но, ка́жи, си́но, шчо́ гре'ови и́маш?„
„Ди́льми ме опи́тфаш, ми́лна ма́йко мо́иа,
Ди́льми ме опи́тфаш, и иас кье ти ка́жам:
Кога́ бе'ме, ми́лна ма́йко, по́мали, аджами́и,
Аджамѝи, —, кле́ти кьеседжи́и,
Сжм запа́лил, —, дѐвет тѫ́рла,
Де́вет тѫ́рла, —, 'се ру́ди иагѫ́нца;
Кога горе'иа, —, го́ра усфетва'иа,
Дури на Бо́га, —, гре' му падина́ше.
Сжм запа́лил, —, и де́вет уда́и,
И де́вет уда́и, —, со мла́ди младе́нци;
Кога плаче'иа, —, на не́бе гласо́ви 'оде'иа,
Сжм запа́лил, —, и де́вет 'амба́ри.

1) Срѣбрен. Н-ро 21 и пр.

И де́вет 'амба́ри, —, 'се́ з'бе́ла пчени́ца;
Кога́ горе́'ia, —, пламни́-те 'оде́'ia,
Пламни́-те 'оде'ia, —, дур' на си́но не́бе!"
Си го прокжлна́ла не́г'ва ста́ра ма́йка:
„Ле́жи, Ди́но, ле́жи, си́но, о́шче то́лко лѐжи,
Ошче то́лко ле́жи, си́но, на посте́льа ска́пи!"

61.

Костадинъ и майка му. [1])

(Отъ сжщето село).

Има́ла ма́йка еди́наго си́на,
Единаго си́на, мла́т Костанди́на,
Си го пушчи́ла на учелишче,
На учели́шче по́п да се у́че,
По́п да се у́че за три годи́ни;
Он се нау́чи за о три́ месе́ци.
Кога́ си до́шел, не го позна́ле, —
Цжрни-те о́чи ве́нци фати́ле,
Дре́бни му зжби ржгьа фати́ле.

62.

Св. Никола и Св. Неделья.

Сфети Нико́ла цжркфа граде́ше,
Сфета Неде́льа ка́л ну носе́ше,
Ка́л му носе́ше, ка́л и каме́йна,
Ка́л и камейна, ва́р и плита́ри.

63.

Сфета Неделья. [2])

(Отъ сжщето село).

Се прошета́ла Сфета Неде́льа
Кжрс то'а по́ле широ́ко,

1) Вижъ Лазарска пѣсень Н-ро 91.
1) Сравни и. Н-ро Н-ро 30, 57 и др.

Ко́лко широ́ко, то́лко дѫлбо́ко;
‚Сѫ́ти-те жи́та про́сто стана́ле,
Едно си жи́то про́сто не ста́на;
Да би́де жи́то, не ми ѥ жа́льба.
Туку та́й би́ла цѫ́рна класа̀тка.[1])
ІА прокѫлна́ла Сфета Неделька:
„Цут да ми цу́тиш, ‘ле́б да не фа́тиш!“

64.

Калугьерче откалугьерено.

(Отъ Самоковъ, слушана отъ баба Анастия Димитриева отъ сѫщий градъ).

Шѐтам го́ре, *шѐтам* до́ле край-мо́ре;
Та да ви́дим ко́й що́ ду́ма за ме́не;
Дали́ ду́ма мо́й-та ста́ра ма́йчица
Дали́ ду́ма та́а про́лет да м’оже́ни,
Или ду́ма у е́сен да ме калугьери?
ІА да зна́ем, де́ка кье ме калугье́ри,
Да оти́дем на но́ви паза́р,
Да си куним е́дна но́ва балти́а,
Да си и́дем у гори́ца зеле́на,
Да насе́чем мало-мно́го кьересте́,
Да напра́вим една но́ва кьели́а,
И си ку́пим цѫ́рно платно́ за ра́са!“
Та си купи́ една но́ва балти́а,
И си пойде́ у гори́ца зеле́на,
Си насече́ мало-мно́го кьересте́,
Си направи́ една но́ва кьели́а,
И си ку́пи цѫ́рно платно́ за ра́са,
И направи́ но́ва чешма́ кьеме́ра.
Надойдо́‘а ма́лкьи моми́ на чешма́.
Като дойде́ мо́йта мома́ ‘уба́ва,
Та ѥа фапа́ за бе́ла-та рачи́ца,
Уведе́ ѥа у но́ва-та кьели́а, —
Та си тури́ пѫ́рна ра́са пости́лькьа,
Та си тури́ калима̀фка згла́вница,
Та се метна́ като ри́ба при не́а.

1) *Цѫрна класатка*, — трѣваста, наричана: житница; вижъ въ рѣчника ми.

65.

Калугьер и моми.

(Отъ сжщата).

Калу́гьер гле́да низ манасту́р;
На' на моми́-те ти́'ом гово́ри:
„Е, ви́е моми́, е, ма́лкьи моми́!
Що не дойдо́хте ла́ни, пола́ни,
Ла́ни, пола́ни, ла́нска годи́на,
Дур' не бе́х се закалугьери́л?"
А моми́ му ти́'ом гово́рат:
„Е, калугьере, е́, цѫ́рни гьа́воле!
Та ма́чно ли е раскалу́гьерст'о?--
Фѫ́рли си гу́нкьа на жѫ́лта ду́нкьа;
А калима́фка, на бѐл трендафиль;
Чакши́рци-те, на чемши́рци-те;
А сре́бреп дѝвит, у си́лен о́гьин;
А чѐрпо кни́же, у мѐтпа вода!"

66.

Пречиста Мариа, Св. Никола и Христосъ.

Отъ село Гьане'ецъ (Дебърско); записалъ А. М. Битраковъ, учитель въ народнитѣ въ Солунъ училища, който неслушалъ отъ живущитѣ въ послѣдний гр. Дебраки.

От ко́де сло́нце у́гревat,
Та́мо е ле́по 'у́баво,
Та́мо се́ рѐйскьи то́рпедзе;[1])
На́йгоре, Сфети Никола:
До́-него, чи́ста Пре́чиста;
Ри́стоса в'ро́це до́рженце.
Се да́де о́блак о́д-Бога,
'Ри́стоса ие́ го зе́до'е,
Стра́шни мо́стови да пра'ит.
Грѐшни-не души да во́рвет.
Во́рве'е, шчо ми во́рве'е,
До три́-не ду́ши не́-ворвет;
Една-та ду́ша, шчо бе́ше,
Ту́гьи ми дѐца до́еше,
На́-полу му го се́чеше;
Дру́га-та ду́ша, шчо бе́ше,
Ту́гьа ми фу́рка пре́деше,
На́-полу му ја́ де́леше;
Дру́гата ду́ша, шчо бе́ше,
Ту́гьо-но бра́шно зе́маше,
Со пе́пел му го врашчаше.

---

1) Торпедзе, тѫрпези.

67.

Френкьа кадѫна покрѫщава се и се венчава со Българина Иванча.

(слушана въ гр. Сливенъ отъ мома Ганка Начова на 1888 год.)

Иванчо дума на Фре́нкьа:
„Френкьеле, бе̑ала кадѫно,
Ти да кажеш па баща си,
Да ми хачеца зилати.
Хачеца од девет години,
Од девет, десет години.“
Френьа на Иванчо думаше:
„Баба̀ ти хака не дава,
Баба ше да те потурчи,
Мене на тебе ше даде,
Иванчо Френкьи думаше:
„Фре́нкье ле, бе̑ала кадѫно!
Аз си ве̑ара-та не давам, —
Моіа-та й ве̑ара Бѫлгарска,
Моіа-та й ве̑ара бесце̑анна. —
Ката-ден праздник имаме,
Ката-ден, ката Неделя,
Вилийден, це̑ала Неделя,
Ва̀ш'та е ве̑ара . . . . . .
Незна́йте де́лник ни пра́зник;
Сал' еди́н Байра́м и́мате,
И него с' топови изби́вате;
За какфо ше ми се поревне?
Стани ми бе̑ала Бѫлгарка,
Азе тебе да зема!“
Френкьа на Иванчо думаше:
„Баба́ ше да ни убие,
Баба́ ше да ни погуби!“
Иванчо Френкьи думаше:
„Не бо́й се, Френкье, не бой се,
Аз ше да те заведа, на мойта земіа.“
Френкьа на Иванчо думаше:
„Іа стани, Иванчо, іа стани,
Фпрегни конче хранено,
Уш по расход да идем!“
Иванчо стана, отиде,
Фпрегна си конче хранено,
И с' Френька по расход отидоха
Тий си по расход не отишли,
Нжй у Бѫлгарско отишли;
Френкьа Бѫлгарка станàла,
И с' Ива́нчо се венче́ли.

68.

Йорданка калугерка. [1])

(Отъ Габрово, слушана отъ баба Тотіа К. Рачкова.)

Ма́ма Йорда́нка плете̑ше
На седѫмдесе́т реди́ци;
Бѫща́ и́ на сто́л седе́ше,
Йорда́нка люто кѫлне́ше:
„Да даде́ Го̀спод, Йорда́нкье,
Три годи́н' бо́лна да лежи́ш,
Косѫта да ти оле́ти,
Ли́це-то да ти черне́е,
Сижга́та да ти копне́е!
Фче́ра, Йорда́нкье 'оди́х
На Сли́вен, на пона'йра:
Че ма срещна'а два́ мла́ди,

До два́ма мла́ди низа́ма,
Чи ми рекó'а Йорда́нкье:
„Хаджи́ Никóла, хаджи чорба-
джи,"
Ти и́маш добрó момúче,
Добрó момúче Йорда́нка;
Щé ли го дадéш соз добрó?
Ако го не дадеш соз добрó,
Да улащúсами, да го увлечем!"
Ка, зачý Йорда́нка та́й лу́ма,
Та се люто рассжрди́,
Чи отидé на лéлини,
На лéлини мал манастúр;
Чи на лéлья си повика:
„Стани́ ми, лéльо, отфóри,
Отфóри, лéльо, отключи;
Аз ще манúца да ста́на,
Манúца, кальугерица!"
Ка' é зачýла лéлъа и́,
Чи на Йорда́нка ду́маше:
„Иди́ си, лéлья не щé те,
Че и́ма мла́ди дiакóни, —
Гре'ове ще ми напесéш!
Ти не стру́ваш калугьерúца,
Чи ти е джлга косж-та,
И ти е бе͡ало лицето,
И ти сж чèрни очи́-те,
И ти сж тжнкьи вéжди-те!"
„Пусни́ мiа, лéльо пусни-мiа,
Тжнка щж спжга пригжрби,
Бе͡ало щж лúце почéрнж,
Тжнкьи щж вéжди обржснж,
Чéрни щж очи́ заб стóрж,
Джлга ще косж отрéжж?"

69.

Мома Ганка умира в' затворъ, верна на Христiанската си вера.

(Отъ Сливенъ, слушана отъ г-ца Ганка Начова.)

Дæ се чуло, виде͡ало,
Мома ф' темница да лежи,
Като ми Ганка Ганкьина?
Лежала Ганка, болъiала
Тжкмо ми девет годинu,
Че за какфо и́ лежала?—
За бащини си борчове,
За майчини си гре'ове,
За братови си кржвнини!
Ганкьина майка фодела,
Фодела и дохождала;
Но веднжж не iа попитала.
А само сега ѝ попитала:
„Мор' Ганкье, тука ли си,
Тука ли си и жива ли си?
Ганка мами си думаше:
„Жува сжм, мамо, тука сжм;
Ами за какфо сжм останала?
Бе͡ало лице почжрне͡а,
Черни ми очи хлжтна'а,
Тжнка се снжга прекриви,
Джлга ми коса испада!"
Па' Ганка казва мами си:
„Давай, мамэльо, продавай
Дарове, за дариаванье,
Само ми риза-та не давай,
Риза-та, за годiаванье,
Риза-та, още и кжрпа-та;
Да си ферман направим,
Да ме от темница избавиш!"
От дé е зачул темничар;
Темничар на Ганка думаше:
„Нека ти седат дарове,
Ас ще ф' Цариград да идж,

На Цара ферман ще дам,
Тебе пс темница ще извадж,
Ний с' тебе ще се земеме!“
Ганка темничару думаше:
„Девет годин' сѫм лежала,
И още девет годин' ще лежа,
Пак вѣрата си не предавам!“
И тѫй си Ганка умрѣала!

70.

Грозданино оплакванье.

(Отъ Щипъ записалъ И. Шандаревъ.)

Гроздáна по двóр *шѐташе*,
Дробни си сѫлдзи *рòнеше*,
Злáтно кàндило мúеше
И го пред Бóга пáлеше;
Па' се на Бóга мóлеше:
„Бóже ле Вúшний, до Бóга!
Шчо ми се ѥ додеáло
Кѫрвави сáбли миéйкьи,
Тѫргóвскьи глáви криéйкьи!
Еве врéме три гóдини,
Нàдвор не сум излé'ла!
Сéга си úмам детéнце,
Сéга сум *нàдвор* излé'ла,
Да пérам сфúла нелéни!
Стóри ме, Бóже, пилéнце,
Да си отúдамъ при máйка!“

71.

Рада и Татарче.

(Отъ сѫщий)

„Рáде ле, Раде 'убáва!“
Рáдини брáкьа дýма'а:
„Изýтре тельáл кье лúче,
Да чýе мáло', голéмо,—
Да óстре óстри секьúри,
Да сéче гóра зелéна,
Да прáват сéнка 'ладéна,
Кье вѫ́рве ѵѫ́рно татáрче;
Кье дóйде, тýка да сéде,
Кье ѵа зéме бéла Рáда,
Бéла Рáда, нáша сéстра!“
Рáда тýрскьи не знаѵала,
Ама тýрски разбирáла.
На стрúна си говóреше:
„Мори стрúпо, мúла стрúно!
Кога човéк се отрóве,
И отрóве и обéсе,
Дáли го нóсат ý цѫ́ркфа?
Дали го пéѵат пóпове?
Дали му дáват *зàдуша*?“
А стрúна ú говóреше:
„Леле Рáдо, мúла кьéрко!
Кога се човéк отрóве
И отрóве и обéсе,
Ни го нóсат у цѫ́ркфа,
Ни го пéѵат пóпове,
Ни му дáват *зàдуша*!“

72.

Синовно исповедание на майка си.

(Отъ Костурско с. Бобища, записалъ Нолевъ, слушана отъ Манолъ Поповъ).

Си́п ми ѣ ле́жал до три́ годи́ни
Да́ ми ѣ скьи́нал до три́ посте́ли,
Да́ ми ѣ скьи́нал де́вет перни́ци;
Да́ го опи́тфа него́вата,
Него́вата ми́ла ма́йка:
„Ой ти́, си́не, мили́ си́не!
Шчо́ грѐшка сто́ри на Бо́га,
Да́ ми тѫ́ргаш то́лко бо́лес'?“
— „Ой ти́, ма́ле, ста́ра ма́ле!
Ко́га си бе́хме 'ара́мий,
'Ара́мий, кьесе́джий.
Си на́йдо'ме, ма́лко, мо́мче
И неве́ста с'мѫ́шко де́те;
'И фати́'ме, ма́йко,
Му го юзве́'ме, мѫ́шко-то де́те
И му го закла́'ме,
Му закла́'ме, го раздроби́'ме
Го раздроби́'ме на кома́ти
И кладо́'ме, ма́йко, да го ѝдат.
Пѫ́рвий-о кѫ́най, ма́йко, шчо кѫсна́е,
И на Бо́га погледа́е!
Вто́рий-о кѫ́най, шчо кѫсна́е,
И на зе́мја погледа́е;
Тре́тий-о кѫ́шей, шчо кѫсна́е,
Гѫ́сти сѫ́лдзи изроня́е!“
Отгово́ри него́вата,
Него́ва-та ста́ра майка:
„Ой ти́, си́не, ми́ли си́не!
Ошче три́ годи́ни да ле́жиш,
От посте́лья-та да не ста́ниш,
И на Бо́га душа да не да́диш.

73.

Еднаква отъ Дебърско.

(Слушана отъ Доста Крьстева, записалъ Велевъ).

Разболе́л се èден си́н ву ма́йка,
Шчо ми ле́жал де́вет-па го́дина,
Ми искьи́пал де́вет-не по́стели,
Ми искьи́пал де́вет-не про́мени,
Ду́ри ié-се ма́йкье здоде́вало
Од и́змети чи́но чине́ешчи.
Са́ма ма́йка си́на испо́веда:
„Ка́жи, си́нко, шчо гре́ф си сторило,
Шчо ми ле́жиш сфе́ то́льку ле́женье?“
„Айти́, ма́йко, моіа мила́ màйко!
Ти́ ме пра́шаш, пràво кьа ти ка́жа:
Ко́га бе́фме аджàмии,
Ми́е бе́фме три́девет мо́мчиньа,
ІА чу́вафме го́ра Богда́нова,
Шчо ле́таше, ту́е не во́рвеше.
Промѝнае юнак и не́веста;
Метьу́ ни́ми едно мошко́-дете.
'И фàтифме юнак и не́веста,
Им зе́дофме ни́хно мошко́-дете;
И со те́іа не 'и остàвифме; —
Им загу́бифме ни́хно мошко́-дете;
И со те́іа не 'и оста́вифме,
'И нате́рафме до́рва да си бе́рат,
'И нате́рафме о́гон да зàпальат
Расчи́нае си́лни о́гнои,
Нате́рафме де́тето да го пе́чат.
Го пе́кое, дро́мни со́лдзи ро́нее.
И со те́іа не 'и остàвифме, —
'И нате́рафме де́те да си ѝдат.
Та́тко ѝдит и зàт себе го кри́ет,
Ма́йка ѝдит, и ф'на́зува го кри́ет.
И со те́іа не 'и оста́вифме: —
Загу́бифме юнак и не́веста,
'И зако́пафме по́д-пот [1]) над-пот [1]).
Ушче е́днош то́й пот [1]) ни нàдна,
Ми́е шчо си от ту́е про́йдофме,

1) *Пот*, — пжть.

На юнак бе́ше изни́кнало,
Изни́кнало цо́рвена ѧ́болка;
На не́веста бе́ше изни́кнало
Изни́кнало бе́ла-на ло́зница;
На мошко́ де́те бѐше изни́кнало,
Изни́кнало ко́рстотен бо́сильок.
Ми́е бе́фме три́девет мо́мчиньа,
Искьи́нафме цо́рвена ѧ́болка;
Шчо ко́снае цо́рвена ѧ́болка,
Шчо ко́снае, ту́ека тре́снае.
ІА' и́скьинаф и ф'па́зува кла̀фоф;
За те́ ле́жа сфе́ 'ольку ле́женье!"
Му се отго́вори не́гова стара̀-майка:
„Ай ти́, си́нко, мо́й мили́-синко!
Шчо си сто́рил го́леми гре́'о'и!
Ко́льку си ле́жал, у́шче то́льку да лежиш!"

ОТДѢЛЪ II-й

ОБРЯДНИ ПѢСНИ.

БОЖИЧНИ, ЛАЗАРСКИ, ВЕЛИГДЕНСКИ, БРАЧНИ ИЛИ СВАДБЕНИ И МЪРТВЕЧКИ.

БОЖИЧНИ.

74.

На Бѫдникъ въ Охридъ (коледа).

„Сива,-сива [1]) голо́бица![2])
Кѫ́де си се оси́вила?“
—„Тàмо, го́ре, на бе́л-Дунаф.“[3])
—„Що и́маше, що не́маше?“
—„Златѫ́-чаша и каната:[4])
Да слу́жиме мала́-Бога,
(А по други:) младѫ́-божа
Мала́-Бога Божи́кьова;
Божи́кь ми е на не́беси.
Сла́ва му е по сфà-земи́а.“
——

1) *Сива*, име което често се срѣща въ пѣснитѣ на „Веда Словенахъ“ о С. Верковича. Нъ менѣ ми се чини, че тукъ името „Сива,“ не е собствено, как у г. С. Верковича, а прилагателно, опредѣляющe шарътъ на гълъбица-та — Бо родица. Сѫще така другадѣ: „Вишна Бога,“ вмѣсто вишнаго Бога.

2) Никждѣ другадѣ, до кждѣто знаѫ, тази пѣснь или вариянтъ нейнъ е се пѣе, освѣнъ нѣкрѣ въ гр. Охридъ; всекждѣ другадѣ, даже и Власитѣ по п шитѣ мѣста, пѣятъ: „Коледе, бабо, коледе и пр.“ А какъ така останѫла или по ледне въ християнско врѣме се въвела тя само въ Охридъ, немогѫ да знаѫ. И долу въ сѫщий отдѣлъ, подъ Н-ро 77, срѣща се приблизителенъ единъ вариан отъ Дебърско.

3) Въ „Българ. Старина“ на покойния г. С. Раковский, казано е: „Бе бунаръ“ вмѣсто „Бел-Дунаф“: нъ това е съвѣмъ погрѣшно. Съ това название нарича една мѣстность въ Охридско, ¼ ч. къмъ истокъ отъ града, при подножие на планината „Летница“. Това е, рѣкохъ, погрѣшно и на послѣдне врѣме разп лено въ устата на малкитѣ пѣющи момчета, които незнаещи що е то: „Бел-Дунаф“ а имаещи предъ очи извѣстната тѣмъ горѣномѣнѫта мѣстность съ извѣстного им тоже название, лесно и удобно имъ било да го замѣстятъ съ него. На нашето д тинство тази погрѣшка не бѣше още станѫла, — ние, когато пѣехме, изговаряхм си чисто: „*Бел-Дунаф*,“ а не: „*Бейбунар*.“

Основанъ, види се, на казаната погрѣшка, като на гнила дъска, прис памятний Раковский въ буйностьта си, не се обленилъ къ „Старината“ си да с гради по този предметъ, — по старословенската именность, кули по облаци.

За обичайтъ на „*Бѫдникъ*,“ подробно викъ въ годишнитѣ обичаи у сѫщ сборникъ ч. III.

4) Рѣчи, които се срѣщатъ и въ Коледнитѣ пѣсни у II-й томъ на „Ве Словенахъ“ отъ С. Верковича.

75.

На 1-й коложега (Яннуария) или на Нова година, въ Охридъ.

Су́ро'а [1]) го́дина, весела'а-Божа,
Су́ро'а го́дина, весела'а-Божа,
Су́ро'а го́дина, весела'а-Божа. [2])

76.

Божична отъ гр. Самоковъ.

Стоіанине, Господи́не!
Дошле́ сме ти добри́ го́скье,
Добри́ го́скье, годежнѝци,
Та си *сàка* млàда Бога
Млàда Бо́га и Божи́ча,
Та си *сàка* тфоіа мома́,
Да іа но́сат . . . . . .
(Недосършена).

77.

Василичарска, пѣе се на Сурова година презъ нощьта.

(Отъ Дебърско).

Роса́-роси кушѝтица;
„Коде́ си се наро́сила?“
— „Та́му — долу, на бе́ндере.“
— „Шчо и́маше па бе́ндере?“
— „Ми и́маше брат-и́-сестра.“
— „Шчо пра́'ie'а брат-и́-сестра?
— „Ми пра́'ie'а іамачиньа.
Со стре́брени капа́чиньа.
Да'йте ми две́ іа̀йца,
Мо́шкьи а́гонца,
Же́нскьи а́ришча;
Ко́лько ли́ста во го́рата,
То́льку бе́рикьет во ку́кьа-та.
Стàни, стàни, до́бра *кукьице*,
Кукьицкъ-от бе́рит тфое-то га́йле;
Зе́май нѝжето, ,о́ди по тре́скьи;
До́йди от-трескьи, ме́си си пи́та;
Собе́ри си чельат-та, се́дни да ру́чаш;
Оди ко́йниіа (ко́мшиіа).

——

1) Това име тоже се срѣща въ пѣснитѣ на „Веда Словенахъ“, въ тукъ като прилагателно, а тамъ, собствено.

2) Влашчетата отъ селата Малойца и Гопеши, Битолско, пѣятъ така: „Сурова сурóвица, Габрóва, Габрóвица, Еден лош, еден грош, бир-кора сланина, тѝдай мѐне, Господ тебе“. А пакъ на коледа сѫщитѣ пѣятъ: „Богъ се роди ,Дiia вой-вечер. и пр.

ЛАЗАРСКИ.

(Отъ Охридъ).[1])

78.

На Лазаровъ день, кѫдѣто има дѣвойка или юнак неженетъ, пѣѫтъ слѣдующата пѣсень:[2])

Брàла мóма, брàла мóма, Лáзаре,[3]) зелéника, зелéника,[4])
Во двá-*скутà*, во два-*скута*,—,кавѫ́дани. —
Ми у́вила, ми у́вила,—,зелéн-венец; —
На вéнец-от, на вéнец-от,—,девéт-кьискьи, —
Девéт-кьискьи, девéт-кьискьи,—,босúлько'и, —
А дéсетта, а дéсетта,—,подлéско'а. —
Седúт-юнак, седúт-юнак,—,сейр-чинит. —
Е се спу́шчи, іé се спу́шчи,—,іé го грáбна —
Люто мóма, люто мóма,—,се *пàлюти*, —
Люта клѐтфа, люта клéтфа,—,го прòколна; —
„Да би дàл Бог, да би дàл Бог,—,кóлку кьúскьи, —
Кóлку кьúскьи, кóлку кьúскьи,—,на вéнец-от, —
Тóлку грàдіе, тóлку градіе,—,да *дбидиш*, —
Нúгде мóма, —,—, да пé найдиш, —
Опет[5]) нàзад, —,— да се врáтиш, —
Пак в' мóмини, —,—, рамнú-дворіе, —
Пак сó-мене, —,—, да се *стàвиш*, —
Та да·рéчиш, —,—, подàй ми, —
Подàй ми, —,—, ключо'и-те, —
Да *òт*ключам, —,—, Пиргá-града, —
Тѫ да вàдам, —,—, нчó ймàт-нѫтре —."
Ми úмаше. —,—, две Гѫ́ркьини; —
Две Гѫ́ркьини,—,—, сърмá-*точат*; —
Две влá'инкьи,—,—, булькá-впіат; —
Две нѐвести, —,—, хóро úгреет; —
Две вдó'ици, —,—, платнó-бельат; —

---

1) Вситѣ Лазарски пѣсни отъ Охридъ, които може да се чуѫтъ и отъ митѣ на Лазаровъ день пѣющи моми, — Лазарки, слушалъ съмъ ги отъ уважа мата ми майка, Мария.

2) Вижъ Лазарски обичаи въ настоящиѣ сборникъ ч. III.

3) Сравни Милад. Бъл. пѣс. Н-ро 292.

4) Ньрвитѣ двѣ рѣчи на всякой стихъ се изричатъ по два пѫти, въ сръ всѣкой стихъ повтаря се: „Лаазре," слѣдъ което се повтаря и послѣднята.

5) Тази рѣчь у говоримий язикъ не се употрѣбява у насъ.

Два юнака, —,—, ка́мен фӂрлеет; —
Две́ ста́рици, —,—, цӂркоф хо́дат; —
До два́-сарца, —,—, *збор збо́рвеет:* —
„Щчо кье пра́'йме, —,—, за Велигден? —
И в'година, и в'година, Ла́заре, да до́чекаш, да до́чекаш;
И со бе́ло, —,—, и цӂрно, —
И со ро́да, —,—, ро́д ро́дними, —
И со ма́йка,—,—, и со-*татка*, —
И со браті̀а,—,—, и со-се́стри!

79. †

Кӂде що има дете мало'о.

А Бо́жице, Бо́жице, йо́ Ла̀заре![1])
Имаш си́на ма́лего, —
Обле́чи го цӂрвено, —
Опа́ши го зе́лено, —
Кла'й му ду́вит на̀-поіас, —
Кла'й му кни́га ф'на́зу'а, —
Изва́ди го на́-врата, —
Кье по́минат ла́заркьи; —
Ко́іа кье го бе́ндисат. . . . —
Бе́ндиса го бе́ндиса, —
Попо́ва-та кье́рчица, —
Гьако́ва-та мну́чица. —
Во́ди, во́ди за̀-ржка: —
„Отфори, ма́йко вра́та-та, —
От' ти но́сам *одмена*, —
*Татко*е,[2]) бе́ла про́мена, —
Ма́йкье, гла̀ва *по̀шчена*, —
Бра́ту, ко́са *чѐшльана*, —
Се́стре, дво́ро'й ме́тени, —
И в'го́дина и в'го́дина, Ла́заре,
Да до́чекаш, да до́чекаш; и пр...

(Както въ по-горната и въ всичкѣ други Лазарски пѣсни).

1) На края на всякой стихъ се прибавя: „йо Лазаре!“

2) *Татко*е, вм. *татку*. — дат. над. Подобна форма и днесь още не рѣдко се срѣща у насъ не само въ пѣснитѣ, а и въ говоримий язикъ. Вижъ и въ язиковитѣ бѣлѣжки у настоящий сборникъ ч. III.

80. †

На подобно место. [1])

Елеи плúват пó море, йó Лáзаре,
Злáти му сè рóго'и, —
На рóго'и, пúрго'и; —
На пúрго'и, злàт-*одор;* —
На злáт-одор, хàллиìа, —
На хàллиìа, пóстелья; —
На пóстелья, *пèрница;* —
На *пèрница*, кáджна, —
Мжнкó-дете лéльаше, —
Со сúмит си го 'ранеше; —
Дробен бúсер нúжеше, —
Ждрий-кт го фжрльаше, —
На гóлоби вúкаше: —
„Вúти, вúти, гóлоби, —
Да зóбате бúсер-от, —
Нá-место бéла пчéйица, —
И в'ъóдина, и в'гóдина, Лàзаре,
Да дóчекаш, и пр., (както и пó-преди).

81. †

Пакъ на такво место. †

А дéтенце, дéтенце, йó Лáзаре! На кáрамфиль вéзано, —
Чéстито ти гýганче, [2]) — *На бѣсильом дѝплено,* —
На бéл-Дунаф бéлено, — 'Сéкоìа дúпла и кьúска, —
На трждафиль сýшено, — 8 И в' гóдина, Лáзаре, да... и пр.

1) Лазарскитѣ пѣсни въ Охридъ Н-ро Н-ро 78, 82, 85, 86, 88 и 89, (послѣдната отъ 5-й стихъ на седне) имжтъ еднакъвъ гласъ, а вситѣ други нѣкъ еднакъвъ.

2) *Гуганче,* дѣтинско везано кошульче (ризичка), каквито предъ нѣколко врѣме правехъ на дѣцата въ Охридъ. Вижъ и въ рѣчника на сжщий зборъ. ч. III.

82.

На трудна (непраздна) жена.

Не́-*вей*, ве́тру, Ла́заре, не *лѣльай* ме,
Оту сум си, Ла́заре, *обрѫдила*
На две́-*ветьи*, Ла́заре, три ябо́лка!
И в' го́дина, —, да до́чекаш, и пр..

83.

Кѫде що има юнакъ неженетъ.

Овде, юнак не́женет, йо́ Лазаре,
Онде, мо́ма ху́бава,—
Сми́сли да го о́жениш; —
Овдй-есен сфѫ́рши го, —
А до́-другьи же́ни го. —
(По други:)
На Ве́лигден *здрви* го, —
На Гюргьевден сфѫ́рши го,—
На Пе́тровден же́ни го. —
И в' го́дина, Ла́заре, да до́чекаш и пр.

84.

На невеста, що не родила още.

„Си́рмо, Си́рмо, ризи́карна, йо́ Лазаре!
Ако и́маш ъ два ри́зика. —
Да ми ро́диш мѫшко́-дете, —
Кье т' о́блечам сфе́ во стре́бро, —
Кье т' о́пашамъ сфе́ во зла́то: —
Ако ро́диш женско́-чѫдо, —
Кье т' о́блечамъ во цѫ́рвено, —
Кье т' о́пашам во зе́лено,“ —
И в' го́дина, Ла́заре, да до́чекаш, и пр..

85.

На невеста пѫрвогодишна..

„Сто́й, не́весто, сто́й, нѣвесто, Лазаре, стреде́-дворіе, стреде́-дворіе
Стреде́-дворіе, — —, —, на мраморіе, —

---

1) Всѣкога двѣ думи се повтарятъ по примѣра на пьрвий стихъ.

Со на́лжпи, — —, Лазаре, *шикдсани* —
Проме́нжта, — —, —, нару́жена, —
Долѐтало, — —, —, лепо́-пиле, —
Кондúсало, — —, —, десно́-рамо, —
Глас' до́несе, — —, —, од ма́йка ти, —
„Шчо ми чинит, — —, —, моя́-майка, — ?“
— „Ми ти ме́сит, — —, —, бе́л' по́гачи, —,
10 Кье те ви́кат, — —, —, на пжрвиче, —!“
„Шчо ми́-чинит, — —, —, мой-о́т-татко, —?
„Ми ти ко́лит, — —, —, рудо́-іагне, —,
Кье те ви́кат, — —, —, на пжрвиче, —.“
„Шчо ми́-чинит, — —, —, мой-о́т-братец, —!
„Ми ти ру́жат, — —, —, бжрза́-коньа, —
Кье те ви́кат, — —, —, на пжрвиче, —,“
17 И в' го́дина, — —, —, да до́чекаш, — и пр.

86.

На старъ човекъ. [1]).

Стари́-IАно, стари́-IАно, Лазаре, вино́-пиіатъ, вино́-пиіат,
Вино́-пиіат, —, —, во ба́хчите, —,
Во ба́хчите, —, —, под ви́шни-те, —;
Прдсто сто́іат, —, —, де́вет си́но'й, —
Му слу́жеет, —, —, златж́-чаша, —.
Доле́тало, —, —, лепо́-пиле, —,
Кондúсало, —, —, на ви́шни-те, —,
Нарж́сило, —, —, златж́-чаша, —.
Та им *вѐлит* —, —, стари́-татко, —:
10 „Ха̀й си́но'и, —, —, ми́ли си́но'й, —'.
Земи́те си, —, —, лжк-и́-стрела, —,
Устре́лите, —, —, лепо́-пиле, —,
Шчо на́ржси, —, —. златж́-чаша, —!“
Му го́ворит, —, —, лепо́-пиле, —;
„Хай ти́, IАно, —, —, старѝ IАно, —,
Не-су́м-дошло, —, —, за стре́льанье —,
Тук' ме пра́тил' —, —, Санджа́ктар-от, —;
То́й си и́мат, —, —, мили́-сина, —,

---

1) Варианти на сжщата пѣсень срѣщатъ се и другадѣ; вижъ въ сжщий сбор. Н-ро Н-ро 98, 126 и у Брат. Милад. Н-ро Н-ро 628 633.

И ти́ и́маш, —, Ла̀заре, милѫ́-кьерка, —,
Ви́ie да се —, —, сосфа́тите, —,
21. И в' го́дина, —, —, да до́чекаш, —, пр..

87.

Кѫде що умрела мома посвѫршена (година).

Не́да бо́лит бело́-гѫрло, йо Лазаре!
Не́ ѥ гѫ́рло, како гѫ́рло, —
Ту́к' ie гѫ́рло цѫрна́-гламна; —
Ни́кой Не́да не ia вервит, —
Ни Не́дина мила̀-майка, —
Ту́ку ра́но ѝа скѫриват: —
„Ста́ни, Не́до неста́нжла, —
Да пре́диме дарѫ̀'и-те, —
Да да́рвиме сфато́'и-те; —
Сфе́м сфа́той, и' едн ѫ́-риза, —
На де́вери, по две́ ризи, —
Кумо́тому, це́л бо́шчалок!" —
То́га Не́да одговори:
„Ха́й ти́, ма̀йко, мила̀-майко! —
Не кь' 'и да́рвиш сфато́'ите,
Ту́к' кь' 'и да́рвиш каме́ньа-та, —
На ф' ча́с Не́да ми изгасна!
(Овде, понеже обстоятелството е скърбно, то, нѣма да се припѣва на крайть *и в' година* и пр. .

88.

Обща на всекого.

Авла́н-цутит, авла̀н-цутит, Ла́заре, авла́н-капит: авла́н-капит;
По́д-него се́, —, —, две де́войкьи, —
Цу́т бе́реет, —, —, збо́р збо́рвеет, —:
„Шчо кье пра̀'йме —, —, за Ве́лигден, —?
За де́войкьи, —, —, дробни́ басми, —;
Зи юнаци, —, —, тунӳ́с-фесой, —;
За де́чина, —, —, фира́льчина, —!"
Цут бе́реет, —, —, во ску́дници, —,

За не́вести, —, Ла́заре, на ка́лпадзи, [1]) —,
За юнаци, —, —, на по́іасп, —,
За де́войкьи, —, —, на плѐтенкьи, —,
За де́чина, —, —, во рж́чина, —,
13 И в' го́дина, —, —, да до́чекаш, —.

89.

На цветіата.

„Качу́нчице, цфе́тице, йо́ Ла̀зare!
Аль' го вѝде Ла́зара? —?
— „Ви́доф и го не́-видоф, —;
Ово́й-неток, до́-другьи, —.“
Две́-цфеткьа се, две́-цфетькьа се, Ла̀зare, забла́звеет, забла́звеет.
Пж́рво-то ıе, пж́рвото ıе, Ла́зare, качу́нка-та, качунката;
Вто́ро-то ıе —, —, тржнда́филь-от, —
Му го́ворит, —, —, качу́нка-та, —
„Бладзе́ тебе, —, —, тржндафиле, —,
10 Шчо си и́маш, —, —, милж́-майка, —;
Те ра́звиват, —, —, стреде́-лето, —,
Стреде́ лето, —, —, ф' *Цжрвѐника*, —,
Те бе́реет, —, —, неве́сти-те, —,
Те но́сеет, —, —, на цу́лофи, —;
Юна́ци-те, —, —, по ка̀лпадзи, [1]) —,
Девойкьи-те, —, —, по пле́тенкьи —,
Дечи́на-та —, —, во рж́чина, —,
Те́шко мене, —, —, качунчица, —,
Шчо си и́мам, —, —, зла̀ мж́нча'а, —,
Ме ра́звиват, —, —, стредѐ-зима, —,
Стреде́-зима, —, —, *Колджега*, —,
Ме бе́реет, —, —, офча́ри-те, —,
Ме но́сеет, —, —, во пе́пел-та, —,
24 И в' го́дина, —, —, да до́чекаш, —.

---

1) Преди 30—40 год. женитѣ въ Охридъ носехж на глаяитѣ си единъ видъ калпаци, като съ рогове, за които повече и по подробно ще се говори другадѣ.

1) Юнацитѣ (момцитѣ) у насъ въ Македония не се помни кога сж посели калпаци; това е било, разбира се, въ много по прежно време, отъ когато сж останали и настоящитѣ пѣсни. Виж. и пословица *„Не ти требит зеле'н-калпакъ ма̀-гла'а,“*

Лазарски отъ Костурско.

(Записалъ учитель П. Орлевъ отъ с. Кос. Бобищацъ, слушана отъ съпругата му Мария).

90.

Тóнка Тóда вóда лéе, Тóнка Тóо... [1])
На бéл Дýпаф, се *глендàше*, па бѐл Дýу...[1])
Сáмо сѐбе бендисвáше, сáмо сéе. . . .
„Кж' сом тóнка и висóка, . . .
Да бéх мàлко цжрнойóка, . . .
Да го зéма *Царотòму*, . . .
Царотòму 'азнатáр-о; . . .
Вèз-ден, вèз-ден 'áзна *сèчи*, . . .
На вечéра нé пребрóвіа; . . .
IАс да сфéта, тóй да брóе; . . .
Да се йóба кьердосáме!"

---

91. [2])

Имáла мáйка мúлиго сúна
Мúлиго сúна, злáт Костадѝна.
Ми го пушчúла нóп да се ýчи,
Нóп да се ýчи за трú годúни.
Тóй не се ýчи за трú годúни,
Тук' се наýчи за трú месéци.
„Подáй ми, мáйко, злáти ключóви,
Да си отключам злáта-та цжркфа.
Да си запальамъ злати кандúли
Да си понéіам злáто 'вангелье
Да си подáдам сфéта нафóра,
Да си испúіам сфéта-та *кѝмка!*"
Та си отúде на цжркфа-та,
Цжркфа нàйде отключéна;
Кандúли-те, запалéни;
'Вангелье-то, испеáно;
Нафóра та подадéна;
Комкалдѝца, испиéна!
Се наáди мúлиго сúна,
Мúлиго сúна, злáт Костадúна!
Си отúде дýри дóма,
Си застáна на врáта-та!
Го опúтфа нѐйна [3]) мáйка:
„Шчо сú, сúнко, понаáден?
Попаáден, понажáлен?"
Тóй на мáйка не зборýва.
Отúде *тàтко* край нéго:
„Шчó си, сúнко, понаáден,
Понаáден, понажáлен?"
И на *тàтко* не зборýва.
Отúде брáт му край нéго:
„Шчó си, брáте, понаáден,
Понаáден, понажáлен?"
И на брáта не зборýва.

1) Слѣдъ всеки стихъ първитѣ една и половина думи се повтарятъ безъ да се довърши послѣднята, и то съ извикванье, както се вижда въ първитѣ два стиха.

2) Срав. п. Н-ро 131 и др. Милад. п. Н-ро 631.

3) *Нейна*—негова, въ Воденско и Костурско мжжки родъ у прилагателнитѣ и мѣстоименията, слѣдов. и у производнитѣ отъ нихъ, нѣма, както ще се каже и другадѣ.

Оти́де сна́'а край не́го:
„Шчо́ си, деве́ро, попаи́ден,
Попаи́ден, попажа́лен?“
И на сна́'а не збору́ва.
Оти́де се́стра край не́го:
„Шчо́ си, бра́те, попаи́ден,
Попаи́ден, попажа̀лен?“
„Мори се́стро, ми́ла се́стро!
Аска пра̀во кье ти ка̀жам,—
Си оти́дох на цӂркфа-та,
Цӂркфа на́йдох отключе́на;
Канди́ли-те, запалѐни;
'Вангье́ле-то, испеа́но;
Няфо́ра-та, подаде́на;
Комкални́ца, испие́на!“
—

92.

„Мару́шо, мори Мару́шо,
Да не го ви́де Лазара?
„Го ви́до',[1]) чу́пи, го ви́до';
Го ви́до' дру́шкьи, го ви́до',
Под бе́ла че́шма седе́ше.
Пешнѝчка 'ле́бец иаде́ше,
Кьи́тка ми цфѐкье кьите́ше;
На 'се́кьи чу́па и кьи́тка,
На *танчи́рка-та* две́ кьи́ткьи.
Дро́бен ми би́сер ниже́ше;
За 'се́кьи чу́па и ни́за,
За *танчи́рка-та* две́ ни́зи;
На'й на' пашка́рче[2]) не сти́гна“
Цѝкна 'пашка́рче да пла̀чи:
„Ой лѐле ле́ле, до Бо́га!
Кӂ' кье си 'ода' дур' до́ма?
Кӂ' кье му ка̀жа' на ма́йка?
Ма́йка кье ка́жи па та́тко;
Та̀тко кье ка̀жи на стри́ко;
Стри́ко кье ка́жи на стри́на;
Стрѝна кье ка́жи на *тѐтко;*
Тѐтко кье ка́жи на *тѐта;*
Тѐта кье ка́жи на ву́йко;
Ву́йко кье ка̀жи на ву́йна;
Ву́йна кье ка́жи на бра̀те;
Бра́те кье ка́жи на се́стра!“

93.

„Ма́ро ле, месечи́но ле!
Ле́по да гре́еш 'ва́й ве́чер,
Оти кье вӂрве, лаза́ркьи;
Да не си збӂрке' кондури,
И шаре́ни-те джони́ци,
И чулта́ри-те *ирегѝчи!*“
Конду́р' и бе́ли чора́пи
И бе́ли ни́хни сагьи́,[3])

1) Видо=видохъ. Въ Костурско, както и въ Велесъ, послѣднята букв. *хъ* въ премин. опред. у глаг. чис. ед. лиц. 1-о, не се слуша, както ще видимъ и въ язиков. бѣлѣж. на сжщий сбор. ч. III.

2) 'Пашкарче,=опа́шкарче; може, което е на опашката отъ танецътъ.

3) *Сагьи*, ед. ч. сагьиа, саи, саіа, — бѣла женска дълга дрѣха, която на старо врѣме носели особито момитѣ и младитѣ невести.

94.

„Никóла, море Никóла!
Скáчи се гóре, дукьáн-о,
Да ми отбéриш копри́на;
Копри́на бéла, цѫрвéна;
Да ти поплéтам чорáпи,
Да ти кьискóсам ри́зата!“

95.

Карагьозли́ја на ка́мен стѫ́пна,
На ка́мен стѫ́пна, до́ма се на́йде,
До́ма се на́йде, при пѫ́рва любна,
При пѫ́рва люба, при мѫ́шко де́те.
Любна си на́йде, *дѐка* му спи́е.
Ми́ла му бе́ше да му поспи́ѥ,
Дрàга му бѐше да ѝ разбу́ди.
Окьен — до́кьен[1]) в'гради́на-та,
В'гради́на-та, в'босильо́к-о.
Си изва́ди фѫ́рчко но́же,
Си *посѐче* бе́л боси́льок,
Го пакьи́сна в'би́стра во́да,
Та попѫ́рсна пѫ́рва любна.

96.[2])

Ма́на ша́ри шàрен *ддар;*
'Ем го ша́ри, 'ем го пи́ши
По темни́на, без бори́на,
По ѩ́сна-та месечи́на.
Лу́до сто́е, да ѥ[3]) пу́ли,
Дѐка шàри ша́рен *ддар.*
Ма́йка му си го вика́ше:
„Ела, си́нко, да вечéраш,
Да вечéраш, да си ле́гниш!“
„Мари ма́йко, ста́ра ма́йко!
Пци́-те ѩ́ле, вечера́ле, —
Оган го́ри ф'посте́лья-та,
Искри ско́ке *ф'перѝца-та,*
Като пу́лья' ма́ла мо́ма,
Дѐка ша́ри ша́рен *ддар;*
Кѫ' го ша́ри и го пи́ши
По темни́на, без бори́на,
По ѩ́сна-та месечи́на!“

97.

Сфé езéро полеéно,
По крайи́ча позлатѐно,
На́й на кра́й-о, зла́тна ве́йка;
На ве́йка-та ша́рен *ддар;*

1) Значението на тѣзи двѣ думи не ми е извѣстно.
2) Срав. Л. п. 123 и др. 3) Да ѥ, — та я!.

На *одар-о*, мла́д IАнку́ла;
IАнкули́ца на коле́но.
Два́-та *збо́рок* си зборва́'е:
„IАнкули́це, бре невѐсто!
Да има́ме два ризи́ка, —
Да стечи́ме ми́ла ро́жба;
Ако ми ѥ мѫшко де́тѐ,
Да го кѫ́рстим' на Вели́гден;
Да му *кла̀'йме* ле́по и́ме,
Ле́по и́ме: Костади́не.
Ако ми ѥ же́нска ро́жба,
Да ја̀ кѫ́рстим' на Гюргьо́вден;
Да му *кла̀'йме* ле́но и́ме,
Лѐпо и́ме: Енгьели́но!“

98. [1])

Се́днал ми ѥ ста́ри IАно,
Да ми ја́де, ра ми пи́ѥ
На сѫ́м де́н-о, на Вели́гден
С' него́ви-те пе́т сино́ви,
С' него́ви-те ми́ли сна́'и,
С' него̀ва-та пѫ́рва љу́бна,
Да ми ја́де, да ми пи́ѥ, —
Си́мид 'ле́бец от фу́рна-та,
Ру́до ја́гне препече́но,
Ро́йно ви́но *преточѐно*,
Ба́ш ракьи́ја преваре́на.
Преропа̀ло на дворо́ви:
„Шчо *ропдва* на дворо́ви:“
„Ой ти́, *та̀тко*, ста́ри IАно!
Жита́ри се́, жи́то са́ке'.“
„На́ ти, сна́'о, ключо́ви-те,
Да отключиш 'амба́ри-те,
Да си ни́ши бе́ла кни́га,
Да му да́диш бе́л' пчени́ца.“
Проропа̀ло на дворо́ви:
„Ой ти́, сна́'о, ти́, пострѐдна!
Шчо́ ропо́ва на дворо́ви?“
„Ой ти́, *та̀тко*, ста̀ри IАно!
Вина̀ре се́, ви́но са̀ке'.“
„На́ ти́, сна́'о, ключо́ви-те,
Да му да́диш ро́йно ви́но,
Ро́йно ви́но преточѐно.“
Проропа́ло на дворо́ви:
„Ой ти́, сна́'о, ти́ пома̀ла!
Шчо́ ропо́ва на дворо́ви?“
„Ой ти́, та́тко, ста́ри IАно!
Ракьина́ре се́, ракьи́ја са́ке'.“
„На́ ти́, сна́'о ключо́ви-те,
Да му да̀диш ба̀ш ракьи́а,
Ба́ш ракьи́а, превареѐна!“

99.

Пошна́л IАнку́ла чужди́на,
На чужди́на, чу́жда зе́мја.
Сто́ри ма́ло, сто́ри мно́го,
Мало-мно́го, три годи́ни.
Се *расиѣта* кѫрс мали́на.
Та́мо на́йде кьераджи́ја,
Кьераджи́ја, песаджи́ја; [1])
Да го кѫ́рстим' на Вели́гден;
Да му *кла̀'йме* ле́по и́ме,
Ле́по и́ме: Костади́не.
Ако ми ѥ же́нска ро́жба,
Да ја̀ кѫ́рстим' на Гюргьо́вден;
Да му *кла̀'йме* ле́но и́ме,
Лѐпо и́ме: Енгьели́но!“

---

1) Виж. п. Н-ро Н-ро 86, и др. у *Брат. Милад.* п. Н-ро 585, 628, 633.

1) *Песаджия*—писаръ. 2) *Татко* му, майка му,—татка си, майка си. 3) Нейна—своя.

100. [1]

'Рани́ла мо́ма бильби́ља;
'Рани́ла, шчо го 'рани́ла,
То́кмо до де́вет годи́ни.
До́йде *кд'а*, до́йде вре́ме,
Мо́ма-та да се омжжи,
Бильби́льче да се арни́са,
Цѝжна бильби́льче да плàчи!
Мома́-та си го тешéше:
„Мжлчи ми мжлчи бильби́льче
Ас кье те зе́ма' со ме́не,
Со ме́не во ша́рен сѐндук,
Во ша́рен се́ндук, при ле́по ру́во;
Ти ме́не ра́но да *кдрниш*; [2])
Кога да ста́пи сфеко́р-о,
Огжи да на́йди *завѝлен*;
Кога да ста́пи сфекжрва,
Фу́рка да на́йди на ба̀ш-о;
Кога да ста́не' девéріа,
Ко́йньи да на́йде' ружéни;
Кога да ста́не' жтжрви,
Ни́ти да на́йде' месéни;
Кога да ста́не' зо́лви-те,
Двóріа да на́йде сметéпи'."

101.

„Бре ти́, малéчко, писà̀но,
Даль' си от ма́йка родéно,
Иль' си от зéміа никнато,
Иль' си от Бо́га падна́то?"
„Ни́т' сом от Бо́га падна́то,
Ни́то от зéміа никна́то,
Тук' сом от ма́йка родéно;
Со би́стра во́да кжна̀но,
Со сла́тко мле́ко дуéно!"

102.

„Вози́ ми се, малéчко,
Вози́ ми се, зла́т ко́рен!
Кж' те ви́де дéдо ти,
Дéдо дзвегар зало́жва,
Тéбе ми те отку́пфа;
Кж' те ви́де ба́ба ти,
Ба̀ба пре́жда зало́жва,
Тéбе ми те отку́пфа;
Кж' те ви́де сестра ти
Сéстра ру́во зало́жва,
Тéбе ми те отку́пфа!"

---

1) Срав. Бр. Милад. Н-ро Н-ро 484. 567.
2) Корниш,—скорнвашь, вижъ въ р. скорнвамь.

103.

Ма́рко чу́ва ди́мна гора;
Кж' ié чува́, шчо ié чува́.
От де́н, до де́н, три години.
Една ве́чер до́ма до́йде;
Кж' оти́де на ра́по-то,
Го́ра на́йде повена́та,
Пове́ната, развена̀та.
ИЕ опи́тфа ди́мни Ма́рко:
„Шчо́ си, го́ра, повена́та,
Повена́та, развена́та?“
—„Ой ти́, Ма̀рко, ди́мни Ма́рко
Сно́шчи ве́чер помина̀'е
Кле́ти ку́чкьи Самовѝли;
Тѝие ме́не *подгазѝ'е*,
Подгазѝ'е под но́дзете!„

104.

„Цжрве́но цфе́кье, цжрве́н тржндафиль!
Ко́й ми те са́ди? Ко́й ми те ва́ди?“
—„Го́спод ме са́ди, Господ ме ва́ди;
Та́тко ме но́си на бжрза ко̀йна́:
Ма́йка ме но́си на чу́лтар *прѐгач;*
Се́стра ме но́си на патери́к-о; [1])
Ба́ба ме но́си на те́нка пре́жда;
Де́до ме но́си на си́лен дзе́вгар;
Стри́ко ме но́си на то́нка пу́шка;
Бра́т ми ме но́си на цжрна ша̀пка.“

105.

Ильва́н ми бе́л гра̀д граде́ше
Ильва́на ко́ла дава́ше.
На то́й ден, шчо го догради
Ферма́н му до́йде отъ Ца́р-о,
От Ца́р-о и отъ Везу́р-о,
На си́лна во́йска да йо́ди,
Баш байракта̀р-о да би́ди,
Цжрве́нь-о байра́к да но́си!
Като дочу́ла Ильва́на,
Цѝкна Ильва̀на да пла́чи,
Изле́зи, вле́зи ф' кера̀ліа,
Кжрши си бе́ли-те рж̀ци,
Ро́ни си бу́рма пжрсте́ни.
Ильва́н Ильва́на теше́ше:
„Мжлчи, не пла́чи, Ильва́по;
Ас ако 'о́да па́' *грѐда!*“

---

1) За значението на рѣчь: „патерикъ“ и другадѣ „баиръ“ вижъ въ III ч. за народнитѣ костюми.

106.

Лу́до се́ди на дукья́н-о,
Си́на ча́ша, на коле́по,
Пѫ́лна, ра́мна, ройно ви́но,
Да 'ѝ че́ка Лазаркьи-те;
Ко́ia кье го поаре́са?
Аресá го, поаре́са
Назла́н Гюргьа, тамча́рка-та.
„Да́йте пѫ́рстен, да му да́йме,
Да ни да̀ди си́рма ри́за,
Да се *йдба* кьердосаме,
Целива́ме, паметфа́ме!“

107.

Вia'на̀ло лу́до од гра́да,
Доглѐнда мо́ма в' ливада,
Да 'и сопѝнва койна-та
Со цѫ́рни, бе́ли монúста,
Со коприне́ни пайва́ни.
Кѫ' се уми́, кѫ́' се чудѝ,
Дали да му проговóри,
Или да си подзами́ни!
Се изма́ми, проговóри:
„Мори мо́ме, ма́ло мо́ме!
И мо́й-те ко́йна да со́пниш
Со цѫ́рни, бе́ли монúста,
Со коприне́ни пайва́ни!“
—„Море лу́до, море мла́до!
Ако ти ie iад за мене,
Сле́зи си до́ло, ф' се́ло-то,
Пребро́й на *ма̀тко* у́льада,
Пребро́й на ма́йка стоти́на [1])
И тфо́й-те ко́йна да со́пна'
Со цѫ́рни, бе́ли монúста,
Со коприне́ни пайва́ни!“

108.

Лу́до ле́гна на *орнúца*,
На *орнúца* без *пернúца*;
Му се со́пва ма́ла мо́ма.
Се разбу́ди лу́до мла́до,
Не си на́йде ма́ла мо́ма.
Со посте́ля се кара́ше:
„Ти́, посте́льо, ти раздéльо!
Ти раздéли ма́ла мо́ма!“
Одгово́ри посте́ля та:
„Море лу́до, море младо!
Ку́ни мо́ма да ia и́маш
И на со́н-о и на iаве,
И на де́йна и на по́ща!“

109.

IАнкули́ца дворia ме́ти
И си *трѐби* бе́л' пчени́ца.
Отлетна̀ле два галѫ́мби,
И му фѫ́рли IАнкули́ца,

---

1) По нашитѣ села момцитѣ, когато да се оженятъ, длъжни сѫ да даджть едно предварително-условено количество пари на моминитѣ родители. Виж. брач. обич. сборникъ.

ІАпкули́ца бе́л' пчени́ца:
„Тупа́йте, ту́пай, галѫ́мби;
ІАс кье ве́ не́шчо йопи́там,
Йопи́тамъ кье ве распи́там:
Да не видо́'те ІАнку́ла?“
—„Видо́'ме, ти го видо́'ме,—
Ис Цариграда *шеташе*,
Бѫ́рза си ко́йпа куфа̀ше,
Мисле́ше да си кьипи́са;
Му куфа́ше на *та̀тко* му
Цѫ́рна ша́пка за Вели́гден;
Му куфа́ше на ма́йка му
Цѫ́рни *чѐ'ли* за Вели́гден;
Му куфа́ше на бра́тіа му
То́нкьи пу́шкьи за лове́йне;
Му куфа́ше на сна́'и му
Жѫ́лти *чѐ'ли* за Вели́гден;
Му куфа́ше на сино́'й му
Фи́но фе́се'й за Вели́гден;
Му куфа̀ше на кьѐркьи му
Бе́ли кѫ́рпи за Лазара;
Му куфа́ше на любна му
Бе́ла са́іа за Велѝгден, —
От по́ли-те до по́ли-те,
До рамена, дро́бни дзве́зди;
На ле́пчи-те месечѝна;
На грѫ́дите ле́тно сѫ́нце,“

110.

Другà̀чкьи-те бра́шно бе́ре', Недо ле.
На́ша Не́да до́ма се́ди, —
До́ма се́ди *пѝчко'* ле́жи —
И си ро́ни дро́бни сѫ́лдзи —
И си кѫ́лни не́йна ма́йка:
„Бо́г те би́ло, ста́ра ма́йко!
Шчо м' армà̀са то́лко ма́ла,
Толко ма́ла и мале́чка!“

Забѣлѣжка. Тази пѣсень се пѣе въ пѣтъкътъ спроти Лазаровъ день, когато Лазаркитѣ се бержтъ на дружини.

Когато влѣзжтъ въ всекоя кжща, най-напрѣдъ попѣйватъ слѣдующата:

111.

„Цжрпойо́ко невѐсто,
Излез' да не́ пречѐкаш!
Шчо́ ти ра́сти во дво́ріа?“
— „Си́но цфе́кье, зеле́но
И ламба́да бори́на,“

А слѣдъ като испѣятъ други още пѣсни, на излизаньето си, испѣйватъ слѣдующата:

112.

„Бре, споля́й ви, споля́й ви,
Дочека́ле и в' година
Со сфе́ ва́ша родни́на,
Со сфе́ на́ша родни́на?“

Други Лазарски пакъ отъ Костурско.

(Записалъ сжщий учит. П. Орлевъ).

113.

„Мирóйно, Дóйно, Мирóйно!
Не ка́чи пе́ро висóко,
Дóста си са́ма висóка, —
До Со́лун се́нка джржéше,
На Солу́нски-те чарши́!“

114.

Три топóли извишéни,
На вхр'óви *исцутѐни.*
Ти́й не би́ле три топóли,
Ту́ку би́ле до три́ бра̀тіа,
И на Бóга се моли́ле.
Погóлем бра́тец се мóли:
„Дай ми, Бóже, іас шчо *сàкам;*
Іаска *сàкам* си́лен дзе́вгар,
Да изóрам 'сѫ́-то пóле,
Да на'ра́нам спромáси,
Спромáси и сира́ци,
И кле́тите *евдовѝци!*“
Постре́ден бра́тец се мóли:
„Дай ми, Бóже, іас шчо *сàкам;*
Іаска *сàкам* бѫ́рза кóйна,
Да си 'óдам на Солу́на,
Да прекýпам бе́ла сóля,
Да осóлѣм спромáси,
Спромáси и сира́ци
И кле́тите *евдовѝци!*“
Помáлкьий-о бра́тец се мóли:
„Дáй ми, Бóже, іас шчо *сàкам;*
Іаска *сàкам* бѫ́рза кóйна,
Да си 'óдам на Солу́на,
Да прекýпам бе́ла сóля,
Да осóлѣм спромáси,
Спромáси и сира́ци
И кле́тите *евдовѝци!*“
Спóлай тéбе, три топóли!

115.

Заспли́л' се силна дзве́зда
От Солу́на до Костýра,
Та́й не би́ла си́лна дзве́зда,
Ту́ку би́ло лу́до мла́до;
С' койна́-та се надигру́ва,
С' пу́шка-та се натфѫрлю́ва
И на койна му говóри:
„Ой ви́', кóйна, мóи 'рани́нци!
Дѐка вéчер кье конва́ме?“
Одговóри бѫ́рза кóйна:

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ

„Море лу́до, море мла́до!
Дѐка сно́шчи, тàмо й ве́чер;
Та́мо и́ма дро́бно се́но,
Дро́бно се́но за койна́-та,
Ле́пи чу́пи за *пулѐйне;*
Коіа ми ѥ цжрноо́ка,
Та́іа ми ѥ посестри́ма; —
Не́ка *клàва,* пе́ка *крѐва;*
Ко́іа ми ѥ сивоо́ка,
Та́іа ми ѥ пара се́стра;
Ко́іа ми ѥ русоо́ка,
Та́іа ми ѥ пжрва лю̀бна!“
Сно́лай те́бе, засу́лил' се,
Сно̀лай те́бе, си́лна дзве́зда!

116.

Ле́вен Пе́йо ни́ва о́ра,
Ни́ва о́ра, пе́сна пѐѥ,
Пе́сна пе́ѥ гласови́та;
Глàшіа[1]) 'о́де' дур' на Ца́р-о,
Дур' на Ца́р-о и Везу́р-о,
Ца́р-о пу́шчи два̀ сейме́ни,
Два сейме́ни, чауда́ри;
Да́ доидо́'е ф' Пейо́ви-те,
Ф' Пейо́ви-те те́шкьи по́рти,
Дѐваж викна́'е *трѝш* чукна́'е,
Да́ изле́зе Пейови́ца,
Го́ла, бо́са, по чора́пи,
Гушогла́ва, по доля̀ма:
„Ко́й сте ви́ѥ? Ел'те до́ма,
Ел'те го́ре да ви *клàдам,*
Да ви *клàдам* 'ле́б, да ја'йте,
'Ле́б, да ја'йте, 'ле́б сире́йне,
'Ле́б си́рейне, бѐло мле́ко!“
— „Пейови́це, бре́ невѐсто!
Не́ сме лю́гьа за *гредѐйне,*
Ту́к' сме лю́гьа за бега́йне.
Дѐка ми ѥ левѐн-Пе́йко?“
— „Пе́йо ми ѥ на ора̀йне,
На ора́йне, на сее́йне!“
Отидо́'е дур' при Пейо:
„Ой ти́, Пѐйо левѐн-Пе́йо!
Ни́ва о́раш, пе́сна пе́еш,
Пе́сна пе́еш гласови́та;
Даль' т' ѥ ни́ва роделѝва,
Или дзе́вгар мно́го си́лен,
Или же́на пречекли́ва,
Пречекли́ва, преводли́ва?“
— „Ей сейме́ни, чауда́ри!
Дзе́вгар ми ѥ мно́го си́лен,
Нѝва ми іе роделѝва,
Же́на ми іе *пречеклѝва,*
Пречеклѝва, преводли́ва;
И на ва́ска ве́ *пречѐка,*
Ве́ *пречѐка,* вѐ превѐди!“
Сполай тѐбе, левѐнъ-Пе́йо,
Тебе, левѐн-Пе́йо! . . . .(*)

117.

Исключително на Попъ.

На́ стол се́ди папа—Ди́мо,
На́ стол се́ди, кни́га пе́е,
Кни́га пе́е — 'Вангьеліе-то
И сп *рдни* дробни сѫ́лдзи,

1) *Глашаіа,* — гласове.

*) Послѣднийтъ стихъ на всѣкоя отъ Лазарскитѣ Костурски пѣсни се повтаря, като напѣвъ, съ повисоко извѝкванье.

Дро́бни сѫ́лдзи, дур' кѫрва́ви.
Г' опи́тфа Сфета́ Неде́ља:
„Ой ти́ по́пе, папа—Ди́мо!
Кни́га пе́еш, сѫ́лдзи ро́пиш,
Сѫ́лдзи ро́пиш, дур' кѫрва́ви?"
— „Ой ти́ Неде́льо, сфета
Неде́льо"
'Де́ се чу́ло и виде́ло
Цѫ́рно мо́ре да замѫ́рзни,
Да замѫ́рзни на стред ле́то,
На сѫ́м де́н-о на Петро́вден,
Да заста́не *корабіа-та?*"
— „Ой ти́, по́пе, Папа—Ди́мо!
ІА 'о́ди си ф' цѫ́рно мо́ре,
Изва́ди си цѫ́рна ша́пка,
Благосло́ви цѫ́рно мо́ре,
Да с' отмѫ́рзни цѫ́рно мо́ре,
Да помі́пе *корабіа-та,*
Си оти́де папа Ди́мо,
Он изва́ди цѫ́рна ша́пка,
Благосло́ви цѫ́рно мо́ре.
Се испу́шчи цѫ́рно мо́ре,
Номина́'е кора́біа-та,
На'рани́'е сирома́си,
Сирома́си и сира́ци,
И кле́ти-те евдови́ци,
Спо́лай те́бе, папа—Ди́мо!

118.

„Мори момі́че, момі́че,
Мар' стребре́но петли́че!
Ду́шни ма́йка да ста̀ни,
Да т'напра́ви кошу́лька;
Ду́шни та́тко, да ста́ни,
Да ти купи че'ли́чкьи;
Ду́шни се́стра, да ста̀ни,
Да т'напра́ви прега́че;
Ду́шни ву́йко, да ста́ни,
Да т'напра́ви кава̀че;
Ду́шни ву́йна, да ста́ни,
Да т'сопле́ти наплі́тче."

На Цвѣтоносна Недѣля, (Цвѣтница, Вьрбница), квечерина-та, вси-тѣ Лазарки ще излѣзжтъ на нѣкое вънкашне съ зеленини мѣсто и, отъ какъ си раздѣлятъ събранитѣ пари и яйца прѣзъ Лазаровъ-день, за испровожданье Лазара, радостно и хороиграещи пѣжтъ слѣдующата пѣсень:

119.

„Ой со здра̀вье, Ла́заре!
На' й в'годи́на да до́йдиш,
'Сѫ́-те чу́ни да на́йдиш!
Ко́іа да се йомѫ́жи,
Змі́іа да ми іа кѫ́сни,
На буни́шче да се́ди,
Сла́мка люлька да люлька,
Какаре́шка детѐнце,
Се́но ко́нци да су́чи,
Мѫ́жа га́шчи да кѫ́рпи!"

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПІЕ

Лазарски пѣсни отъ Кукушь.

(Записалъ учитель Хр. Вълчевъ изъ сѫщий градъ).

120.

„Кустадúне, мúли сúно!
Тóлку ходú, тóлку шетá,
Нúщчо хаúр не направи!“
А йóп вéле, 'ем говóре;
„Мòри мáле, стáра мáле!
Ез направúх голем хаúр, —
На двá пѫ́кьа, на двá дрýма,
Мáла чешмá бурмаллúіа,
Йóщче, мáле сум направúл,
Ф'стрéд Стамбóла мáла цѫ́ркфа
Мáла цѫ́ркфа, Сфетá Сóфіа.“

121.

Спóщчи пойдéх, мáле на чешмú-те
Да напоíам, мáле, бѫ́рза кóньа.
Тáмо найдéх, —, мáлка момá, —
Вóда лúе, —, лúце мúе.
Ез ú речéх, —: „Дóбѫр вéчер;“
Йóна, мáле, не ми отвѫ́рнàла,
Нúто с'óчи, мáле ме погléдна,
Нúто с'глáва, —, ми намáхна;
Дигна стóмна, —, на рамото,
И кьинúса, —, да си 'óде,
На мéн' мнóго, —, жáль ми паднá,
Вехнáх кóньа, —, удрúх, брé по néа;
Пристигнàх нá, —, на стред пѫ́ти.
Та ú земáх стóмната от рáмото.
Та гá юдрúх, мáле, от зéміата;
Та гá фатúх, —, за рѫ́ка-та,
Та гà метнáх, —, на кóйна-та,
Та гá носúх, —, дури дóма!“

122.

„Е излéзи, цѫ́рноóка невéсто!
Да *причéкаш* пѫ́рва люба од лóва
Да му фáтиш бѫ́рза кóйна 'ранéна,
Да го вѫ́рзиш за калúнка в'градúна;
Да му дáдеш дрóбно сéно да éде;

Ах' не са́ке дро́бно се́но да е́де,
Да му да̀деш су́хо гро́зде да е́де,
Да му да́деш дро́бен бѝсеръ да е́де!“

123.

Лу́до се́де на *йодѐр*-ут,
На *йодѐр* ут, тютюн пи́е,
Тютюн пи́е мома́ гле́де,
Майка́ му го че́сто вѝке:
„Ела, си́но, да вече́риш,
Сум пусла́ла да си ле́гниш!“
А йо́н ве́ле, 'ем гово́ре:
„Ва́рай ма́ле, ста̀ра ма́ле!
Пили́н го́рче вече́рата,
Огьи́н го́ре пусте́льата,
Дѝльма не́ма ма́лка мома́,
Да ми зго́тфе, да вече́рам,
Да пусте́ле, да си ле́гнум!“

124.

Енку́ла вѝно пие́ше,
'Ем ми се фа́лба фа́леше:
„Ез и́мам же́на, Крали́ца
'Ем и́мам си́на юна́ка,
'Ем и́мам шче́рка, Султа̀на,
'Ем и́мам снжха̀ Божу́да.“

125.

„Ангьели́но, мо́ја пжрва любо!
'Са̀-нощ' ми си на ржка лежа́ла,
Дури ми је ржка ютжрна́ла,
Та немо́жам кьу́ркь-от да *намѐтнам*,
Нито мо́жам чубу́к да запа́льам;
Снжхи ми се́ кьу́рк-ут *наметна̀ли*,
Шчѐркьи ми се́ чубу́к запали́ли.“

126. [1]

Ста́ри Ено ви́но пи́е,
На син-о́т му [2]) че́ша да́ве.
А йо́н ве́ле, 'ем гово́ре:
„Не́йкьум, *тѐйко* мàлка че́ша,
Ту́ку са́кам ма́лка мома́.“

1) Срав. п. Н-ро 86 и др. 2) На синот му — на сина си.

127.

„*Нѝми* гле́дай, лу́до мла́до, уф' кьи́тка-та,
Ту́ку гле́дай, — —, уф' мома́-та
Кьи́тка-та ѣ, — —, до пладнина,
Мома́-та ѣ, — —, до жи́в живо́т: —
Кѫ́де сто́е, — —, ле́тно слѫ́нце гре́е,
Кат' збору́ве, — —, дро́бен би́сер ле́е;
Кат' се сме́е, — —, жѫ́лто зла̀то ле́е.“

128.

Юна́к си ко́йна седли́ше,
В' девойчи́пи ра́мни дво́ри;
Девойка му ко́йна джрже́ше
За юзда́-та позлате́на,
За 'зенгьи́н калайли́и,
За се́дло-то *шикосà но.*
Девойка сѫ́лдзи *рэнѝше,*
'Ем ти́хом си го пита́ше:
„На кого́ кьи ме юста̀виш?
На кого́ кьи ме порѫ́чиш?“
А йо́н и́ *вѐле,* гово́ре;
„На ма́йка кьи те йоста̀вам,
На *тѐйко* кьи те порѫ́чам!“

129.

Полегна́л ѣ Ца́р Кустади́н,
Полегна́л ѣ, позаспа̀л ѣ;
Со́н ѣ сони́л, — ма́лко пи́ле,
Дек' му дошло́ на глава́-та,
Та му *вѐле,* 'ем гово́ре:
„Ста́ни, ста́ни, Ца́р Кустади́н!
Те́б' те че́кат ма̀йсторе-то,
Ма́йсторе-то, дульгье́ре-то,
Да напра́виш ма́л манасти́р,
Ма́л манастѝр, Сфети Гьо́ргье!“

130.

„Мори Маро, бе́ла Ма́ро!“
Ма́ра си ѣ армаса́на
На диле́ко, на голѐмо.
Сно́щчи дошѐл Ма́рин сфеко́р,
И на Ма̀ра пешкье́ш донесе́л,—
Те́шко стре́бро, Самоко́фско;
Кова́н поéс, Полели́нскьи;
Стре́брин гьерда́н, Лагади́нскьи;
Сто́ фурли́ни тураллѝи,
'Се́ на синджи́р прикова́ни.
'Ем донесе́л, 'е́м наржче́л,
„Ма́ра Ла́зар да не пе́е,
Ма́ра дру́шкьи да юста́ве.“
Ма́ра *вѐле,* 'ем гово́ре:
„Ва́рай сфеко́р, ми́ли сфеко́р!
Не́ да да́диш сто́ фрули́ни,

Сто́ фрули́ни тураллю́ри,
Тук' да да́дни стойне́ндесет,
Иска Ла́зар па́к кьи не́ам,
Иска дру́шкьи не йоста́вам!“

131.

Майка и синъ. [1])

(Отъ Дорянско село Владая).

Има́ла ма̀йка си́на петеми́ја,
Си́на петеми́ја, си́н кжйметли́ја.
Да́ла го, да́ла по́п да се юче,
По́п да се юче, 'ка̀к да се чи́не.
Йо́на го да́ла за три годѝни,
Йо́но се научѝло йоф' три́ месе́ца,
Йо́ти би́ло у́мно и разу́мно.

132.

Хороводна отъ сжщето мѣсто.

„Не́до мори, бе́ла Не́до!“
Кжд' сте *шетàле?*“
„*Шетàле сме, шетàле*
По Балка́н планѝна.“
„Шчо́ виде́хте, Не́до,
По Балка̀н планѝна?
„Виде́хме, виде́хме
Гу́шчер и змѝја.“
„Шчо пра́веше змѝја-та?
„Бегаше по држмкьи-те.“

133.

(Отъ сжщето мѣсто).

Анкье, кьприда́нкье,
Анкье кьисида́нкье!
На ко́й му сече́, Анкье,
Му искара́ душа́-та.
Си прокле́та, Да́нкье,
Зашчо́ си искара̀ла
Душа́-та на Кьесиниан.“

2) Вижъ пѣсень Н-ро 91.

134.

Песна на лестовицитѣ.

(Отъ Дебърск. село Заборіе, слушана отъ Ича Петковъ изъ сжщото село).

„Лесто́'ице, джимбе́рице,
Джимбе́р-копат на силедже;
(на сила):
Ела да си вече́раме.“
— Ме́не ми се неве́чератъ, —
Ме́не пи́ле загъ̀нало;
Кьа си *лѐтна* о́д-море,
Од-море до́-море,
До ца́реви дво́рови.“

135.

Койдана невеста и Гьоргиіа кафтанджиіа.

(Отъ Самоков. сел. Ярлово, слушана отъ Достана Стоева изъ сжщото село).

„Койда́но, гьузѐль неве́сто!“
Прошетала се Койдана
Нис Со́лун града, чарши́іа
Ко́й ка́ко іе вишѐл Койда́на,
'Се *ю* на *по́дзе* настана́л;
Гьоргьиіа, мла̀т кафтанджи́іа,
Он *ю* на по́дзе нестана́л.
И Койда́на му гово́ри:
„Гьоргьи́о, мла́т кафтанджи́о!
Коіа си глава́ голѐма,
Та ми на *по̀дзе* не ста́неш?“

136.

Лазарски отъ Призренъ,

(слушани отъ съпр. К. Хр.).

Кжде шчо има малко дете повияче.

Има ма́йка юнака, о Ла́заре,
По́вива, го ра́звива, —,
У сфилени пе́лени, —,
У стре́бжрни ко́лепки, —,
„Обжрни се, Ла̀заре,
Да те ле́по да̀руват
Диром, да̀ром, ду́катом,
Позла́кьепом ши́шгаком.“

137.

Кжде шчо има мома неомжжена.

Овде и́ма кьѐрчица, о Ла́заре,
'Ем іе ма́лка, 'ем ра̀ботна, —
На двана̀йсет го̀дини, —
Си напра́'ила да́рови, —
Деве́десет ко́шульи,
Осжмдесет ма́храми,

Седѫмдесет ка́нафци,
А шесдесет бо́фчици,
Пед'сет ра́ла [1]) чо́рапи,
ПОА четер'сет че́врипа:
Па' си пра̀'и де́вет бошча́лжци,
Да да́рува сфе́кра си,
Сфе́кра си и сфекжрва си,
И тро́пца де́вери,
И две́ зо́лви да̀дени,
И ку́ма и деве́ра си
„Обжрни се, Ла́заре,
Да те ле́по да́руват
Ди́ром, да̀ром ду́катом,
Позла́кьеном шйштаком.“

138.

Каджнъ Тодора.

(Отъ преку-Дримъ; слушана отъ деда Петка, отъ село Бжрчо'о).

„Излез' на̀-оро, каджи-Тодоро!“
„Излез' кьум, и́злез' ту́ку не́ смеіам,
Туку не́ смеіам о̀д лудо́-младо,
Од лудо́-младо, од нера́збрано;
От' кье ми ре́чит: „*ка̀мо* ти, *ка̀мо*,
Ка̀мо-ти, *ка̀мо*, шчо сум ти ку́пил,
Шчо сум ти ку́пил *нѐкни*, в' Не́дельа,
Нѐкни в' Не́дельа, на вели́-петок?
Шчо сум ти ку́пил о́дбрани ча́праз?
Шчо не го нѐсиш, ia да те *шульам*?“

139.

Маргида, майка ie, и месецъ Мартъ. [2])

(Отъ Охр. сел., слушана отъ селски жени аргатки).

За́йде ми сжнце за́д--го́ра зе́лена;
Во го́ра ми се́ ко́при'и [3]) до ко́лена;
Во ко́при'и ми се́ но́ви-пе са́раи,
А во са̀раи, до де́вет о́даи;
В' о́дай ми се́ до де́вет ижржви.
Ре́д се ре́дат, на̀-вода да хо́дат;
Ре́д ie до́йде Ма́ргьиде де́войкье.
Не ми о̀йде Ма́ргьида де́войка,

1) *Рала*, едно рало, — чифть. — Македонобългарска рѣчь. По-подробно за употрѣблението ѝ съ многократни означения ще се види въ рѣчника ми.
2) Вижъ и въ другитѣ.
3) По други: „кофиль“.

Тук' ми о́йде Маргьидина ма́йка.
ІА о́пита Ма́рта Марто́лого:
„А е́йгьиди, Маргьи́дина ма́йко!
Кѫ̀де-ти ја Ма́ргьида де́войка?“
— „А е́йгьиди, Марту Марто́лого!
Фче́ра ми је Ма́ргьида у́мрела;
Аль' не́-гледаш, джу́бе на о́паку? [1])
Аль' не́-гледаш, во́да кѫ́де но́сам?
Вѫ̀да но́сам, пче́йница кье јѐ вѫ̀рам;
Во́сок то́пам, сфе́шча кье је́ па́льам!“
Одго́вори Ма́рта Марто̀лого:
„ е́йгьиди, Маргьи́дина мѫ̀йко!
Не ма́ми ме; Маргьидина ма́йко;
Мѫ̀ргьида је би́ла сфа́-нош' при́-мене!“

140.

Две кучки ѫтѫрви. (Великденска).

От Струга, слушана отъ почит. ми теща, г-жа Димитра, вдовица на приснопамятний Дим. Миладиновъ).

Шчо је ле́но цфе́кье во пролекье,
По́лепи се́ два́ бракьа ро́гьени.
Оба ми се ми́лно *милувале*;
Од ѯшчо се ми́лно *милувале*,
Од еднош се *ѯба* оже́ниле; —
Довѐдиле две́ ку́чкьи ѫтѫрви;
От ѫрве сѐ *ѯбе раскѫ̀рале*, —
Голѐма-та пома́лѫ-та кѫ̀лнитъ:
„Да би да́л Бог, но́мала ѫтѫрво,
Да ми ро́диш, ка́ко ере́бица,
Да за́вѫртиш, кѫ̀ко кука́'ица!“
Пома́ла-та голе́мѫ-та ко́лнит:
„Да би да́л Бог, го́лема ѫтѫрво,
Да ми ро́диш де́вет моми́чина;
От де́вет-те е́дно остѫ̀нѫло;

---

1) По нашитѣ мѣста, особито у селата, въ врѣме на смьрть на нѣкой ближенъ свой, домашенъ или роднина, най-ближнитѣ му роднини жени, въ знакъ на скърбь (трауръ), носѫтъ горнитѣ си дрѣхи, джубето, сокайтъ и пр. обърнѫти на опаку.

Да го ра́стиш и да го по́растиш;
Да го *сфжршиш* и да го *омжжиш*;
Да го пу́шчиш ф' цжркоф на ве́нчанье;
Да с' у́зорат змиа́ од а̀лтара,
Да г' *ужжсат* мегьу-цжрни́-очи,
И бе́з-пего ти да си о́станиш!"
Обе ми се́ ти́е разде́лиле,
Напра́'иле *кукьи* на да́леку;
Напу́шчиле Ду́наф по кра́й-*кукьи*,
Посà диле тжрскьи по Ду́пафа,
Туку дбе да не се ви́деетъ.
И на́к *дбе* ми се досе́гнжле,
И о́чи-те си 'и искдпале.

141.

(Великденска отъ гр. Самоковъ, слушана отъ Нат. Миновчева).

Пошлà Койда̀на у ма́кьа
Сос не́йно ма́шко дете́нце
На голе́м-ден, на Вели́гден;
Та се качи́ на гьемиа,
И се разигра́ море́-то;
А гьемиджи́и гово́рат:
„Обри́чай курба́н на мо́ре!"
И Койда̀на обре́кла се, —
У гора цжркфа да згра́ди,
'Убаво да а́ обкдве,
Сос восдк да а́ облыае.
И море́го се 'престави́.
На' се досети́ Койда́на:
„Бо́же ле, ми́ли Бо́жичко!
'Де́ и́мам то́лку да да̀вам?
Имам ли цжркфа да згра́дим?"
На' се море́то разигра́,
А гьемиджи́и гово́рат:
„Мори Койда́но, Койдано!
Що́ се досети́, Койда́но?
Не́мащ лицжркфа да згра́диш?"
А Койда́на им гово́ри;
„Ја' не́мам, цжркфа да згра́дим!"
Голе́ма да́лга се дигна́,
Та си удави́ Койда́на.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПЈЕ

БРАЧНИ ИЛИ СВАДБЕНИ ПІЕСНИ.

Отъ Охридъ.

(Слушана отъ покойна-та ми баба, Арса Г. Стрезова, отъ почит. ми майка, отъ роднинитѣ ми жени, — тетки и други песнопойки, както и въ самитѣ свадби по свадбенитѣ обичаи.)

142.

На стройтъ и на синиіа. [1])

Долѐтал ѥ сивѝ-сокол, *ѝзбѫрснал*,
Долѐтал ѥ сивѝ-сокол на́-пирга;
Извѝкал ѥ сфе́м гра̀ѫджани на́-име:
„Дали сто́ит таи́а-мома у́-*татка*? —
Доне́сол-сум злати́-пѫрстен за́-неа.“
Долѐтал ѥ сивѝ-сокол, *ѝзбѫрснал*,
Долѐтал ѥ сивѝ-сокол на́-пирга;
Извѝкал ѥ сфе́м гра́ѫджани на́-име:
„Дали сто́ит таи́а-мома у́-майка? —
Доне́сол-сум цѫрве́н-кавад за́-неа.“
Долѐтал ѥ сивѝ-сокол' *ѝзбѫрснал*,
Долѐтал ѥ сивѝ-сокол на̀-пирга;
Извѝкал ѥ сфе́м гра́ѫджани на́-име:
„Дали тто́ит таи́а-мома у́-бра́та? —
Донѐсол-сум стребре́н ноа́с за́-неа.“
Долѐтал ѥ сивѝ-сокол, *ѝзбѫрснал*,
Долѐтал ѥ сивѝ-сокол на́-пирга;
Извѝкал ѥ сфе́м гра́ѫджани на́-име:
„Дали сто́ит таіа-мома у́-сестра?
Доне́сол-сум шаре́н-дулак за́-неа!“

143.

Кога стройници-те се вращаетъ отъ строй-тъ. [1])

(Хороводна)

Ни́іан и́дам од гра́да, леле,[2]) Стре́тиф мо́ма в' ли́вада.

1) Виж брач. обич. сбор ч. III.

1) Срав. свадб. п. Н-ро 221 и др. у Милад, Б. п. Н-ро 487.

2) На всекой стихъ се повтаря: „*леле*“, както и всекой стихъ заедно съ послѣдующийтъ.

Прúбраф[3]) да íа цéливам,
Пжрсна мóма да бéгат.
Ас íе рéкоф, пáдрекоф:
„Нѐмой, мóме, нé бегай:
Ти си мóю, пáк мóю! —
Снóщи сум бúл дóма ти,
Рóйно вúно сум пúло;
Немáф да си пóплатам,
Рéим сáбіа óста'иф;
На сàбіа-та, máхрама;
Во máхрама, хúльіада;
Во хúльіада, злáт-пжрстен.
Махрáма-та, *тàтку* ти, —
А сáбіа-та, брáту ти;
Хильіада-та, máйкье ти,
Златú-пжрстен, зá-тебе,
А ти́, мóме, зá--мене!“

144.

Кога редать боіа-та. [1])

Снóщи дóполъ тугьúн[2]) — юнак от тугьóж[2])-земіа;
Кóньа рýжат, пáк да 'óдит на тугьж-земіа.
Прѐсто стóит màлко мóме и му се мóлитъ, —
Дéвойка му стжрмен джржит и му се мóлит:
„Зéмай мéне ти́ юначе, мéне сó-тебе!“
— „Іа врàти се, máлко мóме, невратúло се; —
Нáше пѐле ие шúроко, нéмойш да дóйдиш!“
— „Кье се стѐрам ерéбица, кье си *прѐлетам!*“
— „Бре́ врáти се, máлко мóме,, невратúло се; —
Нáше мóре ие глóбоко, нéмо'йш да́ дойдиш!“
— „Кье се стóрам морскá-рúба, кье си прéпливам.“
— „Бре, врáти се, máлко мóме, невратúло се; —
Ас си úмам *лошà*-майка, нéмо'йш да́-живиш!“
— „*Лѐша* máйка *хàрна* снá'а, кье помúниме!“
— „Бре, врати се máлко мóме, невратúло се; —
Ас си úмам *лѐши* тáтко, нéмо'йш да́-живиш!“
— „*Лѐши* тáтко, хáрна снá'а, кье помúниме!“
— „Бре, врáти се, máлко мóме, невратúло се; —
Ас си úмам люти́-братіа, нéмо'йш да́-живиш!“
— „Люти брáтіа, крóтка снá'а, кье помúниме!“

---

3) Споредъ други: „прейдофъ“.

1) Виж. брачн. обичаи, сбор. ч. III, и срав. свад. п. Н-ро 218.

2) *Тулан, тулъа, тулъина* и пр. Въ Охридъ никакъ не сж въ употрѣбление у живий говпръ, а всекога: *чуждъ, чужди, чуждина* и пр., слѣдов. настоящата пѣснь трѣба да е прѣнесена отъ другадъ, кждето се употрѣбява тая форма.

— „Бре, врáти се, мáлко мòме, невраи́ло се; —
IАс си и́мам люти́-сестри, нéмо'йш дà-живиш!“
— „Люти сéстри, *блàга* спá'а, кье помúниме!“

145.

Кога да требать іарма-та. [1])

IАна сéдит во грáдина,
Во грàдина разгрáдена,
Обсàдена ран бóсиљок.
Прéд-неа іé шарèн-гьергеф;
На́ гьéргье іé бéл тèстемель;
И си вéзит и си *збдрвит:*
„Хáй тéстемель, бел тéстемель
И кàс нéзнам за кóго сú.
Даль' за млáдо, иль' за стáро?
Ако ми сú ти́ за стáро,
Màлу нéшчо да óтпарам;
Ако ми сú ти́ за млàдо,
Уиче нéшчо да прúвезам!“
IА дóчуло лудó-младо,
IЕ фжрлило злáт' кáболко,
IА у́дрило по гжрлото,
IЕ скжршило ковáн-гьердан.

146.

Девойка и юнакъ. [1])

„Кóга лéгна, дéвойче, кóга зáспа,
Дали ви́де, —, сóн зá-мене.
Сóн зá-мене, —, сòн зá-тебе?“
— „Ви́доф' ви́довъ юначе, сóн зá-тебе,
Сóн зá-тебе, —, сé зá-мене,
Ти ми бéше, —, сиви́-сокол,
А кàс си бéф, —, ерéбица;
Си *лèтнафме*, —, во лóзіата,
Одбéрвефме, —, здредó-грозје,
Здрелó-грозје, —, *лùсичина*.
Нè ви́до'а, —, иждáри-те,
Привúка'а —, прилúска'а;
отлèтнафме, —, во нúвето,

1) Срав. и. Н-ро 155. Виж. брач. обич збор. ч. III.
2) Срав. Брат. Мил. и. Н. Н. 312, 721. С. Верков. ж. и. Н. Н. 30, 254.

Си зо́бафме, —, бела́-пчейница.
ніе́ ви́до'а —, польіаци-те,
Привúка'а —, припу́ка'а.
Отлѐтнафме, —, во башчи-те,
Во ба́шчи-те —, на кру́ши-те,
Одбе́рвефме, —, здрели́-круши.
Нѐ ви́до'а, —, башчàнджии,
Притѫ́рча'а́ —, не́ фати'іа;
Ни вѫ́рзаа́, —, бели́-ржце,
Бели́-ржце, —, наопаку;
Н' однéсо'а, —, у ка́диіа,
У ка́диіа, —, у му́хтиіа,
У му́хтиіа, —, да пѐ судат!
Су́д ни да́де, —, да се зе́йме!“

147.

Слуга дзвезда. [1])

„Ко́іа ми іе дзве́зда на́йрано ра́нила?“
— „Та́іа ми іе дзве́зда войво́дова слу́га;
Ка́ко заслу́гала, *тàка* задре́мала;
Кѫ́де задре́мала, ту́ка се ту́рила.
Ту́ка се ту́рила ча́ша стребрѐница;
Кѫ́де се турило войво́дово ви́но,
Та́мо изни́кнало дрѐво дафи́ново.—
Ко́рен іе фа́тило Кара́-Влашка зе́миа,
Ви́с ми іе ви́шнло до Ви́шнего Бога,
Мѝшкьи распушчило сфе́-*на* Руме́лниа,
Ли́с'іа разли́снало сфе карагро́ной,
Цу́т ми іе цу́тило о́най дро́бен би́сер,
Ро́д ми іе родило сфе́ зла́ти ка́болка.“

148.

Младъ господаръ и сиракъ юнакъ.

Вишни́чица ро́д ро́дила, ви́шел ка́ Го́спод!
По́д-пе͡а се́дит мла́д Го́сподин со сфе гòспогьа. [1])

1) Срав. Милад. Бъл. п. Н. 165. Ив. Бог. Н. 6.
1) Госпогьа въ Охридъ не се употрѣбява.

Прѣсто сто́ит спра́к-юнак, сѝрак не́женет;
В' рѫце дѫ́ржит кропи́р-вино и огледало;
Го́сподар му́ ви́но пиіат и се о́гледвит,
Долѣтале дробни́-пилци со шаре́н-*иердух*,
Изрѣсиле дробни́-пилци кро́пдир со ви́но:
„Ха́й ви́', пи́лци, дробни́-пилци со шаре́н-*Пердух*,
Не *лѣтайте* не *рѣсите* кро́пдир со ви́но!"
Му го́ворат дробни́-пилци со шаре́н-*пердух*:
„Ха́й ти́, юнак, спра́к-юнак, сѝрак не́женет!
Едно-дре́'о кра́й Ду́нафа, дру́го кра́й-море:
Кога кье се *состѣвеет* ти́ие две́-древіа,
То́га кье се спра́к-юнак, сѝрак о́женит!"
Се у́жалья спра́к-юнак, со́лдзи *зѣрона*,
Ми го ви́де млад господин со сфе́ го́спогьа:
„Не жа́льай ми, спра́к-юнак, сѝрак не́женет:
Оти кье се *состѣвеет* ти́ие две́-древіа,
И кье ми се спра́к-юнак, сѝрак о́женит!"

149.

ІАна и майстори. [1])

Сѝф-сокол *лѣтат* ви́соко,
Со о́чи гле́дат да́леку,
Со крилъіа дѫ́ржит ши́роко;
Под крилъіа сѣнка го́лема;
Нот се́нка, тре́ва зе́лена;
Кра́й тре́ва, во́да сту́дена.
На тре́ва се́дат мѧ́йстори.
Мѧ́йстори, сфе́ ба́ш те́рзии,
ІАне ши́іает ка́фтап-от,
А *зетѣтому*, би́ниш-от.
Кра́й-вода се́дат ма́йстори,
Ма́йстори, сфе́ ба́ш кьу́рчии;
ІАне ши́іает джу́бе-то,
А *зетѣтому*, ко́птуш-от;
Кра́й-вода се́дат ма́йстори,
Ма́йстори, ба́ш папу́джии,
ІАне ши́іает *скѣрпи-те*,
А *зетѣтому*, ме́сти-те.
Ко́га хо́де'а по ІАна,
Ви́шни че́решни цу́те'а;
Ко́га и́де'а со ІАна,
Ви́шни че́решни зо́ба'а.

1) Срав и. Н-ро 200.

150. †

Мома и лудо младо.

„Да ти бе́ше те́бе ми́ло за́-мене,
Не би́-чекал есе́н-месец да *прѐдит*,
Не би́-чакал месе́чина да гре́ит!
Месе́чина, за пѫтници дру́мници,
Темни́-ноќи, за два́-млади зе́лени,
Како ме́не, лудо́-младо, ѝ-тебе!“
„Та́ ска́чи се, малко́-моме, на ви́сокыи ча́рдаци;
Засто́и се, — —, па ка́фезли пе́нджери;
Распу́ли се, — —, горе́-долу, ко́н-поле,
Да ми ви́диш, — —, мла́д го́сподар ’де́ гредит;
Ми ва́хнало, — —, бѫрзѫ́-коньа си́вего;
Намѐтнало ал-на́-бинии на́-рамо,
Стребре́н-дивит лудо́-младо на́-појас,
И ми тѫ́рчат кон бе́лего Ду́нафа,
Да ѝзмиіат бело́-лице ѝначко!“
Се ра́стѫрча малко́-моме во на́рена о́даіа
Си о́тфори сепе́т-кофчег не́йзини,
Си ѝзвади бе́л те́стемель [1]) о́т-кофчег,
Им при́вика на сво́и-те а́лайкыи:
„Поме́гите рами́-дворие мо́мини,
Посте́ли-те широ́кыи-те о́дан,
Посте́ли-те кади́феия ми́ндери,
Наре́ди-те кума́шени *пѐрници*,
Отфо́ри-те тешкы́-порти мо́мини,
Пречѐкай-те ваш-го́сподар и мо́ѝ,“
Се ра̀стѫрча малко́-моме на бѐлего Ду́нафа,
Му пре́фѫрли бел-те́стемель [1]) на̀-рамо,
Да *ѝзбришит* бело́-лице ѝначко
Та си ва́хна лудо́-младо бѫрзѫ́-коньа си́вего
Се ра́стѫрча по те́сни-те со́кащи,
По ка́лни-те, малко́-моме, ка́тджрми; —
Ми за́мина тешкы́-порти мо́мини!
Ми *за̀рона* малко́-моме дробни́-солдзи го́решчя:
„Не́ка, не́ка, лудо́-младо е́ргьенче!
Не́ ѥ мла́дос’, лудо́-младо, до́ века, —
Мла́дос’ те́чит, лудо́ младо, ка́к’-река

1) Рѣчь: *тестемель* у насъ не се употрѣбява отъ Българитѣ, а само отъ Власитѣ; вмѣсто нея ние имаме рѣчьта „*махрама*.“

Ама ста̀рос', лудо́-младо, до́-века;
Ста́рос' сто́пт дур' до́-века, юначе!
Месе́чина, за пѫ́тници дру́мници,
Темни́-ношчи, за два́-млади, ка́ко на́с!"

151.

Мома и момче. †

„Кье се сто́рам ере́бица лу́до ле,
Кѫ́де кье ме на̀йдиш? Агне ле,
Кѫ́де кье ме ви́диш?"
„Кье се сто́рам со́кол по дре́вята, мо́ме ле,
Те́бе кье те на́йдам; Агне ле,
Те́бе кье те фа́там!
„Кье се сто́рам грозје по ло́зја-та, лу́до ле,
Кѫ́де кье ме на́йдиш? Агне ле,
Кѫ́де кье ме ви́диш?"
„Кье се сто́рам 'ра́пче по ло́зјата, мо́ме ле,
Те́бе кье те на̀йдам, ѫ́гне ле,
Те́бе кье ми те зо́бнѫм!"
„Кье се сто́рам ко́са по ха́нѫми, лу́до ле,
Кѫ́де кье ме на́йдиш? Агне ле,
Кѫ́де кье ме ви́диш?
„Кье се сто́рам чѐшель от фи́льдиша, мо́ме ле,
Те́бе кье те на̀йдам, ѫ́гне ле,
Те́бе кье ми те че́шльам!"
„Кье се сто́рам ри́ба во мо́ре-то, лу́до ле,
Кѫ́де кье ме на́йдиш? Агне ле,
Де́ка кье ме ме́не ви́диш?
„Кье се сто́рам мла̀до-но ри́барче, мо́ме ле,
Те́бе кье те на́йдам, ѫ́гне ле,
Кье ми те у́ловам!"

152.

Дульбера и Стоіанъ. [1])

Одбе́гнала ми Ду́льбера
От Царе́ви-те са́раи;
Допа́днала ѥ Ду́льбера
Ду́ри во гра́да Би́тоља,
Во Евре́йска-та ма́'ала, —
Евре́йски дво́рѣ ме́теше,
Го́решчи со́лдзи ро́неше
Кла̀л-ми-ѥ Цар-от те́льали,
Те́льал по́-тельал да *лѝчат:*
„Ко́й кье ја́ на́йдит Ду́льбера,
На̀йголем ба́кшиш кье зѐмит.“
Изле́гол ми ѥ мла̀т-Стоіан,
Са́м Царо́тому го́ворит:
„Іас да т'ја́ на́йдам Ду́льбера,
Шчо́ пешкьеш и́мат за́-мене?“
„Ха̀й-гьиди, джа́пим мла́т-Стоіан!
Найду́-ми-ја́ ти Ду́льбера,
Шчо́-бакшиш са́каш, зе́ми си!“
Дѝпаднал ми ѥ мла̀т-Стоіан
Ду́ри во гра́да Би́тоља,
Во Евре́йска-та ма́'ала,
Ко́га ја̀ ви́де Ду́ѣьбера,
Евре́йскьи дво́рѣ ме́теше,
Со со́лдзи ми 'и *ва̀деше!*
То́га ѥ ре́че мла̀т-Стоіан:
„Ду́льберо, джаним Ду́льберо!
Сѫ́рце-во ми изго́рело;
По́дай ми во̀да сту́дена,
Да си о́хладам сѫ́р'це-во!“
Ми се и́змами Ду́льбера,
Му да̀де во́да сту́дена,
Та си ја̀ фа̀ти за̀-ржка,
Та си ја́ фѫ́рли за̀т-коња.
Си ја́ о́дпесе при ца̀ра.
Ко́га ја́ ви́де Ду́льбера,
То́га му ре́че Сто́іану:
„Сто́іане, мла̀ди Сто́іане!
Шчо́-бакшиш сакаш од-мене,
Зашч' ми ѥ найде́ Ду́льбера?“
„Хайде ти́, Цару Су́лтану!
Ни́шчо ти бакши́ш не́·сакам;
Іас те́бе бакши́ш ти сакам,
'Ру́сіанскьи заби́т да би́дам!“
„Хай-гьиди Стоіан млат-Стоіан
Славен да би́диш о́д-мене,
'Ру́с'іанскьи заби́т да бѝдиш!“

153.

Мо́ма на сонъ плената. [1])

Аль' се чу́ло и разбрало,
На-со́н мо́ма да се пле́нит
Мегьу татка, мегьу-майка,
Мегьу о́сум,—де́вет братіа,
Де́вет бра̀тіа, о́сум сна́'и
Осум сна́'и, се́дум се́стри? —
Ми ја́ пле́налъ суба́ша-та,
Суба́ша-та, войво́дата
Суба́шата катра́ничкьи;
Іа' о́днесол та́мо до́лу,
Та́мо до̀лу, в' лива́гьето.
То́гай мо́ма се ра́збуди,

1) Сравни въ „Знание“ стр. 13.
1) Сравни Братя Миладинови пѣсень Н-ро 146.

Си *иобара* сфоіа майка,
И ми ви́кна: „Подай, мàйко,
„По́дай, ма́йко бàрдак во́да,
Да йохладамъ моіа-уста;
Моіа-уста, рудо́ гжрло!“
Тогай мо́ме, ко́га ви́де,
Сфоіа-майкя не ми́-найде,
Тж си илюсна бели́-ржце;
„Ле́ле, ле́лə іас, си́рота!
Шч' о́ва чу́до, що ме на́шло?!
Аль' се чу́ло и ре́збрало,
На́-сопъ мо́ме да се пле́нит
Мегьу *тàтка*, мегьу мàйка,
Мегьу о́сум, дèвет бру́тіа,
Де́вет бра́тіа, о́сум снà'й
Осум сн*ъ*,й се́дум се́стри?!“

154.

Кога іà бойосватъ невестата.

Шчо ми за́спал о́най мла́ди юнак,
Шчо ми зàспал на но́вий-он ду́кьан.
Ми го бу́дит ху́бава де́войка:
„Стани, юник, юнак, аджамиіа,
Да ми ви́диш ичо-добро по́минвит, —
Ми по́минвит *èлен* от планина,
Е'лен от планина со злати ро́го'и;
На злати ро́го'и ви́сокьи ди́вани;
На ви́сокьи ди́ван, шарена одаіа,
Ф' шарена о́даіа, де́войка 'у́ба'а.
Ми но́саше платно от клабодан;
Го редеше со злати пу́ло'и,
Кье го шàіат со злата иглица,
Кье го дадит на Царска де́войка,
Да се сто́рит млада на но́веста!“

155.

Анка и прикето ѝ. [1])

Анка ми сèдеше на малата врата
На мала-тѣ врата под бо́ла *лозница*;
Пот бе́ла *лозница*, пот цжрна цжрница;

1) Срав. п. Н. 145.

Пот цӂрна цӂрница, пот сéнка вѝсока;
Пот сéнка вúсока, на трéва зéлена;
На трѐва зéлена, край вóда стýдена.
Кóнци ми сýчеше, флорини нѝжеше,
Флóрини нúжеше, прúкье ми рéдеше;
Прѝкье ми редеше сóлдзи ми рóнеше;
Сóлдзи ми рóнеше и си гóвореше:
„Хай тú, прѝкье, прикье. за кого те рéдам?
Аль' за стáро прúкье, éли си за млѝдо?
Ако сú за старо, прúкье малу да изва'ам
Ако *сѝ* за младо, прúкьеýшче да приредам!
Поминало, ІАнко, éдно лýдо младо;
Потфӂрлило лýдо злато'но іаболко;
ІАýдрило ІАнка по бéли-те грӂди,
18 Пó бéли-те грӂди, ІАнко, по бéли-те рӂце!

156.

Кога да дойдѫтъ у невестата со сúниіа.[1])

Продáвало мóме войвóдово вúно;
Дури го прóдало, *нѝдвор* неизлегло,
Заборáйло мóме пóрти да затфорит,
Та навлéгле-му сé пашúчи-те кóньи,
Испáсиле-му сé рáмен бéл бóсильок:
„Не мáми се, мóме, за цӂрвéн-кавад;
Кóму кье óста'иш, мóме, мила-тӂ майка?
Не мѝми се, мóме, за стребрéн-поіас;
Кóму кье óста'иш, мóме, милий-óт-*татко*?
10 Не мáми се, мóме, за ал-нѝ-биниш;
Кóму кье *ò*ста'иш, мѝме, мили-тѐ-братіа?
Не мѝми се, мóме, за мор фéредже;
Кóму кье óста'иш, мѝме, мили-тé-сестри?
Не мáми се, мѝме, за ал-пá-*дулак*?
Кóму кье óста'иш, мóме, мили-тé сна'и?
Не мáми се, мѝме, за жѝлтú-*скорци*?
17 Кѝму кье *ò*ста'иш, мóме, мили-тé-друшкьи?“

1) Вижъ Брач. обич. Сбор. ч. III.

137.[1]

Кога гувеитъ невеста-та у майка си.[2]

Ра́нила мо̀ма бильбилья
Утро и ве́чер со ше́кьер,
А на пла́дпина, со со̀лдзи,
Сто́риле ве́ра и кле́тфа, —
Би́льбиль-от да не' *дтлетфитъ*,
Де́войка да н' се *дмжжвит*.
Де́войка на́-*збор* нѐ-стоіа, —
Пдскришем се *посфжршила*,
Би́льбильу му не ка̀зала.
Би́льбиль-от до́чу, до́разбра,
От' се де́войка *сфжршила*.
Би́льбиль жа́льовно по́еше;
Де́войка му гово́реше:
„Би́льбиле, пи́ле ша̀рено!
Зашчо ми пе́ни жа́льовно?
— „Де́войко, джаним де́войко!
Как' да не́-пеіам жа́ловно? —
За́шчо ми на́-*збор* не́-стоіа,
Как' шчо си збдр-от и́мафме?
Ха̀рно, ти кье се *дмжжиш*;
Ме́не кж'й кье ме о́ста'иш?“
— „Би́льбиле, пи́ле шаре́но!
Ако се ка́ска *пдсфжршиф*,
Со̀-себе кье ми те зе́мам.
Ф' ко́фчег-от кье ми те скри́іам!“
— „Де́войко, джа́ним де́войко!
Ко́фчег-от кье ти *ба̀реет*,
Како шчо 'а́дет и́мает,[3]
И ме́не кье ме на̀йдеет!“
— „Би́льбиле, пи́ле ша́рено!
Па́к кье ми те зе́мам со́-мене,
Кье ми та скри́іам ф' па́зу'а!“
— „Дѐвойко, джа́ним де́войко!
Мо́мчето ти іе *па̀лово*,

1) Вижъ брач. обич.
2) Сравни и. Н ро 100, Бр. Мил. и Н-ро Н-ро 484 и 567.
3) Вижъ брач. обич.

Рӂка кье сéгнит ф' пáзу'а,
И тýка мéне кье найдит!"
— „Бúльбиле, пúле шáрено!
Ас кье те зéмам сó-мене,
Ти рáно да ме *скдриваш*,
Ти рáно мène да пéиш:
„Отàни ми, стàпи, дéвойко;
Сфéкӂрва вóда дóнесла,
Зóлва ти двóріе пóмела,
Ӂтӂрви *ручег* згòтфиле,
Сфéкорот кàфтан ти шúiат,
Мóмчето кáвал ти сфúрит,
Стáни, дèвойко да úграшъ!"

158.

Кога се бричитъ и променвитъ зетътъ. [1])

„Хáй юпаче, Дренóпольче,
Мúск нé-носиш, мúск мúрисаш;
Дали мúслиш да се жéниш
За дéвойка Софúianка?"
— „Ми кá кàжватъ *гжрдòмазна*,
Гжрдòмазна, не 'убава,"
— „Хай юпаче, Дренóпольче!
Да се стóрш млад-бáзиріан,
Да си пóйдиш во Сóфиіа,
Да си вúдиш девóйка-та."
Та си вáхна бжрзж́-коньа,
Та си пóйде во Сóфиіа; —
Фàти кóнак у стрúка ié,
Вж́рза кóньа у вýйка ié,
Кýпи вúно у *тàтка* ié;
Та си кльýка на врáга-та,
Му úзлезе невéста-та
Променета, нарýжена,
Со нáлани *шикосани*,
Со чóраби бабáкьерни;

1) Сравни Брат. Мил. и. Н. 376.

Бе́ла сàіа обле́чена“
Дро́бни дзве́зди по рàмена,
Месе́чина она́сана,
Бе́ло ли́це, ле́тно сѫ́нце.

159.

Кога свато'ите се готватъ да тѫ́ргнѫтъ за невестата. [1]

Мо́ето ми ми́ло сфа́-пош' ми се́дело,
Сфа́-пош' ми сѐдело, сфе́шчи ми го́рело;
Сфе́шчи ми го́рело, ко́нци ми су́кало;
Кѐнци от у́бришим, от бе́ла ко́прина;
Ко́нци ми су́кало, би́сер ми ни́зало;
Би́сер ми ни́зало, коньу за гри́бата;
„Не́мой, ко́ньу, не́мой, не *нѝшай* си глава;
Не *нѝшай* си гла́ва, не *рѐни* си бѝсер!
Не те́-ружам, ко́ньу, за да те прѐда'ам,
Туж'-те ружам, коньу, сфа́т кье ми те пу́шчам,
Сфа́т кье ми те пу́шчам во Се́мендра гра́да,
Во Се́мендра гра́да у попа Ивана.
Попа Ивàн и́мат до три́-кьерки лѐпи,
До три́-кьеркьи ле́пи, сфѝ-те токмогла'и.
Да н' и́ зе́маш, ко́ньу, тàіа, голе́ма-та,
Тàіа голе́мата, ра́сцутен тря́ндафиль;
Ни да зе́маш, кѐньу, та́іа постре́дна-та,
Та́іа, постре́дна-та, ра́сцутенъ ка́рафиль;
Туж' да зе́миш, коньу, та́іа, найма́ла-та,
Тàіа, найма́ла-та, та́іа, гондже́-гьузель!“

160.

Кога свато'ите кье тѫ́ргнатъ за невестата. [2]

„Да зна́иш, мѝме, да зна́иш,
Кàко ие жальба за млàдос',
На́-порта би ме че́кало,
От-коньа, мѝме, би ме *смѐтнало*,
На́-ржце би ме кре́нало,
По́-скала би ме ка́чило,

1) Сравни Брат. Милад. Бълг. п. Н. Н. 342, 493 и 365.
2) Сравни Бр. Мил. Б. п. Н. Н. 356 и 509.

В' ѫдаіа би ме фнéсило,
Нóдзе-ве би ми úзмило,
Пѫстельа би ми пѫс'лало,
Дѫ-мене би ми лéгнало".

161.

Малу предъ да дойджтъ сватовите у невеста-та, собрани-те околу неа, гувеіаща, нейзини роднини жени неiжтъ:

„Сáди ми, *вàди* дéвойко,
Дур' си у *тàтка* ý майка;
Дур' не ти нáднал, дéвойко,
Юначкьи зúнджир нá-гжрло,
А букáгьии, на нóдзе
И белéзии, на рѫце,
Стрéбрени конци, на ýста!"

Други подобни на сѫще-то време.

162. †[1])

Гю̀ль дéвойко, под-гюль ми зáспала!
Вéтер *вèитъ*, а гю̀ль ми се *рѫ̀нит*;
Гю̀ль се *рѫ̀нит* дéвойкье по грѫ́ди.
Тóга ми се мóме разбýдило
И тóга'й ми Бóга помóлило:
„Дá'й ми, Бóже, шчо ми сѫ́р'це сàкат;
Дá'й ми, Бóже, óчи соколо'и,
Дá'й ми, Бóже, крúльіа лабéдо'и,
Дá'й ми, Бóже, пéріа паýло'и,
Да *ирèлетам* Сáва и Дýнафа,
Да си нáднам во Цáрева вóйска,
Да óдберам ю̀накъ спроти мéне,
Шчо нé-пиіат вúно и рáкьиіа,
Шчо нé-пиіат кáфе и дýхана; —
От кáфе ѣ сѫ́р'це поцѫ́рнато,
От дýхана, кýкьа поплю̀вана,
Од вúно ѣ дýшек побѫ́львано,
Од рáкьиіа, мóма не лю̀бена!"

1) Срав. п. Н-ро 163, 235 и др. Милад. п. Н-ро 348.

163. [1])

Се́дит мо́ма на два́ злати сто̀ла;
Кни́га пи́шит и Бо́га ми мо́лит:
(Слѣдватъ сжщитѣ стихове на прѣдидущата пѣсень отъ 6-й и́ стихъ до край.)

---

164. [1])

Кога ги видатъ сватове-те че приближватъ до невестината кжща, пежтъ:

ІАни́но-то гжрло бо́лит,
Ку́чка ма́йка не ве́руват,
Тук' ми *вѐлит:* „Ста́ни, ІАно,
„Ста́ни ІАно, неста́нжла,
Да по́метиш дворо́'и-те,
Да на̀редиш столо́'и-те,
Оту *грѐдат* сфато́'и-те,
Та зе́ми си ключо́'и-те,
Да о́тключиш кофче́дзи-те,
Ди и́звадиш даро́'и-те,
Да да́руваш сфато́'и-те, —
Сфѐм сфа́то'и п' една́—риза,
Брати́ми-те, по две́ —ризи,
Кумѐтому, це́л бо́шчалок,
Зетѐтому, бела́-ІАна!"

165.

Шчо туку дойджтъ свато'и-те.

„Шчо за́рана сфа́то'и до́йдо'а!
Вжрзи́те-им ко́ньи во дво́ро'и,
Фжрли́те-им се́но копри́нено!
Не м' оста́'йїа іас да си по́седам
Во *тѐтко'и* ку́кьи, во ма́йчини па́зу'и!"

166.

Отъ како дойджтъ свато'и-те.

'Ра́нила де́войка три́ си́ви со́коли.
Пжрвий го 'ра́ниле с' пче́йнца миво́дица;[1])

1) Тази пѣсень както и предидущата види се не сж отъ чистобългарско происхождение, а прѣнесени отъ другадѣ. Тѣ се пежтъ и въ Призренъ малко по изжѣнени.

1) Срав. п. Н-ро 87 и др.

1) Миводица = миена съ вода.

Фто́рий го ’ра́нила дра́гому ка́менья,
Тре́тий го ’ра́нила с’ сфо́іе рудо́-гжрло.
Не́го, шчо ’ра̀нила с’ нче́йина мивоѣница,
Не́го го по́слала Кра́лю Неме́чкому;
Кра́ль іе нѐйзе пра́тил е́ден то́’ар бу́сер:
„Не́ ти спо́лай, Кра́лю, на тфо́его да́ра!“
Не́го, шчо ’ра́нила дра́гому ка́менья,
Не́го го по́слала Кра́лю Инглу́скому;
Кра́ль іе не́йзе пу́шчил три то́’ари ’а́зна:
„Не́ ти спо́лай, Кра̀лю, на тфо́его да́ра!“
Не́го, шчо ’ра́нила; с’ сфо́іе рудо-гжрло,
Не́го го по́слала Ца̀ру Моско́фскому;
Ца́р іе́ не́йзе пу́шчил е́дна бжрза ко́ньа;
На ко́ньа ми вя́’ат е́ден до́бжр юнак:
„Те́бе спо́лай, Ца́ру, на тво́іего да́ра,
На тфо́іа Ца́ршчина, благопрослáвена!“

167.

Кога іа сметинеет невеста-та по скала-та.

Че́решна се о́т корен ко́рнеше,
Де́войка се од ро́да де́леше;
И од ро́да и од му́ли *та̀тка;*
И от *та̀тка* и од *мѝла* ма́йка;
И од ма́йка и од *мѝли* бра̀тіа;
И од бра́тіа и од *мѝли* се́стри;

168.

Кога іа изва̀джаетъ невеста-та изъ пжтна-та врата.

„Остани з’ *Бо̀гум,* бре *мѝлий-от* та́тко,
Се́ди су здра́вие;
Іас кье си ’о́дам, бре *мѝлий-от* та́тко,
При другьу́-*татко!*
Остани з’ *Бо̀гум,* бре му́лата ма́йка,
Се́ди су здра́віе;
Іас кье си ’о́дам, бре *мѝла-та* ма́йка,
При друга́-майка!

Оста́ните з' *Бо̀гум*, бре ми́ли-те бра́тіа,
Се́'йте су здра́віе;
Іас кье си 'о́дам, бре *мо̀ли-те* бра́тіа,
При друдзи́-братіа!
Оста́ните з' *Бо̀гум*, бре ми́ли-те се́стри,
Се́'йте су здра́віе;
Іас кье си 'о́дам, бре *мо̀ли-те* се́стри,
При друдзи́-сестри!
Оста́ните з' *Бо̀гум*, бре ми́лите дру́шкьи,
Се́'йте су здра̀віе;
Іас кье си 'о́дам, бре *мо̀ли-те* дру́шкьи,
При друдзи́-друшкьи!"

---

169. †

Кога свато'и-те кье трѫгнѫтъ со невеста-та да си ходѫтъ.

„Оста́ните з'*Бо̀гум*, бре ма́ли те мо́ми,
Се́'йте су здра́вıе;
Ха́лал да чи́ните, бре ма́ли-те мо́ми,
Сфе́, шчо сме и́але;
Сфе́, шчо сме и́але, бре ма́ли-те мо́ми,
Сфе́, шчо сме пи́ле!"
„Хо́дите су здра́вıе, хе́ргьен Димитриіа,
Ха́лал да ви ıе;
Ха́лал да ви ıе, хе́ргьен Дими́триіа,
Сфе́, шчо сте и́але;
Сфе́, шчо сте и́але, хе́ргьен Дими́триіа,
Сфе́, шчо сте пи́ле!"

170.

Кога младоженци-те се венчаватъ в'цѫрковь, останѫли-те во цѫрковнıй дворъ свато'и пеıѫтъ:

Гра́ѫджани в'гра̀д ми се́деет,
Цѫ́рвено ви́но пи́ıеет;
Ма́риіа *прдсто* им сто́ит.
Со би́сер ве́нец на́-глава.
Би́сер-от ıе́ се *рднеше*,
Во ча́ша ıе́ пади́паше;

Ма́рніа им говóреше:
„Гра́жджани, бра́тіа да ми стѐ;
Ви́но-то да го пи́іате,
Би́сер-от да го бе́рите,
От' сум го скѫ́по ку́пила, —
Сфе́коіе зѫ́рно, хи́льіада!“

171.

Кога младоженци-те, венчани, иджтъ си отъ цѫрковь и приближатъ до дома си, особито кога младоженецъ-тъ би билъ домазетъ, свато'и-те или сватици-те, съпровождàешчи ги и играещи хоро, пежтъ:

Мо̀ма хо́дит на Ду́нафа,
Тѫ́нко-*но* пла́тно да бе́лит.
Про́текол ми ю бе́л-Ду́наф
Мо̀ште ми мѫ́тен, по́роен,
Мо́мино пла̀тно по́неесл.
Ви́кна ми мо́ма да пла́чит:
„Ох, ле́ле, ле́ле, до́-Бога,
Ка́к' не́мат не́кой о́д Бога,
Пла́тно-то да ми и́звадит? —
Цѫ́рни о́чи му да́рувам!“
Ту́ка се зго́ди о́фчарче,
Кра́й-Дунаф о́фци па́сеше;
Та ми се фѫ́рли стре́д-Дунаф,
Мо́мино пла́тно и́зваде,
Мо́ма-та на́-*збор* не́-стоіа, —
Цѫ́рни му о́чи не́-даде,
Тук' си го фа́ти за̀-ржка,
Си го о́днесе ду́р'-дома.
Вѫ̀кум си ви́кат ма́йце си:
„Отфори, ма́йко, вра̀та-та, —
Та̀тку му но́сам *о̀дмена*,
А те́бе, бе́ла про́мена
И ме́пе, ме́ка по́стелья!“

172. [1])

Во Недельа-та на вечерь, кога раздавеетъ даро'и-те, простостоіашчите домашни жени, наредени предъ тѫрпеза-та, пежтъ:

Пле́тит мо́ма мре́жа копри́нена,
Да у́ло'ит ри́ба злато́крилна.
Си у́ло'и ри́ба злато́крилна,
Та си зѐде о́нѫ фѫ́ршко но́же,
Си на́пра'и ри́ба злато́крилна,
Іа и́спече на стре́брена ска́ра,
Та на́ *кла̀де* на зла̀та ча́ркьиіа;
Іа по́клони прет че́стна-та ку́ма;
А ку́ма-та, прет че́стнего ку́ма.
Ку́м по́клони прет че́стни сѫ́бжра,

1) Сравни и. Н-ро 194, Братя Милад. Бъл. и. Н-ро Н-ро 522 и 568.

А сѫбжр-от, прет чéстни *брàтими;*
Братùми-те, прет чèстнего зéта.

---

173. †

На сѫщето време во честь на кума-та.

„Весéли се, *Бджо* кýма, вéселба ѥ тфóіа
Шчо се сóбрал чес'éн-*сѫбжр* сфé óколу тéбе,
Кáко сúлни чо'áдари прет чéс'него Цàра!"
Весèли се, *Бджо* кýма, вéселба ѥ тфóіа; —
Шчо се сóбрал чес'éн-*сѫбжр* сфé óколу тéбе,
Кáко сúлни Епúчери прет чéс'него Цáра!
Весéли се, *Бджо* кýма, вóселба ѥ тфóіа; —
Шчо се сóбрал чес'éн-*сѫбжр* сфé óколу тéбе,
Кáко сúлни спахóдари, прет чéс'него Цáра!
Весéли се, *Бджо* кýма, вéселба ѥ тфóіа; —
Шчо се сóбрал чес'éн-*сѫбжр* сфé óколу тéбе,
Кáко сúлни бостáнджии прет чéс'него Цáра!"

174.

Во понеделникъ презъ деньтъ, кога невестата гувеитъ у зетова-та кѫща, собравши-те се около нея жени пеѭтъ:

Дóбор юпак дóбра ми кóньа віахаше;
И го віахат и му кóньу гóворит:
„Хáрно ни бéше, дéка спóшчи лéгахме!
Шчо úмаше до трú-моми хýбави; —
Пѫ́рва ми пóсеше бéчко хáре фрéнгьиіа;
Фтóра ми бéше во зéлено кáдифе;
Трéтіа бéше ф' цжрвéн-кавад дó-земіа.
Шчо úмаше цжрнú-очи нá-неіа;
Шчо úмаше цжрнú-вежди нá-неіа;
Шчо úмаше белó-лице нá-неіа;
Шчо úмаше тжнкѫ́-*става* нá-неіа!
Дàй ми, Бóже, да кьéрдосам íас-неа!"

175.

Во сжщий-тъ день по пладнина, кога невестински-те роднини — жени дойджтъ со кана-та, [1]) за да ѝ посетатъ.

„*Дѫлетал* сѝкол вѝ-дворіе, дѐйгьинди мла́да! [2])
Излези на́-*двор*, да ви́диш, —
Шчѝ-дошол, шчѝ-глас дѝнесол! —
Допу́шчила тфоя́-майка, —
Чѐс' да чи́ниш сфекя́рве ти, —
Ушч' пѝ'ике од ма́йка-ти! —
Дѫлетал сѝкол вѝ-дворіе! —
Излези *на̀двор*, да ви́диш, —
Шчѝ-дошол, шчѝ-глас дѝнесол? —
Допу́шчил іе тфой-ѝт-*татко*, —
Чѐс' да чи́ниш сфеклрѝе-ти, —
Ушч' пѝ'ике от *та̀тка*-ти. —
Дѫлетал сѝкол вѝ-дворіе; —
Излези *на̀двор*, да ви́диш, —
Шчѝ-дошол, шчѝ-глас дѝнесол? —
Допу́шчиле тфои-тѐ-братіа, —
Чѐс' да чи́ниш на дѐвери, —
Ушч' пѝйке от братіа-ти. —
Дѫлетал сѝкол вѝ-дворіе; —
Излези *на̀двор*, да ви́диш, —
Шчо-дошол, шчѝ-глас дѝнесол —
Допу́шчиле тфойтѐ-сестри, —
Чѐс' да чи́ниш на ія́тжрви, —
Ушч' пѝ'икье от сѐстри ти, —
Чѐс' да чи́ниш на зѝлви ти, —
Ушч' пѝйкье от сѐстри-ти!“ —

1) Вижъ брач. обич. ч. III.
2) Дейгьинди се повтаря слѣдъ всѣкой стихъ.

176 † (1)

Во вторникъ вечерь, прѣди младоженци-те да ги съставѫть, най ближните зетови роднини, мѫжи и жени, играеши хоро около ставената софра, пеѫтъ слѣдующите хороводни брачни песни: (2)

Ди́гнал со́кол ере́бица, (3)
ІА о́днесол в' Гѫрцкѫ́-земіа.
Таіа Гѫ́рцкьи незна́еше.
„Ако Гѫ́рцкьи незна́еше,
Ни́іе кье іа нау́чиме."
Ди́гнал со́кол еребица.
ІА о́днесол Влашкѫ́-земіа.
Та́іа Влашкьи незна́еше.
„Ако Вла̀шкьи незна́еще,
Ни́іе кье іа нау́чиме."
Ди́гнал со́кол ере́бица,
ІА о́днесол в' Немскѫ́-земіа.
Та́іа Не́мскьи незна̀еше.
„Ако Нѐмскьи незна́еше,
Ни́іе кье іа нау́чиме."

177 †

Три девойкьи на единъ момъкъ. (4)

Скарда̀ле се *скда̀рале*
Три де́войкьи ху́бави.
Едната іе Гѫ́ркьина,
Дру́гата іе Вла́'инка,
Тре́тата іе Бу́гарка.
Скда̀рале, се *скда̀рале*
На до́брего юнака.
Гѫ́ркьина му го́ворит:
„Зе́май ме́не, юначе!
Мно́гу при́кье ти но́сам,
Три то́'ари ко́прина,
Четфо́ртий-от, клабодан!"
Вла́'ина ве́лит, го́ворит:
„Зе́май ме́не, юначе!
Мно́гу при́кье ти но́сам, —
Три то́'ари *вѐленца*,
Три́ста *рàла* чо́раби!"
Бу́гарка ве́лит, го́ворит:
„Зе́май ме́не юначе!
Мно́гу при́кье ти но́сам, —
Три́ста о́фци мѫ́лзници
Со сфе́ ру́ди іагѫ́нца!"
Им го́ворит мла́д-юнак:
„Ха́й де́войкьи, де́войкьи!
Сфи́ три́ ми сте ху́бави;
Кдйзе́ хàтѫр да скѫ́ршам? —
Ко́іа кье ме пре́фѫрлит
Преку́ бе́ли Ду́нафа,
Та́іа кье ме кье́рдосат!"
Спу́шчила се Гѫ́ркьина,
Гра́бнала го юнака;
Но́сила, го но́сила
До стре́дего Ду́нафа.
Привѝкала Гѫ́ркьина:
„Осле́пела, Вла́'ино,
Кье за́гьинит мла́д-юнак!"
Спу́шчила се Вла́'ина,
Гра́бнала го юнака.
Но́сила, го но́сила
До стре́дего Ду́нафа.

1) Виж. брач. обич. 2) Пѣснитѣ отъ Н-ро 176. до 183 сѫ хороводни.
3) Срав. Милад. п. Н-ро 534.
4) Сравнит. Бр. Мил. п. Н. Н-ро 431 и 465. *С. Верк. ж. п. Н-ро 300.*

Нàк ми вѝкат Вла́'инка;
„Ослепела, Бу́гарко,
Удà'ифме юнака!“
Спушчила се Бу́гарка,
Грабнала го юнака
Ду́гнала го на́-рамо.
Та́ia ми го пре́фжрли
И та́ia го кье́рдоса.

---

178 †

На момчето.[1])

Со́н го *лдмит*, со́н го дробит,
Не́мат ми лу́до да ле́гнит,
Не́можит мла́до да за́спиіат.
„Донеси́те му люта ра́киіа,
Да не кье лу́до ми ле́гнит,
Бо́лакьи мла́до да за́спиіат!“
Му доне́со'а люта ра́кьиіа;
На́к не́матъ лу́до да ле́гнит,
Ушч' не́мат младо да за́спиіат!

— —

Со́н го *лдмит*, со́н го дро́бит,
Нѐмат ми лу́до да ле́гнит,
Не́можит мла́до да за́спиіат!
„Донеси́те му бе́ла по́гача,
Да не кье лу́до ми ле́гнит,
Бо́лакьи мла́до да за́спиіат!“
Му доне́со'а бе́ла по́гача:
На́к не́мат лу́до да ле́гнит,
Ушч' не́мат мла́до да за́спиіат:

— —

Со́н го *лдмит*, со́н го дро́бит,
Не́мат ми лу́до да ле́гнит,
Не́можит мла̀до да за́спиіат:
„Донеси́те му сладка ве́чера,
Да не кье лудо ми ле́гнит,
Бо́лакьи младо да за́спиіат!“
Му доне́со'а сла́тка ве́чера,
На́к не́мат лу́до да лѐгнит,
Ушч' немат мла́до да за́спиіат.

— —

Со́н го *лдмит*, со́н го дро́бит,
Не́мат ми лу́до да ле́гнит,
Не́можит мла́до да заспиіат.
Донеси́те му ройно-*нд* вино,“
Да не кье лу́до ми ле́гнит,
Бо́лакьи младо да за́спиіат!“
Му допе́со'а ройно-*нд* вино;
На́к не́мат лу́до да ле́гнит,
Ушч' немат мла́до да за́спиіат?

— —

Со́н го *лдмит*, со́н го дробит,
Нѐмат ми лу́до да ле́гнит,
Не́можит младо да за́спиіат.
„Постели́те му ме́ка по́стелья,
Да не кье лу́до ми лѐгнит,
Бо́лакьи мла́до да за́спиіат!“
И му по́сла'а ме́ка по́стелья:
На́к не́мат лу́до да ле́гнит,
Уи́ч' не́мат мла́до да за́спиіат!

— —

Со́н го *лдмит*, со́н го дро́бит,
Не́мат ми лу́до да лѐгнит,
Не́можит, мла́до, да за̀спиіат!
„Донеси́те му мла́да не́веста,
Да не кье лу́до ми ле́гнитъ
Бо́лакьи мла́до да заспиіат!“
Му доне́со'а мла́да не́веста;
На́к не́мат лу́до да ле́гнит,
Ушч' не́мат мла́до да за́спиіат!

— —

1) Сравни Бр. Милад. Бълг. п. Н-ро 675, С. П. С. кн. XXI стр. 488.

Со́н го *лѫ́мит*, со́н го дро́бит,
Не́мат ми лу́до да ле́гнит,
Не́можит мла́до да за́спиат
„Донеси́те му малке-но́-моме
Да не кье лу́до ми ле́гнитъ,
Бо́лакьи мла̀до да за́спиат!“
Му донéсо'а малко-то́-моме;
То́га ми лу́до ле́гнало,
То́га ми мла̀до за́спало!

179

На мома-та. (1)

(хороводна)

Ве́тер ми *вѣ́ит*, го́ра се ле́нт, (2)
Мо́ме-то ви́кат: „Ле́ле, ми студит!“
Та̀тко го ви́катъ: „Ела при́-мене,
„Ела при́-мене, іас ла те *стѫ́лльам!*“
Хо́йде при *та̀тка*, ка́ко при сне́га!

— —

Ве́тер ми *вѣ́ит*, го́ра се ле́нт,
Мо́мето ви́кат: „Ле́ле ми сту́дит!“
Ма̀йка го викат: „Ела при́-мене,
„Ела при́-мене, іас да те *стѫ́лльам*!“
Хо́йде при ма́йка, како при змиа,

— —

Ве́тер ми *вѣ́ит*, го́ра се ле́нт,
Мо́мето ви́кат: „Ле́ле, ми сту́дит!“
Бра́т ié ка́ ви́кат: „Ела при́-мене,
„Ела при́-мене, іас да те *стѫ́лльам!*“
Хо́йде при бра́та, како при мра́за!

— —

Ве́тер ми *вѣ́ит*, го́ра се ле́нтъ,
Мо́мето ви́кат: „Леле, ми сту́дит!“
Се́стра го ви́кат: „Ела при́-мене,
„Ела при́-мене, іас да те *стѫ́лльам!*“
Хо́йде при се́стра, ка́ко при ку́чка!

— —

Ве́тер ми *вѣ́ит*, го́ра се ле́нт,
Мо́мето викат: „Лѣ́ле, ми сту́дит!“
Мо́мче го ви́кат: „Ела при́-мене,
„Ела прѝ-мене, іас да те *стѫ́лльам!*“
Хо́йде при мо́мче, ка́ко при а́гне!.

1) Срав. Бр. Мил. Бъл. п. Н-ро Н-ро 407, 420. 2) По други: „*лѣлепр*“.

180

Мома сама со себе. (1)

Мо́ма во́да налéвіаше,
Во́-неа се оглéдвеше,
Са́ма сéбе говóреше:
„Па́па, па́па, нчо сум лéна,
Уште да сýм цжрно́ока,
Би го зéла Царéвото,
Царéвото хазнатарче;
Деньá-ноштa хáзна бро́нт,
На утрина хéсап чúнит,
Наладнина на́-лоф хóдит;
Хжрто'й пýш'чат по лúсици,
Астреб пýшчат п' ерéбици,
Сáм се пýшчат по дéвойкьи.
От лúсица, мека́-кожа;
Ерéбица, крехкó-месо;
От дéвойка, блага́-душа!

181

Будинска Ана. (1)

Мори Ано, Будúн-Ано,
За́-тебе се Бýдин бúат
От дéсет-стжрни, отъ трú стжрни,
Четфóрта-та, Енúчери!
Бéгай, Ано, да бéгаме,
Да бéгаме димнжк-гора.
Тáмо úмат многý-древia,
Мнóгу дрéвia а'брови,
Едно дрéво дафúново,
На вжрф-от му пáун пент,
На кóрен-от змé'от сéдит!"

182

Юнакъ и мома.

Протекла ie бистрá-вода низ Бýдина града;
Во вóда се вóзит éдна мáла шáйка;
Во шáйка ми сéдитъ гъйздава дéвойка.
Юнак *шѐтат* по брéго'и, дýша му се дéлит:
„Ах! да би се продáвала, скжно да те кýпам;
Си прóдавам тжнкж-пушка, néа да á кýпам!"
Юнак *шѐтат* по брéго'и, душа му се дéлит;
„Ах! да би се прóдавала, скжно да те кýпам;
Си прòдавам чúф' пúшчоли, тéбе да те кýпам!"
Юнак *шѐтат* по брéго'и, дýша му се дéлит;

1) Срав. Бр. Мил. п. Н-ро 167.

„Ах! да би се продáвала, скжпо да іа кýпам;
Си прóдавам óстра сáбіа, нéа [1]) да іá купамъ!“
Юнак *шѣтат* по брéго'и, дýша му се дéлит:
„Ах! да би се продáвала, скжпо да іа купам;
Си прóдавам бжрзж-коньа нéіа [1]) да іа кýпам!“
Юнак *шѣтат* по брéго'и, дýша му се дѣлит:
„Ах! да би се продáвала, скжпо да іа кýпам;
Си прóдавам сфé, шчо úмам, нéа да á [2]) кýпам!“

183

Найодзадна. [1])

„Бéгай, мóме, да бéгаме, мóме, іáр-моме! [2])
Ѵа бéгаме димнж-гора! —
Тáмо úмат, многý-древіа, —
Многý-древіа іа'óрови, —
Едно дрéво дафúново; —
На-него сé три пúлишча, —
Три пѝлишча *голѣмишча*. —
Пжрвó-пиле, шчо пéюше; —
„Станúте си, легнúте си, море двé-млади;“
То'á-пиле, *харнѣ*-пиле.
Фторó-пиле, шчо пéюше: —
„Будúте се, любúте сé, море двé-млади,“
И тѣ'а-пиле, *харнѣ*-пиле.
Третьó-пиле, шчо пéюше:
„Станúте си, рабóтайте, море двé-млади,
Рабóтайте, да úмате, море двé-млади!“

---

1) *Нѣа* и *нѣіа* мѣстоимение винителенъ падежъ употрѣбявать се безразлично, както подолу въ б. 2: *à* и *іà*.

1) Биж. брач. обич.

2) „Мóме, іáр-моме“ се повтаря слѣдъ всекой стихъ до половината пѣсень, а отъ половината на сѣтне замѣства се съ: „море двѣ-млади“.

184.

Кога ходѫть на пѫрвиче. [1])

Калúн-виіатъ витó-перо
Кáлино! [2])
Бог дà биіат тфоіá-майка,
Шчо те рóди тóлку лéпа, —
Ушч' пó-лепа те напрай;
Те úзваде на чáршіа,
На чáршиіа, край чéшмата.
Кѫ́й-сé-найде младó-момче,'
Младó-момче Арнáутче?!
Тѫ́ те фáти за рѫ́чица,
Те óднесе дурú-дома,
При сфéкѫрва Арнáутка,
А сфéкорот, Арнáутин:
А дéвери кьеседжии;
А двé-золви, лютú-змии;
И ѭтѫрви, горскú-пелин!
Дýри рóди мѫшкó-дете,
У màйка те не пýшчи'іа.
Кога рóди мѫшкò-дете,
Та ти рèче тфой-óт сфекоръ:
„Хàй ти снá'о милá-снá'о!
Умéси си бéл пóгача,
Да кáниме чес'нú-кума,
Да ни кѫ́рстит мѫшкó дете,
Да му *клàдит* лепó-име,
Лепó-име 'Ристóсово."
Си ýмеси бел' пóгача,
Си кáнифте чес'ни кума,
Та ви кѫ́рсти мѫшкó-дете
Та му *клàде* лепó-име,
Лепó-име 'Ристóсово,
Те кàчи'а и нá-конья,
Ти дáдо'а мѫшкó-дете,
Ти пýшчи'іа русó-момче,
Те пýшчи'іа у мáйка-ти,
У мáйка ти на пѫ́рвиче.
Си прùклюка на врàта-та;
Ти úзлезе тфоіа майка,
Си *зàрона* дробнú-солдзи:
„Добрé-дошла, милá-кьерко;
Три гóдини не сú-дошла?"
Ти пóдзеде мѫшкó дете.

185.

Друга на сѫщето време.

„Рýжоле, Рýжо, млада-нéвесто!
Зашчо нé-ми си кáко шчо бéше
Пѫрво-тó-лето, пѫрва-тá-зима! —
Пѫ́рвото лéто, цфéткье цýтено;
Пѫ́рвата зúма, ál-на кáрафиль!
— „Хáй гьиди лýдо, хáй-гьиди млáдо!
Кáко да бúдам, како шчо си бѐф,
Пѫрвотó-лето, пѫрватá зима? —

---

1) Виж. Брач. обич.

2) *„Калино"* се *повтаря слѣдъ всѣкой* стихъ.

Сфе́кжрва са́кат ку́кьа ме́тена;
Сфе́кор ми *са̀кат* сла́тка ве́чера;
Де́вер ми сакатъ пе́рче *чѐшльано*;
Зо́лва ми са́кат ко́са пле́тена;
Мо́мче ми са́кат ме́ка по́стелья;
Мжшкото де́те са́кат да *цѝцатъ*!“
— „Ру́жоле, Ру́жо, млада не́весто!
Кье ти о́ткупам една-а́лайка, —
Де́ньа да се́диш, се́фа да чи́ниш;
Но́шіа да спѝіаш, у́зур да чи́ниш!“
— „Е́йгьиди лу́до е́йгьиди младо́
Пжрвата́ младос' на̀зад не́идит!“

Други брачни отъ Охридъ и отъ селата.

186.

(Слушана въ Охридъ отъ сестра ми Катерина)[1].

„Ду́май, ко́ньу о́ва да ду́маме,
Кжде кье хо́диме?“
Да зна́иш, мила́-майко,
Сно́шчи кжде-су́м-би́л!
Шчо *а̀*маше, мила́-майко,
До три́-моми ху́бави!
Пжрва шчо бе́ше, мила́-майко,
Как' ле́тно сжнце грееше;
А фто́рата, мила́-майко,
Как' месе́чина *сѝеше*;
А тре́тіата, мил*а̀* майко,
Ка́к' дзве́зда *дѐнища* сфе́теше
Да те пу́шчам, мѝли ко́ньу,
Даль' и зе́маш сфи́те три?“
„'Ра́пи ме́не, господаре, *мѐшне 'а̀рно*,
IАс да т'и донесамъ сфи́те три́!“

187.

Кога да дойджть свато'ите за невестата. [1]

(Селска, слушана на 1875 год. отъ селски жени аргатки. Смешна.)

„Добре́-до́шле, кьѝтени сфа́то'и!
Зетжшина, кьи́ска босѝлько'а;
Зетжшина, цжрвено ја́болко!
Шчо си́-дошол, шчо ко́ньа си мо́рил?
Аль' си до́шол, ви́но да пи́іаме,

1) Срав. п. Н. 234, Брат. Мил. Н. Н. 549, 543, 545,

Аль' си до́шол, джи́лит да на́тфжрльаш?“
— „А де́войкьи, мо́мини дру́гачкьи!
Не сум до́шол, ви́но да пи́іаме,
Ни сум до́шол, джи́лит да на̀тфжрльам;
Тук' сум до́шол по ва̀ша дру́гачка!“
— „Зе́тжшина, ту́гьи земіа́нине!
Дру́гачка ни в' го́ра одбе́гнала,
Се сто́рила го̀рска ере́бица!“
— „А е́йгьиди, мо́мини дру́гачкьи!
Ас си и́мам два си́ви со́кола; [2])
Кье с, 'и пушча́' во го́ра зе́лена,
Да ми фа́тат го̀рска ере́бица!“
— „Зетжшине, чуждо земіа̀нине!
Пу́шчаш *лиьи*, ка́к, чо́рапни и́гли;
Сфи́ сфа́то'п вра́пци по пле́то'и;
Байрактар-отъ, [3]) *стра̀чка* ока́пана;
Старо́сват-от, ста́ри кара̀мана!
И 'о́дай си во го́ра зе́лена,
Та на́йди си *рѐса* косте́но'а,
И на̀йди си гла́мпа обго́рена,
Да на́пишиш ве́жджи и му́стакьи;
И ра́стури пе́рчии по ра̀мена,
Та̀к' да зе́миш нашата дру́гачка!“
Зборѝле се зет-и́-шура;
Шу́ра па́дна под *бу́нишче*,
Кжде жа̀би *кжркдреет*,
Кжде па́ткьи *бжрбдреет*,
Зе́т-от па́дна над *бу́нишче*.

188.

На венчанье. [1])

(Отъ преку-Дримъ, слушана отъ пок. деда Петка)

Облак до̀йде, а дзве́зда не́-дойде;
Заста́нало зе́лени ли́ваѓье,

2) Тукъ разумѣватъ се двайцата братими или девери.
3) По нашитѣ села сватоветѣ, кога отиватъ за невестата, посжтъ знаме, — вѣтка отъ ябълшница, накичена по клоноветѣ и съ цървени ябълка и съ разноцвѣтни шамии. Знаменосецътъ се нарича: „байрактаръ“.
1) Срав. и. Н-ро 236. Бр. Мил. и. Н-р. 530

Да со́берит тре́ва дете́лина,
Да на'ранит кумо́'ата ко̀ньа;
Да на'ранит от ста̀росфат ко́нь-от;
Да на'ранит од два побра́тими.
„Ве́нчай, по́пе, *нѐмой* се по́нашай;
Не́ ѥ мо́ме кра́дено, гра́бено;
Тук' ѥ мо́ме со за́кон зе́мено!
Фжрльай, ку́ме, си́тен, дро́бен ѫчмен!“ [2])

189. [1])

(Отъ сжщий.)

„Ма́йко ле, ми́ла ма́йколе!
По́минаф се́ло Дре́ново;
Шчо вѝдоф мо́мче ху́баво,—
Си́вего ко́ньа ви́аше,
Ру́си му́стакьи су́чеше;
Си́лен ми ветер *вѐеше*.
Ру́со му пе́рче *вѐеше*!
Ма́йко ле, ми́ла ма́йко ле!
Али ме да́ваш за̀-него?“
„По́стой, кьѐрко ле, по́чекай;
Тфой-от ти *та̀тко* не́-тука;
Дури да до́йдит та́тко ти!“
„Ма́йко ле, ми́ла ма́йко ле!
Ето го *та̀тко*, где *грѐдит*,
Од мала́ врата кье вле́зит:
Остани з' *Бо̀гум*, та́тколе;
И прошча́вай ме, ма́йколе!
Дури в' го́дина кье до́йдам
Со мѫшко́-дете на̀-ржце,
Со мо́мче-то ми пре́д-мене,
И ѣас си са́ма по́-него.“

БРАЧНИ ПЕСНИ ОТЪ ТИКВЕШКО.

(Записалъ г. Д. Добровичь, родомъ отъ Тикв. село Ватешь, прѣзъ 1862 год.)

190. [1])

Кога ѣа качватъ невестата на конья.

„Шчо се обру́жуеш, на́ша друшко, кѫде кье 'одиш?
—„ѢАс кье у́дам, ми́ли дру́шкьи, много дальѐко,
Мно́гу далѐко — —, на ту́гьа зѐмѣа.“
—„*Та̀тко*“ кье му ре́чеш, на́ша дру́шко, „кьерко“ не ти *вѐле*,
„Кьѐрко“ не ти *вѐле*, — —, „сна́хо“ кье ти ре́че;
„Ма́йко“ кье у́ ре́чеш, — —, „кьѐрко“ не ти *вѐле*,
„Кьѐрко“ не ти *вѐле*, — —, „сна́'о“ кье ти ре́че,
„Бра́ту“ кье му ре́чеш, — —, „се́стро“ не ти *вѐле*,
„Се́стро“ не ти *вѐле*, — —, „сна̀хо“ кье ти ре́че!“

2) Виж. Брач. обич.
1) Срав. Бр. Мил. п. Н-ро 458.
1) Срав. Бр. Мил. п. Н-ро 574.

191.

Кога испрашчатъ сватовете со невестата.

„Ле́ли ти ре́кох, де́войче,
Не са́ди та́жен в' гради́на?—
Мѝйка ти таже по те́бе,
Тѝтко ти таже за те́бе
И тфо́іа се́-та роднѝна!“

192.

Кога невестата, качена на коња, целува ржка.

„Та́нка іе ма́гла падна́ла
Во *татковѝ* ра́мни дворо́ви
Не мѝжамъ да ви́дам, *тѝтко ми*
Дали іе в' бе́ло променен?
Не мо́жамъ да ви́дам, ма́йка ми
Дали іе в' бе́ло променена?“ ·
—„В' бе́ло су́м, кьерко, ка́к' не́сум?“
Во юнако́ви ра́мни дворо́ви
ІАсно ѣ сѫнце бѫсна́ло;
‘Си́-те се́ в' бе́ло променѐти:
Дѡбрий-от юнак сфѝлно ру́хо но́се!“

193.

На сѫщо-то време.

Сми́лно езе́ро с' сми́ль покрие́но,
С' сми́ль покрѝено, с' сми́ль заграде́но;
Ф' стре́де езе́ро, юна́к бошна́чкьи.
Му се нау́чи ма́лка девоѝка,
Да му но́се *ру́чок*, вече́ра, —
ІАгне пече́но и чѝста пога́ча
И бе́ла, чѝста проме́на, —
Ха́йта *кошу́лья* и кѫ́рпа авли'іа,
Кьѝтка мешана́ с' усфли́а нѐвен.

194.

Садúло мóме дýни по Дунáфа,
Дýни по Дунáфа, лóзье по Морáва.
Научúла му се рúба златокрúлна,
Дýни-те да *кжрше*, грóзието да *рòне*.
Мóме ú се фáле: „Нéка, рúба, нéка;
Нéка, рúба, нéка, нéка, златокрúлна;
IАс тáнко прéда', тáнко копринéно;
Мрéжа кье испрéда', мóре кье премрéжа';
Мóре кье премрéжа', тéбе кье улóва',
Та кье те уготфа' у стрéбрени сàхан,
Та кье те поклóна' пред мой-те *стройници*,
Сфекóр и сфекжрва, зóлва и *золвèник*,
Зóлва и *золвèник*, дéвер и ѣтжрва!“

ЕРАЧНИ ПЕСНИ ОТЪ КОСТУРСКО.

(Записалъ учит. П. Орлевъ отъ Кост. сел. Бобищацо, слушани отъ съпругата му Мария.)

Въ четвьртжкъ вечерь, прѣдъ свадба-та когато ще замѣсятъ квасътъ, една отъ събравшитѣ се роднински дѣвойки мѣси, а другитѣ, стоящи на околу ú, пѣжть:

195.

„*Ерембúце* шарена,
IАс' кье *клàда'* ловáчи,
Тéбе да те улóве'!“
—„Мóре лýдо, та млáдо!
Дèка мéне кье нàйде?“
—„*Ерембúце* шарéна!
Кóг' кье 'óдиш на лóзье,
Кóг' кье 'óдиш на нúва,
Кóг' кье 'óаиш в' градúна,
Кòг' кье 'óдиш на чéшма,
Ког 'кье 'óдиш в' ливада,
Тéбе кье те излóве?!„
„Оù тú, лýдо, брé младо!
IАска úмам пéт снáй;
Кье си пушчам на лóзье,
Кье си пýшчам на ни'ва,
Кье си пýшчам в' градúна,
Кье си пýшчам на чéшма,
Кье си пýшчам в' ливáда;
Дèка мéне кье нáйде?„
„*Ерембúце* шарéна!
Ког 'кье 'óде на трùгос,
Тéбе сáма кье нáйде'
Дóма, кье те излó ве'!„

196

Клàла Малúна да мéси
На Тýрчин бéла погáча.
Турчин-о *вèли*, говóри:
„Ìàс не ти *сàкам* погàча,
Туку ти *сàкам* лúцето,
Туку ти *сàкам* óчите,
Очите, та и вèждите,
Туку ти *сàкам стàвата*,
И пр. пр.

Въ сжщата вечерь, въ четвьртакъ, отъ зетова страна занесватъ на момата невѣстинската промѣна, — дрѣхи, украшения и пьрстень, та за това, се казва ходенье на прьстень.“ Когато отиватъ посилкитѣ на дрѣхитѣ, зетови посестрими, и когато се врьщатъ пеижть:

197

„Ìанúно мóме, девóйко!
Когá вжрвé'ме по тéбе,
Вúшни черéши *цутè'а*
Блáгьи іабжлкьи іадé'ме;
Когà *гредè'ме* отъ тéбе,
Блàгьи іабжлкьи цутé'а,
Блáгьи іабжлкьи іадé'ме!,

198

Дури да тжргне Нункото (куматъ).

„Нé-стои *Нунко* не се ýми:
Кò'а дóйде и помúна, —
Сжнце огре! та пá зáйде;
Месечúна рóг подаде;
Дзвéзди-те се *наренди'а*!
Нéла Нунко да киниса,
За невéста да ми óди!

199

Кога се бричи зетътъ.

„Слýшай, зéте, слýшай,
Шчо ýка те ýче'
Тфóй-о стáри *тàтко*,
Тфòй-та стáра мáйка!
Кóг' кье 'óдиш тáмо,
На момúно сéло,
На момúна кýкьа,
Ма момúни двóріа,
Тáмо кье излéзе
Момúний-о *тàтко*,
Момúна-та мáйка,
Момúни-те брáтіа,
Момúни-те сéстри;
Чáша кье ти дáде'!
Чáша да му зéмиш;
Стрáм тú да му úмаш,
А стрáх да му нéмаш!“

---

200. [1])

Кога кье віахне зетѫтъ.

Со́кол висо́ко *лета̀ше*,
Со кри́лыіа се́нка дѫржѐше;
Под не́а се́де' злата́ри,
Злата́ри, ІАни́ни братіа;
На ІАна са́іа шиіе́'а,
На зе́г-о пѫ́рстен кове́'а,
На неве́ста низа нижѐ'а.

201. [2])

Кога сватовете ходѫтъ по невестата.

Пре́вѫ́рлила се кѫпи́на
Прѐко висо́ка плани́на.
Та́й не ми' ıе би́ла кѫпи́на,
Туѫ' ми ıе била дружи́на,

202.

Елен урѝва йот го́ра
В' лива́да, тре́ва да па̀си,
В' іаздви во́да да пи́е.

203.

Кога у момина-та кѫща ще посрещнатъ зетя, посестрими-тѣ пеѫтъ:

„Море зе́то, си́в соко́ле!
Не се *иули* го́ре-до́ло;
Не се *иули, мàчор*,
Като *мàчор* по цирóни!“

204.

„*Чувай*, девóйко, не преда́вай се,
Дѐка дойдо́'е кле́ти поплѐнци;
Кье ти попле́не' тфóето ру́во,
Тфѝето ру́во, по ве́черъ бра́но,
По ве́чер бра́но, по́викье плака́но!“

---

1) Срав. п. Н. 149.

2) Срав. Милад. п. Н. Н-ро. 515, 516, 539 и въ настоящий сб. въ отдѣля на любовнитѣ.

205.

Кога невеста-та кье се прощава со своите.

„Прошчáвай, *тàтко,* оти кье си óдам,
Оти кье си óдам при дрýгьи *тàтко.*
Прошчáвай, мáйко, оти кье си 'óдам,
Оти кье се 'óдам нри друга майка.
Прошчáвайте. брáтіа, оти кье си 'óдам,
Оти кье си 'óдам при дрýгьи брáтіа.
Прошчáвайте, сéстри, оти кье си 'óдам,
Оти кье си 'óдам при другьи сèстри!“

206.

Кога невеста-та кье віахне на коньа.

„Мори девóйко неіадовúта!
Тàтко ти плáчи, а тú не плáчиш?
Мáйка ти плачи, а тú не плáчиш?
Брáтіа ти плáче, а тú не плáчиш?
Сéстри ти плáче', а тú не плáчиш?“

207.

Дури да тжргне невеста-та.

Додеáло ми се мáйкьини *прекàри,*
Мàйкьини *прекàри, таткòви зборòви;*
Додеáло ми се *прòсто стòешчем.*

208.

Кога кье іа испроводать.

„Мóме, нáша дрýшко!
Другáчкьи те вúке',
Другáчкьи те чéке',
За вóда да 'óдиш
На гóрна-та чéшма,
Като шчо 'одéше.“

209.

Кога кье посрешнжть невеста-та у зетовата кжща, посестрени-тѣ пеижть:

„Урви, у́рви, на́ша сна̀'о,
Оти ко́йна постана́'е;
Де́вет ре́ки помина́'е,
Нѝйде во́да не найдо́'е,
Ни́то во́да нито тре́ва.“

210.

„Ела, Ви́до, е́ла;
Сфекжрва те че́ка,
Кошу́ља ти са́ка
Угу́л отъ копри́на,
Като рогози́на!“

211.

Сно́шчи до́йде Ма́рко
От При́лепа гра̀да.
Шчо доне́се Ма́рко
Кьите́на неве́ста,
Служе́на девойка.
Ма́рко вечера́ше,
Мома *ирдсто* сто́е,
Слу́га го служе́ше
Дро́бни сжлдзи ро́не.

212.

В' зе́тето́му ку́кьи три́ сжнца огре́ле,
В' невести́нскьи ку́кьи те́мна мжнгла па́дна,
Те́мна мжнгла па́дна, тиха́ ро́са ро́си.
Зетото́му ку́кьи со четири́ по́рти, —
На пжрва-та по́рта два́ 'лебà̀ра ме́се',
На фто́ра-та по́рта два́ касà̀на ко́ле',
На тре́тна-та по́рта два́ ахчи́и го́тфе',
На четфò̀рта по́рта зе́т-о го кьиче́'а.
Зе́т-о го кьиче́'а, сфадба́ра се ра̀две'.

213.

Хороводна.

„Ела до́йди, е́ла се́дни мо́ме мо́ри!“
—„'Де́ да до́йда', де́ да се́дна', лу́до мо́ре!“

—„На мо́и-те ра́мпи дво́ріа, мо́ме мо́рѝ.“
—„Со шчо́ ти се́ заграде́ни, лу́до мо́ре?“
—„Со кали́на, со мали́на, мо́ме мо́ри,
Со цжрвени тржндафи́льіа, мо́ме мо̀ри!“

214.

Легна́ло лудо, заспа́ло
На зеле́ни-те лива́діа,
На студе́ни-те кладе́нци.
'Си́-та *вдска* [1]) извжрве́ла
Лу́до не се разбудѝло;
Са̀ма мо́ма помина́ла
Армаса́на, пжрстенва́на,
Са́чбой [2]) му задзжгна,
Лу́до се на́йде,
На но́га се разбу́ди,
За ко́йна се фа́ти,
Мо́ма си ѝе ска́чи.

Отъ Щипско и Кочанско.

(Записалъ г. Ив. А. Шандаревъ, родомъ изъ г. Щипъ.)

215.

Северинка девойка.

Изникна̀ло е́дно дж́рво висо́ко,
Ко́'уку висо́ко, то'уку и широ́ко,
Под дж́рво се́датъ тердзи́и,
Тердзи́и и комарджи́и;
Вра̀на си ко́ньа се́дле'ха,
Зла́то си юзда ли́е'а;
Кье и́дат на дале́ку,
На дале́ку за Северинка дево́йка.
Ко́га се на̀-там' оти́шле,
Ви́шните цре́ши цжфте́ле
И Петро́фкьи-те іабуки
И по по́ле-то іа́гуди;
Ко̀га се на́-*вам* вжрна́ле,
Ви́шнитѣ цреши фтаса́ле
И Петро́фкьи-те іабукьи
И по по́лето іагуди.

1) *Воска* — войска; съ това название въ Охридъ има една турска махла.
2) Виж. за тази рѣчь въ народ, костюмъ въ Костурско у сжщий збор. ч III.

216.

Изникна́ло гор' ѣ́бука;
На ѣ́бука, сла́вей пи́ле
Изне́ло ѥ ферма́н пот кри́лыа;
У фермана напиша́но:
„Ко́й и́ма кье́рка да же́не,
Да ѣ́ же́не, да ожене́
Ду́ри ѥ ми́рна годи́на;
Ко́й и́ма си́на да же́не,
Да жене, да го ожене́,
Ду́ри ѥ ми́рна годи́на,
Дури ѥ кро́тка зе́миата!“

217.

Изникна́ло е́дно дж̀рво,
Е'дно дж̀рво дафи́ново.
На дж̀рвото сла́вей пе́е;
Сла́вей пе́е жално, ми́лно:
„Чу́йте, ма́лко и голе́мо!
Дури ѥ мо́ма при ма́йка,
До ту́ва левен 'оди́ло,
Левенска ру́ба носи́ло,
Левенско 'оро игра́ло
Левенскьи пе́сни пеіàло;
Токми́ се, зацжрни́ се: —
Армоса́ се, закопа́ се, —
Ту́ре цжрни́ло на сж̀р'це,
Ту́ре жжтиго на лѝце;
Мо́мче ку́кла, пашу́кля.“

218. [1])

Кьинисáло лу́до мла́до
На ту́гь вильаéт,
Согледа́ го мàла́ мо́ма
От висо́к чарда́к; —
Истжрча́ла го́ла бо́са
И гологла́ва:
„По́стой, лу́до, по́чекай ме,
И іа́с кь' идам;
И іа́с кьй у́дам, лу́до,
Ду́' ми су́м тфо́іа?“
— „Вж̀рни се, ма́лка мо́ме,
Би се не вжрнàла.
Та́мо и́ма го́ра зелена,
Не мо́жеш да ми́неш!“
„Кье се сто́рам, лу́до іаребу́ица,
Та́ кье *прелѐтам*!“
— „Та́мока ѝма, мо́ме, голема во́да,
Не мо́жеш да *газеш*!“
— „Кье се сто́рам мре́на ру́ба,
Та кье препли́вам!“
— „Вж̀рни се ма́лка мо́ме,
Би се невжрна́ла.
А'с сум жене́то, мо́ме,
И ма́шко де́те и́мам!“
Тога́й сə мо́ма на́-зад вжрна́
И го прокжна́:
„Да би да́л Бог, лу́до,
Да ослепе́еш,
Защо́ ме лажа́, лу́до,
До три го́дини!“

1) Срав. п. Н. 144.

219.

Стоіанъ и невеста.

Канúле са го Стоіана,
Пóмал дéвер да бúде;
Пóмал дéвер да бúде;
Мла́да невéста да вóде.
Опра́ва Стоіáнъ, да úде,
На нева́ста си пора́ча:
„Невéсто, млада невéсто!
Да ста́неш у́тре пó-рано,
Пóрано пòклон да зготфеш,
Пóрано да го донéсеш;
Не променéна да дóйдеш, —
Тáмо ѣ Омéр-делúа;“
Кàко іà Стоіан поучú,
Така ѣ у́ка фана́ла, —
Стана́ла у́тре пó-рано,
Пó-рано пóклон зготфила,
Пóрано там' го однéла,
Непроменéна отúшла;
Пà' сə фана́ла на 'óро.
Пà' ін догледа Юмéра,
Па' на Стоіана говóре:
„Стоіане море, Стоіане!
Чúіа ѣ млада невéста
Непроменéна, 'убава?“
Стоіан му *вдле*, говóре:
„Таіа іе мóіа невéста!“

220.

Легна́ лу́до, да преспúе,
Пѐрница невéрница,
На душéк-о беледúіа,
Под йорга́н.о чччеклúіа.
'А, легна́ло 'á, заспàло;
'А, заспàло, сóн соню́ло, —
На сóн дошлà мáла мóма,
Легна́ла му на ра́ка-та,
Бжркнàла му у па́зука.
Тжргна́ лу́до разбуди́ се.
Н' úма мóма, н' úма *врàга!*
Извади́ си цжрно нóжче,
Та убоде́ *иѐрница-та*!
Пѐрница му изгова́ра:
„Море лудо, лу́до мла́до!
Щó ти чúнам, та ме бóдиш!
Ете мóма у градúна,
У градúна пот трендáфиль,
Дѐка вéзе тенко кжрпче!“

221.[1]

Пина́но слéвам из гра́д-о,
Стретна́х мóма лива́ди,
Прóйдох да ѝ цалу́вум;
Тжргна́ си мóма да бéга,

---

1) Срав. п. Н. 143, и др. у Мил. п. Н. Н. 323, 487.

А ѝазека ѝ говорам:
„Бѐгай ми, мóме, не бéгай,
Тѝзе си мóіа пá мóіа;
ІАзе сѝпокьа у вáс бéх,
Сос *тàтко* ти вѝно пѝх,
Сос мàйка ти лáф чинàх!“

222.

Пофалѝ се гóра божýрова:
„А, що ѝмам гòлема мерѝзба!
От мерѝзба, пѝле не *пролѐта*,
А пáк кáмо човéк да помине?“
Още реч-та гóра не изрече,
Испуни'а кьѝтени сфàтове,
Сфáтове-то сос млáда невеста.
Пá' седнáле, мáýку да посéдат.
Изговáра кýм-о господѝн-о:
„*Прàшайте* іа млáда-та невеста,
Дáли ѝма дáри, да даръ́ва?“
Па' *прашàле* млàда-та невеста:
„Дáли ѝмаш дàри, да даръ́ваш?“
Извадѝла дáри, да даръ́ва,
На кýмове, сфѝлени *кошули*;
На дéвери, кжрпи и чорáпи;
На сфáтоае, сфѝлени ма'рáми.

223.

Стоіанъ и две сестри, Мантеза и Мария. [1])

Родѝла дýньа двé дýньи.
Стàра мáйка, двé кьеркьи;
На еднá-та, Мантéза,
А дрýгата, Марѝа.
Па' застанáле на порти.
О'т гóре ѝде млáт Стоіан,
Млáт Стоіàн, Прилепчáнец:
Кáко ж̀ видéл Мантéза,
Веднж̀г' се ашѝк сторѝло,
Веднж̀г' си *строѝнѝк* пратѝло,
Веднж̀г іá дáле Мантéза.
Кога сѝ дошлé сфáтове,
Кога б'шле на венчáнье,
Па' са дошлé до срéд пáт-о,

---

1) Срав. С. П. С. Кн. XIII ств. 451.

На Мантéзá мâйка ú повóре:
„Никóла, млàди дéвере!
Пýщи ми iá Мантéза,
Да iá поýчам, *покàрам*, —
На сфéкор измéт да чúне,
На сфéкор и на сфекӂрва
И на *кýкьни-те* дéвери!“
Па' iа пушчúле Мантéза;
Не iá поучú, покарà,
Туку ià распроменú Мантéза,
Па' iа променú Марúiа, —
Па' ú турú тéлове:
„Нáти Никóла, Мантéза!“
Одúле, шчо 'одùле,
Отишлé при Цӂрното мóре;
Стоiан им *вèле*, говóре:
„Стóйте, кьúтени сфàтове!
Стойте да посéдеме,
Да си цалýвам Мантéза!“
Когá ú дигнà покрúфка, —
Не ми iе бúла Мантéза,
Туку iе бúла Марúiа
Не си цалувá невеста,
Но iа фӂрлú од мóре-то.
Ойдé си Стоiан дур' дóма.
Учинú се врéме три годúни,
Тогáй пратú 'абéр на бáба си,
И 'абéр пратú и сàм отидé,
И чукнá си на пóрти-те:
„Отфори ми, мúла бàбо!“
Станá она отфорú му:
„Добре дóйде, мúли зéту!“
А ón речé: „Добро-вéчер мила бабо!
'Нóгу здрáвiе úмаш от Мантéза,
Мантéза си úма малéчко,
Малéчко ми мáшко дéте:
Та да iа пýшчиш Марúа,
Мáýку измéт да почúне!“
Пушчúле сá iа Марúа(!):
Па' отишлé до Чӂрно мóре,
Нéшчо сфете от далéку.
Издовàра, Марúа (!?):
„Стоiáне мládи, Стоiáне!
Шчó iе товà, шчо се сфéте?“
— „Товá iе тфóйта сéстра,
Тфóй-та сéстра Марúа!“
И она викнà да плáче.
Тóй iá земà Мантéза,
Па' ú *вèле*, говоре:
„Сос тéбе сум се венчàло,
Сос тéбе кье се кьердóсам!“

224.

IАнка и майка ú.

IАнка мáма сùтно дрéбно плéте;
'Ем iа плéте, 'ем iа тú'ом úче:
„Слýшай IАнкье, мáма шчо кье рéче, —
Кога кь' ùдеш у мóмчевн двóри,
Да се клáньаш 'нóпа чéсто, —
На сфéкор-о, кóньа до колéна;
На сфекӂрвв, кóньа до пóiáса;
На дéвери, кóньа до грúвата!“
Кáк' iа учù, *така* úка фанá; —

Кога ойдé у мóмчеви двóри,
Кланьала се чéстом по-честом,—
На свéкор-о, кȍња до колéна
На сфекȁрва, кéња до поіáса;
На дéвери, кóња до грива-та.

225.

„Ако ме милýеш, милýвай,
Ако нé, прáво ми кáжи.
Не ми до'óгьай немтýрскьи,—
Соз глáвата наведéна,
Сос óчите ничкосáни!
Кога кье дóйдеш у мéне,
Променéно, накьитéно,
Кȁко гóрско іаребиче;
Зéре кь' úдам на іабанá
Іабанá, Стáра-планина.
Тáм' гróб-о кье си направам,
И ȕме кье си напúшам,
И мóйте тéшкьи тегобú!“

226.

Мома и сейменче.

Бегáла мóма
По млáдо мóмче,
Сейменче,
Майка ú тȁрче,
Кóси си кýбе
По нèа.
„Вȁрни се, кьéрко,
Кьерко марúе,
Нáймала.
Кóй кье ти нóсе,
Ширȍкьий-о фжстáн,
Без тéбе?“
— „Вȁрни се, мáмо,
Не се вжрнáла
Безъ мéне;
Іазе си úмам
По-стара сéстра
од мéне;
Она кье нóсе
Ширóкьий-о фжстáн
Без мéне!“
Бегáла мóма
По млáдо момче,
Сейменче.

Ма̀йка ú тж́рче,
Ко́си си ку́бе
По не́а;
„Вж́рни се, кье́рко,
Кье́рко Мари́е,
На́ймала!
Кой кье ти но́се
Ку́со-то джа́не,
Бе́с те́бе?“
— „Вж́рни се, ма́мо,
Не се вжрна́ла,
Без ме́не!
Азе си и́мам
Но́-стара се́стра
Од ме́не;
Она́ кье но́се
Ку́сото джа́не
Без ме́не!“
Бега́ла мо́ма
По мла́до мо́мче,
Сейме́нче.
Ма́йка ú тж́рче,
Ко́си си ку́бе
По не́а:
„Вж́рни се кье́рко,
Кье́рко Мари́е,
На́ймала!
Ко́й кье ти но́се
Стифале́ти-те
Бес те́бе?“
— „Вж́рни се, ма́мо,
Не се вжрна́ла,
Без ме́не!
Азе си и́мам
Но́стара се́стра
Од ме́не;
Она кье но́се
Стифале́ти-те, без
ме́не!“

227.

Бойна и корабчии.

„Бо́йне ле, Бо̀йне неве́сто!“
Опра́ва Бо́йна да и́де
У *мо̀ла* ма́йка на го́с'тье
Сос по́малото де́верче,
Сос ма́шко де́те, Нико́лче.
Кога са́ на та́м' отишле́,
Ле́тно ми сж́нце гре́еше,
Ви́жни-те пре́ши цж́фте'а,
Ти́хио Ду́наф пресекна́л.
Кога се на-*вам'* вжна́ха,
Ти́хи-о Ду́наф дотече́л,
Зѝмни сне́гове *вж́рнеха* —
Не сме́е Бо́йна да *газе*,
На корабчи́и гово̀ре:
„Корабчи́и, бра̀кья да сте́;
'Се́-та ми ру́ба зе́мете
Кошу́лата ми оста́йте;
Ту́'а не́-сум на́ прави́ла,
От до́ма сум на́ доне́ла,
Скри́шум од ма̀йка прави́ла!“

228.

Мома и Дренополски делиа.

Брàла мóма бéло грóйзе ‘ем цжрно,
Кье го прáве шербéт вúно, цжрвéно.
Научúло се Дрено-ми-пóлскьи делúа, —
Сфжрне, завжрне Дрено-ми-пóлскьи делúа,
Ката-вéчер: „Добро-вéчер, девóйче!“
Изýтрина: „Остай з’ *Бògум*, девòйче!“
Тýрай вúно немерéно, девóйче,
Зúмай пàри неброéни, девóйче!“

229.

Везиръ Дано.

Везúр Дàно у бáшча-та *шѐта*,
Мáйка му го на вечéра вúка:
„‘Айде Дáно, ’айде, да вечераш!“
—„‘Айде, мáмо, ’айде, ти вечéрай;
IАзе úмам Лозàнка девóйка; —
Кóса úма,— тýра ибришúма;
Чéло úма,— алтжн амайлúя;
Вéгьи úма,— Шкóдранскьи гайтáни;
Очи úма,— Солýнскьи фильджáни;
Лúце úма,— книга iазаджùйска;
IАз iа màмам, éве, три мéсеца;
Таiа вéчер iа кье á измáмам!“

230.

Девойче и момче.[1])

„Девóйче море, ’убàво,
Шчо ‘нóгу сúнокь седóхте,
Шчо ‘нóгу сфéкьа горóхте,
Шчо ‘нóгу *врѐва* имàхте?
Дали ти бé’а *стройнùци*?“
—„Ой мóре лýдо, та млáдо!
Та не ми бé’а *стройнùци*,
Туку ми бé’а вýйци ми, —
На стáра мáйка брàкьа ú;
За тóва ‘нóгу седóхме,

1) Сравни Бр. Мил. Н-ро Н-ро 368. 478.

За то́ва вре́ва има́хме!“
—„Девойче море, ‘уба́во!
Ла́жи, кого кье изла́жеш,
Ме́не немо́ж’ да изла̀жеш,
Азе си бе́х си́нокь на пе́нджере:
Кога ти бе́’а вуйци ти,
Защо́ сто́еше сре́т-кукьи
Со зелен ве́нец на гла́ва?
Защо́ им ра́ка *бацу́ваше*?“

231.

Димитриа и тѫкменицата му.

„Димитри́а, Стамболли́а!“
Утокми́ се Димитри́а
За девойче прекомо́рско,
Ама му го ‘но́гу *ку́дат*;
Едни́ ви́кат: „болника́ва,“
Дру́гьи ви́кат: „ма’алу́ша,“ [1])
Дру́гьи ви́кат: „нерабо́те!“
Са́л се чу́де Димитрѝа,
Са́л се чу́де, шчо́ да чи́не?
Па’ си *прàша* ста́ри же́ни:
„Лѐле, же́ни, ста́ри ма́йкьи!
Утокми́х се от але́ку,
Ама ми го ‘но́гу *ку́дат*, —
Едни́ ви́кат: „болника́ва,“
Дру́гьи ви́кат: „ма’алу́ша,“
Дру́гьи ви́кат: „нерабо́те!“
Па’ же́ни му гово́ре’а:
„Димитри́а, Стамболли́а!
Ти́зе сфе́т-о да не слу́шаш;
Ти си ја’ни вра̀па ко́ньа,
Та си и́ди, са́м да вѝдеш;
Ако си је ма’алуша,
Немо́ж’ до́ма да ја́ на́йдеш;
Ако си је болника́ва,
У посте́льа кье ја на́йдеш!“
Ту́ва стана Димитри́а,
Отидѐ си у мо́мини, —
Чѐсто клюка, ре́тко ви́ка:
„Изле́зете, отфо́рете
На ме́нека, јабанджи́ја;
‘Ва̀а ве́чер да нокье́вам,
Утре ра́но кье си ’о́дам!“
Истѫрча́ла ма́ла мо́ма,
Отфори́ла ви́ти но́рти,
Па’ улезе́ Димитри́а:
„Добро-ве́чер, ма́ло’ мо́ме!“
-„Да́л Бо́г до́бро, лу́до младо:“
Прифана́ му врана ко́ньа,
Па’ му *сѝмна̀* сѝно се́дло,
Изваѝ му зла́то юзда,
Уведе́ го у а’ѫ́ри;
Ставѝла му зо́б, да зо́бе,
Зо́б, да зо́бе, леблеби́а;
Напои́ го ру́йно ви́но.
Искачи́ го лу́до мла́до,
Искачи́ го у ода́ја,
Па’ му *ставѝ* сто́л, да се́дне;
Па’ му даде́ цѫ́рно *ка̀фе*,
И му даде́ ба́ш ракьи́а:
Па’ му *ставѝ*, да вечѐра.
Па’ вечера́ и нокьева̀,
Утре́ стана́ да си ѝде.
У’йлен, ‘ойде, ве́сел си дойде́.

---

1) *Маалуша*, която не сѣди у дома, а шета по махалата вънъ отъ кѫщи. — обишница въ Охридъ наричана.

232.

Два луди млади залюбени и завистница жена.

Два́ се лу́ди у ба̀шча люби́ле,—
Постѝлька им, алово седжаде́!
Йорга́но им, мо́раво кадифе́;
Чаршаф-о им, ери́ш аргачли́а;
Пѐрница им, тельли́ сельами́а;
Над гла́ва им, билюр стомна вода;
На сто́мната, кьѝтка нашаре́на.
Поспи́ат си, во́да се напи́ат.
Они чи́нат, ни́кой не гьи ви́де,—
Гледа́ла гьи же́на бездушница!
На' слезна́ла у го́ра зеле́на,
На' набра́ла тра́ва омрази́та,
Омрази́ла до два́ лу́ди мла́ди,
Мо́ма бе́га при ма́йка, при та́тко;
Мо́мче бе́га у гра́да Ста́мбола,
Та́мо се́де вре́ме, три годи́ни;
На' се ца́ни мла́до бичакчи́йче.
Наведна́ се, во́да да си пи́е,
Испадна́ му но̀жче из но́жница,
Пресечѐ му мале́нко-то пѫ́рс'че.
Тога́'й се сѐти лу́до за мо́мата,
Тога́'й му се лу́до нажали́ло,
Испрокж'на̀ же́на бездушница;
Шчо ме омрази́ сос ма́ла-та мо́ма,
Бо́г да 'би́е же́на бездушница!"

233.

Мома Деіана и Петре улогаръ.

„Деіано, моме Деіано" -
Засака́ле іа Деіана
От де́вет се́ла ре́дома,
От де́вет кукьи богѝти,
От де́вет до́бри юнаци;
Ни́где іа ма́ма неда́ва.
На 1Ана сѫ́р'це тѫргна̀ло;
Дур' іа поиска́ златѝрин,
Златѝрин Петре от градо.
Та̀мо ја ма́йка и да́ла,
И 1Ана сѫ́р'це тѫ́ргна̀ло.
Кога им би́ло сфадбата,

'Си-те сфàтове на кóньа,
Златáрин Пéтре кочи'а.
Кога дойдó'а на венчáпье,
'Си-те сфáтове на нóдзи,
Златàрин Пѐтре у стóл-о.
Како го видé Деáна,
Фанà прекрòфкьи да *кьúне*,
Дéвет прекрóфкьи *скьúнàла*,
Десѐта фанà да кьúне.
Согледáла іа майка ú:
„Деіано, кьерко Деáно!
Зашчó си кьúнеш прекрóфкьи?„
Она ú веле, говóре:
„А зашчó не ми кàжете,
Зашчо бúл Пéтре ýлогар?
—

234.

Свадбени песни отъ Леринско.

„Добре-дошле, кьитени сфатó'и!
Кжде кье му кóйни вжрзиме!“
„Ширóкьи сá девойкьини двóріе;
Мóме úмат дéвет мúли брáйкьа,
Сá удрúле кóлъіе *стратордò'и*,
Сá удрúле пржкье босилько'и,
Да повжрзат кóйни на сфатó'и.
Кьúтум по кьúтум сфато'и,
Рéдом по рèдом *зваиùца*.
Погóре клá'ите нýпко-то,
И по нýнко-то, старосфáт.
„Зетéщина, кьиска бéло цфéйкье!
Шчó си дóшол, шчó си кóньа мóрил?
Али си дóшол, джùлит да джúдаме,
Али си дóшол, кáмен да фжрльаме,
Али си дóшол, вúно да пúеме?“
— „Не сум дóшол джúлид да джидаме,
Ни сум дóшол, кáмен да фжрльаме;
Ни сум дóшол, вúно да пúеме,
Тук' сум дóшол по вàша другáрка!“
—Дрýшка ни іе в' горіе *забарàла*.
Да набéрит сéно копринéно,
Да на'рáнит нункотóму кóньа.“
Заборúли се зéт и шýра, —
Шýра зéта надборúла;
Шýра паднáл над *буиùшче*,
Зéта паднáл под *буиùшче*,

Се ома́кал со неплúшче і
„Иль' нема́ше мúла ма́йка,
Да ти да̀дит кжшай 'ле́бец?
Иль, нема́ше мúла се́стра,
Да ти да́дит кжшай 'лебец?
Иль' нема́ше мúла сна́'а,
Да ти да́дит кжшай 'ле́бец?
Да си о́'йме воденúца,
Воденúца, бимбабúца,
Да зе́миме лосто́'и-те,
Да кре́ниме зеташúна,
Зеташúна, кьúска бѐло цфе́йкье-

235 [1])

Сто́ет мо́ме на два́ зла̀тни сто́ла;
Ко́лку сто́ет и Бо́гу се мо́лит:
„Да́й ми, Бо́же, ноголе́ми де́но'й,
Да постоіа во татко'и дво́ро'и,
Да посто́іа во майкьúни дво́рie-
И на мо́й-те мúли бра́йкьа!"

236. [2])

„Облак до́йде, дзвезда не доне́се.
Кжде ми іе дзве́зда застана́ла?
—„Застана́ла в' зеле́ни лива̀ди,
Да набе́рит се́но коприне́но,
Да нахра́нит ко́йни на сфато́'и.
Сфекжрва чѐкат, го́лем да́р *барат*,
Го́лем да́р ба́рат, — пребе́ла *кошу́ља*,
Пребе́ла кошуља, како рогузúна;
IАтжрва че́кат, голе́м да́р са́кат,
Го́лем да́р са́кат, — пребе́ла ма́'ра́ма;
Золва-та че́кат, го́лем да́р ти са́кат,
Го́лем да́р-ти са́кат, — пребе́ла-на рúза
Пребе́ла-на рúза, огул от копрúна."

1) Сравни п. Н. Н. 161 и 162.
2) Сравни п. Н. 188. Бр. Мил. п. Н. 530.

Да опи́таме неве́ста-та,
Дали има́ше сми́ль по поле́-то?“
Та́ia ре́кла: „и има́ше и нема́ше, —
Нункото́му до гри́ва-та,
Зетото́му до калпа́к-от,
Неве́сте и́ до венец-от!“

Свадбени песни отъ Самоковско село Ярлово.

(Слушани оть Достана Стоева изъ сж щото село).

237.

Кога отъ дома испращатъ невеста-та и тая целива рѫка на родителитѣ си за опрощение.

„Донкье, добра́ девойкье!
Що́ се бѫ́рже предаде́
Чу́жди бракьа у рѫ́це?
А тфои-те братенца?
Они по двор ‘оде’а,
Бе́ли нѫ́рсти *кѫ́рше’а*,
Гра́дом сѫ́лзи *роне’а*!
До́нкье, добра́ девойкъе!
Що́ се бѫ́рже предаде́
Чу́жда ма́кьа у рѫ́це?
А тфо́ia-та майчи́ца? —
Она по двор ‘одеше,
Бе́ли нѫ́рсти *кѫ́ршеше*,
Гра́дом сѫ́лзи *роняше*!
До́нкье добра́ девойкье!
Що́ се бѫ́рже предаде́
Чу́жди баща́ у рѫ́це?
А тфой-о си бащи́ца?
Он си по двор ‘одеше,
Бе́ли нѫ́рсти *кѫ́ршеше*,
Гра́дом сѫ́лзи *роняше*!
До́нкье, добра́ девойкье!
Що́ се бѫ́рже предаде́
Чу́жди сестри́ у рѫ́це!
А тфои-те сестри́ци? —
Они по двор ‘оде’а,
Бе́ли нѫ́рсти *кѫ́рше’а*,
Гра́дом сѫ́лзи *роне’а*!
До́нкье, добра́ девойкье!
Що́ се бѫ́рже прдаде́
Чу́жди сна́и у рѫ́це?
А тфои-те снаши́ци? —
Они по двор *шета’а*,
Бе́ли нѫ́рсти *кѫ́рше’а*,
Гра́дом сѫ́лзи *роне’а*?“

238.

Слѫнце угреа, девойкьо,
По ‘са́ тѫ́рпе́за, девойкьо;
‘Си́чка тѫрпе́за, девойкьо,
На *нѝчкум* погледна̀,
А младоже́ньа, девойкьо,
Сѫ́лзи *ороньи*, девойкьо!“

239.

Брат си сестра́ во́деше
Прѐко ра́вни дворове.
Дворове се *ни́ша́'а*.
Од мо́мини стра́мове
Юна́кови *рѐ'нове*.

240.

Мома и гугутка.

(Отъ г. Самоковъ, слушана отъ щеркитѣ на пок. уч. Хр. Крантевски.)

„Гу́кай, гу́кай, проле́тна гугу́тко!
И ја' гука́х, гука́х като те́бе,
Кога си бѐх при мо́ята ма́йка:' [1])
А се́га ме ма́йка оженѝла,
Оженѝла, на зло́ намерѝла, —
На глава́ ми черни́ло турѝла,
На гх́рло ми синджи́ре турѝла,
На ра́це ми били́гьи турѝла,
Що́ е това̀ черни́ло на глава́? —
А о́но е мо́ја те́шка ка́ща.
Що е това̀ синджи́ре на гх́рло? —
А о́но е мо́е их́рво љу́бе.
'Де́-то ми са̀ били́гьи на раце,
А о́ни са́ мо́и ма́шкьи деца."

241.

(Отъ г. Самок., слушана отъ Елена Кожарова.)

Кога сватовете дойджтъ за невестата.

„Откупи сна́'а, де́вере!
Не́ е за фно́гу, де́вере, —
За две́ кьи́ткьи шаре́ни
И за их́рстен позла́тен."

1) Въ Самоковъ, както и на много други мѣста изъ запад. България, казватъ: „макьа," ѫ попитана пѣвачката защо тука казва: „майка," отговори ми че така се изговаряла тая рѣчь въ пѣснитѣ.

Свадбарски песни отъ Чепинс. Каменица.

(Записалъ Н. Д. Поповъ, уч. въ Самок. Семинария.)

242.

Когато отиватъ за кума.

Кораб се *вози*, кумеле, по бело море,
Идите у кума, кумеле;
Да ни венчаваш, кумеле, млада кумица;
До година, куме ле.
Да ни кржщаваш младо комчйонце.

243.

Когато се вржщатъ отъ кума и отиватъ у момата.

Кога пойдохме за Магда,
Убава Магда, невеаста,
И Петрóфкьите ебжлкьи,
Убава Магда, невеаста, цжфтйо'а
Между беалите граде.

244.

Кога отиватъ у двора на момата.

У момини дворове *томна могла* [1]) паднала,
А у момкови дворове до две слжнца огрели,
До две слжнца, до две месечйни,
„Ей, држж' ми се, девойкье;
Да се не уплашиш, девойкье;
Да се не засрамиш, девойкье!“ (1)

---

1) *Могла*, Дебърски = мжгла.

245.

Въ отговоръ на горнята пѣсень моминитѣ люде отъ страна на момата пѣѭтъ:

„Не *тошкай* ни врата, деверо, деверо!
Че ни е малка мома-та, деверо:
Не е напрела дарове, деверо, —
На сфекор, *кошулья*, деверо;
На сфекорва, [1]) рѫкаве, деверо;
На девер, *презрамкьи*, деверо;
На золва, тестемель, деверо!“

246.

Въ двора на момата всички, и момкови и момини, сфатове пѣѭтъ:

Зажени се Елица;
Елица сé в' гори превеле,
И моме се с' рода прощава:
„Прощавай ми, родо голема,
И ти, рождена майчице,
Що ти сѫм много дедиéала,
Додиеiала, додиельiала майчице;
Тѫ ти искам, мале майчице,
Много *тйопкьи* дарове, —
Рѫкаве и месале;
На сфекор, *кошулья*;
На сфекорва, рѫкаве;
На девер, *презрамкьи*;
На золва, тестемель.
И притуріай ми дарове, мале,
Че ми сé много сфатове;
И цфете-то мале да ми поливаш:
Всека утрин, с' росица;
Кѫде пладне, со солзи;
А над вечер, с' водица.“

247.

Като излизѫть со невѣстата отъ двора.

Откраднахме си невеста
Убава, Магда невеста,
От майчини ѝ *скутове*,
От бащини ѝ дворове.

248.

Пѫтемъ, когато отивать кѫмъ цѫрквата и когато се врѫщать у момковата кѫща:

„Леком, полеком, деверо,
Полека води невеста:
Тенка е войска по неiа,
Големъ е твар след неiа;

1) *Сфекорва* по Дебърс. = свекѫрва.

Джлжг е сокман преплита.
Че сж големи джждове,
Джждове и калове, деверо;
Невеста ш'ж си умаца
Папуце неубувани,
Чорапи неубувани,
Терлици неубувани.
Кошулья необлечена!“

249.

У момкови дворове
До две слжнца огрели
И до две месечини,
У момини двори
Томна могла припаднала.
IА, излез' ти, момкова майчице,
Да си срещниш до две слжнца,
И до две месечини!
Држ' ми се, девойкье,
Да се не уплашиш,
Да се незасрамиш!“

Свадбарски пѣсни отъ Батакъ.

(Слушани отъ Катина Ив. Попова, записалъ Н. Д. Поповъ.)

250.

Триш Кою Рада калеса,
До дѣ сфадбата да тжргне.
Кою си коньа седлаше,
И на далеко мислеше, —
Дури на *Елен*, за мома,
За Рада, за Вадилофка,
За IАничарска девойка.

251.

„Деверче, златно *иорстенче*,
Що ни си казалъ на майка,
Гривни-те да си растопи,
На коньа юзда да позлати:“

252.

Когато съ невѣстата отиватъ у цьрква и когато отъ цьрква дохождатъ у момковата кжща:

„Леком, полеком, деверо,
Полека води невеста, —
Тешка е войска по неіа,
Зелен е сукман приплита!“

253.

Израсло е джрво високо,
Пуснало листе широко,
Фсичка е сфета покрило:
Лю адно джрво не беше,
И то ми беше Калина;
На калина-та, 'аллиа,
На 'аллиа-та, терзиа,
Син сукман шиіаше.

254.

Като се вьрнжтъ отъ цьрква у двора на момчето.

„Ти, момкова майчице,
Ти излези на двори, —
До две слжнца огрели,
До две месечини;
Па' на момини дворове
Тевна мжгла попадна.
Момината майчица
Бе͡али ржкьи кжршеше,
Пжрстенье ú пада'а,
Друшкьи ú ги збира'а.

255.

Когато излизатъ отъ двора на момтаа.

Откраднахме си нев͡аста
От майчини ú скутове,
От бащини ú дворове,
От братови ú столове.

256.

Кога зетътъ стои на вратата у момини.

„Моме Неделю, Неделю,
Що рано рани на водж,
От 'сички моми найрано,
И от нев͡асти порано?
Даль' ти е за майка мило,
Жль' ти е за баща мило,
Жль' ти е за брата мило?“

257.

„Скрúйма, брайно, ф' сиво стадо!“
—„Не могж сестро, ни да та погледна;
Че си скжпо прекупена, —
Фсіека стжпка, и дуката.“

258.

„Чувай се, зжлво, чувай се, Че ти се іако каньа'а
Като та е майка чувала 5 Момини до девет брата.“
От огжн, зжлво, от водж,

259.

„Ела, Ребрйо, зговор да се зговореме,
Кого щеме кума да окумим?
Кого щеме старосфата фапем?“

260.

Кога правать прєапореца (байракъ).

Лилек цфете Девере сж,
Найнастрана; 5 Мил деверо!“
„Не е лилек,

261.

Віакрем, по віакрем до сега, Прейде (х. (1), очисти гьи;
На краіа сж два кладенци, 5 Прейде (х. (2), напи се.
И два-та не сж чистени,

262.

На зло нападнах, мари девойкье,
До сєа сжм била при майка, мари девойкье;
До сєа сжм била при баща, мари девойкье;
До сєа сжм била при брате; —
Ка' ща да сжм вжз девере? —
Ка' ща да сжм вжз сфекжрва? —
Ка' ща да сжм вжз сфекжр? —
8 Па' заржчеше и поржчеше.

---

1) Името на младоженика,
2) Името на невестата.

263.

Когато замесватъ квасътъ за свадбата.

„Тече водж, низъ дребно каменье, Мало го мамила, —
Ракье, гюзель Ракье! Измамила му
Залюбила Ракьа Конья, за 'иліада;
Міаумиіа, гидиіа, Оржжіе, за двесте;
Юмер челебиіа. Обружіе, за триста.
Много го любила,

264.

ІАно, моме ІАно: Зрело просо и презрело,
Що си оникнала, Призрела пченица?“
Като зрело просо,

265.

„Вжлко ле, Вжлко делийо!“ За лепа Докьа, Тодоркьа,
Женил се Вжлко годил се За пре'убава убримка.

266.

Отъ Призрѣнъ.

Кога плетятъ момата (бждщата невеста).

„Ой девóйко, óй девéйко неверницо!
Ти се синокъ, ти се сúнокъ заклиньаше,
Заклиньáше преклиньаше;
Не кьеш татка да оставиш, —
А за сфéкра опитуваш;
Ой девóйко неверницо;
Ти се сúнокъ заклиньáше,
Заклиньáше, преклиньáше
Не кьеш майку да оставишъ, —
За сфекхрва опитуваш!

Ой девóйко неверницо;
Ти се сúнокь заклúньáше,
Заклúньáше, прекúньáше: —
Не кьеш бракьа да оставиш;
За девери опитуваш!
Ой девóйко неверницо:
Ти се сúнокь заклúньáше,
Заклúньáше прекúньáше,
Не кьеш сестри да оставиш,
А за золви опитуваш,“

167.

На сѫщето врѣме.

„Не ли ти е жалба, девойко,
За девоя́чко игра́нье?
Не ли ти е жа́лба, девойко,
За девоя́чко пея́нье?
За девоя́чко месе́нье?
За девоя́чко мете́нье,
У ту́гьа ку́кьа да ’о́диш,
Ту́гьи табиет да учиш? —
Тамо не́ма, девóйко,
Девоя́чко игра́нье;
Тàмо не́ма, девóйко,
Девоя́чко пея́нье;
Тамо нема, девóйко,
Девоя́чко месе́нье;
Та́мо нема, девóйко,
Девоя́чко мете́нье;
Тамо има, девóйке,
Невестинско слушанье;
Тамо има, девойко,
На сфекра диван стоя́нье;
Тамо има, девойко,
На сфекѫрва вода посипѩанье;
Тамо има, девойко,
На сфекѫрва леб месе́нье;
Тамо има, девойко,
На девери пеianье;
Тамо има, девойко,
На золви дворıе метенье!“

Свадбени отъ Дебарско.

268.

Кога се бричитъ зетотъ (младоженецътъ).

Бербер-отъ зе́та бри́чеше,
Се́стра му ко́си бе́реше
Ма́йка му со́лдзи ро́неше.

269.

Кога го праватъ зетотъ (младоженецътъ).

(Слушана отъ Софа Велева; записалъ Търпо Велевъ.)

„О юначе, о юначе, сúлено гáйтанче!
Кóй те сúлил, кóй те рéдил
Ф' тéіа цфúтно рýо?"
— „Ме сúлило, ме рéдило
Мóи мúли тáтко!"
— О юначе, о юначе, сúлено гáйтане!
Кóй те сúлил, кóй те рéдил
Ф' тéіа цфúтно рýо?"
— „Ме сúлило, ме рéдило
Мóіа мúлна мúйка!"
— „О юначе, ó юначе, сúлено гáйтанче!
Кéй те сúлил, кóй те рéдил
Ф' тéіа цфúтно рýо?"
— „Ме сúлило, ме рéдило
Мóіа мúлна сéстра!"

270.

Кога кье излезитъ зетотъ отъ кледъ.

(Слушана отъ Сафета Велева, записвлъ сжщий.)

Сфúте сфàтой нáвпае,
Кýмот и зéтот нé-іавна.
Бéгай, бéгай, Рýжице дéвойке!
Ето лóфци, сфé мла́ди юнаци,
Кьа те тéбе, мóме ýловет!"
— „Нéможет да ме ýловет,
Кьа се скрúіа ф' тáткой óдаи,
Кьа се скрúіа мáйкье ф' пáзуй!"

Кога кье одетъ по невеста.

271.

Кàнет се, кáнет сфáто'и,
По бéла ІАна да óдет.
Кога по ІАна óдее,
Вùшни чéрешни цýтее;
Кога от ІАна úдее,
Вúшни чéрешни зóбее.

(Слушана отъ Савета Ведева, записалъ сжщий.)

272.

Кога кье идетъ у зетотъ ковчеготъ невестински.

Ето прúкье, éто прúкье
Со дрóмни даро'и;
Да дáруват, да дáруват
Юнáкови тáтко;
Да дàруват, да дáруват
Юнáкова мàйка;
Да дáруватъ, да дáруват
Юнáкови сéстри.

(Слушана отъ сжщата, записана отъ сжщий.)

273.

„Мéсече сéче вóйниче!
Кáмо ти дзвезда пó-тебе?“
—„Пó-себе сум іа óстаил
С' чéс'наго кýма пó-неіа,
Два́ побрáтима прéд-нея
Чéс'ен ми тáтко дó неіа,
И старóсватот пó неіа.“

(Слушана отъ Анна Ангелова, записалъ сжщий.)

Мжртовечки тжжби отъ Дебарско.

274.

Кога да умритъ домакьинъ, жена му го тжжитъ:

„Море домáкьине, кé си ме óставилъ о, о,!!
В' нú-ена кó'а со дрóмни чéледи, о, о,!!
На гóлеми мжки, на гóлем кúамет, о, о,!!
Тú си ме óставил на вúдело, о, о, о,!!
А ќá ф' тèмница да го глéда, о, о, о,!!

275.

Какъ на утрото го будитъ отъ гроботъ.

„Не те пра̀ша', мо́ре дома́кьину, о, о, ! !
Ко́й те пре́чека, ко́й ти и́змет стори? о, о, ! !
Умре́ните но́дзи не́мает, да те пречѐкает, о, о, ! !
Да те пречека́ет, да ти и́змет стореет, о, о, ! !
Да ти и́змет стдреет, да те прдменет, о, о, ! !
Ти́ не́беше у́чен како́-годе да се́диш, о, о, ! !
Туку бе́ше у́чен кьиба́рліа, е́йгьиди дома́кьину, о,о, ! !
Е́йгьиди дома́кьину, е́йгьиди до́бри юнаку, о, о, ! !
Чу́ено и ви́дено во сфое и во ту́гьо, о, о, ! !
Мо́шне белобразно, мо́шне намузли́на́, о, о, ! !

276.

Кога умритъ дете майкаму го Тжжитъ.

„Е́и гьиди до́бро ма́йкьино, о, о, ! !
Е́йгьиди цо́рвен тро́ндафиль, о, о, ! !
За́шчо іа ма́йка и́згоре? о, о, о, ! !
Ти́, мла́до, да у́мриш,
Е́йгьиди, до́бро ма́йкьино, о, о, о, ! !
Ма́йка ти́ да си о́ставиш, о, о, ! !
Ру́о не нано́сено, о, о, о, ! !
Ви́дело ненагле́дано, о, о, ! !

277.

Кога на утрото кье го будитъ отъ гроботъ.

„До́бро ма́йкьино, ке́ си ми нокье́вало? о, о, ! !
Ф' цжрна те́мница бе́з о́гон и без ви́дело, о, о, ! !
Ти бе́ше не́учен ф'те́мница да се́диш, о, о, ! !
Како се на́учи, е́й до́бро ма́йкьино? о, о, ! !

(Слушани отъ Доста Кжрстева, записалъ ежщий.)

ПРИДАТЪКЪ.

Лазарска пѣсень отъ Струга.

На Турчинъ големецъ.

Пóседел ми агá-паша, Лáзаре, [1])
Во сáраи, во óдаи, . . . —
Да ми бróит дребнò-'азно,
Дребнó-азно, недобройно.
„Не сáкаме 'ногу́-пари; —
Пет 'úльiади и нéт-аспри.
Пет 'úльади зá-вас да сé,
Пет-тé-аспри зá-нас да сé.“
И в' година да дóчакаш.“

Свадбена отъ Охридъ, хороводна.

Кога се врашчаетъ со зед-отъ од-баніа, играѫтъ и пѣѭтъ:

„Карáфильо, фúльфильо!
Али знáиш, нáметфиш,
Кога двáйца úграфме
Во татко'ати грáдина,
Под бéл, цѫ́рвен трѫ́ндафиль,
Гъувéзніа кàрафиль?
Трѫ́ндафиль ми цúтеше,
Нá-нас ни се ле'еше,
Како чáша фúкьніа,
Пòлна, рáмна рáкьніа.
До полóйна, мáгьніа,
Ракьúіа-та, зá-менé,
Магьúіата, зá-тебе, —
Да се сфѫ́ртиш кóн-мене,
Да т' го вúдам лúце-то,
Да т' цéлиям óчи-те!“

1) Слѣдъ всекой стихъ се повтаріа: „Лáзаре.“

Лазарска отъ Охридъ

„Цжрноóко нéвесто, о Лáзаре!
Шчó си рáно рáнила, —
Та си двóрце нé мела? —
Али чéкаш Лазаркьи —
Двóрце да ти нѣметат?“ —
— „Мéтени сé двóрой, —
Рéдени сé стóлой; —
Нѣка дóйдат Лáзаркьи, —
Имам шчо да 'и дáрвам, —
Ковáнъ гьерданъ нá-гжрло, —
Пóлна кжрпа мáргари, —
Чúсто сре'бро, нéлеено, —
Ни лéiано ни кóвано, —
Вúти грúвни нá-ржка, —
Злáтен пжрстен, на-пжрста. —
И в' годипа, Лáзаре, да дóчекжшь и пр.

ОГЛАВЛЕНИЕ

на

Съдържанието въ кн. I-а отдѣлъ I-й и II-й отъ първата часть.

	стр.
Предговоръ	I
Отдѣлъ I-й Самовилски и Змейски песни-отъ разни мѣста	1
„ „ Религиозни отъ разни мѣста	26
Отдѣлъ II-й обрядни песни	
„ „ Божични и Василичарски отъ Охридъ и др.	28
„ „ Лазарски отъ Охридъ	84
„ „ „ „ Костурско	91
„ „ „ „ Кукушь	102
„ „ „ „ Дорянско.	105
„ „ „ „ Дебърско	106
„ „ „ „ Самоковъ и Призрѣнъ . .	—
„ „ „ „ Струшко Охридско. . . .	107
„ „ Брачни песни отъ Охридъ	110
„ „ „ „ „ Селата.	136
„ „ „ „ „ Тиквешко	138
„ „ „ „ „ Костурско.	140
„ „ „ „ „ Щипско Кочанско . .	145
„ „ „ „ „ Леринско	155
„ „ „ „ „ Самоковско	157
„ „ „ „ „ Чепинска Каменица. .	159
„ „ „ „ „ Батакъ	161
„ „ „ „ „ Призрѣнъ.	164
„ „ „ „ „ Дебърско	165
„ „ Мжртовечки отъ Дебъръ	167
„ „ Придатъкъ	169

Печатни погрѣшки.

Стр.	колона	рѣдъ	вмѣсто	чети
I		14	селянкитѣ	селянкитѣ
II		22	драгцѣненъ	драгоцѣненъ
III		11	со	се
IV		36	не ме	несме
VI		39	а	іа
VII		1, 5 и 10	га	іа
XI		7	Бърчво	Бърчоо
XII		25	сѫщееременно	сѫщевремено
XIII		15	у насъ	у нихъ
XIV		1	да бѫде	да бѫдѫ
XV		17	ткка	така
XV		29	потолство	потомство
XV		40	белести	болести
XVI		26	дм	да
XVI		33	заключавитъ	заключавать
XVI		35	простодушна	пространна
XVI		35	ночти	почти
XVI		36	нарочно-то	нарочно
XVII		15	като	както
XVIII		31	до	да
XIX		27	тала*н*тива	талантливи
XIX		41	такна	такви
XX		17	описц*а*	описца
XX		23	чинѫм	чинѫм
XX		43	ежено	еж ено
XXI		13	тосопасецъ	косопасец
XXI		14	крошчни	крошни
XXI		14 и 15	куанаим	к*у*паим
XXI		21	набодло	набодно
XXI		22	наврѣнито	наврѣнито
XXI		42	сирия	свирия
XXII		2	иореня	кореня
XXII		15	ууку	туку
XXII		26	шиче	шиче
XXIII		8	принадлежаща	принадлежаще
XXV		7	отдѣлно	отдѣлно
		стихъ		
2		11	майсѐ	майкѝ
2		22	1, 2.	18. 19
3		26	карна-та	карната
3		39	22	21
4		6	одиле	пиле
4		12	карна	карна
4		15	на ïе	не ïе
4		20	глене	гледе
5		8	дунаатъ	вупат

Стр.	колона	стихъ		вмѣсто	чети
14		9		*Михáло*	Михáл
16		1		„Язе	„Iазе
16		25		преставил	преставил
18		8		си си	тѝ си
20		37		чл.	гл.
22		1		шатера	шатора
23		28		боздагáна	боздугáна
24		26		кжшоіа	кжшеіа
27	II	10		престáнвоеле	престáнвеле
32	II	12		негóава	негó'а
34		24		ставе	стане
34	II	5		двѝ	двá
35	II	11		блѐят	блѐіат
35	на бѣлѣж. 9			викье, сакье	викъе, сáкъе
35	I	1	отъ долу	п. 1	п. 18
36	II	7		вжрцáх	вжрзáх
36	II	4		мáйкз	мáйка
36	II	6		джей	джѐн
36	I	32		говори	говоре
38	I	1		неин	наш
38	II	1		оди	оде
38	II	32		се	си
38	II	33		се	си
40	забѣл. отъ долу	1		аосиликóйна	босилкóйна
41	забѣл. отъ долу	4		зáмкинит	заминит
41	забѣл.	4	отъ долу	п. 3 бѣл. 22	п. 4 бѣл. 4
44	забѣл.	2		гьерамиоди	гьерамиди
44	I	26		Гъеоргьиіа	Гъеоргьиіа
48	I	11	отъ долу	крилье	крилъе
52	I	11		тиіа	таіа
52	I	11	отъ долу	нейзни	нейзни
53	I	16		перача	порача
54	I	22		си	се
56	забѣл.	5	отъ долу	Н-ро 2	Н-ро 21
60	II	4		дрлóк	дакѐк
60	II	4	отъ долу	айдó'а	ойдó'а
63	забѣл.	1	отъ долу	сто	аль
68	забѣл.	1	отъ долу	Вам	Виж
69	I	2	отъ долу	пимiе-то	нивiе-то
75	I	8		заплати	заплати
75	II	2	отъ долу	пона'ира	пана'ира
76	I	3	отъ долу	жива	жува
84	I	13		Е	IЁ
86	I	14		ыждрий-мт	ыждрий-от
91	I	2		Бобищаца	Бобища
97	II	1		тамчарката	танчарката
101	II	11	отъ долу	(Цвѣтница)	(Цвѣтници)
112		6	отъ долу	лйсичина	лисйчина
112		11	отъ долу	сѐ	сóи
115	II	24		постели-те	постѐлите
115		25		нареди-те	нарѐдите
115		26		отфóри-те	отфорите
115		27		пречекай-те	пречекайте
118	II	21		нóсаше	нóсеше
118	II	25		млáда на нóвеста	млáда-на нѐвеста
119	II	6		редеше солдзи	рѐдеше, сóлдзи
119	II	10		прйкье мáлу	прйкье, мáлу
119	II	11		прйкье ушчт	прйкье, ушче,
120	II	14		пóіеше	пѐіеше

Стр.	колона	стихъ	вмѣсто	чети
121	II	7	Отáни	Стáни
127	I	13	пóнесол	пóнесол
131	II	11 отъ долу	уич'	ушч'
132	II	1 отъ долу	„лѐлеир“	„лѐлеит“
140	II	16	Бѳбищацо	Бобища
140	I	4 отъ долу	'баиш	'óдиш
144	I	5 отъ долу	сфадбáра	сфадбáри
446	II	12	жжтѝго	жжтѝло
146	II	13	пашкуля	панукла
147	II	9	ïи	ïа
147	II	14	вóле	вѐле
149	II	15	Чжрно	Цжрно
149	II	17	Издовáра	Изговáра
149	II	5	но на често	по на-често

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПІЕ

СБОРНИКЪ

ОТЪ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ.

ЧАСТЬ ПЪРВА.

ПРОСТОНАРОДНА БЪЛГАРСКА ПОЕЗИЯ

ИЛИ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПѢСНИ.

ОТДѢЛЪ III

ПѢСНИ ИЗЪ ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖИВОТЪ.

КНИГА III.

„Богатството отъ пѣснитѣ е неисцърпано . . . . . требитъ да чекаме още много други да се прикладетъ на овіе пѣсни ако любопитенъ човѣкъ издирвитъ това. . . . . Народътъ е големъ поетъ.“ К. Миладъ. Б. Н. П. Предг.

Събралъ и издава

К. А. Шапкаревъ.

СОФИЯ.

Печатница на „Либералний Клубъ“.

1891.

ОТДѢЛЪ III.

КНИГА III.

ПѢСНИ ИЗЪ ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖИВОТЪ.

278.

Гьуро во Цариградска темница. [1])

Слушана въ Охридъ отъ покойний Никола Рогузаровъ въ 1855 год.)

Кра́й-море ю, ле́ле, Цари́града;
Во гра́да ю те́мна-на зѫ́ндана;
Во зѫ́ндана ю Гьу́ро добо́р-юнак.
Гьу́ро 'ра́нит пи́ле соко́лово,
И го 'ра́нит и пак му го́ворит:
„Ха̀й ти́, пи́ле, пи́ле соко́лово!
Не те 'ра́нам, на̀-лоф да те пу́шчам,
Ту́к' те 'ра́намъ за мо́й-от ви́льает;
Ми те 'ра̀нам, до́ма кье те пу́шчам,
Да ми ви́диш мо́и-те са́раи,
И да ви́диш мо́ia мила́-майка;
Да ми ви́диш мо́ia мила́-сестра,
И да ви́диш мо́ia пѫрва́-любоф!“
Му го́ворит пи́ле соко́лово:
„Ха́й ти́, Гьу́ро, Гьу́ро добо́р-юнак!
Сно́шчи ми́наф во тфо́й-от ви́льает,
И ти вле́гоф во тфо́и са́раи,
Си по́минаф нис тфо́и дво́ро'и, —

1) Виж. послѣдующитѣ двѣ и др. у Бр. Милад. Бълг. п. N. N. 106, 239. Ив. Богор. п. N. 14 В. Чолаковъ п. N-о 37.

Те́шкьи по́рти ти се́ затфо̀рени,
Во двóрой ѣ́ тре́ва до ко̀лена;
Стре́де дво́рѣ, дре́во дафи́ново;
На дре́'о се́ до три́ кука́'ици;
Пѫ́рва ку́кат, дури оне́муват;
Фто́ра ку́кат, дури оси́пнуват;
Тре́тіа ку́кат, и́-така и́-така!"
Му го́ворит Гьу́ро добо́р-юнак:
„Ха́й ти́, пи́ле, пи́ле соко́лово!
Шчо ку́каше, дури оне́мвеше,
Та́іа ми ѣ мо̀іа стара́-майка;
Шчо ку́каше, дури оси́пвеше,
Та̀іа ми ѣ мо́іа мила́-сестра;
Шчо ку́каше и́-така и́-така,
Та̀іа ми ѣ́ мо́іа пѫрва́-любоф:
Зашч' кье си на́'йт дру́га пу́ста любоф!"

279.

Гьуро темничарче (сѫщата) [1])

(Слушана въ Самоковъ на Прилепски говоръ отъ баба Божана Тѫрпанова, родомъ Прилепчанка).

Два се зме́'а на пла́нина зби́ле;
От си́ла им ма́тен Ду́наф те́чит,
Кра̀й му би́ет во Бу́дима гра́да,
Во Бу́дима гра́да, во те́мна за́ндана,
Во те́мна за́ндана, Гьуро темни́чарче,
Де́ка ле́жит то́кмо три го́дини;
На ра́ка му пи́ле соко́ло'о,
Ра́на ра́нит, пи́ле да го 'ра́нит;
Очи то́чит, во́да да го по́ит.
Гьуро ли́ му на пи́ле го́ворит:
„Ха́й тѝ, пи́ле, пи́ле соко́ло'о,
Ти да по́йдиш во мо́й-те дво́рои,
Да ми ви́диш мо́й-те рамни́-дворѣ,
Мо́й-те дво́рѣ ка́к' се́ огѫ́рдени;
Дво́ро'й огѫрдени, тре́ва обра́стени"!
То́га̀й ли́-му пи́ле гово́реше:

---

1) Срав. прѣдидущата и забѣлѣзанитѣ у нея Н-ра.

„Ха́й ти́, Гьу́ро, да̀ мо́й *стоя̀нине*!
Не по́зна'ам тфо́и-те дво́ро'и;
Тие се́га ти се́ огж́рдени,
Огж́рдени, тре́ва обра̀стени“!
То́гай ли́-му Гьу́ро гово́реше:
„Ха́й ти́, ни́ле, ни́ле соко́ло'о!
Мо́й-те дво́рье ми се́ беле́жити. —
Стреде́-дворье е́дна бела́-чешма;
На чѐшма-та, дж́рво дави́ново:
На дж́рвото, до три кука́'ици;
Та́а, шчо ку́кат о́д-утро на́-утро,
Та́а ми ѣт мо́ıа мила́-сестра;
Та̀', шчо ку́кат о́д-вечер-на́-вечер,
Та́а ми ѣт мо́ıа пжрва́-любоф;
Та̀', шчо ку́кат ка́та-ден 'сѐкьи-ден,
Та́а ми ѣт моıа стара́ майка;
Та́а ку́кат и де́ньа и но́кьа“. [1])

280.

Гьуро темничар (сжщата). [2])

(отъ Софийско, записалъ Н. Преп. От. Игнатий Рилский, бившій Ректоръ на Самоковската Духовна Семинария).

Два се зме́ıа на пла́нина би́ıа;
Од них тече́ ре́ка рананиıа;
Кра́йом би́е то́й темни темни́ци;
У темни́ци ни́где ни́кой не́ма,
Сж́де си е Гьу́ро темничарин;
На ржка́ му си́во соколе́нце;
Шж́рсти кж́рши, та го 'рапа 'рани;
Сж́лзи ро́ни, та го вода пои;
Чомба̀с ску́бе, та му гне́здо пра́ви.
Проговори си́во соколе́нце:
„Та́кум' Бо́га, Гьу́ро темничарин!
Да́ зашчо́ ме то́лко ле́по 'ра́ниш?

---

1) Букв. *щ.* у повечето случаи въ Прилепъ и въобще у Брсячкото наричано племе, изговаря се: *кь;* како: *свекьа, врекьа, гакьи, нокь* и пр. вм. *свеща — свещь, вреще, гащи, нощь* и пр. — Повече ще се рѣче у ч. III.

2) Виж. предидущитѣ двѣ и забѣлѣзанитѣ тамъ N-ра. У Бр. Милад. казано е „*Темишварь*,“ нъ то трѣбва да е погрѣшно, както се вижда отъ тритѣ тѣзъ варианти.

Иль' ме 'раниш, тавра да си *чѝниш?*“
Гьу́ро си му по́ти'ом гово́ри:
„Та́кум' Бо́га, си́во соколе́нце!
Ни́ те 'ра́ним, да те препрода́вам,
Ни́ те 'ра̀ним, тавра да си *чѝним;*
Не́л' те 'ра́ним, дале́к да те пра̀тим,
Да те пра̀тим на мо́и дво́рове!“
Пѝле си́ му по́ти'ом гово́ри:
„Та̀ком' Бо́га, Гьу́ро, темнича́рин!
Сно́щи дойдо́х от тфо́и дво́рове;
Тфо́и дво́ри у нели́ч урасли;
Стре́де дво́ри, дж̀рво огоре́ло;
На дж̀рвото, до три кукави́ци, —
Една́ ку́ка, ве́че 'и́ч немо́же;
А дру́га-та, ве́че осипна́ла;
Тре́йкьа ку́ка дури изгова́ріа!“
Проговори Гьу́ро темничарин:
„Та́кум' Бо́га, си́во соколенце!
Що-то си е дж̀рво огоре́ло,
Това си е мо́и ста̀ри баща́;
Що-то ку́ка ве́че 'и́ч немо́же,
Това си е мо́іа ста́ра ма́йкьа.
Що-то ку́ка, ве́че осипна́ла,
Това си е мо́іа ми́ла се́стра;
Що-то ку́ка, дури изгова́ріа,
Това си е мо́е пж̀рво ли́бе!“

281.

За разорението на гр. Негошь презъ 1820 год.

(По Прилепски говоръ, слушана въ Самоковъ отъ баба Бож. Търпанова изъ Приленъ).

Сон со́нила До́йка Негу́шанка,
Сон со́нила ра́но во Не́дела,
Во Не́дела, на са̀м-ден Ве́лигден:
„Цж̀рна ху́та на гла̀ва-та но́сит,
Ма́тна во́да пот[1]) са̀рай-от те́чит!“

---

1) *Пот*=подъ. Както се каза и другадѣ, бук. *т* и *д* често замѣнявать помежду си звука, спорѣдъ послѣдующитѣ ги гласни, прѣдъ които би се случили, т. е., бук. *т* изговаря се: *д*, и обратно, *д* като *т*, слѣдов. тукъ *пот* е вм. прѣдл. *подъ*. Нъ въ такъвъ случай не трѣба прѣдлогъ *пот*=подъ да се смиса съ сжществителното *ижть*, което по Дебърски изговара се сжще *пот* или по͡ат, за което повече ще се рѣче другадѣ. Виж. и п. 25 бѣл. 5.

Та о́тиде До́йка у ко́мшина,
Да си ка́жит шчо со́нила тàіа.
Комши́ата, на До́йка іе́ *вèлит:*
„Ха́й ти́, До́йкье Негу́шанкье!
Но́йди, ка́жи на *тàтка*-ти,
На та́тка-ти Зафира́кьа!
Шчо си со́не ти со́нила!“
И о́тиде До́йка Негу́шанка
Да му ка́жит на тàтка си,
Шчо́ со́н та́іа ми со́нила.
Ушче ре́ч-та не ми іе до́рекла,
Лобу́т-паша те́льал *лйчит:*
„Шчо́ іе Ту́рчин до Ту́рчина,
Да се на́йдит пред гра́да Не́гуша,—
Кье се́чиме Негу́шани!“
Ушче те́льал *лйчба* не *ùзличил,*
Ока ка́мен кжрв но́сеше, —
Иссе́ко'а Негу́шани, —
Шчо іе ста́ро, посе́ко'а,
Шчо іе мла́до, порóби'а.

282.

Кьира и две робинкьи.

(Отъ Охридъ, слушана отъ пок. баба Арса Стрезова на 1855 год.)

За́спа Кьи́ра, за́спа ву́йна
Во ши́рокьи ба́хчи,
Пот цжрвен трж́ндафиль.
Окол' Кьи́ра, о́кол' ву́йна
Мо́ми бе́рат цфе́тіа:
„Ста́ни, Кьи́ро. ста́ни, ву́йно,
Ста́ни, неста́нала;
Да ми ви́диш, Кьи́ро, ву́йно,
Шчо́ добро по́минвит, —
Си́лни Жени́чери;
Да ми ви́диш, Кьи́ро, ву́йно,
Шчо́-добро ми но́сат, —
Две мла́ди ро́бини,
Две бе́ли Гжркьини, —
Де́войка и не́веста!
Девóйка-та, Кьùро, ву́йно,
Пла́чит и не́-плачит:
„Сно́шчи кжде-си́-беф? —
Во *тàтко'и* са́раи,
Во ма́йчини па́зу'и,
Во бра́то'и ску́то'и!“
Неве́ста-та, Кьи́ро, ву́йно,
Пла́чит, *мдшне* пла́чит:
„Сно́шчи кжде-си́-беф? —
Во сфе́кро'и са́раи,
Сфекжрвини ску́то'и,
Во мо́мче'и па́зу'и!
А мжшко ми де́те? —
Кдо'а му іе до́шло,
Са́кат да ми *цди цат!*“

283.

Султа́нъ-Махмудъ попленетъ отъ Френдзи.

(отъ Охридъ, слушана отъ пок. баба Арса Стрезова на 1855 год.).

Попленѝле-сé прóклети Фрéндзи,
Попленѝле-го цáрско-но дéте,
Цáрско-но дéте, цар-Султáн-Махмуд.
Си го зáнесле во Френскѫ́-земìа,
Та му ìа слéкле цáрска-нѫ́ рýба.
Та му óблекле фрéнска-нѫ́-рýба;
И му ìа слéкле шáл-нѫ́ кóшульа,
Та му óблекле фрéнска кóшульа;
И му 'и слéкле áл-на чáкшири,
Та му нàвреле фрéнскьи *бѐчфишча;*
И му *смѐтнале* цáрска кóруна,
Та му нáвреле фрéнско шàпчишче.
12. . . . . .

(Види се да е недовършена).

284.

Бальур войвода и Гѫ́ркьина робинка. [1])

(отъ Охридъ, слушана отъ пок. баба Арса Стрезова на 1855 год.).

О'згора *грѐдит* [2]) Бальур-вóйвода,
Со́-себе нóсит сѝлна-на вóйска,
Сѝлна-на вóйска, сфе Ени́черска;
Со́-себе нóсит мла́да рóбинка.
Мла́да рóбинка, бéла Гѫ́ркьина.
Кóндисал ми ѝе́ на Никóполе,
Курди́сале ми бéли чáджри,
За войвóдата, зéлен и цѫ́рвен.
Излегла ми ѝе бéла Гѫ́ркьина,
10Излегла ми ѝе, сéир да *чѝнит*,
Сéир да чѝнит сѝлна-на вóйска,
Дóгледал ми ìа Бальур вóйвода,

---

1) Виж. п. N-о 304 и др. у Братя Милад. п. N-о N-о 158, 174, 311, 403; Ст. Верковичь ж. п. N-о N-о 59, 249.

2) Рѣчь: *гредж*,=дохождамъ въ живий говоръ употрѣбява се въ Рѣсенско, Прѣспанско и Леринско; а *гредж*, въ Костурско. Въ Охридъ тази рѣчь се срѣща само у пѣснитѣ.

Тж ми се спушчил, ми ѝа по́грабил;
Ми іа до́несол во ну́сти Ко́лу́н;[1])
Тж ми ѝа *кла̀де прѐсто* да сто́ит,
Прѐсто да сто́ит, слу́га да слу́жит,
Слу́га да слу́жит лью́та ра̀кьиіа.
Слу́га ми слу́жит бе́ла Гѫ́ркьина,
Слу́га ми слу́жит и со́лдзи ро́нит,
Со̀лдзи ми ро́нит по бело́-лице,
Ми іа до́гледа Бальур-во́йвода
„Шчо слу́га слу́жиш и со́лдзи ро́ниш?
Да н' ти ѥ жа̀льба за пжрва́-любоф?"
—„Ха́й ти́, во́йводо, Бальур-во́йвода!
Не́ ми ѥ жальба за пжрва́-любоф.
Тук' ми ѥ жа́льба за мжшко́-дете;—
Сум г' оста́'ила во стред о́даіа;
Ко́'а му до́шло, да ми се *крѐнит*,
Да ми се кре́нит, да се *на̀цицат!*"
. . . . . .

(Недовършена).

285.

Ерина робина и бра́т іе́ Никола.[2])

(отъ Прекудримъ, испѣна отъ пок. дѣда Петка, отъ с. Бърчо'о).

Мо́ма Ерина, ско́ро ро́бена,
Ско́ро ро́бена, непоту́рчена,
Ми́лно се мо̀лит бра́ту Ни́колу:
„Ха̀й гьиди бра́те, бра́те Ни́кола!
Тж отку́пи ме от турскы́-рѫце;
Тж ти́е мно́гу не ти са̀кает, —
Ча́ша-на зла́то, по́л-чаша бѝсер!"
— „Ха́й-гьиди сѐстро, се́стро Ерино!
Тж іа не́-можа' да те о́ткупа';
Іас да си ѝмам ча́ша-на зла́то,
Ча́ша-на зла́то, по́л-чаша бѝсер,
Би ми но́сило лью́ба на́-гѫрло,

---

1) *Колун*, околия въ Юж. Албания, на югозападъ и съсѣдна съ Македония. Инакъ нарича се: *Колоня*.

2) Срав. С. Карадж. т. I п. N-о 301.

Люба на́-гжрло, кьéрка на́-чело,
Кьèрка на́-чело, дéте на́-капа!“
Мóма Ерина льýто прóкжлна:
„Хáй-гьиди брáте, брáте Ни́кола!
Тфóга-та льýба тýрци нóсиле;
Тфóга-та кьéрка, тýрска рóбина:
Тфóге-то дéте, тýрско сéисче!“
Кáко прóкжлна мóма Ерина,
Тж тáка му се клéтфи фáти'е:
Тж сфи́-те му се сфé потýрчи'е

286.

Косо'о-поле.

(отъ сжщий)

„Шчо ми грáчиш, гáвране мóре, на кáмен-от?
Али ти се, цжрно пи́ле море, мéсо ядит?
Ако ти се, — — —, мéсо ядит,
Тж пóйди си, — — —, во Кóсово:
Тáмо имат, — — —, благó-месо,
Благó-месо, — — —, од юнаци,
Од юнаци, — — —, бело́-лице,
Шчо ми грáчиш, гáвране море, на кáмен-от?
Али ти се, цжрно пи́ле мóре, водá-пиет?
Ако ти се, — — —, вòда пи́ет,
Тж пóйди си, — — —, на рáмно Кóсово;
Тáмо и́мат, — — —, студна́-вода,
Студна́-вода, — — —, од юнаци,
Од юнаци, — — —, цжрни́-очи!“

287.

Юнакъ раненъ. [1])

(отъ Прилѣпъ, слушана на 1861 год. отъ Хр. Пърцановъ).

Завжрнале до два́-снега,
До два́-снега, две пла́нинье.
Юнак лèжит с'ку́ршум у́дрен,
С' ку́ршум у́дрен в'дéсна рáка;
В' дèсна рáка сáбіа джржит,
С' лéва рáка кóња джржит;

1) Виж. N-о N-о 359, 363. Бр. Милад. п. N-о 246. Доз. Сам. п. N-о 3.

Ко́ньа дж́ржит, к о́ь-от ж́ржит,
Ко́нь-от ж́ржит и му *вѐлит;*
9 Ко́нь-от ве́лит да си о́'йме.

(Недовършена).

288.

Сиракъ Митре

(отъ Кукушь, слушана отъ покойний Дельо Гребеньаковъ презъ 1866 год.)

„Е бре Ми́тре, сира́к Ми́тре,
Ту́ку с' ма́йка, да́ без баща̀,
Тфо́й-та ма́йка чу́ждо пре́ла.
Чу́ждо пре́ла, чу́ждо *тка̀ла,*
Ту́ку те́бе, сира́к Ми́тре,
Ту́ку те́бе да изгле́де! [1])
Изгледа́-те, порас'на́-те,
Йо́шче ма́лко армаса́-те
За бе́ла Кьи́та Дойранли́ка.
По арма́с-от тре́тй-от ве́чер
Зо́др чинди́'а, 'ле́б *скжрди́'а*
За тфо́ia-та те́шка сфа́дба.
Дур' си Ми́тре калеса́ло
Ку́мове-то, сфа́тове-то, [2])
Кьи си 'о́йде за неве́ста,
За бе́ла Кьи́та Дойранли́ка.
Да́ си донесе́ неве́ста-та,
Си га́ донесе́ дури до́ма.
Уд [3]) утри́на ф'понеделник,
Да́ му *вѐле* нѐгоф ну́нко:
„Е, бре́ Ми́тре, сира́к-Митре!
Да м'испра́тиш до стре́т
ижкь-от, [4])
Ду [5]) ше́с' са́'ата на дале́ку!"
Испрати́ го не́гоф ну́нко,
Да̀ се вжрна́ на надзжде,
Да̀ се вжрна́ сира́к Митре.
Сре́шба иде да го сре́те;—
Тро́йца ту́рци Анадо́лци.
Анадо́лци, Гьиритли́и.
Го плени́ха сирак Ми́тре,
Го носи́ха на скье́лет',
На скье́ле-то, на Гьири́цко.
Да́ го фана̀ха за у́хо-то,
Го продава̀т мла̀до ро́пче,
Не́ма ни́кой да го ку́пе
Сира́к Ми́тре, мла̀до ро́пче.
Ка' си дочу́ хаджи-Мано́ль,
Хаджи Мано́ль, Гьиритли́а,
Да́ се сфали́ на скье́ле-то,
На скье́ле-то, на Гьири́та,
Да̀ им *вѐле* на труйца́-та,
Труи́ца ту́рци Анадо́лци,
Анадо́лци, Гьиритли́и:
„Е бре, Ту́рци, Анадо́лци!
Шчо́ му це́на ви' са́кате?"
Они *вѐльат,* 'ем гово́рат:
„Е бре Мано́ль, хаджи-Мано́ль
Не́ си вре́ден ро́б да ку́пиш,
Ни́е на не́го му са́каме

---

1) *Изледе,* Виж. п. N-о 21, бѣлѣжка 7.

2) Виж. п. N-о 3, бѣлѣжка 1.

3) Виж. п. N-о 4, бѣлѣжка 11.

4) *Пжкь-от*—пжть-тъ. Въ Кукушь, както и у други мѣста на югоизточна Македония, буква *т* въ този случай изговара се мегко, като *кь*. Виж. и пѣсень N-о 21 бѣлѣжка 24. Сжще е у Вратчанский говоръ.

5) Виж. п. Н-ро 2.

КАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПИЕ

Скѫпа цéна; — му сáкаме
До три тáса жолти фльорúни
И три тáса бéл карагрóш!“
Тогáй му е жáль падпáло;
Дá им *вèле*, ’ем говóре:
„Е бре тýрци Анадóлци,
Анадóлци, Гьиритлúи!
Хáйде, *вèле*, вúе пред мéне;
Какфú парú, *вèле*, вúе сáкате,
Такфú парú да ви дáджм!“
Дá си пойдé на маг’зú-те,
Дá им отфорú тéшкьи врáги,
Дá им дадé до трú тáса,
До трú тáса жóлти фльорúни
И три тáса бéл карагрóш.
Дà го юзé [1]) хаджи Манóль
Дá го юзé сирáк Мúтре,
Дá го носú на сарáе.
Он имаше ду двá сúна,
А соз нéго, ду трú сúна.
Дá им *вèле* на нéгуви-те, [2])
Нéгуви-те до двà сúна:
„Вúе бéхте ду двá брáта,
Ез ви купúх другá брáта,
На вàс брата, на мéн’ сúна.
Дали нéго да го дѫржам,
Или нéго да го пýшчам,
Да го пýшчам, да си ходе?“
И óни му *вèльат* и говóрат:
„*Хàрно* брáта да ни глéдаш,
Дур’ да нúе си дóйдеме; —
Хáрно рýхо да му прáвиш!“
Они рýхо, шчо носéха,
Шчо носéха чúста *сфѝта*;
А на нéго рýхо, шчо му правú,
Половúна от кадифé
Половúна чúста сѫрмá;
Да не рéчат оти му íе
Чéдо со парú купено.
Да си дойдé дéн Велúгден;
Дà пойдéха уд утрùна
На цѫркфа-та по Бóжа-та рéч.
Цѫркфа пушчú, си дойдéха.
Дá му *вèле* хаджи Манóль:
„Е бре Мúтре, мúли сúнко!
Да юзéми цѫрно шушé
Да нѫ [3]) слýжиш люта ракьúа!“
Дà си юзé цѫрно шушé,
Цѫрно шушé с’ люта ракьúа,
Дá го служú нéгоф *тèйко*
И негуви мúли брáте. [4])
Кѫде слýжба гьи слýжеше,
Негде-гóде сѫлдзи порóнваше.
Дугледá го нèгоф *тèйко*,
Нéгоф *тèйко*, хаджи Манóль,
И му *вèле*, ’ем говóре:
„Е бре Мúтре, мúли сúно!
Шчó ти тéбе тéшко падна,
Оти мène кье ме слýжиш,
На тфóй-от *тèйко*, хаджи Манóль,
И на тфóй-те ду два брáта?“
— „Е бре *тèйко*, хаджи Манóль!
Не ’м’ е тéшко оти тéбе,
Оти тóбе кьи те слýжам
И на мóй-те ду два брáта!
Езе имáх édна мáйка,
Она чýждо прéла, чýждо *ткàла*
Мéне, спрáк, изгледáла,
Ему мéне армасáла

---

1) *Юзѐ* = взе.

2) *Негуви-те* = *неговитѣ* вм. своитѣ. Въ Кукушь възвратното общепритѣжателно мѣстоим. *свой*, рѣчи, не е въ употрѣблѣние, а се замѣстява съ 3 лич. притяж. мѣстоим. *неговъ*.

3) *Нж* = ны. Вижъ Н-ро 22 бѣл. 3.

4) *Брате* = Братіе, брать, множ. число. Вижъ и. Н-ро 4 бѣл. 20.

За бе́ла Кьи́та Пулили́нка.[1]) Мѫ сретé'а, ме плени́ха!
Иó̀шче ма́лко, ужини́ла.[2]) Си остави́х невéста-та,
Ни́е адéт си имáхме, Си остави́х од два дéна!
Си имáхме в' пáш'-то сéло, Зар'ди нéа тéшко ми падна́,
Ни́е ку́м-от д' испра́шчаме И зарат' мóй та стáра мáйка!"
Ду шес' са́ата на далéку! . . . . . .
На надзѫ́де се повжрнѫ́х, (Види се да е недовършена.)

289.

Гѫрче Гьоргьиа и Фросина.[3])

(Отъ Охридъ, слушана отъ пок. Христа п. Иванчевъ Гроздинъ на 1875 год.)

Прдшета Гѫ́рче Гьóргьиа, *Прдшетаф* нис стред Iапино;
Прдшета нис' стрéд Iанино. Шчо ви́доф é дна нéвеста,
Шчо ви́дел é дна нéвеста, Очи-*ве* ми се зéдо'а,
Нéвеста, кьира Фрóсина, Ум-от кье си го зáгубеф
Очи-те му се зéдо'а, Од нейзи́на-та хуба́'ина!"
Ум-от кье си го пóгубит — „Шчо би́ла та́ia нèвеста,
От нейзи́на-та[4]) хуба́'ина, — Шчо би́ла тóлку хýбава,
Очи-те, два́-града пýльат: Таia ѣ кьира Фрóсина,
Вéжди-те, цѫ́рни гàйтани; Вели́-пашу[5]) любòвница!
Клéпкьите, крúльia ластò'ички; Хáйде бре Гѫ́рче Гьóргиа
Ли́це-то, двé-сжнца грéiат; Сóбери баш-тебáбиа,
Устата, как' злата́-чаша; Пóйди у кьи́ра Фрóсина,
Зѫ́би-те, как' дробéн-бисер; Да ia фѫ́рлиме вó-море;
Гѫ́рло-то, как' месéчина; Оти мéне ме кѫ́лнала
Стáва та, тѫ́нка сéльвиа: Мóia-та снá'а Вéзирска:
Кóса-та, дóлга лóзница. Хай Али́-паша, Вéзиру,
Отиде Гѫ́рче Гьóргьиа, Хáрам ти би́ло мóю-то,
Отиде при Алѝ-паша: Шчо ти сум úзмет стóрила;
„Хàй Али́-паша, Вéзиру! Фрóсина да ia зáгубиш!"

---

1) *Пулилѝнка* = Полеялѝнка или Полеянѝнка и Дорянлѝка е сжщето, тъй като гр. Дорянъ отъ мѣстнитѣ жители се назовава Пулинъ и Полеянино. За този гр. вижъ Пер. сп. „Читалище год. 1870 стр. 478 „описъ на учеб. зав. въ Полеяно-Кукушкаая окржжность".

2) *Ужинила* = оженила

3) Вижъ послѣдующата.

4) *Нейзина* = нейна.

5) *Вели-Паша*, Али-Пашинъ братъ.

Отиде Гѫ́рче Гьо́ргьиа,
Си со́бра баш-тебá́биа,
Ойде у Кьира Фро́сина.
Го́ворит Гѫ́рче Гьо́ргьиа:
„Ха́й ти́ Фро́сино, Гжркьино!
Облечи ру́ба ѝа́й *харна;*
Кье т' но́симе при Али́-паша.
При Али́-паша Ве́зир-от!“
Го́ворит кьира Фро́сина:
„Ха́й ти́, бре Гѫ́рче Гьо́ргьиіа.
На Али́-паша гра́матик.
Не ме́-носиш при Али́-паша,
Тук' кье ме фѫ́рлиш во́-море!
Ха́йде, бре Гѫ́рче, Гьо́ргьиіа!
Іас не́шчо кье т' се по́мольам;
Да ше ме ме́не по́минвиш,
По́минвиш нис стред Іанино;
Тук' да ме ме́не по́миниш
Низ мо́й-те пу́сти дру́гачкьи,
Да се о́простам со́-ними;
Да н' ме по́минвиш ф' ча̀ршиа,
Да не ме ме́не пу́леет
Сфи́-те, да ми се сме́еет,
От' кье ме фѫ́рлиш во́-море!“
Кьи́ниса кьира Фро́сина
З' Гѫ́рчето кьир Гьо́ргиіа;
Тж си іа фѫ́рли во́-море! [1])

290.

Али-паша Іанинскьи и негова смѫ́рть. [2])

(Слушана отъ сѫщий).

Фро́сина се́дит на́-врата,
На шаре́н-гьергьеф вѐзеше,
Ли́це-ѝе́ сѫ́нце гре́еше.
По́мина, шчо ми на́мина
Од Али́-паша гра́матик,
Фросина ми іа до́гледа.
Фро́сине шчо ѝе́ *вѐлеше*:
„Фро́сино, мо́ме Фро́сино!
Скри́ си го ли́це ху́баво
Во копри́нена ша́миіа;
На́-диван сѐдит па́ша-та
Со шаре́на-та [3]) ду́льбиа,
Да н' те́, Фро́сино, до́гледат;
Да не ти пу́шчит ка́вази,
Да не ти те́бе на́рѫчат,
Ве́чер да го́тфиш ве́чера;
Да не ти до́йдит на̀ конак!“
Ко́га гра̀матик *збо́рвеше,*

---

1) Тъй като при г. Янино море нѣма, а езеро, трѣба подъ първото име да се разумѣва второто значение.

2) Вижь прѣдидущата пѣсень.

3) У западно Македонското Българ. нарѣчие освѣнъ, въ Костурско, ударението бие обикновенно на третий слогъ на рѣчьта, като послѣдний слогъ броимъ за първъ. Когато обаче до нѣкоя троесложна рѣчь се притури и членътъ или друга нѣкоя еднослоҗна въ егклитическо положение, която може да се счисли като съставна часть на първата рѣчь, тога ударението ѝ се сваля на подолний ѝ слогъ, да дойде като на третий. Така казвать: *шàрена, шàрено,* а съ членътъ: *шарѐна-та, шарѐно-то, шарѐни-те; мàйчини, сèстрино, брàтови;* и *майчѝни-ми, сестрѝно-ти, братòви-му* и пр. Повече другадѣ.

Сéир пáша-та *чàнеше*
Со шарéна-та дýльбиа.
Ушч' рéч-та не ми лóрече,
Ето сé двáйца кáвази,
Од Алú-паша прáтени;
На Фрóсина íе *вèлеет:*
„Фрóсино, мóме хýбаво!
Здравó-жив' од Алù-паша,
Мнóгу те пáша пóздравіат,
Вóчер да гóтфиш вéчера:
Во шарéно-то óдайче
Мúндери да испóстелиш,
Пáша-та да го *прèчекаш!*“
Хáлал íе бúло Фрóсине,
Бжргу им джýап дáваше,
'Ич гáйле шчо им нéмаше.
„Хàй-море двáйца кáвази,
Од Алú-паша прáтени!
Здравó-живо Алú-пашу,
Мнóгу го пáша пóздравіам;
Да не се мáмит, да úдит
Вèчер; — вéчера нé-готфам,
Одайче не испòстельвам,
Нéможам пáша да чéкам,
Ни пáк прет пáша úзлегвам;
Зашчо сум мóме 'рúс'іанче
Зашчо сум вéра кжрстена!“
Кáвази се разльýти'іа,
На чáс се нáзад врàти'іа,
Алú-пашу му кáжвеет:
„Здравó-живо от Фрóсина,
Мнóгу те тéбе пóздравіат;—
Да не се мáмиш, да 'óдиш
Вéчеръ; — вèчера нé-готфит,
Одайче не испóстельвит,
Ни пáк те тéбе *прèчекфит*,
Ни пàк прéт-тебе úзлегвит;
Зашч' бúло мóме 'рúс'іанче,
Зашч' бúло вéра ржрстена!“
Пáша-та кье се спáлаит,
Нúгде го мéсто нé-земат!
Двà-три дни врéме нé-стоіа,
Хáбер-от дóйде óт-Стамбол;—
Дóйдо'а сúлни кáвази,
Глá'а-та да м' іа зéмеет!
Глá'а-та му я зéдо'а!
Гла'а-та кье м' іá *шèтеет*
Низ Іанúйскьи-те чàршии,
По тúе тéсни сóкаци.
'Абер íе дóйде Фрóсине:
„Фрóсино, мóме хýбаво!
'Арен ти 'ábер пóсиме,
Гóлем ти бáкшиш сáкаме; —
Алù-паша го прéсекле,
Глá'а-та му іá *шèтеет*
Оние двáйца кáвази!
Излези, Фрóсе, да вùдиш
Низ óние тèмни сóкаци!“
Излезе Фроса да вúдит
От шарéно-то óдайче,
Низ малéчкото пéнджерче,—
Іанино сжнце úгреіа;
Глá'а-та ми іа дóгледа.
Кáвази шчо си *збдрве'а:*
„Фрóснно, мóме хáбаво!
Ти ми го вèкоф úзгоре,
Да би те Гóспод úзгəрел!“
Фрóсина ми 'и рáзбрала;
Фрóсина ми се úстрами,
Нжтре си влéзе в' óдайче, —
Іанино сжнце зáгьина.

291.

Сѫрбинъ [1]) и Гѫрче Костурче. [2])

(Отъ преку-Дримъ, слушана отъ пок. дѣда Петка, отъ село Бърчо'о на 1865 г.)

Расфѫ́рлиле те́шка-*на* ве́ригьиа,
Ко́му две́-сте, ко́му три́ста,
А Сѫ́рбину 'и́лъіада ду́кати,
Зашчо и́мал ху́ба'а нѐвеста.
Ту́ку би́ет рѫ́це от ко́лена.
Го до́гледа него́'а-та ма́йка:
„А Сѫ́рбине, мо́ре ми́ли си́нко:
А шчо́-биеш рѫ́це от ко́лена?"
—„Мори ма́йко, мила́-майко!
Расфѫ́рлиле те́шка-*на* те́фтера,
Кому три́ста, ко́му петсто́тини,
А ме́не ми па́дна 'и́лъіада ду́кати,
Зашчо ми е не́веста ху́ба'а!
Со шч' кье пла́там ца́рска-*на* ми́рпа?
Кье про́да'ам ху́ба'а вѐвеста,
Кье про́да'ам со 'се мжшко́-дете,
Да си плàтам ца́рска-*на* ми́рпа!"
—„Ха́й ти́, си́нко, а Сѫ́рбине!
Не про́да'ай ху́баа, не́веста.
Ти си и́маш мно́гу-*не зàгони*; [3])
Прода'й-си-'и поло'йната,
Да си пла́тиш ца́рска-*на* ми́рпа!"
—„Мори ма́йко, мила́-майко!
Загни-те не́ль' ни се́ по́требни! —
Идет стàрос', и́дет бо́лес',
Со шчо́ кье си ни́ие жи́виме?
Ти́ие по́фтур де́фтер кье ни фѫ́рлеет.
Кье про́да'ам хуба'а не́веста,
По́фтур кье се іас бженам, —
Кье си зе́мам не'еста по́-гѫрда!"

---

1) *Сѫрбинъ*, собственно име, което у нашитѣ мѣста рѣдко се употрѣбява, особито по села-та.

2) Вижъ п. No 87, 120, 137, 139. В. Качанов. п. No 90, 181. Ив. Богор. п. No 29. В. Карадж. т. I п. No 725. С. П. С. кн. XV стр. 891. Иб. П. С. Кн. XI—XII стр.147.

3) *Загони*, = ниви.

Шчо ѣ́ *вѐлит* мла́де Сѫрбу́нице:
„Сѫрбу́нице, ху́ба'а не́весто!
Отфо́ри-си тфо́и-те ко́фчедзи,
Извàди си ру́ба невéстинска,
Промéни се, как' за́ мен' си до́шла:
Не́ ка́ниле нà-гости, да хо́'йме!
Зему́-си-го и мѫ́шко-то де́ге,
Зему́ си-го, на́-гости да хо́'йме!"
Та́ia си не́маше фа́ра и ро́днина,
Та на́-гости да хо́деет?!
Тук' ia о́днесе на бе́ла ча́ршиia:
Кла́де те́льал на́-пазар да ви́кат:
„Се про́да'ат ху́ба'а не́веста,
Се про́да'ат со 'се́ мѫшко́-дете:
Кой кье се на́йдит юнак да а́ ку́пит,
Да ми да́йт пет 'и́льяди ду́кат'!"
Ндкой ми се, бо́гме, не на́емат;
Ми се на́йме цѫ́рна Ара́пина, —
Горна бу́за *вѝлица* по́криват,
А до́лпа-та, до цѫ́рни-те о́чи.
IA пàзарит ху́ба'а не́веста.
Шчо ми ви́кна ху́ба'а не́ввеста,
Шчо ми ви́кна ко́лку глас ia дѫ́ржит:
А Сѫ́рбине, ми́ли стопа́нине!
Ха́рам ти би́ло и́змет, шчо сум ти сто́рила
За́шч' ме про́да'аш цѫ́рна-Ара́пину?
Лель, про́да'й-ме на ве́ра кѫ́рстена!"
Се со́брале от 'се́-та [1]) ча́ршиia, —
Нажа́лило им се за ху́ба'а не́веста
Кѫде пи́шчит како пи́ле в'го́ра.
Ми со́брале на́ри по 'се́-та ча́ршиia,
Ара́пину на́зад да му вра́тат.
Исте́ра'е цѫ́рна Ара́пина.
Шчо ми до̀йде е́дно лу́до Гѫ́рче
Лудо Гѫ́рче, не́знайно де́лифче:
„Ха́й Сѫ́рбине, тѝ, до́бор юначе!
Да́й ми ме́не ху́ба'а не́веста,
Да́й ми ме́не со 'се́ мѫшко́-дете,
Да ти да̀'ам пет 'ильяди ду́кат'!"

1) *'Се-та*, = всѫ-та, всичка-та.

Си ја зе́де ху́бава не́веста,
Си ја зе́де со 'се́ мжшко́-дете.
„Да ја но́сит во не́гоф ви́льает.
Шчо 'о́деле три́-дни и три́-ношчи.
Ми до́йдо'е во не́го'й дво́ро'и.
Ми ви́ка'е по́пои, ку́мо'и,
Ми о́'йдо'е ф' цӂ́ркфи, мана́стири.
ІА ве́нча'ет ху́ба'а не́веста.
Шчо ми до́йде е́дно лепо́-пиле,
Шчо ми пе́ит пе́сма глассо́'ита:
„Ха́й ти́, Бо́же, Ви́шени Го́споде!
Кӂ́й се чу́ло, Бо́же, и ви́дело,
Бра́т и се́стра да ми се ве́нчает!"
ІА ве́нча'а ху́ба'а не́веста,
То́гай *вѐлит* о́на лу́до Гӂ́рче:
„Сӂрби́нице, ху́ба'а не́весто!
Аль' слу́шаше как' пи́ле пѐеше?"
— „Ха́й тѝ, Гӂ́рче, нѐзнайно де́лифче!
Се́га ми је́, море́, ле́тно вре́ме;
Та́ка му је́ на пи́ле пе́сма-та.
Кждѐ-ти-се посте́ли-те,
Да по́стельам ша́рена о́даіа.
Ми́ње ма́лу да си поле́гниме?
Оти сум си мно́гу умо́рено, —
Сум и́дело три́-дни и три́-ношчи!"
Шчо ми вле́зе ху́ба'а не́веста,
Ми по́стельвит ф' ша́рена о́даіа,
Ама юнах на́-врата ми сто́ит.
На́к ми до́йде о́на лено́-пиле.
Ми се ка́чи на ви́сокьи' ди́ван.
Шчо ми пе́ит о́наа̀ ле́па пе́сма:
„Ха́й ти́, Бо́же, Вѝшени Го́споде![1])
Кӂ́й се чу́ло, Бо́же, и ви́дело,
Бра̀т и се́стра да ми се за́любат.
Да ми спи́ее во е́дна по́стелья?!
То́гай *вѐлит* Гӂ́рче на не́веста:
„Сӂрбѝнице, ху́ба'а не́весто!
Даль' с' и́мало не́кога бра́та?"

---

1) *Господе* у насъ никога не казвать, а всекога: *Го́споди*, зв. над'; нъ види се, по селата сѫществува рѣдко тази неправила форма на зв. падежъ.

—„Кóга бéше голéмо-то плéнст'о,
Нé поплéни'ье, рóбье нé зéдо'е,
Поплéни'е и мáйка и *тàтка!*
IАс си úмаф éдно мúло брáте,
Едно брáте мáло'о, на *бдсица;*
А нéзнам дáль' ье жúво úли ье ýмрено!“
—„Сжрбúнице, хýба'а нéвесто!
Даль' úмаше брáт-ти нéшчо нúшан?“
—„Хáй тй, Гжрче, нéзнайно дèлифче!
Ми úмаше гóлема нúшана, —
На десна́-нога мáл-пжрст ми нéмаше!“
Тóга'й *вèлит* óна лýдо Гжрче:
„Сжрбúнице, хýба'а нéвесто!
Слечú-ми-го ти́ дéсний-*оф скòрен,*
Оту пóсле да си полéгниме!“
Му го слéче нéму дéсен *скòрен.*
Кóга вúде гóлема нúшана, —
На десна́-нога мàл-пжрст ми нéмаше;
Ми ста́на'е, ми се *избàци'е,*
И от сóлдзи, кьúшка с'истóпи'е!
„Мáлчи, сéстро, сéстро Ангьéлино!
Да тó'ара' три тó'ари 'ázно,
Да те нóса' нàзад у Сжрбина!“
Ми тó'ари три тó'ара 'ázно,
И си зéде хýба'а нèвеста
Со 'се óна лýдо мжшкó-дете,
Та м' ia нóсит нáзод, на Сжрбина.
Кóга зóра ми се обзóрила,
Ми се кàчи Сжрбин, добáр-юнак,
Ми се кàчи на вúсокьи дúван;
Се *рàсцули* по пóле шúроко,
IА дóгле'а хýба'а нéвеста,
И ми влéзе ф'шàрена óдаia,
Та ié *вèлит* на сфóia старá-майка:
„Мори мàйко, мúла мóia мáйко!
Тук' ми врáшчеет хýба'а нéвеста,
Шчо ма́'ана тóй нéйзе ié нáйде!
А ia 'сú-те пáри 'и пóтрошиф;
Тéфтер си плáтиф и бóрдж-от си плàтиф; —
Пáра нéмат вéкье у юнака!“
Шчо ми дóйде до пжтна-та врáта,

Шчо ми дȍйде о́на лу́до Гӂ́рче,
Шчо ми клюкат, дур' кье іа *дскӂршит;*
А ни́кой *нȁдвор* не му ȕзлегвит,
Не ȕзлегвит, по́рти да о́тфорит.
То́гай *вȅлит* Сӂ́рбин, добо́р-юнак:
„Сле́зи, мȁйко, по́рти отфо́ри му,
Оти іас не си ȕздегвам. . . .“
Шчо ми сле́зе Сӂрби́но'а мȁйка,
Ми о́тфори пӂ́тни те́шкьи по́рти.
Шчо ié *вȅлит* ȍна лу́до Гӂ́рче:
„Мори ба́бо, Сӂрби́но'а мȁйко!
Камȍ-ти-го Сӂ́рбин, добо́р-юнак?
Не́ка слȅзит Сӂ́рбин, добо́р-юнак,
Да расто́'арит три то́'ари 'а́зно
И да си зе́'йт ху́бл'а не́веста,
Да си ӣ́ зȅ'йт со 'се́ мӂшко́-дете!“
Ми се кȁчи него́'а-та ма́йка,
Ми се ка́чи го́ре, в' о́даіа и му *вȅлит:*
„Ха́й Сӂ́рбине, мои ми́ли си́нко!
Та сле́зи си до́лу, в' рамни́-дворье;
Расто́'ари три то́'ари 'а́зно
И зе́ми си ху́ба'а не́веста,
Земи́-си-іа со 'се́ мӂшко́-дете!“
Шчо ми сле́зе Сӂ́рбин, добо́р-юнак,
Шчо ми сле́зе в' о́ние рамни́-дворье;
Не расто́'арвит три то́'ари 'а́зно,
Тук' му ви́кат: „Добре́-дошод, Гӂ́рче,
Добре́-дошол, Гӂ́рче, не́знайно де́лифче!
Шчо ми́-врашчаш ху́ба'а не́веста?
Шчо ка́бает ти́ не́йзе ié нȁйде! —
Іас па́ри-те, 'си́-те 'и по́'арджиф,
Не́мам па́ри назад да ти вра́там!“
—„А Сӂ́рбине, мо́іа зета́шине!
Расто́'ари три то́'ари 'а́зно
И зе́ми́ си ху́ба'а не́веста,
Ху́ба'а нȅвеста, мо́іа мила́-сестра;
И нȁ-ми-ти тфо́ю ми́ло си́нче,
Тфо́ю си́нче, мо́ю ми́ло вну́че!“
Ми 'и дӂ́ржа три не́дели на́-гости-
Па́к 'и ка́чи па бӂ́рзи-*не* ко́ньи,
Та си по́йде при шу́ра си.

Си сѐдо'а шес' не́дели на́-гости.
Кога 'и пра́шчаше да си 'о́деет,
Го́лем да́р ми 'и подà рило, —
На сфа́кьа си копри́нена *кдшулья;*
На се́стра си ху́ба'а шàмиіа,
На де́те-то тину́с-фефче.
Та до́йдо'е дур' до́ма си;
|А на́йдо'е ала́йка-та.
|А на́йдо'е кжде пла́чит.
Зашчо ми се заба́'иле.

292.

Деника девойка и юнаци. [1])

(Отъ Дебърско; записалъ въ Солунъ учит. Ал. М. Битраковъ, който я слушалъ на 1882 г. отъ живущитѣ въ този градъ Дебрани.)

Со́брале, си се на́брале
До три́ста, две́сте юнаци;
Со́брале, ми се на́брале
Го́ре, на во́рф [2]) на пла́нина.
Та' ми сле́го'е до́лу, ф'се́ла-та.
До́лу, ф' се́ла-та, на 'ла́дна ме́'ана.
Слу́га 'и слу́жит Де́ника де́войка.
'Си́-те ѕе́ не́йзе ча́ша позе́до'е,
'Си́-те ѕа не́ѕа за́-рока [3]) фà ти'е.
Де́ника им *вѐлит,* го́ворит:
„Ей юнаци, до̀бри юнаци:
Не́ ѕе'у́нер за́-рока [3]) фà кьанье;
Ко́й ѕе юнак Ду́наф да пре́пливат,
То́й кьа зе́мат Де́ника де́войка!“
'Сѝ-те ми се в' зе́ми опу́ли'е,
Са́де е́ден не ми се о́пули;
То́й ми бе́ше Сто́ian де́лиа;
„|Ас кьа плѝвам бе́лего Ду́нафа.“

---

1) Виж. п. Н. 488. Милад. п. Н. 198. Н. Бончевъ п. Н. 81. В. Качановс. п. Н. 56.

2) *Ворф,* = върхъ, по Дебърски. Виж. въ языков. бѣл. ч. Ш.

3) *Рока,* = ржка; тамже.

Ми пре́пливал до́-стреде Ду́нафа,
От' ми ви́кна Сто́іан, да ми ви́кат:
„Ей ви' ва́ми, ве́рна дру́жино,
Ме по́голтна ру́ба до ко́лена:"
'Си́-те му се не́му посме́іае.
От' ми ско́кна Де́ника де́войка,
Да ми фа́тит Сто́іана де́лиа.
Отго́вори ѣ́ Сто́іан де́лиа:
„Ай ти́ те́бе, Де́никье де́войкье;
Не ме по́голтна ру́ба до ко́лена;
Да ви́диме мо́іа-*ва* дру́жина,
Да ви́диме шчо́-вера и́мает."

293.

Сиромахъ Тодоръ и Тодорица продадена. [1])

(Отъ Охридъ, слушана отъ покойната ми съпруга Наумка п. [Иванчева] Гроздинъ на 1874 година).

„А То́доре, а ми́ли *стдиане!*
Ве́кье ми се здоде́ало от те́шко-*во кѫ̀мато!*
Еден по́йдвит, *двайца* до́йдвеет;
Ве́кье ми се здоде́ало, *стдиане!*
Иль' ти́ ме́не, мла̀да пата́ксай ме,
Иль' ти́ ме́не, мла́да прода'име!"
То́га ѣ́ се отго́'ори кле́ти То́дор:
„Тодо́рице, а ми́ла *стдианко!*
Да те те́бе ѣ́ас мла́да па́таксам,
Ни́шчо фа́йде не би се сто́рило;
Ама ѣ́ас те́бе, мла́да, да про́да'ам,
Да про́платам малу́-многу не́шчо!"
И ѣ́ ре́че То́дор сиро́машец:
„Тодо́рице, а ми́ла *стдианко!*
ІА вле́зи си в' зе́мѣени кье́рали,
Отключи-си пле́тени ко́фчедзи,
Облѐчи си ру́'о невѐстинско;
Та ѣ́ас те́бе, мла́да, да дро́да'ам!"
Та си вле́зе Тодо́рица мла́да,
Та си вле́зе в' зе́мѣени кье́рали,

---

1) Виж. п. Н. 291, 310 Милад. п. Н. 87, 120, 137, 139. В. Качанов. п.

Си о́тфори плéтени кóфчедзи,
Си óблече ру́'о невéстинско,
Си úзлезе во рàмни двóро'и.
Та ѝ ви́де Тóдор сирóмашец:
Се прегѫ́рна'а со мла́да нéвеста, —
От жа́льо'и, от пла́ко'й
Дури зéмна се увúрила!
С' излéго'а от пóрта-та *нàдвор;*
По'óде'а, шчо ми по'óде'а,
Сустрéти'а цѫ́рна Арàнина;
„Добрó-ютро, цѫ́рна Ара́нино!“
—„Да́й Бог дóбро, мла̀ди каýрине!
Дéка хóдиш со мла́да нéвеста?“
Се отгó'ори Тóдор сирóмашец:
„Шчо нé-покрил Гóспод, и іас не пóкривам, —
Ме ѝ́внало тéшко-*но кàмато,* [1]) —
ІА прóда'ам мла́да-*ва* [2]) нéвеста,
Малý-многу іас да се прóплатам!“
—„Кóлку сáкаш за мла́да нèвеста?“
—„Сто й седýмдесет и сéдум хѝльіади!“
Одбрóіала цѫ́рна Ара́нина
Сто й седýмдесет и сéдум хúльіади,
Си ѝ зéла плàда-*на* нéвеста.
Жàль ѝ́ пáдна Тодóрице мла́де, [3])
Тóга ви́кна *стѣиану,* Тóдору:
„А Тóдоре, а мúли *стѣиане!*
Али *'ѣлку* пóмни не помúнафме,
Шчо ме да́де з' *двàа* цѫ́рна Ара́пина?!“
Жа́ль му пàдна Тóдор' сирóмаху,
Нáзад врáти цѫ́рна Ара́пину
Сто й седýмдесет и сéдум хѝльіади,
Си іа зѐде мла́да Тодóрица.
По'óде'а, шчо ми по'óдеа,
Сустрéто'а младо Ѥни́черче:
„Бог нóмагай, мла́ди каýрине!“
—„Да́й Бог дóбро, мла́до Ѥни́черче!“

---

1) *Камато,* = дѣлгъ или данокъ. Виж. и п. Н. 318 бѣл. 1. Тази речь въ живий говоръ днесь не сжществува.

2) *Млада-ва,* послѣдний слогъ *ва* е членъ ж. р., за който повече ще се каже въ языков. бѣл. у ч. Ш.

3) *Тодорице младе,* = дат. падежъ.

— „Дéка хóдиш со мла́да не́веста?“
— „Шчо не́-покрил Гóспод, и іас не пóкривам, —
Ме іахнало тéшко-*но кàмато*,
ІА’ прóда’ам мла́да-*ва* не́веста,
Малý-многу іас да се прóплатам!“
— „Кóлку сáкаш за мла́да нóвеста!“
— „Сто-й седýмдесет и сéдум хúльіади!“
Тóга му вúкна на мла́до хазна́тарче:
„Одбрóи-у на мла́ди каýрина
Сто й седýмдесет и сéдум хúліади.“
Му óтброіа мла́до хазна́тарче,
Му óтброіа сúромах — Тодору
Сто й седýмдесет и сéдум хúльгди:
Си іа зéде мла́да Тодóрица.
Си кóндиса на шùроко пóле,
Курдúса’а бéла-*на* чàджра;
Си іа зéде мла́да Тодóрица
Во бéла-на нéго’а чáджра.
Си іа, *гьùбат* како мжж и жéна.
Кондúсало éдно лепó-пиле,
Кондúсало на бéла чáджра;
Шчо ми вúкна лéпо да ми пéит:
„Кжй се чýло и кжй се вúдело.
Брат и сéстра да ми се любеет?“
Ми úзлезе мла́до ІЕнúчерче,
Стрéли фжрльат на лéпо-*но* пúле;
Ни пùле ми се зáмжлчфит,
Ни стрéли го погóдвеет.
Тóга влéзе ІЕнúчерче мла́до,
Тóга влéзе под бéла чáджра,
И іе *вèлит* мла́де Тодóрице: (3)
„Да не úмаш нéшчо рóд рóднина?
Или бра́та или братýчеда,
Братýчеда или побрàтима?“
Тóга *вèлит* мла̀да Тодóрица:
Нúто брàта úмам, нúто побрáтима,
Нúто рóда úмам, нúто пàк рóднина;
Сàмо ùмаф éдно мúло бráте;
Кóга бéше úшче малéчкаво,
Пóмина сúлна вóйска и то’ ни зáгьина:“
Тóга рéче мла́до ІЕнúчерче:

„Али ú̀мат тó'а нéшчо нúшан,
Али ù̀мат тфóй-от мили брáтец?“
— „Нúшан úмат на десна-тá-нога; —
Кóга бéше *мдшше* малéчкаво,
Му úзгоре деснатá-нога
И му пà̀дна от деснà-нога пáлец;
Тó'а, нúшан úмат мóй-от брáтец!“
И ié рéче пáша, младо Ienúчерче;
„Истжргни ми мóи дéсен *скдрен*,
Да не ти сýм тфóи мúли брáтец!“
Му úстжргна Тодóрица млà̀да,
Му úстжргна от деснá-нога *скдрен*.
Кóга вúде, от деснá-нога *идлец*,
От деснá-нога *идлец*-от му пáднат!
Тóга тúie *двáйца* се прегжрна'а,
От сóлдзи, дури зéмia се ýвпри!
Си úзлезе млáдо Ienúчерче,
Си úзлезе от бéла чáджра,
Го пóвика млáдо 'азнáтарче:
„А éйгьиди, млáдо 'азнáтарче!
Шýшчи бжргу чúфте-*но* тáтари,
Да фтáсеет млáди каýрина,
Шчо му броя сто й седýмдесет и седум хúliади,“
Си дóпушчи млáдо 'азнà̀тарче,
Си дóпушчи чúфте-*но* татари,
Го фтáса'а Тóдора сúромах:
„Бóг те ýбил, млáда Тодóрице!
Шч' *длку 'вдка* тú мéне ме мжчиш?
Иль' и нéго тú го не бéндиса?“
Го донéсо'а сúромах Тóдора,
Го донéсо'а под бéла чáджра.
Му дóказа млáдо Ienúчерче
Сфè, шчо нéму му дóшло нá-глава,
И му дáде сúромах Тóдору,
Седýмдесет и сéдум хúльiади,
И му рéче на млади Тóдора:
С' тúie седýмдесет ú седум хúльiади
Да си плáтиш тéшко-то *кдмато*,
А со *двіе*, за да си пóминиш,
Да пóминиш жúвот со сéстрами!“

294.

Василица.

(Отъ Охридъ слуша се отъ мнозина, като по-нова).

„Васи́лице, мла́да не́весто!
Шчо кро́тко хо́диш на̀-вода?
Дали ти те́жат сто́мни-те?
Дали ти те́жит гье́рдан-от,
Или ти тѐжит стре́бро-то?“
— „Нито ми те́жат сто́мни-те,
Нито ми те́жит стре́бро-то,
Нито ми те́жит гье́рдан-от;
Туку ми те́жит ме́рак-от!
Ме́рак-от ми ѣ на́-сарай,
На́-сарай, пу́ста хапца́'ана!“
— „Васи́лице, мла́да не́весто!
Ха́й да 'одиме на́-сарай,
На̀-сарай, пу́ста хапца̀'ана,
Да си го ви́диш ме́рак-от!“
— „Фче́ра сум би́ла на̀-сарай,
На́-сарай, пу́ста хапца́'ана,
Ме́рак-от сум си ви́дела, —
Со беле́зии на́-ржце,
Со бука́гьии на́-нодзе,
Со дро́бен зи́нджир на́-гжрло.
Фе́рман-от пу́сти му до́йде,
Пу́стий-от фе́рман пе́ѣше:
Во пу́сти Со́лун да 'о́дит,
Во соля́нска-та хапца̀'ана!“

295.

Марко и сестра му Мариа. [1])

(Отъ Гумендже, — Воденско 'или отъ Кукушь, записалъ на 1883 год. покойний учитель Н. Пантовъ, родомъ изъ Кукушь).

Ма̀рко и́де од го́ра зеле́на,
Се́стра му Мари́а, од во́да студе́на,
Та му *вѐле, вѐле* 'ем гово́ре:
„Ва̀рай, бра́то, ми́ли бра̀то!
Шчо си́ то́лко кахжрли́а, —
Бу́йно ко́пе належи́то по́сиш.
Саму́р калпа́к, над очи́-те?“
Он и́ *вѐле, еѐле* 'ем гово́ре:
„Ва́рай, се́стро, ми́ла се́стро!
Ди́ль ми пи́таш, се́стро, да ти ка́жам:
Ка' си и́дах од го́ра зеле́на,
Ка' си дойде́х до стре́т пжкь-от;
Та́м' имаше 'ла̀дна ме'а́на;
На ме'а́на, е́дно ма́лко де́те,

1) Видище се и другадѣ изъ сжщ. сб. и Доз. хайд. н. Н-ро 30 Бъл. кн. г. I ч. I ст. 159.

Едно ма́лко де́те, мла́до ме'анджи́че,
Мла̀до ме'анджи́че, мла́до Ми'аи́лче;
Кни́га глѐде, сѐстро, сѫ́лдзи ро́не!
Езе му рече́х, се́стро, „помо́жи Бог!“
От шчо бе́ше о́но ф'кни́га завлезе́ло,
Оно на ме́не, се́стро, не ми отговори́ло,
Та ми е *мѡ̀ше* жа̀ль падна́ло;
Та си махна́х, се́стро, з'бу́ѭно ко́не,
Та го юдри́х, —, в' бе́ли гѫ́рди,
На ме́сто-то, —, де́те го̀ остави́х!
Оно би́ло, —, едно́ кѫ́метли́а,
Едно́ кѫ́метли́а, —, мегю де́вет се́стри,
Со ма́йка, —, дури до де́сет!
Сега́, се́стро ме́не кьи ме загу́бат,
Ме́не кьи ме загу́бат, —, на не́гово ме́сто!“
Тога́'й *вѐле* сестра́ му Мари́а:
„Ва́рай, бра́те. Ма́рко, ми́ли бра́то!
Нѝмо' бе́ри кахѫ́р, касаве́т; —
Езе и́мам, бра́то, дури де́вет си́на;
Помале́чок, бра́то, на те́бе уме́се;
Не́го кьи го да̀дам, него зар'ди́ те́бе,
Не́го зар'ди те́бе, на тфо́ето ме́сто!“
Дома́ си отиде́ сестра́ му Мари́а
И пушчи́ най-мале́чкьий-о си́н за Ма̀рка.

296.

IАньо и турски паша отъ Басаре. [1])

(Отъ Софийско, записалъ Н. Пр. Отецъ Игнатий Рилский, бившій ректоръ на Духовната Симинария въ гр. Самоковъ).

Що е вре́ва у гора зеле́на?
Даль' са́ ву́ци или са́ айду́ци?
—Ни са́ ву́ци ни ми са̀ айду́ци,
Не́ло си е́ IАньо од Баса́ре.
Та збору́е с'паша́, ту́рчин од Баса́ре:
„'Ва́ла те́бе, IАньо од Баса́ре!
Же́ни си́на, да ти даде́м дево́йкьа!“
А IАньо се́ чу́дом почуди́ло:
„Дали си́ну ве́ра да проме́ньим,

1) Виж. п. Н-ро 42 В. Качанов. п. Н-ро 213. В. Чолак. п. Н-ро 85 В. Карадж. т. II. п. Н-ро 32. и т. III п. Н-ро 6.

Или па́шу 'атѫ́р да расту́рим?
Бо́ле си́ну ве́ра да проме́ньим;
Не́чем па́шу 'атѫ́р да расту́рим!"
Па' е собра́л петстоти́н сфатове,
Па' си 'о́йде кот паша од Баса́ре:
Па' го сре́ща гьи́здава дево́йкьа.
Ту́рска мома́, Бу́гарско плете́нье.
Па' се чу́ди IАньо од Баса́ре:
Ту́рска мома́, а бу́гарско плете́нье?
Па' си везе́ гьи́здава дево́йкьа?
Па' ѭ во́ди низ го́ра зеле́на.
Прогово́ри IАньо од Баса́ре:
„IА поду́хни, ве́тер ледови́не,
Да поди́гнеш на дево́йкьа веньо́к!"
Подухна́л е ве́тар низ гори́ца,
Па' е дигна́л на дево́йкьа веньо́к.—
Сфитна́ло е лице́, като ѭ́спо сѫ́лнце.
Од юна́ка у́роци 'вана́ла.
Прогово́ри гьи́здава дево́йкьа:
„Ва́ла ва́зе, два́ мла́ди деве́ра;
IА бѫ́ркне́те у сфи́лни джепо́ве,
Извади́те ключи́ от кофча́зи;
Отфоре́те шарени кофча́зи,
Та иде́де у гора зеле́на.
У гори́ца, ба́ба баспари́ца
Да прога̀си вода́ од уроци!"
Дур' да доне́са' вода́ од уроци,
Дево́йкьа се з'ду́ша расстави́ла!
Закопа́ха гьи́здава дево́йкьа!
Прогово́ри мла́ди младоже́ньа:
„Ей гори́це, ра̀но не опа́дай;
Преперу́го, вода́ ти́ ю но́си;
Куковѝце, ра́но не заку́куй,
Не бу́ди ми ли́бе;
IА орле́нце, сенчи́ца ю пра́'и!"

297.

Николчо во Цариградска темница.

(Отъ Котелъ, слушана отъ Н. Йордановъ, котленецъ, на 1885 г. въ Самоковъ).

Хабер ми до́йде, ма́мо, ут Цариграда,
Ут[1]) Цариграда, —, ут кьир Нико́лча,
Ут кьир Нико́лча, —; писмо́ ми пѝши,
Писмо́ ми пи́ши, —, и се упла́кфа
Ут те́шкьи мѫ́кьи, —, чи го мѫче́ли, —
На крака́-та му, нине[2]), те́шкьи тумру́ци;
На ржце́-ти му, —, чи́ф' бильязѝи;
На шиа-та му, —, си́тни синджѝри;
Де́ньа го би́ат, —, но́шиа го пи́тат:
„IА кажи́, кажи́, —, кьир Никола́кьи,
Че кой си уби́, джа́ним, тѫ́зи влади́ка,
Тѫ́зи влади́ка, —, ф'Тѫ́рнова гра́дъ,
Тѫ́зи влади́ка, ни́не, градска патри́ка!"

298.

IАнко и IАнка, братъ и сестра, бракосочетани.[3])

(Отъ Щипъ, записалъ И. Шандаревъ).

Те́нка IАнка Софиа́нка!
Бу́ка дѫ́рво ѥ роди́ла
На две гра́нкьи две а́букьи,
На тре́йкьа-та сла̀вей сто́е,
Сла́вей сто́е, пе́сна пе́е:
„Чу́йте, ма̀ло и голе́мо!
Ту́рско ца́рст'о насили́ло,
Ка́урско-то потѫна́ло; —
Шчо ѥ ста́ро изгуби́ле;
Шчо ѥ стре́дно, полюби́ле;
Шчо ѥ мла́до', пороби́ле!
Остана́ле две дечи́ньа,[4])
Две дечи́ньа сирачи́ньа, —
Еден, IАнко, е́дна, IАнка.
Ве́тер ве́е, на' гьи люльа;
Ро́са ро́се, та гьи ба́ньа;
Ве́ла Ви́ла, та гьи ло́е!
На' расна̀ле, порасна́ле,
Та се две́те засака̀ле;
Засака́'а се, зема́'а се.
Води́ле се три го́дини,
Стигна́ле си ма̀шко де́те.

---

1) *Ут* = отъ

2) *Нине* = мале.

3) Виж. п. Н-ро 301 319 Милад. п. Н-ро 110. Ив. Богор. п. Н-ро 57. В Чолак. п. Н-ро 72.

4) Въ Прилѣпъ, а, както се вижда отъ Шипско-Кочанскитѣ пѣсни, и въ послѣднитѣ тѣзи градове окончанието *на* у имената отъ ср. р. множ. чис. изговара се: *ньа;* како: *а̀илиньа, девойчиньа, дечиньа* и пр.,

Однéле го, да го кѫ́рстат,— Однéле го у манастúр,
Низ гóра го поминáле, Цѫ́ркфа-та се затфорúла,
Гóра-та ѥ окапáла; Сфéтци-те *пѝчком* паднѐле,
Пронéле го преко вóда, Пóпове-те ослепéле,
Вóда-та ѥ исса'нáла; Гьачúња-та занемéле!
Пронéле го прéко пóле, Изговáра Егýмен-о:
30Пóлето го грáт скѫцáло; 36„Е, вúека, две дечúња!
. . . . . .

Забѣлѣжка: За голѣ́ма жалость, конечнитѣ още нѣколко стихове на тъзи важна пѣсень, бѣхж истрити въ оригиналний тетрадъ, отъ кждѣто е прѣписана, както и шестьтѣ пьрви стихове на слѣдующата. Както на едната, така и на другата има обнародвани вариянти и въ други сборници, а на пьрвата има и въ настоящий два още. Виж. N-о N-о 301 и 319.

299.

Дете и царь. [1])

(отъ сжщий).

. . . . . .
. . . . . .
От дéка ѥ чýл сéлскьи протóгьер.
На' ѥ разгласýал на 'сé-то сéло?
Рéч по рéч, до цѐр се чýло.
Допратúл ѥ цáр до два сеймéна,
Та си земáле мáшко дéте,
На' го затворúле тéмна темнúца,
До три гóдини ни го пушчúле ни го видéле.
10 На' си цáр вéле и говóре:
„Е', вúека, до двýица сеймéни!
Отфóрете тéмна-та темнúца, —
Та исфѫ́рлете мáшко-то дéте!"
Отворúле тéмната темнúца; —
Мáшко дéте у стóли си сéде,
У стóли си сéде и книга си чѐте:
Окол' нéго, нéгови дружúна,
На' се вжрнáле до двýица сеймéни,

---

1) Срав. у Милад. п. Н-ро 49, 50, 67, Ир. Богор. п. Н-ро 44. В. Чолак. п. Н-ро 57. Бълг. кн. год. II. ч. I. стр. 211.

На цáр *вèльат* и говóрат:
„Мáшко дéте у стóли си сéде,
У стóли си сéде и книгá си чáте;
И óкол' нéго, нéгови дружùна;
И у темнúца сѫнце грèе!“
На' викнáл цáр: „Извáдете màшко дéте,
Извàдете, да го погýбам!“
Извадúле мáшко дéте,
Измѫкнá си цáр со óстра сàбіа;
Фанá му се дéсна-та рáка!
На' си оставúл мáшко дèте,
На' го оставúл на нéгови стóли.

300.

Муратъ кьесéджиа научва Вида-невеста какъ да отпушчи братіа-та си отъ темни зѫндани. [1])

(отъ сѫщий).

Вúда мóма дáле 'нóгу на далéку,
Прèко вóда, прéко чéста гóра.
Зачинúле Вúдината сфáдба,
На' си дóшле къúтени сфáтове,
Земáле іа млáда-та невéста.
Поминáле низ гóра зелéна.
На пáт-о им Мурàт-кьеседжúа
На сфáтове вúка: Еѝ, вúе, сфáтове!
Еѝ, вúека, трýица кýмове!
Еѝ, вúека, двýица дéвери!
'Сú-те помúнете, Вúда остáвете;
Нéшчо кьи ú кáжам, па' кье ви іа прàтам.“
'Сú-те поминáле, Вúда оставúле.
Изговáра Мурáт кьеседжúа:
„Вúдо, мори Вúдо!
Слýшай, Вúдо, нáзе шчо кье рéчам:
Кóга кь' úдеш у мóмчеви двóри,
Трú-дни и три нóкьа от кóнь да не сле'ваш,
Дур' не ти дáдат дробни-те ключове,

1) Срав. В. Чолаковъ п. Н-ро 74 Бр. Милад. п. Н-ро 141.

Дро́бни-те ключове́ отъ те́мни-те зжнда́ни;
Да отфо́реш, Ви́до, тѐмни-те зжнда́ни,
Та да ви́деш, Ви́до, та́мока ко́й и́ма!“
Ка́ко шчо и́ рече́, та́ка у́ка фана́, —
Три́-дни и три но́кьа от конь не слезна́ ла;
На́ и да́ле дро́бни-те ключове.
Отфори́ла Ви́да те́мни-те зжнда́ни;
У зжнда́ни, Ви́дини-те бра́кьа,
Ви́дини-те бра́кьа. 'си́-те де́вет ду́ши
У тумру́ци. у дро́бни синджи́ри;
Цѫ́рни, те́мни, како цѫ́рни гла́мьи; —
Ко́са им израсла́ ду́ри до пояса!
Извади́ гьи Ви́да на бе́ло ви́дело.
Изгова́рат Ви́дини-те бра́кьа:
„Ви́до, мори Ви́до, Ви́до, ми́ла се́стро!
Ти́зе да не бе́ше о́шче кье ле́же'еме!“

301.

ІАнка и ІАнко, братъ и сестра, бракосъчетани, и майка имъ [1])

(отъ сжщий.)

Изникна́ло гор' ѩ́бука;
На две́ гра́нкьи, две ѩ́букьи;
На тре́кьа-та сла́вей не́е:
„Бе́гай, бе́гай, ста́ро Югро[2])
Ста́ро Югро, чудовѝшче,
Соз две де́ца сирачи́ньа:
Каде и́де Ту́рска во́йска;
Ту́рци зе́мїа кье попле́нат!“
Ошче ре́ч-та не изрече́,
Испуни́ха кле́ти Ту́рци,
Кле́ти Ту́рци, Арнау́ти![3])
Шчо ѣ ста́ро, погуби́ле;
Шчо ѣ мла́до поробѝле!
Запленѝле те́нка ІАнка,
Те́нка ІАнка и ІАнкула.
ІАнко ми го однесо́'а.
Де́ка сѫ́нце шчо изгре́ва;
На' ІАнка їа однесо́'а
Де́ка сѫ́нце шчо за'о́гьа.[4])
На' распа̀ле, порасна́ле; —
ІАна, мо́ма за да́ванье;
ІАнко, мо́мче за же́ненье.

---

1) Виж. п. Н-ро 298 и 319 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра и още С. Пер. С. кн. XII стр. 116.

2) *Югро.* Югра да не е: Юда?

3) Споредъ други пѣвачи: „Ѣничери“ или „Анадолци“.

4) *За'огьа,* = захожда. И букв. *жд* у поменѫтитѣ въ предидуща-та пѣсень б. 1-а мѣста сѫ измѣнени на *нь*, както *щ* на *кь*. Попространно, другадѣ.

Ту́ва стана́ мла̀ди Іанко,
Уіана́ си вра́на ко́ньа,
Од гра́д на гра́д ли́ко тра́же.
Па' отиде́ на дале́ку,
Де́ка сѫнце шчо за'о́гьа.[4])
Та́мо найде́ те́нка Іана;
Бендисà іа и іа зема́.
Водѝха се три го́дини,
Па' има̀ха ма́шко де́те;
Не́ ѣ де́те, ка́ко де́те,
Ту́ку им ѣ люта змѝа.
Кьинисá си мла́ди Іанко,
Кье си и́де на но́ф пазар,
На но́ф пазар на панагюр,
И на Іана гово́реше:
„Ка́жи, Іано, шчо да ти купам?
Дали чо'а иль' кадифѐ?
Она му се 'но́гу мо́ле:
„Ле́ле, Іанко, пѫрвно любно!
Ни кюм чо'а ни кадифе́;
Да ми ку́пиш робѝнчица,
Да ми чу́ва ма̀шко де́те,
Да ми ме́те ра́мни дво́ри;
Ни кюм ста́ра, ни кюм мла́да —
Стре́дна жена, за ра́бота."
О'йде Іанко на ноф пазар,
На но́ф пазар, на панагюр,
Па' у́ купѝ робѝнчица;
Па' у дóма іа доведе́.
Учини́ се два́-дни, три́ дни.
Іана го́тфи сла́док ручо́к,
Ро́бина у́ де́те люльа;
'Ем го люльа, 'е́м му пѐе:
На́ни, на́ни, ма́шко ле́ге,
И от си́на и от кьѐрка,
И на ба́ба ми́ло вну́че!"
Па' іа чу́ла те́нка Іанка.
Дойде́ Іанко, да си ру́ча;
Па' му Іанка гово́реше:
„Ле́ле Іанко, пѫрвно любе!
Ка́ко пѐе робѝнчица? —
На̀ни, на́ни, ма́шко де́те;
И от си́на и от кьѐрка,
И на ба́ба ми́ло вну́че!"
Па' седна́ле, да си ру́чат.
Изгова́ра мла́ди Іанко!
„Робѝнчице, ста́ра ма́йко!
Са́кам не́шчо да те *пра̀шам*,
Ама пра́во да ми ка́жеш; —
Дали и́маш не́шчо ро́да,
Не́шчо ро́да и ро́днина?"
Робѝнчица гово́реше:
„Ле́ле, Іанко, ми́ли си́нко!
Іас си не́мам ни́гден ро́да,
Ни́гден ро́да ни ро́днина;
Са́мо и́мах две дечѝньа, —
Едно́ мо́мче и девóйче;
Едно́, Іанко, дру́га, Іана.
Ту́рци зе́міа поплени́'а,
Плепѝха ми две́-те де́ца!"
— „Робѝнчице, ста́ра ма́йко!
Дали ти се́ пишанлѝи!"
— „Іана ми ѣ бележа́на
На гѫрло-то под гьерда́н-о;
Іанко ми ѣ беле́жено
На гла́ва-та пот ко́са-та!"
Па' се жѝви прегѫрна́ле,
Па' се мѫртфи отгѫрна́ле! —
Они бѝле бра́т и се́стра;
Робѝнчица, ста́ра ма́йка!

302.

Пѫрвенецъ Андонъ убитъ отъ Турци. [1])

(Отъ поново врѣме; записалъ сѫщий отъ сѫщето мѣсто).

„Андóне мла́ди, Андóне!“
Стана́ си Андóн у пе́ток,
У пе́ток на се́дум са́'ат-о,
Отиде́ Андóн на ба́ньа.
Кóга си дойде́ от ба́ньа,
На́ си отиде́ ча́ршиа,
Да́ си *избрѝче* ли́це-то,
Да си напра́ве кóса-та.
Кьинисá дóма да с' и́де,
Помина́ си край цѫ́ркфа-та.
И на фу́рна-та се́деха
Андóпови-те душма́ни;
И на Андóна говóрат:
„Андóне мла́ди. Андóне!
Шчо си направи́л кóса-та?
Шчо си се 'а́рно дюздиса́л?“
Па' 'ойде́ Андóн у дóма,
Па' седна́, да си вечéра.
Па' станáха от сóфра-та.
Ма́йка му *вѐле*, говóре:
„Айде, да си ле́гнеме,
Утре ра́но да ста́неме;
Утре ѥ Вели́ка сѐбота,
Та' кь' и́деме на цѫ́ркфа,
Кье погре́беме Иису́са!“
Па' станáха и легнѐха.
Катери́на о́шче се́де,
Успи́ва си ма́шко де́те.
Сука́к-о са́ сардиса́ле,
Сардиса́ле, напуни́ле
Андóпови-те душма́ни.
Па' се еден прекачи́,
Та им влезе́ у дво́рове.
Согледа́ гьи Катери́на,
Она се веднѫ́ж' сети́ла,
Дури го Андóн собуди́,
Ту́рчин им по́рта отфори́;
И ту́рци се напуни́'а.
Пра́во тѫ́ргнáха одáіа,
Де́ка си спа́л мла́д Андóн.
Андóн вра́та си затфори́,
Фѫрли́ пу́шка на 'ава̀,
Да се збе́ре наро́д'о,
Да изба́ват Андóна.
Ни́кой неможе́ да дóйде!
Ту́рци вра́та си строши́'а,
Та си фана́'а Андóна.
Три́ се са'а́ти бори́'а,
Андóн не се преда́ваше, —
Са́кат жи́ф да го отерат
У та́іа пу́ста пла́нина.
Катери́на се мóлеше:
„Са́кайте, шчо кье са́кате,
Андóна го остáвете.“
А на ко̀го кье се мóле? —
На ти́а змиа́ осо́йни! —
Уста-та и́ пресе́кле,
Ра́ци-те и́ иссе́кле!
Немого́'а да го изва́дат,
На висо̀кьий-о чарда́к
Глáва-та му зема́'а!

---

1) Андонъ х. Николовъ, пѫрвенецъ въ г. Шипъ, като аяза, (членъ въ Управ. Съвѣтъ), защищавалъ Християнитѣ; заради това убили го Турци по съгласие-то види сѧ, на всичкитѣ въ града Турски чиновници. Това е било прѣди 30—40 г.

И. Ш.

303.

Арсений силомъ потурченъ. [1])

(Отъ сжщий).

„Арсе́ни си́ну, Арсе́ни!“
Арсе́ни ма́ма у́чеше:
„Не 'о́ди, Арсо, не *цѣтай*
Нис то́'а пу́сто Пе́шчево! [2])
Ту́рци са́ 'и́три гьиди́и,
Ве́ра-та кье ти разме́нат,
Име-то кье ти погу́бат!“
Арсе́ни ма́ма̀ не слу́ша, —
Стана́ си Арсо, отиде́,
На то́'а пу́сто Пе́шчево.
Ту́рци са́ 'ѝтри гьиди́и,
Сос пре́вара го фана́ле,
Вѐра-та му мени́ле,
Име-то му погуби́ле!
Ра́ча си Арсо, пора́ча:
„Ка́к' зна̀е ма́йка, да до́йде,
И мла́ди Па̀не Плаче́оф,
И мла́д Йова̀нчо Гьерманоф!“
Ду́ри оти́шла ма́йка му,
Арсе́ни' ве́ра мени́ле,
Арсе́ни' и́ме погуби́ле,
И го тури́ле ода́ја
На двана́'есе' шилти́ња,
На трина́'есе' *цѣрници*.
До не́го се́де де́до му,
Дѐдо му, Али́-ефе́нди.
На Арса и́ме стави́ле:
Арсе́н-емин-ефе́нди;
Дѐдо му, Али́-ефѐнди.

304.

Гьургьа, на сонъ плената, убодва се сама. [3])

(Отъ сжщото мѣсто, записалъ сжщий.)

От со́н Гьу́ргьа поплене́та, —
Поплени́л ја́ войво́да-та,
Войво́да-та Дренопо̀лъскьи.
Одне́л ми ја́ па́ру дво́ри,
Тури́л ми ја па́ру ску́ти;
Па' се Гьу́ргьа не разбу́гьа.
Припоја́'а пау́ни-те,
Пригука́'а гулу́би-те,
Прилаја́'а зага́ри-те.
Тогаи́ се е разбуди́ла.
На ма́йка си говоре́ше:
„Ле́ле, ма̀ле, ста́ро ма́ле!
На́ша ку́кьа пау́н нѐма,
Пау́н не́ма, пау́н пе́е?
Гулу́б не́га гулу́б ју́ка?“
Изгова́ра войво́да-та:
„Не си́, Гьу́ргьо, край ма́йкати,
Туку си ми́ ца́ру ску́ти.“
Изгова́ра мо́ма Гьу́ргьа:
„Еи́ войво́да, мла́д войво́да:
ІА пода'и ми 'ру́шко но́шче,
Да рассе́чам жѫ́та ду́ња,
Да раскфа́сем те́нка у́ста!“
Измами́ се войво́дата,
Подаде́ и 'ру́шко но́шче, —
Не пресече́ жѫ́та ду́ња,
Убодѐ си кле́то сѫ́р'це!
Са́лт едножи́шка изгово́ри:
„Ти́ да зна́еш, мла́д войво́да,
Ка' се Гьу́ргьа от со́н кра́де!“

---

1) И това сжше стаяло прѣди 20—40 год.
2) *Пешево*, село въ Малешевска-та околия.
3) Вж. п. N-о 284 и забѣлѣзанитѣ тамъ N-ра.

305.

Два брата в' зжнданъ затфорени.

(Слушана отъ Достана Стоева изъ Самоковското село Ярлово на 1886 г.) 1)

Два́ си бра́та ве́рно живува́ле.
Живува́ле бра́кья, другува́ле, [2]) —
Сос една́ се вода омива́ле,
С'еди́н се пещеме́ль *брисале*.
На една́ се са́біа огледу́іа,
Това́ се на Ру́си не сфиде́.
Ту́нье гьи ѣ бе́да обеди́ла,
Ту́нье бе́да, за пра́ва пра́вина.
Затфори́ гьи кра́льа капета́на,
Затфори́ гьи у те́вна зжнда́на,
Та леже́ли дѣвет го́дин' да́на,
Настана́ло и ле́то десе́то.
Не зна́е се на ко́е са́ вре́ме,
Зиме ли ѣ, мо́ре, ле́те ли ѣ,
Про̀лет ли ѣ, мо́ре, е́сен ли ѣ?
Проговори́ по́младо брате́нце:
„Та́ком' Бо́га, по́старо брате́нце!
Айде, бра́йно, ду́ма да ду́маме,
Да ду́маме с' кра́льа капета̀на, —
От двамина еди́н да отпу́ѣци,
ІА те́бека, бра́йно, іа ме́нека;
Да 'о́диме низ гра́да, вжз гра́да,
Да ви́диме на ко́е сме вре́ме, —
Зи́ме ли іе́, море, ле́те ли іе́?
Есен ли іе́, бра́йно, про́лет ли іе́?“
Послуша́ го по́старо брате́нце,
Та дума́'а с' кра́льа капета́на,
Та отпущи́ по́младо брате́нце.
Проговори́ по́старо братенце:

---

1) Виж. п. N-о 331 и др. В. Качанов. п. N-о 123.

2) *Живува̀ле, другува̀ле;* Въ Самоковско, особито по говора на с. Ярлово, както се види отъ тамошнитѣ пѣсни, множ. числ. на дѣйств. прич. окончава на *ли;* рѣдко обаче се срѣща и на *ле*, т. е., колебае се между едно-то и друго-то, както се види и въ този тукъ случай.

„Та́ком' Бо́га, по́младо братѐнце!
Ка' излѐзнеш нис тѐвна зжнда́на,
Кога до́йде, бра́йно, бу́рно ле́то,
Да си зе́меш два кла́са 'чени́ца,
Да си зе́меш два стрàка игли́че;
Донеси́ го у тѐвна зжнда́на,
И ја да зна́м де́ је про́лет дошлò!
Кога до́йде, бра́йно, дра́га е́сен,
Ти откьи́ни *грòздок* бе́ло гро́зде,
И си зе́ми ча́ша ру́йно вùно,
Донеси́ го у тѐвна зжндàна,
И ја да зна́м де је́ е́сен дошло́.“
Послуша́ го по́младо братѐнце, —
Направи́ се ро́нче пота́йниче,
Та излезна́ нис тѐвна зжнда́на,
Та се метна́ низ гра́да, вжз гра́да.
На срèща му *до*ной ста́ри ста́рец,
'Де́ си ка́ра двà чифта воло́ве,
Де' си ка́ра, да гьи препрода́ва;
Не да́ва гьи, като що се да́ва',
Не́л' гьи да́ва на полови́н' па́'а.
Попрàшало ро́нче пота́йниче:
„Та́ком' Бо́га, *о*ной ста́ри де́до!
Защо́ ка́раш два чи́фта воло́ве.
И гьи ка́раш, та гьи препрода́ваш,
Не да́ваш гьи, като що се да́ва',
Не́л гьи да́ваш на полови́н' па́'а?
Да́ль' за длжжно' иль' за каба'а́т?“
Проговорù *о*ной ста́ри ста́рец:
„Та́ком' Бо́га, рòнче пота́йниче!
Ни за длжжно' ни за каба'а́г; —
ІА' си има́' [1]) до два́ ми́ла си́на;
Ту́нье гьи је бе́да обеди́ла,
Ту́нье бе́да, на пра́ва пра́вина,
Обеди́ла бе́да, затфори́ла: —
Затфори́ гьи крàлья капета́на;
Еве, стана́ девет го́дин' дàна,
Какфо́ лежа́' до два́ ми́ла си́на,
Какфо́ лежа́' у тѐвна зжндàна;

1) *има́'*, = имахъ; окончателна-та букв. *х.* е изоставена, както се забѣлѣзва и у други мѣста, въ Велесъ, и. п..

Та си да́вам два́ чи́фта воло́ве;
Не гьи да́вам, като що се да́ва',
Нел' гьи да̀вам на полови́н' па́'а,
Да отпу́шим до два ми́ла сина!"
Проговори ро́пче пота́йниче:
„Та́ком' Бо́га, о́ной ста́ри ле́до!
Ia си вжрни два́ чи́фта воло́ве,
Вжрни́ си гьи на ра́вни дворове,
Не да̀вай гьи на половѝн' па́'а.
Сно́шчи мина́' [1]) кра́й те́впа зжнда́на,—
Два́ ти си́на бе́'а обе́сени."
Повжрна̀ се о́ной ста́ри ста́рец,
Та си вжрна́ два чи́фта воло́ве,
Та си о́йде́ на ра́вни дворове.
Па́' се *шетна̀* ро́пче пота́йниче,
Па́' се *шетна̀* о́ще по надо́ле.
На сре́ща му о́най ста́ра ба́ба,
'Де́ си дж́ржи до два́ вра́ни конье́,
Та гьи дж́ржи, да гьи препрода̀ва;
Не да̀ва гьи, като що се да́ва',
Нел' гьи да́ва на полови́н' па́'а.
Попраша̀ а́ ро́пче пота̀йниче:
„Таком' Бо̀га, о́най [2]) стара бабо!
Защо́ даваш до два врани конье́.
Не да́ваш гьи, като що се да́ва',
Нел' гьи даваш на половин' па'а?
Даль' за дл́жно, бабо, и́ль' за каба'ат?"
Проговори́ о́най стара баба!
„Таком' Бо́га, ро́пче пота́йниче!
Ни́ за дл́жно, ро́пче, ни за каба'ат;—
Ia' си има [1]) до два ми́ла си́на,
До два́ ми́ла си́на, като те́бе,
Това́ се на Ру́си не сфиде́,
Ту́нье гьи е бе́да обеди́ла,
Ту́нье бе́да, за пра́ва пра́вина: —
Затфори́ гьи кра́лья капета́на,
Затфо́ри гьи у те́вна зжнда́на.
Еве, стана́ девет години да̀на,

---

1) *Мина̀',* = *мина̀х.*

2) *Онай,* вм. *оная,* както и другадѣ видѣхми: „*тай*" вм. „*тая*". Много пѫти въ пѣснитѣ се срѣща мжж. р. мѣстоим. вм. женский.

Ка' си лежа́' до два́ ми́ла си́на;
Та сп да́вам до два́ вра́пи конье́;
Не да́вам гьи, като що се да́ва',
Нел гьи да́вам на полови́н' па́'а,
Да отпу́щим до два́ ми́ла си́на!"
Проговори́ ро́пче пота́йниче:
„Та́ком' Бо́га, о́най ста́ра ба́бо!
ІА си вжрни до два̀ вра́нн конье́,
Вжрни си гьи на ра́вни дво́рове,
Вжрни́ си гьи, не прода̀вай си гьи,—
Сно́щи ми́на'[1]) кра́й те́вна зжнда̀на,—
Два̀ ти си́на бе́'а обе́сени!"
Послуша́ го о́най ста́ра ба́ба,
Та си вжрна́ до два́ вра́ни конье́;
Вжрна́ла гьи на ра̀вни дво́рове.
Па̀' се *шетна̀* ро́пче пота̀йниче,
Па́' се *шетна̀* о́ще по надо́лье.
На сре́ща му две́ до́бри девойкьи,
Де́ кара́ia' та́нкьи да́ри. . . .
Дава́'а гьи на полови́н' па́'а.
Попраша̀ гьи ро́пче пота́йниче:
„Та́ком' Бо́га, гьи́здави девойкьи!
Що да́вате ва́ши та́нки да́ри,
Да̀вате гьи на полови́н па́'а?
Да́ль' за длжжно и́ль за каба'а̀т?"
Прогово́ра' гьиздави девойкьи:
„Та́ком' Бо́га непозна́т' юна́че!
Ни за длжжно, ни за каба'а̀т; —
Има́'ме си две ми́ли брате́га;
Това́ се на Ру́си не сфиде́,
Ту́нье гьи ие бѐда обеди́ла, —
Обеди́ла бе́да, затфори́ла;
Ту́нье бе́да, на пра̀ва пра́вина.
Затфорѝ гьи кра́льа капета́на,
Затфори́ гьи у те́вна зжнда́на.
Еве, ста́на де́вет до́дин' да́на,
Ка' си лежа́' две ми́ли брате́га,
Настана̀ло и ле́то десе́то;
Та да́ваме на́ши та́нки да́ри,
Да́ваме гьи на полови́н' па́'а,
Да отпу́щим две ми́ли брате́та!"

Проговорú рóпче потàйниче:
„Тáком' Бóга, двѐ добрú девóйкьи!
ІА вжрнéте вáши тáнки дáри,
Вжрнéте гьи, не продáвайте гьи,
Вжрнéте гьи на рáвни двóрове; —
Снóщи минá' край тевна зжндàна,—
Двá ви брáта бé'а обéсени!"
Послушá'а го гьúздави девóйкьи,
Вжрнáли сá нú'йни тáнкьи дáри,
Вжрнáли гьи на рáвни двóрове.
Нá' се *шетнà* рóпче потáйниче,
Нá' се *шетнà* óще нó-надóлые.
На срéща му двé млáди невéсти,
Дé си джржá' двé màшкьи дечúца,
'Дé гьи джржà' и гьи продавáіа,
Давá'а гьи на половúн' нá'а.
Проговорú рóпче потáйниче:
„Тàком' Бóга, двé млáди невéсти!
Що дáвате до двé мáшкьи деца,
Дáвате гьи на половúн' нá'а?
Дáль за длжжно иль' за каба'áт?"
Прогóра' двé млáди невéсти:
„Тáком Бóга' непознáт юначе!
Ни за длжжно, ни за каба'áт; —
Имá'а си до двá мúли бащú:
Тýнье гьи ѣ бéда обедúла,
Тýнье бѐда за прáва прáвина,
Обедúла бéда, затфорúла;
Затфорú гьи крáльа капетáна,
Затфорú гьи у тѐвна зжндáна.
Еве, станá дéвет гóдин дéна,
Настанáло и лéто десéто,
Като лежá' нúйни мúли бащú;
Та дáваме нúйни мúли децá,
Дáваме гьи на половúн' нà'а,
Да пýщиме нúйни мúли бащú;"
Проговорú рóпче потáйниче:
„Тáком' Бóга две млàди невéсти!
ІА вжрнéте до две мáшкьи децà,
Вжрнéте гьи на рáвни двóрове,
Вжрнéте гьи, не продáвайте гьи,

Сно́щи мина́' край те́вна зжнда́на,—
Два́ им бащу́ бе́'а обе́сени!"
Послуша́'а го две мла̀ди неве́сти, —
Вжрна́ли си до две ма̀шкьи деца́,
Вжрна́ли гьи на ра́вни дво́рове.
Повжрна́ се ро́пче пота̀йниче,
Та си 'ойде́ у те́вна зжнда̀на,
Та си 'ойде́, на бра́та казу́е:
„Та̀ком' Бо́га, по́старо брате́нце!
ІА' изидо [1]) на́ша ми́ла рода, —
ІА' си видо́' [1]) на́ши ста́ри баша́,
'Де́ си ка́ра два чи́фта воло́ве;
Не да́ва гьи, като що се да́ва',
Нел' гьи да́ва на полови́н' па́'а,
ІА' си ви́до' на́ша ста́ра ма́йкьа,
'Де́ си дж́ржи до два́ вра́ни конье́,
'Де́ гьи дж́ржи, та гьи препрода́ва;
Не гьи да́ва, като що се да́ва',
Нел' гьи да́ва на полови́н' па́'а,
Да отпу́ши до два ми́ла си́на
ІА' си видо́' на́ши ми́ли сестри́,
'Де́ кара́'а ни́йни танкьи да́ри,
Кара́'а гьи, та гьи продава́'іа,
Дава́'а гьи на полови́н' па̀'а.
Да отпу́ща, до два ми́ла бра́та.
ІА' си видо́' две мла́ди неве́сти,
'Де́ си носа́' наши ма̀шкьи деца́,
Де́ си носа́' та гьи продава́'іа,
Дава́'а гьи на полови́н' па́'а,
Да отпу́ща' ни́йни ми́ли бащу́!"
Ка' исказа́ по́младо брате́нце,
На' си се два̀-та прегжрна́ли,
Ве́днага се з' ду́ша расстана́ли, —
Преумре́ли две ми́ли брате́та!!

---

1) *Изидо' видо'* = изидохъ, видохъ.

306.

Войно кьеседжиіа убива шуреіа си Михаила. [1])

(отъ сжщата.)

Жàлна гóра, жаль ми ѣ на тéбе,
И на тéбе и на мóіа мáкьа,
Оти ме ѣ млáдо оженúла,
Оженúла на зло намѣрúла, —
На злá сфéкра, на пóзла сфекжрва,
А вóйно-ти вжрло кьеседжúіа; —
'Сá-нош' бúе друми и клисýри,
'Сá-нош' 'óди, те кьеседжиствýе;
'Сà-нош' му сá пóрти отфóрени.
Вéз-ден му сá пóрти затфóрени:
Вéз-ден лéжи под зелéна сѣнкьа!
И снóщи ѣ от клисýра дошéл,
И донесé кжрвава *кошула*;
У *кошула*, рáка од юнака:
На рáка-та пжрстен бурмалúл;
На пжрстéн-о, пúсмо потписáно,
Потпúсáно име, Миа'úле!
'Сé прилúча на мóе-то брáте,
На мóе-то брàте, Ми'айла!
Дочýл ми іа вóйно кьеседжúа,
Та па' си ю пóти'о' говóри:
„Мýчи, мýчи, мóе пжрвно любне;
Мýчи, мýчи, да би онемéла! —
Мóже да іé тфóе мúло брáте,
Мóже да іé, мори, та нé ѣ ли?
Мóже да ѣ брáте погьинáло; —
Сресна'ме се у тéсни клисýри;
Тéвно бéше, та се невидó'ме;
'Нóгу бéвме, та се не познáвме;
Срáм ми бéше, не приказáвме си.
Мòже да ѣ брáте погьинáло!“

---

[1]) Виж. п. Н-ро 526 и др.

307.

Петкана сѫнува горѫкъ сѫнъ за два-та си брата и, отъ жаль, умира надъ нихъ, та я погребвать въ сѫщий имъ гро́бъ. [1])

(отъ сѫщата).

„Петка̀но бе́ла Петка́но!“
Ра́но ранѝла Петка́на
На сфе́га мла̀да Неде́ља,
Та іасен огьи́н *накла̀ла*;
Вѫз огьи́н седи́, та пла̀чи.
Согледа́ ѝ сфекѫ́рва,
Та на Петка́на гово́ри:
„Сна́о Петка́но, Петка́но!
Мари, що ти ѝе́, та пла́чиш?
Дали си́ го́ла и бо́са,
Или си стра́дна и́ль' гла̀дна?“
А Петка́на ю гово́ри:
„Ма̀ле сфекѫ́рво, сфекѫ́рво!
Ни́ти сѫм го́ла ни бо́са,
Ни́ти сѫм стра́дна ни гла́дна;
Го́рок сѫм са́нок виде́ла:
Два́ ми гала́ба *летѐ'а*;
Кога *летѐ'а*, гѫрме́'а;
Кога падна́'е. тресна̀'е:
И два́-та бе́'а без гла́ви.
Това ѥ, ма́ле, на беле́г, —
Умре́ли са́ ми два бра́та,
Два бра́та, до два близньа́ка!“
А сфекѫ́рва ю гово́ри:
„Сна́'о Петка́но, Петка́но!
Іа му́чи мо̀ри, не пла́чи;
Замàн си са́нок не уга́жда
Са̀бота, спроти Неделя;
Кога си са̀нок уга́жда? —
У пе́ток спроти са́бота!“
Туку това́ издума́ли,
Ете, чича́ ю де ѝде;
Чу́ка и вѝка на по́рти;
„Петка́но, братани́це ле!
Изле́зни, по́рти отво́ри,
Прифани́ ми вра̀на ко́ньа; —
Чича́ те ка̀ньи на сва́дба. —
Заженьи́хме ти два бра́та,
Два бра́та, до два близньа́ка!“
А Петка́на му гово́ри:
„Чи́чо ле, ми́ли чѝчице!
Като ме ка̀ньиш на сва́дба,
Ка̀мо ти бе́ла пога́ча?
Ка̀мо ти зла́тна здра́вица?“
Чи́ча Петка́ни гово́ри:
„Петка́но, братани́целе!
Іазе си носе́х пога́ча,
И та̀а зла̀тна здравица;
Сресна́'а ме кле́ти ту́рци
Во ти́е те́сни клису́ри,
Та ми зема̀'е пога́ча,
Испѝ'іа зла́тна здравица!“
Петка̀на си му гово́ри:
„Чи́чо ле, ми́ли чи́чице!
Туку ме ма́ло заче́кай,
Да распле́гем ру́си ко́си,
Да расплетем, да омѝем;
Да ме́сим бе́ла пога́ча,
И да нато́чим здравица!“
А чи́ча си ю гово́ри:
„Петка̀но, братани́це ле!
'Айде ми, 'а́йде, Петка́но!
Та́м' че ми́еш ру́си ко́си,
Та́м' че ми́еш та̀м' че пле́геш;
Та́м' че ме́сиш пога́ча,
И та́м' че то́чиш здра́вица!“

---

1) Срав. в. Бр. Милад. Бъл. п. Н. 229.

Петкáна го послушàла, —
Та си о'шлá со чичá си.
Минá'а пóлые широ́ко,
Прие́'а го́ри зелéни.
Петкáна чúчи говóри:
„Чúчо ле, мúли чúченце!
Нéщо ми го́ра мерúше
На бéл теміан, на жóлт восóк, —
Двá ми сà брáта умрéли,
Два брáта, до два близньáка!"
А чичá си ю говóри:
„Айде ми, áйде, Петкáно!
Тáа си гора такфá ѣ;
Оná си такá мирúше
На бéл теміан, на жлт восóк!"
Кога 'ойдó'е пот село,
Нéщо им се глáси чýе'.
Петкáна чúчи говóри:
„Чúло ле, мúли чúчице!
Нéщо ми се глáси чýе', —
Умрéли сá ми два брáта,
Двá брáта, до двá близньака!"
А чичà си ю говóри:
„Айде ми, àйде, Петкáно!
Сфáдба ми ѣ, та моми поіа,
Момú поіа, гáйди сфúра!"
Та си ойдóе' на двóри.
На срéша сá ió двá брáта,
До двá брáта, два близньáка; —
Понéли гьи, да гьи копá'іа!
Ка' гьи видéла Петкáна,
Та па' на чичá говóри:
„Чúчо ле, мúли чúчице!
Чúчо ле, прóклет да ми си!
Оти ми прáво не кáжеш,
Да расплéтем рýси кóси,
Да расплéтем, да не мúем,
Па' жáлно да си заплáчим?
През дèвет селá минá'ме,
Кóй ме вúди, да казýе;
Кóй ме чýе, да прашýе!"
Па' на носàче говóри:
„Тáко ви Бóга, носàче!
Широ́к гроб-ó ископáйте,
Нáедно ни закопáйте,
Мéгю мóи до два брáта,
До двà брáта, два близньáка!"
Туку товá издумàла,
Пригжрнáла си два брáта,
Па' се з' душа расстанáла!
Послушáли іа носàче, —
Широ́к гроб-ó ископáли,
Нáедно гьи закопàли,
Мéгю нòйни две братéта,
Две братéта, две близнéта!

308.

Лалошь юнакъ боленъ и пжрва-та му льубна Дафина.

(Отъ сжщата).

„Лалóше, море Лалóше:
Бóлен ми лéжи млáд Лалóш;
Над главá, любне Дафина.
Па' Лалóшу му говóри:
„Лалóше, море Лалóше:
Като ми лéжиш, че ýмреш!"
А Лалóш си ю говóри:
„Любне Дафино, Дафино!
ІА ми додáй студна водá, —
Уста ми сá зафанáли,
Гжрло ми ѣ загжрнàло;
ІА ми лодáй студна водá,
Устá-та да си расфáнем,
Гжрло-то да си польіаем!"

Затражúла ѣ Дафúна,
Затражúла водà, да даде;
Немáло ѣ стýдна водá.
Онá земá до двé стовни,
Та па' си óйде на вода.
Па' не минà дéка заман,
Дéка заман заминýе;
Нело замина Дафина
Крáй тúе 'ладни ме'áни.
Кметове рéдум седé'а,
Цжрвéно вúно пиía'а
И добрà дýма думà'іа:
„Бóлен ми лéжи млáт Лалóш,
Бóлен лéжи че да юмре:
Да би дáл Бóг да не стáне!
Егá ми юмре млáт Лалóш,
Да му зéмеме любнето
За попóваго Никола."
Ка' си е чýла Дафина,
Онá се назáд вжрнала,
Та си ѣ дома отишлá,
Па' на Лалóша казýе:
„Лалóше, любне Лалóше!
ІА' си о'йдó' стýдна водá,
Па' не минáх, дéка заман,
Дéка заман заминýе;
Нéло заминáх, заминах
Крàй тúе лáдни ме'áни.
Кмétове рéдом седѐ'а,
Цжрвено вино пиé'а
И добрá дýма думá'іа:
Бóлен ми лéжи млáт Лалóш,
Бóлен лéжи, че да умре!
Да би дáл Бóг да не стáне!
Егá си ýмре млáт Лалóш,
Да му зéмеме любнето
За попóваго Никóла!"
А Лалóш си ю говóри!
„Любне Дафúно, Дафúно!
ІА слýшай, да те наýчим:
Кога ти ýмре млàт Лалóш,
Жáльай го, любне Дафино,
Гóдина и потовúна;
Па' се ожéни, Дафино,
Дрýго селó, дрýго любне!"
Па' си умрéл млáт Лалóш.
Лалóша ми понесó'іа,
Понесó'іа, да конá'іа',
Дафина ми поведó'іа,
Поведò'іа да венчá'іа'.
Лалóша у грóп турú'іа,
Дафина ми армасá'іа,
Армасá'іа и венчá'іа,
Кога бúло од зарáна,
Рàно ранú Лалóшова,
Лалóшова стáра màкьа,
Лалóшу *ручùк* да нóси;
Та си Лалóша плáчеше:
„Лалóше, тýго за тѐбе,
Ош' Нóголéма, Дафино!
Какфó да глéдам, Дафина
Дрýгому по двóр да хóди,
Дрýгому змéт да *чùни*
Дрýгому крáви да мýзе,
Дрýгому тéлци да лáчи?"
Ош' пóранила Дафина,
Влезнáла крáви да мýзе.
Ка' á дочýла Дафина;
Дéверче тéлци джржеше;
А на дéверче говóри:
„Бráче ле, малко дèверче!
ІА ми додáй влáшко нóже,
Да си разрéжем іабука, —
Нó малко іа кь' изрýчам,
Пòвече тéбе че дадéм!"
Не се сетúло дéверче,
Та ю дадé влáшко нóже.
Земáла го ѣ Дафина;
Не разрезáла іабука,
Нел' се у сжр'це убóла.

309.

Два брата убиги огъ турци и сестра имь Рада. [1])

(Отъ сѫщата).

„Рàдо ле, мóме -убáва!“
Карáла Рáда говéда
Гóре, гóрна-та ма'алá,
Крáй Юрýчката ме'анà.
Юрýци рéдум седé'а,
Цжрвéно вúно нúа'а
И добрá дýма дума'ïа:
„Погьинáли сá двá брáта,
Двà брáта, до двá близньáка
У Ибер, пóлые ширóко,
У Ибéрскьи-те ливáди,
На Ибèрскьи-те клáденци.
При нúх си сéди детéнце,
Та гьи от óрли брáньеше,
Од óрли и од гарвáни;“
Ка' гьи ѣ Рáда дочýла,
Па' се вжрнáла на двóря,
Па' на мáкьа преказýе:
„Мáле ле, мúла мàйчице!
Карáх си, мáле, говéда
Гóре, гóрна-та ма'алá,
Край юрýчка-та ме'анá.
Юрýци рéдум седé'ïа,
Цжрвéно вúно нúа'а
И добрá дýма дума'ïа:
„Погьинáли сá двá брáта,
Двá брáта, до двá близньáка
У Ибер, пóлые ширóко,
У Иберскьи-те ливàди.
На Иберскьи-те клáденци!
При нúх си сéди детéнце,
Та гьи од óрли брáньеше,
Од óрли и од гарвани!“
Товà сà мóи двá брáта,
Двà брáта, дó двá близньáка!
Че úдем, мáле да вúдим!“
Рáда си мàкьа не пýща:
„Сéди ми, Рáдо, не úди!“
Рáда си ïа не слушáла, —
Справú колá желéзна,
Прегá брéзи бúзоли,
Зажúглú жéгла срéбрена;
Стапá Рáда, та о'йдé
У Ибер, пóлые ширóко,
На Иберскьите ливáди,
На Иберскьи-те клáденци.
Щó да вúди? Щó да чýе? —
Умрéли сá два брáта,
Дзá брáта, до двá близньáка!
При нúх ми сèди детéнце,
Та гьи од óрли брàньеше,
Од óрли и од гарвани,
Рáда на дéте говóри:
„Лéлино мúло пúленце!
Къкфо погьинà башá-ти,
Бящá ти и па' чичá ти?“
Детéнце си ю говóри:
„Лéльо ле, мúла лéлице!
Лéсно погьинá башá ми,
А по башà ми, чичá ми! —
Промина'е клéти тýрци
Та заиска'е фаладжá,
Фаладжá, вакло кьосémче.
Чичá го дáза, недáва;
Тáге го нúкак недáва,
Онú фана'ïа башá ми,
Фана'ïа и погубú'ïа,
А по башá ми, чичá ми!
. . . . . .

(Недозьршена. [2])

---

1) Вижь и др. въ сѫщ зборникъ.

2) За да се довьрши пѣсньта имало е, казваше ми пѣвачката, още нѣколко реда, които обаче тя била ги *забоварила*.

310.

ІАничарскьи паша и вдовица ІАна отъ Солунско изнамѣрвать се за сѫщи сѫпрузи.[1])

(слушана въ сѫщето мѣсто и отъ сѫщата Достана.

Падна́ паша́ по́лые Сараéво,
А паши́нци, о́кол' Сараéво.
Паша́ прати́ четúри телàлье:
„Ско́ро, бѫ́рже, четúри телалы́е;
Ско́ро, бѫ́рже у Солуна гра́да.
Да о́йдете у Солуна гра́ла,
Та *личѐте* от четúри стра́ни,
Да се збе́ра' Солунскьи кме́тове.
Да се збе́ра', код ме́не да до́йда'.
Да гьи *ирàша* паша́ ІАничáрскьи:
Имаіа ли пре́млади си́нове?
Да́ мо́жа' ли ІАни́чари д' и́да'?"
Слуша́ли го четúри телàлья,
Та о́йло́'а у Солуна гра́да,
Та *личѝли* от четúри стра́ни.
Собра́ли са Солунскьи кме́тове
Собра́ли са, кот паша́ о́йдо́'е.
Поирàша гьи паша́ ІАничàрскьи:
„Та́ком' Бо́га Солунскьи кме́тове!
Имате ли премлади си́нове?
Да́ мо́жа' ли ІАни́чари да са́?"
Проговó́ра' Солунскьи кме́тове:
„Та́ком' Бо́га паша́ ІАничáрскьи!
Имаме си пре́млади си́нове,
Аль' не мо́жа' ІАни́чари д'и́да'.
Село́ кàжа', бре, ІАна 'дови́ца;
Она́ и́ма до два́ мѝла си́на;
Они́ мо́жа' ІАни́чари д' и́да'."
Паша́ прати́л четúри тела́лья:
„Ско́ро, бѫ́рже, четúри телалы́е;
Ско́ро, бѫ́рже, у Солуна гра́да;
Докарàйте, бре, ІАнà 'дови́ца,
Да ia *ирàша* пашà ІАничáрскьи:
Има́ла ли пре́млади си́нове?

1) Виж. п. Н-ро 291 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

Да̀ мо́жа' ли Ани́чари д' и́да'?"
Слуша̀'а го четúри телалье́,
Та о'йдо́'а у Солуна гра̀да.
На' *личѝли* от четúри страни.
Докара̀'а бре́, Ана 'дови́ца,
Попраша̀ на́ паша́ Аничáрскьи;
„Та́ком' Бо́га, бре, Ано 'довѝце!
Ти́ си и́маш до два ми́ла, си́на;
Дали мо́жа' Анѝчари д' и́да'?"
Провикна́ се Ануши́ца Ана:
„Ле́ле Бо́же, ле́ле ми́ли Бо́же!
Опусте́ло това́ Аничà рст'о;
Кога дойде 'се́ за ме́не дойде! —
Една́ш дойде́, де́да им откара̀.
На' пофтори́, па' за ме́не дойде́, —
На' пофгори́, баща́ им откара́.
На' потрети́, пу́сто Аничáрст'о,
На' потрети́ па' за мене дойде?
Опусте́ло това́ Аничáрст'о!"
Тога викна́ паша́ Аничà рскьи:
„Та́ком' Бо́га, бре́, Ано 'дови́це!
Да си ви́диш ни́йни ми́ли баща!
Да го ви́диш, дали чеш го позна?"
Проговори́ Ануши́ца Ана:
„Та́ком' Бо́га, паша́ іаничáрскьи!
Позна́-чем-го' оти да не мо́га? —
Та о́н си ге́ іако белегли́а, —
У чампа́с му, влакно́ позлате́но;
У теме му, кѫ́рсте позлате́но!"
Проговори́ паша́ Аничáрскьи:
„Та́ком' Бо́га, бре, Ано 'дови́це!
Ја си си́вни мой-о мури́ш калпа́к,
Та да ви́диш у чамса́с що и́ма!"
Послуша́ го Ануши́ца Ана, —
Та си сивна́ то'а мурѝш калпа́к,
Та си найде́ влакно́ позлате́но!
И си найде кѫ́рсте позлате́но!
Та си 'ойде́ Ануши́ца Ана.
И си 'ойде́ паша́ Аничáрскьи, —
О'йдо́'а си до́ма, на дво́рове.

311.

Везиръ Тодотъ во Царска темница.[1])

(Слушана отъ сжща-та).

„Тóдоре, Тóдоре Вéзире!“
Снóщи Тóдор от ме'ана дойдé,
Пофалú се код нéгово любне:
„Тáком Бóга, любне Анѓьелúно!
ІА' що úмам, у цáра го нéма. —
ІА' си úмам двóри самотфóри;
А код двóри, срéбрени потпóри,
На потпóри, вúдри опковáни,
На вúдра-та нéріа паýнови.
'Ем лелéіа', 'ем белéіа';
И си úмам óсум паунúци,
И си úмам дéвет галáбици!“
Слушáла гьи Елúца комшúйкьа;
Она билá пýста конакчúйкьа,
Она билá вж́рла езеджúйкьа.
Та казáла на клéти-те тýрци;
А Тýрци-те, на клéтий-о пашá;
А пашà-та, на чéстита цáра.
Цáр си пратú два бж́рза улáка:
„Скóро, бж́рже, два бж́рза улáка,
Двá улáка двà врéдна юнáка!
Да óйди-те Тóдору на двóри,
Да фáнете Тóдора Везúра;
Ни го бúйте, морé, ни мжчéте;
Вéжете мý рáце на óпаку,
Код мène го вéзан докарàйте;
ІА' че бúем Тóдора юнàка;
ІА' че бúем Тóдор', á че *прàшам:*
Он що úма у мéне го нéма?“
Слушà'а го два бж́рза улàка,
Два улàка, два добра юнàка, —
Та 'ойдó'а Тóдору на двóри;
На' фанà'а Тóдора Везúра, —
Ни го бú'іа, морé, ни мжчù'а:
Везà'а му рàце на йопàку,
У цàра го вèзан откарà'а.

1) Срав. у В. Качан. и Н-ро Н-ро 189, 199.

Цàр је *прашàл* Тóдора юнàка:
„Он шо úма, у цàра го нéма?“
Затфорúли Тóдора юнàка.
Та је лежàл дéвет гóдин дàна:
Тàм' је лежàл и тàм' се скапàл.
Тàм' је умрéл Тóдор Везирóффче!

312.

Марко, Мара отровена отъ три моми Будинкьи.

(Отъ сжща-та).

Мàрко Мàра прóси
От Бýдина грàда.
Мàра нéче д' úде
Тóга Мàрко-те юнàк;
На на мàкьа *вèли:*
„Нéчем, мàле д'идем
За Мàрко-те юнàк; —
Люгье ми казýја'
Да је Мàрко любúл
Три момú Будúнкьи,
Три момú, три дрýшкьи.
Мàле, мúла мàле.
ІА' су' му четфóрта!
Че да ме отрóва'
Три момú Будúнкьи!“
А мàкьа ю *вèли:*
„Щéрко, мúла шéрко!
Зéми, Мàро, зéми
Мàрко ти юнàка;
Ти люгье не слýшай;
Люгье се душмàни
Тéбе и Мàркоти,
Дéка сте джелéпе.“
Послушà ја Мàра.
Утакмúја Мàра
За Мàркоти юнàка.
Поведóа Мàра
Низ Бýдина грàда.
Мàрко Мàри вèли:
„Мàро, лéпа Мàро!
Кога си 'óйдиме
Под Бýдина грáда.
Че нàйдиме, Мàро,
Зéлена ливáда.
Че излéза', Мáро,
Три момú Будúнкьи,
Три момú, три дрýшкьи;
Че изпесá', Мáро.
Товá рýйно вúно:
Вино че заслýжа',
Тéбе че давàја';
Ти не зúмай, Мàро,
Чáша добрó вино: —
Че да те отрóва'
Соз вино цжрвено.
И пá' че изпесá'
Петрóфкьи јабýкьи:
Тéбе че давáја.
Тú не зúмай, Мáро,
Петрóфкьи јабýкьи; —
Че да те отрóва'
Три момú Будúнкьи.
Трèкьа че изнесè
Гроздòк бéло грóзгье;
'Сé рéдом че дáва,
И тéбе че дадé
Гроздóк бéло грóзгье.
Тú не зúмай, Мàро,

Гроздо́к бе́ло гро́згье; —
Че да те о́тро́ва'
Три моми́ Буди́нкьи
З' *гроздж* бе́ло гро́згье!"
И Ма́ра го слуша́; —
Кога́ си о'йдо́'а
Под Бу́дина гра́да,
Та́мо си найдо́'а
Зеле́на лива́да.
Та си излезна́ли
Три моми́ Буди́нкьи,
Три моми́ три дру́шкьи.
Една́-та изнесе́
Мане́нко кошниче́,
И у кошниче́-то,
Петро́фкьи іабукьи.
'Се́ ре́дом дава́ла,
И на Ма́ра да́ва:
„Зе́ми, Ма́ро, зѐми
Петро́фкьи іабукьи."
Ма́ра и не гле́да,
Ди́ль' кьи да си зе́ме
Петро́фка іабука?!
Дру́га-та си но́си
Мане́нко кошниче́,
И во кошничѐ-то,
Гро́згье, бе́ло гро́згье.
'Се́ ре́дом дава́ла
И на Ма̀ра да́ва:
„Зе́ми, Ма́ро, зе́ми
Гроздж бе́ло гро́згье."
Ма́ра и не гле́да,
Ди́ль' кьи да си зе́ме
Гроздж бе́ло гро́згье?!
Тре́кьа-та си но́си
Това́ ру́йно вино.
Ре́дом заслужи́ла,
Та на Ма̀ра да́ва:
„Зе́ми, Ма́ро, зе́ми
Ча̀ша добро́ вино!"
Ма́ра и не гле́да,
Дѝль' кьи да си зе́ме
Ча́ша добро́ вино?!
Ма́рко Ма́ри *вѐли:*
„Зе́ми, Ма́ро, земи
Ча́ша добро вино́."
Ма́ра го слушà̀ла, —
Та зема́ла Ма́ра
Ча́ша добро вино.
Ка́пка ѣ пийнала;
Ка' го ѣ пийна́ла
Ве́днага пукна́ла!

313.

Два брата, Марко и Маренко, въ темница; сестра имъ Милица ги освобождава. [1])

(Отъ сѫща-та).

Ши́е, ве́же везу́ла девойкьа,
Ши́е, ве́же прет темни́чка врата́,
Ши́е, ве́же си́тна сфилени́ца,
Сфилени́ца, рака́в за венча́нье.
У темни́ца, сужни [2]) затфо́рени,

Ср. В. Качанов. н. No 122. Ив. Богор. н. No 10 С. П. С. Ки. XIII стр. 149

2) *Сужни*, = осѫдени. Въ Охр. казвать: „*сужни мжкьи*," т. е., мжки, които прѣтърпявать осѫденитѣ.

Затфо́рени, та забово́рени;
Затфо́рени две́ ми́ли брате́та;
Та лежа́ли де́вет го́дин' вре́ме!
Запоіали су́жни [2]) у тевни́ца;
Едни́ поіа́, дру́гьи распевіа́а', —
Ма́рко пла́чи, Марѐнко го те́ши:
„Му́чи, Ма́рко, да мо́й по́стар бра́йно!
Да́ не-сме́ си ско́ро затфо́рени;
Затфорени, деца́ у пеле́ни;
Затфо́рени, па' забово́рени!
Сега́ са́ ни бради обраснали,
Бе́ли бради́ до сфи́лни поіа́си,
Ру́си коси́ ду́ри пот поіа́си;
Па' не сме́ си у чу́ждо, чужди́нци;
Ни́е сме си́ у на̀ша родни́на,
У Ми́лица, у на̀ша сестри́ца,
У Ма́ркоти, у наший-о зе́т!
Да би зна́ла ми́ла на́ша сестра́,
'Де́ ю лежа́' две ми́ли брате́та,
'Де́ ю лежа́' у те́вна тевни́ца;
Да би зна́ла ми́ла на́ша сестра́,
С' каменьа би тевни́ца разби́ла,
Да изведе́ две́ ми́ли брате́та!"
Па' гьи дочу́ везу́льа девойкьа,
Сфѝла [1]) рака́ф, та дома отишла̀,
Па' на Ми́льа по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, Мѝлице снашѝце!
Ка' си вежех прет те́вна тевни́ца,
Какфѝ поіа' су́жни у тевни́ца?! —
Едни́ поіа' дру́гьи распевіа́а', —
Ма́рко пла́чи, Маре́нко го те́ши:
„Му́чи, Ма́рко, да́ мо́й по́стар бра́йно!
Да́ не сме́ си ско́ро затфо́рени;
Затфо́рени, деца́ у пеле́ни;
Сега̀ са́ ни́ бради́ обраснали,
Бе́ли бради́ до сфи́лни поіа́си,
Ру́си коси́ дури пот поіа́си;
Па' не сме си у чуждо, чуждинци;
Ни́е сме си у на̀ша роднина, —

---

3) *Сфила,* = свила, гл., т. завила, згжнала.

У Ми́лица, у на́ша сестри́ца,
У Ма́ркоте, у на́ший-о зе́т.
Да би зна́ла Ми́льа, наша сестра́,
'Де́ ю лежа́' две ми́ли брате́та,
Дѐка лежа́' у те́вна зжндѐна,
Дѐка лежа́ за прѐва пра́вина;
Да би зна́ла Ми́льа, наша сестра,
С' каменьа би тевни́ца разби́ла,
Да отпу́щи две́ ми́ли брате́та,
Да си о'йда' до́ма, на дворове!"
Ка' исказа́ везу́льа девойкьа,
Тога́ 'ринна́ Милица, сестри́ца,
Та си земѐ ключи от тевни́ца,
Отфори́ла то́й те́вна тевни́ца,
Та изведе́ две ми́ли брате́та.
На' викнѐла два мла́ди бербе́ра,
Обричѝ'а две ми́ли брате́та,
Обричѝ'а ти́а ру́си коси́.
Премѣньи́ гьи Ми́лица, сестри́ца;
Искачи́ гьи на висо́кьи чарда́к,
Та гьи ту́ри у че́с'на тжрпе́за.
Започе́'а вино да си пи́ia;
Ма́лу пи́'ia и ма́лу руча́'а,
Ма́лу-фно́гу, три месеци вре́ме,
Испрати́ гьи Ми́лица, сестри́ца,
О'йдо́'а си на ра́вни дво́рове,
О'и́до́'а си кот ста́ра-та ма́кьа.

314.

Мара Праофка и малко Татарче. [1])

(Отъ сжщата).

„'Убава Ма́ро Праофко!"
Чу́ли са здре́ли iагоди,
'Си́-те че моми́ да ида',
Да бера' здре́ли iагоди.
И Ма́ра и́ска да и́де.
Ма́ра си ма́кьа не пу́ща:
Ма́кьа на Ма́ра гово́ри:
„Седи ми, Мѐро, не и́ди;
Ти ми си мома́ та́кмена,
Та́кмена, а не во́дена."

1) Срав. В. Чолак. н. Н-ро 84.

Ма́ра си ма́кьа не слуша́, —
Нел' влезна́ 'ла́дни земнѝци,
Та се 'убаво премењу́,
Премењу́ се, пакьити се, —
Натура́ злато кжрста́то,
И това́ сребро тегóтно,
Кóлку що мóже да нóси:
Па' си 'оѝдé на іагоди.
Бра́'а іагоди, що бра́'а;
Що ми се оной зададе,
Дали са́ ма́гли пра́'ове,
Или са́ цжрни Тата́ре,
Или са́ бре́зи бу́воли,
Или са́ ва̀кли овнóве?
— Нити са́ ма̀гли пра́'ове,
Нити са́ бре́зи бу́воли,
Нити са́ ва́кли овнóве;
Нело са́ цжрни Тата̀ре!
'Си-те са́ момý бега́ли,
'Убава Ма́ра Праòфка,
Она не можé да бе́га; —
Си́тно у́ сфи́кье натеже,
И това злато кжрста́то,
И това́ стребро́ тегóтно,
Та неможé да си бе́га.
Она легна́ла у тра́ва,
У тра́ва, у детели́на.
'Си-те Тата́ре минà'а;
Едно́ Тата́рче манѐнко,
Едно́ Тата́рче, гьà волче;
'Убава Ма̀ра, Праóфка,
Дигна́ла глава́ нис тра́ва,
Нис тра́ва, низ детели́на;
Согледа́ло іа Тата́рче,
Па' си ѣ Ма̀ра фана́ло,
Та а́ отве́ло, отве́ло
На ни́йното пу́сто село́.
Чува̀ло іа три го́дини,
Па' роди́ла ма́шко детѐ.
Па' се Ма́ри нажали́ло,
Фана́ла Ма́ра да пла́че.
Согледа́ло іа Тата́рче,
Па' си на Ма́ра гово́ри:
„'Убава Ма́ро, Бу́гарко!
Шчó ти ѣ, Ма́ро, та пла́чеш?
Дали си стра́дна и гла́дна,
Или си го́ла и бо́са,
Или ти ѣ жа́ль за рода́,
Или ти ѣ жа́ль за 'оро?
А Ма́ра си му гово́ри:
„Татара̀не ле, Ба́неле!
Нито сѫм стра́дна и гла̀дна,
Нито сѫм го́ла и бо́са,
Нито ми ѣ жа́ль за 'оро;
Нело ми ѣ жа́ль за рода́;
Да ме одведе́ш у рода́!“
И Тата́рче іа послуша́, —
Справи́ кола́ стрѐбрена;
Качи́ се Ма́ра Бу́гарка,
И зема́ ма́шко детѐнце.
Та а́ одведе́ Тата́рче
На нòйно-то пу́сто село́.
Не́ іа одведе́ код макьа́ ю,
Нел' іа одведе́ на 'оро-то.
Та́м' си найде́ до два бра́та,
Де́ка си 'оро воде́'а.
И Ма́ра си му гово́ри:
„Татара́не ле, Ба́неле!
Іа поджрж' ма́шко детѐнце,
Ма̀лко че поигра́ем!“
И тата́рче іа послуша́, —
Зема̀ло ѣ ма́шко детѐ,
И Ма́ра се ѣ фана̀ла,
Фана́ла се у 'оро-то
Ме́жду но́йни до два́ бра́та.
И бра́кьа си а́ фана́'а,
Та дома іа одведо́'а.
А Тата́рче ю гово́ри:
„'Убава Ма́ро, Бу́гарко:
Ка' не ти ѣ жа̀ль за мене,
Не ли ти ѣ жаль за детé?
За това́ стребро́ тегóтно,

И това́ злато кѫрста́то?“
А Ма́ра си му гово́ри:
„Татара́не ле, Ба́неле!
Про́сто да ти ѥ дете́нце,
И това стребро тего́тно,

И това злато кѫрста́то;
ІА’ чем соз бра́кьа да и́дем,
Не́чем по тебе да и́дем:“
На’ одведо́’а ѝа два бра́та
На но́йни-те ра́вни дво́ри.

315.

Богданъ и сестра му Гьургьелина. [1])

(отъ сѫщата.)

„Ей Богдане, Богдан ле́ком пе́ром!“
На Богдана голе́ма давѝа,
Де́ка и́ма сестра́ най-’убава,
Най-’убава, гюзель Гюргьели́на.
За не́а се земіа размири́ла,
Размири́ла земіа растури́ла, —
Кара-Вла́шко и Кара-Богда́нско,
И пу́ста Гѫрцка покраи́на:
У Бана’ се до два́ ба́ньа биіа,
У Ста́мбола, до два́ Сталболлѝіа;
У Бе́лграда, до два гражда́нина;
У Софи́я, до два пашалѝіа;
У Ду́пница, до два Дупнича́на,
На’ се чу́ди Богдан що да чи́ни,
Що да чи́ни, каде́ да се дене?
А на сестра́ по́ти’о’ гово́ри:
„Ле́ле, сестро́, гюзе́ль Гюргьели́но!
Дне́ска кажа́ пре́бела са̀бота,
Ютре ка́жа’ пресфета Неде́ля;
Че надо́йда’ гѫрци базиріани,
Базиріани гѫрци, Софиани,
Че донеса́’ от ’се́какфо купло̀, —
Бе́ли платна́ за та́нкьи да́рове,
Чи́ста сфи́ла за си́тни ве́зове.
’Си́-те моми́ платно́ че купу́ѝа,
Бе́ли платна́ за та́нкьи да́рове;
Ти́зе, сестро́, платно́ не купу́вай,
Ти си купи сфи́ла гювезли́а,
Най-повече мо́дра и моро́ва;

1) Срав. Бр. Мил. п. Н-ро 341.

Та исплети два́ сфи́лна гайтања,
Та си о́́йди у го́ра зеле́на.
Та избери е́ла най-висо́ка,
Най-висо́ка е́ла, най-кьита́та;
Обеси се за е́ла кьита́та,
Ега́ би се земіа умири́ла, —
Каравла́шко и Карабогда́нско,
И та́іа пу́ста Гѫ́рцка покра́йна!“
Послуша́ го гюзе́ль Гюргьели́на.
Кога било́ у сфета Неде́ля,
Надойдо́а Гѫ́рци, базиріани,
Базиріани Гѫ́рци, Софиа́нци;
Доне́ли са́ от ’се́какфо купло́, —
Бе́ли платна́ за та̀нкьи да́рове,
Чи́ста *сфѝта* за сѝтни везове,
’Си́ са́ моми́ платна̀ купува̀ли,
Бе́ли платна за та́нкьи да́рове;
Не купи́ла гюзе́ль Гюргьели́на,
Не купи́ла платна за да́рове,
Нело куши́ сфи́ла гювезли́а,
Най по́вече мо́дра и моро́ва;
Та исплете́ два сви́лни гайта́ньа.
На’ си ойде́ у го́ра зеле́на,
Та избра́ла е́ла най-висо́ка,
Най-висо́ка ѐла, най-кьита́та;
Обесѝ се за е́ла кьита́та.
Тога си се земіа умирила,
Умири́ла земіа, утиши́ла, —
Каравла́шко и Карабогда̀нско,
И та́а пу́ста Гѫ́рцка покра́йна.

316.

Видинъ юнакъ у турска служба; сестра му Кателена, макьа му и пѫрвно-то му любне. [1])

(Отъ сѫщата).

„Ей Ви́дине, Ви́дине юначе!“
Би́л е Ви́дин, би́л е ту́рска слу́га,

1) Срав. Бр. Мил. п. Н-ро 183.

Та ѣ служи́л де́вет до́дин' да́на,
Настана́ло и ле́то десе́то;
Ни задрема́ ни ча́ша отпущи́.
Па' задрема̀ и ча́ша отпуши́,
Удри́ ца̀ра по де́сно колено,
Пукна́ му се чо́'ено колено.
Уплаши́л се Ви́дин, застраши́л се,
Та побегна́ Ви́дин, ту́рска слу́га,
Па' си о'йдѐ до́ма, у дворове;
Па' на сестра́ по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, сестро́ Кателе́но!
Скри́ ме, сестро́, де́ка че ме скри́еш!“
Скри́ла го ѣ сестра́ Кателе́на,
Скри́ла го ѣ у ша́рени кофче́г,
У кофче́зи, у та́нкьи да́рове,
У да́рове, у си́тни ве́зове.
Та пойдо'ia Ви́дину по́тера,
Ойдо́'а му до́ма, на дво́рове:
Затражи́'а Ви́дина юна́ка.
Па' фана́'а Ви́динова сестра́,
Два́ш ia, три́ш ia прес по́ли шибна́'а;
„Казу́й, казу́й, Ви́динова сестро́;
Казу́й, казу́й Ви́дина юна́ка, —
Че се́чеме тфо́и бе́ли раце!“
А сестра им по́ти'о гово́ри:
„Сече́те гьи, та гри́жа не́ ме ѣ,
Ка' незна́ем, що́ че́м да ви кажем?
IA' нежа́лим, мо́и раце, ро́би!“
Па' два̀мш ia, три́ш ia прес поли шибна́'а:
„Казу́й, казу́й Ви́динова сестро́;
Казу́й, казу́й, Ви́дина юна́ка! —
Че вжртиме тфо́и цжрни очи!“
А сѐстра им по́ти'о гово́ри:
„Ка' незна́ем, що че́м, да ви ка́жем?
Вжрте́те гьи, та гри́жа не́ ме ѣ!
IA' нежа́лим лажо́вии-те очи́. —
Бли́зу вида̀', дале́к' им се чи́ни;
Дале́к' вида̀', бли́зу́ им се чи́ни!
Ка незна́ем Ви́дина юна́ка,
Ка' незна̀ем, що че́м да ви ка́жем?“
Отпущѝ'а Ви́динова сестра́,

Па' фана'а Ви́динова ма́кьа;
Два́ш ја, три́ш ја прес поли шибна́'а:
„Казу́ј, казу́ј, Ви́динова ма́ле;
Казу́ј, казу́ј Ви́дина јуна́ка; —
Че се́чеме тфои бе́ли раце!
Прогозори Ви́динова ма́кьа:
„Се́чете гьи, та грѝжа не ме је!
ІА' не жа̀лим мо́и раце, ро́би;
Ка' незна́ем Ви́дина јуна́ка,
Ка' незна́м, що че́м да ви ка́жем?"
Па' два̀ш ја́, три́ш ја́ прес поли шибна́'а.
„Казу́ј, казу́ј, Вѝдинова ма̀ле;
Казу́ј казу́ј Ви́дина јуна́ка, —
Че вжртеме тфои цжрни очи!"
Проговори Ви́динова ма́кьа:
„Вжрте́те гьи, та грѝжа не́ ме је!
Ка' незна́ем Ви́дина јуна́ка,
Ка' незна́ем, що че́м да ви кажем?
ІА' нежа̀лим лажо́вни-те очи, —
Бли́зу вида́', дале́к' им се чи́ни.
Дале́к' вида', бли́зу им се чи́ни!"
Отпущи́'а Ви́динова ма́кьа,
Па' фана́'а Ви́диново љубне;
Два́ж го, три́ж го прес поли шибна́'а:
„Казу́ј казу́ј, Вѝдиново љубне;
Казу́ј, казу́ј Ви́дина јуна́ка; —
Че се́чеме тфо́и бе́ли раце,
Че вжртеме тфо́и цжрни очи!"
Љубно си им по́ти'о говори́:
„Та че ка́жем, та гри́жа не ме је; —
Скри́ла го је сестра́ Кателе́на,
Скри́ла го је у 'ла́дни земни́ци,
У земни́ци, у ша́рени кофче́г,
У кофче́зи, у та́нкьи да́рове,
У да́рове, у си́тни ве́зове!"
Та влезна́ле у 'ла́дни земници,
Отфориле ша́рени кофче́зи,
Растресли́ са́ но́јни та́нкьи дари,
Та найдо́'а Ви́дина јуна̀ка,
Па' кот ца́ра ве́зан откара́'а.

317.

Юрушь войвода и мома ІАнинка. [1])

(Отъ сѫщата).

„Юру́ше, Юру́ше войво́до!“
Запроси́ Юру́ш ІАни́нка;
Запроси́ ія, утакми́ я́
И за сфа́дба удума́ ія; —
Сега́, Неде́льа, до дру́га
До дру́га сфа̀дба да пра́ва'.
Кога било́ у са́бота,
Омила́ се ѥ ІАни́нка,
Седна́, ма́кьа да а́ плете́.
ІАни́нка ѥ задрема́ла:
Ма́йце на ску́т полегна̀ла,
Полегна́ла и заспа́ла;
Го́рок ѥ со́нок видѐла.
'А, стану́е, 'а́, казу́е:
„Ма́ле ле, ми́ла ма̀йчице!
Бо́же сѫ́м, ма́ле, отишла̀,
На Юру́шови дво́рове,
Зададо́'а се о́блаци
Над Юру́шови дво́рове,
И низ о́блаци, джждеве,
И низ джждеве, поро́е;
Юру́шу дво́ри однесе́.
Юру́шу чардà̀к однесе́,
И ме́не, ма́ле, однесе́,
Однесе́ бе́ла ма'рама!
Да́ това́ не ѥ на 'а́рно?“
И ма́кьа си у́ гово́ри;
„Ще́рко ІАни́нко, ІАни́нко!
ІА му́чи, това́ не ду́муй;—
Заман си со́нок не зби́ва!“
Туку това́ издума́'ія,
Сфа́тове си надойдо́'а,
У дво́рове навлезна́'а,
Та одведо́'а ІАни́нка;
Та си 'ойдо́'е, 'ойдо́'е.
Мина́'а по́ле широ́ко,
Прие́'а го́ри зеле́ни;
Врàг изнесе́ су́р *елѐна*,
И по еле́на, кошу́та.
Полете́ли са́ сфа́тове,
'Си́ сфа̀тове, по елѐна,
Два де́вера по кошу́та;
Сама́ ІАни́нка остана́.
Коньу́к-о у́ се разигра́,
Веньо́к-о у́ се закачи́
За та́а кьи́та ракьи́та,
За чубри́ково коре́нье.
ІАни́нка ви́ка, що мо́же:
„Бо́же ле, ми́ли Бо́жице!
Що не́мам не́йде ни́кого
Од Юру́шова родни́на,
Коньок-о да ми прифа́не,
Веньо́к-о да ми отка́чи
От та́'а кьи́та ракьи́та,
От чубрѝково коре́нье!“
Дочу́ ія Юру́ш, та 'ойде́,
Та ю коньу́к-о префана́,
И ю веньо́к-о откачи́.
Надникна̀ Юру́ш, надникна́,
Надникна́, та а́ *целива̀*.
Вла́шкьи се но́жи отне́'а,
Та у гжрло-то убоде́;
Потеко́'а цѫ́рни кѫ́рви!
'Итра ѥ би́ла ІАни́нка, —
Извади́ла бе́л пещема́л,
Та затисна́ цѫ́рни кѫ́рви.
Та си 'ойдо́'е, 'ойдо́'е
На Юру́шови дво́рове.
Искачи́'ія ія на чарда́к.
А сфекѫ́рва ю гово́ри;

---

1) Виж п. Н-ро 517 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

„Сна́'о Іани́нко, Іани́нко!
Кога те Юру́ш та́кмеше,
Он си те 'но́гу фа́леше:
Мо́ія Іани́нка, 'убава, —
Бе́ла, цжрве́на у лице́,
Като петро́фка іабука;
А ти́зе си пребледне́ла,
Пребледне́ла, пожжлте́ла,
Като ду́ња презреàна!“
А Іани́ка ю гово́ри:
„Ма́ле сфекжрво, сфекжрво!
Іа извади бе́л тестеме́ль
Од мо́е-то бе́ло гжрло!“
Послуша́ла ія сфекжрва, —
Извади́ла бе́л тестеме́ль; —
Потеко́'а цжрни кжрви,
Іани́нкьи душа излезе́,
Іани́нка мàла умре́ла!
На' закопа́ли Іани́нка!

318.

Сиромахъ Митре затворенъ; освобождава го Митана попова снаха.

(Отъ сжщата).

„Ми́тре ле, сирома́ше ле!“
Митре́те беда́ обеди́,
Обеди́ го, затфори́ го, —
Затфори́'а го ту́рци-те
У поп-о, у *каматнѝк-о*, [1])
У попо́во-то гради́нче,
За попо́во-то іабуче.
Мита́на, сна́'а попо́ва,
Она́ си *шѐта* по дво́ри,
Та па' Митре ю гово́ри:
„Мита́но, сна́'о попо́ва!
Прийди́, пристжпи́ при ме́не,
Сал' една́ш да те цели́вам.“
А Мита́на му гово́ри:
„Ми́тре ле, бездуши́че ле!
Ти кье си глава́ придаде́ш
Сос та́а пу́ста цели́фка!
Защо́ си, Ми́тре затфорен?“
А Ми́тре си у́ гово́ри:
„Мита́но, сна́'о попо́ва!
Ле́ли ме *ѝрàшаш*, че ка́жем:
Ту́рска сжм момà целива́л;
Та барем да ѥ 'убава? —
Цжрна ѥ, като цига́нка,
Бле́да ѥ, като евре́йкьа.
За това́ сжм си затфòрен!“
А Мита́на му гово́ри:
„Ми́тре ле, сирома́ше ле!
Фа́тай, Ми́тре, побрати́ме,
Побрати́ме, посестри́мкьи,
От ту́ва да те изроба'
Нис таія те́вна тевни́ца.“
Ми́тре Мита́ни гово́ри:
„Мита́но, сна́'о попо́ва!
Митàно, сестра́ да ми си
От ту́ва дури до ве́ка!
От ту́ва да ме изро́биш;
Когà се Ми́тре зажени,
Голе́м че те да́р дари́ти!“
Мита́на го ѥ слуша́ла; —
На' си *шѐта* по дво́ри,
Бе́ли си пжрсти кжрше́ше,

---

1) *Каматникъ*, види се, значи: Кметъ или данокосъбиратель, отъ: *камато'* = даннокъ; виж. и. Н-ро 293 бѣл. 2.

Гра́дом си сѫлзи ро́ньеше.
Загледа́ли ја кле́ти ту́рци,
Кле́ти ту́рци *ѝнња* ве́ра,
Та па' Мита́на *прашда́ја':*
„Мита́но, сна́'о попо́ва!
Защо́ си *шѐташ* и пла̀чеш?
Дали си стра́дна и́ль' гла́дна?
Дали си го́ла и бо́са?"
И Мита̀на им гово́ри:
„Та́ком' Бога, кле́ти ту́рци!
Нити сѫм стра́дна ни гла́дна,
Нити сѫм го́ла ни бо́са;
Има́х си едно́ брате́нце,
Ту́нье го беда̀ обеди́,
Ту́нье беда́ на пра́вина,
Затфори́'а го ту́рци-те;
За това̀ *шѐтам* и пла́чем!"
Капиджи́и у́ говора':
„Мита́но, сна́'о попо́ва!
Да' тфо́е ли ѣ брате́нце?
Оти од да́вна не ка́жеш?"
Па' отфори́'а тевни́ца,
Та отпущи́'а Митре́те.
Кога́ се Ми́тре заженѝ,
Голе́м ја да̀р дарува́, —
Та́а памѫ́чна кошу́ља,
И па' памѫ́чни чора́пи,
И па' сфилена ма'арама.

319.

Јанинчица и Јанко, братъ и сестра, бракосочетани, и стара-та имъ майка робиньа. [1])

(Слушана отъ сѫщата Дост. Стоева изъ с. Ярлово).

Јани́нчица де́те чу́ва,
Люто, люто като змиа, —
Де́ньe реве́, но́ш'ја реве!
Па' се чу́ди Јани́нчица,
Що да чи́ни с' ма́шко дете́?
Па' Јанкоти гово́реше:
„Ей Јанко ле, *стоѝанине!*
Що да *чѝним* с' ма́шко дете?—
Люто, люто, като змиа, —
Де́ньа реве́, но́ш'ја реве́!
Ја си о'йди на но́ф пазѝр,
Та си ку́пи ста́ра ба́ба,
Стѝра ба́ба робѝнчица,
Да ни люльа ма́шко дете́!"
Послуша́л ја премла́д Јанко,
Та си оше́л на но́ф пази́р,
Та си купи́л ста́ра ба̀ба,
Ста́ра ба́ба робѝнчица,
Доведе́ ја до́ма, дво́ри.
Дете́ люльа ста́ра ба́ба,
Детѐ люльа, пѐсен но́е:
„На́ни, на́ни, ма́шко дете́!
И ја има́х две дечи́ца,
Две дечи́ца, като те́бе;
Едно́ ми ѣ Јани́нчица,
Дру́го-то ѣ премла́д Јанко;
Па' гьи Ту́рци заробѝ'а;
Малѐни гьи заробѝ'а,
Та незна́ем на каде́ са́,
На каде́ са́, на какфо́ са́,
У ко́ја са́ покра́йна!
Дочулѝ ја Јани́нчица,
Па' Јанкоти гово́реше:
„А Јанко ле, *стоѝанине!*

---

1) Виж. п. N-о 298 и забѣлезанитѣ тамъ N-ра.

Като люльа стáра бáба,
Детé люльа, нéсенъ пóе;
Кáко пóе лéпа пѐсен:
Нáни, нáни, мáшко детé!
И іа' имáх две дечúца,
Две дечúца като тéбе;
Тýрци ми гьи заробú'а,
Маленкьи гьи заробú'а,
Та незнàем на кадé сá,
У коіа сà покрáйна;
Еднó-то іе Ианúнчица,
Дрýго-то іе премлáд Ианко!"
Това сме сú нúе с' тéбе;
Нúе сме си брат и сестрá,
Стáра бáба, нáша мáкьа!
Тáком' Бóга, премлáд Ианко!
'Айде да се раздвоúме, —
Иа' че úдем на крáй зéміа;
Ти да úдеш дéка слжнце,
Дека слжнце изгревіаше!"
Послушá á премлáд Ианко. —
Онà ойдé на крáй земіа;
Он си ойдé дéка слжнце,
Дéка слжнце изгревіаше.
Та се двата раздвоúха!

320.

Рада и войвода.[1])

(Отъ сжщата).

Тельáлин *лúчи* по градá,
По градá, по Силиврúа:[2])
„Кой úма колà, вóлове,
Сéлскьи на шýма да úда';
Че да се жѐни войвóда,
Та голѐм веньúк че грáда'.
Че да се жéни войвóда,
Че зúма момá 'убава,
'Ем 'убава, 'ém Бýгарка.
Коіа ıе момá 'убава,
Нéа войвóда че зéмп.
Рáда ıе момá 'убáва,
'Ем 'убава, 'ém Бýгарка;
Рáда че зéми войвóда."
Рáда ıе у срéм стоіала,
Стоіала, та гьи слушàла.
Па' си у домá утишлá;
Па' на стрúна іé говóри:
„Стрúно ле, пападúе ле!
Какфó си *лúче* тельàлин:
„Сельанье, сéлскьи кмéтове!
Брé, чýйте, стáро и млáдо;
Брé, чýйте, мало', голéмо!
Кой úма колá, вóлове,
Сéлскьи на шýма да ида';
Че да се жéни войвóда,
Та голéм веньúк да грáда';
Че да се жéни войвòда,
Че зúма момà 'убава,
'Ем 'убава, 'ém Бýгарка!"
Азе сжм момá 'убава,
'Ем 'убава, 'ém Бугарка;
Мéне войвóда че зèми;
Стрúно ле, пападúе ле!

1) Виж. п. N-о 71.

2) Дали не ще бѫде поправо казано: *„Силистрия"* вм. „Силивриа", отъ които първата е край Дунава, споредъ пѣсеньта, а втората край море на югъ?

Че те *прàшам*, да ми кажеш:
Кога́ се човéк обéси,
И обéси и отрóви,
Копáіа' ли го гробúща?
Месá' ли му 'лéб за дýша?
Пáлья' ли му жѫ́лти сфещи?
'Са рóда плáча ли го?
Попóве поіа' ли го?"
А стрúна іé ю говóри:
„Сестрúце, Рáдо 'убава!
Кога́ се човéк обéси,
Иль' обéси, úль' отрóве,
Ни го копáіа' гробúща,
Ни му месá' 'лéб за дýша,
Ни му пáлья' жѫ́лти сфéщи,
Ни го 'сá рóда оплáче',
Ни го попóве опоіа'!
Сестрúце, Рáдо 'убава!
ІА слýшай, да те наýчим;
ІА влезни 'лáдни земнúци,
Та се 'убаво премењù,
Що ти ıе най-бáш премéња,
Обуй си црéвıе мéстове,
Що ти гьи купú войвóда,
И запашú си сфúлен колáн,
Що ти го купú войвóда;
Та си зéми до двé стóвни,
'Ойди на Дунаф на водá.
Па' тури стóвни при Дунаф,
Собýй си црéвıе мéстове,
Та ги тури при бéл Дунаф;
И сопáши сфúлен колáн,
На' го тýри при бéл Дунаф;
Па' се скрú жѫ́лта ракьúта.
Ако те úска войвóда,
Он че по тéбе да дóйде,
У Дунаф че се удáви!"
Рáда стринá іа слушáла, —
Влезнáла 'лàдни земнúци,
'Убаво се премењúла,
Що ю ıе най-бáш премéња,
Обýла црèвıе, мéстове,
Що ю гьи купúл войвóда;
Запашáла сфúлен колáн,
Що ю го купúл войвóда;
Та си зéла до две стòвни,
'Ошла на Дунаф, на вода.
Турúла стóвни при Дунаф,
Собýла црéвıе, мéстове,
Що ю гьи купúл войвóда,
Оставúла гьи при Дунаф;
Сопасáла сфúлен колáн,
Що ю го купúл войвóда,
Турúла го при бéл Дунаф;
Та се скрù жѫ́лта ракьúта.
Ете, войвóда де úде;
Сопасá си кьемéр парú,
Та си го турú при стóвни;
Та па' соз Дунаф зборéва;
„Ей Дунаве, бел Дунаве!
Ти си прибрáл бéла Рàда,
Щóто се напрéд искá'ме,
Искá'ме, па' не земàхме;
И мéнека да прибереш!"
Та си у Дунаф *загазù*,
Та се у Дунаф удави!
Па' си Рáда излезнàла
Нис тáя жѫ́лта ракьúта;
Обý си црéвıе, мéстове,
Запасà сфúлен колàн,
Па' си земàла кьемéр-о;
Земà си стóвни малéни,
Та си ıе домà отишлá,
И на стрúна іé говóри:
„Стрúно ле, нападúе ле!
Войвóда си се удавú,
Удавú се у бéл Дунаф,
Оставú си кьемéр парú.
'Айде да гьи раздıелиме."
И стрúна іé іа слушáла,
Раздıельùле си кьемéр-о.

321.

Робиньа пограбена отъ Турчинъ.

(Слушана въ Самоковъ отъ щеркитѣ на нок. учит. Хр. Крантевский).

Оздо́ле и́дат ту́мба по́пове,
Ту́мба по́пове, двесте гъа́кони;
Оздо́ле и́дат и кавга́ ди́гат.
Ту́рчин си ка́ра ста́ра робиньа,
Го́ла ја ка̀ра по сту́дове-те,
Бо́са ја ка́ра по ледове-те
А гологла́ва, по пекове-те
Остави́ла си ма́шко дете́нце,
Остави́ла си го у цӂрна го́ра,
У цӂрна гора мегю два бо́ра;
Да́ж да завали, да го оба́ньа;
Шума да па́дне, да го покрӥе;
Ве́тер да ду́хне, да го залюльа!

322.

Стоіанъ боленъ у гора зелена и пиле соколово.

(Отъ сжщи-тѣ).

Лежи́ юнак у го́ра зеле́на, —
Посте́лькьа му, зеле́на мора́ва;
Згла́вница му, бел мерме́р камик;
Покри́фка му, на гора ли́скье-то;
Над глава́ му, джрво іафо́рово;
Над джрво-то, пи́ле соколово;
Като по́е пи́ле, дури ду́ма:
„Ей, ти́, Стоіан, Стоіан добар юнак!
Дво́ри-те ти бе́л пелӥи обрасли́,
По́ртите-те ти габи габіаса́ли;
Во стре́д дво́ри, джрво іафо́рово;
На джрво-то до три кукави́ци; —
Пӂрва ку́ка, ку́ка и немӂкфа;
Фто́ра ку́ка, іазик неувли́ча;
Тре́кьа ку́ка, векье пресекна̀ла!“
Одгова́ра Стоіан добар юнак:

„Ей ти́, пи́ле, пи́ле соко́лово!
Що́то ку́ка, ку́ка и немѫ́кфа,
Она ми ѥ́ мо́ia ста́ра ма́йка;
Що́то ку́ка, іазик неувли́ча,
Та́ia ми ѥ́ мо́ia ми́ла сестра;
Що́то ку́ка, ве́кье пресекна́ла.
Она ми ѥ́ мо́е пѫ́рвно мюбе!“

323.

Анка, осмината и́ бракьа и Гѫрче Селимче, — изгубений и́ братъ.

(отъ Самоковъ испѣна отъ мом. Наталия Миновчева.)

Има́ла Анка осми́на бра́кьа;
'Си́-те осмѝна авджий би́ле,
Авджи́и би́ле, ловджи́и би́ле.
Од осми́на-та еди́н забега́л,
Па' ѥ забегна́л дале́к', дале́ко,
Дале́к', дале́ко у Вла́шка зе́мia
Остана́ли сѐ си седми́на бра̀кьа.
Пошли́ са́ си седми́на бра̀кьа,
Седми́на бра́кьа на ло́в да и́дат.
Та са́ си о'шли́ у га́ста го́ра.
Та́м' са́ си нашли́ Гѫ́рче Сели́мче,
Ни са́ го би́ле, ни са́ го мачи́ле;
Дове́ли са́ го у ни́йна до́ма,
Са́ го венча́ле за ни́йна сестра́,
За ни́йна сестра́, за мома́ Анка.
Па' са́ седна́ле, се разгова́рат.
Па' одгова́ра моми́ца Ана:
„Що се завра̀щаш, Гѫрче Сели́мче,
Що си завра́шаш ру́са-та глава?
Що си завра́щаш чакѫ́рни-те очи́?
Но се́ ти гле́даш нис прозо́рци-те?“
Па' одгова́ра Гѫрче Сели́мче;
„IA си погле́дни тѝ, мо́ма Анко,
IA си погле́дни нис прозо́рци-те! —
Над на́с ѥ падна́л те́мени о́блак,

Низ о́блак си́тни-те дзвѐзди,
Си́тни-те дзве́зди се сосипа́'а!"
Тога се сети́ и мома́ Анка,
И на Гѫ́рче *вѐли, вѐли* гово́ри.
„Ти да не си ми мо́ето бра́те?
Азе си има́' бра́т като те́бе!
На де́сна нога нишан си и́маш?
На де́сно ра́мо нишан си и́маш?"
Па' се завѫрна Гѫ́рче Сели́мче,
Та си на Анка ти́хом гово́ри:
„И ја си и́мам на де́сна но́га,
На дѐсна но́га нишан си и́мам,
На де́сна нѫ̀га, на де́сно ра́мо!"
Тога́й си Анка се расплака́ла,
Расплака́ла се па' му гово́ри:
„ЈА си поја́ви нишан на нога,
И си соблечи де́сно-то ра́мо?"
Тога́й ми си Гѫ́рче Сели́мче
Поја́ви́л је нишан на но́га,
И си поја́вил нишѐн на ра́мо.
Тога́й си се Анка расплака́ла,
На Гѫ́рче Сели́мче Анка гово́ри:
„Ти́зека ми си мо́ето бра́те!"
И си излезна́ моми́ца Анка,
Та си навика́ седми́на бра́кьа;
„Ела́те, ми́ли седми́на бра́кьа;
Това́ ни би́ло на́ше-то бра́те!"
И си дойдо́'а седми́на бра́кьа,
Пригѫрна́'а си ни́йното бра́те,
Пригѫрна́'а си и се расплака́'а:
„Трие'се' и пет го́дин' те тра́жим,
Та те сега́ найдо́хме,
И на Бо́га согреши́хме,
Та те венча́хме за на́ша сестра́."

324.

Арапе-Татаре и Ангьелина съ Магдалина поробени. [1])

(Отъ сжщата).

По дрýм ми úдат цѫ́рни Арáпе,
Цѫ́рни Арáпе, гóли Татáре;
По дрýм ми úдат, товáри кáрат, —
И Ангьелúна и Магдалúна
Жáлно си úдат, тáжно си плàчат;
И Ангьелúна жално си жáли,
А Магделúна пóжално плàчи; —
Си оставúла мáшко детéнце,
Оставúла си го у пýста гóра,
Оставúла го е на шéс' мéсеца, —
Вéтер да дý'не, да го залюле;
Кошýта да мúне, да го задòе,
Шýмка да пáдне, да го покрúе!
Кóлко е жáлно, кóлко е тéшко!
Оставùла си кáща . . . . .
Оставúла си е з' голéмо имáнье,
Та úа зели цѫ́рни Арáпе,
Цѫ́рни Арáпе, гóли Татáре!

325.

Мариа оженва се за царь Андона, а пѫтемъ бива убита отъ кошута. [2])

(Слушана отъ сжщата).

Прочýла се е Марúа, —
'Нóгу 'ýбава Марúа,
'Убава, па' и разýмна,
Засакàли сá Марúа
Од дéвет добрú дóмове;
Засакà си à цáр Андóн.
Башá úдава, недáва,
Màкьа úч á недàва,
А Марúа им говóри:
„Стáра мáле, защо ме недáваш?
Стàра е màкьа, до врéме;
Стàр ми е башà, до врéме!
IA чéкай, мáйко да преспà,
Какáф кьем сáн да сóним:"
Легнá си Мáріа да прéспи.
Мáріа си сàн санувáла,

1) Срав. Л. Карав. п. Н-ро 40.
2) Вижъ п. Н-ро 517 и забѣлежителнитѣ темъ нумера.

Па' на ма́кьа си говóри:
„Ма́ле ле ста́ра мàйчице!
Какàф сам сàн санувàла! —
Темен ме облáкъ нападна́,
Си́тен ми да́ждец завали́!
Да́ль' ие на добро́ и́ль' на зло?“
Ма́кьа Мари́и говóри:
„Щéрко Мари́о, Мари́о!
Тéмен са́ óблак сфáтове,
Си́тен ми да́жд, гре́бни слѫ́дзи!“
Туку си това́ издума́,
Отфори́'а се пóрти-те,
Излезна́ Мáріа на двóри, —
Пу́ни двóрове сфáтове,
И цар Андóн со сфатове;
А Мàріа се справи́, —
Флезна́ си Мàріа в' одаи,
Па' на ма́кьа си говóри:
„Ма́ле ле, ста́ра ма́йчице!
Пу́ни сà двóри сфáтове,
И сос сфáтове, цар Андóн!“
Ма́кьа Мари́и говóри:
„Чéдо Марùо, Мари́о!
Излезни, сресни сфáтове,
Сресни и цар Андóна!“
Мари́а ма́кьа послуша́, —
Излезна́ Мáра на двóри,
Та си сресна̀ цар Андóна
С' нéгови кьи́тени сфáтове,
Андóн ѝ тùхом говóри:
„Мóри Мари́о 'убава!
Влезни́ си, Мáро, в' одаи,
Та се премѣньи 'убаво,
'Сé у венча́лна премéна;
Кье да те вóдим у цѫ́ркфи!“
Мари́а Андóна послуша́, —
Флезна́ си Мáра в' одаи,
Та се 'убаво пременьи́,
'Сé у венча́лска премéньа,
Па' си зема́'а Мари́а,
Одведо́'а ја у цѫ́ркфи;
Венча́'а си ја Мари́а
За цáра, за Андóна;
Та си нойдо́'а по пáт-о.
Мина́'а гóра зелéна,
Мина́'а води студéни;
Излезна́ пу́ста кошу́та,
Та си засака́ Мари́а.
Кьи́тени сфàтове говóрат:
„Недáваме си Мари́а.“
Кошу́та ви́ка, що мóже:
„lАзе си сáкам Мари́а.“
Надви́ на 'си́-те сфáтове, —
Фжрли́ла пушка с' куршу́ми,
Удари́ Мáра у сѫ́р'це!
Мари́а вика́, що мóже:
„Мóлим ви се, сфáтове!
Водéте ме у цар Андóна;
У нѐгоф сарáй да у́мрем!“
И Марùа одведо́'а
У Андóнови двóрове.
Флезна́ла си у двóрове
Марùа у двóр издахна́.

326.

Войници раскопвать три нови гроба.

(Отъ Самоковъ испѣна отд мома Наталия)

По дру́м óдат мла́ди войни́ци,
Та сé прешли на край село́.
У село́-то чу́ма би́ло,

И при село́, до три́ мла́ди гроба.
Па' се задума́'а войни́ци:
„'Айде, да раско́паме три гро́ба."
Раскопа́'а до три гро́ба; —
Едѝньо гро́б, мла́д младоже́нь',
Фтори́й-о гро́б, мла́ди де́вер,
Трекьий-о гро́б, неве́ста сос те́ль,—
На ра́це-те, зла́ти гри́вни,
На пѫ́рсти-те, зла́тни пѫ́рстен.
Раскопа́'а мла́да неве́ста,
Зема́'а и́ страму́лькьи от ра̀це
Та и́ прекри́'а бе́лото лице́..

327.

Проданица продадена и нейзини-те деца Петре и Павле. [1])

(Слушана въ Охридъ отъ покойн. ми съпр. Н. П. Иванчевъ Гроздинъ).

От *да̀'ан* [2]) Про́дан про́да̀'ат
Сфо́ia-та мла́да не́веста, —
Те́шка ве́ргьиia фѫ́рлеет,
Зашч' и́мал ле́па не́веста.
Шчо Прода́ница о́ста́'ат
До две́-*не* де́ца ма́лечкьи, —
Пе́тренце, та и Па́вленце.
Ра́сто'а, шчо ми ра́сто'а,
Ми се сто́ри'ia юнаци.
Сфо́й-от си *та̀тко* о́питват:
„Кѫ́де ia ма́йка про́даде,
На́ша ма́йка, да ia ба́раме?"
— „Си ia про́дадоф край-Будин,
Кра́й-Будин, кра̀й Нова́-цѫркфа."
Та́мо ми би́ла ро́бина,
Та ми 'о́дела на́-млеко.
Па́вле му *вѐлит* Пе́трету. [3])
„Пе́тренце, по́голем бра́тенце!
Бѫ́рзи-*не* ко́ньи на́мири,
На́ша ма́йка да *ба̀раме*
Край Бу́дин, край Нова́-цѫркфа!"
Бѫ́рзи-*не* ко́ньи ѩ́хна'а,
Та си по́йдо'а кра̀й-Будин,
Кра̀й-Бу́дин, край-Нова́-цѫркфа.

1) Виж. и пѣснитѣ N-о 291 и 293, В. Кочан. п. N-о 90, 181. Ив. Богор. п. N-о 29.

2) *Да̀'ан*, = даванина, дань, данокъ.

3) *Петрету*, = Петру, дат. над.. Собственнитѣ имена съ окончание *е*, споредъ говора на запад. македонскитѣ Българи, особито на Бързячкото наричано плѣме, дат. над. правять на *ту*, а винит. на *та*; како: *Петре, Петрету, Петрета; Павле, Паслету, Павлета; Диме, Димету, Димета*, и пр.. Повече за това ще се рѣче у ч. III.

Ето ро́бина кѫ́й и́дит
Со ведри́чица на́ гла'а.
Пу́ста ми пе́сма пе́іеше;
Пе́сма-та пу́ста гла́совна:
„Ох, ле́ле! Пе́тре и Па́вле!
Кѫ́де ве [1]) ма̀йка о́ста'и?"
За́пре'а бѫрзи-*не*-коньи
И на ро́бина ре́ко'а:
„Ро́бино, мори ро́бинко!
По́пей си пе́сма гла́совна,
Как' шчо ми се́га пе́іеше!"
Ро́бина ми се за́стоіа:
„Не ми іе пе́сма гла́совна,
Тук' ми іе тѫ́га го́лема!"
Ро́бина шчо ми кы́ниса,
Пофтур си пе́сма за́пеіа,
„Ох, ле́ле! Пе́тре и Па́вле!
Кѫ́де ве [1]) ма́йка о́ставы?!"
Ми се фѫ́рли'іа о́т-конья,
Ро́бина ми іа фа́ти'іа:
„Ро́бино, мори ро́бино!
Ни́іе сме́ Пе́тре и Па̀вле,
До две́-*не* де́ца ма́лечкьи!
Бу́хни си ве́дро о́д-гла'а,
Кье те зе́миме на́-конья."
—„Ка́ко да бу́хнам ве́дрица?
Пу́сто кье ве́дро *задзупит*,
Во гра́да кье се до́чуіат!"
Си на́, фѫ́рли'іа на́-конья,
Тѫ й однесо'а [2]) до́ма си [3]).

328.

Гьуро те́мничаръ и гѫлабенце. [4])

(Отъ Самок. слушана отъ Мома Тена Петрова.)

„Гьу́ро ле, Гьу́ро те́мничар!"
Гьу́ро чу́ва си́во гѫлабе́нце, —
Пѫ́рсти *кѫ́рше*, та го месо́ 'ра́ньи;
Сѫ́лзи ро́ньи, та го вода но́и;
Чамба́с ку́бе, та му гнездо́ ви́е.
Гѫла̀бе му по́ти'о говѐри:
„Та́ком' Бо́га, Гьу́ро темнича́рин:
Дали ми́слиш дале́к' да ме пра́тиш,
Или ми́слиш да ме препрода̀ваш? —
Чамба́с ку́беш, та ми гнездо́ ви́еш;
Пѫ́рсти *кѫ́ршиш*, та ме месо́ 'раньиш;
Сѫ́лзи ро́ньиш, да ме вода́ поиш?"
А Гьу́ро му по́ти'о гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, си́во гѫлабе́нце!
Нито ми́слим да те препода́вам,

1) *Вѐ* = ви, васъ, вин. пад. мн. ч. б. лично мѣстоимение.

2) *Й однѐсо'а* = іа отнесоха.

3) *Дома си*, = у дома си. Често, както въ пѣснитѣ, така и у живий говоръ предлозитѣ *въ* и *у* изоставять се като подразумѣваеми.

4) Вижъ п. N-о 278 и забѣлезанитѣ тамъ N-ра.

Но те мúслим далéк' да те прáтим,
Далéк', далéк', у мóй-те двóрове."
А сóкле му пóти'о' говóри;
„Тàком' Бóга, Гьуро темничáрин!
Та іа лели снóщи от тáм, дойдóх, —
Тфóи пóрти бел пелúн уралú;
Во дворове, джрво іавóрово;
На джрвото, до три кукавúци, —
Нѫрва кýка, тýку *двде-дньде;*
Фтóра кýка *туку* осипнáла;
Трéкьа кýка и 'ич не пристáе."
— „Щó-то кýка, *тýку двде-дньде,*
Тáіа си іé мóе пѫрво любе;
Щó-то кýка, тýку осипнàла,
Тáіа си іé мòіа мúла сестрá;
Щó-то кýка и 'úч не пристàе,
Тàіа си ıе мóіа стáра мáйка!"

329.

Девойка и Татарче.

(отъ Битоля, слушана отъ Пауна Котева, зап. Спиро П. Петровъ изъ сѫщий градъ).

Шчó іéт óна прáво'и
По тúе бéли дрýмо'и? —
По дрýмо'й 'óдит Тáтарче,
Тáтарче, цѫ́рно Арапче;
Сó-себе нóсит сéйсана,
На сейсáна-та, дéвойка? —
Рáце-те ú сé вѫ́рзани
Со нейзúни-те нáплици;
Цѫ́рни-те óчи вѫ́рзани
Со тѫ́нка, бéла мéрджана.
Кóлку мúна'а прéт-цѫркфа,
Дéвойка му се мóлеше:
„Тáтарче, цѫ́рно Арапче!
Отвѫрзú ми 'и рáце-ве,
Отрешй ми-'й òчи-ве,
Прéт-цѫркфа да се прéкѫр-
стам!"
— „Не ти óтрешфам рáце-те,
Не ти óтвѫрзвам óчи-те;
Тýк' кье те нóсам джáмиіа,
Та тàмо да си се клáньаш!"

330.

Боленъ Груйо. [1])

(отъ Битолско село Сѫрпци, слушана отъ Кѫрста Янкова, записалъ Ив. Толевъ изъ сѫщото село).

Шчо си бе́ia до тру́ ми́ли бра́кьа,
Шчо си ста́на'а су́тро ра́но,
Су́тро ра̀но, на де́н, на Ве́лигденъ:
Шчо се бе́ло проме́ни'ia, накьи́ти'ia;
Та си ви́на'а до тру́-коньи до́бри,
И си по́йдо'а во ле́па-*на* цѫ́ркфа,
Во ле́па-*на* цѫ́ркфа на чѐс'на ко́нка.
Два́-та юнака ко́ньи-те си вѫ́рза'а, —
Ко́й, за цѫ́ркфа, ко́й, за цѫ́ркфин по́тпор:
Шчо си вѫ́рза, вѫ́рза Гру́йо Вара́динче,
Шчо го вѫ́рза за дѐвойкьин кьи́ур.
Тѫ́ргна ко́ньа, кьи́ур го о́ткорна.
На де́войка се про́гледна бе́ло-*но* ли́це.
Шчо се на́веде юнак, ли́це го це́лива,
Па' си ви́авна ко́ньа и си о́'йде.
Шчо си ле́гна на ме́ка-*на* по́стела,
Та си ле́жа до де́вет го́дини,
Си *ѝскьина* до де́вет по́стели,
И *ѝскьина* до де́вет *ѝдрници*,
И *ѝскьина* до де́вет йо́ргани;
Нис ко́скьи-те тре́ва му по̀расте.
На не́гова ма́йка се ѝ́ нажа̀лило:
„Де́йди си́нко, не́шчо кье те *ѝра̀шам*, —
Де́йди си́нко, шчо гре́хо'и и́маш?“
— „Дѐйди ма́йко, мо́ia стара́-майко!
Ле́ль' ме *ѝра̀шаш*, пра́во кье ти ка́жам:
Кога си бе́ф за при́чес'на, на Ве́лигден,
Кога си бе́ф на ле́па-*на* цѫ́ркфа,
Шчо си вѫ́рзаф ко́ньа за дѐвойкьин кьи́ур.
Ко́ньа бе́ше лу́да, аджа́мniа;
Тѫ́ргна ко́ньа, кьи́ур ми о́ткорна,
И де́войкье ли́це се про́гледа.
Се на́ведоф, лѝце-то ѝ́ це́ливаф!“
Одго́вори не́гова ста́ра ма́йка:

1) Виж. п. Н-ро 21 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

„Дéйди сúнко, мúли сúнко!
Кáко аджàмии, шчо се лáжат,
Така и тú си се úзлагал!
'Ай на Гóспод да се мóлиме,
Да ми те Гóспот прóсти!“
Тóга'й юнак се рáскости,
Се рáскости кóска óт-коска.

331.

ІАнкула и Секула затфорени во Солунскьи-те зжндани. [1])

(Отъ Битолско — Леринско село: Екши-су (Вжрбени), слушана отъ Димана Чекова, записалъ Иванъ Стефановъ изъ сжщо-то село).

Шчо ми попéли два пéтли
У Солýнскьи-те зжндáни,
Не ми сж бúли два пéтли,
Но сж ми бúли два брáта, —
'Ем Секýла, 'ем ІАнкýла,
Млáд ІАнкýла, стар Секýла,
Ми лежàли три годúни,
Три годúни у зжндáна.
Шч' окарáли Тýрска вéра,
Та ми 'и клáли в' зжндáна.
Му говóре млáд ІАнкýла,
Млáд ІАнкýла на стáр Секýла:
„Измолú-го зжнданджúйче,
Да отфóри зжнданà-та,
Да излéзам, да прошéтам,
Да си вúдя' шчо кó'а ıе;
Ак' ıе прóлет, да донéса',
Да донéса до два клáса,
До двá клáса нóво жúто;
Ак' ıе éсен, да донéса',
Да донéса' до двà грóзда,
До два грóзда нóво грóзде.“
Го измáми зжнданджúйче,
Му немúна молбá-та,
Го пýшчи млáд ІАнкýла
Од зжндáна, да прошéта.
Ми излéгал, ми прошéтал,
Ми го нàшал вéгоф тáтко,
Си продáва имáньето,
Да откýне двá-та сúна,
Двá-та сúна отъ зжндáна.
Ми отúшал по-онáка,
Ми ıа нáшал нéг'ва мáйка,
Си продáва-гóлем гьердáн,
Да откýне двá-та сúна,
Два си сúна од зжндáна.
Ми отùшал по-онáка,
Ми ıа нáшал нéг'ва жéна,
Си продáва мжшкьи дéца,
Да откýне два-та сúна,
Двá-та сúна од зжндана,
Ми отúшал по-онáка,
Ми ıá нáшал нèг'ва сéстра,
Си продáва бéло рýво,
Да откýне двá-та брáтиıа,
Двá си брáтиа од зжндáна.
Ми отúшал по онáка,
Ми го нáшал нéгоф дрýг брат,

1) Вжж. п. Н. 305.

Си продáва ергьелé-то,
Да откýпе двá си брáтіа,
Двá-та брá-тіа од зжндáна,
Си отúшал пá' на назад,
Му вéле на стáр Секýла:
„Ой Секýла, брáт ногóлем!
Как' излѐго', да н' излѐгва',
Си го нáйдо' мóіа тáтко,
Мóіа тàтко, мóй-те людиіа,
Си продáват имáньe-то,
Да откýнат нàс, два брáтиіа,
Нác, два брàтиіа од зжндáна!"

332.

Сиракъ Гьорьиіа в' зжндан затфоренъ. [1])

(отъ село Палиоръ (Леринско), слушана отъ Дота Странджова, записалъ Илия Стояновъ изъ сжщото село).

Шчо ми іе рóса, шчо ми іе мжгла
По кáле, пóле, по сúно мóре?
Ни бúло рóса, ни бúло мжгла;
Туку тáмо ми бúл сирáк Гьоргúіа,
Сирàк Гьоргúіа ф' цжрна зжндáна,
На ржка джржит пúле сокóле;
Пилéнце пúшчит, 'ранúца сáкат;
Од ржце сéчит, пилéнце 'рàнит;
Од óчи цéдит, пúле напúват.
„Iади ми, пúй ми, пúле сокóле,
Та кье та пýшча' на мóй вильáет,
На мóй вильáет, кжде мóіа мáйка;
Та да ми вúдиш, шчо *кд'а* ми іе, —
Дали іе лéто или іе зúма?
Ако іе зима, во *колджега*,
Да ми донéсиш *грутка* снегóва:
Ако іе прóлет, кжде Гюргьéвден,
Да ми донéсиш кьúска горóцфет;
Ако іе лéто, кжде Петрóвден,
Да ми донéсиш три клáсіе житéни,
Три клáсіе житéни бéла пченúца."
Та ми іе óшло пúле сокóле, —
Не бúло зúма, во *колджега;*
Не бúло прóлет, кжде Гюргьéвден;
Тук' бúло лéто, кжде Петрóвденъ;
Та му занéсе три клáсіе житéни,
Три клáсіе житéни бела пченúца.

[1]) Вижъ п. Н-ро 278 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

333.

Лало-бей убива любнето си Еленка за неверностьта ѝ. [1])

(Отъ Сливенъ, слушана отъ г-ца Ганка Начева).

Цариград има два брата,
Два брата, до два близнака,
Пѫрвий-ѫт думат Лало-бей,
Фторий-ѫт думат Мануш-бей.
Лало-бей има булка хубава.
Той на Еленка думаше:
„Еленкье, моіа пѫрвиńно!
Аз ше на далеч да идѫ,
Тебе самичка оставіам;
Сѫс слѫнце порти отваріай,
И сѫс слѫнце да гьи затваріаш!“
И стана Лалу-бей, отиди,
И си Еленка остави.
Той си на далеч отиди.
Той не отишѫл на далеч,
Ами се е вѫрнѫл од близу,
И си портите похлопа.
Сама Еленка излеазла,
Порти-те да му отвори,
И си порти-те отвори.
Като Еленка го видеала,
И умаіана останала.
Лало-бей дума Еленкьи:
„Еленкье, моіа пѫрвнино!
Що ти е главата рошава?
Що ти е миндер расфѫрлен?“
Еленка дума Лалу-бей:
„На робиньата деца-та дошли,
А чи миндер расфѫрлили;
На робиньа деца-та сѫм чешала,
Та ми главата разрошили!“
Лало-бей Еленкьи думаше:
„Еленкье, моіа пѫрвнино!
А дáй ми, Еленкье, анахтаріа
Анахтаріа още от хамбаріа,
Да си хамбаріа отфора!“
Еленка дума Лалу-бей:
„Лало-бей, моіа пѫрвнино?
Като сѫм по вѫн отишла,
Анахтари-те сѫм изгубила.“
Лало-бей сіа разгневи,
Чи проводи раталa ф'чаршиа,
Та му анахтари донесе,
Чи си хáмбара отфори.
А когато е погледнал, —
Раталa Ивану затфорен!
И го извади от хамбаріа,
При Еленка го заведе,
И на Еленка думаше:
„Тос човек що ще тука?
Еленка му е нищо не рекла;
Тіа останала умаіана.
Той се по-люто разгневи,
Извадил си ношченце то
И ѝ глава-та отреазал,
И си раталa испроводил!

---

1) Виж. п. Н-ро 527.

334.

Боленъ Дойчинъ наказва неверната си жена, че при живота му пожелала да се омѫжи за другъ мѫжь. [1])

(Отъ Охридъ, слушана на 1855 год. отъ покойнаго ми татка).

Бо́лен ле́жит, До́йчин, добѫ́р-юнак.
Ми ѥ ле́жал де́вет-*на* [2]) го́дина,
Ми и́скьинал де́вет-*не* [2]) по́стели. —
Нпс ко́скьи-му тре́ва изни́кнала!
Та ми до́шле кьи́тени сфа́то'и,
Да ѝ зе́мат мла́да Дойчи́ница;
Се ска́чиле на ви́сокьи ди́ван,
Ми *ста̀виле* ле́па-*на* тѫ́рпеза.
Ѥ го́ворит До́йчин, добѫ́р юнак:
„Ха́йде мо́ри, Дойчи́нице мла́да,
По́чуй мѐне се́га, от' ни́когаш;
Ка̀чи ме́не на ви́сокьи ди́ван,
Да си ва̀дам мо́й-те ми́ли бра́тіа,
Де́вет го́дин шчо не сум 'и ви́дел!"
Си го по̀чу мла́да Дойчи́ница, —
Си го ка́чи на ви́сокьи ди́ван,
Та си сѐдна на ле́па тѫ́рпеза.
Ѥ го́ворит До́йчин, добѫ́р-юнак:
„Ха́йде мо́ри, Дойчи́нице мла́да!
По́чуй ме́не се́га от' ни́когаш, —
По́дай ме́не ча́ша деве́рница, (a)
Да по́служам кьи́тени сфа́то'и!"
Му по́даде ча́ша деве́рница, (a)
Да по́служит кьи́тени сфа́то'и.
Се ре́ди'а сфѝ-те на о́колу,
Ре́д му до́йде мла́дому [3]) До́йчину.
Ушче До́йчин с'рѫ́ка іа не́-фатил,
Са̀ма ча́ша му се исту́рила.
Па́к ѥ ре́че До́йчин, добѫ́р-юнак:
„Ха̀йде мо́ри, Дойчи́нице мла́да!
По́чуй ме́не се́га от' нѝкогаш, —
По́дай ме́не са̀біа п' отво́рена,

1) Срав. Дозонъ хайд. п. Н-ро 40.
2) *Деветна* = деветта—на; послѣдний слогъ *на* е членъ ж. р., за който другадѣ ще се рѣче потрѣбно-то.
a) По други: ведрѐница.
3 *Младому*, — дат. пад., който нерѣдко и днесь сѫществува въ Охридъ.

Н' отфо́рена де́вет-*на* [2]) го́дина !“
Се и́змами мла́да Дойчи́ница, —
Му по́даде са́біа н' отфо́рена,
Се ре́ди'а 'си́-те на о́колу,
Ни́кой са́біа не ми іа о́тфори.
Ред му до́йде мла́дому [3]) До́йчину.
Ушч' со ржка До́йчин іа не́фатил,
Са́ма са́біа му се отфо́рила !
Тога ви́кна До́йчин, добжр-юнак:
„Ха́йде мо́ре кьи́тени сфа́то'и.
Да си 'о́йте. от кжде сте до́шле;
Не в' іа да́вам мла́да Дойчи́ница!“
Си о'йдо'а кьи́тени сфа́то'и;
Тж ми ви́кна До́йчин добжр-юнак:
„Ха́йде мо́ре, цжрна Ара́пино,
Да ми 'о́диш на но́ва па́зара,
Да ми зе́миш трѝста ла́кти пла́тно;
И да зе́миш смо́ла и ка́трана,
Да на́топиш три́ста ла́кти пла́тно.
Да за́виіаш мла́да Дойчи́ница;
Тж да зе́миш е́дна гла́мна о́гон,
Да за̀палиш мла́да Дойчи́ница!“
Тж си о'йде на но́ва па́зара,
Тж си зе́де три́ста ла́кти пла́тно,
И си зе́де смо́ла и ка́трана,
Си на́топи три́ста лакти пла́тно, —
Си іа за́ви мла́да Дойчѝница;
Тж си зе́де е́дна гла́мна о́гон,
Си за́пали мла́да Дойчи́ница!
Го́ре, го́ре, дури ми и́згоре!
Ко́га до́йде до цжрни-те о́чи,
Прого́вори мла́да Дойчи́ница:
„Ха̀йде мо́ре, До́йчин, добжр-юнак!
Не ти ѣ жа́ль за цжрни-те о́чи?“
Одго́вори До́йчин, добжр-юнак:
„Го́ри, го́ри, бре ста̀ра ве́шчице!
Тѝ се *сфжрши*, кье се *омжже*ше,
Не ти беше жаль за мла́д До́йчина?
Кога до́йде до бѐло-то ли́це,
Прого́вори мла̀да Дойчи́ница:
„Ха́йде мо́ре, До́йчин, добжр-юнак!

Не́ ти ѣ жа̀ль за бе́ло-то ли́це?!“
Одго́вори До́йчин, добѫ́р-юнак:
„Го́ри, го́ри, бре ста́ра ве́шчице!
Ти́ се *сфѫ́рши*, кье се *оли́жеше;*
Не ти бе́ше жа́ль за мла́д До́йчина?!“
Тѫ ми го́ре, ду́ри ми и́згоре.

335.

Мома Войвода.[1])

(отъ сжщий.)

Дали се чу́ло, ра́збрало,
Мо́ма во́йвода да би́дит
Со *стойѝндесет* се́ймени,
Со три ба́йраци зе́лени,
Ба́ш хара́миа да би́дит,
Цѫ́рна *кдшулья* да но́сит?
– „Се́ймени, ве́рна дру́жина!
Сте́гните *'идници*, ре́менья,
От' кье *'о́диме* ф' пла́нина.
Пла́нина ра́мна ру́дина;
Пот ти́ѣ се́нкьи ви́сокьи,
Край та̀ia во́да сту́дена,
Ру́до кье іагне пе́чиме!
Сеймени, ве́рна дру́жина!
Ха́й, кье фѫ́рльаме на́-нишан;
Кой кье ме ме́не на́тфѫрлит,
Той сам во́йвода да би́дит.“
Фѫ́рльаха, шчо ми фѫ́рльаха,
Никой на́-нишан не́-удри.
Та́ia на́-нишан ми фѫ́рли,
Ни́шан-от ми го по́годи;
Та́ia во́йвода о́стана.

Стоіанъ, Стана невеста и Корунъ Кьеседжиа.[2])

(Отъ Охридскитѣ села, слушана въ Охридъ отъ покойната ми съпруга Н. п. И. Гроздинъ на 1874 год.)

Ни́з гора Сто́іан *шѐташе*
Со Ста́на, ле́па не́веста.
Ло́ша го дре́мка на́вали,
От-конья Сто́іан кье па́днит.
Сто́іан Ста́не ѣ го̀ворит:
„Ста́но ле, ле́па не́весто!
Но́пей ми пе́сма гла́совна,
Гла́совна и разбо́рита,
Дрѐмка-*ва* да ми по́минит!“
Ста́на Сто́іану го́ворит:

1) Виж. п. Н-ро 348, 353, 354, Милад. п. Н-ро 228. В. Качанов. п. Н-ро 204, 205. Дозонъ хайд. п. Н-ро 17. Л. Карав. п. Н-ро 4.

2) Виж. п. Н-р. 360 и др. Милад. п. Н-р. 141, 161. С. П. С. кн. II. ст 164. Безсон. п. Н-р. XL (40). XLI (41). Дозон. хайд. п. Н-р. 34.

„Стóiане, ти́, пжрва́-любоф!
Ка́ко да пе́сма по́пеiам
Глàсовна и разбо́рита? —
Да не ме ме́не до́чуiат
Тóй Ко́рун, тóй кьесе́джиа;—
Три го́дини ме пи́тало,[1])
Ме́не ме ма́йка не́-даде.
Тóй ми ié *мòшне рàзлютен*;
Да не ме ме́не по́грабит?“
Стóiан Ста́не ié го́ворит:
„Ста́но ле, ле́па не́весто!
Попе́й си, га́йле нèмай си.“
Кога ми глàсом ви́кнала,
Ли́с'ia од го́ра па́дна'а;
Ко́га ми не́фез зе́маше,
Дре́вia-та се покло́нве'а.
Ко́рун ié Стàна до́чуло;
Ко́рун на дру́жина го́ворит:
„Ко́й ми ie ка́джр и вре́ден
Стàна да ми ia по́грабит,
Го́лем му пе́шкьеш *фèшча'ам*[2])
До три то́'ари ка́рагрош.“
'Си́-те се в'зе́ми[3]) *иу́ле'а*, —
Ни́кому о́ко не́-фашчат.
Бо́г ми го у́бил, по́губил,
Бре́, о́на жо́лто Еврейче,
Ко́руну шчо му ве́леше:
„Шчо *фèти*, дали ми да'аш
Ти́, Ста́на да ти ia по́грабам,
Стóiана да си го сле́чам.
Ко' же́на да го на́пра'ам?“
Ко́рун му не́му ве́леше:
„Шчо *фèшча'ам* iас ти да́вам, —
До три́ то́'ари ка́рагрош.“
Бо́г ми го у́бил Еврейче,
Шчо ми се сто́ри *у́логар*,
На бèли дру́мо'и и́злозе,
Кжи́ шчо кье Стоiан по́минит
Со Ста́на, ле́па нèвеста.
Улогар ми го *прèчека*,
Стóiану му се мо́леше:
„Жи́ти Го́спода, да́рви ме,
Жи́ти татко'о́-душа, ма́йчина,
Оти су́м у́лог, бе́з-нодзе!“
Стóiан ми ду́кат и́зваде,
От-коньа Стóiан ми сле́зе,
Ду́кат го да́рва у́логар.
Улогар ми го мо́литфит:
„Шчо сжр'це те́бе са́кало,
Тó' Бо́г ти те́бе да́рувал, —
За се́бен си би́л сжздаден,
За се́бен и за за́душа!
Ушч' едно́ до́бро сто́ри ми, —
Фжрли-ме на́-конь за́т-себе,
Изва'йме на дру́дзи дру́мишча;
И та́мо да си по́просам!“
Стóiану му се на́жали,
Кье ми го кàчит на́-конья.
Ста́на не́веста му ве́лит:
„Не́-земай у́лог со́-тебе;
Улогар не ie хàйрлиа!“
Стóiан а́ Ста́на не́-слушат,
Тук' си го кàчи за́т-себе.
Ду́ри по́-пжт ми 'о́де'а,
Улог о́ружиа м'ùсече,
По пжт-от му 'и фжрльаше;
Как' же́на ми го нàпра'и!
На дру́дзи дру́мо'и фта́са'а;
Фжрли с' от-коньа у́логар,
Ко́лку шчо мо́жит, ми ви́кна:
„*Кàм*' си од не́где, Ко́руне?

---

1) *Питало, фтасало*, вм. *питалъ, фтасалъ*: виж. и Н-р. 18. бѣлѣж. 8.

2) *Фешча'ам*, = обѣщавамъ. Тази рѣчь е въ употрѣбление въ г. Струга и въ околията ѝ.

3) *В'земи*, = въ земята. И тази форма употрѣбява се въ Стружко.

Стóіан как' жéна ѥ стóрен!“ Да помúрисат óд-него!“
На чáс-от Кóрун фтáсало Отиде жóлто Еврейче,
Со стойпéндесет мóмчина, Стóіану тáка му рéче.
Стóіана ми го фтáса'а, Сáмар от кóньа úзваде,
Стáна нéвеста зéдо'а! *Стѣльа-та* да іа мúрисат,
Оружѥ Стóіан *адбара*; На мéсто кьúска бóсильок.
Оружѥ ми го нéмаше. Нé-найде кьúска бóсильок,
Стóіан се нáзад врáтило, Нáйде ми сáбіа здúплена,
Оружѥ да ми *адбарат*. Дрéвіа, кáменьа сéчеше
Стáна Кóруну вѣлеше: И пáк не се разбéрвеше,
„Кѣруне, тú, пжрвá севда! От' сéчит дрéвіа, кáменьа.
Ас тéбе сум те сáкала, Нáзат се Стоіан врáтило,
Мéне ме мѣйка нé-даде! Óйде во лéпи мáнастир.
Шчо сжр'це тéбе ти сáкат, Тóга іа Стáна вéнча'а.
Тó'о Гóспот тéбе да дадит, Кóруна ми го прéсече;
Тú, шчо ме зéде óд-него; Еврейче ми го фáтило, —
Ас нéго си го нé-сакам, — Очи Еврейчу úзваде,
Вéк-*оф* го цжрно пóминаф! Ржце-те му 'и прéсече,
Д' 'óйме на лéпи мáнастир Дýкат му клáде нá-чело;
Заéдно, да се вéнчаме, — Кóй кье пóминит, да г' дáрвит,
Бéз-закон да н'се любиме. Да ми го дáрвит Еврейче!
Пýшчи го жóлто Еврейче, Стáна нéвеста си зéде,
Стóіану да му дóречит: Сó неа ми се кьéрдоса.
На мéсто Стàна, нéвеста,
Да си úзвадит сáмара,

337.

Петжръ-Банъ и краль Матеа.

(Слушана въ Охридъ на 1854 год. отъ покойнаго ми татка.)

Петер-бан ми вúно пúет од Вáрадин град.
Шчо ми пóпил трúста дýкат' сфé во éден ден;
Ми зáложил врàнца кóньа со злáт бóздоган.
Та ми дóчул крáль Матéа, зéмскьи гóсподар:
„Хáй ти, Пéтре, Петер-бáне од Вàрадин-грàд!
Зáшчо пóпи трúста дýкат сфé во éден дéн,
И зáложи врáнца кóньа со злáт Бóздоган?“
— „Хáй, тú, Кралю, крáль Матéа, зéмски Гóсподар!

Да іа ви́диш кѫрчма́рица, Ва́радин би да́л;
А пак ча́ша да ти дадит, и Зе́мон би дал;
Да ти се́днит на ко̀лено, и Бу́дин би да̀л;
Да ти се́гнит во па́зу'а, сфа́ земна би да́л;
Да ти ле́гнит во по́стелья, и ду́ша би да̀л!"

338.

Дойчиница погубва триста души IЕничари, та освобождава Дойчина отъ рѫце-те имъ.

(Отъ Кукушь. слушана на 1865 год. отъ покойний Дельо Гребеняковъ.)

„Дойчи́нице ми́лна снѫ́хо!
Да́ дека е Дойчин юна́к?
Де́ка хо́де [1]) де́ка *шѐте?*"
Тога́'й ве́ле Дойчи́ница:
„Ва̀рай бра́че, Крале-Ма́рко!
Не го зна́іам Дойчи́н юна́к,
Де́ка хо́де, де́ка *шѐте.*
Сно́шчи ми е кни́га дошло́
От то́іа ми Дойчи́н-юнак,
Дойчи́н-юнак тфо́й пубра́тим,
Тфой пубра̀тим, мо́а любоф,
Не́го ви́но не го ареса́ло,
Ниф' Солу́нско, ниф' Кѫлкѫ́шко
Ниф' Кѫлкѫ́шко, ни Доріанско;
Тук' го ви́но ареса́ло,
Ареса́ло бендиса́ло
В' Го́рне Ско́пе, уф' Кача́ни.
Та́м' прекупи́л де́вет бо́чфи,
Де́вет бо́чфи бла́го ви́но,
Соз ракьи́а, ду́ри де́сет;
Да́ е седна́л да гьи ни́е.
Да́ е испи́л ф' три неде́ли,
Ф' три́ Неде́ли о́сѫм бо́чфи.
Дочу́ли го, разбра̀ли го
Си́лни Ту́рци IЕниче́ри,
Сконанскьи-те конали́на;
Те́шка бе́да му фѫрли́ли,
Оти задра́л Дойчи́н-юна́к,
Оти задра́л ту́рска мома́,
IЕничарска посестри́ма!
Сос пома́мка го фати́ли,
Ув желе́за го фкова̀ли, —
Дре́бен синджи́р на гѫ́рло-то
Букагьи́-те на но́дзето,
Белези́й-те на рѫ́це-то;
Уф зжнда́на го фѫрли́ли.
Кье го но́сат на град Стамбол;
Та́мо не́го да загу́бат; —
Ко́й да ви́де, да завиде;
Ко́й да чу́е, да се чу́де,
От' за моме кье загьи́не!
От ту́к' не́го кье помина́т,
По то́іа ми Стамбо́л-йолу. [2])
И ф' кни́га-та запиша́но:

1) *Ходе, шете* = ходи шета. Виж. прѣдидущитѣ и послѣдующи Кукушки пѣсни Н-ро Н-ро 2. 21, 22, 533, 288 543, и много още други и забѣлѣжванията на попрѣжнитѣ.

2) *Стамбо́л-йолу,* = Цариградский пѫть т. е. който води отъ Македония за Цариградъ и върви 1 1/2 часъ на сѣверъ отъ Солунъ Види се той пѫть да е билъ официалнийтъ сухопѫтенъ пѫть, който водилъ отъ югозападната часть на държавата за въ столицата ѝ. И днесь. още този пѫть запазилъ си това название.

„Фнóгу здрáве и *кланѝне*
На мóа-та пѫ́рвна любоф,
Пѫ́рва любóф Ангьелúна!
Нѐк' се млáда, бре, промéне
Ф' чúсто рýхо Делибáшко,—
Да облéче *кошýлья*-та,
Кошýлья-та пандзирлúа,
Шчо н' іá фáшча óстра сабіа;
Да опáше колáк сáбіа,
Шчо пресéче кàмен и мрáмора,
И да вé'не [1]) бѫ́рза кóња,
Бѫ́рза кóња шес'крилàта,
Шчо прелéте кáли висóкьи.
Да излéзе од грáд вóнка,
Крàй тóіа ми Стамбóл-йолу;
Óти мéне кьи помúнат
Трúста дýши Еничáре:
Мéне, млáдо, да откьúне!"
Тогáй вéле Дойчúница:
„Вáрай бráче, Крали-Márко!
Не сú хóдам; — ка' е чинúл,
нéка нáйде:
Дáль' нéмаше вúно за нéне:
Иль' нéмаше любóфза любене!
Тогàй вéле Крали-Márко:
„Хóди, спѫ́хо, хóди мóре;
Такóф юнáк рéтко бúве,
Рéтко бúве спрóти тé'бе."
Послушá го Дойчúница. —
Премени́ се, нарéди се
Ф' чúсто рýхо Делибàшко;
Да йоблечé кошýлья-та.
Кошýлья-та пандзирлúа,
Шчо н' іа фáшча óстра сáбя;
'Ем опашá колáк сáбіа,
Шчо пресéче кáмен и мрáмора.
Дá ве'нá си бѫ́рза кòња,
Бѫ́рза кóња шес'крилáта,
Шчо прелѐте кáли висóкьи.
Да кьинисá низ грат Сóлун,
Нис Солýнскьи-те сокáци;
Кѫ́д помúне, калджрмú-те дрóбе
От калдѫ́рми сúн огьúн излéве;
Кóнь созглáва кьепéници собóре!
Какь' се млáда провикнýве,
Дýри грàд-от занишýве.
Дá излéзе од грáд вóнка,
Крàй тóіа ми Стамбóл-йолу.
Тáмо кóња разигрýве,
Разигрýве, разгледýве,
Тýк' на гóре, тýк' на дóлу.
Погледа гьи дéка úдат
Трúста дýши Еничáре,
Дéк' го нóсат Дойчúн юнáк
Вѫ́рзан, ковàн ув желéза,
Хем поткóван поткоња-та!
Ка' гьи видé Дойчúница'
Жéнско сѫ́р'це *разлытѝ* се;
Помжкнá си óстра сáбіа
И развѫ́ртé на лéво на дéсно, [2])
Та погýби трúста дýши,
Трúста дýши Еничáре.
Го заводé на Дойчúн юнáк, [3])
Да го нóсе ув грáт Скóпе,
Во грáт Скóпе, вѫ́ф Качáни.
Тельáл *кладѐ* во грáт Скóпе,

---

1) *в'ене* = вяхне. Вижъ въ бѣлѣжкитѣ на прѣдидущитѣ Кукушки пѣсни.

2) Въ Кукушъ днесь казвать *„иравo"* вм. *дѣсно;* Вижъ и п. Н-ро 339 ст. 51.

3) На *Дойчинъ юнакъ,* = вин. над. вм. просто: *„Дойчина юнака"*. Тъй като въ Кукушкий говоръ вин. над. още и у собственнитѣ имена р. мжж. е еднакъвъ съ именителний, то, за по-ясно изражение на винителното отношение, говорительтъ принуденъ е да прѣдложи винителния над. съ прѣдл. *на.*

Да пи́те, да са́ке, да се нау́че,
Да́ль на̀йстина залюбил ту́рска мома́,
Еничёрска посестри́ма!
Ако е на́йстина да залюби́л,
Сама̀ о́на да го загу́бе!
Ка' пита́ла, ка' сака̀ла,
Се научи́ла от' сос помà̀мка го фати́ли,
Ифтири́а му фжрли́ли.
Та си седнали двуица́-та,
И та' бо́чфа си га испи́ли.
Се́дне го променала Дойчи́на
Го качи́ка на ко́ньа-та,
И пред не́го кьинисала,
Като го́рска ереби́ца.

339.

Тройца кралеве и дете Новаково.

(отъ сжщий)

Тро́йца, тро́йца Кра̀леве
Селна́ли на Кача́нскьи дерве́н;
Еди́ний-от, Крале — Ма́рко,
Крале-Ма́рко от При́лепа гра́да
А дру́гьий-от, дебе́л Нова́к,
И дру́гьий-от, кра́ль Енку́ла,
Кра́ль Енку́ла от Солу́на.
Та́мо се́дат под бе́л чадж́р,
Ни́ат, е́дат, хаи́н чѝнат
И дервенлжк ми собу́рат,
Ко́й поми́не, ко́й замѝне.
Там', де́к' ни́ат, де́ка ѐдат,
Се здаде́ло едн де́те
Кьераджи́йче, карванджи́йче,
И по не́го, де́вет това̀ре,
Де́вет това́ре товарени,
На десе́та о́н си ве́'е.
Ка' се здаде́ от спроти́ва,
Ка' гьи виде дервенджи́и,
Ка' разигра̀ бж́рза ко́ньа,
Он потжргна́ о́стра са́бїа,
Ка' го виде́ дебе́л Нова́к,
Тржгна́ са́бїа и бо́йно ко́пе;
Има ниє́т да му хо́де,
Да му хо́де да г' *аречѐка*,
Да се у́дре с' кьераджи́йче,
С' кьераджи́йче, с' карванджи́йче,
Тога́й вика́ Крале-Ма́рко:
„Побра́тиме, дебе́л Нова́к?
Слу́шай ме́не, шчо кье т'ре́ча:
Нѝмой зе́май о́стра са́бїа,
Остра са́бїа, бо́йно ко́пе;
Ту́ку зе́ми дв̀ здрави́ци,
Две здрави́ци бла́го ви́но,
Хо́ди, де́те го *аричѐкай*,
Да го слу́жиш бла̀го ви́но;
Да го пи́таш и распи́таш:
От де́ка е, от кж́де е?
Ез го гле́дам де́те аджами́а,
Од юна́чко коле́но да е!"
Послуша́л го де́бел Нова́к,
Та си юзе́л две здрави́ци,
Две здрави́ци бла́го ви́но;
Та отиде́, де́те го *аречѐка*.
Му поклони́ две здрави́ци,
Две здрави́ци бла́го ви́но;
Му поклони́ бла́го ви́но,
Бла́го ви́но да с' напи́е.
А детье-тьо приимна́ло,

Приимна́ло здравѝца-та, — С' ле́ва ржка ви́но зеде́, [1]) Со пра́ва-та са́бїа дӂрже. Ду́ри ви́но да с' напи́е, Са́бїа до стре́д *ножнѝца* искарà. Тога́й ве́ле хайду́т дебел Нова́к: „А бре де́те кьираджи́йче, Кьираджи́йче, карванджи́йче! От кӂде си́, от де́ка си? Кого́ ма́йка зна́еш, Кого́ *тàтка* по́вниш? Кого́ чи́ко зна́еш, Кого́ ву́йко по́вниш?“ Тогà'й викна́ карванджи́йче: „Е, бре́ чи́че, незна́ен чи́че, Незна́ен чи́че, ста́ри дервенджи́а! Ез се по́внам од го́рне Ско́пе, Го́рне Ско́пе, от Кача́ни; Ма̀йка по́внам Ири́на крали́ца, Та́тко по́внам дебе́л хайду́т Нова́к;

Чи́ча по́внам Крали-Ма́рко, Крали-Ма́рко от При́лепа; А ву́йка зна́м кра́ль Iанку́ла, Кра̀ль Iанку́ла от Солу́на!“ Ка' зачу́ дебе́л хайду́т Нова́к, Ле́ль' се пушчѝ, лель' го прегӂрна́, Го прегӂрна́, го целива́ и му *вѐле:* „Ез сӂм, си́но, тфо́й-от *тѐйко,* Тфо́й-от *тѐйко,* дебе́л Нова́к; Под бе́л чадӂр се́де, си́ну, Тфо́й-от стри́ко, [2]) Крали-Ма́рко, Кра́ли-Ма́рко от При́лепа, И тфо́й ву́йко, кра́ль Iанку́ла, Кра́ль Iанку́ла от Солу́на. *Повѐли,* си́ну, под бе́л чадӂр; Ка' сме трои́ца кра̀ле, Да би́лиме четфори́ца; Ез те *бӂркàх* по не́бо-то, А те найде́х на зе́миа-та!“

340.

Марко погубва три цӂрни Арапи и отпушча три синджири робїе. [3])

(отъ сжщий).

На любо́ф *вѐле* и гово́ре Крали-Ма́рко,
Да́ осе́дле пе'лива́на ко́ньа,
Да си 'о́дам на ма́л манасти́р,
Да си слу́шам ле́па литургьи́а,
Ка' кье *вѐлѣат* попо́ве, гьако́ве.

---

1) Днесь въ Кукушн казвать: „*земà.*“

2) Въ Кукушь казвать: *чико* вм. *стрико;* нъ тукъ пѣвачьтъ не запазилъ въ точность кукушката форма на рѣчьта.

3) Вижъ п. Н. 401. Дозонъ хайдут. п. Н. 36. В. Чолак. п. Н. 126—129. Бълг. кн. год. II. ч. I. стр. 105, год. III ч. III стр. 295.

Тога́й ве́ле те́нка Ангъелѝна:
„Пжрва любо́ф, Марко господа̀ру!
Ка' кь' осе́дльам ко́ньа пе'лива́па,
Да ти ко́пчам са̀бїа димишкьи́а
И позла́тено оружје“?
Оп па' *вѐле, веле* и гово́ре:
„Не кье 'о́дам, во́йска да воювам,
Иль' дже́нк да курди́сам?
Туж' кье 'о́дам на ма́л манасти́р,
Кье си слу́шам ле́па литургьи́а.“
На'храни́ га пе'ливана ко̀ньа
И га' напои́ со три́ ве́дра ви́но;
Го осе́дли пе'ливана ко́ньа
И скрѝшом са́бїа му га̀ *кла̀ла*, —
Подигна́ла кава́на, [1]) чува́на, [1])
Та му са̀бїа закопчи́ла
Димишкьи́а, де́вет пе́ди,
З' двана́'есет безце́нни каменьа.
Соз двана̀'йсет угледа́ла.
Стана́ Ма́рко ра́но уф' Неде́ља,
И се фжрли́ вжрз бжрза-та ко́ньа,
Ми кьинисá по бе́ли дру́мозе.
Ка' отиде́ Ма́рко до стрет пжкь-от,
Кье го стре́тат три цжрни Ара́пе,
Шчо ми но́сат три синджи́ра ро́бе, —
Еди́н синджи́р 'се́ ма̀лкьи девóйкьи;
Фто́ри синджи́р, 'се́ добри юна̀ци;
Тре́ти синджи́р, 'се́ мла́ди неве́сти!
Ка' 'о виде'а Ма́рка три синджи́ре,
Ти́е 'си́-те ми се расплака̀'а!
А на Ма́рка гре́х му е падна́ло,
Та им *вѐле* на цжрни Ара̀пе:
„Ви се мо́льам, три́ цжрни Ара́пе,
Испушче́йте три́ синджи́ра ро́бе.“
Тога́'й *вѐљат* три цжрни Ара́пе:
„Хо́ди си, Ма́рко, кждé си кьинисал,
Да н' те фа́тиме ф' синджи́р да те *кладѐме*,
Та да те́глиш три синджи́ри ро́бе!“
Тога́'й на Ма́рко жа́ль му е падна́ло!

1) *Кабана, чувана.* Значението на тѣзи двѣ рѣчи не ми е точно извѣстно.

Побжркàл [1]) си сáбіа димишкьúа,
Сáбіа димишкьúа, кóпе позлатéно;
Побжркàл [1]) си, *туму* си не нашéл!
Тогá'й си *вèле* Крали-Márко:
„*Хàрно* ми *велеше* мóіа Господáрка!“
Та 'рипнá Márко от кóнь-от на зéміа,
Та закачú Màрко едúн màли кáмен,
Málу-фнóгу, трúста окьú, тéжок.
Та'мúн *чùне* с' кáмен да се бúе.
Тогá'й висна́ пé'ливáна кóньа,
И висна́ла и *прозборувàла:*
Нùмой, Màрко, тú, лýда делúо;
Нùм' се бúй со студéни камен.
Тук' се фжрли на мóіа-та гжрба,
Дá подúгни кавáна, чувáна,
Да си вúдиш сáбіа димишкьúа,
Дéвет пéди, двана'йсет бесцéнни кáменьа;
Та со нéа бéльки хунéр кье *чùнгиш*!“
Та послушá пе'ливàна кóньа,
Та се фжрлú на кóньа на гжрба,
Дá подигнá кавáна, чувáна,
Дá помжкнá сáбіа димишкьúа.
Ка' го видé'а цжрни-те Арáпе,
Тригодúшна трéска ми 'и фтресé.
Скóро, скóро, Арáпе се *поваркà'а*, —
Отжргнá'а нúхни óстри сáбьи,
За да му пресéчат тжнка половúна,
А Márкова коньа, дóбра хунерджúа;
Она легнá дóлу, на колéна; —
Истечè'а трú-те óстри сáбьи,
Истечé'а над Márкова глáва,
Málу-фнóгу, два сá'ата мéсто.
Пá' скóро Арáпе си се поварнá'а,
Истжргнá'а нúхни бóйни копіа;
Со нúх тúе сáкат да го ýдрат,
Пá' истечé'а бýйни-те им кóніа,
Истечé'а над Márкова глàва.
Тогà'й викнá Крали-Márко:
„Гледáйте *вàка*, [2]) трú цжрни Арàпе:

1) *Побжркал*, = потърсилъ по Кукушки. Виж. во рѣчника ми.
2) *'Вакà* = 'вамо, по Воденски.

Ни махну́вам, ни фжрлювам;
На бега́не кье ве́ сти́гнам?“
Стра́х им падна́ на цжрни Ара́пе,
Испушчи́'а Ара́пе, да бе́гат.
Пушчи́ Ма́рко по ни́х, да гьи го́не;
'И достигна́ Кралеви́кье-Ма́рко.
Ка' гьи стигна̀, со са́бїа-та махна́,
До три цжрни гла́ви им пресече́.
Се повжрна́ надзжде, здроби́, три́ синджи́ре,
И ро́бе-то Ма́рко гьи испушчи́,
Да́ им *вѐле*, 'ем гово́ре:
„Ха́йде сега́, моми́ и юна́ци,
И ви́е, 'се́ мла́ди неве́сти!
Ко́й од де́к' е, нѐка си оти́де!
Еди́н синджи́р не́к' ми е за сфета Неде́ља;
Фто́ри синджи́р, за Ма́рково здра́ве;
Тре́ти синджи́р, за ко́ньово здра́ве!“
На' си ве'на пе'лива́на ко́ньа,
Си отиде́ на ма́л манасти́р;
На' си слуша́ ле́па литургьи́а,
Ка' рече́'а попо́ве, гьако́ве,
Ка' си сфжрши́ ле́па литургьи́а,
Си гьи вика́ попо̀ве, гьако́ве,
Се дувува́ Кралевикье-Ма́рко,
Се дувува́ и 'се́ си приказа́,
Шчо́ 'юне́р *чинѝл*,—Ара́пе погуби́л;
Дали *хѝрно чинѝл* или ло́шо?
Тога́'й ве́льат попо́ве, гьакове:
„Голе́м хаѝр, Ма́рко, си *чинѝл*!“
Дури не е би́ло, не би се слави́ло!
Ами́н, Бо́же, за фпо́гу годи́пи!

341.

Боленъ Новакъ, майка му, Новачица и любовникътъ ѝ Марко.

(Отъ сжщийтъ).

„Ей Новаче!“ (Нова́к юна́к
Бо́леп ле́же три годи́пи!)
„Покара́й си, ми́ли сину,
Покара́й си неве́стата,

Невéстата Ангьелúна,
Да н' се чéсто променýва,
По *двàш*, по*трùж* в'
Недéльа-та,
С' невестúнско чúсто рýхо,
Ангьелùна, Магделúна
Да н' отúва на чешмá-та,
Да налúва стýдна вóда."
Он ú *вèле*, 'ém говóре:
„Вáрай màле, стáра màле!
Нùм' гá, майко, кжскандúсай
Невéста-та Ангьелúна,
Магделúна цжрнойóка,
Оти 'óде, море, променéна,
Оти 'óде наредéна
С' невестúнско чúсто рýхо,
Нéка 'óде, мáле на мóіа-та
живóт!"
Она *вèле* и говóре:
„Нé гá, сину, кжскандúсам,
Она 'óде на чешмú-те,
На чешмú-те войвóдови,
Наредéна, накьитéна,
Соз двá-гюма ув' рж̀це-то,
Да налúва стýд'на вóда,
Не налúва стýд'на вóда,
Тéбе мáме, другьи любе; —
Она любе дúмни Márко,
Прилéпско-то копилáче,
А тфóе-то побратúмче,
Когá дойдè от чешмú-те,
Рýса главá разрушéна,
Разрушéна, *расперлèна!*"
Он ú *вèле* и гввóре:
„Подмéсти се, мáле, од мéстото;
Да не зáміа те погжлтне,
Да не те Гóспот фтрéсне; —
Нúе си смé побратúме,
На 'вангьéлю побратиméни!"
Она *вèле* и говóре:
„Ако мéне, сúну, не верýваш,
Стáни, хóди на чешмú-те,
Зат чешмú-те, в' гьерúзи-те,
Стáни, сúну, се опáши
С' трúста лàкте бéло плáтно,
Та пýшчи гá Ангьелúна,
Да донéсе стýд'на вóда!"
Та си стана бóлен Новáк,
Гá превари Ангьелúна,
Ми се сакри зат чешмú-те.
Зат чешмú-те в' гьерúзи-те,
Та си дойдé Ангьелúна,
Да налéе стýд'на вóда.
Тáм'ка дойдé дúмни Márko,
Да напóе бжрза кóньа.
Ка' го видé Ангьелúна,
Плюснá рж̀це Магделúна....
(Види се да е недовжршена).

342.

Мома и три млади момчина.

(Отъ сжщиятъ).

„Мóри мóме, мáлко мóме,
Гьúди мóме, гьúди тжго,
Гьúди сéлска разговóрко!"
Прекупúла момá Солýнска-та
драгасúа; [1])
Гá купúла, гá собрáла,

1) *Драгасия*, = участъкъ отъ лозя, = сграда по Охридско.

Наполни́ла три кори́та,
Три кори́та бе́ло гро́зде;
Источи́ла бла́го ви́но,
Наполни́ла де́вет бо́чфи,
Сос ракьи́а лу́ри де́сет.
Отфори́ла 'ла̀дна ме'а́на
На два́ пѫ́кьа, на два́ дру́ма,
Да прода́ве бла́го ви́но,
И на ве́ра и без ме́ра,
На юна́чка вереси́а.
Не́ма чове́к да га́ пи́те,
Де́лькьим чове́к се напи́е?!
Чу́до, сто́е мома́, та се чу́де!
Измете́ла, исчисти́ла,
Навади́ла 'ла̀дна ме'а́на.
Се искачи́ла на дива́не,
Да разгле́де по пѫти́шча,
По пѫти́шча, по друми́шча.
Кога́ гле́де ма́лка мома́,
У спроти́ва по друми́шча
Се раздаде́ла една̀ те́мна мѫ́гла;
От шчо́ и́де, наближу́ве,
Наближу́ве на ме'а́на, —
До трои́ца лу́ди мла́ди.
Ка' тьи виде́ ма́лка мома́,
И излезе́, гьи пречека̀
И им ве́ле, 'ем гово́ре:
„Добре́ дошли́, до три́ лу́ди!“
И слезѐха и седна́ха,
И седна́ха на тѫрпе́за,
Да си ѣ́дат, да си пи́ат,
Од де́н, до де́н, три неде́ли;
Не́мат ми́сльа да си ста́нѫт,
Нито ми́сльат да си пла̀тат.
Чу́до, сто́е мома́, да се чу́де:
Ка́к' да *чѝне*, шчо́ да *чѝне?*
Да́ стана̀ си, да оти́де́,
Да се пи́та н' една́ ста́ра ба́ба;
„Мо́ри ба́бо, ста̀ра ба́бо!
Кье те пи́там, да ми ка́жеш;
Ка́к' да *чѝнам* шчо́ да *чѝнам?* —
Ми седна́ле до три лу́ди,
До три лу́ди три неде́ли
Ѣдат, пи́ат, ми́сльа не́мат,
Ми́сльа не́мат да си ста́нѫт,
Ни́то ми́сльат да си пла́тат!“
Тога́й *вѐле* ста́ра ба́ба:
„Мо́ри мо́ме, ма́лко мо́ме!
Да си зе́меш до гри *рѝзи*, [1])
На тро́йца-та да г' дару́ваш;
Они сами́ кье си ста̀нѫт
И на тѐб' кье те дару́ват!“
Послуша́ га́ ма́лка мома̀,
Послуша́ га́ ста̀ра ба̀ба,
Да си стана́. да с' оти́де́;
Да́ отфори́ кофче́зи-те,
Искара́ си до три́ *рѝзи;* [1])
Да́ си дойде́, да им поле́,
И гьи дарува́ по една́ *рѝза*,
Ка' виде́'а тро́йца мла́ди,
Си стана́'а от тѫрпе́за
И га́ дарува́'а ма̀лка мома̀
И' една̀ *стѝска* 'се́ фроли́ни
И ве'на́'а, кьинисá'а,
Кьинисá'а с' оти́до́'а.

343.

Марко и Белчо помагать на царь-Костандинова-та войска.

(Отъ сѫщий).

Седна́л Ма́рко во гра́да Соли́на,
Во Соли́на на 'ла́дни ме'а̀ни.

1) *Риза*, = кърпа за бришенье.

Нѐде, пи́е и Бо́га че́сто мо́ле:
„Ва́рай Бо́же, ми́ли Бо́же!
Йо́шч' 'едн҃ш са́кам да 'о́дам,
Да 'о́дам, во́йска да воювам,
Да воювам со ца́рска во́йска,
Со ца́рска во́йска на си́лни маджа́ре;
Се́дне, Бо́же, фера́т кье си *чѝнам*,
Бр҃зда ко́ньа кье напр҃дам,
Остра са́бiа кье соскр҃шам,
Бо́йно ко́пе кье создро́бам?“
Тѐм', кр҃де се́де Ма́рко,
Кр҃де се́де и Бо́гу се мо́ле,
Му е дофтасѐла кни́га,
Му е дофтаса́ла от ца́ра Костанди́на:
„Шчо *чѝнеш*, да чи́неш, Ма́рко,
За два де́на, за три де́на, ско́ро ту́ка да до́йдеш;
Ту́рска во́йска мно́гу насиле́ла,
А кау́рска мно́гу намале́ла!“
Как' чу́ Ма́рко на 'ла́дни ме'а́ни,
Стана́, да́ си дойде́ пра́во до́ма.
Та си флезе́ ф'те́мна *коньарнѝца*,
Та искарѐ сфо́iа бр҃зда ко́ньа.
От та́м престегнѐ Ма́рко,
Престегна́ сфо́iа бр҃зда ко́ньа,
И о́н са́м си се оружи́.
Тржгна́ Ма́рко ко́ньа на бине́к-таш.
И спроти слр҃нце́ се *прекр҃стѝ*:
„Го́споди! Дали кье помо́жеш?“
Ве'на́ ко́ньа, та кьинисá.
Дури Ма́рко на ко́ньа се наместѝ,
Оти до сре́т нр҃кь-от сре́жба кье го сре́те, —
Бе́лчо, бе́ли Бе́лчо, не́гов-от побра́тим.
Тога́'й му *вѐле* Бѐлчо и гово́ре:
„Де́к' си кьинисал, Ма́рко побрати́ме,
Да ми хо́диш то́лко си́лно?“
Тога́'й му ве́ле Ма́рко и гово́ре:
„*Нѝм'* ме пи́гай, Бе́лчо, да ти ка́жам, —
На мен' ми е кни́га дофтаса́ла,
Дофтасѐла от цѐра Костади́на,
За да хо́дам на си́лна во́йска,
За два́ де́на за три де́на та́мо да се на́йдам;

Зашчо ту́рска во́йска мно́гу насиле́ла,
А ка́урска *мѫшне* намале́ла!“
Тога́'й рече́ Бе́лчо, бе́ли Бе́лчо:
„Да ме поче́каш ма́лко, Ма̀рко,
И е́з кье до́йдам друга́р со те́бе.“
Тога́'й ве́ле Ма́рко и гово́ре:
„Ха́йде, Бе́лчо, мо́й побра́тиме!
Ез кье тѫ́ргнам во гра̀да Ана́ина,
Кье конди́сам уф мо́иа-та посестри́ма.“
На утрин-та́ дойде́ Бе́лчо и му ве́ле:
„Ха́йде, Ма́рко, да хо́диме!“
Та вехна́'а два добри́ юна́ци,
Та вехна́'а сфо́й-те бѫ́рзи ко́ньи,
Та излезе́ха вѫ́нка, на поле-то;
Уцри́ха ко́ньи со чарукли́и махму́зе,
Та удри́ха по пѫти́ица, по друми́ица.
По пѫти́ица стана́'а пра́'ове, ди́мове;
По плани́на, мѫ́гли, те́мни мѫ́гли;
Не се́ би́ле мѫ́гли, те́мни мѫ́гли,
Тук' се́ би́ле пра̀'ове, ди́мове.
Отиде́'а два юна́ка на ца́рска орди́а,
Та извѫрте́'а со о́стри те са́бьи.
Извѫрте́'а на ле́во, на де́сно. . . . . .

344.

Дервишче (Марково дете) и Марко.

(Отъ сѫщий).

Се откраднало ма́лко дете́нце
Се откраднѫ̀ло от златна *колѣ́ика*;
Откраднали го три го́ли дерви́ши,
Та го однесли́ во дерви́шка зе́миа.
Та́мо расте́ло де́те, порасте́ло,
Се *чинѝло харѣ̀н* юна́к на де́вет годи́ни.
Тога́'й му *вѣ̀льат* го́ли-те дерви́ши:
„Ха́йде, де́те, да си хо́диш,
Да си хо́диш во тфо́иа-та,
Во тфо́иа-та ми́рна зе́миа!“
Тѫ му дали́ дерви́шкьи кабу́р во рѫце́то,
И дерви́шка хѫ́рка на ра́мото,

И му *вѐльат:* „Хáйде, да си хóдиш,
Да си хóдиш въ тфóіа-та мúрна зéміа;
Тфóй-от *тàтко* [1]) е крàлевикь Мáрко,
Тфóй-та мáйка, млáда Маркóйца!“
От тáм станá гóло-то дервúшче,
По джамúи мúлос' да си прóсе; —
Од джамúа на джамúа 'óде,
От текьé на текьé прóсе, —
Тýрскьи се клáне, каýрскьи се мóле:
„Вáрай Бóже, мúли Бóже!
Дáль' кье нáйдам мòй-та мúрна зéміа?
Мóй-от *тèйко,* кралевикье Màрко!
Мóй-та мáйка, млáда Маркóйца?“
Дойдé дéте до срéт пжкь-от.
На пжкь найдé еднà стýд'на вóда,
Стýд'на вòда, двé сéнкьи дебéли;
Вóда се напú, пот сéнка си седнà,
И на Гóспод му се помолú:
„Дáль' кье нáйдам, Бóже, мóй-та мúрна зèміа?
Мòй-от *тèйко,* кралевикье Мáрко?
Мóй-та мáйка, млàда Маркóйка?“
Тáм', дéк' сéде гóло-то дервúшче,
Тáм', дéк' сéде и Бóгу се мóле,
Ми се здадé едúн добжр юнáк, —
На странá нóсе кжрвава кжлжчка.
Тогáй *вèле* добжр юнáк.
Добжр юнáк: Крале-Màрко:
„Вàрай Бóже, мúли Бóже!
Дéвет годúни *шèтам* по дервùшка зéміа,
Дервúше-то гьи *бжркам* по зéміа-та,
А óни бúле на зéміа-та!“
Дá отите' добжр юнáк пот сéнката
И му речé на гóло-то дервúшче:
„Е брé детé, тù, гóло дервúшче!
Шчó ми сéдиш и сóлдзи ми рòниш?“
Тогáй речé гóло-то дервúшче:
„Е, бре юнáк, незнáен делúа!
Ез си бжркам мóй-та мúрна зéміа,
Мòй-от *тèйко,* Мáрко, дúмни Мáрко;

1) По Кукушкий живъ говоръ казвать; *„тейко“* или *„баща“*, а никога, *татко*, което впрочемъ е обще въ цѣла запад. Македония.

Мо́й-та ма́йка, млада Марко́йца!“
Ка’ го дочу́ кралевикье Ма́рко,
На дерви́шче *вѐле* и гово́ре:
„Ха́йде, ма́лце да се побо́риме,
Да ви́диме, ко́й юна́к кь’ изле́зе.“
И дерви́шче каи́ль се *чинѝло*, —
Излезе́’а на мейда́н, да се бо́рат;—
Од утри́на до пладни́на,
Ни юна́к паждѝна, ни дерви́шче.
Тога́й рече́ кралевикье Ма́рко:
„Езе *шетѐх* до де́вет годи́ни,
Езе *шетѐх* по дерви́шка зе́миа,
Ни́йде юнѐк не найде́х как’ те́бе!“
Тога́й речѐ го́ло-то дерви́шче:
„Ез сжм Ма́рково де́те. Енку́ла;
Ме́н’ ме открadé’а от зла́тна *колѐпка*,
Ме открadé’а три́ го́ли дерви́ши,
Ме носи́’а во дерви́шка зѐмиа.
Та́м’ растѐх до де́вет годи́ни;
Сега́ ме пушчи́’а го́ли-те дерви́ше,
Да си ’о́дам на мо́иа-та ми́рна зе́миа;—
Ми дadé’а дерви́шка кабу́ра во рж̑це́-то,
Ми дadé’а дерви́шка хжрка́ на стра́на-та
От та́м’ стана́х, та си пойде́х
Од джами́а на джами́а,
От текье́ на текье́, ту́рскьи се клана́х,
Ту́рскьи се клана̀х, ка́урскьи се моли́х:
„Ва́рай, Бо́же, ми́ли Бо́же!
Да́ль’ кье на́йдам мо́й-та ми́рна зе́миа?
Мо́й-от *тѐй-ко*, Кралевикье Ма́рко?
Мѝй-та ма́йка, мла́да Ма́рко́йца?“
Тога́’й рече́ Ма́рко, ди́мни Ма́рко:
„Ти́ си́, си́ну, Енку́ла дете́нце?“
Прегжрна́ го, целива́ го и му рече́:
„То́лко ходи́х по дерви́шка зе́миа,
’Си́-те дерви́ши оби́де́х,
Ка́то те́бе ни́где не найде́х!“
Тога́й го зе́ Ма́рко, ди́мни Ма́рко,
Си го фжрли́ на зат ко́ньа,
Си г’ однесе́ ду́ри дома
И си викна́ на мла́да Марко́йца;
„Ела, Марко́йце, си го найде́х на́ш Енку́ла!“

345.

Турунджиа си граби невеста. [1])

(отъ сѫщий).

„Турунджи́а, ми́ли си́ну;
Ко́лко ходи́, ко́лко *шетѝ*
По во́йскьи-те Анадо́лскьи,
Анадо́лскьи кѫѫлѫбаш;
Не аресá не́где момá,
Не́где момá и́ль' невéста,
Иль' цѫрноóка вдови́ца,
Иль' *скоромѫжена мѫжовнѝца*?“
Турунджи́а и́ гово́ре:
„То́лко ходи́х, ма́ле, то́лко *шетѝх*,
Ни́где момá, ма́ле, не аресѝх,
Ни млáда, ма́ле, невéста,
Ни цѫрноóка, — вдови́ца,
Ни *скоромѫжена мѫжовнѝца*,
Ду́р, дойдéхме, ма́ле, ту́ка бли́зу,
Ту́ка бли́зу,—,град IАни́на.
Забодéхме,— байра́ци-те,
Разгоди́хме,—,юна́ци-те,
Кѫде *двоѝца*,—,кѫ́де *троѝца*,
Нѝе на ку́п,—,дéвет ми́на,
А соз мéне,—,ду́ри дéсет,
Ф' ста́ри IАно,—,базирáн-о.
Он имáше,—,до две щéркьи;
Голéма-та,—,и хубáва,
И хубáва,— и не тѝлку;
А мáлка-та,— найхубáва; —
Кѫ́де хѝде,—,слѫнце грéе;
Ка' *зборуве*,—,бисéр *блюве*;
Ка' се смéе,—,злáто лéе.
Езе питáх,—,зар'ди́ нéа, —
Она би́ла,—,армасáна
За Скьендерскьий-от ру́с войво́да;
До Недéля, ма́ле, тешка сфѝдба!“
Тогá'й майкá-му *вѐле* и гово́ре:
„Турунджи́а, ми́ли си́ну!

---

1) Виж. п. Н. 430 Милад. п. Н. 147.

Слу́шай, ма́йка шчо кьи ре́че:
Промени́ се, си́ну, оружи́ се,
Да́ си хо́ди ф' ста́ри IАно,
Да му би́диш мла́т *погазѐй*.[2])
Ка' кье до́йджтъ сфа́тове-то,
Сфа́тове-то, ку́мове-то,
Кье изва́дат неве́ста-та,
Да га́ ку́м-от благосло́ве;[3])
Тога́'й, си́ну, да посе́гнеш.
Да посе́гнеш в' дже́пове-то,
Да изва́диш дре́бни а́спри,
Дре́бни а́спри и *двоѝци*
И ти́е цжрноо́ки шеста́ци.
Да пресе́еш *младѐнци-те*.
Кье се *сушат*, си́ну, да си бе́рат,
Кье се *сушат* ма́лко и голе́мо,
Да си бе́рат дре́бни а̀спри,
Дре́бни а̀спри и двоѝци
И ти́е цжрноо́кьи шеста̀ци;
Кье оста̀нжт младе́нци-те,
Гра̀бни, си́но, неве́ста-та.
Ако ма́йка не послу́шаш,
Хара́м да т' ié бла́го мле́ко,
Шчо те доѝх три годи́ни!"
Ка' си дочу́ Туруиджи́а,
Се оружи́, се престегна́,
Та превехна̀ бжрза ко́ньа,
Си отиде́ град IАни́на,
Гра́д IАнѝна, уф' ста́ри IАно,
Да му би́де мла́т *погазѐй*.
Ка' дойде́'а сфа́тове-то
Сфа́тове-то, ку́мове-то,
Изваде́'а неве́ста-та
Да га́ ку́м-от благосло́ве.
Тога́'й сегна в' дже́пове-то,
Да извади́ дре́бни а́спри,
Дре́бни а́спри и *двоѝци*
И ти́е цжрноо́кьи шеста́ци;

2) *Погазей*, Виж. въ Кукушкитѣ свадб. обичаи ч. III и въ рѣчника.
3) За това благословенье или прѣдварително безъ свѣщенникъ вѣнчанье на младоженцитѣ видище се тамже.

Дà гьи пресé *младѐнци-те.*
Се *сунà'а* мáлко и голéмо,
Дà си бéрат дрéбни áспри,
Дрѐбни àспри и *двоíаци*
И тúе цжрнóкьи шестáци;
Оставú'а *младѐнци те.*
Тогá'й грабнá невéста-та.
'Сú-те тжрчат по Турунджúа.
Ама зéт-от, и без кáпа.

346.

Дели-Димовица и сеймени.

(Отъ сжщето мѣсто и отъ сжщий пѣвачь).

„Ей невéсто, лéле, Димóвице!
Дáль' е тýка, лéле, Дили-Дúмо,
Дили-Димо, лéле, харамùа?"
— „Ей сеймéне, —, Дúмови душмáне!
Нé е тýка, —, Дилú-Димо; —
Фчѐра пойдé, —, сос кьирúа,
Сос каирúа, —, на Софúа,
Да продáве, —, праматúа, —
Чùста *сфùта*, —, бу'асúа."
— „Ей невéсто, —, Димóвице!
Дéль'-ма не е Дúмо харамúа,
Шчó сá тúа сáбьи наредéни? —
— „Ей сеймéне, леле, Дúмови душмáне!
Дúмо хúма, —, пубратúме,
Побратúме, —, бичакчùи;
'*Арните* сáбьи, —, тýк' гьи пóсат."
— „Ей невéсто, —, Димóвице!
Дéль'-ма не е Дúмо харамúа,
Шчó сà тúа пýшкьи побесéни?"
— „Ей сеймéне, леле, Дúмови душмáне!
Дúмо хúма, —, пубратúме,
Пубратúме, —, туфекчúи;
Тéнкьите пýшкьи, —, тýк' гьи нóсат!"
— „Ей невéсто, лѐле, Дúшмовице!

Лѫ́жи, лѫ́жи, —, кого́ лѫ́жеш.
Ни́мой на на́с, мо́ри, ти не́ лѫ́жи;
Ни́е фче́ра, ле́ле, Ди́мо го виде́хме,
Го виде́хме, —, на Деми́р-капи́я
Сос три́ста ду́ши, —, харами́и;
Найнапре́де, —, Дили-Ди́мо!“

347.

Анкула безгрижникъ и Нигритъ юнакъ. [1])

(Отъ Кукушъ, записалъ учитель Хр. Вълчевъ изъ сѫщий градъ.)

„Ей Енку́ла, мла́д Енку́ла!“
Мла́д Енку́ла безгри́жник-от
Не́ма гри́жа ни кахѫ́ра,
Ни за до́ма ни за кѫ́ща,
Ни за не́г'ва пѫ́рва люба,
Пѫ́рва люба с' мѫ́шко де́те,
Ни за не́г'ва ста́ра ма̀йка;
Са́д' си 'о́де, 'е́мо *шѐте*
Го́ре, до́лу низ го́ри-те,
Низ го̀ри-те, плани́ни-те;
Низ го̀ри-те ло́ва ло́ве.
Та йотише́л ф' че́ста го́ра,
Ф' че́ста го́ра Ботда́нова,
Богда́нова, Минда́нова,
Ло́в да ло́ве ди́ви пи́лци,
Ди́ви пи́лци, еребѝци.
Три́-дни 'оди́л, три́-дни *шѐтал*,
Ни́шчо ло́ва не излови́л;
Излови́л е два *елѐна*,
Два̀ *елѐна*, две кошу́ти
И две горскьи еребѝци,
Ни сус не́г'во бу́йно ко́пе,
Ни сус не́г'ва боздуга́на,
Ни сус нег'ва бѫ́рза ко́ньа,
Са́лде с' не́г'ва юнашчѝна,
Юнашчи́на, бѫ́рзоти́а.
Гьи закара́ йо́н пред не́го,
И кьинисá да си 'о́де,
Да си 'о́де кѫде дома.
Кога́ дойде́ до сре́т пѫ́кь-от,
Кога́ слу́ше в' ни́хно се́ло:
Тапа̀не чу́кат, сфи́ркьи сфи́рат.
По пѫ́кь 'о́де и си ми́сле:
„Ва́рай Бо́же, ми́ли Бо́же!
Шчо́ сѫ ти́а в' наш'-то се́ло?
Тхпа̀не чу́кат, сфи́ркьи сфи́рат?
Да́л сѫ́ ти́а гьечкьенджѝи,
Гьечкьенджи́и, бозгунджи́и,
Иль' е дошѐл си́лен паша?“
Кога́ дойде́ край се́ло-то,
Дугледа́ си ма̀лкьи де́ца,
Ма́лкьи де́ца, *телчарчѝна*,
Телчарчи́на, *гѫскарчѝна*;
Та им *вѐле*, 'ем гово́ре:
„Ей бре дѐца *телчарчѝна*,
Телчарчи́на *гѫскарчѝна*!
Шчо́ сѫ́ ти́а в' на́ш'-то се́ло?
Да́ль' сѫ́ ти́а гьечкьенджи́и,

1) Вѫж. п. Н. 420, Мил. Н. 199 В. Качан. п. Н. 201.

Гьечкенджúи, бозгунджúи,
Иль' е дошéл сúлен пашá?
Шчо тжпане чýкат и сфúркьи сфúрат?"
А óни *вèльат*, 'ем говóрат:
„Ей Енкýла, млàд Енкýла!
Не сж тúа гьечкьенджùи,
Гьечкьинджúи, бозгунджúи;
Ни е дошèл сúлен пашà:
Тýк' е дошéл Нигрúт юнáк,
Нигрúт юнáк, тфóй нубрáтим,
Да ти зéме пжрва люба.
Пжрва люба с' мжшко дéте!"
Когá дойдè край пóрти-те.
Когà глéде тéшкьи пóрти, —
Тéшкьи пóрти растфорéни,
Рáмни двóри напжлнéни
'Сé сфàтове и кýмове!
Кога флезé в' рáмни двóри.
Свú сфáтове диван му станá'а
И на дóло погледнá'а.
Догледá го Нигрúт юнáк,
На кулéна куленичú
И зафатú да си плáче.
Тугá'й *вèле* млад Енкýла,
Тугá'й *вèле*, 'ем говóре:
„Ей брé Нигрúт, Нигрúт юнáк,
Нигрùт юнáк, мóй нубрàтим!
Мóлчи, мóлчи, *нùмой* плáчи!
Езе нéа кьи гà дáдех;
Шчо кьи бéше на іабанджúа.
Нéка бúде на нубрáтим!"
Когá флезé дóма, ф' кжщи,
Ка' го виде пжрва люба,
Расфжрлù си бèли кжрпи,
Бéли кжрпи од главá-та,
Та зафатù да си плáче!
А йóн ù *вèле*, 'ем говóре:
"Вáрай любо, пжрва любо!
Нùмой плáчи, нúмой жáли;
Нéма кабúль,—кьи те дáдум!
Послýшай, любо, шчо кьи ре́чум;
Слýшай, слýшай и пумèтай:
По пжкь úма три дервéнта;
Ка' кьи 'óдиш на пжрвни-ут,
Ти тáм', любо, да се сфáлиш,
И мéнека да почéкиш;
Езе тáмо кьи си дóйдум
И на Нигрúт кьи му кáжум,
Кáк' се зúме пжрва люба,
Пжрва люба от нубрàтим!
Ак' не дóйдум на пжрвний-ут,
Ка' кьи 'óдиш на фторúй-ут,
Ти нáк тàмо да се сфáлиш,
И на мéне да почéкиш.
Ако й тáмо не си дóйдам,
Ка' кье пóйдиш на трéтий-ут,
Ти тáм' мéне да почéкиш;
Езе, любе. кьи си дóйдум!"
Та гá фатú за рж́ка-та,
Та гá носú при сфáтове,
При сфàтове, при кýмове;
Та гá дадé на Нигрит юнак.
Сфáтове-то наве'нáха,
Наве'нáха бж́рзи кóньи,
И тжрнáха да си 'óдат.
Млáд Енкýла гьи испратú,
Гьи испратú вж́нка от селó-то
И се вжрнà прáво дóма:
Прáво тéгле на *коньарнùца*.
Когá глéде *коньарнùца?*—
Коньарнùца, прековáна,
Бýйно кóпе, создробéно,
Остра сáбіа, *соскжршèна!*
Низ дворове млáд Енкýла
Низ двóрове ми се *шèте*,
И сáм на сéбе си говóре:
„Пжрва люба ми утидé!"
Дугледá го стàра máйка,
Та му *вèле*, 'ем говóре:
„Вáрай сúно, мúли сúнко!

Шчó се *шѐташ* гóре-дóлу,
Гóре-дóлу, по двóрове?
Шчо не 'óдиш на дервéнте?—
Пѫ́рва люба ти утидѐ.
Пѫ́рва люба с' мѫ́шко дете!"
Тугàй *вѐле* млáд Енкýла:
„Вáрай, мáле стáра мáле!
Койнарѝца, поткована,
Бýйно кóпе, создробéно,
Остра сáбіа *соскѫ́ршѐна!*
Сегá незнáм шчó да *чѝнам?*"
Туга'й вéле стàра мàйка;
„Вáрай сúно, мúли сúнко!
Ти си úмаш кобилица,
Кобилица, азатица
Ф' чѐста гóра Богдáнова,
Богдáнова, Миндáнова;
'Оди, сúно, да гá фáтиш,
За да 'óдиш на дервéнте,
Да си зéмиш пѫ́рва любна,
Пѫ́рвна любна с' мѫ́шко
дéте!"
Послушá га' млáд Енкýла,
Та си пойдѐ ф' чéста гóра,
Ф' чéста гóра Богдáнова,
Богдáнова, Миндáнова;
Та си фатú кобилица,
Кобúлица, азатица
И кьинисá, да си 'óде,
Да си 'óде на дервéнте.
Кьи го стрéте нéгоф шýра,
Та му *вѐле*, 'ем говóре:
„Вáрай зéто, млáд Енкýла!
Шчо си ве'нáл гóла кóйньа,
Като гóла дервишúна?"
Туга'й *вѐле* млáд Енкýла.
„Вàрай шýра, мúли шýра!
Нѝмой нѝти; — Да ти кáжум:
Нигрúт юнак, мòй пубрáтим,
Ми гá юзéл пѫ́рвна люба,
Мóіа люба тфóіа сестрá,
Су 'се нéйно мѫ́шко дéте!
Ез ú речéх да ме чéке,
Да ме чéке на дервéнте!
Шчó да *чѝнам?* Кáк да
чѝнам?
Койнарѝца, поткована;
Бýйно кóпе, создробéно;
Остра сáбіа, *соскѫ́ршѐна!*"
Ах. шчо бéше негоф шýра,
Та му дадé орýжие-то!
Оружú се млáд Енкýла,
Оружú си й кýбилица,
Кубилица, азатица
И кьиниса да си 'óде,
Да си 'óде на дервéнте.
Ах. шчо бéше пѫ́рвна люба!
Ка' си дойдé на пѫ́рвн дервéнт
Тáмо йóна се сфалúла,
Мало — фнóго почикáла,
Почикáла пѫ́рвна люба.
Когá дошлá на фтóрий-ут,
И тàм' йóна се сфалúла,
Мáло фнóго пáк чикáла,
Млáд Енкýла пá' недошéл.
Когá дошлá на трéти-ут,
Тáмка йóна се сфалúла:
Гóре — дóлу ми се *шѐте*,
Пѫ́рва люба ми си чéке.
Когá глéде по пѫтúшта,
По пѫтúшча, по друмúшча
Темна мѫ́гла попаднáла!
Не е бúло тéмна мѫ́гла,
Тук' сѐ бúли прáховето,
Шчо дигала кобилица.
Кобилица, азатица
Дофтасá си млáд Енкýла,
Извадú си óстра сáбіа,
Та зафатú да си кóле,
И на лéво и на дéсно,
'Сé сфáтове и кýмове.
Си го фатú Нигрúт юнáк,

Отсечé му рѫ́це от лàкти-те
И нодзе-то до колéна:
Искарá му чéрни йóчи,
Чéрни йóчи од глава-та
И му дадé еднó тáхче,
Та му *вèле* и говòре;
„Нá ти, Нигрúт, товá тáхче,
Да си сéдиш на дервéнте,
Да си прóсиш и казýваш,
Кáк' се зѝме пѫ́рвна люба,
Пѫ́рвна люба от пубрáтим“!
Та си земá пѫ́рвна люба,
Пѫ́рвна люба с' мѫ́шко дéте,
Отидé си прáво дóма.
Дýри не е бúло,
Не се и славúло.

348.

Босилька войвода и Сельманъ булюк-башъ.

(Хоровсдна; отъ Охридъ, слуша се отъ мнозина.)

„Кóлку ти сé сеймѐни-те,
Вàсилькье мори, Бóсилкье?“
— „Тóкмо ми сé сеймéни-те,
Сéльмане море, дýшмане;
Тóкмо ми сé, — трúста мúна,
Сèльмане морé бýлюк-баш!“
— „Дàй ми мéне полó'йна-та,
Вáсильке, мори Бóсилькье;
Полó'йната, *сто и цѐндесет*,
Васильке, мори Босилькье; [1])
Да им плáшчам улéфе-то,
Кóму двéсте, кóму трúста,
На Вàсилька петстóтини;
Зашчо ми ѣ по'ýбава.
Кье им прáіам мóр дóломи;
Кьа 'и прáшчам по сéла-та,
Но сéла-та, по Дéбжрца, [2])
Да 'и вáрдат планúнье-то!“

349.

Скьендеръ-бей и моме Битольско. [3])

(Хороводна: отъ Охридъ; слушана на 1854 год. отъ пок. баба Арса Стрезова).

Нóпленил ми Скьéндер-бей
Йóфче-поле Бúтольско,
Та'арнана, Скьѐндер-бей,
Тúйрнини, Скьéндер-бей; [4])
Ох, 'сú-те мóми нóпленил,
Отсѫм [5]) èдно óставил,

1) Отъ тукъ до края повтарять се слѣдъ всекой стихъ думитѣ: „*Вàсилькье, мори Бòсилькье*“.

2) *Дѐбжрца* околия въ Охридското окржжие. Нподробно ще се види въ „Описанието ми на гр. Охридъ и околностьта му.“

3) Срав. у Милад. н. Н-ро 190.

4) Слѣдъ всекой стихъ се повтарять:
„Таарнана, Скьѐндер-бей,
„Тирнини, Скьéндер-бей.“

5) *Отсѫм* или *осѫм* = освѣнъ.

Од дванáдесет гóдини.
Дéвойче му гóворит;
„Хáй, тú, Бéгу, Скьéндер-бей!
Сфú-те мóми пóплени,
Мéне нéмо'йш дá плениш,
От' іас сум си сфѫршено
З' édно мóмче мàлово
От шес'нàдесет гóдини!“

Се *нàлюти* Скьéндер-бей, —
Си го фáтя зá-рѫка,
Си го фѫрли зàт-коньа.
Мóмиче ми зáплака,
Сúгна рóса зàроси;
Мóмиче се нáсмеа,
Ле́гно сѫнце ýгреа.

350.

Старий Секула, Секулица и седумь кральо'и, или Секулова смѫрть чрезъ Секуличино коварство — смѫрть нейзина.[1])

(Отъ Охридъ, слушана отъ пок. Хр. п. Иванчевъ Гроздинъ на 1874 г.)

Дѐньа сéдит стáрего Сéкула,
Дéньа сéдит во сфóіа-та кýкьа
И си кó'ит сфóіа бѫ́рза кóньа, —
Плóчи *клд'ат* чúстий-*от* кàрагрош,
Клúнци кó'ит сѫ́рма прецéдена.
Пѫрвá-спиіа спúіат с' млáда Секýлица,
Та ми стàнвит, по вóйскьи ми 'óдит.
Го *адбарвит* млáда Секýлица,
Нúкоіа нóшч Сéкула не нá'ожвит;
А Тóй *шѐтат* до сéдум-*не* вóйскьи.
Кье г' óпитат млáда Секýлица:
„А Сéкула, а мúли *стѐане!*
Пѫрвá-спиіа ти сó-мене лéгвиш,
Сéдне те *бàрам*, нúкоіа нóшч
Тéбе не те нá'ожвам;
Катá-нощч до кѫ́де да *шѐташ?*“
Не гóворит стáрего Сéкула:
„А éйгъиди, млáда Секýлице!
Си 'и *шѐтам* до сéдум-*не* грáдо'й,
Та си люба' до сéдум-*не* люби.
И во зóра пáк кж'й тéбе ýдам!“

1) Вижъ п. Н-ро Н-ро 375, 421, 424 и др. Милад. п. Н-ро 105. В. Качан. п. Н-ро 181, 183. С. П. С. кн. XII стр. 118. В. Карадж. т. II п. Н-ро 25.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СОФИЯ

Вàкѳа ша́ка Се́кула ми пра́'йт
И за 'у́нер, дали кье за́вервит,
Дали кье за́вервит мла́да Се́ку́лица.
Мно́гу ми се та́іа *разлютила;* —
'Абер чи́нит на се́дум кра́льо'и:
„Ак' са́кате Се́кула да гу́бите,
Да гу́бите на де́ннего Ве́лигден!
Кье го пу́шча в' о́наа ле́па цӂркѳа,
Кье му сле́ча' ко́шулья пандзи́рлиа,
Не му́-да'ам него́'о-то о́ружје;
Да го ви́е, 'си́те *пречѐкате,*
Се́кулу гла́ва ви́е да зѐмите!"
Та ми до́йде де́нний-он [1]) Вѐлигден;
Го про́менвит Секу́лица мла̀да,
Го про́менвит ста́рего [2]) Се́кула, —
Му и́зваде *ко̀шулья* копри́нена
И му да́де не́го'а ле́па ру́ба.
То́га ié *вѐлит* ста́рий Се́кула:
„А е́йгьиди, мла́да Секу́лице!
IАс не́-носа' саде копри́нена,
Кье о́блеча' и та́іа пандзи́рлиіа,
От' си и́мам се́дум ло́ши 'а́сми;
Да н' ме ме́не 'а̀сми пречека́ет!"
Му го́ворит мла́да Секу́лица:
„А е́йгьиди, ми́лего [3]) *стѳиане!*
Ф' цӂркфи кь' 'о́диш со па́ндзир ко́шулья?
Ко́шулья ie ф' кӂрви обле́ана;
А іас са́кам чи́сто да те пра́там!"
IА по́слуша Се́кула Секу́лица мла́да,—
Си о́блече о́на'а ле́па ру́ба,
И си зе́де сфо́ie-то о́ружје,
На́к му *вѐлит* Секу́лица мла̀да:
„А е́йгьиди. Се́кула *стѳиане!*
А іас са́кам сфе *'а̀рно* да те пра́там,—
Со чи́сто, со *'а̀рно* да́р-от да си зе́миш;
А ти́ са́каш и пу́сат да зе́маш?

---

1) *Денний-он* ими *денний-вт,* = деньтъ, нъ въ обикновений говоръ таква форма на рѣчьта никога не се срѣща.

2) *Ста̀уего*; тукъ е вин пад.; нъ въ ст. 1-й и 63-й сжщата форма замѣстява и формата на именителния падежъ.

3) *Мѝлего,* зват. пад. вм. „*мѝлий*".

Ак' ме любиш и ако ме слу́шаш
Ти́, пу́сат не зе́май си!"
ІА по́слуша мла́да Секу́лица, —
Си о́ста'и пу́сат од р҃це-те;
Си о́тиде в' о́на'а ле́па ц҃ркфа,
Се при́чести Ста̀рего Се́кула.
Сега́ на́зад до́ма кье си и́дит.
Изле́го'а се́дум-те кра́льо'и, —
В' р҃це д҃ржат д҃лдзи[1]) боздо́гани;
Два́-три зе́де, два́-три боздо̀гана; —
Од-них зе́мат и ни́ми 'и би́ат,
Ама нѐмат шчо-да́-*чинит*, седу́м-мина се́!
Тҗрчат до́ма, о́ружие да зе́мит.
Бо́г ја́ у́бил мла́да Секу́лица! —
Ви́ти по́рти ми 'и затфо́рила,
А се́стра-му *кла̀ла* на *шчѝца* катра́но'а,
Та је́ ви́кат на сво́ја мила́-сестра:
„Ф҃рли, сѐстро, о́на бе́ло пла́тно!"
— „Ка́к' да ста́нам, мо́ре ми́ли бра́те? —
Сум *кла̀дена* па *шчѝца* катра́но'а;
Ка́к' да ста́нам? — Ме́со кье о́станит!"
— „Се́бе, се́стро, се́бе не гле́дай се;
Ту́ку бра́та, се́стро, куртулисай!"
Шчо ми ско́кна се́стра Анѓье́лина;
Шчо ми зе́де пла̀тно от ко́фчега.
Пла́тно ми го та́ја префҗрлила.
Ми се ка̀чфит ста̀ри҃ Се́кула.
Ми се ка́чфит ви́сокьи а́влии.
Ку́чка бу̀ла пу́ста Секу́лица; —
Го прѐсече о́на бе́ло пла́тно.
Шчо ми па́дна на зе́лена тре́ва,
Го фати'а о́ње се́дум кра́льо'и,
Му зе́до'а гла̀ва до ра́мена!
Кье 'и ви́кат мла́да Секу́лица,
Кье 'и ви́кат о́ње се́дум кра́льо'и,
Ми 'и ви́кат на сла́тка ве́чера.
Ми ја́до'а сфи́-те и ми пи́'а,
А е́днему сҗр'це ужа̀льано, та је́ ве́лит:
„ІА до́неси него́вий-от *скдрен!*"
Го до́несе него́вијот *скдрен.*

1) *Дзлдзи* (?) може и по право би било да се кажеше: *„тешкьи"*.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПЈЕ

Ко́га пу́шчи ско́рен да о́блечит,
До по́іаса 'си́й-от ми за̀гьина.
— „ІА до́неси него́вий-от ка́лпак!“
Го до́несе него́вий-от ка́лпак.
Кье го *клѝ'ит* на сфо́іа-та гла́ва;—
Пот по́іаса 'си́й-от ми за́гьина.
— „А кѫ́де ѥ па́ндзирли ко́шулья?“
— „Не-се́-*креват*, за да ја́ до́несам;
Види́те-іа ф' ша́рена о́даіа!“
Ми ста́на'а 'си́-те седу́м-мина,
ІА гле́деет, да іа поткре́неет;
ІА *крѐвеет* 'си́-те седу́м-мина,
Немо́жеет да іа отфо́реет!
А бо́здоган? — Сто й *идндесет* о́ка.
Се ра́зсжрди е́дний-от о́д-ними:
„Бо́г те у́бил, мла́да Секу́лице!
Ва́коф юнак ушч' е́днош ма́йка не́рожджат!“
Си и́стжргна до́лга о́стра са̀біа,
И ѕе́ зе́де глава до ра́мена!
ІАле, пи́ле, 'си́-те си о́тишле;
Ангье́лина шчо ми почи́пала.

351.

Марко Крале убива Филипа Маджарина и освобождава седумдесеть робинкьи. [1])

(отъ сжщийтъ).

Бо́г го у́бил Фи́лип Маджа́рина,
Шчо до́пушчил о́наа бе́ла кни́га,
ІА до́пушчил Ма́рку во При́лепа:
„Здра́во-жи́во, Ма́рко Прилѐпчанин!
ІА [2]) да до́йдиш во Ма́джарска-зе́міа,
Ни́ше *дба* да се *обѝдиме*, [3])
ІА кье до́йда' во При́лепа гра́да!“
Му де́йдиса о́наа бѐла кнѝга,

1) Виж. п. Н-ро 450 В. Качанов. п. Н-ро 144—146. В. Чолак. стр. 100 Фр. Ш. Кухачь Слав. народ. поневк. Н-ро 1502. Безсоновъ п. Н-ро IV. В. Карадж. т. II п. Н-ро 59.

2) *Я*, — или.

3) *Да се обидиме*, — да си опитаме взаимно сили-тѣ и юнаство-то си.

Му де́йдиса на са́ма ве́чера,
Кни́га пе́ит Кралевикье-Ма́рко,
Ми ја пе́ит, по́д-мустак се сме́ит.
Го до́гледа не́го'а стара́-майка,
Та му *вѐлит* Кралевикье Ма́рку:
„Ха́й ти́, си́нко, мо́ре мѝли си́нко!
Шчо́ ми пе́иш о́наа бе́ла кни́га,
Кни́га пе́иш, по́д-мустак се сме́иш?
Аль' се сме́иш со мла́да не́веста,
Аль' се сме́иш со мѫ́шко-*но* де́те,
Да́ль' се сме́иш со мо́ја-*ва* ста́рос'?"
Тога́й ве́лит Кралевикье-Ма́рко:
„Ха̀й ти, ма̀йко, мо́ја стара́-майко!
Не се сме́јам со мла́да не́веста,
Не се сме́јам со мѫ́шко-*но* де́те,
Не се сме́јам со тфо́ја-та ста́рос';
Тук' се сме́јам с' Фи́лип Маджа́рина; —
Ми до́пушчил о́на' бѐла кни́га, —
ЈА да 'о́дам во Ма́джарска зе́мја,
Ни́је о́ба да се оби́диме,
ЈА кье до́йдит во При́лепа гра̀да!"
То́га'й ве́лит не́го'а стара́-майка:
„Ха́й, ти́, Ма́рко, мо́и, ми́ли си́нко!
Не че́кай го да ти до́йт во При́лепа гра́да,
Тук' 'о́ди му ти́ во Ма́джарска зе́мја:
Оти ми го ка́жвеет и не́го мо́шне ју̀нак,
Шчо за́губил седу́мдесет кра́льо'и,
Та жа́ль ми је, сѝнко, да ти гле́дам гре́хо'й,
Тфо́й-те гре́хо'й и тфо́й-те ми́лко'й;
Да н' ти пу́льам цѫ́рни кѫ́рви во ра́мни дворо'и!"
Мно́гу ха́тжр Ма̀рку му о́стана.
То́га ве́лит на мла́да Марко́'ица:
„Ста́ни бѫ́ргу, мла́да Марко́'ице,
Да о́седлиш мо́ја бѫрза́-коња,
Да му кла́диш се́дло од ме́рџана,
Да му кла́диш й у́зда гьергье́флиа;
Ша́рца коња до́бро назо́бај ми
И да́ди му три ле́гьени ви́но,
Три ле́гьени ви́но, ви́но тригоди́шно!"
Шчо ми ста̀на мла́да Марко́'ица,
Шчо ми ста́на ра̀но, на по́лношчи, —

Ко́ньа ми го зо́ба назо́бало,
Го на́зоба три лѐгьени зо́ба;
Ви́но ми го до́бро изна́пила, —
Три ле́гьени са́де триго́дишно,
Та ми ста́на Ма́рко на ютрина
И ми тжргна во Ма́джарска зе́мia.
Ми фта́сало д' о́наа бжрза ре́ка,
Та́мо на́йде седу́мдес't бе́льаркьи,
Кжд' пе́реха о́наа бе́ла во́лна,
А цжрна-та бе́ла ia пра́'е'а,
И им ве́лит Кралевикье-Ма́рко:
„Помо́жи-Бо́г, седу́мдес't не́вести!"
— „Да́й Бо́г до́бро, не́знаен де́лио!
Ни́е не сме́ мла́ди-не не́вести,
Ни́то си сме́ мла́ди-не де́войкьи;
Ту́ку си сме́ мла́ди-не вдо́'ици;
Н' овдо́'ело Фи́лип Маджа́рина; —
Си сме́ ни́е не́го'и ро̀бинкьи,
Сме ро́бинкьи, шчо ни́кой не́-робвил, —
Де́ньа, но́ш'ia во́лна да пе́риме,
Цжрна́ во́лна, бе́ла да à пра̀'йме!"
На́к им ве́лит Кралевикье Ма́рко:
„Кье в' о́питам, мла́ди-не вдо́'ици, —
До ко́лку ie не́го'а юпа́шчина?"
Одго́ворат мла́ди-не вдо́'ици:
„Ха́й ти́, юнак, не́знаен дѐлио!
Овай ка́мен, во́лна шчо чу́каме,
Ми го кре́ват блу́зу до по́iаса!"
Сле́зе Ма́рко от сфо́ia бжрза́-конья,
Ми се фжрли на зе́мia су́рова, —
Кье с' о́бидит з' бе́лего ка̀мена;
Ми го фа́ти Ма́рко Приле́пчанин,
Та го фжрли пет са̀'ати ме́сто
И се фжрли на сфо́ia бжрза́-конья,
То́га Ма́рко со ро́бинкьи збо́рвит:
„Кжде па́дват ку́кьи Филипо'и?"
Му го́ворат се́ду́мдес't бе́льаркьи:
„Ха́й ти́, юнак, не́знаен де́лио!
Кье 'и ви́диш и кье 'и по́знаиш, —
Фили́по'и по́рти ми се́ от же́лезо,
А че́ршефи, са́де от че́лика".

Та ми о́'йде Ма́рко Прилепчанин,
Та ми о́'йде у ку́кьи Филипо'й;
Та ми клюкна на не́го'и по́рти;
Шчо и́злезе цӂрна-на Арапка.
ІА о́питфит Кра́левикье-Ма́рко:
„Да́ль ѣ ту́ка Фи́лип Маджа́рина?“
Не му́-кажвит, ни па́к м' отв'орвит.
Се рза́люти Ма́рко Кралевикье,
Удри с' кло́ци н' о́ње ви́ти по́рти,
Ми 'и фӂрли по́рти во дво́ро'и.
Ми се ка́чи на ви́сокьи ди́ван,
И ѣ *вѐлит* мла́де фили́пице:
„По́можи-Бог, мла́да фили́пице!“
Та́ia ми се мно́гу рассӂрдила; —
То́й ѣ́ *збдрвит* та́ia му *нѐзборвит*.
„ІА *збдрви* ми, мла́да фили́пице,
ІА кà́жи ми, кӂ'й ѣ Фи́лип Маджа́рина?“
Па́к си мà́лчит, не му с' отго́'орвит.
Се *рàзлюти* Мà́рко-Кралевикье,
Та ѣ́ *вѐлит* мла́де фили́пице?
„Ако и́маш се́вда за ма́лченье,
ІАс да т' на́учам кà́ко да си ма́лчиш!“
Ѥ о́тфори нейзина-та у́ста
Ѥ пре́сече ꙗзик на жи́вота,
Ѥ пре́сече ꙗзик до поло́'йна,
И ми зе́де о́на мӂшко де́те,
Во ди́вани не́го го *ирѐдзвони*.
Ди́ван ми се кӂрви обле́ало!
Та се ка́чи на сфо́ia бӂрзà-коньа,
Та си по́йде Ма́рко на ла́дни ме́ани,
Си се слу́жит с' ча́ша ведре́ница.
Ко́га до́йде Фи́лип Маджа́рина,
Шчо кье́-видит по́рти от же́лезо? —
По́рти му се́ во дво́ро'й фӂрлени!
Ми се ка́чи н' о́най ви́сок ди́ван:
Кога гле́дат, — де́те *иредзвдпато*:
А над де́те, мла́да фили́пица; —
Ко́си ми 'и та́ia расту́рила,
Ми се *кӂршит* и ми се дро́бит,
Ама *збдр* не́можит да *збдрвит!*
Та му кà́жвит цӂрна-*на* Арапка;

„От' ти дóйде Мáрко от Прúлепа;
Тóй *прèдзвони* дéте на дúвани
И прéсече млáде филúпице,
Не прéсече ижик до полó'ина,
Зашч' не му се тáіа отгó'орвела!"
Ми се Фúлип мнóгу разсѫ́рдило,
Та ми вúхна сфóіа бѫ́рзá коньа
И ми зèде тéшка боздóгана,
Ми óтиде бéли-*не* чáршии,
Ми го *бàрат* Мáркч Кралéвикьа,
Ми го *бàрат* по 'лáдни мé'ани;
„Иль' дóпаднал Мáрко от Прúлепа?
Иль' дóпаднал на 'лáдни мé'ани?"
Му гóворат млáди ме'áнджии:
„Не дóпаднал Мáрко от Прúлепа,
Не допаднал во нáши мé'ани"
Та ми пóйде нáйдолна мé'ана;
И тýка Фúлип пак ми опúтало:
„Аль' дóпаднал Мáрко от Прúлепа,
Аль' дóпаднал во вàша мé'ана?"
Мáрко ми се мнóгу разсѫ́рдило,
Му гóворит Фúлип Маджàрину:
„Бóг теýбил, Фúлип Маджáрине,
С' Мáрка *збдрвиш*, Мáрка непóзнаваш?"
Шчо ми фѫ́рли Фúлип Маджáрина,
Шчо ми фѫ́рли тéшка боздóгана.
Боздóгана Мáрко в' рѫ́ка ми *прèчека*;
Нáзад Màрко Фúлину го врàти
И óт-коньа Фúлипа го *смѐтна*,
Та му зéде глáва до рàмена.
Тóга *вèлит* Мáрко Прилèпчанин:
„*Вàка* úдет Мáрко во Мáджарско.
Мáджар Фúлип за да го зáгубит!"
Ми úспушчи седýмдес't бéльаркьи
И им дáде вéнци позлáтени.
Кье го прáтат Мáрка во Прúлепа,
Кье г' úспратат седýмдес't бèльаркьи.
Ми го прáшчеет и мнóгу го *молùтфеет*.
Ми óтиде Мáрко во Прúлепа,
Та іé *вèлит* на сфóіа старà-майка:
„Хáй ти, máйко, мóіа старá-майко!

Ти го нóсам Фúлип Маджáрчина, —
Пéшкьеш ти нóсам негó'а-*та* глàва!“
Утѫ́ркалья Филúпо'а глáва.
Тóга máйка ми го завéрвала,
Тóга неа вéра іа фáтило.

352.

Марко-крале, орачь. Маркойца и турчинъ Шемшула или Ммаркойчина неверность и наказание. [1])

(Отъ Охридско; слушана отъ селски жени аргатки на 1875 год.)

Орач óрат во гóра зéлена,
Пéсма нéит *мѫшне* гласóйта:
„Му се чýдам Màркое [2]) от Прúлепа;—
Чумý му ѣ Máркое [2]) юнáшчина,
Юнáшчина и пýста крáльшчина,
Ко' му любат млáда Маркóйца,
Ко' м' іа любит Шéмшула тýрчина?“
Идет Máрко от гóра зéлена.
Máрко óрач кье ми го нóслушат.
Ми се 'нóгу Màрко насѫ́рдило,
А дó-полу бóздоган [3]) истѫ́ргнало,
Да му зéмит глá'а до рáмена.
На час Máрко пúшман се стóрило,
Máлу Máрко ми се *аодýмало*;
Да си óрач '*ѫрно* разóпитат,
Дáль' мáменье, дáль' ѣ навúстина?
А бóздоган нáзад си врàтило.
Тѫ си óйде кѫде óрач óрат,
И на óрач Màрко му гòворит:
„Добрó-ютро, нéзнаен пóбратим!“
— „Дáй Бог дóбро, нéзнаен дéлио!“
— „А шчó óлку си се распéало
Овд'а пéсма 'нóгу гласóйта,

1) Срав. Милад. п. N-с 193.

2) *Маркое*, — Марку, дат. над., който и у живий говоръ често се слуша. Повече другадѣ.

3) Пóправо било би да се кажеше: *сабя*; защото съ боздоганъ не се зима глава до рамена, а съ сабя.

Гласóйта, 'нóгу разбóрита?
Дали ти ѣ нúва 'нóгу родó'ита,
А вóло'и, 'нóгу юнáко'и?"
— „А éйгьиди, нéзнаен дéлио!
И нúва ми ѣ нóгу родó'ита,
И вóлои, 'ногу уіачени,
Ама и се чýдам с' Мáрка от Прúлепа!—
З' ошчó-му-ѣ пýста юнáшчина,
З' ошчó-му-ѣ и нéго'а крáльшчина,
Ко' му іа любат млáда Маркó'ица,
Ко' му іа любит Шéмшула тýрчина?—
И си пéіа' и 'нóгу се чýда'!"
Тóга Мáрко пѫ́т-от си тѫ́ргнало,
Пѫ́т-от тѫ́ргна, дóма да си хóдит.
Та си влéзе во свòи двóро'и,
Та си сéдна на бéла кáмена, —
Кѫ́ршит рѫ́це од бéли кòлена,
И си кѫ́ршит, дробни сóлдзи рóнит!
Та ми слéзе млáда Маркó'ица,
И му *вèлит* кралéвикье-Мáрку:
„А éйгьиди Мáрко, мúли *стдиане!*
А з' óшчо *'òлку* си се ужáльало?
Шчо си кѫ́ршиш рѫ́це от кóлена?"
— „А éйгьиди млáда Маркó'ице!
Кáко да н' сý' 'нóгу ужáльано?
Дóйде 'Ангьел мéне од нéбеси,
Мéне прá'у [1]) шчо ми докáзало:
Ушче трú-дни кье су' живéало!
Тук' да мéсиш до трú-*не* нóгачи,
Да нáточиш три здрáвици вúно;
Да 'и вúкаш мóи дéвет шýрои,
И да вúкаш стáрего Сéкула,
И да вúкаш . . . . . ;
Да 'и вúкаш, да се опрóстиме!"
Бóг іа ýбил млàда Маркó'ица,
Шчо ми стáна 'нóгу насмéіана; —
Си зáпрегна пóли и рѫ́ка'и,
Та ми мéси три бéли пóгачи,
И нáточи три здрáвици вúно.

---

1) *Прау*, = право.

Ама нѐйзе ха́тар й оста́нало,
Зашч' не ié ре́че за Ше́мшула ту́рчина.
То́га та́ia не́му *насмѐнала:*
„Аль' кье ви́каш де́вет-*не* шу́рои,
И кье ви́каш ста́рего Се́кула,
И кье ви́каш . . . . . .
Не кье́ викаш Ше́мшула ту́рчина?“
Шчо́ ie *вѐлит* кралевикье-Ма́рко:
„Пови́кай го и Ше́мшула ту́рчина.“
Ми го ви́ка ста́рего Со́кула,
И 'и ви́ка до де́вет-*не* бра́тia,
И ми ви́ка. . . . . .
Поми́нала ча́с-та [1]) зами́нала.
Та ми о́'йде у Ше́мшула ту́рчина.
Та́мо ми се 'но́гу заба́'ила.
Дури та́ia на́зад да се вра́тит,
Ча́с-от фта́са'а нейзи́ни-те бра́тia,
Бжргу фта́са ста́рего Се́кула,
И пре́д-неа до́ма ie до́йдо'а.
Ма́рко и́стжргна ша́рена ду́льбиа,
Та ми шу́лит по бе́ли дру́мо'и.
Ето́-ми-ia мла̀да Марко́'ица,
А за́-ржка с' Ше́мшула турчина.
Ти́е пжтем *двàйца* се гу́шкает,
Се гу́шкает, 'но́гу се любеет.
'И до́вика нейзи́ни-те бра́тia,
Та им ве́лит:
„IA на́-ви ia ша́рена ду́льбиа,
Попу́лите по бе́ли дру́мо'и,
Да ви́дите ва́ша мила́-сестра,
Кжде́ и́дит с' Ше́мшула ту́рчина!“
'Си́-те де́вет ду́льбиа зе́доа,
'Си́-те ми ia не́а попу́ли'ia,
То́га Ма́рко та шчо им ве́леше:
„Не́ в' су' ви́кал, за да се про́стиме,
От' за три́-дни кье́ су' почи́нело;
Ви́ су' ви́кал, *два* да ви́дите!
Зашчò ми ie ме́не юна́шчина,

1) *Час-та,* = часъ-тъ, минутно.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

Юнàшчина и пу́ста кра́льшчина,
Ко' да а́ любат мóіа Марко́'ица,
Да а́ любит Ше́мшула турчина?"
Бра́тіа се́стрà си іа *иречѐка'а*,
Брà тіа се́стрà си іа *иредзвòша!*

353.

Мома войвода во Битолья. [1])

(Отъ Охр. села, слушана отъ сжщи-тѣ селски жени. аргатки.)

Кѫде се чу́ло, ви́дело
Мóма вóйвода да би́дит
Со три́ста души се́ймени,
Со сто й *пѐнѯесет* де́лии,
Со седу́мдесет се́изи?
Де́войка ра́но ра́нила,
Низ гра́д Би́толья ми́нала;
Шчо би́ло жѝво, ста́нало,
Де́войкье се́льам сто́рило.
Де́войка те́льал *лѝчила:*
„Слу́шайте, Ту́рци, ка́ури!
Дур' да се вра́там о́д войска,
Ту́рци да ви́но не́-пиіат,
Ка́ури, люта рàкьиа;
Де́войкьи да се *нѐмжжат,*
Юнаци да се не́женат!"

354.

Мома Елена дервенджиа и булюкбаша во Солунско поле [2])

(отъ сжщитѣ)

„Али саде ти́ се найде мóме
Елено [3])
Де́рвен' да ми *чу́ваш,*
Ка́рван да ми бро́иш,
Гюмрук да ми бе́риш, —
Жóлти-не ду́кати?
Ле́ли ти ре́коф, Елено мóме,
И па́к ти *вѐльам:*
Жóлти ду́кати
На́-гжрло да но́сиш.
Од мàлу вре́ме
Ас шчо сум си ра́збрал,
Булюк-баша да би́диш
Во Со́лунско по́ле?!
Кàко ти се фàлит
Тóй Ни́шкьи па́ша;

---

1) Вижк. п. Н-ро 335 и забѣлезанитѣ там Н-ра.

2) Срав. Безсоновъ п. N-о XXIX.

3) „*Мóме Елено*" се повтаря слѣдъ всекой стихъ до половина-та пѣсень.

Ако те фа́тит,
Кье ми те за́губит.“
Тóга ми *вѐлит* мóма Елена:
„Али ме чу́еш, Ту́рче Кóлунче?
Нѐзборви, мóре, мнóгу *збóро'и*;
Да не ùзвадам óстра-ва са́бiа,
Да ти пре́сечам тфóiа-та глàва,
Та да ми ви́диш и да пòзнаиш,
Кóiа ѥ, мóре, мóма Елена!
Ха́й гьиди Ту́рче, Ту́рче Кóлунче!
Пра́'о да тѫ́ргаш Ни́шка ка́саба,
И да му ка́жиш на Ни́шкьи па́ша
Од *двде* прà'о та́мо кье 'о́дам,
И кье го фа́там тóй Нишкьи па́ша
Кье му пре́сечам не́гова глáва,
Той да ми ви́дит и да по́знаит,
Кóiа ми би́ла мóма Елена!“

355.

Тодоръ и земскьи сеймени.[1])

(Отъ Охридъ, слушана отъ пок. Хр. п. Иванчевъ Гроздинъ.)

О'згора *грѐдат* се́ймени,[2])
'Айдутска глàва нóсеет, —
Ру́си мóстакьи су́чени,
Ру́со-то пе́рче, *чѐшльано!*
„Излези, ба́бо, да ви́диш,
Да не кье ни́шан по́знаиш,
От тфóего си́на, То́дора!“
Ба́ба úзлезе на́-врата,
Ми се *рàсиули* по́-друме.
На чàс-от ни́шан по́знала
От сфóего си́на То́дора, —
Ру́сото пе́рче, *чѐшльано*,
Ру́си му́стакьи, су́чени.
Ба́ба на се́йменче го́зорит:
„Се́йменче, мóре за́лѫмче!
Кѫ́'й го си́на ми на́йдофте?“
Се́йменче ба́бе ѥ ве́лит:
„Не́ кѫлни, ба́бо, не́ *збóрви!*
Дур' го си́на ти фàтифме,
Не́десет ми́на па́днаха;
Ду́ри му рѫ́це вѫ́рзафме,
'Си́те сто́-мина па́днаха;
Дури му ру́са гла́ва зе́дофме,
Са́м булюк-баша по́гьина,
Ашколсун, ба́бо мори, пи́р-олсун
На тфóй-от си́на То́дора, —
Со пре́сно мле́ко си го до́ила,
Со ро́йно ви́но си го по́ила!
Мѳшне те те́бе кѫ́лнеше,
За́што' не м' си да́ла óружье, —
Тѫ́нка-та пу́шка, Де́бранска,
Чúф'-те ни́шчоли, Те́тофскьи;
Ушч' да úмаше, ба́бо, óружье,
Гла́ва-та не м' ia зе́мафме.
Той глáви кье ни зе́меше!“

---

1) Срав. Милад. п. N-ро 219 Бълг. Книж. год. I. ч. I. стр. 223.

2) Споредъ други:

„по друм ми вѫрват се́ймени.“

356.

Стоіанъ делиа и Едренскьи паша.[1])

(Отъ сжщийтъ).

Прóшета Стóіан дéлиа
Нис тáіа грáда Едрене:
Нóтера кóньа дóриа
По тáіа Узун-чáршиа,
Та шчо ми юнак нóмина
Край Султáн-Махмут джàмиа.
От тýка прá'о тжр'нало
Прет пашúни-те сáраи.
Та шчо ми прá'о кóндиса
На кафеàна-та вùсока.
Цжрно се кáфе нáпило,
По кáфе, люта рáкьиа,
От кáк' се рáкьиа нáпило,
Та шчо се стóіан пóфалил:
„Ас шчо си úмам трú-добра,
Трú-добра, до трú грáдо'и; —
Шчо úмам лéпа нéвеста,
Нó-вредна од грáт Стáмбола;
Шчо úмам дéте, Дáміанче,
Пó-вредно од грáт Сóлуна:
Шчо вúа'ам кóйньче дóриа,
Нó-вредно от 'сé-то Едрене!"
Тáк' ми се Стóіан пóфалил
Прет нашúни-те кáвази.
Хáйр да нè-сторат кáвази; —
От кафеàна-та стáнале,
Прá'о нá-сарай óтишле;
На нáша-та шчо му кáжвеет:
„Иль тú си нáша в' Едрене,
Или шчо дóшол, нóголем? —
Дóпаднал Стóіан дéлиа
На кафеàна-та вúсока;
Цжрно се кáфе нáпило,
По кáфе, люта рáкьиа,
От кáк' се нàпи рáкьиа,
Тýка се мнóгу пóфали:
Стóіан ми úмал трù-добра,
Трú-добра, до три грáдо'и; —
Шчо úмал лéпа нéвеста,
Нó-вредна от грáт Стáмбола;
Шчо úмал дéте, Дáміанче
Нó-вредно от грáт Сóлуна;
Шчо вúа'ат кóйньче дóриа,
Нó-вредно от 'сé-то Едрене!"
Како му *'вàка* кàзале,
Нáша-та ми се *рàзлютил.*
От шчо се мнóгу *рàзлютил,*
Кàвази ф' чáс 'и врáтило:
„Слýшайте, сúлни кáвази:
Нák нàзад да си 'óдите
На кафеàна-та вúсока,
Да м' го вúкате Стóіана."
Хóйдо'а сúлни кáвази,
На-кафе ми се кáчи'а
И на Стóіана рéко'а:
„Стáни си, Стóіан дéлиа,
Бжргу, те вúкат Нáша-та."
Юнак им Стóіан гóворит:
„Слýшайте, двáйца кáвази,
Ог Нáша шчо сте прáтени!
Ас сéга нé-йдам нá-сарай,
Дýр' не се *дèве нàручам.*
Бжргу-те нáзат пóйдите,
На Нáша да му кáжите:
От кàко кье се *нàручам,*
Кье віахнам кóйньче дóриа,
Сáм кье си дóйда' нá-сарай."
Кога им *'вàка збóрвеше,*
Кáвази ми се врàтиле;
Пóфтур кáвази *збóрвеет*

1) Срав.' В. Качанов. п. Н-ро 209. В. Чолак. Н-то 73. Безсон. п. Н-ро LI (51) Дозон. люб. п. Н-ро 90. Н. Бончевъ п. Н-ро 21.

На Па́ша-та му *вѐлеет:*
„Аль' ти́ си́ Па́ша в' Едрене,
Иль' ѝмат дру́гьи по́голем?—
Сто́іан не́-сакат да зна́ит; —
Сто́іана си го ви́кафме,
Сто̀іан на́-сарай не́-идит,
Дур' не се юпак *нàручат:*
От ка́ко кье се *нàручат,*
Кье віахнит ко́йньче до́риа.
Са́м кье си до́йдит на́-сарай."
Юнак се Сто́іан *нàручал;*
Віахнал си ко́йньче до́риа,
Пòйде си пра́'о на́-сарай.
На́-диван ми се ка́чило
И пре́т-Паша ми и́злегло,
То́гай му па́ша го́ворит:
„Ейгьиди Сто́іан де́лиа!
Два́-пжти сум те ви́кало,
Ти не си и́диш на́-сарай "
Сто́іан де́лиа го́ворит:
„Слу́шай ти́, па́ша Едренскьи;
Ту́ку шчо бе́ф си се́днало,
Ма́лу 'ле́б да си по́іадам,
То́га фта́са'а ка́вази,
Да ме ви́кает на́-сарай.
И то́га іас им на́ржчаф,
За да ти те́бе ка́жеет,
От' са́м кье дòйда' на́-сарай."
Ко́га ми Сто́іан *збòрвеше,*
Па́ша та ми се чу́деше,
Де́ка му Сто́іан *збòрвеше.* —
Ху́ч га́йле шчо му не́маше.
То́га'й му *вѐлит* Па́ша-та:
„Ха́й гьиди Сто́іан де́лиа!
Що́ си се то́лку но́фалил,
Ти́, шчо си и́мал три́-добра,
Три́-добра, до три гра̀до'и?
Шчо с' и́мал ле́па не́веста,
Но́вредна од гра́д Ста́мбола;
Шчо с' и́мал де́те Да́міанче,
Но́вредно от гра́т Со́луна:
Ашчо си виа́ал ко́йньче до́риа
Но́вредно от 'се́-го Едрене?",
Юнак си Сто́іан го́ворит:
„Ка̀ко се, На̀ша, но́фалиф,
И та́ка и́мам ви́стина,
Ху́ч не́шчо не сум и́змамил;
Ако ме, Па́ша, не́вервиш,
Ха́йде се о́блог фа́тиме; —
Си́лен да а́скьер до́несиш
На та́іа ме́ра ши́рока,
Си́лен да юруш сто́риме.
Ако ме а́скьер на́дминит,
Ха́лал да ти се́ три́-добра;
Ако го а́скьер на́дминам,
Да ми 'а́ризаш са̀рай-от!"
Кога му *'вàка збòрвеше,*
На̀ша се ка́иль сто́рило
И на Сто́іана го́ворит:
„Слу́шай ти́, Сто̀іан де́лиа!
Да не ме ме́не и́змамиш?!"
— „Ха́й гьиди па́ша
Едренскьи!
Сто́іан те те́бе не́мамит,
Тук' ти да не ме и́змамиш!
Шо̀'ельа да ми *шо̀'ельаш,*
'Си́-те ха́тлии да до́йдат,
На́-юруш кье си тѫ́рчаме."
Како ми о́блок сто́ри'а,
Два́-та ми на́-*збор* сто́іале;—
Ра̀но на́-ютро ста́нале;
Ха́тлии шчо ми до́йдо'а,
Ме́ра-та іа напо́лна'а.
Ко́лку си а́скьер до́йдо'а,
Ето го, Сто́іан до́фтаса.
Паша на́-сеир и́злезе,
Зе́лен си ча̀джр ку́рдиса,
От-чаджр ми се пу́леше.
То́гай си ко́ньи пу́шчиле.
Сто́іан ма́лу си ко́йньче
ду́пнало,
Аскьер-от си го ра́сцепил;

Ушче го ма́лу по́дгибна,
'Си́й-от си а́скьер о́стави;
Ушч' ма́ло шчо го по́дгьибна,
Кра̀й-чаджр шчо ми фта́сале.
На́ша-та шчо му збо́рвеше
И на Сто́іана *вѐлеше:*
„Хай гьиди Сто́іан де́лна!
Ха́лал да ти се́ три́-добра,
Три́-добра, до три гра́до'и;
Джа̀ба да ти ѥ са́рай-от;
Са́рай-от да си кье́рдосаш
Со та́іа ле́па нѐвеста
И со сфе́ де́те Даміанче;
Да ти ѥ жи́во ко́йньчето;
То́ва ти о́браз о́бели,
Ха́тлии шчо ки *на̀дели!*“

357.

IАне Плети́-коса.

(Отъ преку-Дримъ, слушана отъ пок. дѣда Пѐтка отъ с. Бжрчо'о).

Ви́но пи́ет IАне Плети́-коса,
Ви́но пи́ет, хем Бо́га ми мо́лит:
„Аль' кье до́йдит де́на Гюргье́вдена?
Шу́ма да ли́стит, го́ра да *о̀личит?*
Да о́дберам три́'есет юнаци,
'Си́-те да сѐ, ко́й кѫде ѥ юнак?
Ка́ко мо́ли IАне Плети́-коса,
Ка́ко мо́ли, та́ка Бо́г му да́де;
Шу́ма ми ли́сти, пла̀нина за́личи.
Шчо ми йо́дбра три́'есет юнаци
И ми ра́зви зе́лена ба́йрака,
'И о́днесе во То́мор[1]) пла̀нина.
То́га ве́лит IАне Плети́-коса:
„Аль' чу́ете, три́'есет юнаци,
'Си́-те ви́ше, шчо сте одби́рани?
Кой кье с' на́ймит юнак над юнака,
Да по́йдите во Ма́ло'о Едрене,
Да пле́ните Едренскьи бе́зистен,
Да доне́сите ф' То́мор пла́нина?[1])
'Си́-те ми се в' зе́ми опу́ли'е,
Дур' се на́йде е́дно лу́до де́те,
Лу́до де́те, си́рота вдо́'ица.
Ми о́тиде во Ма̀ло'о Едрене,
Попле́нило Едренскьи бе́зистен,

[1]) *Томор*ъ планина е въ срѣдня Албания къмъ югозападъ отъ Охридскитѣ планини, най-високий планински върхъ въ Бератско.

Го до́несе во То́мор пла́нина.
Пàк ми ве́лит IАне Плети́-коса
„Аль' чу́ете, три́'есет юнаци?
Ко́й кье с' на́йдет юнак над юнака,
Да по́йдите до́лу, на дру́мо'и,
Да пле́ните царе́во-то 'а́зно?“
'Си́-те ми се в' зѐми опу́ли'е,
Ду́р' се на́йде лу́до-то де́тенце,
Лу́до де́те, *идсмжр'че* ро́дено.
Шчо ми сле́зе до́лу, на дру́мо'и,
Ми по́плена царе́во-то 'а́зно, —
Шчо ми бе́'а до три́'есет ко́ньи,
'И до́несе во То́мор пла́нина.
Шчо ми до́йде де́на, Митро́вдена, —
Шу́ма ми па́дна, го́ра ми *дгжрде.*
То́га *вѐлит* IАне Плети́-коса:
„Хàйде ви́ше, три́'есет юнаци,
Да де́лиме кьàр-от, шчо сме *стѐкле?*“
Си дѐли'а кьа́р-от, шчо си *стѐкле.*

358.

Три орли кжрстати.

(Отъ Кичава; слушана отъ Н. В. Прѣпод. О. Арх. К. Пречистанский).

Зàйде со́нце зад ви́соко го́рье,
Со́-себе но́сит, ми́ло-то ма́ле,
До три́ нѝшани, до три́ зна́ко'и; —
Едний-от ни́шан, ми́лото ма́ле,
До три́ о́рли кжрстати; —
Пжрвий-от о́рел, ста́ра ма́ле мо́ри,
Ми но́сеше од юнака гла́ва;
Фторий-о́т орел, ста́ра ба̀бо ле,
Ми но́сеше од юнака ра́ка;
Трекьий-о̀т орел, ста́ра ба́бо,
Ми но́сеше од юнака но́га,
Ах, ста́ра ба́бо, од юнака но́га!
Ха́й, па́-ред и́мат, ба́бо мо́ри,
До три́ бе́ли сне́га. . . . . .
(види се да е недовършена).

359.

Гарванъ и юнакъ раненъ. [1])

(Отъ Прилѣпъ; слушана отъ Хр. Пърцановъ, на 1864 год.)

Гàрван гра́чит во го́ра зе́лена:
„Хàй, бере́те се, во́лчешка дру́жина!
Овде ле́жит юнак іара́ллиіа,
Юнак іарàллиіа, с' ку́ршум сачма́ллиіа;
Ка́ко ле́жит до де́вет го́дини,
Де́вет го́дини и поло́вина.
Да му ни́еме цӂрни-те кӂрвье,
Цӂрни-те кӂрвье, цӂрни-те о́чи;
Да му ја́диме бе́ло-то ме́со!“
Ми го до́чул юнак іара́ллиіа,
Юнак іара́ллиіа, с' ку́ршум сачма́ллиіа:
„Ај о́т-тува, ти́, цӂрни гàрване!
Да не зе́мам мо́іа те́нка пу́шка,
Да те у́драм по кле́тото сӂр'це,
А ми је жа́л за тфо́ј-те дробни́-пилци!“

360.

Млада Секулица, Секула малечокъ, седумь паши, Корунъ кьеседжиіа и Секуличини братіа или надменна Секулова юнашчина. [2])

(Отъ Прилѣпъ, испѣна отъ Христа Пърцана).

Дво́рје ме́тит мла̀да Секу́лица,
Дво́рје мѐтит, дро́бни со́лдзи ро́нит!
ІА до́гледа не́јзин ста́ри сфе́кор:
На́че гӂрло, то̀ј да је *збо́руват*:
„Чу́еш лѝ ме, мла́да Секу́лице?
Шчо́ дво́рје ме́тиш, дро́бни со́лдзи ро́ниш?
Дали ти се здоде́ало дво́рје метѐекум
Или ти се здоде́ало го́сти чека́екум,
И ме́не у́змет чине́екум?
Дали *дѐка* [3]) је Се́кула ма́лечок?“

---

1) Виж. п. Н-ро 287 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.
2) Срав. п. Н-ро 336 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.
3) *Дека* = защото.

На́че гл́рло невéстино да *зборуват:*
„Чу́еш ли ме, ста́ри сфе́кре?
Ле́ли ме *ирàшаш,* и іа' кье ти ка́жам;—
Не ми се здоде́ало дво́рје метéекюм,
Ни́то го́сти чека́екюм,
Ни́то те́бе и́змет чине́екюм,
Нито на́к *дèка* [3]) је Се́кула ма́лечок;
Тук' ми се нажа́лило за мо́й-те ми́ли бра́кьа;
Зашч' от ка́к сум до́шла *òвде,*
Ни́как нàзад не сум се вра́тила,
Ни со бра́кьа мо́й сум се ви́дела,
Нито с' мо́іа мила́-майка!"
То́га'й на́че гл́рло сфе́крово да *зборуват:*
„Чу́еш ли́ ме, мо́ìа мила̀-сна'о?
За̀шчо ме́не ти ми не ка́жуваш,
Ко́г' си би́ла то́лку ужа́льана,
Да те пу́шчам, да си 'о́диш? —
Ај, ме́си си две́ бе́ли по́гачи
И на́точи две здра́вици ви́но,
Осе́длај си три́ коньи гьо́кати,
И ви́кни го Се́кула од и́гранье,
Д' 'о промéниш и да го нàкьитиш;
Промéни се и ти́, накьи́ти се
Во тфо́е-то невéстинско ру́во!"
Го про́мена Секу́лица мла́да,
Го про́мена Се́кула, го на́ружи
И са́ма се́бе та́іа се-на́кьити;
Та ја́вна'а два́-конья гьо́кати,
'И испрати ста́рий не́јзин сфе́кор,
'И испрати по ти́је бе́ли дру́мо'и
И на́чна Ангьѐлине да збо́руват:
„Чу́еш ли́ ме, гюзѐль-Ангье́лино,
Ангье́лино, мо́іа ми́ла сна̀'о?
Ука Се́кула да ми го поу́чуваш,
Зашчо уште ми је аджа́миіа;
Нѐмой не́кой *шѐга* да му се по́добиіат,
Оти по́сле джу́'ан не́мо'јш да́-дајш!
Кьини́са'а по бе́ли дру́мо'и,
Кьини́са'а јунак и не́веста.
Ко́га до́јдо'а ти́е до по́л-нати,
На дру́мо'и бе́ли ша́тори изрàсинати,

А ф' ша́тори, си́лна во́йска испо́лнето,
Ф' се́дум ша́тори, се́дум па́ши по́д-ниф; —
'Се́кьи па́ша по се́дум 'и́лъіади во́йска;
Се́кула го че́каат, Се́кула да за́губат,
Гюзе́ль-Ангье́лина да му іа по́пленат.
На́че гжрло Ангьели́нино да збо́руват:
„Чу́еш ли ме, Се́кула *сдѣане?*
Кàк да помúниме *двaa'* си́лна во́йска?
Да не ни сто́рат не́коіа пре́вара?!“
На́че гжрло Секу́лово да *збо́руват:*
„Чу́еш ли́-ме, ху́ба'а не'е́сто,
Ху́ба'а нѐ'есто, гюзе́ль-Ангье́лино?
Те́бдиль ни́ше кье си се сто́риме,
Та та́ка ни́ше да си помúниме!“
Помúна'а нис тàа' си́лна во́йска,
Помúна'а, ни́кой не-'и́-позна.
Бог д' у́биет Гюра таи́нджиіа;
То́й од да́леку 'и ви́де и 'и по́зна,
От' Се́кула те́бдиль іе и́зминалъ,
Не и́зминал з' гюзе́ль Ангье́лина.
Да́де гла́с на се́дум-те па́ши:
„Шчо сто́ите, щчо че́кате? —
Той, шчо іе те́бдиль и́зминал,
Той бе́ше Се́кула з' гюзе́ль-Ангье́лина!“
Па́ши се *джѝтна'а* по бе́ли дру́мо'и,
И се́кула на́зат се *дбзжрна,*
Ка́де гле́дат, си́лна во́йска по́-него тжрчат!
Ако бѐше Се́кула аджа́миа,
Ама, ко́га силна во́йска вѝде,
На Секу́лица ни́шчо не ка̀жуват,
Ту́к' о́д-на'ул ми за́дрема
И *скдрен*-от о́д-нога го пу́шчи,
И на́че гжрло Секу́лово да *збо́руват:*
„Чу́еш лѝ-ме, гюзѐль-Ангьѐлино?
Сле́зи ма́лу ти́ о́т-коньа,
Да ми по́да'йш мо́іата *скдрена,*
Оти дре́мка ме́не ме 'ва́тило
И *скдрен* ми о́д-нога па́днало!“
Та си сле́зе гюзе́ль-Ангье́лина,
Да му по́да'йт него́вий-от *скдрен;*
И на́зот та́іа ми се *обдзжрнала,*

Та ви́дела си́лната во́йска, кай тӂрчат,
И му *вѐлит* на Се́кука:
„ІА ви́ди, Се́кула, ми́ли *домàкьине*,
Си́лна во́йскѣ каде по́-нас тӂрчат?“
На́че гӂрло Секу́лово да *зборуват*:
„Ой ти те́бе, ху́ба'а не́'есто,
Ху́ба'а не́'есто, Секу́лице мла́да!
ІАс по́напред о́т-тебе іа ви́доф,
Те́бе не-тѝ-казаф, да не те у́плашам!
Мори чу́еш ли́-ме, ху́ба'а не́'есто?
Ко́га кь' и́зва'ам са́біа од *нджница*,
Ти́ по́-мене пра́'о ко́ньа *тѐрай*;
Кога кье се́чам на́-лево, на́-десно,
И те́бе да не те за́губам!“
Си и́зваде са́біа од *нджница*,
И на́зат се Се́кула по́врати,
Ми по́сече, бра́те, 'се́-та во́йска;
'Си́-те се́дум па́ши жи́ви 'ва̀ти; —
Им по́тсече но́дзе до ко́лена,
Им по́тсече ра́це до ра́мена
И 'и на́реди на бе́ли дру́мо'и;
„Да че́кате Сѐкула де́тенце,
Да че́кате, ко́га кье по́минит,
Да по́минит с' у́ба'а не́'еста,
Ху́ба'а не́'еста, гюзе́ль-Ангье́лина
И, Се́кула да го загу́бите,
Гюзе́ль-Ангье́лина да а попле́ните!“
На' Се́кула ко́ньа си по́тера,
А со́-себе, 'у́ба'а не́'еста.
Кьини́се'а по бе́ли дру́мой,
Да ми 'о́дат ка'й сфо́й-те шу́реи.
Ми вле́го'а во го́ра зе́лена;
Тама́м по́йде стре́де во го́ра-та,
Ле́ль' Се́кула дре́мка нава́лило?!
На́че гӂрло Секу́лово да *зборуват*:
„Чу́еш ли́-ме, ху́ба'а не́'есто
Ху́ба'а не́'есто, мо́іа пӂрва̀ любоф?
Еве, ни́ше во го́ра зе́лена,
Ни́где чо́'ек на́-пат не стре́тофме,
Ни по́-пат да 'о́дит, ни на́зод да идит;
Еве, дре́мка ме́не ме на́вали,

За́пей, мори, е́дна ле́па пе́сма,
И ја да се ма́лу, бре, ра́ссонам;
Една песма малуречо́'ита,
Малуречо́'ита, многугласо́'ита!"
На́че гл҃рло мла́да Секу́лица:
„Чу́еш ли́-ме, Се́кула *стдиане?*
Овде ми ѥ го́ра 'арамиjска,
Овде ми ѥ Ко́рун кьесе́джиа;
Ако за́пеам пе́сма гласо́'ита,
Го́ра кье *задзунит*, шума кье по́паднит,
На' да не чу́ет Ко́рун кьесе́джиа,
Да ни сто́рит не́коиа пре́вара?
Зашчо ми ѥ с' петсто́тин' дру́жина.
То́й ме са́кал три го́дини вре́ме;
Бра́кьа ме да́ва'а, *тàтко* и ма́йка не да́ва'а.
То́га'й Се́кула, бра̀те, ми *збòруват*.
„Мо́ри, ре́чи пѐсма, ја да се ра́сонам!"
Ми за́пеа гюзель-Ангье́лина, —
Гора ми *задзуни*, шума ми по́падна,
И ми до́чу Ко́рун кьесе́джиа,
И ми по́зна от' ѥ гюзе́ль-Ангьелина.
Тога'й Ко̀рун на́че да *збòруват;*
Да *збòруват* на сфо́иа дру́жина;
„Бре, чу́йте ме, мòиа-та дру́жина!
Еме, ка'й в҃рвит Се́кула по дру́мо'и,
По дру́мо'и, низ го́ра зе́лена;
Со́-себе но́сит ху́ба'а не'е́ста.
Ху́ба'а нѐ'еста, гюзе́ль-Ангье́лина;
То́й ми 'о́дит ка'й сфо́й-те шу́реи.
А ко̀й мо́жит Се́кула да за̀губит,
Да ја плѐнит гюзе́ль-Ангье́лина? —
ІА кье го и́мам п҃рво до́-мене, —
И кье му да̀'ам го́леми ба́кшиши!"
'Си́-те гла́'и *ндчкум* наве́до'а;
Море, 'нате́маго е́дно кле́то Вла́ше!
Ле́ли то́'а ми се нава́тило:
„ІА' си мо́жам Се́кулу о́ружје да зе́мам,
Ви́' и́дете *нàзорум* нис *шу́мари*,
Ко́га кье му о́ружје и́зва'ам,
И то́гай гла́с кье ви про́гласам,
Да до́йдите, жи́в да го 'вàтиме!"

'Натéмаго óна клéто Влáше,
Шчо úзлезе на бéли дрýмо'и
И óд-наул се стóри слéпо, улóго'о;
И се стóри крúво и къ́лаво?
И Сéкула пóмина но дрýмо,и;
А Сéкула дáрчок го дáрува,
Го дáрува три жóлти дýкати.
Бóг го ýбил óна клéго Влáше.
Нáче гжрло, Влáше да *збóруват:*
Шгó ми дáваш трú жóлти дýкати?
А іа сум сú слéпо, улóго'о:
Нéмам нóдзе, нéмам ни па' рáце,
Ни па' óчи, іаска да си глéдам!
Хàрно те Гóспод *двде'а* дóнесе,
Тú од-*двде'а* мène да ме *крèниш;*
Гóлем сéбеп па мéне кье стóриш,
Да м' óднесиш ка'й шчо вóда имат;
Ак' да нéмам да си іадам,
Бáре со вóда да си се 'лáдам;
И те мóлам, за úме госпóдо'о,
Ова'а дóбрина мéне да ми стóриш, —
Кье ти бùдит гóлема задýшбина!"
И Сéкулу му се нажáлило,
Та на кóнь-от зáт-себе го *клàде.*
Нáче гжрло Ангьелúнино да *збóруват*:
„Не *крèвай* го, да н' ѣ гьá'олска прéвара
А Сéкула не ми úа пóслуша.
Дýпна кóньа, море, да ми 'óдит,
А зáт-себе ýлога ми нóсит.
'Натéмаго тóва слéпо Влáше!
Нéль' му стóри гóлема прéвара,
Нéль' му стóри гьá'олска мáгьиа,
И Сéкула на конь ми зáдрема, —
Тéшка дрéмка ми го навáлила,
И óружже, море, му úзваде,
А Сéкула пе ми с' усéтило!
'Натéмаго óна клéто Влàше!
Лéли тóга óт-коньа ми слéзе.
Тóга'й Влáше глáс ми прогласило:
„Тжрчайте, брè, мóіа-та дрýжина,
Да г' 'вáтиме жúво, брé, Сéкула;—

Не́мат са́бїа ни жо́лти бо́здоган;
Да г' ва́тиме, да го погу́биме,
Да му зе́'йме ху́ба'а не́'еста!"
Го до́чу'їа него́'а-та дру́жина
И 'си́-те ми на дру́мо'й и́злегле.
Ми тӂрча'а пра́'у ка'й Се́кула.
То́га'й Се́кула ми се рассо́нило.
Кога гле́дат? — Лу́ти кьесе́джии
Ка'й тӂрчаат, жи́во да го 'ва́тат!
Ко' *идбара* са́бїа Се́кула, и́а не́мат,
Ни па' са́бїа ни жо́лти бо́здоган!
Ви́де юнак оти не би́дуат,
Ви́де — не́виде, да не го жи́во 'ва́тат!
Са́бїа не́мат юнак, да се бра́нит,
Са́бїа не́мат ни жо́лти бо́здоган!
Ду́нна ко́ньа юнак, ми по̀бегна;
Ми о́ста'и хуба'а не́'еста!
ІА зѐдо'а лу́ти кьесе́джии,
Ми и́а но́сат ка'й бе́ла ша̀тора.
По́т-шатор се́дит Ко́рун кьесе́джиа.
Та́мо ми їа но́сат гюзе́ль-Ангье́лина.
Тама̀м и́а прибли́жа'а до бе́ла ша́тора,
То́га'й Ко́рун мно́гу се уве́сели; —
На́че гӂрло Ко́рун, да *збо́руват:*
„Мо́ри, е́ла ми. гюзель-Ангье́лино!
ІА' те са̀каф три го́дини вре́ме,
Три го́дини с' за́кон да те зе́мам;
Тфо́їа-та ма́йка и тфо́й-от *та̀тко*,
Ангье́лино, не ми те да́ва'а;
Еве, сѐга с' юнаст'о те зе́доф!"
То́га'й та́їа Ко́руну *збо́руват:*
„То́га'й но̀ие не си се зе́дофме,
Ама се́га кье си се зе́миме!
По́стой, Ко́руне, пе́сма да за́пеам
На *шега* на о́па ку́рвино ко́пиле;
Ко́га не е вре́дно не́'еста да но́сит,
Да не́-земат со́-себе не́'еста.
Оти и́мат юнак над юнака!"
Запе́ала гюзе́ль-Ангье́лина.
Запе́ала пе́сма ласто́'ечкьи,
Шчо не́можат ти́е да ра́зберат:

„Ой ти тéбе, Сéкула, *стоидинче!*
Лéль' ти *вèлеф* от' кье ти стóрит,
От' кье ти стóрит гьá'олска прéвара?
Оружже-то тéбе ти го зéдо'а!
Кóга тéбе ia' те променуаф,
Сум ти *клàло* во сáмур-кáлпака,
Сум ти *клàло* до три лýти стрéли;
Сùмни кáлпак, стрéли да úзвадиш;
Прá'о тéгни под бéла шàтора,
Да го úдриш Кóрун кьесéджиа!"
Сùмпа тóга сáмура-кàлпака,
Си úзваде до три лýти стрéли;
Крúво пóгледа, а прá'о ми пóгоди,
Ми гó úдри Кóрун кьесéджиа,
Ми го úдри чéло мегьý-очи, —
Обе óчи Кóруну пáдна'а.
Тóга'й дýпна кóнья, ка'й шáтор ми дóйде,
Гюзéль-Ангьéлина сáбіа му пóдаде.
Му прèсече Кóруну глáва до рáмена,
А другьи-те, кóго пóгуби, кой пóбегна.
Ми го 'вáти жúво клéто Влàше:
„Море,'натéма-те, клéто Влáше!
Не бúду'ат óд-на'ул слéпо, улóго'о!"
Му пóсече нóдзе до кóлена,
Му прéсече рáце до рáмена,
Му úзвжрте óчи од *зилбо'и*,
Му úзвжрте нéго'й цжрнú-очи,
Го úзваде на бéли друмо'и:
„Овде бúду'ат слéпо, улого'о.
Не со лáга, *туку* на вúстина;
Овде чéкай, Сéкула да пóминит,
Да пóминит, прéвара да му стóриш!"
Та си зéде Корýно'а глáва,
Си ia тýри сфúлени дúсагьи.
Си кьúниса юнак по бéли друмо'и,
По-себе си зéде хýба'а нè'еста,
И си пóйде у сфóи шýреи,
А гюзéль-Ангьéлина, у сфóй-те брáкьа.
'И пречéка'а нейдзúни-те брáкьа,
Пречèка'а зéта и сфóіа-та сèстра.
Вéчер-от вéчера ми вечéра'а,

И но́кь-та ту́'а ми нокье́ва а.
Дру́гьий-от де́н ми се *обдѐнило*,
Гюзе́ль-Ангье́лина на стре́г-село по́йде,
Со сфо́й-те дру́гачкьи ми се ви́де,
Ми се ви́де и ми се здра́вува.
Девойкьи-те 'о́ро ми и́гра'ат,
Та́нец во́дит гюзе́ль-Анге́лина;
А мо́мчаци, кой 'ри́нат, кой ка́мен 'вж́рлат,
А па' дру́гьи ми се бо́рат,
А Се́кула з' де́ца-та си ѝграт.
На не́йзини бра́кьа дра́го не им на̀дна,
Де́ка Се́кула, бо́гме, ѣ ма́лечок:
От бра́кьа ѣ́ е́ден ка́й-неа о́йде
И на се́стра бра́г ѣ́ ѣ́ *збо́рувам*:
„Дѐйди се́стро, гюзе́ль-Ангье́лино!
Нѐмой 'а́тжр те́бе да т' о́станит,
От' Се́кула кье го загу́биме!"
То́га'й се́стра на бра̀та *збо́рувам*:
Нѐмой бра́те, та̀ка не *збо́рувай*,
Да не чу́ет, да не ви́ за̀губит!"
То́га'й бра́т ѣ́ се́стре си *збо́рувам*:
„Не́ка до́йдит, кога то́й ѣ юнак,
Не́ка до́йдит, ка̀мен да ми вж́рлат!"
Ангье́лина та́нец ми о́гнушчи,
Си о́тиде, Сѐкула го ви́кна,
Ми го ви́кна Се́кула од ѝгранье:
„Даль' ме чу́еш, Се́кула *стѐпане*,
Ха́йде по́йди, ка́мен ка'й шчо 'вж́рлаат,
И ти́ камен, Бо́гме да ми 'вж́рлиш;
Кога ка́мен пж́рвин ти́ кье 'вж́рлиш,
Ти́ по́назад ма́лу да о́станиш;
А па́к по́сле, ко́лку шчо кье мо́жиш!"
Ми о́гиде ка́мен да ми 'вж́рлат
И ми 'вж́рли, на́зад ми о́стана;
По́сле, кога 'вж́рли, не се́-виде, ка'й о́тиде!

361.

Марко крале и Будинскьи паша.[1])

(Отъ Прилѣпъ; слушана въ Самоковъ отъ баба Божана Търпанова, родомъ отъ Прилѣпъ.)

Тѐльал *лѝчит* во Бу́дима гра́да:
„Шчо ѥ Ту́рчин до Ту́рчина
Да не́-пиѝат вѝно и ракьпа;
А Бу́гарин да нѐ-носит зѐлена до́лама,
Зе́лена до́лама и цӂрвена ка́лпака.“
И ми до́чул Ма́рко крале́викье,
Ма́рко Крале́викье от Прѝлепа гра́да,
Ми о́блече зе́лена до́лома
И на гла́за, цӂрвена ка́лпака,
А на ко́ньа, зеле́на-на ѐшпа,
Та о́тиде во Бу́дима гра́да.
Го ви́до'а Бу́димскьи сѐймени,
Го 'Ва̀ти'а, ра́це му вӂрза'а,
Му вӂрза'а ра́це на йо́наку,
Г' одне́со'а пред Бу́димскьи Па́ша;
А Па́ша-та Ма́ркое му *вѐлит:*
Ха́й ти́, юнак, не́знаен де́лио!
ІА' сум *лѝчил* те́льал по Бу́дима;
Шчо ѥ ка́урин, да не́-носит,
Да не́-носит зе́лена до́лома,
Зе́лена до́лома и цӂрвена ка́лпака;
А ти́ но́сиш зе́лена до́лома,
Зе́лена до́лома и цӂрвена ка́лпака?“
И му [2]) ре́че на се́ймени:
„Вӂрле́те го во те́мна за́ндана!“
Го 'вӂрлиа Ма́рко во за́ндана.
Еден са́'ат Ма́рко не ми́-стоал,
И му до́шла Ерина Само́вила,
Го ѝзваде от те́мна за́ндана.
Излезе Ма́рко от те́мна за́ндана.
Хо́джа ви́кат на джѐмиа;
Ма́рко 'вӂрли, хо́джа го у́стрела.
Хо́джа па́дна под джа́миа;

1) Срав. В. Карадж. т. II п. Н-ро 71 Брат. Мил. Н-ро 125.
2) *Му* = имъ.

Под джáмиа чóбан се пóгоди;
Хóджа пáдна нат чóбан-от.
Се сóбрале Бýдимскьи сéймени,
Сéймени чóбан' кье г' утéпаат.
Тóг úзлезе Мáрко кралéвикье;
„Нé ие, рéче, чóбан, шчо г' óтена,
Туку іа сáм го ýстрелаф."
Отиде Мáрко на сáрай-от,
На сáрай-от прет Пáша-та;
„Дéйди Пáшо, тú, кýче крáставо!
Тú дáль' мéне в' зóндана кье вжрлиш?
А іа' сум си Мáрко кралéвикье!"
Та úзваде сáбіа калáклиа,
И прéсече на Пáша-та глáва,
И шчо нáйде, сфекоіако блáго,
И му зéде кóньа от *коньýшница*.
Си тó'ари сфекоіако блáго.

362.

Секула детенце, Секуловъ конь, сурий еленъ, ламиіа и Марко крале.[1])

(Отъ сжщата).

Пúсна кóньа в' долга *коньýшница*,
Сéкула дéтенце лýто кóньа кóлнит:
„Море кóньу, да би ми пýкнало!
Зашчо пúшчиш в' дóлга *коньýшница?*
Али вóда с' стрéбрен ле'ен не си напóено
Али зóпца, бéла пчéница, не си назóбано?
Тóга кóньа от *коньýшница* гóворит:
„Хáй тú, Сéкула, мóй *стòпане!*
И вóда сум напóено и зóбца назóбано;
Тук' си пúшчам,
Оти гóра-та сúлен óган гóрит,
Сúлен óган гóрит, сúлен плáмен плáмнит,
Сúлен плáмен, дури до нéбеси!"
И сú стáна Сéкула дéтенце,

---

1) Срав. Милад. п. Н-ро 113. В. Качанов. п. Н-ро 148.

Си по́тседла ко́ньа з' де́вет *ѡ̀прадзи*,
И си зе́де те́шка бозло́гана;
Си пре́паса сфо́іа о́стра са́біа,
Та о́тиде во го́ра зе́лена.
Ко́га ви́де? — . . . . .
Не́ бил о́ган, не́ бил си́лен пла́мен,
Си́лен пла́мен дури до не́беси;
Туку бу́ла змі́іа шесто́крила, —
Го го́лтнала су́рега *є̀лена*.
М му *вє̀лит* змі́іа шесто́крила:
„Ха́й ти́ юнак, не́знаен де́лиа!
Потсе́чи му на *є̀лен* ро́го'и,
Да си по́голтнам су́рега *є̀лена*,
Те́бе кье ти го́лем ба́кшиш да'ам!"
Се и́злага Се́кула де́тенце,
Си и́зваде жо́лта бозло́гана
И му скж́рши на *є̀лен* ро́го'и,
Го по́голтна змі́іа шесто́крила,
Му по́голтна и на Се́кула ко́ньа,
Му по́голтна за́дни но́дзе до се́длото.
То́гай пи́шчит Сѐкула де́тенце:
„Ха́й ти́, Ма́рко, мо́и ми́ли ву́йко!
Тж́рчай бж́ргу во го́ра зе́лена,
От' за́гъинаф от змі́а шесто́крика!"
Та ми до́чул Ма́рко крале́викье,
И ми до́чул од вѝсокьи ди́ван;
Віахнал си́ ми ко́ньа *кжршѝ*-гора,
Та о́тишол во го́ра зе́лена.
Ко' о́тиде Ма́рко, шчо кье́-видит? —
Му пого́лтнала на Се́кула ко́ньа,
Му пого́лтнала ко́ньа до е́дло-то!
Си и́зваде Ма́рко жо́лта бозло́гана,
Змі́а му *вє̀лит*, змі́а шесто́крила:
„*Нѐмой*, Ма́рко, с' жо́лта бозло́гана,
Да н' ѐтепаш су́рега *є̀лена*,
Су́рега *є̀лена* и Секу́лова ко́ньа;
Тук' изва́'й си сфо́ю вру́шко но́же,
Та ра̀спарай мою кле́то сж́р'це,
Да и́звадиш су́рега *є̀лена*,
Су́рега *є̀лена* и Секу́лова ко́ньа."
Си и́зваде Ма́рко вру́шко но́же,

И ра́спара на змúа кле́то сѫ́р'це,
Та úзваде су́рега *ѐлена*,
Су́рега *ѐлена* и Секу́лова ко́ньа."
Си къúниса су́рега *ѐлена*, [1]
Да ми 'о́дит по Ма́рка крале́викьа.
А Ма́рко на *ѐлен* го́ворит:
„Не́-иди со́-мене, су́рега *ѐлена*, [2]
Тук' 'о́ди си во го́ра зе́лена!"
Не о́тиде су́рега *ѐлена*, [1]
Не о́тиде во го́ра зе́лена,
А о́тиде у Ма́рка крале́викъ.
У Марко́'й-те ша́рени ко́наци.

363.

Юнакъ раненъ и гарванъ. [3]

(Отъ сѫщата).

Ра́звила го́ра, го́ра зе́лена,
И тре́ва-та ми раззеле́нила,
И дѫ́рвіа-та ми се расцу́тиле;
'Си́-те дѫ́рвіа ми се расцу́тиле,
Едно дѫ́рвво не се раззе́лени.
Ни се раззе́лени, ни се расцу́тило.
На дѫ́рво-то, е́дна цѫ́рна га̀рвана;
Под дѫ́рво-то до́бор юнак ле́жит
Со де́вет ра́ни от ку́ршуми ра́нет,
А де́сетта. в' гра́ди с' но́ж у́боден!
То́гай му *вѐлит* цѫ́рнана га́рвана:
„Ха́й гьиди юнак, ти́, до́бор юначе!
Хай, ти, юначе, ве́кье уми́рай си;
Да ти пúiам тфо́и цѫ́рни кѫ́рви,
Да ти ѣ́дам тво́ю бе́ло ме́со!
То́гай *вѐлит* о̀най до́бор юнак:
„Е, мо́лчи, мо́лчи, ти́, цѫ́рна га́рвана!
Да не по́ймам мо́и лу́ти ра́ни,

1) *Сурега ѐлена;* тукъ е винит пад. вм. именителний — сурий. Въ пѣснитѣ подобни неправилности често сѫ позволени. Вижь и п. Н-ро 190, бѣл. 3 и 4.
2) Тукъ пакъ е вин. пад. вмѣсто звателния.
3) Вижь п. Н-ро 287 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

Та да си зе́мам те́нка-*ва* пу́шка,
Да т' *дскжршам* дро́бни-те ко́скьи,
Да т' и́здробам дро́бни-те пе́ра!"

364.

Будинска кра́лица. [1])

(Отъ сжщата).

Со́н со́нила Бу́димска кра̀лица,
Со́н со́нила ра̀но во Не́дела, —
Дро́бни дзве́зди ми се соро́нале,
Дро́бни дзве́зди, ка́сна месе́чина; —
Покра́й Са́ва, край бе́ли Ду́нава.
'Си́-те ро́бье ми 'и иссе́ко'а. . . .
. . . . . .
(Недовършена).

365.

Богданъ Лутица, сестра му Маріа и Харватинъ войвода или Се́стрино коварство и братово отмжщение. [2])

(Отъ сжщата баба).

Зацфи́лила Богда́но'а ма́йка,
Зацфи́лила во ра́мни дво́ро'и:
„Ей гьиди сѝнко, ти́ мла̀д Бо́гдане!
Али зна̀еш, наме́туеш,
Кога бе́ше зло́то пле́нст'о,
Кога ми́на 'Арватин во̀йвода.
Кога плѐна тфо́ја мила́-сестра?
Шо́т тебе се три́-коньи пу́кна'а
Па́' не́-фтаса Арватин во́йвода,
Да му зе́миш не́го'а руса́-глава.
Попле́ни ми тфо̀ја мила́-сестра,
ІА о́днесе во 'Арватцка зе́мја!"

1) Вижь п. Н-ро 385. Бр. Милад. п. Н-ро Н-ро 107, 167. Ив. Богор. п. Н-ро 96. В. Качан. п. Н-ро 175

2) Срав. В. Качанов. п. Н-ро 39. Милад. п. Н-ро 192. В. Карадж. т. I п. Н-ро 722, 725. С. П. С. год. 1887 кн. XXI стр. 540 П. С. Бр. кн. I стр. 169.

И ѥ́ ре́че Бо́гдан 'ара́миа:
„Ай ти́, ма́йко, мила́-майко!
Засу́чи си по́ли и ра́кай,
Умѐси си две́ бе́ли по́гачи
И на́точи две́ здра́вици ви́но;
Кь' 'о́дам ма́йко, да а́ зе́мам
На пѫ́рвиче, ма́йко, на *фтѳ́ричин*,[1])
Да а́ зѐмам ми́ла моя́-сестра,
И *кла̀ди* ми ф' ша́рени ди́сагьи."
Та ми ста́на не́го'а стара́-майка,
Ми за́сучи по́ли и ра́ка'и,
Ми у́меси две́ бе́ли по́гачи
И на́точи две́ здра́вици ви́но,
Та 'и *кла̀де* ф' ша́рени ди́сагьи.
Бо́гдан тѫ́ргна во 'Арватцка зе́миа.
Ко́га до́йде до бе́ли са́раи,
Го до́гледа не́го'а мила́-сестра,
Та ми ви́кна на де́вет а̀лайкьи:
„Ха́й ви́, ви́ше, бре, де́вет а̀лайкьи:
Бѫ́ргу, по́рти ви́ти отфо́рете,
Оти и́дет Бо́гдан 'ара́миа,
Бо́гдан 'ара́миа, мо́й-от ми́ли бра́ток;
'Вате́те-му ко́ньа од ра́це-те,
Вѫрзе́те го ф' те́мна коньу́шница,
И да́'йте му тре́ва дете́лина,
Да ми я́дит, три́-дни бо́лен да ле́жит;
Однесете Бо̀гдан' 'ара́миа,
Однесете на ви́сокьи ди́ван
И да́йте му би́лка бимби́лайка,[2])
Ка̀к' да пи́ат, ту́ва да за́спиат!"
Изле́го'а дѐвет-*не* а́лайкьи,
Пречѐка'а Бо́гдан' 'ара̀миа,
– Му 'ва́ти'а ко́ньа од ра́це-те,
Го вѫ́рза'а ф' те́мна коньу́шница,
Му да́до'а тре́ва дете́лина,
Да ми я́дит, три́-дни да ми ле́жит:
Го ка́чи'а Бо́гдан' 'ара́миа,
Го ка́чи'а на ви́сокьи ди́ван,

1) *Пѫрвиче* и *фтѳ́ричин* що е, види-ще се въ брачнитѣ обичаи, ч. III у настоящий сборникъ.

2) *Бимби́лайка;* знапението на тази рѣчь не ми е извѣстно.

Му да́доа би́лка бимби́лайка;
Ка̀ко ми пи́л, ка́ка и ми за́спал.
Та ми сле́гла не́го'а мила́-сестра,
И му кла́ла то́мбрук на но́дзе-те,
Тѐжок то́мбрук, на но́дзе-те,
Си́тен си́нджир, на гѫ́рло-то;
Му вѫ́рзала не́гой бе́ли ра́це,
Му вѫ́рзала с' копрѝнени га́йтан'!
'Арватин во́йвода о́д лоф си ѥ до́шол.
Го *ирѐчека* Богда́но'а мила́-сестра,
А не́го'а пѫрва́-мюбоф
И му *вѐлит*: „'Арва́тине,
„'Арва́тине, мо́й ми́ли *стѝане!*
На́-лоф си ми би́л ти́,
Ни́шчо ло́фчок не си ми до́несол;
А ја' до́ма ло́фчок си у́ло'пф!"
Та ја *ирѐча* 'Арватин во́йвода:
„Та шчо́-лофчок си ми уло́вила?"
Одго́вори Богда́но'а се́стра,
Богда́но'а се́стра, не́го'а пѫрва-любоф:
„Уло́вила сум Бо́гдан' 'ара́миа,
Бо́гдан' 'ара́миа, мо́й-от ми́ли бра́ток!"[1])
Отго́вори 'Арватин во́йвода:
„Бо́г те у́би, мо́ја ми́ла не́'есто!"
И се ка́чи 'Арватин во́йвода,
И се ка́чи на ви́сокьи ди́ван, —
Кье му зе́мит не́го'а ру́са гла́ва.
Изваде са̀бја, да му зе́мит гла́ва.
То́га'й *вѐлит* Бо́гдан 'ара́миа:
„Ей ти́ те́бе, 'Арватин во̀йвода!
Не зе́май ми *двде* мо̀ја руса́-глава,—
Ко́й кье ви́дит, а ко́й кье не́видит;
Одне́си ме на вѫ́рв на пла́нина,
На вѫ́рв на пла́нина, на ра́мна ру́дина,
Да ми зе́миш мо́ја руса̀-глава, —
Ко́й да ви́дит, и да ти за́видит;
Ко́й да чу́ат, и да се по́чудит,
Оти си би́л юнак над юнака!"
Се у́злага 'Арватин во́йвода,

1) *Браток*, = братецъ. Въ живий говоръ тази форма на рѣчь-та не се срѣща по нашитѣ поне мѣста.

Го о́днесе на вѫ́рв на пла̀нина,
На вѫ́рв на пла́нина, на ра́мна-ру́дина,
Да му зе́мит не́го'а руса́-глава.
То́гай *вѐлит* Бо̀гдан 'ара́миа:
„Ей ти́ те́бе 'Арватин во́йвода!
Отпу́шчи ми мо́ia десна́-рака,
Пу́шчи ми ра́ка, за да се *ирѐкѫрстам!*“
Се и́злага 'Арватин во̀йвода, —
Му о́тпушчи не́го'а десна́-рака.
То́гай Бо́гдан се́гна во па̀зува,
Си и́зваде са́бia кула́клиа,
И му зе́де гла́ва 'Арва́тину.
Па' о́тиде у не́гой са́раи,
Та ie̊ зѐде гла́ва на се́стра си,
Си ia вѫ́рза во ша́рено че́врe,
Та ia кла̀де ф' ша́рени ди́сагьи.
И си по́йде до́ма при ма́йса си! . .
. . . . . .

(Но на тамъ пѣвачка-та, като не можеше та продължава пѣсньта на стихове, продължи да ми я расказва на проза и я довърши като прикаска, както слѣдва):

„Еве, ма́йко, ми́ла ма́йко, ре́кол той ма́йце си, ко́га го пра́шала, ка́мо я се́стра му, шчо кье я доне́сеше на пѫ́рвиче, е́ве, ка́коф пе́шкьеш ти пра́тила мо́я-та мѝла се́стра, и на ча́с-от и́звaил че́врe-то от диса́гьи-те, го о́твѫрзал и утѫ́ркальал сестри́на си гла́ва пред ма́йка си. Ма̀йка ну, ко' я ви́дела, си плу́снала ра́це-те и испи́шчила: „Шчо́ й о́ва, си́нко, шчо си ми ка́йдисал?“ А той ie̊ отго́'орил: „Ха́й ти, ма́йко, ми́ла-майко! Та ia не́ сум кри́в? Ти зна́йш, я' о́тидоф ка́й-неа со ми́р и ми́лос', со любоф, да а́ ка́нам на пѫ́рвиче, на фто́ричи́н: а та'а, ку́чка, ми на́пра'и пре́вара, ме и́здаде на ма̀жа си и са̀каше да ме по́губит; — ме на́пи би́лка бимби́лайка, та ме о́пи; по́сле ми кла̀де те́жок то́мбрук на но́дзе-ве и дро́бен си́нджир на гѫ́рло-во, а ра́це ми вѫ́рза со копри́нени га́йтани; и на ко́нь-от му да́де тре́ва дете́лина, да ми ядит и три́-дни бо́лен да ми лѐжит. Кога до́йде 'Арватин во́йвода, му се повалила оти та́я, до́ма седе́екьи, ло́фчок ми уло́вила, — сфо́й-от ми́ли бра́ток, — и ме пре́даде 'Арва́тину та́ка вѫ́рзан, да ме по́губит. То́й до́йде да ми зе́мит руса́-глава. То́гай я' му се по́молиф да ми я не́земат ту́ва, — зашчо, ко́й кье ви́дит, а ко́й кье не́-видит; туку да ме о́днесит на вѫ́рв на пла́нина, на ра́мна ру́дина;

та́мо гла́ва да ми земит, — кой да ви́дит, и да му за́видит; кой да чу́ят, и да се по́чудит на него́'ата юна́шчина, оти би́л юнак над юнака. 'Арватин во́йвода ми се и́злага, та ме о́днесе на вѫ́рв на плàнина, на ра́мна ру́дина. Кога и́зваде са́бя, гла́ва да ми зе́мит, я' па́' му се по́молиф, да ми о́тпушчит ма́лце десна-ва́-рака, бо́жем за да се пре́кѫрста'. На́' се и́злага 'Арватин-от и ми о́тпушчи мо́я десна́-рака. То́гай я' си се́гнаф ф' па́зува, си и́звадоф са́бя кула́клиа и му пре́'екоф 'Арва́тину глàва. Се́дне си здро́биф синджи́ри-те, си о́двѫрзаф ра́це и нòдзе и си по́йдоф во него́'й-те са́раи. Си се ка́чиф на вùсокьи ду́ван и ѥ́ зе́доф гла́ва-та на мо́я-та ми́ла (?!) ку́чка се́стра. Ете́-ти я, ма́йко, раду́вай се со́-неа!"

Гъуро доборъ-юнакъ. Арапинъ и дете голомеше, — надменна негова юнашчина. [1])

(Отъ Гостиваръ — Тетовско; записалъ въ Солунъ учит. А. Битраковъ, слушана отъ тамъ живущитѣ Гостиварци или Дебрани.)

Кье се жѐнит Гъуро добо́р-юнак,
Бàрат лью́ба спроти не́го. [2])
Не си на́йде люба спроти не́го,
Па' си до́йде на́зод на дру́мо'и;
Па' си до́йде во него́ва-та [3]) ку́кьа.
То́га одго́вори Гюро, добо́р-юнак.
„Ей-гьиди ма́йко, мо́ia мила́-майко!
IA' не си́-найдоф люба спроти ме́не!"
То́га одго́вори не́гова стара́-майка:
„Зе́ми, си́нко, ко́ньа кара́мана,
Да си 'о́диш по бе́ли дру́мо'и."
Та си зе́де Гюро, добо́р-юнак,
Та си зе́де ко́ньа кара́мана,
Си о́тиде на бе́ли дру́мо'и,
Си о́тиде дури цжрно́-море.
Там' си на́йде люба спроти не́го.
Си се вра́ти назот по дру́мо'и,
Па' си до́йде во не́гова-та ку́кьа.
То́га одго́вори Гюро, добо́р-юнак:

1) Срав. Милад. п. Н-ро 173.
2) *Спроти нѐго* вм. *спроти сѐбе*.
3) *Негова-та*, вм. своята.

„Ей'ди ма́йко, мо́ia стара̀-майко!
Ia' си на̀йдоф люба спроти ме́не..
Ка́жи ме́не, мо́ia стара́-майко,
Ко́го да́-викам по́-мали де́вера?"
Одго́вори не́гова стара́-майка;
„Еи'ди си́нко, Гюро, добо́р-юнак!
Ти́ да зе́миш па́'ур со ра́кьиа.
'Ем да зе́миш чу́тура со ви́но,
'Ем да зе́миш бе́ла-*на* по́гача,
'Ем да зе́миш ко́ньа кара́мана;
Да си 'о́диш по бе́ли дру́мо'и,
Ко́го кье стре́гиш по бе́ли дру́мо'и,
Не́го да зе́миш за по́-мали де́вер."
И по́слуша Гьу́ро добо́р-юнак,
И по́слуша не́гова стара̀-майка, —
Си о́тиде по бе́ли дру́мо'и;
Ма́лу 'о́дит, а мно́гу по́т[1]) вж̀рвит.
Па' си о́тиде до цж̀рно-*но* мо́ре.
Там' си на́йде е́дно де́те голо́меше;
Па' му го́ворит на де́те голо́меше:
„Добро́-ютро, де́те голо́меше!"
— „Бо́г ти по́могал, незна̀йно де́лио!"
Па́' си тж̀р'на Гюро, добо́р-юнак,
Па́' си тж̀р'на по бе́ли дру́мо'и; —
То́й си за́бра'й шчо го ма́йка на̀учи.
Па́' се вра́ти на̀зот по дру́мо'и,
Па' си до́йде каде де́те голо́меше:
„Добро́-ютро, де́те голо́меше!
— „Бо́г ти по́могал, незна́йно де́лио!"
— „Айде де́те, де́те голо́меше;
Ia' сум се́га люба *завж̀ршило*,
Те́бе кье ви́кам за по́мали де́вер."
— „Ай о́т-туе[2]) незна́йно де́лио!
Ако зе́мам е́ден ка́мен,
Кье те у́драм по че́ло-то,
Две-те́-очи кье ти па́днат на́-земиа;
Не́-играй со́-мене, незна́йно де́лио!"
То́га одго́вори Гьу́ро добо́р-юнак:
„Не си́-играм со́-тебе, де́те голо́меше,

1) *Пот* или *ноат* по Дебърски = пжть.
2) *Туіе* = тука, тоже по Дебърски.

Не сѝ-играм, *жѝми* че́гир' по́сти, —
Жѝми пѫ́рва по́ста вели́каіа!"
То́га зе́де де́те голо́меше,
Си се фѫ́рли ко́йньу на *зàй'ници*.
Си òтиде Гьу́ро, добо́р-юнак,
Си о́тиде во него́ва-та ку́кьа.
Па' му [1]) ви́кна на нѐго'а стара́-майка:
„*Еве*, ма́йко, на́йдоф си помал-девер."
Па' ми ви́кна Гьуро, добо́р-юнак,
Па- ми ви́кна на не́гови посе́стрими:
„Ей гьиди мо́и ми́ли посе́стрими!
Да г' однесите ф' шàрена о́даіа,
Де́ка сѐдит ру́'о дели́башко,
Ко́е ру'о да си са́кат то́й,
То́'а ру́'о то́й да си о́блечит."
Го зе́до'а две́ ми́ли посе́стрими,
Г' однесо'а ф' ша́рена о́даіа,
Дѐка се́дит ру́'о дели́башко,
Кòе ру́'о да си сàкат то́й,
То́'а ру́'о то́й да си о́блечит.
На́' г' однесо'а две́ ми́ли посе́стрими,
На' си-òдбра де́те голо́меше,
На' си о́дбра ру́'о дели́башко.
На́к ми вѝкна Гюро, добо́р-юнак:
„Извadéте го на ви́сокьи ди́ван.
Извadéте го, да го ви́да'."
На' г' однесо'а на ви́сокьи ди́ван.
То́га ви́кна Гьуро добо́р-юнак:
„Однесе́те-го ф' ша́рена о́даіа,
Де́ка се́дит юначко о́руже,
Да си о́дберит ко́е о́руже сàкат."
На' г' однесо'а ф' ша́рена о́даіа,
Де́ка сто́ит юначко о́руже.
Шчо си о́дбра е́ден ка́лпак [2])
От три́ста и ше́'есет о́кьи;
На' си о́дбра е́дна о́стра са́біа,
Шесна́'есет пе́ди до́лга. —
И три́-педи ши́рока,
На' и́злезе де́те голо́меше.

1) *Му*, вм. жен. р. дат. над. *іе* или *и*.
2) *Кàлпак*, види се да е погрѣшено вм. *бозлоган*.

Г' однéсо'а у тéмни коньýшници,
Да си кóња тóй óдберит,
Фáкьат кóња за óпашка,
Та' го фжрльат в' рамнú-дворię.
На' си дóйде до кóња карамана,
Тжргат юнак кóња карáмана,
Кóња, юнак, не се помéстует.
На' го зéде дéте голóмеше.
Тжргна дéте нáпрет прет сфàтови,
А пó-него, Мáрко Крáлевикье; —
Мáрко си iе постáр-девер.
А по Мáрка, IАнкула вóйвода.
Кьинúса'а сфú сфáтови.
Кьинúса'а по гóра зéлена; —
Нáпред 'óдит дèте голóмеше,
Сфи сфáтови с' уплáши'а,
С' уплàши'а от цжрна Арáпина,
А на дéте óко не му трéпнует.
С' йотúдо'а в' девойкьúна-та кýкьа.
Сфú сфàтови 'и дáрува'а,
Кóму кжрпче, а кмóу мá'рамче,
А Мàрко'е óна óстра сáбiа,
На IАнкула тéшка боздóгана;
А на дéте голóмеше нúшчо не мý-даде.
„Ейди дéте голóмеше!
Сфú сфáтови 'и дáруваф.
Кóму кжрпче, а кóму мá'рамче,
А Мáрко'е óна'а óстра сàбiа,
На IАнкула жóлта боздóгана,
А тéбе, Бóгме, нúшчо не те дáруваф; —
Тéбе кье те дáрам со млáда нéвеста, —
Да á чýваш од лошо по пóтишча!“
Кьинúса'а сфáтови низ гóра зéлена.
Тóга вúкна цжрна Арáпина:
„Ей сфатови, 'úльiада сфáтови!
IА дáйте мéне, шчо вé вáс дарýвале,
Ак' сáкате, жùви д' остáнете!“
Бóг гоýбил Мáрко-Крáлевикьа,
Она мнóгу юнак шчо ми бéше!
На' си фжрли óна'а óстра сáбiа;
Тóга лéтна низ-гóра зéлена,

А по́-него, Анкула во́йвода.
А Гюро, добо́р-юнак, по Анкула.
И по́-ними, сѫ̀ сѫ́тови.
Си о́стана са́мо де́те голо́меше.
То́га ви́кна цѫ́рна Ара́пина:
„Фѫ́рли, де́те, те́бе шчо те дару́вале.
Ако са̀каш жи́во да о́станиш,
А от-тебе са́бја не́ма со кѫ́рв да о́мѫрсам!“
Се ра́злюти де́те голо́меше,
Та ми ви́кна цѫ́рна-Ара́пину:
„Да́вран,[1]) ку́рво, цѫ́рна-Ара́пино!
Ми́е[2]) два́-та да се оби́диме,
Да ви́диме, ко́ј је по́-юнак о́д нас два́-та;
Да ви́диме, ко́го ма́јка по́викье до́ила;
Ко́го се́стра по́вике люљала?
Ако сум си́ на се́дум го́дини!“
Фѫ́рли де́те голо́меше,
Фѫ́рли де́те те́шка боздо́гана,
Та ми у́дри цѫ́рна Ара́пина,
Го по́годи тама́м по стре́т-чело,
Му иско́кна'а о́бе цѫ́рни́-очи!
. . . . . .
(види се да е недовършена).

---

1) *Давран*, тур. = дръжъ се.

2) *Мије*, = ние. Въ Дебърско и Стружеко, както и у вси-тѣ Мияци, 1-во личн. мѣстоим. мн. ч. прави мије, а не ње, както го изговарятъ вси-тѣ други Българи. Отъ това, види се, и така говорящето населѣние или плѣме да се е нарѣкло и се нарича *Мияци*, а не както г. С. Верковичъ ни проповѣдва въ „Описание Быта Болгаръ“ стр. 13, че така били нарѣчени отъ самообълщението имъ за своята якость, — ми яки. Прѣкорни-тѣ имена, било на частни лица, било на цѣли плѣмена, всякога бивать отдавани отъ вънъ, отъ други, трети лица, които имъ ги искарвать по причина на нѣкое тѣхно свойство, а никога никой не си искарва самъ на себе и не желае даже нито други да му искарвать прѣкорно, било то укоризненно било похвално прѣзиме.

367.

Вельо Костурянче и неговата невеста. [1])

(Отъ Мориово, — Прилѣпска околия; слушана въ Прилѣпъ на 1880 г. отъ единъ-старъ Мориовчанинъ).

Бо́г да би́ет Ве́льо Костури́анче,
Се посфа́рши Ве́льо Костури́анче,
До Неде́ля сфа́дба му е.
Си напра́ви Ве́льо Костури́анче,
Си напра́ви до три сфа́дби,
До три сфа́дби, три неде́ли.
Шчо го дочу́ ца́ра Сулейма́на,
Шчо ми пу́шчи до два́йца кава̀зи:
Да ми до́йде Ве́льо Костуріанче,
Да ми до́йде на си́лна-*на* во́йска.
Му дойдо́'а си́лни-те кава̀зи
И му *вѐльат* Ве́льо Костуріанче:
„Ха́й ти́, Ве́льо, Ве́льо Кослуріанче!
Кье 'о́диме при ца́р Сулейма́на."
Изгово́ри Ве́льо Костуріанне!
„Ой неве́сто, ми́ло до́бро мо́е!
Ору́жай ми ко́ня шарцано́га; —
Хабе́р дойде́ от ца̀р Сулейма́на,
IАс кье 'о́дам на си́лна-*на* во́йска!"
Шчо си вле́зе мла́да-та неве́ста,
Шчо си вле́зе в' те́мна *конушнѝца*.
Ми о́ружа ко́ня шарцано́га;
IА о́ружа, ia изне́се во ра́мни дворо́ви.
Шчо си ста́на мла́до Костуріанче,
Та си віахна та́а до́бра ко́ня,
Го прегжрна мла́да-та невѐста
И му да́де кьи́ска размеша̀на.
Та си віахна Ве́льо Костури́анче,
Та си по́йде на си́лна-*на* во́йска,
Му нара̀ча мла́да-та пове́ста:
„Ха́й ти́, Ве́льо, Ве́льо Костуріанче!
IАс ти да'ам кьи́ска размеша̀на.
Да ia гле́дат ката-*дза̀стра*,

---

1) Вик. п. Н-ро 403 428 и др. Милад. п. Н- ро 65, 66, 111. В. Качанов. п. Н-ро68 — 73, 83. Ив. Богор. п. Н-ро 37. Бълг. книж. год. I. ч. II стр. 208. С. П. С. кн. XIX и XX стр. 253.

Кога кúска кье овéнет,
Тога іаска кье се *мàжам!*“
Си кьинúса млáдо Костуріанче,
Та си нóйде при цáр Сулеймáна.
Гóлем сéльам óни направú'а.
Ми го *клàде* да ми 'óде,
Да ми 'óде млáд бүлюк-баш.
Шчо ми 'óде до дéвет годúни,
Ми потéра на дèсет годúни.
Кога пýли ráно во Недéља,
Кога пули, — кьúска повенàла.
И си влéзе цàрска мезильáна,
Си іа нáйде сфóіа дóбра кóньа:
„Дéйди кóньу, мúло дóбро мóе!
Кье те *ирàшам*, прáво да ми кáжеш,—
Се *мàжила* нáшата *стопàнка*;
Какфá юка мéне кье ме ючиш?
Кáк да чúнам, кóньу, кáк да стóрам?“
— „Хàй тú, Вéльо, мóре мóй *стопàне!*
Та кáчи се на висóкьи дúван,
Та *стàви* се с' цáра Сулеймáна;
Какóф úзан óна кье ти дáде!“
Ми се кáчи висóкьи конáци,
Ми се кáчи при цàр Сулеймáна,
Гóлем сéльам óни паправú'а:
„Ейди цáру, цáру Сулеймáне!
Кье т' се мóльам édна ле тéшка мóлба,
Книга мéне, цáрү, ми е дóшло,
Ми ıе дóшло от старá-та мáйка.
IАзе úмам, бре, млàда невéста;
Она, чүдо! сéга се *мàжила!*
Изан мéне, цáру да ми дáдеш,
Да си 'óдам, лéле, дури дóма!“
— „Хáйде, Бéльо, Вéльо Костуріанче!
Гóлем úзин óд'мене ми úмаш,
Да си 'óдиш на тфóй-от вильàет;
Ако стрáх си, Вéльо, да ми úмаш,
Да ти пүшчам двàица кавáзи,
Дүри дóма, Вéльо, да т' занéсат;
Да си вúдиш млáда-та невéста!“
Одгóвори Вéльо Костуріанне:

„Ой ти, цáру, цáру Сулеймáне!
Не ми трéбат двáйца кавáзи,
Сáмо іазе дóма кье си 'óдам!“
Шчо си влéзе цáрска мезильáна,
Си іа нáйде сфóіа дóбра кóньа:
„Хáйде, кóньу, мúло ле дóбро мóе,
Нúше дóма, море, сéга да си 'òйме!
Кье т' се мóльам, кóньу, тéшка мòлба:
Дýри сòнце, море, да падвúсне,
Нúше дóма да си ле 'одúме!“
— „Ой тú, Вèльо, мòй мúли *стоùне!*
Лéли сáкаш *бжрцу* да си 'óдиш,
Имам нúет до плáднина дóма да сме!“
Кога віахна Вéльо Костуріанче,
Кога віахна тáіа дóбра кóньа; —
Натемá я тáа бжрза кóньа, —
Кóньа бéше, кóньа шестокрúла!
Кога *лèтна* по вúшно-то нéбо,
На пладнúна óна ми си пóйде,
Ми си пóйде во грáда Костýра.
Шчо си слéзе негови тéшкьи пóрти,
Ка'й ми рéде негóва стáра мáйка!
И говóри Вéльо Костуріанче:
„Хàй ди бáбо, мори стáра мáйче!
Шчо ми лèпо, мори, ти ми рéдиш?
— „Хáйде, хàйде, жжлто бре Еврéйче.
Дàль' ме пúташ, іазе кье ти кáжам:
ІАзе úмам éдна мúла сúна;
Иошч' двá-три дни óно се ожéни;
Шчо ми пýшчи цáра Сулеймáна,
Ми го юзé во сúлна-*на* вóйска,
Да ми óно ле цáрскьи низáм 'óди.
Нèве, сéга до дéвет годúни;
Ми потéра на дèсет годúни,
Нúто книгá óно ѣ пушчúло,
Ни пак сàмо óно си ѣ дóшло.
Он остàви éдна ле невéста;
Си остáви млáда-та невéста, —
А невéста, чýдо ле, кье се *мàже*, —
Ми дойдó'а кьитéни сфатóви,
Кье си зéмат млáда та невéста!“

— „Хáй ти́, мàйче, стàра *родѝтелко*[1])
Отфóри ми ти́а тéшкьи пóрти,
Кье се кáча гóре ле, на конàк-от,
Да 'и ви́да кьитéни сфатóви.“
Му йотпу́шчи ле ти́а тéшкьи пóрти.
Шчо си влéзе Вéльо Костурìанче,
Шчо си влéзе во рáмни дворóви.
Тáмо нáйде нéгова ми́ла сéстра,
Каде сéде и лéпо ми рéде.
— „Ойде море, бре мла́до девóйче!
Шчо ми сéдиш, завал, на дворóви,
Шчо ми сéдиш и лéпо ми рéдиш?“
— „Ой ти́, тéбе, бре жи́лто Еврéйче!
Дéль' ме пи́таш, іазе да ти кàжам:
ІАзе и́мах éдно ми́ло брáте:
Кáк' го зéде цàра Сулеймàна,
Кáк' го зéде на си́лна-*на* вóйска,
Еве, сéга, до дéвет годи́ни:
Ни́ту кни́га брáте ѣ пушчи́ло,
Ни́ту брáте дóма си ѣ дóшло.
Си остáви, бре, мла̀да невéста;
А невеста сéга кье се *мàже*, —
Ми дойдó'а кьитéни сфатóви;
Сéга нéа, чу́до! кье іа зéмат!“
Шчо си слéзе од добрá-та кóња,
Си іа вжрза за стребрéний-от ду́рек,
Ми се скàчи гóре, по скáли-те.
Кога влéзе негóви одáи.
Ка'й ми сéдат кьитéни сфатóви,
А невéста стрет ку́кьи ми стóи,
Кáде 'й слу́жи рóйно ми блáго ви́но.
Шчо ми влéзе Вéльо Костурìанче,
Шчо си сéдна дóлу, ка'й дéца-та,
Ама ни́кой здрáво-жи́во му не чи́ни,
Здрáво-жи́во со нéго не прáват.
Рéг по рéдум чàша каде вжрви,
А до нéго чàша не ми и́де,
А ми пи́іат кьи́тени сфатóви,

1) Родителко; първъ пжть сега се срѣща тази рѣчь въ сборника ми.

Шчо си пúіат с' негóва-та мéра;
Нúкой чáша не мóже да потéра,
Да потéра, чýдо! да испúе!
Изговóри нýнко от тжрпéза:
„Хáй тú, млáда, тú, мори невéсто!
Хáйде дáй му на то'а Еврéйче,
Хáйде дáй му рóйно блáго вúно.“
Му напóлни тáіа ле чабýр чáша,
Шчо берéше седумдéсе' óка,
Му напóлни млàда-та невéста,
Му напóлни чáша чабурлúа.
Шчо іа узé жóлто-то Еврéйче,
Шчо немàше заб-от да натóне.
Шчо извáде жóлто-но Еврèйче,
Шчо извàде писáна кутúа;
А невéста пúсмо разбирàше.
Кога *шýле* Вельóва кутúа!
Ми се тжргна óпет, бре, невéста,
Ми се тжргна ка'й жóлто Еврéйче.
Се увилú'а, бре, кьитéни сфатóви.
Изговóри нýнко от тжрпéза:
„Ой невéсто, нáше ле мúло дóбро!
Ай, невéсто, чýдо ле! наружáй се;
Нúе ле, чýдо! кье си 'б'йме дóма.“
Ка' седéше жóлто-то Еврéйче,
Ка' помжкна тáіа óстра сáбіа,
Му с' исплашú'а кьитéни сфатóви,
'Сé на нóга 'Сú-те изрипнá'а,
Кье си 'бдат кьитèни сфатóви,
Ми іа фáти млáда зетушúна;
С' избегá'а кьитéни сфатóви,
Ми іа фáти млáда зетушúна:
„Ой сфатóви, кьитéни сфатóви!
'Сéкой вúе дóма да си 'бйте;
Кье заптùсам млáда зеташúна,
Сéга *бжру* іазе кье го пýшчам.“
Кьинисà'а кьитéни сфатóви,
Кьинисà'а и си отидó'а.
Си іа узé млáда зеташúна,
ІА занéсе на два бéли дрýма,

И му сéче глáва од рамéна,
И му сéче нóдзе от колéна.[1])

368.

ІАнкула.

(Отъ Костурско; записалъ учит. Пет. Орлевъ, родомъ отъ Кост. сел. Бобища.)

Собрáле се, набрáле се
'Сѫ-то сéло на стрет сéло,
Сфе кральóви и Банóви.
Да ми іаде', [2]) да ми пúе', [2])
Да ми *чѝне'* мушафéре,
Да ми фѫ́рге' тéжок данок:
Кóму, двéсте, кóму, трúста;
На ІАнкýла три странúци,
Три странúци, сфé жлтúци!
. . . . . (недовършена.)

369.

Петѫръ войвода и невестата му Петкана или Невестинска неверность и мѫжево отмѫщение. *)

(Слушана въ Т. Пазарджикъ на 1880 год. отъ попадия Г. Тилева.)

Майка си Петра погоди,
Ф' петѫк го майка погоди,
Сѫбота годен походи;
Недѐља му е сфадба-та,
Неделья и ф' понеделник.
Фторник му 'абер достигна
От вѫрх от Стара-планина,
От Петрови-те дружúна,
Млáди войвода да бúде
На трúста млàди юнака.
Петѫр си рано станýва
И на невéста[3]) говóри:
„Невесто, млáда невéсто!
Като те млáда остàвам,
Вéнчана, та не прóстена,
Нето от кум, нето от дéвер,
Нето от стàра майчица;
ІА влезни в' нóва градúна,
Набери кьитка шарена,
Два-ма да се опростиме; —
Сос кьитка да ме подáриш,
И още да ме опростиш!
Ето аз, невéсто, тѫргнувам,
Добре да си ме чекала!"

1) Мориовский говоръ, било по произношението, било по гласоударението, е смѣсъ отъ Прилѣпско-Тиквешки и Солунско-Воденский говори, както отъ части се вижда и отъ изложена-та тукъ Мориовска пѣсень.

2) *ІАде, ише* = *йодат*, пиіат.

*) Срав. п. N-о 527 и забѣлѣзанитѣ тамъ N-ра.

3) *Невеста* по Тракийско Бълг. нарѣчие обикновенно казва се: *булка*; пѣвачката обаче ми забѣлѣза че въ пѣснитѣ по нѣкога срѣща се и рѣчь: *невеста*.

И стана Петжр, отиде
На вжрх на Стара-планина,
При негови-те дружи́на.
Кога е било в' утрен-та́.
Тешка гьи тера потера:
Си́лна се битка заночна, —
Триста млади момчета́
С' триста 'иліади Тата́ре,
Три-дни са́ биле на сре́ща.
От триста хилъіади Тата́ре
Тринайсет ду́ши оста́ле;
Живи гьи Пе́гжр изловѝ
И очи-те им извади.
Па на момчета́ ду́маше:
„Дѫ́ржте се, джрите, момчета́,
Триста хилъяди татаре
Славно сме гьи изби́ле!“
Петжр се наза́д повжрна́,
Со седжмдесет момчета̀;
На' у дома̀ си отиде́.
На но́ви врата потропа́:
„Ала [1]) ми, любе, отфо́ри!“
Стара му майка излезла,
На' си на Петра говори:
„Защо ми викаш, юначе?“
Петжр майци си говори:
„Мале ле, стара мале ле!
А не ме, мале, познаваш,
Че аз сжм син-жт ти Петжр?
Кѫде е люба Неткана,
Да дойде, да ми отфори,
Та ти ми, мале, отфараш?“
Майка на Петра говори:
„Тфой-то се любе ожени,
На друга мжжа отиде!“
Петжр си майка помоли:
„Покажи, мале, вритни-те!
И майка му гьи показа.
Петжр отиде на порти,
Потропа и ми повика:
„Ла'ла, Петкано, отфори!“
И петкана си излеала.
Петжр Петкани говори:
„Толко ли беше любоф-та?
Ла дай да ми те целувна
Между тфой-те черни очи!“
На место да ia целувне,
Той и́ очи-те извади.
На' на Петкана говори:
„Иди си, любе Петкано;
Сос здравье да си поодиш!“
Петжр се дома завжрна,
Три-дни си еле и пиле
С' негови длади дружина.
На' на момчета говори:
„Еште и пийте, момчета,
И Богу да се молите
За ваш'-та млада войвода,
Чи той си едно имаше
Пжрво си любе, Неткана;
Кога го не е слушала,
Нека си слепо походи!“

---

1) Я'ла, = я ела

370.

Марко-Крале, майка му и братъ му Андреа; послѣдний, прѣдаденъ отъ Мара механджийка, билъ убитъ отъ 50 хайдуци. [1])

(Отъ Софийско; записалъ Н. Прѣп. О. Игн. Рилский, бивший ректоръ на Дух. въ Самок. Семинария).

Сжбрàли се педесет Дружúна,
Сжбрáли се у 'лàдна механа,
Да ми пúиат вино на облога.
У дружина чаша пошурknала,
Кой се кжлне у брата, у сестра,
Марко нема у що да се кжлне;
Он се кжлне у остра-та сабіа,
Дружина му вера не 'вати'іа:
„Остра сабіа, студено железо!“
Он се кжлне у добра-та коньа,
Дружина му вера не 'вати'іа;
„Добра кóнька, кучешка на'рана!“
Па' си стана Марко, добжр-юнак,
Па' си стана низ 'ладни механи,
Та си 'ойде дома, на дворове,
Па' на майка пóти'ом говори:
„Леле, мале, леле, стара мале!
Ка' ме роди, що ме не породи,
IАли брáта, іали мила сестра?“
А майкьа му пóти'ом говори:
„Леле, Марко' дá мой мили синье!
Ка' те родих, іа' си те породих,
Породих те з' брáта Андреáша,
Ама си го Турци закараха!“
А Марко ю пóти'ом говори:
„Леле, мале, леле, стара мале!
Дали знаеш на кжде о'йдó'а?
А майка му пóти'ом говори:
„IА незнаем на кжде о'идó'а!“
А Марко ю пóти'ом говори;
„Дали знаеш нещо нишан д' има?“
— „У чомбаса, до три златни влакна.“

1) Срав. В. Качанов. п. Н. 132, 133, 138—142. Безсоновъ п. Н. XXXI.

Па' си стана Марко, добжр юнак,
Та си о'йде на Косово поле.
Тамо найде брата Андреаша;
Па' го веде брата Андреаша,
Поведе го през гора зелена.
Андреаше вода ожеднело,
ІА му Марко поти'ом говори:
„Айде, айде, брате Андреаше,
Да о'йдеме у гора зелена.
И Андреа Марка послушало,
Та о'йдо'а у гора зелена,
У горица, у 'ладна механа.
Тамо има Мара механджика, [1])
Та си дава руйно вино;
От конь сакай, а от конь не слази."
Ка' го виде Мара механджика,
Повжрна се, Мара механджика
На 'айдуци поти'ом говори:
„Такум' Бога, педесе' 'айдуци,
Какфа 'ала на дворове дойде! —
Конья іаха, колку планина-та;
Кожух носи, като темен облак;
У уста носи две вакли іагнища!"
'Айдуци ю поти'ом говорат:
„Такум' Бога, Маро механджико,
Ега можеш от конья да го сфалиш,
Да улезне у 'ладна ме'ана,
Да земиме нему руса глава?"
Излезна си Мара механджика;
„Такум' Бога, непознан юначе,
ІА не давам вино немерено!"
Та си слезна непознан юнак,
Та улезна у 'ладна механа.
Виделе го педесе' 'айдуци,
Погуби'а непознан юнака!

---

1) Като влѣзе човѣкъ въ нѣкой отъ днешнитѣ тунели въ г. София, кждѣто млади моми чьрпятъ хладна бира и пр., неволно си приномнюва прѣднетстотингодишната Крали-Маркова епоха, когато обичахж да нижтъ юнацитѣ, Маркова дружина, въ хладни механи при млади механджийки, които често играли и разни неблагоприятни роли. Кждѣ си, Марко, да сравнишъ нашитѣ механджийки съ твоитѣ нѣкогашни посестрими?

Чекал е го Марко добжр-юнак,
Чекал е го три-дни и три нощи.
На' си стана Марко, добжр юнак,
Та си 'ойде у 'ладна механа.
Ка' улезна у 'ладна механа,
У механа, педесе' 'айдуци,
Та играíа с' Андреина глава!
Ка' си виде Марко, добжр-юнак,
Де играíа с' Андреина глава,
Разльути се Марко. добжр-юнак,
Та погуби педесе' 'айдуци,
И погуби Мара механджика.
На' си везе Андреина глава,
Та іа тури у златни зобила.
Та си іахна коньа дориíана.
Та си о'йде дома, на дворове,
На' го пита нему стара майкьа:
„Такум' Бога, Марко, добжр-юнак!
Дá камо ти брата Андреаша?"
ІА Марко ю поти'омъ говори:
„ІА си бжркни у златна зобница,
Че си видиш сина Андреаша!"
Ка' си бржкна у златна зобница,
Та извади Андреина глава,
Веднжш се е з' душа расставила!

371.

Марко убива невжзрастний си синъ за да залюби невестата му, а тіа убодва сама себе си. [1])

(Записана отъ сжщий)

Марко жени сина у лелекьа;
От далеко мома загодило,
Та умори до девет коньове,
И прочупи до девет погачи,
На' е повел до петстотин сфатове,
На' отиде у Будина града,
Везел си е гьиздава девойкьа.

1) Виж. п. N-о 390.

Па' настали през гора зелена,
Проговори Марко-кралевина:
„'Вала тебе, ветар 'ладанинье;
ІА подухни низ гора зелена,
Та подигни на девойкьа веньок,
Да видиме, защо дни губихме?"
Подухнал е вéтар низ горица,
Та си дигна на девойкьа беньок;
Сфитна лице, като іасно сжлнце!
Кжздисал е Марко добжр-юнак:
„'Вáла тéбе, куме и старойкьо!
Чуйте мене, що че да ви кажем.
Сам се сещам у гора зелена;
Многу ми е дете аджамиа;
Не чем іазе да го женим,
Че го пратим цжркфи Раваници,
Да се учи това бело писмо.
Стойте, почекайте у гора зелена,
Че г' оставим сфети манастира."
Вжрнал го е назад, на трагове;
Водил го е еден сахат место;
Отсекжл му глава до рамена,
Па' се вжрнал на назаде.
Проговори Марко-кралевина:
„'Вала тебе, куме и старойкьо!
ІА' че любим гьиздава девойкьа."
Проговори гьиздава девойкьа:
„'Вала тебе, простете ми, куме и старойкьо!
Да потражим пжрвно венчаниче;
'Вала вазе, два млади девере;
Вжрнете ме назад, на трагове,
Да потражим пжрвно венчаниче!"
Послушали іа два млади девера,
Вжрнали іа назад, на трагове.
Нашла си е пжрвно венчаниче,—
Отсечена му глава до рамена!
Погледа го гьиздава девойкьа,
Извади си ноже цжрноцренче,
Уботе се у клето-то сжр'це!

372.

Марко-крале со лукавство убива сестринеца си Груица детенце и залюбва млада-та му невеста. [1])

(Отъ сѫщий.)

Гьине кани това срамно госкье,
Та покани суха сиротиньа,
И покани 'Ласи спромаси,
И покани до седѫм кральове,
Седѫм кралья от седѫм крайнини,
Сам си Бане от Банево поле;
Заборави Марко да покани,
И воз Марко, Груица детенце,
Проговори Марко, добѫр юнак:
„Такум' Бога, Груица детенце!
ІА улезни у 'ладни іахѫре,
Мéне справи коньа алесиіа,
Тебе справи коньче аджамиіа,
Да идеме на гьиневи двори,
Да му нему госкье по'араме!"
И Груица Марко послушало,
Та улезна у 'ладни іахѫре,
Марку спра'и коньа алесиіа,
Себе спра'и коньче аджамиіа.
Та си пошли на Гьиневи двори;
Та минаха през гора зелена,
Настанаха прес поле широко;
Проговори Груица детенце:
„Такум' Бога, Марко, мили уйкье!
Нещо ми се коньа разигруе,
Нещо ми се топуз раз'вѫрлюе,
Нещо ми се сабіа разметуе!"
Проговори Марко, добѫр юнак:
„Такум' Бога, Груица детенце!
Коньа играй, іа мирно го играй;
Топуз 'вѫ́рльай, іа мирно го вѫ́рльай;
Сабльа метай, іа мирно ѝ́ метай."
Проговори Груица детенце:
„'Вала тебе, Марко, да́ мой мили уйкье!

1) Срав. В. Качамов. п. Н-ро 151 – 156. Миладин. п. Н-ро 145.

У среща ни иде Гьине от Латине!“
Та гьи срещна у поле широко:
„’Вала тебе Марко-кралевикье!
Да ја’ сѫм си малко прегрешило,
Заборавих тебе да си каним,
Сег’ се сещам, веднага си идем!“
На стрет пѫти пречуниха той бели погачи,
И испили той жѫлти здравици.
Вѫрнаха се на Гьиневи двори,
И насмалко постемнило!
Гьине нема с’ ницо да им сфети,
ІА Марко му тихом одговаріа:
„’Вала тебе, Гьино от Латина,
Да камо ти ја сфекьа ја борина!“
Проговори Гьине от Латине:
„Стой, почекай, Марко кралевине;
ІАзе имам една мала черка,
Со лице си она сфекьа сфети,
Со ржце си йона слуга служи!“
Та си дойде гьиздава девойкьа,
Редом служи но честна тѫрпеза;
Рет си дойде до детенце Груица.
Оно гледа, та неможе чаша да до’ванье;
Мома гледа, та чаша пресипуе;
ІА Марко се под мустак усмихнало,
Потѫрсило бинѝ и чарданџи.
Проговори Гьине от Латине:
„Вала тебе, Марко Кралевине!
Немой нещо маскьара да правиш!“
— „Нечем ізазе маскьара да правим,
Нело гледам Груица детенце; —
Мома служи с’ чаша џѫкленица,
Он неможе чаша да до’ванье,
ІА девойкьа чаша пресипуе!“
Проговори Гьине отъ Латине:
„’Вала тебе, Марко кралевине!
Нека иде у синьи езере;
У езере, дѫрво дафиново;
У дѫрво-то, две златни ізабѫлкьи;
Да гьи земе, тука да донесе,
Че му дадем моіа милна черка!“

ІА детенце нема кога дума да издума,—
Веднжш си е нис софри 'ришнало,
Веднжш си е коньче расстегало.
Па' излази Марко кралевине,
Па' на дете дума, одговара:
„Тизе си сѝ многу аджамиіа,
Коньче ти е ош' по-аджамиіа;
Нело стегай конья алесиіа."
Пà' си Марко тихом одговара,
Гжрчкьи дума, Влашкьи одговара:
„'Вала тебе, коньу алесиіа,
Немой тизе дете да испушиш!"
Па' се качи Груица детенце,
Па' се качи коньу алесиіа,
Па' си 'ойде на синьи езере;
Зор си дава коньу алесиіа,
Зор си дава у езере да 'рипа;
А конья му по-ти'ом говори:
„Тизе не си езере газило;
Дѝрш се мене за грива-та!"
Конь си плавна у синьи езере,
З' душа пуха, та джрво извади.
Проговори конья алесиіа:
„Бог те убил, дете аджамиіа;
ІА си земи джрво давиново,
Засади го мене на сапа-та!"
Па' си пойде Груица детенце,
Па' си пойде по рамни друмове.
По детенце тжрча 'Али-тройоглава.
Проговори конья алесиіа:
„'Вала тебе, Груица детенце!
Кога стигне 'али-тройоглава,
Че се фане мене за нодзе-те;
Тизе махай с' топус, та ударай,
Та ударай средна глава;
Немой тизе дваж да пофтаріаш!"
Тамам си е дума издумало,
Достигнаха 'али-тройоглави;
'Ванали сà конья за нодзе-те;
ІА детенце два пжти си махна;
Двапш си махна, две е утепало.

Детенце се многу уплашило,
На трейкьа-та триж е махнало,
Та се многу усилила.
Проговори коньа алесиіа:
„Бог те убилъ, дете аджамиіа;
ІА си дигни той зелена грива;
Под гривата, шарени кофчази;
У кофчази, той ситни синджире,
Те превжржи 'ала-тройоглава,
Да водиме жива у Гьиневи двори!“
И детенце коньа послушало,
Та извади той ситни синджире,
Та увжрза 'ала-тройоглава,
Па' іа води по рамни друмове.
Сжгледа го Гьине отъ Латине:
„Вала тебе, Марко-кралевикье!
Ето, иде Груица детенце,
И си води 'ала-тройоглава!
„Вала тебе, Марко-кралевине,
Дек' го срещнеш, там' да іа убиеш!“
Па' си 'ойде Марко-кракевина,
Па' си срещна Груица детенце.
Марко маха, 'ала да утепа,
А детенце му тихом одговара:
„'Вала тебе, Марко, да́ мой уйкье!
Еднжш махай, еднжш да удараш.“
А Марко е іадан доіадело,
Та е искал дете да утепа,
Оти дете Марко-те да учи.
Па' 'ойдоха на Гьинови двори.
Детенце си е извадило джрво давиново,
Засади го у Гьинови двори;
Па' си ока Груица детенце:
„ІА излезни Гьине от Латине,
И извади тфоіа мила черка,
Да си *кьпье* две златни іабжлкьи,
И менека ржка да си люби!“
Та излезна гьиздава девойкьа:
Откьпала две златни іабжлкьи,
И на дете ржка залюбила.
Па' поведе Груица детенце,

Поведе си гьиздава девойкьа.
Па' дойдоха прес широко поле,
Настапаха през гора зелена
Проговори Марко кралевикье!
„'Вала тебе, детенце грунца!
ІА се вжрни назадъ на Гьинови двори;
Забравил сжм ноже цжрноцренче!“
Детенце се веднжг повжрнало.
Пречека го Марко изъ гора зелена,
Пресече му глава до рамена.
Па' се вжрна при гьиздава девойкьа,
Па' ќа Марко тога'й залюбило. —
Заведе ќа у негови двори.

373.

Илия Смилданче отъ Будинъ и Бугаринъ Банъ. [1])

(отъ сжщий.)

Продава се коньа капетана,
Купуе го Бапе Бугарине.
Цана цани, за неделька джпа
Що лов лови, за конь да го дава,
Три дни се е по горица вило,
Па неможе лова да улови.
Па' на коньа тихом одговара:
„Бог те убил коньу капетана;
Еве, стана три-дни и три ноши,
Дá какфо се по гора вieме,
Па' неможем лова да уловим;
Ка' ми беше коньа дебелпана,
До сег' сабльіа кжрви да е пила,
До сег' сабльіа месо да е јала'“
ІА коньа му тихом одговара:
„'Вала тебе, Бане Бугарине!
Тука немо'ш лова де уловиш;
ІА си слезни под Будина града,
Под Будина, на шарена чешма;

---

1) Срав. В. Карадж. т. II п. Н-ро 69. С. П. С. кн. Ш. стр. 176.

Там' че ловиш таіа дива лова,
Дива лова, Бугарка девойка!"
Послуша го Бане Бугарине, —
Та си слезна под Будина града,
Под Будина, на шарена чешма.
Тамо нашло Бугарка девойка,
Щото носи коси на опако,
Па' на мома тихом одговара:
„Такум' Бога, Бугарко девойко!
Зашо носиш коси наопако?"
ІА мома му тихом одговори:
„Такум' Бога, Бане Бугарине!
Посили се Илиіа Смилданче,
Та си запре тешкьи женитбини, —
На момчета шестотин дуката,
На моми-те, петстотин и шеста,
Та недава млади да се жена!!"
ІА Бане ю тихом одговара:
„Такум' Бога, Бугарко девойко,
Да ми кажеш Илиови двори."
И она му тихом одговара:
„Такум' Бога, Бане Бугарин,
Нему двори, лични, та обични:
Заградени од юначкьи глави:
Оперени, деца млечничета;
Потпоре му од юначкьи ржце;
Порти-те му, две млади невести!"
Па' си стана Бане Бугарине,
Та онде на Илйови двори;
Па' изока Илиіа Смилданче.
Не излезна Илиіа Смилданче,
Нел' излезна Илиево либе;
„Тука ли е Илиіа Смилданче?"
— „Да́ тука е; да́ кжде че да е?
Е' го, горе, на високьи чардак!"
— „Скоро, бжрже, от чардак да слезне,
Да му платим тешкьи женитбини!"
До где либе на чардак да с' искачи,
И него е треска растресло:
„Стани, стани, Илио Смалданче!
Какфж 'ала на дворове дойде,

Ня е дошла ни па' че да дойде, —
Пусти че ти посфатбини остана'!"
Па' си слезна Илиіа Смилданче,
Па' си слезна на рамни дворове,
Та си спростре шарена кабаница,
Да му брои тешка женитбина.
Колку брои, толко му заброуве,
Запита го Бане Бугарине:
„Такум' Бога, Илиіа Смилданче:
Като зимаш на такфиіа юнаци,
ІА на суха сиротіа? . . . . . .
Па' извади таіа остра сабльіа,
Та погуби Илиіа Смилданче.
Ка' си чули моми и момчета,
Че загьинал Илиіа Смилданче,
Момчета си вода' конья и загара,
А моми-те, конья и соколи,
Та дарили Бане Бугарине.

374.

Стана девойка во царева войска. [1])

(отъ сжщий.)

Мома седи у хладна одаіа,
Сжлзи рони, сжс тамбурица сфири,
Па' тамбури потиом говори:
„Тамбурице, моіа веселбице!
Еве, стана девет годин' дж̀на,
Кжко седим цару у война-та,
Не знае ме че сжм девоіаче,
Нел' ме знае че сжм най-баш юнак!"
По двор ходи честита царица,
Па' іа слуша шо че да говори:
Па' на цара пот(и)'ом говори;
„Такум' Бога, Цару, Господару,

1) Виж. п. Н-ро Н-ро 404, 461, Ив. Богор. п. Н-ро 42. В. Чолак. п. Н-ро 76. Милад. п. Н-ро 86, 103, 201. Безсон. п. Н-ро XXX. В. Карадж. т. Ш п. Н-ро 40. С. Верков. ж. п. Н-ро 11. С. П. С. кн. I стр. 164—168 бѣл. а. кн. Ш стр. 183. Бонч. п. Н-ро 51.

У война-та девоіаче имаш!“
А Цар си ю вера нефанало.
Одговори честита царица:
„Ако, Цару, вера ми не ’ваташ,
Изведи гьи у росно ливагье.
Кога бѫде рано о’зарано,
Рано рани у росно ливагье;
’Сѝ-те че гьи у легало найдеш.
Пот кого е трева повехнала,
Оно си е, Цару, девоіаче.“
И он си е царица послушал, —
Изведе гьи у росно ливагье.
Кога било утро о’зарано,
’Си-те гьи е у легало нашѫл.
Била мома, била голем гьавол, —
У война-та двама брата имала,
Девет пѫти легало менила,
Пот си-те е трева повехнала,
Под девойка, трева най-весела.
Па’ неможел Цар да іа познае,
Дека си е младо девоіаче,
Царица му поти’ом говори:
„Ако ли ме, цару, неверуеш,
Проведи гьи низ Гѫрчка чаршиіа;
’Си-те че си по кавал да зема’;
Кое си е, Цару, девоіаче,
Нио не че кавал да си зема.“
И цар си е царица послушал, —
Проведе гьи низ Гѫрчка чаршиіа.
Бѝла мома, била голем гьавол, —
Найнапред е кавал засфирила;
Па’ немогли девойкьа да познаіа.
Царица му поти’ом говори:
„Ако ли ме, цару. неверуеш,
Одведи гьи при бели Дунаве,
Одведи гьп, борба да се бора’.“
И цар си е царица послушал, —
Одведе гьи при бели Дунаве.
’Си-те се борба бориха;
И Стана е борба борила
С’ чичини-те си момчета.

Пусто ссе скопче откачи;
Бели ѝ гжрди видоха;
Тогай сѝ Станѝ познали,
Дека е Стана девойкьа.
Стана се пиле стфорила,
Литна си дома, *отлете*
На башини си дворове,
Легна си майци на скути.
Цар си попрати улаци,
Та о'йдоха на Станини си дворове,
Станѝ заспала найдоха
На майчини си скутове.
Улаци Станѝ везеха
Од майчини ѝ скутове.
Кжко е Стана заспала
Тжкфа іа цару однели,
Па' іа турили цару на колено.
Стана си у сжи *зборуе:*
„Мале ле. стара майчице!
Кога си седех у война,
Никжде ме, мале, не познаха,
Дека сжм, мале, девойкьа.
Кога 'ойдохме бел Дунав,
'Си-те се борба борили,
И ІАзе борба да борим
Сжс чичини си момчета.
Пусто се скопче *откьина,*
Бели ми гжрди видоха:
Тога'ѝ ме, мале, познаха,
Дека сжм, мале, девойкьа."
Цар си на Стана говори:
„Легай ми Стано, легай ми!
Не си си майце скутове,
Нел' си сѝ цару колено!
Сепна се Стана, сжбуди.
Кога е Стана видела,
Дека е цару колено,
Веднаг' се з' душа расстави.

375.

Момчиличино коварство и Момчилова погьибель.[1])

(Оръ сѫщий).

Бил е Момчил, бил е вреден юнак,
Ама му е либе гьаволито; —
Вез-ден седи на бели-те порти,
Та зборуе с' кралья, капетана.
ІА краль си ю поти'ом говори:
„Такум' Бога, Момчилице млада!
Дали можеш Момчил да погубиш,
Та менека млада да залибиш? —
У Момчила 'сé у сѫрма ходиш,
А у мене 'сé у злато че ходиш!“
А она му поти'ом говори:
„Може, може; оти да не може?
Аль' немога од негова сестра;
Нему сестра, многу гьаволита.“
Тамам това дума издумала,
Момчил дойде низ дивого лова,
А либе се хилом ухилила.
А Момчил му поти'ом говори:
„Такум' Бога, мое пѫ́рво либе!
Що ми си се хилом ухилило?“
А либе му поти'ом говори:
„Такум' Бога, Момчиле юначе!
Еве, стана, девет годин' дѫна,
Кѫко сме се с' тебека везели,
ІА не сѫм ти коньа поспра'ило,
ІА не сѫм ти сабьа подострило,
ІА не сѫм ти пушкьи[2]) потпѫлнило!“
Проговори Момчил, добѫр юнак:
„Такум' Бога, мое пѫрвно либе!
Кога бѫде ютре о'зарано,
Рано рани, та ми коньа справи
И подостри мои остри сабли
И потпѫлни мои тѫнкьи пушкьи!“
Ка' е било утре о'зарано,

1) Вижъ п. Н-ро 350 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

2) *Пушкьи*, явенъ анахронизмъ; — въ това врѣме пушки не е имало.

Рано рани Момчилина млада,
Да му справи нему добра коньа.
Клета да е Момчилица млада! —
Не постегна нему добра коньа,
Нель' му крила-та з' борина спжрли;
Тжнкьи пушкьи з' вода насипало,
Остра саблъіа с' олово облъіала.
Па' Момчила из легало ока:
„Стани, стани, Момчиле юначе!
Сфа дружина у лова о'йдоха,
А тизека, Момчиле, остана."
Па' си стана Момчил, сам да иде;
Та си дойде у гора на лова.
Премпнало прес поле широко,
Настанало у гора зелена.
У среща му таіа силна войска,
Момчил коньу пoти'омъ говори:
„Лети, коньу, сега да летиме,
Бегай, коньу, сега да бегаме!"
А конь си му пoти'ом говори:
„Такум' Бога, Момчиле юначе!
Клето да е тфое пжрвно либе!
Крила ми е з' борина опжрлило,
Тжнкьи пушкьи с' вода насипало,
Остри сабли с' олово облъіало!"
Слезна Момчил, сам да бега.
Бегало е до негови порти,
Бог да бие нему пжрвно ли́бе, —
Затфорило нему бели порти!
Извикнал е Момчил, добжр юнак:
„Такум' Бога, сестро Гюргьелино!
ІА пре'вжрли това бело платно,
Що е платно деведесет лакти;
Ега можеш брата да си отмеш, —
Мене гони таіа силна войска!"
Проговори сестра Гюргьелина:
„Такум' Бога, мое мило брате!
Клето да е тфое пжрвно либе, —
Руси ми е коси за дирек заплело!"
Проговори Момчил добжр юнак:
„Такум' Бога, сестро Гюргелино!

ІА пресечи тѳои руси коси,
Та пре'фжрли това бело платно!“
Не отсече нойни руси коси,
Нел' извади той бели дирецы,
Та изнесе това бело платно;
Пре'фжрли го през бели дуваре,
Та се 'вана Момчил, добжр юнак;
Па' излезна до сред на дуваре.
Клето да е нему пжрвно либе, —
Та пресече това бело платно,
Та неможе Момчил да си мине! —
Достигна го таіа силна войска,
Та погуби Момчил, добжр юнак!
Проговори кральа капетана:
„Такум' Бога, Момчилице млада!
ІА изнеси Момчилови кожух!“
Послуша го Момчилица млада,
Та изнесе Момчилови кожух,
Та го даде кральа капетана.
Загжрна го кральа капетана, —
Кожух му се по земи повлече.
Проговори кральа-капетана:
„Такум' Бога, Момчилице млада!
ІА изнеси Момчилови калпакъ!“
Послуша го момчилица млада,
Та изнесе Момчилови калпак.
Па' го тури кральа капетана.
Нему калпак до уши е стигнал.
Проговори кральа капетана:
„Такум' Бога, Момчилице млада!
ІА изнеси Момчилови чизми!“
Изкела гьи Момчилица млада,
Обулъ гьи е кральа капетана.
Нему чизми до *гаш'ник* стигнаха.
Проговори кральа капетана:
„Такум' Бога, Момчилице млада!
Ка' погуби Момчил, добжр юнак,
Че си беше по юнак од мене,
Та мене ли не че да погубиш?“
Па' извади сабльіа на зглабове,
Та погуби Момчилица млада,
Па' залюби Момчилова сестра.

376.

Рускьий краль Стефанъ попленень отъ Турци и Султанка девойка. [1])

(Отъ сѫщий).

Бог да бие Турскьи цар-Мурата,
Та е фанал Рускьи краль Стефана,
Та го дѫржи у гора зелена;
Седѫм дена ма'асаре го дѫржи,
На' си праша Султана девойка,—
Предумуе Рускьи краль Стефана:
„'Айде тизе младо да се турчиш;
Ако не чеш младо да се турчиш,
Още седѫм дене ма'асаре че те дѫржи;
Ако очеш тизе младо да се турчиш,
Че ти даде двесте воденици,
Щото мелья' цѫрвена пшеница;
Че те дари триста вальавици,
Щото вальат цѫрвена чоница!"
А он си ю пот'ом говори:
„'Вала тебе, Султано девойко!
Не чем іазе младо да се турчим:
ІА' че лежим още седѫм годин',
Ама не чем младо да се турчим!"
А она му тихом одговара:
„Оти не чеш младо да се турчиш?"
— „ІАку вие денове немате;
Сал имате до два ми баріама;
А ние имаме до много денове; —
Сфа неделья литургьиа служиме;
Сфекьи сфетец служба служиме!"
А она си му тихом одговори:
„ІА' да можем тебе да отпущим,
ІА' чем младо да се побугарчим!"
Проговори Рускьи краль Стефана:
„'Вала тебе, Султано девойкьо!
ІАзе тебе младо че те учим:
Да си чекаш у сфетаіа петка.
Бог да бие Турскьи цар-Мурата,

[1]) Срав. В. Качанов. п. Н-ро 216.

Сфета петка у джамиа ч' иде,
Че остави той сфилено ру'о;
У ру'о-то, ключи од зжндане.
Да си земиш ключи от зжндане,
Да отфориш мене от зжндане!"
Послуша го Султана девойкьа.
Та чекала у сфетаіа петка.
Отишал е Турскьи цар Мурата,
Но-рано е у джамиіа 'ошел;
Оставил е това сфилно ру'о.
Извадила Султана девойкьа
Извадила ключи от зжндане,
Отфорила Рускьи краль Стефана.
„'Вала тебе, Султана девойкьо!
Даль' си була или си Бугарка?
ІА се *кжрсти* през бели рамена;
Сама 'рипай у бели Дунава!"
Послуша го Султана девойкьа,
Па' се *кжрсти* през бели рамена,
Сама 'рипа у бели Дунава,
И по неіа, Рускьи краль Стефана.
Та пливаха до сред бели Дунаф.
Проговори Султана девойкьа:
„'Вала тебе, Рускьи краль Стефане!
Нещо ми се гласи дочуюіа'!"
Проговори Рускьи краль Стефана;
Не ли питаш, право че ти кажем; —
Сфа Русиіа литургьиіа служи,
Бога моли мене за юнакство;
За това ти се гласи дочуюіа'!"

377.

Кузманъ капиданъ [1]) сосипва Дебраните разбойници и водворява миръ и спокойствие во Охридското окружие.[2])

(Отъ Охридъ; слушана на 1875 г. отъ покойнаго Христа п. Иван. Гроздинъ, внукъ отъ щерка на сжщий въспѣваний герой.)

Набрале ми се старци-не
Од она гратче Охрицко
Мегю-себе си *зборвеет:*
„Како кье ние *чинime?*
Како кье ние праиме? —
Отиде каза Охрицка,
Пискот ѥ сиромашчиіа;
Од горни-Дебжр и Долни

---

[1]) Кузманъ Капиданъ, родомъ Българинъ (а) отъ Охридскитѣ села, споредъ нѣкои, отъ Дебърчанското село Върбяни, живѣлъ и упражнявалъ юначеството си въ Охридската кааза съ сеймени Българи християни нѣщо около предъ 70—80 години, (б) въ врѣме-то на Джелядинбега, Охридский повелитель, който прѣзъ много години управлявалъ Охридскийтъ окржгъ, първо васаленъ на Али-Паша Янинский, а слѣдъ паданьето и смъртьта на послѣдний, като полуподчиненъ на В. Порта, дори до 1832 г. За неговото мждро управление нѣщо по обширно ще поговора въ „описанието“ на сжща-та тая окржжность.

[2]) Срав. С. П. С. на Бъл. Кн. Др. Кн. XIV, стр. 309 кн. XVI стр. 155. В. Качановс. п. Н-р. 214, и у наст. сбор. п. Н-ра 378 и 482.

а) Въ едно грьцко съчинение, издадено на послѣдне по съсипването на г. Негушь, подъ заглавие: „Ἡ καταστροφὴ τῆς Νιαούσης,“ срѣща се че и този Кузманъ Капиданъ билъ грьцкий „Ἀρματωλός,“ разумѣва се и родомъ Грькъ. Незнаж отъ кждѣ почтений авторъ на поменутото това съчинение се сдобилъ съ подобно свѣдѣние за Грьцката (?!) народность на Кузмана; нъ онова, което твърдѣ добрѣ познавамъ, е че ако такво чудновато извѣстие би дошло до ушитѣ на неговитѣ съграждани, Охридчанитѣ, то и малкитѣ даже дѣца би се испокикотили отъ невъздържанъ смѣхъ. Защото не само рода му и самаго него всички по стари познавать и знаѭть отъ слънце по ясно, нъ и многолюдното негово семейно потомство живо е прѣдъ очитѣ ни и днесь, като неопровржимо доказателство на Българската му народность, облѣчено до вчера въ Български селски костюми. На грька авторъ, може би, поводъ е дала да мисли или по добрѣ да мечтае Кузмана за свой сънародникъ, Еллинъ, появившата се прѣзъ 1860 год. на грьцки языкъ поема съ насловъ: „Ὁ Ἀρματωλός,“ въ която съчи-

б) Този Кузманъ Капиданъ прѣдварително е билъ горски орелъ противо Албано-Мохамеданскитѣ злоупотрѣбители, — билъ е български хайдутинъ по име, а по дѣло, защитникъ на страждущето християнско население. Той съсипалъ и истребилъ мнозина свирепи злодѣи, като: Зенга харамия и други нему подобни, както и спомененитѣ въ пѣсеньта Османъ Мура и Дервишъ Муча съ дружинитѣ имъ, когато станѫлъ Джелядинъ-беговъ булюкбашия, та така умирилъ странатъ и

Ни́ше си ле́рман не́маме!
Дур' да слу́шаме ни́ско'и,
Дур' да гле́даме гре́хо'и,
Пд'арно да не жи́виме!
Ни́ше да ча́ре *чи́ниме:* —
Ниже да 'си́-те ста́ниме!
При Бе́г-от да́ му 'о́диме,
Ниже да ри́жда *чи́ниме*
И Нему да му ре́чиме:
„Ако не́ гу́биш, гу́би-не́;
ІА о́ту ча́ре *чи́ни* ни;
От-тебе са́каме кѫ́рсердар,
Ти го са́каме Ку́змана!"
'Си́-те при Бе́г-от о́'йдо'а,
Пред Бег-от ми изле́го'а.
Тога, се Бе́г-от *идаули*,
Поцули, ми се по́чуди;
Шчо 'си́-те ми се́ до́йдени?—
Не́коіа мѫ́ка и́мает!
Се́га кь' 'и Бег от о́питат:
„А море ста́рци Охрицкьи!
'Си́-те шчо ми сте дойдени?
Не́коіа мѫ́ка и́мате?
Мѫ́ка-та да м' ја́ кажите!"
Те́мена Бе́гу зе́до'а,
На Бег-от по́ла *бѣщіа.*
Мѫ́ка-та вье му ка́жвеет:
„Ниже, шчо ти сме до́йдени,
Ако не́ гу́биш, гу́би не́,
ІА о́ту ча́ре *чи́ни*-ни! —
Отиде каза Охрицка, —
Ни́скот ѣ сиромашчина!
Дур' да *пулиме* грехо'и,
Дур' да слу́шаме ни́скои,
По'арно да не жи́виме!
Ни́ше си де́рман не́маме
Од Горни́-Дебжр и До́лни!
Зе́ми-не́ 'си-те, гу́би не́!
Ниже ти ри́жда чи́ниме.
От-тебе кѫ́рсердар са́каме,
Ти го са́каме Ку́змана!"
Тога им Бе́г-от *вѣлеше:*
„Ха́й море старци Охридцкьи!
ІАс не́мам шчо да ви́-чинам;—

нительтъ й, Охридчанинъ Българинъ, г. Г. Пърличевъ, (Σταυριδης тамъ подписанъ), похвалява и въспѣва юначеството и героизма на този сѫщий Кузмана. Тая поема, отъ поетическа и языковна точка глѣдана, е драгоцѣненъ камень и неоценимъ бисерь за грьцката литература, споредъ оцѣнѣнията на грьцкитѣ й ценъзатори, по които биде награденъ и увѣнчанъ автора й. По историческа обаче и топографическа лишава се отъ всѣка приблизителна вѣроятность, както по събитията, които описва, така и по мѣстата, кадѣто ставали ужь тие събития. Впрочемъ тя не е друго, освѣнъ една висока и богата фантазия на автора, предъставена въ неподражаемо поетическо искуство, което твърдѣ много може да послужи на Грьцкитѣ поети. Ако помнѭ добрѣ, тая поема на края си има прибавени и нѣкои си бѣлѣжки, въ които г. поетътъ, незнаѭ по какви съображения, ималъ слабостьта да подметне че жителитѣ на Дебърската окрѫжность по много тѣхни признаци се познавали че били отъ Грьцко (?!) происхождение. нѣщо неистинно. Жално че нѣмамъ предържна сѫщата книжка (поемата) за да бихъ могълъ да представѭ по този въпросъ нѣщо по определено.

въдворилъ миръ и тишина въ Охридската многостраждуща отъ злодѣи кааза. Подобни на Кузмана въ послѣдне време явявали сѫ се и други, нъ не съ таквазъ сполука като него. А малко въ попрѣжне врѣме или съврѣменно съ Кузмана (не мога да помня добрѣ, какъ ми сѫ казвали старитѣ), въ Охр. Окрѫгъ имало нѣкой си Шепърданъ, дребенъ тѣломъ човѣчецъ, който утвърденъ въ кули и крѣности опиралъ се на тогашната турска власть и то съ крушени топове.

Два кѫрсе́рдара сум *кла̀ло*,
Ме́не ме устрамо́тиле,
Мене ми ле́кье до́несле,
Де́бар-*он* не го по́с'лале!
IАс кни́га да си на́пишам
Ста́ро'о, Мехмед-Алию,
Ха́тар-от да н' ви ра́сипам,
Да ви го *кла̀'ам* Ку́змана,
Да ви го *кла̀'ам* кѫ́рсердар!"
По́ла на Бег-от ба́ци'ја
Ста́рци-те, си изле́го'а.
Бе́г-от ми кнѝга на́писа:
„Здраво́-живо, Мехме́д-Али. [1])
Мно́гу те те́бе по́здравјам!
Ди ми го пу́шчиш Ку́змана,
За да го *кла̀'ам* кѫ́рсердар!"
Кни́га-та шчо му де́йдиса,
Де́йдиса Мехмед-Алию,
Кни́га-та ми ја́ о́тпевјат,
По́д-мустак ми се по́тсмевјат.
Ку́зман до́ него се́деше.
Ку́зману шчо му *вѐлеше:*
„Слу́шај ме ме́не, Ку́змане!
Кнѝга-*ва*, шчо ми де́йдиса
Од о́на гра́тче Охрицко,
Дури од Джельади́м-Бега;
Многу ме Бе́г-от по́здравјат,
IАс те́бе да ми те пу́шчам
Во о́на гра́тче Охрицко,
Со Бе́г-от да се *ста̀вите;*
Оти му ста́рци о́тишле,
Вилја́ет-от ми ста́нале, —
Те́шкьи да́вии чи́неет
На бе́г-от, му се мо́леет,
Тѐбе те са́кает кѫ́рсердар."
Ду́ма се Ку́зман, по́дума,
Мехмед-Алию му *вѐлит:*
„Слу́шај ме, ве́рен по́братим!
Ка̀ко да 'о́дам в' гра́д Охрид?
Со Бе́г-от ка́к да се ста́вам?
На Бе́г-от шчо да му́-речам?
IАс те́бе пра́'о ти ка́жвам, —
Не́ мож' да вле́зам кѫ́рсердар
Во о́наа ка́за Охрицка
Од о́не бе́го'ј Охрицкьи!
. . . . . .
. . . . . .
Тѝе ми бе́са не́мает,
Ти́е на бе́са не́-стоіат;
Утре кье м' сто́рат пре́вара,
Ме́не да Бе́г-от за́губит
Ка́ко да вле́за' кѫрсердар? —
От' не́ је 'о́ро у́гранье,
Ни ми је пѐсма пе́јенье,
Туј ми је гла́'а гьи́ненье! —
IА [2]) ку́кьа кье ја ѝтфора';
IА ку́кьа кье ја за́тфора',
Де́ца-та јас кь' 'и пу́шча'
На турскьи́-порти да пи́тат!
Не кье си 'о́да' на́-крушни,
Туј кье си 'о́да' на́-пушки;
Ку́ршуми кье си у́сфѫрльам,
Ку́ршуми кье си пре́чекфам!
Ко́лку је го́ра со шу́ма,
То́лку је по́лна ха́јдути; —
На̀-глава ми се́ две́ смѫрти, —
Ако ме ме́не у́страмат,
Ако ми ле́кье до́несат,
Ме́не кье Бе́г-от за̀губит;
Ак' не́ сум јунак на́д-јунак,
Де́брани кье ме фа́теет,
Гла́ва-та кье ми зе́меет,
На́-ражен кье м' ја пе́чеет!
Ка́ко да вле́за кѫ́рсердар

1) Кузманъ въ това врѣме живѣелъ въ Старово подъ покровителство-то на Мехмед-Алия. Старовски бегъ. подвластенъ и тѣсенъ приятель Джеладинъ-беговъ, който приятелството негово много оцѣнявалъ и уважавалъ.

2) *Я* = или, както се каза и другадѣ.

Од о́ние Турци Охрицкьи,
Од Охри́цкьи-не бе́го'и?
Ias *'вàка* вле́гвам кѫ́рсердар:
Шчо ке си у́дра', удрено;
Шчо кье *дàера*,[1]) *òирано*,[1])
За́-мене за́вал да не́мат.
Кье́филь да м' да́йт ме́злич-от,
За́вал за́-мене да не́мат;
Та́ка си вле́гвамь кѫ́рсердар.
Ias кьефил кье му го да́'ам,
Кье́филь кье да'ам за́-мене,
Ха́й, *два* се́ло, Стàроо; —
Дур' не м' до́несам две́-главье,
Гла̀'а-та од Дерви́ш-Муча,
Гла̀'ата от Осма́н-Мура,
Улефе ias не-му́-сакам,
Улефе сàм кье си пла́шчам,
Ias на се́ймени кье пла́шчам;
Ако ias го устра́мота,
Ако иу ле́кье до́неса',
Гла́'ата да ми ia пре́сечит,
На́-ражен да м' ia у́спечит!"
Мехмед-Алиа му *вѐлит:*
„Слу́шай ме ме́не Ку́змане!
Ias книга кье ти на́пиша':
Здраво́-живо о́д-мене,
Кни́га на Бе́г-от за́неси;
Ви́ше да *збор*-от фа́тите,
Ви́ше да бе́са вѫ́рзи-те;
Ка́ко ми ме́не до́кажвиш,
Та́ка на Бѐг-от ка́жи му:
Да да́'ит кьефиль ме́злич-от.
За да му вле́зиш кѫ́рсердар;
Ги да́'й му кье́филь Стàро'о,
От' гла́'й-те кье му до́несиш,
Де́бар-от кье го по́стелиш,
Ак' не ти́-дайт ме́злич-от,
Ias не-те́-земам на́-душа,
Ку́кья-та не ти за́гфорам!"
Кни́га-та му ia на́писа.
Ку́зман се ле́но о́ружи, —
Чи́ф'те ку́бури, на́-сильаф
Са́бia-та си ia пре́паса,
Кѝрѐна си дальіан[2]) на́-рамо;
Кла̀де си кни́га ф' па́зу'а,
Віахна си ко́йньче до́рiia.
Си́лно го ко́йньче по́тера,
На час-от фта́са гра́д-Охрид;
С' и́скачи на горни́-сарай,[3])
Во стреде дво́рие ми сле́зе.
Ку́зман ми сле́зе о́т-коньа,
Кѝрѐна си дàльіан на́-рамо,
Ми се и́скачи на́-диван.
Излезе Ку́зман пред Бе́г-от;
Смѐтна си пу́шка од-рамо,
На Бе́г-от по́ла му *бàци*
Изваде кни́га от на̀з'ва;
Бе́ла ми кни́га и́зваде,
На Бе́г-от му ia по́даде:
„Здраво-живо од Мехме-Алиia.
Кни́га ia Бе́г-от о́тфори, —

---

1) *Òаера, òирано,* = убиж, убиено.

2) *Дàльан,* = единъ видъ пушка, види се така нарѣчена, защото стреляла много далечь.

3) На Джелядин-бегово врѣме въ Охридъ имаше три правителственни сараи (дворци), по единъ на всѣкой отъ тритѣ вѫрхулести жгли на града, — На истокъ Нозиi сарай, на югъ, — Долнѝ-сарай, надъ самото езеро: а на сѣверъ, на най-високийтъ връхъ отъ Охридската могила, — Горнѝ-сарай, най великолепнийтъ отъ вси-тѣ три, обграденъ съ двойни вѫтрѣшни и вѫншни дзидове, — ичкале първи-тѣ наричани. Той служилъ за управителенъ домъ, а другитѣ два, за харемлъци. И вси-тѣ три били на най добритѣ мѣстоположения на града. Послѣдний изгорѣ на 1832 година.

На чàс-от ми ја о́тпеја.
Кнѝга-та шчо му пи́шеше?
„Здраво́-живо од Мехмед-Алипа
Мно́гу те те́бе по́здравјам
Кни́гава шчо т' ја до́несфит,
Той ми е Ку́зман ка́пидан,
За да го *кла̀'ам* кѫ́рсердар.
За́едно бе́са вѫ́рзите,
Ра́бота не раси́фите;
Тебе те Ку́зман не н' ожвит,
Ни ти Кузмана на̀'ожвиш!
Ко' да *кла̀деше* кѫ́рсердар,
Ко̀лку кье́фили ти да́ва'а,
За да те не устра́мотат,
За да н' ти ле́кье до́несат?"
Кни́га-та ми ја до́пеја,
Ку́зману ми се *иу́леше;* —
Ве́ра го Бе́г-от не́-фаши̇чат,
Оту е Ку́зман ка́пидан.
Ку́змана кье го о́питат:
„Даль' ти́ си Ку́зман, да́ль' не си
Ти́? пра́'о мене ка́жи си:"
Тога му Ку́зман *вѐлеше*:
„Кни́гата шчо ти пи́шеше,
Кни́га-та од Мехмед-Алиџа?
То́й те́бе ту́ка ти ка́жвит,
Али сум Ку́зман аль' нѐ-сум!" [1])
То́га му Бе́г-от *вѐлеше:*
„Се́дни си, Ку́зман, до́-мене!"
По́ла на Бе́г-от му *ба̀ци,*
Ку́зман, си се́дна до́-него.
Бе́г-от Ку́зману му *вѐлит:*
„Альзна́иш, Ку́зман, не́знаиш,
Шчо́ ти сум те́бе ви́кнало?—
Оние ста́рци Охрицкьи
Те́бе му́насии на́йдо'а,
Ме́не ми ру́џжа *чѝни'а,*
За да те *кла̀'ам* кѫ́рсердар.
Ко́лку уле́фе ми са̀каш?
— „Слу́шай ме, Бе́гу, Джельади́м-Бег!
Аль' и́мат и́зан за́-мене,
Да прого́'ора два́-збора? —
Кога се вле́гвит кѫ́рсердар,
Ха̀рно и ло́шо кье с' ре́чит;
От' не́ е 'о́ро и́гранье,
Ни ми е не́сма пе́енье,
Туку е гла́ва гьи́ненье.
Ха́й-гьиди Бе́гу, Джельади́м-Бег!
Не́можа' да вле́за' кѫ́рсердар
Во о́ва'а ка̀за Охрицка
Од о́ние бе́го'и Охрицкьи,
Од о́ние ку́чкьи ма́ндии!
Ти́е ми бе́са не́мает,
Ти́е на бе́са не́-стоіат, —
. . . . . .
Утре ми *чѝнат* пре́вара,
Иль' ми на̀правіат ду́бара,
Ти ме́не да ме за́губиш!"
То́га му Бе́г-от *вѐлеше:*
„Слу́шай ме ме́не, Ку́змане!
А ти́ хи́ч га́йле не́май си.
Од о́ние бе́го'й Охрицкьи!
Ви́стина се́ Охрицки ма́ндии,
Ви́стина се́ как' же́ни не́чесни;
Ти ме́не, Ку́зман слу́шай ме—
Ти́ шчо кье удриш, у́дрено;

1) Съмнѣнието за тождеството на Кузмановата самоличность вѣроятно се породило у Бегъ-тъ по причина на дребнийтъ, низъкъ и несъразмѣренъ съ прочутостьта му Кузмановъ ржстъ, та за да се увѣри положително, Бегъ-тъ го попиталъ повторително да ли е той сѫщий, Кузманъ прочутий, за когото Мехмед-Алия му писалъ приятелски въ писмо-то си или, може би, да не е нѣкой сейменъ неговъ, проводенъ отъ него да му донесе Мехметъ-Алиево-то писмо.

Шчо кье *диерши дирано*,
Шчо кье ми сéчиш, сéчено;
Шчо кье ми вж́рзиш вж́рзано;
За́-тебе за̀вал да нéмат!“
Ку́зман се *ду́ма идума*,
Око го Ку́зман' не́ фашчат,
Тóга му Ку́зман *вèлеше*:
„Кóлку кьéфили ми сáкаш,
Да не те іас пострáмотам?
Многу кьéфили ти да́'ам'
И 'сѐ-*но* сéло Стáро'о;
Дéве-главье да ти дóнесам, —
Гла̀'а-та од Дервúш-Муча
И гла́'ата од Осмáн-Мура;
Улефе іас не-ту́-сакам,
Улефе сáм кье си тж́ргам;
Ама кьéфиль ту́ да́й-ми-го.
Кьéфиль да́й ми го мéзлич-от
Та шчо кье си у́дра', у́дрено:
Шчо кье *диера', дирано;*
Шчо кье си вж́рза', вж́рзано;
За́-мене за́вал да немат,
Та́ка си влегвам кж́рседар!“
Мдшне се Бе́г-от *рàзлюти*,
Бе́г на кóлена ми стáна,
Ку́зману шчо му вúкнало:
„Ушч' чóе'к дó се'а ми нéмат,
Мéне да сàкат кьéфили,
Да ми го сáкат мéзлич-от!“
— „Хàй-гьиди Бе́гу, Джельадим-Бег!
Ту́ мнóго не *разлютфи* се;
Ни іас ко' тéбе на'ожвам,
Ни ту́ ко' мéне на́'ождаш.
Ушче нé влезен кж́рседар
Іас, да ти да́'ам кьéфили;
Мнòгу кьéфили ти да́'ам,
И 'сé-*но* село, Стáро'о!
Хáй гьиди Бе́гу, Джельадúм-Бег!
Не кье си 'óда' на́-круши,
Тук' кье си 'óда' на́-куршум,
С' ку́ршуми кье си у́дирам,
Ку́ршуми кье 'и прéчекфам.
Кóлку ѣ гóра со шу́ма,
Тóлку ѣ пóлна ха́йдути;
От' не ѣ 'óро и́гранье,
Ни ми ѣ пéсма пéенье,
Тук' ми ѣ глáва гьúненье;
ІА ку́кьа кье си óтфора',
ІА ку́кьа кье си за́тфора'!
Ако ти *чùнам, клàди* ме,
Клàди ме мéне кж́рсердар;
Ако ми *чùнит*, кье влéза'.
Ку́зман си скóкна на́-нога,
Ду́гна си да́лыан на́-рамо,
Излезе *надвор*, да си 'о'йт.
Бе́г-от се ду́ма, *идума:*
„Мéне ме Ку́зман не на́'ожвит,
Ни іас Ку́змана на́'ожвам!“
Тóга ми Бѐг-от вúкнало
Ку́змана, ми го врáтило:
„Ела, да *збор*-от стóриме,
Ела, да бѐса вж́рзиме,
Назад, Ку́змане, врáти се,—
Кьéфиль ти да́'ам мезлич-от,
За́вал да нéмат за́-тебе.
Пре́д-мезлич ми го и́зваде
Бе́г-от, на мéзлич *зборвеше:*
„За́-мене кьéфиль бúдите, —
Шчо кь' у́дрит Ку́зман, у́дрено;
И шчо кье вж́рзит, вж́рзано.“
Тóга ми мéзлич вúкнало:
„За́-тебе кьéфиль 'сú-те смé;
Шчо кье ми у́дрит, у́дрено;
Шчо кье ми вж́рзит, вж́рзано.“
Тога ми Ку́злан вúкнало:
„Мнóлу кьéфили му да́'ам,
И óна сéло Стàро'о, —

Дур' не м' дóнесам двé-главие,
Глá'ата от Дервúш-Муча,
И Глà'ата от Осмáн-Мура,
Улефе [1]) iас не мý-сакам;
Улефе iас кье си тѫ́ргам.
Слýшайте вú' 'сúй-от мезлич!
И *два* да го знàите!"
Тóга си Кýзман úзлезе.
Бéг-от му *збóрвит* нá-скришем:
„Слýшай ме мéне, Кýзмане!
Стáни, пóйди си Стáро'о,
Мехмед-'Алию кáжи му,
Кáко си *збóр*-от стóрифме,
Кáко си бéса вѫ́рзафме.
Опúтай си Кузмáница,
Изан зéми си óд-неа,
Аль' кье те пýшчит кѫ́рсердар?
Лéпо да рýхо óблечиш,
Да дóйдиш грáтче Охридско;
Кье т' дá'ам кóйньче дóриа,
Грáтче-'*о* да го *ирдшеташ;*
Кье т' пýшчам Тýрци, Кóлунци,
Со óние злáтни кýбури!
Со-ними тú да *ирдшеташ!*"
Кýзман тéмена му зéде
На Бéг-от, пóла му *бàци:*
Нýшка си *крѐна* нá-рамо
Кýзман, си слéзе пó-скала,
IАхна си кóйньче дóриа.
Сúлно си кóйньче пòтера,
Отиде сéло Стàро'о,
О'йде при Мехмед-Алиia.
Мехмед-Алию му кáжвит:
„Со Бéг-от бéса вѫ́рзафме,
Со Бéг-от се погóдифме,
И iас си влéгоф кѫ́рсердар;
Нá-мезлич си излéгофме,
Мнóгу кьéфили му дáдоф.
И му го дáдоф Стáро'о, —
Двé-главие да му дóнесам, —
Глá'а-та от Осмáн-Мура,
И глá'та от дервúш-Муча;
Дур' не му глáвие дóнесам,
Улефе да му нѐ-сакам,
Улéфе сáм да си тѫ́ргам.
IАс' *вàкоф збóр* си му дáдоф,
IАс му го дáдоф нá-мезлич.
Бѐг-от на мéзлич му рéче:
„Кьéфиль да сте вие зà-мене,
Кýзман шчо кь'ýдрит ýдрено;
Шчо кье ми вѫ́рзит, вѫ́рзано;
Зà-него кьéфиль.тáка сѐ, —
За мене зáвал да нéмат."
Дýма се Мехмед-'Алиia,
Дýма се, ми се *иддума:*
— „*Харно* сфе [2]) бéса вѫ́рзале:
Око-*во* мéне ми фáти!"
От-тука Кýзмáн úзлезе
Прá'о си 'óйде дóма си;
Слéзе от кóйньче дóриia,
Кузмáница го *ирѐчека:*
„Дóбре ми дóшол, Кýзмане,
Кýзмане, мúли *стòиане!*"
— „Дóбре те нáйдоф Кузмáнице,
Кузмàнице, млáда нéвесто"
Кýзман си влéзе в'óдаia,
Тýка ми Кýзман сéднало;
Кузмàница ю дó-него.
„Кузмáнице, млáда нéвесто!
Аль' знáиш али нéзнаиш,
Пó мене шчо ми прáтило,

---

1) *Улефе* = Албанс. рѣчь = мѣсечна плата на сейменитѣ.

2) *Сфе*, = *све* вм. *сте*, мн. ч. 2-о лиц. на гл. съмь.

Та шчо ме Бе́г-от ви́кало?
Му́насии та́мо го на́шле
Оние ста́рци Охрицкьи,
На Бе́г-от ти́е о́гиишле,
На Бе́г-от ри́джа *чѝшиле*,
Ме́не да са́кеет кѫ́рсердар.
За то́'а ме Бе́г-от вѝкнало,
И да ме *клѝ'ит* кѫ́рсердар.
Ни́ie си бе́са вѫ́рзафле,
Бе́г-от ме *клѝде* кѫ́рсердар
В' о́наа ка̀за Охрицка!"
Кузма́ница си ви́кнала,
Бе́ли си рѫ́це плюснала,
Дро́бни си со́лдзи по́рона:
„Ку́змане, ми́ли *сто̀пане!*
Шчо́ йова, ти шчо си сто́рил?
Аль' нѐмаме да си жи́виме,
Не́маме да поми́ниме?
Ку́кьа-*ва* ми си за̀тфорил!"
Тѫ шчо ми тѫ́га тѫ́жеше
Кузма́ница, ми пла́чеше,
Го́ра-га ia отдзви́ваше:
„Ку́змане, ми́ли сто́пане!
Де́ца кь'и пу́шчии да пи́тат,
Да пи́тат по Турскы́-врати!"*)
То́га ié Ку́зман ве́леше:
„Кузма́нице, мла́да невесто!
Дури да гле́дам гре́хо'и,
Дури да слу́шам пѝско'и,
Но́'арно iac да не́-жива'!—
Отиде ка́за Охрицка,
Пи́скот ми ie по се́ла-та!
Изва́'й ми ру́'о 'у́баво,
IAc лѐпо да се про́мена',
Оту ме Бе́г-от при́чекфит!"
Ру́'ото му го и́зваде,
Дро́бии ми со́лдзи ро́неше
Кузма̀ница, се плюскаше!
Ку́зман ié га́йрет да́ваше:
„Не́-плачи мно́гу, не́жальай;
Ме́не кье Го́спот по́можит!"
Ле́по се Ку́зман про́мена,—
Облече ка́рпуз до́лома,
Облече ка́рпус фе́рмеле,
За́метлья ка́рпус то́злуци,
На́метна бе́ла ре́сачка;[1])
Чи́ф'-те ку́бури, на́-сильаф,
Са́бia-та ми ia пре́паса;
IAхна си ко́йньче до́рiia,
Кре́на си да́льian на́-рамо:
„Се́ди су здравie не́весто,
Ка́ко кье Го́спот по́можит! —
Плани́на-та ie та́тко ми, —
Остра-ва са́бia, ма́йка ми,
Чи́ф'-ве ку́бури, бра̀тia ми;
Ка́ко кье Го́спот по́можит!"
Кузма̀ница го пра́тила,
Дро́бии ми со́лдзи ро́нила!
Си́лно го ко́йньче по́тера,
Ето го, в' гра́тче Охрицко.
С' и́скачи на горни́-сарай;
Сле́зе от ко́йньче до́рна,
Пред Бе́г-от шчо ми и́злезе.
Сме́тна си пушка о́т-рамо,
На Бе́г-от по́ла му ба́ци.
То́га се Бе́г-от по́чудил:
Ка́ко се Ку́зман вра́тило?
Та на се́ймени им сфи́кал:
„Елате, Ту́рци, Ко́лунци;
Ле́по да се проме́ните,

*) Крайна, съврѣменно и най-унизителна бѣдность се счита у насъ, кога-то дѣца сирачета отъ родители просятъ насѫщний си хлѣбъ по турскитѣ кѫщи.

1) Цѣлий костюмъ дрѣхи билъ Албански, какви-то на тие врѣмена носели юнаци-тѣ по наши-тѣ мѣста, на която и да било народность да принадлежели тие, както, туку рѣчи и днесь още, отъ което, види се; нашенскитѣ Българи наричатъ ги въ странство, па и въ самата България, Арнаути.

Со тúie злáтни кýбури;
С' Кýзмана кье прошéтате
Но óва грáтче Охрицко
И по Охрицка чáршиіа.
Кóйньче-то да намúрите,
На кóйньче тóй кье ми вúа'ат.
Кýзмана да го вúдеет,
Вùдеет и разбéреет
Тýрци-те и Каýри-те,
Оту іе Кýзман Кѫ́рседар."
На Бéг-от пóла му бàци
Кýзман, ми нáдвор úзлезе,
Крéна-си нýшка нá-рамо,
IАхна си кóйньче дóриа,
Пóведе пó-себе сéймени,
Стойнéндесет Тýрци, Кóлунци,
Грáтче-то ми го прóшета
Низ Охрúцка-та чáршиіа,
От долнá-порта на гóрна. [1])
Тýрци, Кáури стáнве'а,
Тéмена Кýзману зéма'а.
На горнá-порта úзлезе.
Кýзмана ми го рáзбра'а,
Оту іе Кýзман кѫ́рседар.
Онúіе Тýрци, Кóлунци
Кýзмана го попрáти'а
До óна сéло, Пóдмолье, [2])
'Сú-те се нàзад врáти'а.
Та шчо ми Кузман тѫ́ргнало
Во óна сéло, Хѫ́рбино. [3])
Тáмо ми Кýзман сфúкало
Сфóіа-та вéрна дружина:
„Кáмо сте, вéрна дрýжина,
Кóй сте́ од мáйка рóдени!—
Со́-мене да се нáйдите!
Бéг-от ме клáде кѫ́рсердар.
На Бéг-от бéса му дáдоф,
Мнóгу кьéфили му дáдоф,
И му го дáдоф Старо'о, —
Дéвé главіе дур' не зáнесам,
Глá'а-та от Дервúш Муча,
И глà'а-та од Осмáн-Мура,
Улефе да му нé-сакам,
Улефе іас да си тѫ́ргам!"
Еднош ми Кýзман вúкнало,
'Сú-те шчо ми се сóбрале,
Стойнéндесет мóмчина,
Сфе Кьичéффчина и Дебѫ́рчáнчина. [4])
Мéтна'а гýни, рéсечкьи,
Пóйдо'а сéло Гóдивье; [5])
Рýди іáгжница ми пéчат,
Вéчера кье вечéрает.
Хàбер му пóйде Осману;—
Кýзман ми влéгол кѫ́рсердар,
На Бéг-от бéса шчо му дàл:
Глá'и-те да му зáнесит
От Дéрвиша и од Османа.
Осмáн-Мура се рáзлютил,
На чáс-от Дéрвишу прàтил;
На чáс-от Дéрвиш-от фтáсал
Со стойнéндесет сéймени. [6])

---

1) *Долнà-порта* и *Горнà-порта* сѫ двѣ-тѣ глазни порти за влизанье въ Охридска-та крѣпость. Повече подробности за нея ще се видять другадѣ.

2) *Подмолье*, село, което лежитъ на 1 1/2 ч. разстояние на сѣверъ отъ гр. Охридъ, близу до езерото. По край него вървитъ пѫтьтъ за околия-та: *Дебърца*.

3) *Хърбино*, село въ ок. Дебърца.

4) Вси-тѣ, Българчина отъ градеца Кичава и от. окол. Дебърца. Жители-тѣ Българи отъ тие двѣ околии и днесь. сѫ най войнственнитѣ отъ цѣлото Българско-населѣние по тие страни.

5) *Годивье*, тоже е село въ Дебърца.

6) На това сѫщето събитие и обстоятелство се относи и послѣдующата, Н-ро 378, пѣсень, като допълнение и изяснѣние на настоящата.

Осма̀н-Мура го прѐчека.
Ве́чера шчо му го́тфеше, —
Ру́ди іагѫнца, пе́чени.
Ве́чера кье вечѐрает;
Осман то̀га му ве́леше:
„Аль' зна̀иш, Де́рвиш, не́з-
наиш,
Шчо́ ти сум те́бе ви́кнало? —
Ку́зман ми вле́гол кѫ́рсердар
Та о́на ку́че Охрицко
И Охри́дцкьий-от пла́ши-
чар. [1])
На Бе́г-от бе́са шчо му да́л, —
Гла́'и-те дур' не й за́несит,
Мо́іа-та гла̀ва и тфо́іа,
Улефе то́й не-му-сакат!
Пѫ́рво да бе́са вѫ́рзиме:
Гьи́ниме, да загьи́ниме,
Та се́дне да вече́раме!"
То́га се Де́рфиш по́чудп!
Се́га кье бе́са вѫ́рзеет;
Осман му ве́лит Дѐрвишу:
„Гьи́ниме, да загьи́ниме,
Ку́зману да му 'о́диме!"
Де́рвиш му ве́лит Осману:
„Гьиниме, да загьѝниме,
Ку́зману да му 'о̀диме.
Стра́мота да му сто́риме,
Ле́кье да му доне́симе,
За да го Бе́г-от за́губит;
ІА о́ту да го фа́тиме,
Гла́'а-та да м' іа зе́миме,
На-ражен да м' іа пѐчиме!"
За́едно бе́са вѫ́рза'а,
Ве́чера ми вече́ра'а.
От ка́ко ми вече́ра'а,
По́лни'іа пу́шкьи де́бранскьи
С' по два́ ку́ршума тѐльлии,
'Си-те да би́дат вѫ́рзани.
Сте́гна'а 'пи́нци, ре́менья,
Ме́гна'а гу́ни, ре́сечкьи, [2])
Кре́на'а пу́шкьи на́-рамо;
Та шчо ми пра́'о тѫ́ргнале
Низ Бистри́чката пла̀нина;
Ойдо'а се́ло Вѫ́рб'іани [3])
Та конак ми конди́са'а
На Джунга́лово *ба̀чило.* [4])
Ве́чера ми нарѫ́ча'а
Де́вет іагѫнца пе́чени,
До де́вет ко́бли *дшмара;*
И за ни́хни-те се́ймени
Пѐндесет ра̀ла чо́раби.
От ка́ко ми вече́ра'а,
Ку́зману пе́сма пе́іа'а:
„Ка̀мо си, Ку́зман ка́пидан,
Джельади́м-Бегоф ка̀'реман?
Ка̀мо си, ку́че Охрицко,
Та и Охрицкьи пла́шичар?
Ти зна́йш пла́шици да іадиш,
Не́мойш Де́брани да юдриш!"
Пе́сма-та іа допе́іа'а,
Два̀-старца с' ку́ршум у́дри'а,
До три́ ми скла́вье зе́до'а,
Се́ло-то го изго́ре'а!

---

1) За рѣчи-тѣ: *пла̀шичарь* и *плашици* видище се въ рѣчника ми, ч. III отъ Сборника, = който обича и яде плашици или който лови такви, нарича се *пла̀шичарь;* а *плашици* сѫ единъ видъ малки езерки риби на величина колко морски-тѣ *сардели.*

2) *Рѐсечки,* = згорни Албански дрѣхи съ висящи по вѫтрѣшностьта имъ рѣси Виж. тоже въ рѣчника ми. Тази рѣчь тука нѣма си мѣсто-то; зещо-то Дебрани-тѣ Албанци, като Геги, не носѫть тая дрѣха, която е собствена само на Тоски-тѣ Албанци.

3) *Вѫрбяни,* село въ Дебърца, мѣсторождението на Кузмана.

4) Споредъ други пѣвачи: „Гюрджиново бачило.

Ме́тна'а гу́ни, ре́сечкьи,
Крѐна'а пу́шкьи на́-рамо,
Та 'си́-те ми кьини́са'а,
Та 'си́-те си се вра́ти'іа
По о́наа Би́стра пла́нина;
Тѫ́ргна'а в' Дебѫ́рски́-синор,
Кѫ́'й цѫрве́ни-те кла́денци,
На та́іа ра́мна ру́дина.
Та ту́ка шчо ми *идельвит,*
Онай ѥ Адем Ро́гушка,
Не́му му и́зап зе́до'а:
„Вѐчера да вече́раме
Ни́ѥ, да джу́мбуш *чдниме,*
Кѫ́'й цѫрве́ни-*ве* кла́денци,
На о́ваа ра́мна ру́дина'"
Од о́на сѐло Вѫ́рбіани
Ойдо'а се́ло Го́дивѥ,
Ку́зману ха́бер но́сеет.
Ку́змана ми го на́йдо'а,
Ха́й, на са́ма-та ве́чера, —
Ка́леш' ѣгѫница пе́чени
Ве́чера кье вечера́ет.
„Де́йгьиди Ку́зман кѐпидан,
Де́йгьиди на́ши бу́люкбаш!
Аль' зна́иш, али не́знаиш,
Шчо́ лекъе ти доне́со'а? —
Во о́на се́ло Вѫ́рбіани
Го́леми зу́лум сто́ри'а
Де́рвиш-от и Осма̀н-Мура
Со стойпѐндесет се́ймени!
Ко́нак ти́ѥ кондѝса'а
На Джунга́лово *бдчило;*
Ве́чера ми нарѫ́ча'а
Де́вет ѣгѫница пе́чени
И де́вет ко́бли *дшмара,*
И за ни́хни-те се́йнени
Пѐндесет ра̀ла чо́раби.
Ве́чера ми вечера́'а,
Те́бе ти пе́сма пе́іа'а̀:
„Де́йгьиди Ку́зман ка́пидан,
Джельади́м-бегоф ка́'реман;
Де́йгьиди ку́че Охрицко,
Де́йди Охрицкьи пла́шичар!
Ти́ зна̀йш пла̀шици да ѣ́диш,
Не́мойш Де́брани да юдриш!"
Пе́сма-та іа допѐіа'а,
Го́леми зу́лум сто́ри'а. —
Два́-старца с' ку́ршум у́дри'а,
До три́ ми скла́вие зе́до'а,
Сѐло-то го изго́ре'а!"
Ко́га му та́ка ка́за'а,
Юначко сѫ́р'це за̀игра.
То́га им Ку́зман ви́кнало:
„Се́ймени, ве́рпа дру́шина,
Ко́й сте од ма́йка ро́дени!
Бѫ́ргу ве́чера вечѐрайте:
Сте́гните *'адници,* ре́менья,
Ме́тните гу́ни, ре́сечкьи;
По́лните пу́шкьи юначкьи
Со два ку́ршума те́льлии!
Шч' о́ва стра̀мота сто́ри'а,
Ка́к' кье се 'о́дит гра́д-Охрид?
Тра́га-та д' им іа ба́раме
По Бистри́чка-*ва* пла́нина.
Ас ка́ко ке ве́ ра́стурам,
Тра́га та д' им іа ба́раме,
Ко́й кье ми тра́га по́годит,
Го́лем ба́кшии кье му да́'ам,
По го́ра ко' кье 'о́диме,
Ако да пу́шкьи дѫ́ржите,
По́ло'йна да н' испра̀віате;
Кѫ́де кье во́дно *гдзите,*
Опинци да 'и ме́ните, —
Пе́тици, кѫде пѫ́рсти-те,
Да не ни тра́га на́йдеет,
Тук' да им тра́га на́йдиме!"
'Ва̀ка им Ку́зман на́ржча.
Метна'а гу́ни, ре́сечкьи
Се́ймени, се расту́ри'а
По о́наа Би́стра пла́нина,
Тра́га-та да им іа ба́рает.
Ку́зман си гра́бна да́льіан-от,

Нàкачи Ка́чанска пла́нина,
Нис Кара́орман по́мина,
Нѝкакфа тра́га не́найде.
Ту́ка зàпали чу́бук-от.
От-тука Ку́зман тѫ́ргнало
На Джунга́лово *бѐчило.*
Го́леми зу́лум ви́дело,
Ни́какфа тра́га не́найде.
Ту́ка *ѝскѫрши* чу́бук-от.
От-тука Ку́зман тѫргнало,
За да го *бѐрат* Ми́трета,
То́й ми Ми́трета Кàракаш.
Ето го, Митре фта́сало,
Ку́зману ха́бер му но́сит:
„Слу́шай ме ме́не, Ку́змане!
Го́леми ба́кшиш, шчо та́кса,
Дали ми ба́кшиш кье дàдиш?
Ха́рен ти ха́бер до́несоф! —
Ас ма́лу тра́га им на́йдоф
Де́рвишу, та и Осману; —
Вле́гле се́ в' Дебѫрскьѝ-синор,
Кѫде Адема Ро́гушка,
Кѫ'й цѫрвени-те кла́денци;
Ру́ди іагѫница пе́чеет,
Го́лема се́фа *чѝнеет!*“
Та шчо се Ку́зман зàрадва,
Ми́трета ми го це́лива,
Тòга му Кузман ве́леше:
„Слу́шай ме, Ми́тре Ка́ракаш!
Со осумна́йсет се́ймени
Да хо́'йме Дебѫрскьѝ-синор;
Се́ймени се́ расту́рени
По Бистри́ца-*ва* пла́нина;
Дур' да бе́риме се́ймени,
От-тука кье си ста́неет;
Кѫ́де кь' им тра́га ба́раме?“
Се́ймени ми послу́ша'а,
Гла́ви-те си наве́до'а,
Сѫ́р'ца-та им зайгра'а,
Ку́зману шчо му *вѐле'а:*
„Ка́к' д' о́'йме Дебѫрскѝ синор
Со осумна́'йсет се́ймени,
Ту́е се́ три́ста се́ймени,
Ко' грозье кье н' изо́беет!“
Ку́зман им гàйрет да́ваше:
„Се́ймени, ве́рна дру́жина,
Кòй сте од ма́йка ро́дени!
Дури ье гла́ва на́-мене,
Хи́ч гàйле да си не́мате!“
Се́ймени ми канди́са'а,
По́-него се пове́до'а,
Тѫ́ргат ми Дебѫрскьѝ-синор,
Кѫ́де Адема Ро́гушка,
Кѫ'й цѫрве́ни-те кла́денци.
На ча́с-от та́мо 'о́йдо'а,
Та́мо 'и ни́ми на́йдо'а,
Кѫде се тѫ́е го́тфе'а
Ве́чера [1]) да вече́рает.
Кѫ'й бу́кьи Ку́зман о́тиде
Со сфе него́'й-те се́ймени.
Ку́зман то́га им ве́леше:
„Се́ймени, ве́рна дру́жина!
Сле́чите бе́ли фу́стани,
Фу́стани да 'и ра́стурам.
Ме́териз да си фа́шчате,
Да си фа́шчате до́-корен!“
Фу́стани ми 'и ра́стури
По ти́е *вѐткьи* зе́лени.
Га́йрет на се́ймени им дàват:
„Кога ти́е кье фѫ́рльает,
Ве́ткьи-те кь' 'и *урѝвеет*
Со сфе бе́ли-*ве* фу́стани!“
Се́дне им Ку́зман велеше:
„Слу́шайте, ве́рна дру́жина!
Бе́са да ни́е дѫ́ржиме,
Ас ко' шчо кье ви нàржчам:

1) Споредъ другъ: „*Ручеи да ми ручеет.*“

Дур' не си пу́шка ја́с пушчам,
Пу́шка да не си фѫ́рльате;
Ја́с пу́шка ко' кье о́тпушчам,
Сфи́-те ха́зар да би́дите.
Оклѐтиа ви о́ста'ам,
Дур' не ве́чера вече́реет,
Пу́шка да не си пу́шчате,—
На 'лѐб-от ми је гре́'ота!" [1])
Дури им Ку́зман на́рѫча,
Дури се ха̀зар сто́ри'а,
Ти́је се́дна'а на́-софра;
Ве́чера ми вече́рает
Ру́ди ја́гѫница пе́чени.
Ве́чера ми вече́ра'а
Сфи́-те, се навече́ра'а;
Тро́йца ста́на'а на́-нога,
Рѫ́ка за̀-рѫка с' фа̀ти'а,
Ра́мо до́-рамо сто́је'а,
Но́га до́-нога и́гра'а,
Ку́зману пѐсма пе́јеха:
„Де́йгъиди Ку́зман ка́пидан
Джельади́м'бе́гоф ка́'реман!
Де́йгъиди ку́че Охрицко,
Та и Охрицкьи пла́шичар!
Ка̀мо си Дебѫрскьи́-синор,
Кѫ'и́ иѫрве́ни-*ве* кла́денци,
Гла́'а-та да т' ја зе́миме,
На́ ражен да т' ја пе́чиме,
Ме́зе да т' ја ја́диме?!"
Не́сма ми пѐја' допе́ја'а;
Ку́зман си сте́гна да́лъан-от,
Од-гѫрло в'гѫрло два́йна-та,
Еден о́стана на́-нога.
То́га му Де́рвиш ви́кнало:
„Де́йгъиди 'Адем Ро́гушка,
Де́йгъиди ве́рен по́братим!
Та шчо си ве́ра не́мало,
На бе́са не си сто́јало!
На мо́й се́ймени да тѫ́ргаш,
Се́ймени да ми *дѐприи?!*"
То́га му Ку́зман ви́кнало:
„Нѐ ти сум 'Адем Ро́гушка,
Не́ ти сум тфо́й-от по́братим;
Тук' ти сум Ку́зман ка́пидан,
Ја́с ти сум, ку́че-т' Охрицко
И Охри́цкьий-от пла́шичар!"
То́га ми Де́рвиш ви́кнало:
Даль' ти́ си, гѫ́зу не́мијан?
Даль' ти́ си, ку́че Охрицко?"
Ку́зман Де́рвишу и́звикал:
„Гѫ́з-от ак' ми је не́мијан,
Пу́шка-та ми је ми́јана!"
Збор-от го Ку́зман до́рече,
Се́ймени пу́шкьи фѫ́рља'а.
На Османо́'й-те се́ймени
И Дервишо́'й-те сѐймени
Пу́шкьи-те, сфе́ обѐсени
По ти́је бу́кьи зе́лени.
Дури си пу́шкьи зе́до'а,
Дури си пу́шкьи по́лни'а,
Пѐндесет ми́на па́дна'а.
Де́брани кѫде фѫ́рља'а,
Вѐткьи-те 'и *урѝва'а*
Со сфе бе́ли-те фу́стани.
А Кузмано́'й-те се́ймени,
До кѫ́де шчо да фѫ́рле'а,
Де́брани ми *урѝва'а*,
Та се сто́ри'а сто́-нина.
Де́рвиш-от ми се *рѐзлюти*,
Та на се́ймени и́звика:
„Сѐймени, сѐде о́дбрани!
Ха́рам ви би́ло у́лефе,
Улефе, шчо ми зе́мате!
'Си́-те шчо си попа́днафте!"

---

1) Споредъ Турски-тѣ вѣрования човѣкъ-тъ върху яденье-то хлѣбъ е неприкосновенъ, макаръ колкото виновенъ и осжденъ да би билъ: та и Кузманъ, водимъ отъ това вѣрование, макаръ и Християнинъ, запрѣтилъ на сейменитѣ си да стрелятъ върху хайдутитѣ, догдѣто тие послѣднитѣ вечеряли.

Гра́бна си в' рѫце ку́бури,
Остра-та са́бїа, в' у́ста-та,
Тѫ́рчат Ку́зману на́-бука,
Ку́змана да го у́зедит.
Ку́зман си сте́гна да́лыан-от;
Пу́сти му да́лыан те́птиса,
Кре́мен-от му се *дскѫрши!*
Ку́зман му ви́кна Ми́трету:
„Ми́тре! Сте́гни си пу́шка-та,
Оти ме́не ме у́зеде!“
Ми́тре'а пу́шка пра́з'на ie;
Дури да *бѣрат вѣзмина,*
Кье ми се Ми́тре *зѣба'ит.*
Скѣдна си стре́брен' пе́тлици,
Пу́шка-та си ia нѣ́полна.
Мѝтре ми сте́гна пу́шка-та,
Ми го по́годи по́-чело;
И седумна́йсет се́ймени
Сфи́-те фѫ́рли'а нѣ́-него.
Де́рвиш ми па́дна о́н-нодзе,
Тѫ ми ie на́-гѫз се́днало;
Чи́ф'-те ку́бури, по́т-себе,
Остра-та са́бїа, в' у́ста-та.
То́га ми Де́рвиш ви́каше:
„Османе, ве́рна дру́жино!
Ко' шчо си бе́са вѫ́рзафме,
Бе́са-та да ми ia дѫ́ржиш
Тѝ, ме́не да н' ме о́ста'иш
На *два* ку́че Охрицко!“
Кога ми Осман ви́дело,
Оти ми Дѣрвиш па́днало,
Со малу́-многу се́ймени,
Тѝе, шчо му оста́нале,
Удрил си Осман да бе́гат
По Бистри́чката пла́нина.
Ку́зман ми сле́зе ѡд-букьи
Со сфѣ́ не́го'и се́ймени,
Ку́зман ми тѫ́ргна на́ *преку,*
Нис Кара́орман по́минвит;
Та шчо го Ку́зман *ирѣчека*
Кѫ'й о́на'а ре́ка Ра́дика;
Ту́к кье ми Осман по́минит.
Ме́териз Ку́зман ми фа́ти.
Ето го, Осман фта́сало.
То́га ми сфи́-те фта́сале
И Кузмано́'й-те се́ймени.
Осман ми вѫ́рвит по́-река,
Ку́зман ми сте́гнал пу́шка-та.
Кога ми Осман ра́збрало,
Осман се фѫ́рли во́-река;
Ку́зман се фѫ́рли по́-него,
Гла́'а-та му ia пре́сече.
Османо́'и-те се́ймени,
Се́ймени се расиѫ́рсна'а,
Кузмано́'и-те сѣ́ймени,
Се́ймени ми се со́бра'а,
За да се на́зад вра̀теет.
Кье 'о́дат Дебѫрскьи́-синор,
Кѫ'й цѫрве́ни-те кла́денци.
Кога го Де́рвиш слу́шеет,—
Го́ра, пла́нита о́дзвиват, —
Осману ту́ку ви́каше!
Сфи́-те се́ймени се́дна'а,
Уши' е́днош ми го у́дри'а.
Ку́зман у́зваде са́бїа-та;
Се́га кье гла̀ва пре́сечит.
Ду́ри ми 'о́йде до́-него
Ку́зман, в' кѫ́рви с' о́блеа.
Гла́'а-та му ia пре́сече, —
Две́-главѣ Ку́зман сто́рило,
За̀-коса ми и' вѫ́рзало.
По го́ра се́га вѫ́рвеет,
За 'си́-те да се збе́ре'ет;
И 'си́-те ми се собра'а,
И 'си́-те ми кьини́са'а,
Та кье ми 'о́дат гра́д-Охрид,
Гла́'и-те да м' 'и о́днесат,
Однесат Джельади́м-бегу.
Дури ми Ку́зман да фта́сат,
Ку́змана го напѫ́дале [1])

1) *Напждале, падеет,* = наклеветили, клеветять. Вижь и въ рѣчника.

Оние бе́го'й Охрицкьи
И о́ние Ту́рци ко́лунци:
„Ей гьиди Джельади́м-бей!
Шчо й о́ваа стра́мота, шчо стóри,
И ле́кье, шчо ти до́несе
Ку́зман, тфо́й-от кѫ́рсердар?
Во о́на се́ло Вѫ́рбіани
Два́-старца с' пу́шка у́дри'а,
До три́-ми скла́вие *крѐнаа*,
Се́ло-то го изго́ре'а!
Ку́зман Го́дивіе си се́дит;
Тàмо то́й кьейф си пра́'йт,
Не́чени на́гжица си на́дит!"
Бе́г-от се мно́гу *рàзлюти;*
Ни́где го не́го ре́-земат; —
Ми бе́ше на Долни́-сарай,
С' и́скачи на Горни́-сарай;
Истѫ́ргна ша́рена ду́льбиіа,
Та ми ду́льбиа на́мери
По о́наа го́ра, пла́нина,
Да ми го пу́лит Ку́змана,
Да не кье Ку́зман до́фтасат!
На сѐймени им ви́кнало:
„Ей море Ту́рци, ко́лунци,
'Си́-те со зла́ти ку́бури!
Тѫ́рчайте ви́' по Ку́змана;
Кѫ́'й кье го ви́ие на́йдите,
Гла̀'а-та да м' ја зе́мите.
Ме́не да м' ја доне́сите;
Зашчо ми ле́кье до́несе,
Зашчо ме то́й устра́моти!
Кога ми би́л то́й не́вреден,
Кѫ́рсердар да ми не́влегвит,
Ле́кье то́й да ми не́-носит!"
Оние Ту́уци, ко́лунци
О'шле до се́ло По́дмолые;
Ето го, Ку́зман фта̀сало
Со *стойиѐндесет* се́ймени;
В' рѫ́це ми но́сит две́-главіе,
Гла́'а-та от Дервиш-Муча,
Гла̀'а-та от Осма́н-Мура.
Стре́те 'и Ту́рци, ко́лунци!
Ку́зман кье ми 'и о́питат:
„Бре́, ви́ие, Ту́рци, ко́лунци!
Кѫ́де ве́ Бе́г-от пра́тило?"
Ту́рци, ко́лунци му *вѐльат:*
„Ни́где не́ Бе́г-от не́-пратил,
Тук' ни́ие кье *ирошѐтаме.*"
Гла́вие-то си наве́до'а,
Сѫ́р'ца-та им разигра'а,
Кѫ́де го гле́деет Ку́змана,
Оги ми но́сит две́-главіе.
Бе́г-от ми се́ир *чѝнеше*
Со шаре́на-та ду́льбиа;
Ку́змана не го по́зна'ат. —
Во кѫ́рви ми ie о́блеан.
Бе́г-от со у́м си ве́леше:
„Та шчо се 'сѝ-те врати'а,
'Се́ о́ние Ту́рци, ко́лунци?
Мо́ж' да ми но́сит две́-главіе!"
Ето го, Ку́зман до́фтасал;
На Горни́-сарай с' и́скачи.
Бе́г-от во́-дворие ми бе́ше,
Ку́змана ми го *ирѐчека.*
'Си́-те во́-дворие вле́го'а;
На́пред ми Ку́зман тѫ́рчаше,
Се́ймени, 'се́ наре́дени.
Тѐмена Ку́зман ми зе́де,
Гла́вие-то му 'и те́слими
На Бе́г-от, Ка́зман му ве́лит:
„Бе́са-та ни се и́сполни,
Ко' шчо си бе́са вѫ́рзафме!"
Та шчо ми Бе́г-от ви́кнало:
„Ха́й море, Ту́рци, ко́лунци!
Сфи́ те ми сте кокѝшкари;
Нѐ-сте за зла́ти ку́бури.
Ку́зман ie юнак на́д-юнак,
Зла́ти ку́бури да но́сит!"
Истѫ́ргна зла́ти ку́бури
Од о́ние Ту́рци, ко́лунци,
Ку́зману *клàде* на́-сильаф;

Го́леми ба́кшиш им дало
На Кузмано́'и-те се́ймени.
Ку́зман те́мена му зе́де,
Се́ймени ми 'и по́веде,
Та кье ми 'о́дат Ста́ро'о.
Ку́зман ми по́йде Ста̀ро'о,
Кузма́нице ѣ́ ви́кнало:
„Кузма́нице, мла́да не́весто!
Плани́на-та бе́ше та́тко ми;
Остра-*ва* са́бја, ма́йка ми;
Чи́ф'-*ве* ку́бури, бра̀тја ми;
Ме́не ми Го́спот по́можи,
Гла̀вје-то му 'и до́несоф!"
Ру́чек шчо кье ми ру́чеет,
Го́лема се́фа *чи́неет*.
А о́пје бе́го'й Охрицкьи
Ни́где 'и ме́сто не́фашчат.
Ту́рци, ка́ури се бе́реет,
Гла́вје-то да 'и гле́деет;
А о́пје Ту́рци Охрицкьи
Ни́гдека ми 'и не́земат!
При Бе́г-от шчо ми 'о́деет,
Ку́змана ми го *ѝдеет:*
„Еден до́музин ка́урин
'*Вѝкфи* да люгье за́губит,
Шчо ми 'и ма́йка не-
рожджат?!"
Ка́та-ден *туку* хо́деет,
Бе́г-от *туку* го сѫ́рдеет,—
ІА да Ку́змана и́звадит,
ІА да го не́го за́губит.
Ханѫ́ма-та ми ра́збрала,
На Бе́г-от шчо му ви́кнала:
„Ха́йгьиди Бе́гу, Джельади́м-бей,
Ха́йгьиди ми́ли *сто̀иане!*
Не́-слушай бе́го'й Охрицкьи
Ти́пе се́ Охрицкьи ма́ндии,
Ти́пе се́ как' же́ни не́чес'ни;
Ти́пе те́бе те сѫ́рдеет,
Ку́змана да го и́звадиш,
Ил' не́го да го за́губиш;
Гре́'ота ѣ от Го́спода!
Ак' гла́вје не т' допе́сеше,
Ти не́го кье загубеше;
Се́га, гла́вје ти до́несе,
Па́к не́го да го за́губиш?
Дур' не́ беше то́й кѫ́рсердар,
На̀ сжр'це 'ле́б не м' 'о́деше,
Ра́'ат си 'ле́б-от не́-ѣадеф,
Од голе́ми-те гре́хо'и
И од го́леми ниско'и
Са́рай-оф ми се дзу́неше!
Слу́шай ме, Джельади́м-бей!
Ако да ми 'и по́слушаш
Онѝе бе́гой Охрицкьи,
Ме́не да ха́тжр ра́спиши,
Ку́змана да го по́губиш,
ІАс тѐбе пра́'о ти ка́жвам,
Се́га си хо̀дам ІАнино,
ІАнино при Али́-паша,
Ушч' е́днош *вамо* не́ идам!"[1]
То́га се бе́г-от по́чуди
На ханѫ́мини збо́ро'и!
То́га се Бе́г-от по́тсмеѣа
И на ха́нѫма ѣ́ ре́че:

---

1) Ханѫма-та Джелядин-бежица била е най-ближна сродница на Али-Паша Янински, отъ когото зависелъ тога Джелядинъ-бей; Тая била щерка на Али-пашиний-тъ братъ, Вели паша. Тя, като умна и правдолюбива, много покровителствувала Християнското населѣние, което често въ тегобитѣ си до нея се отправяло да проси защита въ нуждитѣ и страдания-та си и всекога получвало го отъ нея. Бегьтъ уважавалъ я твърдѣ много, и, рѣчи боилъ се отъ нея. Повече, въ описанието на гр. Охридъ."

„Не́ слушай та́кфи збо́ро'и!
Ку́змана не го у́зва'ам,
Ку́змана не си го́ губам,
То́й, шчо ми по́слал Дѐ-
бжр-он!“
Дваѝца-та тѐк' си збо́рве'а.
Бе́г-от го та́іа не́ вервит;
На́-скришем ми го ви́кнала,
Ми го ви́кнала Ку́змана;
По Ку́змана ми пра́тила,
На ча́с-от Ку́зман до́фтасал;
Отишол при 'анжма-та.
Та́'а ми го зе́де до́-себе;
Ку́зману та́'а му збо́рвеше:
„Слу́шай ме ме́не, Ку́змане!
Ас те́бе шчо кье ти ре́чам,
Ти да н' го *збор*-от у́зва'аш;
Овиѐ бе́го'й Охрицкьи
Та шчо се́ сфу́-те ста̀нале,
Ка́та-ден шчо ми у́деет,
Тук' ми го Бе́г-от сжрдеет,
А да те те́бе у́звадит,
А да те те́бе за́губит!
Бе́лькьи го Бе́г-от не́-*чинит*
Ти да се ма́лу по́вардвиш;
При Бе́г-от кога кье у́диш
Ту́, ха́рно да се о́ружвиш,
Как' же́на да ми не́-идиш;
Да н' со не́какфа ду́бара
Те́бе да ми те за́губит!“
Ку́зман *адла* ѐ *бацило*,
Зашчо пра́'о му ка́зала.
Кога при Бѐг-от у́деше,
Ле́по ми се ору́жвеше, —
Чу́ф-те ку́бури, на́-поіас;
Да́льіан *крѐваше* на̀-рамо.
Малу ми мно́гу не́-стоіа,
Бе́г-от с' Ку́змана се сме́іеше,
Кузмана го заду́раше:
„'Сѐ ко' да у́диш на́-сарай,
Низ гра́д-оф ко' да *ардѐ-
шетфиш*,
Не ти іе мжка, Ку́змане,
Сфе да ми би́диш о́ружен?“
Ку́зман на Бе́г-от му *вѐлит*:
„Та̀ка сум у́ка фа̀тило, —
Ко' да у́злегва' о́т-кукьи,
Дур' не се 'арно о́ружа',
От-кукьи не си у́злегвам,
Ма́кар да до́йда на́-сарай;
Или да *шѐтам* низ гра́да;
Да́льіан-от ми ѐ та́тко ми;
Остра-*ва* са́біа, ма́йка ми;
Чу́ф'-*ве* ку́бури бра́тіа ми;
Бе́з-ними не си у́злегвам!“
То́га му Бе́г-от *вѐлеше*:
Да ми те не́шчо су́стретит,
Или во гра́тче Охрицко,
Иль' да те на́йдит на́-сарай,
Дали на́-него ми тжргвиш?“
То́га му Ку́зман *вѐлеше*:
„Во́лк-от ми *шѐтат* ни́з-гора
Да ми 'и іадит о́вни-те,
И на́к ми о́вни у́зеде;
Ко' кье му дойдат в' у́ста-та,
Та тго́а кье 'и о́стайт,
Зашч' би́ло в' гра́тче
Охрицко,
Или зашч' би́ло на́-сарай?
По́'арно ми 'и у́зедвит:
Ку́зману да му у́злезит
На́ша-та иль' садри́іазам,
Хи́ч' гайле Ку́зман ми не́мат;
Со́-ними ми се у́дират!
Та за̀шчо и́мат две́-ржце?
Гла́ва-та да куртулисат!“
То́га Бе́г-от се чу́деше
На Ку́зманой-те збо́ро'и, —
Хи́ч га́йле шчо ми не́маше.
Та шчо им Бе́г-от ка́жвеше

На Охри́цкьи-*не* бе́го'и:
„Ко' да Ку́змана по́дземам,
Вàкоф ка́ршилок ми да̀'ат:
Ко́й ми ѥ ка́дѫр и вре́ден,
Ку́змана да го за́губит?"
Бе́го'и ми го слу́ша'а
'Си́-те, в' зе́ми се пу́ле'а;
Ни́кому о́ко не́-фашчат.
Ку́змана да го за́губит!
Ко́га Де́рвиша за́губи
За́едно со сфе́ Османа,
Хи́ч га́йле Ку́зман ми немат
Од о́ние бе́гой Охрицкьи. [1])

378.

Османъ-Мура и Дервишь-Мучо нападвать на Охридска-та кааза, но бивать совѫршено сосипани отъ Кузманъ капидана. [2])

(отъ сѫщий.)

Сбрал ми Осман, по́собрал,
леле, [3])
Од Ма́ла Гру́ка [4]) се́ймени;
Од До́лна Де́бра Де́брани,
Сфи́-те мо́мчина йотбрани,
Ко́й се́ од ма̀йка ро́дени.
Ко́й кѫд' ѥ юнак на́д юнак,
Еден у ма́йка и *та̀тка*.
Осман му пра́тил Де́рвишу:
„Де́й-гьиди Дѐрвиш, мо́й
другар!
Собери сфо́ја дру́жина,
Сфи́кай си ве́рни се́ймени.
Сфи́-те мо́мчина йотбрани.
Ко́й сѐ од ма́йка родени;
Да му 'о́диме Ку́зману
Во о́наа' ка́за Охрицка;
На о́но ку́че Охрицко
И Охри́цкьий-*он* пла́шничар;
На о́ньа по́стран ка́урии
Да му сто́риме стра́мота, —
Ка́за-та да му пле́ниме.

---

1) Най-послѣ, подиръ врѣме, пакъ тие сѫщитѣ Кузмановн клеветници, бегове и чиновници Джелидимбегови, Албанци, като немогли по другъ начинъ да го сътрятъ, прибѣгнѫли до отрова-та, която употрѣбили така майсторски, щото да би се неузнало че е отровенъ, а да лѣжи много врѣме боленъ та постоенно, линящъ на постеля отъ болѣстьта си, умрѣлъ плаканъ и тѫженъ отъ цѣло-то Християнско-българско население. Въ разстоянието на тригодишне-то му болѣдуване и слѣдъ смьртьта му наслѣдилъ го на кѫрсердарството най-голѣмий-тъ му синъ, Гьоре, исполинъ възрастомъ и храбъръ не по малко отъ татка си. Ние го пристигнѫхме; той е умрѣлъ едвай прѣди нѣколко години. Той пазилъ нѣколко врѣме Охридската кааза и поседнѣ, нъ не вече самъ, а заедно съ единъ Албано-Мохамеданецъ, Брао булюкбашь и съ смѣсена дружина, отъ Българо-Християни и Мохамеданци.

2) Срав. прѣдидуша-та и забѣлѣзанитѣ въ 2-рата ѝ бѣлѣжка Н-ра.

3) Слѣдъ всѣкой стихъ повтаря се: *„леле!"*

4) *Мала-Грука*, околия въ Долнѝ-Дебъръ, прѣку рѣка Дримъ.

Сѐла-та да м' изго́риме От До́лна Де́бра, Де́брани,
И скла́вје да му *крѐнѝме*, Од ма́ла Гру́ка со́брани,
Жи́в не́го да го фа̀тиме, Ко́й се́ од ма́йка ро́дени.
Гла́ва-та да м' ја́ зе́меме, Вле́гле ми ф' ка́за Охрицка,
На́-ражен да м' ја́ пе́чиме, Охрицка ка́за, Де́бжрца:
Ме́зе да му ја́ ја́диме!" Го́леми зу́лум сто̀риле, —
На час-от Де́рвиш-от фа́сал Се́лата ми изго́реле,
Со *стойѝндесет* мо́мчина, Два́-старца с' ку́ршум у́дреле,
Тѫ́ргнал ми Осман и Де́рвиш До три́ ми скла́вје *крѐнале*,
Со три́ста ду́ши се́ймени, ... [1])

379.

Садриазамотъ Хуршитъ паша истребвитъ во Битоля Тоскьи-те башибозуци. [2])

(отъ сжщий).

Ве́ли-бег ма́йка ка́раше: Не́-'оди во град-Би́толя;
„Не́-'оди, си́нко, не́'оди, На́-тебе лют је Ве́зир-от,

---

1) Продължението е сжщето което и въ прѣдидуща-та, пѣсн. Н-ро 377. И двѣтѣ се отнасять къмъ едно и сжщето произшествие, изложено подробно въ първа-та отъ тѣхъ. Османъ Мура и Дервишъ — Муча били Дебрани, водители на двѣ задружни разбойнически чети, които често пленяли и опустошавали Охридска-та каза, особито околията: Дебърца, която е съпрѣделна съ Дебърска-та. Отъ това Охридский управитель, Джелядинъ-бей, билъ е принуденъ да назначи за кърсердарь (околийссий пазитель) Кузмана капидана, който тогава билъ прочутъ по юнаството си. Поменутитѣ разбойници, като чули за неговото назначение, раздързнили се и рѣшили на неговъ пукъ, отъ ново и немедлено да навлезѫтъ въ каазата му и да я опустошатъ. Влегли и направили големи зулуми, както вече видѣхме въ прѣдидущата пѣснь. Кузманъ капиданъ, като се научилъ за това, веднага и незабавно съ своята вѣрна дружина, състояща само отъ Българи-Християни, — „Све Кичевчина и Дебърчанчина", съсипалъ и двамата заедно съ чѐтитѣ имъ, както тоже видѣхме въ сжщата Н-ро 377 пѣснь, и очистилъ каазата отъ Дебърскитѣ скакалци, — разбойници. Отъ тога вече никой Дебранинъ разбойникъ не се осмѣлявалъ нито да помисли, а камо ли да покаже главата си и да прѣскочи въ Охридский синоръ. За жальость, нѣма сега Кузмана ни вѣрна-та му дружина да съсипе и истреби днешни-тѣ неподолни по вырлуванията си въ сжщата каза Осман-Муровци и Дервишъ-Мучовци, и да въдвори тишина-та и желаемо-то благоденствие въ опустошаваната въ днешне врѣме сжща Охридска каза:

За сжщето произшествие има пѣснь и на Албански языкъ.

2) Както Султанъ-Махмутъ постжпи съ необузданитѣ Еничери въ Цариградъ, та ги истреби отъ земното кълбо и очисти държавата си отъ тѣзи злоупотрѣбители, така и обикалющий прѣзъ 1830—1832 год. държавата Великий Везиръ, Хуршинъ-паша, направи на Тоскитѣ башибозуци въ Битоля. Послѣднитѣ,

Ве́зир-от, Садриа́зам-от,
Зашч' го плéнифте Ко́жани.
Ко́жанци ти сé душмани,
Тéшкьи да́вии сто́риле!"
Ве́ли-бег ма̀йка́ не́-слушат,
10'Но́гу си а̀скьер со́брало;
По́веде То́скьи Ко́лунци,
Пра́'о ми тж̀ргат Би́тоља:
Би́тоља ми ја́ на́полни,
Бѝтоља ми ја́ по́тресол!
Ве́ли-бег шчо ми ко́ндисал
На кафе'а́на-та ви́сока.
Но́га на́-нога сéднало,
Со Арсла́н-бега за́едно
Го́лем му́'абет чи́неет.
20Ту́ка ми Ве́зир но́минал.
Бе́зир-от сéљам да́ваше;
'Си́-те му сéљам зѐдо'а.
Ве́ли-бег сéљам не́-зеде.
То́гай му Ве́зир ве́леше:
„Ве́ли-бег, чéдо на́рево!
Шчо́ си на́-мене на́лютен?
Шчо́ лошо на́с сум ти сто́рил?"
Бе́ли-бег му гово́реше:
„Ве́зире, Садриаземе!
30Ка́ко да не́-сум на́лютен? —
Три́-пжти до́йдоф на̀-индат,
Ајлок-от не си му́-платил!"

подъ прѣдводителството на двамата си главатари Колунци, Вели-Бега и Арсланъ-бега, като били воювали прѣдварително заедно съ царската войска, а мѣсечната си плата не били получили, нападнали на градеца Кожани и го оплѣнили, а слѣдъ това заплашвали съ сжщата участь и гр. Битоля, кждѣто и нахлули бѣхж въ сжщото онова врѣме, когато тамъ се намиралъ и самъ рѣченій Великій Везиръ. Послѣдній обаче съ хитростьта си прѣдварилъ злото, като съсипалъ и до кракъ истребилъ мжтежницитѣ, — поканилъ ги на гозба ужъ вънъ отъ града, на едно мѣсто, *Довледжикъ* наричано, кждѣто, слѣдъ гозбата, щелъ ужъ да имъ заплати и длъжнитѣ мѣсечнини. Распорѣдилъ се да се приготви тзка, щото да не би се появило ни най-малко подозрѣние въ нѣкаква невѣрность и измама; — казани, провизии за ястия и всичкитѣ потрѣби за гозбата навървѣли отъ рано прѣзъ опрѣдѣленій день къмъ назначеното мѣсто. Тамъ почнало се приготвуванието на мнимата гозба и, рѣчи, всичко вече се приготвило за нея. Дошла послѣ рѣдовна войска пѣша и конница, както и башибозуцитѣ съ прѣдводителитѣ си. Присжтствували и сарафи, които щели ужъ да броятъ паритѣ за длъжнитѣ мѣсечнини. Нъ, прѣди да се започне гозба-та, Великій Везиръ пожелалъ да се направи смотръ на обѣтѣ войски, рѣдовната и башибозушката и огненъ парадъ (атешъ-талимъ). Нарѣдили сж се войскитѣ една срѣщу друга. Първо испразнили пушкитѣ си рѣдовната войска, а слѣдъ нея, башибозуцитѣ. За втори пжть раздали имъ се отъ ново патрони (фишеци), на рѣдовната войска пълни, т. е., съ куршуми, а на башибозуцитѣ, праздни, — безъ куршуми Дала се тржѣна заповѣдь на рѣдовната войска да стрѣля на мѣсо. Щомъ опитали резултата на това второ стрѣлянье, башибозуцитѣ стрѣлнали и тие подобно но напраздно. Като видѣли измамата, тие пръснали да бѣгатъ, кому гдѣ очи глѣдали. Рѣдовната обаче конница била готова и веднага се спустижла подиръ бѣжащитѣ башибозуци, та никого отъ нихъ живъ неоставила. Уловени били тоже и главатаритѣ имъ, Вели-бей и Арсланъ-бей, нъ не знаж дали били и погубени тамъ на мѣстото или живи доведени прѣдъ Везиря.

Така били истрѣбени тѣзи башибозуци Албанци, отъ които по това врѣме трѣперала цѣлата западна Македония, както и източната часть на държавата, малу по-прѣди, отъ кжрджалитѣ и др. подобни тѣмъ злодѣи. За сжщото произшествие има пѣсенъ и на Албански языкъ.

— „Ве́ли-бег че́до ца́рево!
Утре да до́йдиш До́вледжик;
Та́мо кье ру́чек ру́чаме,
'Есаб-от кье си сто̀риме;
Са́рафи на̀ри кье бро́іат,
Грама́тици кье пи́шеет,
Ай̀лок-от да си зѐмите.“
Ве́ли бег ми се и́змами,
Со Арсла́н-бега за́едно
Пра́'о ми о́'шле До́вледжик;
То́скьи-те зе́ле со́ себе.
Па́ша зѝіафет на̀пра'ил
До̀вледжик, ру́чек ру́чале,
То́га ми ве́лит па́ша-та
На сфо́йот си а́скьер, по́'ельат:
„Слу́шайте, ца́рскьи си́но'и:
Ай да си та́лим сто́рите;
Се́ир ни́е кье чи́ниме!“
Па́ша-та шчо 'и на́учил;
Пх̀рви́-талим кье сто́рите,
Ку́ршуми да не кла́вате,
От ка́к' кье та́лим сто́рите,
То́скьи-те кье 'и на́терам,
И ти́ѥ та̀лим да сто́рат.
От как' кье та́лим сто́реет,
Бо́рии кье засфи́реет.
То́га'й пу́шкьи да по́лните,
Да 'и по́лните с' ку́ршуми.
От как' кье То́скьи и́спразнат,
На́-ними да си у́дрите.“
То́га им На̀ша по́'ельал:
„Вѐли-бег, че́до ца́рево!
На̀терай То́скьи, Ко́лунци,
И ти́ѥ та̀лим да сто́рат;
Да чу̀іам пу́шкьи То́скьинскьи,
Да ви́дам та́лим Ко́лунскьи,
Ка̀коф ми та́лим и́мате.“
Ве́ли-бег ми се и́змами, —
На́тера То́скьи, Ко́лунци:
„Слу́шайте, мо́й-те си́но'и!
Ха́й и ви́' та́лим сто́рите,
Ве́зир кье се́ир по́чинит!“
Ка́ко 'и То́скьи на́тера,
И ти́ѥ та̀лим сто́ри'а; [1])
Ве́зир-от се́ир чи́неше.
Ко́лку ми пу́шкьи 'спра́знале,
Бо́рии ми засфи́риле;
Ха́зар се а́скьер сто́ри'а.
Дури да То́скьи на̀полнат,
Аскьер-от на́-ним' фх̀рлья'а;
Си́лен ми юруш сто́ри'а,
То́скьи-те ми 'и скх̀рши'а,
Ве́ли-бег то́га по́бегна;
Ха́тлии ми се спу́шчи'а,
И не́го ми го фа́ти'а,
'Есаб-от (!?) му го пла́ти'а, —
'Си-те му То́скьи за́губил!

---

1) Звукътъ на бук. *а* слѣдъ гласнитѣ, особито подиръ бук. *и*, слуша се като йотиранъ почти—*я*; нъ тъй неусѣтимо, щото едвали може да се распознае дали е *я* или чисто *а*. По тая причина въ пѣснитѣ за този звукъ фигурира кога едната, а кога другата отъ споменѣжитѣ двѣ гласни, споредъ както били произнесени отъ пѣвача. Сжщото почти става и съ букв. е или іе когато бива слѣдъ гласна.

380.

Айрадинъ-паша во село Га́лешникъ. [1])

(Отъ сѫщий).

Кьи́писал Айради́н-паша,
На́собрал То́скьи, ни́зами;
По́минал по край Го́стивар,
На̀качил на Влахи́ница.
От-тука Па́ша тѫ́ргаше,
Излезе по́ле Мàврофско;
Ту́ка ми Па́ша ко́ндисал.
Ра́стурил Айради́н Паша,
Ра́стурил бе́ли ча́джри;
Сéднале То́скьи, ни́зами.
Пàша-та, шчо им *вѣлеше:*
„Че́кайте, че́да ца́реви,
За́притѣ бѫ́рзи ка́тани,
Засто́йте си́лни то́по'и!“
Ма́лу си мно́гу по́седе,
По́фтур им па́ша го́ворит:
„Ста́ните, То́скьи, ни́зами;
Пре́гните бѫ́рзи кàтани,
Тѫ́ргайте си́лни то́по'и.“
Па́ша на ха́т се ка́чило;
На́пред им Па́ша кьи́писал,
По́-него, Тòскьи, ни́зами.
На́качи Айради́н-паша
На Гале́шка-та пла́нина.
На па́ша шчо му *тѣкнало,*
Щчо тѫ́ргна до́лга ду́льбиа,
Ка́ршиа ми ia на́мерил,
На спро́ти се́ло Гàлешник.
Га́лешникъ ми го не́ виде.
Со́брал си до́лга ду́льбиа,
Па́к сѧ го ха́т-от по́герал.
Излезе Айради́н-паша,
Излезе на вѫ́рф-пла́нина;
Фто́ро ду́лбьиа ѫ́стѫргнал,
Ка́ршиа си ia на́мерил,
На спроти се́ло Га́лешник;
Тога ми се́ло до́гледал.
От ха́т-от па́ша ми сле́гол
Пот ти́ie се́нкьи ши́рокьи,
На таia тре́ва зе́лена,
Край ти́ie во́дie сту́дени,
По́чека То́скьи, ни́зами.
Малу́-многу шчо по́седе,
Аскьер-от ми ie до́фтасал.
То́га им па́ша го́ворит;
„Слу́шайте, Тоскьи, ни́зами!
Слу́шайте, цàрскьи си́но'и!
Сфѫ́ртите си́лни то́по'и,
Да г' изго́риме Га́лешник!“
Ка́ко им Пàша *ад'елья,*
Ни́зами си го по́чу'ia; —
Сфѫ́ртиia си́лни то́по'и,
Кье го и́згорат Га́лешник!
В' Га́лешник шчо ми су́ми'а;
Наизле́го'а ста́рци-те;
Тро́йца ми джу́'ап да́до'а,
На па́ша-та му *збо́рвеет:*
„Ей гьиди Айради́н-паша,
Де́й гьиди че́до ца́рево!
Шч' *два,* тишчо кьени сто́риш,
Да го и́згориш Га́лешник?
Ова ie се́ло ра́iацко;
Дур' не се о́вни о́днесат
Од *два* се́ло Га́лешник,
Ста́мбол се Ба́йрам не́-чинит.
Ка́ко му *вàка* збо́рве'а,
Па́ша-та ми се по́думал.
То́га'й ми Па́ша *иделѣал:*

---

1) Виж. и послѣдующата пѣснь. Това станало около 1845 год. Когато се появи въ тѫзъ страна бунтъ подъ прѣдводителството на нѣкой си „Дервишъ-царь.“

„Слу́шайте, То́скьи, ни́зами,
Слу́шайге, че́да ца́реви!
Га́лешник не го *рàсифам*,
Зашч' бу́ло се́ло ра́іацко.
Бе́гайте, да си бе́гаме!“
На бѫ́рзи ха́т се ска́чило;
Ха́т-от си па́ша *идтерал*,
Пдведел [1]) То́скьи, ни́зами
Низ Гале́шка-та пла̀нина.
Тре́кьо ду́льбиа и́зваде,
Ка́ршиа ми се *идиули*,
Га́лешник да си по́гледат,
Зашч' бе́ше се́ло ху́баво.
Се́ло го Па́ша не́-виде;
Па́ша-та шчо ми до́гледа
Бе́ла ми че́шма, мра́морна,
Три ле́пи до́бри де́войкьи
Сту́дна-на во́да по́лнеет,
Па́ша-та си го ко́лнеет,
Дро́бни си со́лдзи ро́неет:
„Де́й гьиди Айради́н-паша!
Шчо́ чудо кье ни сто́реше!
Се́ло-то да ни и́згорит!
Бо́г да би ми те и́згорел!
Па̀ша на То́скьи *вѐлеше:*
„Га́лешник не го до́гледаф,
Шчо ви́доф три́ ле́пи де́войкьи,
На́-чешма ми се до́йдени; —
Една ми во́да по́лнеше,
Дру́га ми о́браз ми́еше,
Тре́тиа-та про́сто сто́еше.“
Со́брал си до́лга ду́льбиа,
По́веде àскьер по́себе.

381.

Сѫщата, отъ Дебѫръ. [2])

(Записалъ въ Солунъ на 1882 год. учит. А. Битраковъ, исслушана отъ тамъ живущитѣ Дебрани.)

Ко́ндисал Айради́н-паша,
Ко́ндисал карши-Га́личник;
На̀вортел [3]) си́лни то́пови
Га́личник да го ту́руват.
На́вортел [3]) гьо́злук на́-око,
С' *диулил* у стред Га́личник;
Не́вести во́да ле́ие'е
И дро́бни со́лдзи ро́не'е:
Мо́ми-те пла́тно бе́ле'е.
Излезе То́ме кье́'аіа,
По́-него хаджи-Ва́силько.
Ва́силкьо *вѐлит*, го́ворит:
„Ей па́ша, Айради́н-паша!
Не туру́вай го Га́личник,
Га́личник, се́ло ка́урско.“
. . . . . .

1) *Поведел* не се употрѣбява никога съ значение на *повел* както тука само за допълнение на стиха, е употрѣбено, а всекога съ значение прѣдположително; кье *поведел* = *щѣлъ да поведе.*

2) Виж. предидущата.

3) *Навортел* = навьртѣлъ.

382.

Василь Журка во Преспанско убива хайдутъ Мальа. [1]

(Нова, комитска, слушана въ Охридъ на 1879 год отъ Алекс. П. Каневчевъ.)

Ха́лал да му би́дит на Василь-Жу́рка,
Шчо ми по́собрал седу́мдесет ми́на,
Седу́мдесет ми́на сфе́ мла́ди мо́мчина,
Сфе мла́ди мо́мчина и сфе Преспа́нчина,
Сфе Преспа́нчина и сфе Бугàрчина;
Та шчо ми и́злегол млат хара́миіа.
Млат хара́миіа во Пре́спанско по́ле,
Во Прèспанско по́ле, в' Гье́рманска пла́нина.
Шчо се со́брале сфи́-те, ту́рци-те,
Та ми оти́до'а во град-Би́тольа.
Ме́злич ми чи́нат, жи́в да го фа́тат:
„Да се собе́риме до 'и́льіада ду́ши,
До 'ильіада ду́ши, сфе башибо́зуци,
Та да 'о́диме во Пре́спанско по́ле,
Прèспанско по́ле, Гье́рманска планина."
Тама́м кьини́са'а, на пѫ́т да ми 'о́дат
На пѫ́т да ми 'о́дат, на Бо́унско [2] по́ле
Го́лем стра́х зе́до'а, на́зад се вра́ти'а; —
Ма́'ана на́йдо'а: ту́федзи не́мале.
Та шчо ми до́чу то́й, Ва́силь-Жу́рка,
От' по́-него и́дат 'и́льіада ду́ши,
'Ильіада ду́ши, сфе башибо́зуци;
Ха́лал да му би́дит на́к на Ва́силь Жу́рка,
Шчо ми на́писа о́наа бе́ла кни́га,
Онаа бе́ла кни́га, то́'а цѫ́рно пи́смо,
Та си іа пра́ти во грàд Би́тольа,

1) Василь Журка, родомъ Качаунски Влахъ, овчарь, биде на послѣдне разбойникъ по име, а на дѣло, защитникъ на страждущето отъ турскитѣ злоупотрѣбления Християнско населѣние. Подобни нему около сѫщето това врѣме, явиха се нѣколцина, како Цьрне Владикинъ и Братята Чакревци отъ Прилѣпъ, Стефанъ и Михаилъ отъ Кичевско, както и мнозина други по источна Македония. Нихната цѣлъ била да истребявать злоупотрѣбителѣ и мѫчители турски бабаити и да защищавать Християнското селско населѣние противъ мѫчителствата имъ, а не да се биѭть и възставать противъ тур. власть нито докачали мирнитѣ и честни турци. На това тие били подбудени отъ всекидневнитѣ страдания, които и сами тіе били прѣтърпѣли отъ поменутитѣ злоупотрѣбители. Подробности не е тукъ мѣсто-тода се излагать.

2) *Боуно*, тур. сел. въ Рѣсенска околия.

Дури во Би́тоља, пра́'о на па́шата:
„Да се собе́рите до де́сет 'и́ліјади,
До десет 'и́љіади, сфе башибо́зуци,
'Ич стра̀х ви не́мам от ваш башибозу́ци."
От-тука ми сле́зе то́й, Ва́силь Жу́рка,
От-тука ми слѐзе Ко́рчанско по́ле,
Ко́рчанско по́ле, во се́ло Дзве́зда.
Ту́ка ми на́јде 'си́-те се́љани,
'Си-те се́љани, 'си́-те чорба́џии,
Та шчо им на̀ржча о́нжй до́бор ру́чег,
Онжй до̀бор ру́чег, до де́сет по́гачи,
До де́сет по́гачи, до де́сет *прѐснедзи*,
Хем ру́до іагне и люта ра́кьиа.
Тиіе що му рекó'а? — „Да ви́дит Го́спод,
Да ви́дит Го́спод от ва́с, ха́јдути!
Се́га *двде* бе́ше то́й ха́јдут — Ма́льо
Не́му му да́дофме *двај* до́бор ру́чег!"
То́га им ре́че то́й, Ва́силь Жу́рка;
„Ру́чег ви нѐјкюм, пра́'о ми ка́жите,
Пра́'о ми ка́жите за ха́јдут Ма̀ља,
За ха́јдут Ма́ља, кжде о́тиде?"
— „Се́га ми сле́зе згóра, на́д ло́зіа-*па*."
Та шчо ми о́јде то́й, Ва́силь Жу́рка;
Та шчо му ви́кна на ха́јдут Ма́ља:
„Кжде си го на́шол *двај* до́бжр ру́чег,
Овај добжр-ру́чег и люта ра́кьиа?"
А то́й, ха́јдут Ма́льо, ра́кьиа ми пи́іат,
Не́сма ми пе́ит, хо́ро ми и́грат,
Хо́ро ми ù грат, не́му му се сме́ит.
Ха́лал да му би́дит на Ва́силь Жу́рка,
Шчо му на́вжрти Мо́сковска Ма́ртинка,
Шчо ми го у́дри по де́сна-та стжрна!
От-тука о́ткьина па́к ха́јдут Ма́льо,
Та ми о́тиде во ту́рска ку́кьа,
Но́-него тжрчат то́й, Ва̀силь Жу́рка.
Кжде о́тиде, тра́га да му на̀јдит.
Тра́га му на́јде во ту́рска-та ку́кьа, —
Умрен го на́јде, в' зе́міа за́копан.
Та шчо на́тера то́й до́макьина,
От-зе́міа да г' и́зва'ит, с' ижже да го вжрзит

От-зе́міа г‘ и́зваде, с‘ фо́ртома го вѫ́рза;
Ку́чина му кла́де него да г‘ тѫ́ргает;
Шчо го о́беси на ви́соко дѫ́рво,
На ви́соко дѫ́рво, ти́шкьи да го а́деет.

383.

Калинка и Царь.

(Отъ Котелъ, испѣна отъ Никола Йордановъ, Котленецъ).

Обложи́ла се Кали́нка
Сѫс ца́ріа и сѫз Вези́ріа,
З’ двана́’йсет мѝли риджа́ле
Са́де на Шу́мен да и́ди,
На Шуме́нска-та орди́іа,
На Пашо́ви-те чадѫ́ре,
И да си Паша́ попи́та:
„Да́ла ли Ва́рна, Кава́рна;
Да́ла ли Балджи́к, Пазарджи́к;
Да́ла ли Русчу́к, Сили́стра,
Завалѫ́ Ту́лча, Иса́кча?“
Ца́ріа Кали́нкьи ду́маши:
„Кали́нкье, мо́ме ху́бава!
ІА си Паша́-та попи́тай
И не́му фирма́н да зе́меш
И ме́не хабе́р да сто̀риш,
Чи си во Шу́мен пристигна!“
И на Паша́-та ду́маши:
„Па́шо ле, Сулейма́н-пашо!
Ме́не ме ца́ріа пра́тило,
ІАзе ти фирма́н донесо́х,
А ти каршилѫ́к да вѫ́рнеш:
Дала ли Ва́рна, Кава̀рна;
Да́ла ли Балджик, Пазаджи́к;
Да́ла ли Русчу́к, Сили́стра,
Завалѫ́м Ту́лча, Иса́кча?“

384.

Бела Рада в’ Будинъ града или превземанье-то на гр. Будинъ отъ Турците. [1]

(Отъ сѫщий).

Ца́р цару́ва ф’ Цариграда̀,
Бѐла Ра́да, в’ Бу́дин гра́да.
Ца́р Сулюма́н во́йска бе́ре.
Би́ха Ту́рци, би́ха Гѫ́рци,
Би́ха мла́ди Ениче́ри;
Не можи́ха да разби́іат,
Да разби́іат Бу́ден гра́да.
„Мари Ра́до бе͡ала Ра́до!
Пу́сто-то ти бе͡ало ли́це,
Пу́сти-те ти чѐрни очи́,
Кого́-то си погледна́ла,
И ’се́ му си бо́лес’ да́ла;
За то́з’ би́ха Ту́рци, Гѫ́рци,
Ту́рци, Гѫ́рци, Ениче́ри,
Не можи́ха да разби́іат,
Да разби́іат Бу́ден гра́да,

1) Виж. и п. Н-ро 457 Бр. Милад. п. Н-ро 107. В. Чолак. п. Н-ро 40 Бълг. кн. год. I ч. II стр. 79.

Дур' не доде́ Тата́р-паша,
Тата́р-паша сос тата́ре.
Два́ж измери́, три́ж удари́;
Стени́-те се разльюльàха,
Ключелькьи се отфори́ха,
Порти-те се раззеíаха.

Тогáз влезе́ Тата́р-паша,
Татàр-паша сос Тата́ре, —
Бáна Пе́тра погуби́ха,
Бе͡ала Рáда поробúха
Ф' Цàриград íа однесóха,
Однесóха, потурчúха!

385.

Чакжрь-Неделчо или Странджа войвода и Кьерима Арапка. [1])

Кондисал ми Нидéльчо [2])
Во Костади́нови ливàди;
Распе́ си бе͡али чаджре.
Диктисá си́ни баріаци
И турú трú каравýла,
От четúр' кьушéта да вáрдат,
Да не потéра бастúса,
А че си седнá да íде,
Да íде, йóще да пúе.
Печено агне íдеха,
Рóйно ми вúно пúеха.
Като íдеха, пúеха,
Пжрви каравýл дофтасá.
Каравýл дýма Нидéльчу:
„Нидéльчо, чакжр-Нидельчо!
Кáто си íдеш и пúеш,
Потúра-та ни бастисá
От четúри-те кьушéта!"
Нидéльчо главж замахнж,
И каравýл с' одмахнж.
И пáк си íде и пúе.
Ни сá ú [3]) фнóго минáло,
Фтóри каравýл дофтасá.
Каравýл дýма Нидéльчу:

„Нидéльчо, Странджа войводо!
Като си íдеш и пúеш,
Ала за по вжи не мúслиш?
Потúра-та ни бастисá
От четúри-те кьушéта!"
Нидéльчо с' ржка замахнж,
И каравýл се одмахнж.
И на дружúна дýмаши:
„Ежте и пúйте, дружúна,
На сжр'це стрáха немайте,
До 'дè ú Нидéльчо при вáзе!"
До 'дé Нидéльчо издумá,
Трети каравýл дофтасá.
Каравýл Нидéльчу дýмаше:
„Нидéльчо, Странджа войводо;
Нидéльчо, сфиньа загóрска!
Кату си íдеш и пúеш,
Потúра-та ни наближú,
Наближú, óще сардисá
От четùри-те кьушéта.
На прет потúра вжрвеше
Кьерúма, Кьерúм каджна.
Кьерúма, чéрна Арáпка!"
Нидéльчо нúщо не казá,

---

1) Срав. Милад. н. Н-ро 166. Дозонъ хайд. н. Н-1о 17, 20 Бълг. кн. год. I ч. I стр. 220.

2) *Нидельчо*,=вм. Недѣлчо. Бук. *е* изгоаара се като *и*, сжще както и въ Кукушь.

3) *ú*=íe.

Ами си станѫ, наметнѫ,
Наметнѫ фе́рджа офча́рска,
Засфири́ з' га́йда сфина́рска,
На сре́шу пути́ра утиде́.
Кату го виде́ Кьери́ма,
И тіа му, джа́ним, гово́ре:
„Офча́рче, о́ще сфинàрче!
Кату си и́деш от тàтак,
Вижда ли чакѫр-Нидельча,
Вижда ли то́зи гьау́рин,
Гьау́рин делибашíіа?“
Момче́нце ду́ма Кьери́ми:
„Кьери́мо, Кьери́м каджно!
Та́мо си іе́де и пи́е;
Ала при не́го не ходи́,
Чи та́ без главѫ остàва!“
А Кьери́ма му ду́маши:
„Кажи́ ми 'де́ сà нами́ра,
Та ще се с' не́го распра́ва!“
„Що́ би́ва, джа́ним, що́ и́ма
Од еди́н такѫф гьау́рин?“
Кату Наде́льчо подминѫ,
Зат пути́ра си утиде́,
Зафжрли́ фе́рджа офча́рска,
Запрети́ га́йда сфинарска,
Извади́ са́біа дама́ска,
На прет Кьири́ма излезе́,
Чи на Кьири́ма ду́маши:
„Кьери́мо, Кьери́м каджно!
'Шге́ аз сѫм чакѫр-Наде́льчо;
Ще́ ли се би́еш соз ме́нэ?“
Чи сà ф'пути́ра завжрте́;
До 'де́ Наде́льчо погле́дне,
Сама́ Кьерми́ма останѫ!
Тогáз Кьери́ма пла́чеши,
Пла́чеше и се мо́леши:
„Наде́лчо, Стра́нджа войво́до!
„Наде́лчо, бра́тецъ да ми си́,
Са́де ма жи́ва оста́ви!“
Наде́льчо фанѫ Кьери́ма,
Чи очи́-те и́ извьрте́,
Ѭзѝк-жт и о́ще отреза́,
На ца́ріа бакши́ш проводи!

386.

Младъ Стоіанъ и турчинъ Іеничеринъ.[1])

(Отъ сѫщий).

Обзаложи́л се мла́т-Стоіан
Сос Ту́рчин, сос Иничéрин,
Ро́йно ми вино да пи́ѫт
И пу́ста ми джи́брж ракьи́ѫ;
Ду петли[2]) вино́ да пи́ѫт,
Ут петли[2]) вѫ́рла ракьи́ѫ,
Ко́й са́, джа́нѫм, опи́е.
Ако са Стоіан опи́е,
Турчина мно́го ще зе́ме, —
Стоіану бу́лкж ху́бавж,
Ху́бавж бу́лкж, Кали́нкж,
Кали́нкж, бе́лж гра́жданкж,
Сос мѫшко дете́, Ива́нчо,
Аку са Турчин опи́е,
Стоіан ще, хо́лан, да зе́ме.
Харе́ма сос ханѫмкьи-те,
Тавлѫта сос ха́туве-те,
Пи́ли са́, до дие́ са́ пи́ли,
Чи са ѝ опи́л мла́т Стоіан;
Опи́ са, джа́ним, задрема́.

---

1) Вижь п. Н-ро 414. 449. Милад. п. Н-ро 104 171. В. Чолак. п. Н-ро 17. Дозонъ хайд. п. Н-ро 41. Бончевъ п. N-о 50.

2) *До петли*, = до гдѣто петлите запѣжть; *Отъ петли*, = отъ като петлитѣ запѣжтъ.

Чи станѫ́ Ту́рчин Ѣничер,
Чи зема́ Стоіану бу́лкѫ-тѫ,
Ху́бавѫ бу́лкѫ, Кали́нкѫ,
Кали́нкѫ, бе͡алѫ гра́жданкѫ́,
Сос мѫ́шко дете́ Ива́нчо.
А чи гьи Ту́рчин заведе́.
Кату си Ту́рчин замиѫ́,
Стоіанова-та ма́йчица,
Тіа си по дво́ри хо́деше,
По дво́ри, по калдарѫ́ми,
Стоіана люто кѫ́лнеше:
„Да зна́ш, Стуе́не, да по́вниш,
Сос Ту́рчин кавъ́л да пра́виш“.
Ту́рчин бу́лкѫ-тѫ заведи́,
Чи са млат Стоіан сѫбуди́,
Чи на ма́йкѫ си ду́маше:
„ІА сти́га, ма́мо, прокли́на;
ІА мн ко́нче-то уси́дльай,
Си́рмено седло, алыіано,
Сос позла́тени 'зенгьи́и,
Сос алтѫ́нени дизгьи́ни;
С' ро́йно го вино́ напои́
И суз бе͡ал ури́з назба́й!“
Чи Стоіан, чи си станѫ́,
Чи си конче-то усидли;
А чи си на ко́нь ду́маши:
„Ко̀нчуле, че́рин гарвану!
Де́, да та ви́дѫ, ко́нчульо!
Дѫлбо́кьи до́ли ще мѝнем,
През гѫ́стѫ горѫ́ ще бе́гаш.
До 'дие́ петли-те попе́ѫт,
Зли́-те бре͡агове ще ми́нем;
До 'дие́ са зора́ зазори,
Златѫ́-тѫ ре͡акѫ́ да ми́нем;
До 'дие́ са́, джаним, разсѫвни,
В' Будима гра̀да да фле́знем,
Бу́лкѫ Кали́нкѫ́ да зе́мем,
Кали́нкѫ бе͡алѫ гра̀жданкѫ!“
Че си ко́нче-то отпуснѫ,
Си́лна и́ вихру́шка заве͡ала.—
До 'дие́ са̀, питли́-те испе́ха,
Зли́-те бре͡агове минѫ́ле;
До 'дие́ са зора́ заза́ри,
Зла́тѫ-тѫ ре͡акѫ ми́нале;
До 'дие́ са́ е разсѫвна́ло,
Ту́рчин на пѫ́тіа пристигнѫ;
Си́лен си мѫ́ждра̀к завѫ́рли,
Турчина в' грѫ́ди удари;
Бу́лкѫ Кали́нкѫ отѫ́рва́,
Отѫ́рва̀, та ја завѫ́рнѫ́.

387.

Сонъ на Секула детенце. [1])

(Отъ Дебарско сел. Заборіе; записалъ въ Солунъ учит. А. Битраковъ, слушана отъ живущитѣ тамъ Дебрани.)

Кьини́сал ми Се́кула де́генце.
Кьини́сал ми из го́ра зе́лена;
Ни́шчо стре́кьа не ми сутре́тило;
Не́шчо дре́мка шчо го прева́рило.
На ко́ньева то́нка поло́вина;
Го́лем со́нчук шчо ми догле́дало:
„Месе́чина ф' ко́рви уто́пена;

1) Срав. Бр. Милад. п. Н-ро 62.

ІАсно слóнце нáзот се врáтило;
Дрéмни дзвéзди нá-земи пáднале;
Една дзвéзда, шчо ми остáнала.
Ни нá-небо ни нá-земи!“
Ми се врàти Сéкула дéтенце,
Ми се врáти дóма, на двóрови:
„Бóг пóмагай, мóіа старá-майко!“
— „Дáй Бóг дóбро, Сéкула дéтенце!“
— „Мори màйко. мóіа старá майко!
Кьа те пràша', прáво да ми кáжеш:
ІА' си прóйдоф из гóра зéлена,
Нúшчо стрéкьа не сум си стрèтило,
Мóрва дрéмка, шчо ме предрéмила
На кóньева тóнка полóвина;
Гóлем сóнчук шчо сум догледáло:
Месéчина, ф' кóрви утóпена;
ІАсно слóнце, нáзот се врáтило;
Дрóмни дзвéзди, нá-земи пáднале;
Една дзвéзда сáмо остáнала
Ни нá-небо, máйко, ни нá-земи!“
— „Ай тú, сúнко, Сéкула дéтенце!
Месéчина тфóіа старá-майка;
ІАсно сóлнце, тфóіа-та нéвеста;
Дрéмни дзвéзди, тфóи-те дéчина;
Тáіа дзвéзда, нá-небо шчо стóит,
Тáіа ми ѣ тфóіа милá-сестра!“

388.

Грозданка девойка, Детелинъ войвода, Йованъ добжръ-юнакъ и деветь-те Грозданкьини братя. [1])

(Записалъ, както и послѣдующитѣ Ив. Шандаревъ отъ Щипъ, който ги слушалъ, едни отъ баба Беца отъ Кочани, а други, отъ старата си майка.)

Е, тùзека Грóзданко дéвойко!“
Кье се дáде Грóзданка дéвойка.
Па' ѣ дочýл Дéтелин вóйвода;
А, ѣ дочýл, á, стройници [2]) пратúл.

1) Виж. п. Н-ро 425 Милад. п. Н-ро 144 В. Качанов. п. Н-ро 130 В. Карадж. т. Ш п. Н-ро 73.

2) *Стройни ци* = годежинци, виж. ч. Ш свадбени обичаи и у рѣчника ми

'А. е пратѝл, 'а́, бра́кьа а́ та̀кса'а.
Ама са́ му' но́гу поса́кале, —
Де́вет бра́кьа, чо'ени е́лени;
Де́вет сна́'и, ко́вани ко́лани;
На се́стри-те . . . *шикѝсани*.
На Гро́зданка, педесе́' ка́фтани.
Не е да̀ло Де́телин во́йвода,
Не е да́ло ко́уку шчо са́кале.
На' е чу́ло Йо́ван, добжр-юнак;
'А, е чу́ло, 'а, стро́йник пра́тило.
И на не́го бра́кьа ја та́кса'а;
И на не́го то́уку поса́ка'а,
Посака'а, и о́н то́уку да̀ле.
Би́ло о́гледˇ, би́ло поми́нало.
Ко́га би́ло, бо́гме, на сфа́дбата.
Ка' е дочу́л Де́телин во́йвода,
Не сфѝде се; 'абер си допрати́л:
„Ка́ко зна́е Йо́ван, добжр-юнак,
Не́ка вра́кьа кьи́тени сфа́тови, —
Кье му зе́мам Гро́здана де́войка!"
На' о'йдо'а у Гро́здини дво́ри;
Извади́'а Гро́зданка девойка,
Извади́'а, ра́ка да целу́ва.
Заплака́л е Йован, добжр-юнак.
Догле́'а го Гроздàнкьини бра̀кьа:
„Зашчо́ пла́чеш, Йован, добжр-юнак?
Дали ти́зе Гро́зда не ареса́?"
Бирдѐн са́ му на но́зи станале.[1])
И на но́зи и на 'ру́шкьи но́жи;
„Зашчо́ пла́чеш, Йован, добжр-юнак?
Дали ти́зе Гро́зданка не ареса́!"
Прогова́ра Йован, добжр-юнак:
„Е, ви́ека, шу́рја непозна́ни!
Ареса́л сум Гро́зданка девойка,
Кье м' ја зе́ме Де́телин во́йвода!"
Изгова́рат не́гови-те шу́рја:
„Небо́й ми се, Йо́ван, добжр юнак!

1) Не било позволено нито умѣстно и нито за добро се считало да заплачи нѣкой на свадба, та за това нарушение на младоженецътъ невѣстинитѣ братя сърдито го попитали и се готвили да го накажатъ.

И. Ш.

Нѝа сме си сестра исчува́ле,
И па' сме ѝ ру́'о купува́ле;
Купѝле сме ѝ ру́'о делиба́шко.
И и́маме ко̀ња шестокрѝла; —
Ле́сно кье си о́на помина̀ти, [1])
Кье се ка́че Гро́зданка девойка,
Та кье́ и́де напрет прет сфа́тови,
Кье изла́же Де́телин во́йвода.
Она кь' и́де напре́де сфа́тови,
Она кье сама да поми́не!"
Па' ја'на́ла ко́ња шестокри́ла,
Поминала низ го́ра зелена.
Па' ја сре́тне Де́телин во́йвода,
И ја стре́тне и си ја праши́ва:
„Ка̀де кь' и́деш ти́, делибаши́о?"
— „ЈАзе кь' и́дам мла̀до мужледжи́че,
Та кье ка́жам Йова́нова ма́йка. —
Не́ка со́пре сфи́ркьи и ту́пани, —
Сфато́ве-то без не́веста и́дат;
Гро́зда бра́кья на дале́к' прати́ле,
Прати́ле ја, от тфо́й-те стра́'ове!"
Изгова̀ра Дѐтелин во́йвода:
„ЈА си ста́ни, мла̀до байракта́рче,
Да пода̀деш е́дна ча́ша ви́но."
Пода́ле и́ е́дна ча́ша ви́но,
Една ча́ша седмдесе' о́ка.
На у́ста ја Гро́зданка стави́ла.
На ве́гьи ја, бо́гме, поклони́ла;
От за̀б, на за́б, у гр̀ло не ка́пна.
Па' одмина́ та́а че́ста го́ра.
Продума́ си мла́до байракта́рче:
„Е, ти́зека, Де́телин во́йвода!
Измами не́ Гро́зданка девойка!"
Па' отиде Ива́нови дво́ри,
Та се фана́ на ма́шко-то 'о́ро,
И от та́де кьи́тени сфа́тови.
Изле́'ла е Йова́нова сестра,

---

1) *Поминàти*, неопрѣдѣлително наклонение, което освѣнъ що въ Кочанско-Щипскитѣ пѣсни на Сборника ми три-пѫти се срѣща, никждѣ другадѣ въ Македония не се чуе. Въ Самоковско Ярловскитѣ обаче често го има.

На бра́та си по́ти'ом гово́ре:
„Е, ти́зека мо́ја ми́ла бра́та!
'Айде, да́й ме за мла́д мужде́жи́а!“
Па' и́ ре́кол Йован, до́бжр юнак:
„Дали те́бе, се́стро, дали ме́не?“

389.

Марко, грубий-отъ му синъ и невеста-та му.

(Отъ сжщий.)

Ма́рко же́не си́на питими́а.
Сна̀'а на́йде от Лѐгьена [1]) гра́да.
Нара̀чил е моми́ний-о *та̀тко:*
„Како зна́е юнако́вий-о *та̀тко;*
Ако му е си́на погру́бичка,
Без нѐвеста сфа́тови кье вжрна!“
Ли́чба ли́че юнако́вий-о *та̀тко:*
„Ко́й кье ми се мла́ди юнак на́е,
Да обле́че младоже́нско ру́'о
И да ја'а младоже́нскьи ко́ња,
'Ем да сто́е младоже́нско ме́сто,
Шчо́ е бакши́ш, 'се́ на не́го да е́;
Да армо́сат, да гьи невенча́ват.“
Нае́ ми се Ку́ма, Алива́то;
Он кье сто́е младоже́нско ме́сто.
Па' ойдо́'а през ра̀мни дру́мови;
На дру́мове, мо́мини-те бра́кьа;
Поклони́'а ко́ња шестокри́ла,
Поклони́'а, зе́та не по́знаха.
Па' ойдо́'а мо́мини-те дво́ри;
На по́рти сто́е мо́мний-о *та̀тко.*
Поклони'а две ку́ли има́ње,
Поклони'а, зе́та не по́знаха.
Па' ойдо́'а у ра́мни дво́рове;
На дво́рове, мо́мините сестри,
'Ра́ци джрже' кжрпи сжрмалли́и;
Поклони́'а, зе́та не по́знаха.

---

1) *Лѣнъ*, градъ. Виж. у С. Верк. ж. п. N-о 272, заб.

Па' седна́'а на чес'на тра́пеза;
Шчо́-то бе́ше по́стари старе́йко
Изговàра на мо́миний-о *тàтко:*
„Е, тùзека бре́ мо́мин *Тàтко!*
Нарàчал е юнàковий та́тко,
Да армо́саш, да гьи не венча́ваш!“
Армо́са́ло, та гьи не ве́нчало!
Излего'а по рàмни дру́мове.
Шчо́-то бе́ше Ку́м-о, Аливе́то,
Разигра си та́а вра́на ко́ньа, —
Шчо́ е жи́во 'се́ у не́го гле́да.
Кле́та да е мла́да-та неве́ста,
Шчо си дигна то́й бе́ла покрифка,
Та погледна Кум-о, Аливе́то.
Шчо́-то бе́ше по́стари старе́йко,
Та шчо испра́ви на мла́да невèста:
„Е, ти́зека, бре млàда неве́сто!
Нèмой гле́дай шчо прет ко́ньа 'òде,
Туку гле́дай шчо по ко́ньа 'о́де!“
Продумала мла́да-та неве́ста:
„Е, ти́зека, по́стари старе́йко!
По́скоро ме на́зат повракьайте,
Дури не сум ру́'о извале́ла.
Дури не сум да́ри по'арчи́ла;
IA' не водам шчо по ко́ньа 'о́де,
Туку са́кам шчо прет ко́ньа 'о́де!“
Загазди'а та́й бе́ли Дунава;
Фжрли́ла се мда́да-та невеста,
Фжрли́ла се у бе́ли Дунава!
Сал' една́ш о́на изговори́ла:
„Ти́, Дунаве, ти́, мо́й ду́шмане!
Ти́ кьердо́сай мо́е бе́ло ли́це,
Ти кьердо́сай мо́й-те цжрни о́чи!“

390.

Марко-крале оженва невозрастний си синъ. [1])

(Отъ сѫщий).

Ко́се Ма́рко три откоса тра́ва,
Еден о́ткос, тра̀ва дете́лина;
Фто́ри о́ткос ра́ан бе́л бо́сильок;
Тре́кьи о́ткос, бе́ли трендафи́ль.
Па' се побра́ли Ма́рко'а дружи́на.
— „Ја' кье же́нам си́на у пеле́ни,
Ама му е мома от дале́ку,
Прес три го́ри и четѝри во́ди."
Па' наканѝл пе́тстотин сфа́тове,
И наканѝл *трдѝца* кумове,
И наканѝл дву́ица де́вери.
Па' си о'шле за мла́да не́веста.
Зема́ле ја млада-та невеста.
Па' си о'шле у ле́па-*на* цѫ́ркфа.
Приве́ле гьи да гьи ве́нчат,
Распла́ка се мла́ди младожѐња. —
'Си́-те ти́шат, не се утишу́е.
Па' го зема́ мла́да-та не́веста, —
Тишѝ, тишѝ, не се утишу́е.
Па' го фѫ́рлѝ от вѫ́рх от се́бе:
„Про́клет да е та́й, шчо же́не си́на у пелѐни!
Про́клет да е мо́й ста́рн *та̀тко*, шчо ме да́де!"

391.

Мара Латинка и Петѫ́ръ Гѫ́рцкьи войвода. [2])

(Отъ сѫщий).

„Убава Ма́ро, Ла́тинко!"
Сѝнокь Пе́тѫр од бо́й до́йде;
Па' ко́ња ко́ве, кье да и́де.
Мари́а му дива́н сто́е,
Дива́н сто́е, сѫ'зи ро́не
И па' му Гѫ́рчкьи збору́ва:
„Пе́тре ле, Гѫ́рчкьи войвода!
Си́нокь ти ми од бо́й до́йде,
Па' ко́веш ко́ња, да си и́деш;
На кого кье ме оста́виш? —

---

1) Вижъ п. Н-ро 371.

1) Срав. Б. Мил. п. Н-ро 174.

И ІА' да и́дам сос те́бе,
По пàт другар да ти би́дам,
На ко́нь сеи́з да ти би́дам!"
Пе́тре и́ *вѐле*, гово́ре:
„Се́ди си, Ма́ро, Ла́тинко!
ІАзе дӂржам де́вет гра́да;
На 'се́кьи гràд и любо любам.
'Си́-те люльат ма́шки деца,
Най-мала-та и́ е девойче.
И не́го ми го са́ка'а
От де́вет се́ла редӯма,
От де́вет ку́кьи богàти;
И си́нокь дойде кра̀ль-Марко;
А ӕ́зе му го неда́вам,
Ако не да́де, прида́де
На се́кьи шӯра и ко́ньа."

392.

Боленъ Дойчинъ убива Арапина на Солунско-то поле, та избавіа Солунски-те жители отъ несносни-те му тегла.[1])

Отъ сѫщий).

Бо́лен Дойчин[2]) бо́лен ле́же,
Бо́лен ле́же три го̀дини,
Ни уми́ра, ни стану́ва;
Искьина́л е три посте́ли,
Три постели, три душе́ка,
Три душе́ка, три йорга́на!
Ко́скьи тра̀ва уникна́ла!
Па' се прочу́ цӂрн Ара́пин
Со золу́ми, даванини; —
На де́н му са́ де́вет бо́чви,
Де́вет бо́чфи бла́го ви́но;
На но́кь му е по де́во́йче,
По девойче, за любенье!
'Си́-те моми изреди́ло,
Изреди́ло, полюбило;
Ред му дошло Ангьели́на.
Ангьели́на, ми́ла сестра,
Ми́ла сестра Дойчи́нова.
Каде чу́ла Ангьели́на,
Умре, примре, мӂртфа падна́, —

---

1) Вижъ п. Нро 431. Милад. п. Н-ро 88, 154, 155. Безсоновъ п. Н-ро I Дозонъ хайд. п. Н-ро 40. В. Карадж. т. II п. Н-ро 69 78. В. Качанов. Н-ро 185—188.

2) Дойчинъ, Солунски войвода, билъ съврѣменникъ на Марка. Спорѣдъ нѣснитѣ. той живѣлъ отъ края на XIV-й до началото на XV-й нѣкъ.

И. Ш.

На мѣстото, кѫдѣто станѫла борбата между Дойчина и Арапина и убиванье-то на послѣднийтъ, единъ часъ на сѣверозападъ отъ г. Сосунъ, днесъ има Бълга-рско село *„Араплѝа"*, види се, въ честь на Арапина така нарѣчено. Приказ-вать че тамъ билъ и гробътъ му, запазенъ и до днесь, нъ азъ при все, че много пѫти минавалъ съмъ тамъ наблизу не съмъ се отбилъ ни еднѫжъ, за да констати-рамъ това прѣдание и дали дѣйствително тамъ сѫществува нѣкой старински гробъ. Друго едно прѣдание има, че една кость отъ извънрѣдна величина, като китова, която до скоро висеше обѣсена на свода отъ западнята врата (Вардаръ капия) на Солунската крѣпость, била ужъ едно отъ ребрата на тозъ исполинъ Арапинъ, който билъ убитъ отъ Дойчина. Това ребро свидѣтелствувало за извънрѣднята снѫжность на Арапина.

Сѫ́’зи ро́не, пѫ́рс’ю кѫ́рше!
Догледà ја бо́лен Дойчин,
Па’ ú ве́ле и гово́ре:
„Ангьели́но, ми́ла сестро!
Оти, сестро, сѫ́’зи ро́неш,
Сѫ́’зи ро́неш, пѫ́рс’ю кѫ́ршеш?
Дали ти е ку́кьа те́шка?
Или ти се додèало
Ме́не бо́лен гледа́екьи?“
— „Ле́ле бра́ту, ми́ли бра̀ту!
ІА’ тугу́вам сал за те́бе,
И се чу́дам, шчо да чи́нам,
Шчо да чи́нам, шчо да
пра́вам? —
Не ли пра́шаш? кье ти кà̀жам:
Не́ м’ се, бра́ту, додеа́ло
Те́бе бо́лен гледа́екьи;
Ту́ку, бра́ту, ја̀с тугу́вам.
Ка́ко те́бе кье оста́вам?! —
Прочу́л се е цѫ́рн Ара́пин
Сос золу́ми, давани́ни. —
На де́н му са́ де́вет бо́чфи,
Де́вет бо́чфи бла́го ви́но;
На но́кь му е по дево́йче,
По дево́йче, за любенье!
’Си́-те моми изреди́мо,
Изреди́ло, полюби́ло;
Ре́д му дошло и до мене!
Па’ се чу́дам, шчо да чи́нам,
Шчо да чи́нам, шчо да пра-
вам?“
Изговàра бо́лен До́йчин:
„Ангьели́но, ми́ла сестро!
Изведи ми вра́на ко́ња,
Три го́дини не кована,
Неко́вана ни ја́ана;
Одведи го на Юси́на,
На Юси́на налба́тина;
Да поткó́ве вра́на ко́ња,
На юначка вереси́ја;
Ако ста́нам, кье му пла́там;
Ако у́мрам’ да ми про́сте!“
Одведе́ си Ангьели́на,
Одведе́ си вра̀на ко́ња:
„Юсин-а̀го, налба́тино!
Допрати ме бра́т ми, До́йчин,
Да му ко́веш вра̀на ко́ња,
Три го́дини неко́вана,
Ни ко́вона, ни ја́ана;
Да поткó́веш вра̀на ко́ња
На юначка вереси́ја:
Ако ста́не, кье ти пла́те;
Ако у́мре, да му про́стиш!“
Изгова́ра Юсин-а́га,
Юсин-а́га, налба́тин-о:
„Ангьели́но, бре девойче!
Ако да́деш цѫ́рни о́чи,
Кье ти ко́вам вра́на ко́ња!“
Па’ си дойде́ Ангьели́на, —
Сѫ́’зи ро́не, пѫ́р’сје *кѫ́рше*.
„Ле́ле бра́ту, ми́ли бра̀ту!
Ка́ко ви́ка Юсин-а́га:
„Ангьели́но, бре девойче!
Ако да́деш цѫ́рни о́чи:
Кье ти ко́вам вра̀на ко́ња!“
Изгова́ра бо́лен До́йчин:
„Ангьели́но, ми́ла сестро!
Изне́си ми о́стра са̀ја,
Три го́дини не о́стрена,
Ни о́стрена, ни но́сена;
Одне́си ја на Юме́ра,
На Юме́ра побра́тима, —
Да наостре о́стра са́ја
На юначка вереси́ја;
Ако ста́нам, кье му пла́там;
Ако у́мрам, да ми про́сте.“
Отишла́ је Антьели́на:
„Ва̀рај, ва́рај, Юмѐр-а́го!
Допрати ме бра́т ми До́йчин,
Да наостриш о́стра са́ја
На юначка вереси́ја;
Ако ста́не, кье ти пла̀те;

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

Ако у́мре, да му про́стеш!“
— „Ангели́но, ма́лай мо́ме!
Ако да́деш бе́ло лице,
Кье ти о́страм о́стра са́бїа!“
Па́’ си дойде́ Ангьели́на, —
Сж́’зи ро́не, пж́рс’їе *пж́рше!*
„Ле́ле бра́ту, ми́ли бра́гу!
Ка́ко ви́ка Юме́р-а̀га:
„Ако дадеш бе́ло ли́це,
Кье ти о́страм о́стра са́бїа.“
Изгова́ра бо́ленъ До́йчин:
„Ангьели́но ми́ла се́стро!
Да ми дадеш три́ста ла̀кти,
Три́ста ла́кти бе́ло пла́тно,
Да опашам ноловѝна,
Три години не сте́гната!“
Изнесе́ му Ангьели́на,
Изнесе́ му три́ста ла́кти,
Три́ста ла̀кти бе́ло пла́тно.
Па’ шчо бе́ше бо́лен До́йчин!
Зема́ Дойчин, опаша́ си,
Опаша́ си ловѝна,
Опаша́ си, престегна́ си.
Па’ си їа’на вра́на ко́ньа,
Три го́дини не ко́вана,
Неко́вана не їа’ана;
Па’ запаша́ о́стра са́бїа,
Три го́дини нео́стрена,
Ни о́стрена ни но́сена;
Та отиде́ при Ара́пин.
От але́ку се прови́кфа:
„ІА и́злези, цж́рна Ара́пино!
Да те ви́дам шчо́ юнак си?
Да ти да̀дам де́вет бо́чфи,
Де́вет бо́чфи бла́го ви́но;
Да ти да̀дам мо́йта сестра,
Мо́йта сестра, Ангьели́на!“
Пресече́ ну ру́са гла́ва![1])
Па’ отиде́ на Юси́на,
На Юси́на налба́тин-о:
„ІА, изле́зи, Юсин-а̀га,
Да ти да́дам цж́рни о̀чи!“
Пресече му руса гла́ва.
Па’ отиде́ на Юме́ра,
На Юме́ра бичакчи́а:
„ІА, излѐзи, Юме́р-а́га,
Да ти да́дам бе́ло лице!“
Пресече му ру́са гла́ва.
Па’ отиде́ дури до́ма,
Па’ распаша бе́ло пла́тно,
Бе́ло пла́тно, три́ста ла́кти, —
Ко́скьи му се разнижа’а.

---

1) Спорѣдъ други варианти, които на дѣтинството си съмъ слушалъ, нъ не съмъ билъ тога на състояние да ги запиша. тукъ прѣдшествувать нѣколко замълчени въ настоящий вариантъ стихове, како:

„Ай от-тука, жолта Бугарине:
Да не фжрльам со тѐшки боздоганъ,
. . . . . и пр.

Т е., прѣдшествувалъ взаименъ прѣдварителенъ разговоръ между двамата юнаци, твърдѣ раздразителенъ, а слѣдъ него почнала се борба-та, въ която Дойчинъ възтържествувалъ и прѣсекълъ глава-та на Арапина.

393.

Нова, комитска.

(Отъ сжщий).

„Нѐ жали, мàйко, не плáчи
За такфо́ чéдо рогьено!
Кье úдам, мáйко, кье úдам,
Кье бúдам, майко, кье бúдам,
Кье бúдам, мáйко, комúта,
Комúта, мáйко, войвода.
Кье 'óдам, мáйко, кье *шѐтам*
Низ висóкьи-те плáнини,
Нис широ́кьи-те полъани.
Кàчи се, мáйко, кáчи се
На висóкьи-те диванú;
Рáзгледай на гóре, на дóле;
Кье вжрват, мáйко, комúти,
Кье пéіат пéсми народни.
Ако си нóсат цжрн-байрак,
Тóга'й сум іазе úмрено;
Ако си нóсат бéл-байрак,
Тóга'й сум іазе у живúот!“

394.

Петре Маджаринъ и Гьурджинъ Камберъ ханжма. [1])

(Отъ сжщий).

„Бре, Пéтре, бре Маджарине!“
Попленúл Пéтре, попленúл
До óсум-девет 'анжми,
Дѐсета, Гюрджин 'анжма.
'Сú-те гьи качú кочúа,
Камбéр 'анжма пéш 'óде;
Мáшко ú дéте у рáци,
'Ем бóса, 'ем гологлáва
По тúа врúкьи врукьúни,
По тúа жéшкьи кáменье.
На Пéтре вéле, говóре:
Бре Пéтре, бре Маджарине!
„Ако ме мéне не жáлеш,
Баре ми жáли дéте-то,
Дете-то, млáдо Наúмче (?!);
Баре го кáчи кочúа,
Кочúа или на кóньа!“
Пéтре ú вéле, говóре:
„Е, тúзе, Гюрджúн 'анжмо!
Пáмнеш ли, памéтуваш ли,
Кога бѐх у вáс измекьàр?—
Люта ме трéска трéсеше!
Ас ти посаках понúда,
Попúда, врúкьа погача;
Тúзе ми дáде понúда,
От три гóдини корчúчкьи,
Шчо се вальале под нóкьфи,
Шчо гьи *гризале* 'жртıе-то;
Ти стúдна вóда ми даде
Шчо си мúеше лúце-то
От тó'а пúсто белúло,
И цигáнскс-то цжрвúло!“

---

1) Срав. Бр. Милад. п. Н-ро 157. Иб. П. С. 1873 кн. XII стр. 98 Дозон· хайдут. п. Н-ро 21.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

395.

Невеста Милкана предава на Турци Дренополци любнето си Груіа, който се избавіа со помощь-та на детето си Сталакьинъ Михала; избива Турци-те и наказва издайница-та си жена. [1])

(Отъ Самок. село Ярлово; слушана, както и послѣдующи-тѣ, отъ Достана Стоева изъ сѫщето село).

Сéди Грýйо на Стàра-плáнина,
Сéди Грýйо та каравýл чýва
С' пѫ́рвно любе, Милкана невéста,
С' мáшко детѐ, Сталакьúн Ми'áйла.
Кога било рáно от зарáна,
Та си о'йде на стàра-плáнина;
Трú дни сéди, та калавýр чýва:
Нóчем го е дрéмка одремàла.
Он на любна пó-ти'ом говóри:
„Пѫ́рвно любне, Милкана невéсто!
ІА' че лéгнем, нéщо ме дрéмка одремáла,
ІА' че лéгнем, éден чáс да прéспим;
Мóш' ли, мóри, калавýр да чýваш?"
Она рекла: „Лéгни, Грýйо, и два-часа прéспи;
„Лéгни, Грýйо, товá грúжа нéмай:
ІА' *иѯ-'арно* калавýр кье чýвам!"
Послушá à Грýйо, врéден юнак,
Та е легнáл Грýйо, та е заспáл.
Повѫ́рвé'а Týрци Дренопóлци:
Милкáна се лéчкум провикнýе:
„ІА елате, Týрци Дренопóлци,
ІА елате, юнак да вéжите!"
А óни ú пó-ти'о' говóра':
„Тáком' Бóга, Милкáно невéсто,
Не смéеме блúзу да прúйдеме,
А то нéли юнак да вéжиме?"
Милкáна имъ пó-ти'о' говóри;
„ІА' сáм жена, самá че го вéжем,
ІА ми дàйте два сфúлна гайтáна!"
Послушáли ю Týрци Дренопóлци,
Та ý далú два сфúлна гайтáна,
Та вежала Грýіа, врéден юнак,

1) Срав. В. Качанов. п. Н-ро 92. В. Карадж. т. III, п. Н-ро 7

Па' на Ту́рци у ра́це го да́ла.
Па' си пошлú по ра́вни дру́мове; —
Гру́йо 'о́ди бо́со по дру́мове,
Дете́ но́си на бе́ли ра́мена,
А любна му вра́на ко́ньа іазди,
Расплака́ се това́ ма́шко дете́:
„Ле́ле ма́ле, ле́ле, мѝла ма́ле!
ІА ме ка́чи на до́бра-та ко́ньа;
'Ем ѣ добра, 'ем ми ѣ *тѝтина:*
Да ми да́деш ма́лко да *поцѝцам,* —
Ве́че ми се́ уста́ зафана́ле,
Вѐче ми е гр̀рло загра'на́ло!"
Она рекла: „Наза́д, наза́д, 'айду́чко коле́но!
ІА' не са́кам от ро́д да те ви́дим,
А то не ли на ко̀нь да те ка́чим,
Да ти да́дем ма́лко да поци́цаш?!"
О'йдо́'а си по ра́вни дру́мове.
Кога бе́ше пот Ко́сово по́ле,
Там' найдо́'а пот се́нкьа зеле́на,
Там' найдо́'а то́й вода́ студе́на.
Тѐм' седна́'а, тѐм' че почива́'іа.
Наслази́'а Ту́рци Дренопо́лци,
Наслази́'а от добри-те конье́,
Та игра́'а с' милха́на неве́ста;
Гру́йо се́ди, та гьи нѝчкум гле́да.
Игра́ли са́ Ту́рци преигра́ли;
Налега́'а, море, и заспа́'а.
Гру́йо дете́ по́ти'о гово́ри:
„Мѐлко дете́, Сталакьи́н Ми'а́йле!
ІА си 'о́ди кот тфо́іа-та ма́кьа,
Да и́ и́скаш, ма́лко да *поцѝцаш;*
Ма́лко *цѝцай,* фно́го іа изма́ми, —
Да ю бѫ́ркнеш у сфи́лни джепове,
Да изва́диш това́ вла̀шко но́же,
Да изре́жиш сфи́лени гайтанье́.
Да отпу́щиш бащи́ бе́ли раце!"
Послуша́ го това́ мѐлко дете́,
Па' си о́йде кот сфо́іа-та ма́кьа,
Па' на мѐкьа по́ти'о гово́ри:
„Да́й ми, ма́мо, ма́лку да *поцѝцам* —
Вече ми се уста́ зафана́ло,

Вече ми е гӂрло загра'на́ло!“
Она рекла́: „Наза́д, наза́д, айдучко коле́но!
„ІА не са́кам от ро́д да те ви́дим,
Та не че ли у ску́т да те ту́рим.
Да ти дадем ма́лку да *поидиаш?*“
Расплака́ се това́ ма́лко дете́,
Та си 'ойде́, па баща́ казу́е:
„Ле́ле *тате*, ле́ле, ми́ли *тате!*
Не да́де ми ма́лку да *поидиам!*“
Повжрна́ го Гру́йо, до́бжр юнак:
„ІА си 'о́ди, дете́, код майчица.
Па' и́ и́скай ма́лку да *поидиги*, —
Ма́лку *идиай*, фно́гу ю измѐми,
Жа́лно думай, ми́лно у́ се мо́ли,
Да ю бӂркнеш у сфи́лни джепове,
Да изва́диш това́ вла́шко ноже́:
Донеси го, дете́, код ме́нека,
Да изре́жиш сфи́лени гайтанье́.
Да отпу́щиш бащи́ бе́ли раце:
Егѐ би́ ме, дете́, куртулиса́ло!“
Па' послуша́ го това́ ма́шко дете́. —
Та си 'ошло детѐ код ма́кьа му;
Жа́лно ду́ма товѐ ма́шко дете́,
Жа́лно ду́ма, ми́лно у́ се мо́ли:
„Да́й ми, ма́мо, ма́лку да *поидиам*, —
Вече ми се уста́ зафанѐле,
Вече ми е гӂрло загра'на́ло!“
Измами се,. Бо́г да а́ уби́е,
Та му дадé ма́лку да *поидиа!*
Ма́лку *идиѐ*, фно́гу ю измами́, —
Та у́ бӂркна́ у сфи́лни джепове.
Та извади́ това́ вла́шко ноже́.
Та изрижѐ сфи́лени гайтанье́.
Потекли́ са́ ти́а цӂрни кӂрви:
Дете́ ми се ле́чкум провикну́е:
„Ле́ле, *тате*, кӂрви потекѐе!“
Проговори́ Гру́йо, вре́ден юнак:
„Та́кум' Бо̀га, мо́е ма́шко дете́.
Ако тече́' кӂрви, не́ка тече́':
Месо́ ре́жи, гайтанье́ изрежи:
Али не́мой жи́ли да пресечеш!“

Послушá го товá мáшко детé, —
Месó резá, гайтанье изрезá,
Та отпушú башú бéли ráце.
Кога 'рипнá Грýйо, врèден юнак,
И си земá тáа óстра сáбіа,
Та си викнá кóлико си мóже:
„ІА стá'айте, Тýрци Дренопóлци;
ІА стà'айте друми да тéглиме!“
Настаіа'а Тýрци Дренопóлци,
Настаіа'а, главú надижá'а.
Щó да вùда, море, щó да чýіа? —
Грýйо юнак на нóдзе си стои,
У рáка дж̀ржи тáа òстра сáбіа!
Развжртé се на лéво, на дéсно,
Та погубú Тýрци Дренопóлци.
Па' си іа'нá тáа добра кóња,
Па' си іа'нá и дете си качú.
Па' си забрá товá нж̀рвно любне,
Та 'ойдó'а на Стáра плáнина.
Тáм седнáли тàм' че почивáіа'.
Грýйо любне пóти'о' говóри:
„Нж̀рвно любне, Милкáно невéсто!
Тú сú, любно, като що ми бéше:
Ама чим те нéщо *попрашàти:*
Дали чéш ми млáда послужúти,
Или чéш ми млáда посфетúти,
Иль' че любиш мóіа óстра сáбіа?“
Проговорú Милкáна невéста:
„Тáкум' Бóга, Грýйо, добжр юнак!
Нúе сме сú, като що си бé'ме,
Ама сжм се мáлу упланúла, —
Та немóжем вино да ти слýжим,
Од вино чéм, Грýйо, отсипáти;
А немóга сáблъіа да ти любим,
Ама чéм ти млáда посфетúти!“
Тогáй станá Грýйо, врéден юнак,
Соблечé à гóла, на кошýльа,
Собуіа á бóса, на стапала,
Намазá іа лóіа и катрáна,
Па' á забú три лáкти у земіа;
Запалú á од рýса-та глава,

Па' си сéди, та си вúно пúе.
Милкáна се лéчкум провикнýе;
„Лéле Грýйо, лéле, пѫ́рвно любне!
Не ли ти е жàлба за мéнека?
Не ли ти е, за цѫ́рни те очи?
Не ли ти е, за рýса-та коса?
Не ли ти е, за тáнкьи-те вéжди?“
А Грýйо ю пóти'о' говóри:
„Гóри, кýрво, та 'сé да изгóриш!
Ако гóра' тфóи цѫ́рни очи,
Ако гóра', кýрво. нéка гóра';
Ако гóра' тфóи тáнкьи вéжди,
Ако гóра', кýрво, нéка гóра';
Ако гóри тфóе бéло лице,
Ако гóри, кýрво, кéка гóри;
Ако гóри тфóіа рáвна снáга,
Ако гóри, кýрво, нéка гори!
Незнáеш ли пот Кóсово пóле
Какфó бѣше тéбе за мéнека?
Така стáна мéне за тéбека!“
На' горéла, та 'сѣ изгорéла!
Даде Госпот, та си е станáла,
Та станáла бéла пепелúна.
Даде Госпот, та вéтер поду'нá,
Даде Госпот, та си á отдувá.

396.

Стоіанъ юнакъ затворенъ; пѫ́рвата му люба, Петкана, избавіа го изъ темницата. [1])

(Отъ сѫщата).

„Стоіáне, море Стоіáне!“
Затфóрен Стоіан, заложен
У тàа пýста Софúа,
У тàа тéмна зжндáна;
Село го забоворúло [2])
Мáкьа го незабовáріа; [2])
Одпóси *ручòк*, вечéра
И тáа бéла премéна,
И у премéна, кафалыé,
За да се Стоіан разговáра.

---

1) Вижь п. Н-ро 429 Ив. Богор. п. Н-ро 2 В. Чолак. п. Н-ро 115. Безон. п. Н-ро II и VII.

2) *Забоворило* и *забоваря*, значи забравило, забравя.

Стоіан на мáкьа говóри:
„Мáле ле, мúла мàйчице!
Като си, мáле минýеш
Край товá пýсто кафенé,
Какфó си Тýрци думàіа?
Даль' че ме млáдо отпуща',
Иль' че ме млáдо погуба',
Иль' че ме млáдо зароба'?
А мáкьа си му говóри:
„Сúну Стоіане, Стоіане!
Лóшо си Тýрци думáіа:
Ни че те млáдо отпýща',
Ни че те млáдо погуба';
Нел' че те млàдо зароба'!"
А Стоіан на мáкьа говóри;
„'Се дáвай, мáле, продáвай,—
Нúви-те и ливáди-те,
Кáща-та и дворове-те,
Кóла-та и волóве-те;
У Вáрдар, вальавúци-те;
У Тýнджа, воденúци-те;
Сáде ми, мáле, не дáвай
Мóето любне Петкáна
И мóето мáшко детé!"
А màкьа Стоіану говóри:
„Сúну Стоіане, Стоіане!
'Сé дáвам, сúну, продáвам
Нúви-те и ливáди-те,
Кáща-та и дворове-те,
Колá-та и волóве-те;
У Вáрдар, вальавùци-те;
У Тýнджа, воденúци-те;
Нúщо ти парú не чúни,—
Нúщо Тýрци не зимáіа',
Нело ти, сúну, искàіа'
Тфóето мюбне, Петкáна
И тфóето мáшко детé."
Па' си о'шла màкьа му
На тúа рáвни дворове,
Па' на Петкáна говóри:
„Снá'о Петкáно, Неткано,
Бре гьиди кýрво пладнéна?
За тéбе ми стоáн лежú,
И за тфóе мáшко детé,
У тáа пýста Софúа,
У тáа тéмна зжндана!"
Петкáна нúщо не речé,
Неткани се нажалúло.
Влезнáла 'làдни земнúци,
Та се 'убаво премюньú
У Стоáнова премéна,—
Загжрнáла Стоáнови,
Стоáнови червéн кожýх;
Заметнáла тáнка пýшка,
Припасáла óстра сàблыа,
Оседлáла добра кóньа,
Оседлáла, вжседнáла;
Превезáла бéло гжрло
Сос тàнка кжрпа лéнена;
Та си о'йдé по друмове.
На срéща ю клéти Тýрци.
Тýрци ý тýрскьи думáіа:
Она тýрскьи не одбúра,
Туку им з' главá завжртé.
Тýрци си турскьи думáіа':
„Ай, мúрно да си мúнеме,
Тó'а е цáрев чо'адáр;
Гжрло го е заболыáло,
Та е гжрло превезáл
Сос тáнка кжрпа лéнена.
Та не мóжи да ни дýма."
На' си е о'шлá Петкáна
У тáа пýста Софúа,
Прèт тáа тéмна зжндáна.
На каниджúи говóри:
„Тáком' Бóга, каниджúи;
Отфóрете темнúци-те;
ІА отфáрайте темница.
ІАли сос чúжма че рùтам.
'Сú темничари пущéте,
Стоіана ми не пýщайте:
Туréте го у синджúрье.

От ца́ра сѫм допратено;
Че да го во́дим кот ца́ра!“
Послушáли ја капиджúи, —
Отфорúли темнúца-та; —
’Сú темничáри пушúли,
Стоя́на ú оставили;
Турúли го у синджúре,
У ра́це ú го дода́ли.
На’ го одве́ла Петка́на
По тúа ра́вни друмове.
Мина̀’а го́ра зеле́на,
О’йдо́’а по́лые широ́ко,
Найдо́’а дѫ́рво висо́ко.
Петка́на си му гово́ри:
„Стоя́не, море Стоjане!
Ви́диш ли дѫ́рво висо́ко?
Кога о́’йдеме под дѫ́рво,
За дрво че те обе́сим!“
Стоjан ю нищо не рече́.
Кога о’йдо’а под дрво,
Петкана от ко́нь соседна̀
Пот та́ѧ се́нка зеле́на,
На та́а во́да студѐна,
Стоjан ý ко́ньа *шѐташе*,
А Петкана му гово́ри:
„Стоjане, море Стоjане!
Дали ме́не не позна́ваш?
Ако ме́не не позна́ваш,
Ле́ли си ко́ньа познаваш?
Ле́ли си пу́шка позна́ваш?
Ле́ли си кожу́х познаваш?
Ле́ли си ру́’о познаваш?
Ле́ли си са́бльја познаваш?“
А Стоjан си ý гово́ри:
„Любне Петкано, Петкано!
ЈА’ си и те́бе позна́вам,
ЈА’ си и ко́ньа познавам,
ЈА’ си и пу́шка познавам,
ЈА’ си и са̀бльја позна́вам,
ЈА’ си и ру́’о позна́вам,
ЈА’ си и кожу́ф позна̀вам;
А не сме́м да си продýмам,
Ега́ ме, любне изро́биш
Нис та́ѧ пу́ста Софúа,
Нис та̀ѧ те́мна зжнда́на!“
Па’ си о’йдо’а на дво́ри.

397.

Елена ’убава и Марко. [1])

(Отъ сѫщата).

„’Убава Елко, Еле́но!“
Ма́рко Еле́на проша́ва,
Од две деца́ ја о’два́ја,
Од две деца́ млечничéта,
Од две деца́, две близнéта,
Та па’ Еле́ни гово́ри:
„’Убава Елко, Еле́но!
ЈА ли ми бúди ’убава,
Като пѫ́рвна-та го́дина,
Пѫ́рвна-та и пофто́рна-та,
ЈА ли чем да те прощáвам!“
А Еле́на му гово́ри:
„Прощáвай, Марко, прощавай,
Не мо́жем да сѫм ’у́бава,
Като пѫ́рвна-та го́дина,
Пѫ́рвна-та и пофто̀рна-та; —
Те́шка е ка́ща на мѐне,
Ма́лкьи ми деца́ на ра́це,
З’ дру́го сѫ́м тру́дна, дебе́ла;
Не мо́жем да сѫ́м ’убава;

1) Вижъ п. Н-ро 625. В. Качанов. п. Н-ро 77. Ив. Богор. п. Н-ро 41, 50.

Иди, си дру́га ута́кми,
Ута́кми, Ма́рко, дове́ди;
ІА чем ти изме́т чини́ти!“
И Марко си ія послуша́,—
Наканьи Марко сфа́тове,
От три гра́дове по три́ста;
Укуми́ ку́ма, старо́йкьа,
Одевери́л два де́вера;
Па’ о’йде́ Марко, па’ о’йде́,
Натакми́ Йо́фка Клису́рка.
Испрати́ го Елка, Еле́на,
Та па’ се наза́д вратила;
Флезна́ла ма́лка гради́на,
На сос цфе́кьица зборе́ва:
„Ми́ло мо́е си́тно цфе́кье,
Са́дено, а не но́сено,
’Се́ от Маркови а́дове!
Излезна́ла низ градѝна,
Флезнала ’ладни земни́ци,
Отфори́ла ша́рен кофче́к,
Па’ растре́сла та́нкьи да́ри,
И соз дарове зборѐва:
„Ми́ли мо́и та́нкьи да̀ри,
Вж́ршени, а не но́сени,
’Се́ от Маркови а́дове!“
Па’ излезна̀ла от зимни́к,
Искачи́ се на чарда́ци,
Наве́ло се на две люлькьи,
Па’ соз две деца́ зборе́ва:
„Ми́ли мо́и две дечи́ца,
Злата́не, — зла̀то кжрста́то;
Ви́тане, — ви́та гри́вница!
Ро́дени, не исчу́вани
Код ма́кьа, па’ на маше’а!“
Па’ дочу́ла а́ сфекжрва,
Па’ на Еле́на гово́ри:
„Сна́’о Еле́но, Еле́но!
ІА му́чи, му́чи, не пла̀чи,—
Сфекжрва да те нау́чи:
ІА си зе́ми до два ко́тла,
Два ко́тла, до два медньа̀ка,
Та доне́си сту́дна вода́
От де́ка сж́лнце изгре́ва;
Та си оми ру́си ко́си,
Оми се, да те опле́тем,
На две́сте, три́ста долни́ци,
На петстотини горници;
Па’ се ’убаво премѣни
’Се́ у венча́лска преми́ена,—
Натура́й злато кжрста́то,
Ко́лко-то мо́жеш да но́сиш;
Па’ кога дойда’ сфа́тове,—
Ти си дочека́й сфатове,
Ку́му ра́ка да цели́ваш,
Ку́му ра́ка и старо́йкье;
Маркути ко́ньа при́фати!“
Послуша̀ла ія Еле́на,
Та зема́ла до два ко́тла,
Два ко́тла, до два медньака
Па’ доне́ла сту́дна вода
От де́ка сж́лнце изгре́ва;
Та омѝла ру́си ко́си,
Та ія сфекжрва оплѐла
На две́сте, три́ста долни́ци,
На петсто́тини горни́ци;
Па’ се ’убаво премѣни́
’Се́ у венча̀лска преми́ена,—
Натура́ злато кжрста́то.
И това стребро теготно,
Ко́лку шо мо́же да но́си.
Па’ надойдо́’а сфа́тове.
Дочека́ла гьи Еле́на,—
Ку́му ра́ка целива́ла,
Ку́ку ра́ка и старо́йкье;
Ма́ркути ко́ньа фана́ла.
Согледа́ла ія[1]) Йо́фка Клису́рка

1) Въ Ярловски-тѣ (Самоковско) пѣсни, както и въ Софийския 3-личн. мѣстоимѣние ж. р. дат. пад. *е у* или *ю* а рѣдко *ѝ*; а вин. пад. *а* или *я*. А пакъ по нѣкога дателенъ падежъ срѣща се и като *о*.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПІЕ

Па' на дéверıе говóри:
„Тáком Бóга, два дéвера,
Два дéвера до два брáта;
Че *ирàшам*, да ми кáжете:
Чùа ıе тàıа невéста?
Дали Маркути кумúца,
Или Маркути *дзванuца*,
Или му е мúла сестрà?“
А дéверıе ú говóра': [1])
„'Убаво Йóфко Клисýрко!
Лéли *ирàшаш*, че кáжеме:
Не é Маркути кумица,
Ни е Маркути дзваница,
Нити му е мúла сестрá;
Нéло е Елка, Елéнка,
Що си ıа Марко прощàва!“
А девòйкьа им говóри:
„Тáком' Бóга, два дéвера,
Два дéвера до два брата!
Скóро ме назáд вжрнéте
На башини ми дворове,
Голем чем ви дáр дарúти.
Шó сжм побóлые от нéа,
Та нéа Марко прощава,
Та мéне Марко довóди?“
Слушáли ıа два дéвера,
Та сá á назàд вжрнáли
На башини ý дворове.
Голéм гьи дáр дарúла.
Та си останá Елéпа.

398.

Арватка девойкьа и три'есе' юнаци; Марко ıа убива со превара. [2])

(отъ сжщата.)

Сéди Màрко, та с' мáкьа вечéра
Сý'а 'лéба и вúно цжрвéно.
Он вечéра, мáкьа не вечéра;
Мáкьа сúна 'сé у óчи глéда.
Мáрко си ý пóти'о' говóри:
„Бре вечèрай. мóıа стáра мáле!“
Она рекла́: „Вечерай ми,
Вечерай ми, Мáрко, мúли сúне!
Тфóıа мáкьа мúлос' невечéра, —
'Де е мáкьа сúна исчувáла,
'Де е màкьа юнака родúла!“
Мáрко си ý пóти'о' говóри:
„Мýчи, мýчи, мóıа стáра мáле!
И тù ли си сúна исчувáла?
И тú ли си юнака родúла!

1) *Говòра'*,—говорать. Тукъ, както и въ Костурско, послѣднята съгласна *т* оставя се въ 3-лиц. мн. ч. на настоящe вр. у глаголитѣ.
2) Виж. п. Н-ро 36 В. Качанов. п. Н-ро Н-ро 132, 133, 170.

Юнак има под-мишка ме носи!“
Расплака се Маркова-та мајка.
Досети се Марко вреден јунак,
Па’ на мајка потиха’ говори:
„Муч̀и, муч̀и, моја стара мале!
Не’де кажа’ ’Арватка девојкја;
И она ме под мишка носеше,
Ама сжм ја, мале, погубило; —
Ние бе’ме три’есе’ дружина,
Собра’ме се под ’Арвата града;
Там’ на’йдо’ме една бела чешма;
На чешма-та джрво од горикја;
На дж̀рво-то, камик воденичкји.
Чуди’ме се три’есе’ дружина,
Чуди’ме се, мајле, *дзверѝ’ме* се:
Кој ми тури джрво од горикја?
Кој му тури камик воденичкји?
Провикна се козарче низ гора:
„Чудете се, три’есе’ дружина,
Чудете се и не чудете се! —
Што ми е джрво од горикја,
Това ми е ’Арваткји вретено;
Што ми е камик воденичкји,
Товà ми е прешлен на вретено!“
А нам ни се вжрло не засфиде,
Та стана’ме три’есе’ јунака,
Та о’йдо’ме у ’Арвата града.
Почука’ме на порти железни,
Почука’ме, мале, повика’ме:
„Тува ли си Арватко девојкје?
Тува ли си? Море, ја излезни?
Отфори ни тој железни порти; —
Заженѝ’ме Милоша јунака,
Заженѝ’ме, та кје те водиме!“
Немало ја ’Арватка девојкја,
Немало ја, мале, да излезе;
Излезнала постара робиња,
Излезнала, порти отфорила,
Проговори постара робиња:
„Ја елате, три’есе’ јунаци;
Тука нема ’Арватка девојкја;

Отишлá е на земìа запада,
Отишлá е, земìа да обúде.“
Па’ влезнáли трú’есе’ юнаци,
Наслазúле от добри-те конье́;
Па’ побú’а тùе бýйни кóпе,
Навезáли нúйни добри конье;
Чекáли сá ’Арвáтка девóйкьа.
Кога било у нош у полýнош,
Загреала еднá ìасна дзвезда,
Загреáла од земìа запада,
Грèом грее́, на пóрти догрее́.
Та не ми е тáìа ìасна дзвèзда,
Нело ми е ’Арвáтка девóйкьа.
Па’ влезнáла у рáвни дворове,
На’рипáли трú’есе’ юнаци.
’Арвáтка им пóти’о’ говòри;
„Добре дошлú, трú’есе’ юнаци.“
— „Добре нашлá, ’Арвáтка девóйкьа.
Заженú’ме Милоша юнака,
Заженú’ме за тéбе дойдó’ме,
Дойдó’ме, та че те вóдиме:“
А онá се, море, зарадува! —
Искачú гьи на висóкьи чарлáци.
Започéли вино да си пиìа’.
Тѫ́ргна сáбìа Мàрко, врéден юнак,
Тѫ́ргна сàбìа, тáм’ да ìа погýби.
’Арвáтка се, море *разлютила*,
Земáла си *трдостру* камджúа.
Та забрáла трú’есе’ юнаци,
Накарá гьи у кале Арвацко,
Накарá гьи, та гьи затфорúла,
Та лежáли до дéн, до Велúгден.
Кога било на дéн, на Велúгден,
Излезнàли ’Арвáткьи девойкьи,
Излезнáли ’оро́ да игрáìа.
Нéма юнак, оро́ да си вóди.
Пофалú се ’Арвáтка девóйкьа;
„ІА си úмам трú’есе’ юнаци,
Че извáдим, ’оро да си вода!“
Извéла гьи ’Арвáтка девóйкьа.
Немоглú са ’оро да ú вóда’.

Па' земáла *трдостру* камджúа,
Накарáла гьи у кале 'Арвацко,
Накарáла гьи, нá гьи затфорúла;
Па' е óшла, 'оро да си вóди.
Закукáло пúле кукавица,
Закукáла на джáмна пенджéра;
Мáлко кýка, аль' пóвече дýма.
'Сú-те си гьи на влáкно изведé,
Сáл останá Мáрко врéден юнак
И нéгова шáрца добра кóньа.
Па' си дошлá 'Арвáтка девóйкьа;
Що да вúди, море, що да чýе? —
Избегнáли трú'есе' юнаци,
Сáл останáл Мáрко, врéден юнак,
И негова шáрца добра кóньа.
Разлюти се 'Арватка девòйкьа,
Врáна кóньа на голúна áвпа,
Та одгонú трú'есе' юнаци.
Погледàл е Màрко, врéден юнак,
Какфó си е брàви отфоráіа',
Какфó си е брáви затфоráіа';
Па' се справú Мáрко, врéден юнак,—
Премени́ се рýо калугьéрско
И загжрнá кожýх калугьéрски
И си турúл кáпа калимáнка
И си земá Мáрко патерúца,
Патерúца, Мáрко, позлатена;
Па' се качú на добра-та кóньа,
Пá' си о'йдè по равни дрýмове,
Та е стигнáл 'Арвáтка девóйкьа.
'Арватка му пóти'о' говóри:
„'Айде, 'áйде, цжрно калугьéрче;
'Айде, 'àйде, да си бжрзиме.“
А òн рéкол: „Тáком' Бóга,
„Тáком' Бóга, гьúздава девóйкьо!
IA' немóжем с' тéбе да се бжрзим;
Мóіа кóньа, кóньа аджамúа;
Тфóіа кóньа, кóньа акаллúіа.“
Проговорú Màрко, врéден юнак:
„Тáком' Бóга, гьúздава девóйкьо!
Нéщо ти се чúжма подмакнáла,

Подмакна́ла на но́га десница;
Наведи се, чи́жма да потѫ́ргнеш.“
Измами́ се 'Арва́тка девойкъа,
Наведе́ се, чи́жма да натѫ́ргне.
Он извади́ ле́ка боздога̀на,
Та а́ удри́ та̀нкьи полови́ни,
Дека у́ се джубе раздваа́ше; —
Од едно́го два́-мина стана́ла.
Па' си зема́ она доб|а ко́ньа,
Та отгони́ три́'есе юнака.
Ка' видо́'а Ма́рко ти юнака
Они́, пища́' като люти зми́и.
Ма́рко си им по́ти'о' гово́ри:
„Небо̀йте се, три́'есе' юнаци!
Сега̀ не́ма 'Арва́тка девойкъа; —
Погуби' си 'Арва́тка девойкъа!“
Па' си о'шлѝ до́ма, на дворове.

399.

Марко и бледолика IАна.

(Отъ сжщата).

Се́ди Ма̀рко на висо́кьи чарда̀к,
Та игра́е з' бледоли́ко' IАне;
Па' на IАне по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, бледоли́ко IАне,
Кали́, бе́ло IАне, и цжрвено,
Кали́, без ро́д, кали́, без рожде́нье!“
А IАне му по́ти'о гово́ри:
„Му́чи, Ма́рко, това́ не издумуй!
IА' ли не́мам от сѫ́р'це рожде́нье?
Мо́ш' ли зна́ia, Ма́рко, паметува,
Кога́ бе́ше пѫ́рвна размирю́а,
Размирю́а, размѝрна го́дина?
Кога ми се Ту́рско ца̀рст'о отме́,
Ту́рско отме́, Бу́гарско настана́? [1])
'Си́ юнаци на война́ о'йдо'а,

1) По-вѣроятно е да е било противоположното.

И ти́зе си мла́д войни́к отиде́.
Кога́ дойде́, Ма́рко, одоздо́ле,
Донесе́ ми зелена кафтана;
Кафта́н бе́ше дур' до цӂрна земя;
Сега́, Ма́рко, едва́ до коле́на."
Това Ма́рко Іане неверу́е,
'Дѐ е Іане тру́дно и дебе́ло.
На' на Іане по́ти'о' гово́ри:
„Кали́, бе́ло, кали́ и цӂрвено,
Кали́, без ро́д, кали́, без рожде́нье."
А Іане му по́ти'о' гово́ри:
„Му́чи, Мѐрко, това́ не изду́муй.
Мо́ш' ли зна́ia, Ма́рко памету́ва,
Кога́ бе́ше пӂрвна размири́а,
Размири́а, разми́рна го̀дина?
Кога́ ми се Ту́рско царст'о отме́.
Ту́рско отме́, Бу́гарско настана́?
'Си́ юнаци на война́ о̀йдо́'а,
И ти́зе си мла́д войни́к отиде́.
Кога́ дойде́, Ма́рко, одоздо́ле,
Донесе́ ми кована Поіаса;
Два́ш ме, три́ж ме, поіас оби́деше;
Сега́, Ма́рко, туку едва́ една̀ш."
Това̀ Ма́рко Іане не веру́е,
'Де́ е Іане тру́дно и де́бело,
На' на бра́та по́ти'о гово́ри:
„Ле́ле бра́те, Ива̀не юначе!
Іа' че ка́ним сто́ ле́пи сфа́тове;
Іа' че 'о́дим с' кьи́тени сфа́тове,
Ти́ да о́стриш ти́е вла́шкьи но́жи,
Да погу́биш бледоли́ко Іане,
Да го, бра́ньо, жи́во незате́чем!"
Послуша го Ива̀н добӂр юнак, —
Ма́рко 'о́йде́ с' кьи́тени сфа́тове,
Ива́н остри́ ти́е вла́шкьи но́жи,
Да погу́би бледоди́ко Іане,
Іане *шѐта* по ма́ла гра́дина,
Цфе́кье ми́не, бе́л пели́н откьи́не,
На' набра́ло кьи́тка меришли́ва,
На' ia затна́ на ру́са-та глава́;
На' а́ погна́ Ива́н добӂр юнак,

Пра́во бе́га бледоли́ко ІАне,
Пра̀во бе́га у 'ла́дни земни́ци.
Де́сна нога прес пра̀г престапи́ло,
Ле́ва-та о́щ' не е престапи́ло,
Роди́ ІАне това́ ма́шко дете́.
Провика́ се Ива́н, добжр юнак:
„Дѐри, ма́ле, сфи́лени пеле́ни,
Пле́ти пово́й от цжрвена сфи́ла,
Да повие́ш ІАни ма́шко дете́; —
ІАне роди́ това́ ма́шко дете́,
Послуша̀ го Ива́нова ма́кьа, --
Дра́ла ма́кьа сфи́лени пеле́ни.
Пле́ла пово́й от цжрвена сфи́ла;
Собра́ла е де́вет ста́ри ба́би,
Да повѝиа ІАни ма́шко дете́.
Па' си дойде́ Ма́рко сос сфа́тове,
Па' на ма́кьа по́ти'о' гово́ри:
„Да́й ми, ма́ле, ключи от земни́ци,
Да отфо́рим то́й 'ла́дни земни́ци,
Да уведе́м, бре́, мла́да девойкьа.“
Ма́кьа си му по́ти'о' гово́ри:
„Ми́ли си́ну, Ма̀рко, вре́ден юнак,
Отишла́ е ІАне у ма̀кьа си,
Однела́ е ключи от земни́ци.“
С' чи́жма ритна́ Ма́рко, вре́деп юнак,
С' чи́жма ритна̀, та земни́к отфори́.
Що́ да ви́ди Ма́рко, що да чу́е? —
Стред земни́ци. сфи́лена посте́льа;
На посте́льа бледоли́ко ІАне,
И при не́го, това́ ма́шко дете́;
И при не́го, де́вет ста́ри о́аби.
Проговори́ Ма́рко, вре́ден юнак:
„Кажи́, ІАне. що да ти 'ари́жам?
Що́ ли те́бе, що́ ли на дете́-то?“
И ІАне му по́ти'о' гово́ри:
„Ме́не, Ма́рко, 'ари́змо не тре́бе.“
Па' си бжркна́ у сфи́лни дженове,
Та извади́ сос ша́ка жжлти́ци,
Та пресипа́ бледоли́ко ІАне,
И пресипа́ това̀ ма́шко дете́.
А на ба́би по́ти'о' гово́ри:

„Та́кум' Бо́га, де́вет ста́ри ба̀би!
Собере́те то́й жѫ́лти жѫлту́ци.“
Слушàли го де́вет ста́ри ба́би,
Та собра́'а то́й жѫ́лти жѫлту́ци,
Па' на ку́ма по́ти'о' гово́ри:
„Та́кум' Бо́га, ку́ме, господи́не,
И ви́ека, два мла́ди де́вера,
И ви́ека, кьи́тени сфàтове!
'Айде, сега́, ко́й от де́ка си сте́,
От де́ка сте́, до́ма да с' и́дете.
И ви́ека, два мла́ди де́вера,
Да вѫ́рнете гьи́здава девойкьа,
Вѫрне́те ia на ба́щини дво́ри, —
IАне роди́ това́ ма́шко дете́,“
Послуша́л го кум-о́, господи́н-о;
Слуша́ли го кьи́теии сфàтове, —
О'йдо́'а си на ра́вни дворове.
Слуша́'а го два мла́ди де́вера,
Повѫрнà'а гьи́здава девойкьа,
Вѫрна́ли ia. на ба́щини дво́ри.

400.

Краль Малетанъ иска да се ожени за сестра си Катѣлена а она нерачи. [1])

(отъ сѫщата.)

Зажени́ се Кра́льа Малетана,
'Сàде*) оди́ и сàде обиде́,
Та обиде́ седжмде́се' гра́да,
А па' села́, ни кра́й ни бро́й не́ма,
Па' неможе́ прили́ка да на́йде.
Та си не́ма на лице прили́ка.
Он си дойде́ до́ма, на дворове.
Прилѝка му сфо́ia ми́ла сестра́.
Он на сестра́ по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, сестро́, Кателе́но!

---

1) Срав. В. Карадж. т. II п. Н-ро Н-ро 27, 28, С. П. С. кн. XIV стр 313.
*) 'Саде-всѫдѣ.

'Са́де 'оди́х и са́де обидо́х,
Та отидо́' седжмде́се' гра̀да,
А па' села́, ни кра́й ни бро́й не́ма;
Ни́йде нѐма на лице прили́ка.
Ти́ си ме́не на лице прили́ка.
Мо́ш' ли, сестро́, ме́нека да зе́меш?"
Проговори́ сестра́ Кателе́на:
„Мо́га, бра́йно; о́ти да не мо́га?
ІА си ви́кни сто ле́пи дунгье́ри,
Та напра̀ви две́ цӂ́ркфи шаре́ни,
Що са́ ле́пи цӂ́ркфи за гледанье,
Ош' по́лепи цӂ́ркфи за венча́нье!"
Послушал іа Кра́льа Мальута́на, —
Та си ви́кнал сто́ ле́пи дунгье́ри,
Направи́л е две цӂ́ркфи ша́рени;
Що́ са́ ле́пи цӂ́ркфи за гледанье,
Ош' по́лепи цӂ́ркфи за венча́нье.
А на сестра́ по́ти'о' гово́ри:
„Мо́ш' ли, сестро́, ме́нека да зе́меш?"
Проговори́ Ка́та, Кателе́на:
„Мо́жем, бра́йно; о́ти да не мо́жем?
ІА си сфе́ди вода из Ви́тоша,
Преве́ди іа през бе́ла Боіана,
Дове́ди іа у Сфета-Софи́а,
Та напра́ви две чешми шаре́ни,
Що са́ ле́пи чешми са гледанье,
Ош' по́лепа вода за пие́нье."
Послуша́ а Кра́льа Мальута́на, —
Та изведе́ вода низ Витоша,
Преведе іа презъ бе́ла Боіана,
Доведе́ іа у Сфета Софи́а,
Та направи́ две чешми шаре́ни;
Що са́ ле́пи чешми за гледанье,
Ош' по́лепа вода за пианье,
Па' на сестра́ по́тио' гово́ри:
„Мо́ш' ли, сестро́, ме́нека да зе́меш?"
Проговори́ сестра́ Кателе́на:
„Мо́жем, бра́йно; о́ти да не мо́га? —
ІА накáньи три со́врп сфа́тове, —
Една совра́, ста́ри белобра́ди;
Дру́га совра́, под мустáк момчета́;

Трéкьа соврà, депá пеленчéта;
И *поирàшай* стáри белобрáди,
И заслýжи това рýйно вино;
И *поирàшай* под мустàк момчета,
И *поирàшай* децá пеленчèта:
„Било ли е брáт сестрá да зéме?
Тогá'й, брáйно, тéбека че зéмем.“
Послушá ìа крáльа Мальутáна,
Та наканьú три соври сфáтове, —
Еднá соврá, стáри белобрàди;
Другá соврá, под мустáк момчéта.
Трéкьа соврá, децá пеленчéта.
Натурà гьи у чéс'ни тжрпези.
Та заслужú товá рýйно вино,
Та заслужú нис чéс'ни тжрпéзи.
Па' *поирашà* стàри белобрáди:
„Тàком' Бóга, стáри белобрáди!
Било ли е брáт сестрá да земе?
Било ли е или не е било?“
Проговóра стáри белобáрди:
„Тàкум' Бóга, крáлю Мальутáне!
Ни е бúло ни па' че да бúде!“
Расплакá се крáльа Мальутáна,
Насмеá се Кáта Кателéна.
Рéдум слýжи по чéс'ни тжрпéзи,
Рéдум слýжи Крàльа Мальутáна.
Па' *поирашà* децá пеленчéта:
„Тáком' Бóга децà пеленчéта!
Било ли é брáт сестрá да зéме?
Било ли е или не е било?“
Проговóра' децá пеленчéта:
„Тàком' Бóга, крáльа Мальутáна!
И е било и пà' че да бúде!“
Насмеà се крàльа Мальутàна,
Расплакá се Кáта, Кателéна.
Рéдум слýжи Крáльа Мальутáна,
Рéдум слýжи товá рýйно вино,
Рéдум слýжи по чéс'ни тжрпèзи.
Па' *поирашà* под мустáк момчетá:
„Тáком Бóга, под мустàк момчетà:
Било ли е брáт сестрá да зéме?

Било ли е или не е било?“
Проговóра’ под мустáк момчетá:
„Тáком Бóга, Крáльа Мальутàна!
Ни е било брáт сестрà да зéме,
Ни е било ни на’ че да бúде!“
Расплакà се крàльа Мальутàна.
Насмеá се Кàта, Кателéна.
Настаá’а три соври сфáтове.
О’йдó’а си дóма, на дворове.
Та станá си крáльа Мальутàна,
Останà си Кáта Кателéна.

401.

Марко погубва тройца Арапи и отпуща три синджира робіе. [1])

(Отъ сжщата).

Пойдè Мáрко цжркфи на причéскье;
Он по’оди, любне му нарача:
„Тáком’ Бóга, Мáрко, пжрвно любне!
Да си зéмеш сáблъіа над зглабове;
Кога о’йш по рáвни друмове,
Ко’а слéзнеш у тéсни клисýри;
По клисýри ’сакоіако бúва.“
Та си о’йде Мáрко, врéден юнак,
Забоворú сáблъіа над зглабове.
Тжрчкум тжрчи Мáрково-то любне,
Сáблъіа му ý у скýт запретпáло,
Тжрчкум тжрчи и си вúком вúка:
„ІА стóй, постóй, Мáрко, пжрвно любне,
Да ти дáдем сáлбъіа над зглабове;
По клисýри ’сакоіако бúва!“
Недочý іа Мáрко, врéден юнак,
Нели дочý шáрца, добра кóньа,
Па’ Мáркути [2]) поти’о’ говóри:
„Лéле Мáрко, дá мóй чорбаджúо!

1) Виж. п. Н-ро 340 В. Качанов. п. Н-ро 126—129.
2) *Màркути, Маркоте;* оконч. *ти* е дат. пад., а *те*, винителенъ.

Не́що ми се гла́си зачуюе',
'Се́ прили́ча на тфо́е-то любне,
Тфо́е любне, мо́ia чорбаджи́кьа."
Застана́л е Ма́рко, вре́ден юнак,
Пристигна́ло Ма́рково-то любне,
Та му даде́ са́бліа над згла́бове.
Та си 'ойде́ Ма́рко. вре́ден юнак,
Та си о'йде́ нис те́сни клису́ри.
На среща му го́ра повехна́ла,
Повехна́ла го́ра иссжхна́ла.
Он на го́ра по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, го́ро повехна́ла
Що си то́лко ра̀но повехна́ла,
Повехна́ла ра́но, иссжхна́ла?
Дали те е сла̀на попа̀рила,
Или те е *сѐкьира* посе́кла,
Или те е 'довица мина́ла,
Та превѐла де́вет сирачета,
Кое, го́ло, кое, гологлаво,
Кое, бо́со, кое, распасано,
Кое, гла́дно, кое, вода же́дно?"
А го́ра му по̀ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, непозна̀т юначе!
Ни́то ме е сла́на попа́рила,
Ни́то ме е *сѐкьира* посекла,
Ни́то ме е 'до́вица мина́ла,
Та прове́ла де́вет сира́чета,
Коé, го́ло, коé, гологла́во,
Коé, бо́со, коé, распа́сано,
Коé, гла́дно, коé, вода же́дно;
Нел' мина'а три цжрна Ара́па,
Проведо́'а три синджи́ра ро́бье, —
Еди́н синджи́р, под веньо́к неве́сти,
Другьи синджи́р, пот нжрстен девойкьи
Тре́кьи синджи́р, под муста́к момчета;
Соз но́дзе ми корен *погазд'а*,
Соз гла́вье ми вжрше потроши́'а!"
А Ма́рко си у́ по́ти'о' гово́ри:
„Бли́зу ли са́, го́ро, дале́ку ли са́?"
А го́ра му по́ти'о' гово́ри:
„Ни са бли́зу, Ма̀рко, ни са̀ дале́к',

За сега́ са́ низ ре́ка Ситнѝца,
Пришли́ са́ чешма Дре́нница; —
Вода пиіат три цѫ́рни Ара́па,
А на ро́бье вода не дава́іа;
Ро́бье пища́' като люти зми́и!"
Като рече́ го́ра повехна́ла,
Ду́пна ко́ньа Ма́рко, вре́ден юнак,
Та си слезна́ низ ре́ка Ситница,
Та си 'ойде́ на чешма Дре́нница.
Там' затече́ три цѫ́рни Ауа̀па,
Де́ си пиіа студе́на води́ца,
А на ро́бье вода не дава́іа;
Ро́бье пища́', като люти зми́и.
Пристигна́ гьи Ма́рко, вре́ден юнак,
Пристигна́ гьи Ма̀рко, измина́ гьи.
Провикна́ се нис синджи́р дево́йкьа:
„Ле́ле Ма́рко, лѐле до́бѫр юнак:
Ти́ ли ме, Ма́рко, измину́еш?
Обуй чижма, та ми вода додай, —
Ве́че ми са ус̑та́ зафана́ли,
Ве́че ми е гърло загра'на́ло!"
Ма́рко си у̑ по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га гьи́здава девѝйкьо!
Казу́й, мори, от ко́іа си ро́да,
От ко́іа си пуста покра́йна?"
Провикна́ се нис синджи́р дево́йкьа:
„Лѐле Ма́рко, ле́ле ми́ли бра́йно!
Мо́ш' ли зна́іа, Ма́рко, памету́ваш,
Кога ми се Ту́рско ца́рст'о отмѐ,
Ту́рско отме́, Бу́гарско настана? —
'Си́ юнаци на война о'йдо́'а,
И ти́зе си мла́д войни́к отиде́;
Кога́ дойдѐ Ма́рко одоздо́ле
Та донесѐ седѫмдесе́, ра́ни,
Седѫмдесе́' ра̀ни, та и се́дѫм,
Мо́іа ма́кьа 'екьимджи́кьа бе́ше,
Та ти, Ма́рко, ра́ни леку́еше;
Мо́іа сестра́ бе́ли кѫ́рпи пе́ре,
И іа мале́на, води́ца ти дава́!
Проговори́ Ма́рко, вре́ден юнак:
„Ти́ ли ми сѝ, се́стро Кателе́но?"

— „Да́ ја сѫм ти, Ма́рко вре́ден јунак!“
Ара́пу се вѫ́рло не досфиде́,
Па' Ма́ркути по́ти'о' гово́ри:
„Вѫрвѝ, вѫрви́, лу́да будали́о;
Вѫрви́, вѫрвѝ, 'но́гу не зборе́вај,
И за тѐбе пра́з'на 'алка́ у́ма!“
Разлюти́ се Ма́рко, вре́ден јунак,
Та извади́ са́бљја над зглабове,
Развѫрте́ се на ле́во, на де́сно,
Та погуби́ при цѫ́рна Ара́па,
Та отпуши́ три синџи́ра ро́бје!
Па' на ро́бје по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га три синџи́ра ро́бје!
'Ајде сегà, ко́ј сте, от де́ка сте́,
От де́ка сте́, до́ма да с' у́диге;
А ти́зека, се́стро Кателе́но,
Да си у́деш на мо́и дворове!“
Послуша́ли го три синџи́ра ро́бје,—
О'ѝдо'а си до́ма, на дво́рове.
Слуша́ла го сестра́ Кателѐна,
Та е о'шла́ на не́гови дво́ри.
Он си о'ѝде́ цѫ́ркфи на приче́скье.
Кога́ о'ѝде́ ти́е че́сн'и цѫ́ркфи,
Ко́ња ше́та, у цѫ́ркфи не фла́за.
Согледа́ го ста́ра Еги́мена,
На' Ма́ркути по́ти'о' гово́ри:
„Тàком' Бо́га, непозна́т јуначе!
Нобѝ ко́ње, та си ко́ња ве́жи,
Та си фле́зни ти́е че́с'ни цѫ́ркфи!“
А Ма́рко му по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, ста́ра Еги́мено!
Погуби́л сѫм три цѫ́рна Ара́па,
Отпущи́л сѫм три синџи́ра ро́бје;
Дали сѫм си у гре́'ове влезна́л,
Или сѫм си 'но́гу 'а́ир здоби́л?“
Проговори́ ста́ра Еги́мена:
„Таком' Бо́га, непозна́т јуначе!
По́би ко̀ње, та си ко́ња ве́жи,
Та си фле́зни ти́е чѐс'ни цѫ́ркфи;
Това не си́ у грѐ'ове флезна́л,
Това си си́ 'но́гу 'а́ир здоби́л!“

Послушá го Мáрко, врéден юнак,
Побú кóпне, та си кóньа везá,
Та си флезнá тúе чéс'ни цѫ́ркфи.

402.

ІАнини братіа и Арапинъ войвода.

(Отъ сѫщата).

ІАна брàкьа на вода каràіа',
ІАпа нéче на вода да úде;
Со зóр са іа брáкьа откарáли,
Та си земá до двé мáльки стóвни,
Та си о'йде на студена вода,
Тáм' си найдé Арáпин войвóда,
Дéка сéди на студéн клáденец;
Та си земá ІАнушúца ІАна;
Одведé іа у Арáпа грáда;
Правú сфáдба мéсец и Недéля.
Чекá'а іа ІАнини-те брáкьа,
Чекá'а іа од вода да дóйде,
Чекá'а іа за *ручòк* да дóйде,
Нéма ІАна за ручóк да лóйде;
Чекà'а іа за плàдне да дóйде,
Нéма ІАна за плàдне да дóйде;
Чекà'а іа за вéчер да дóйе;
Нéма ІАна за вечер да дóйде.
Когà било рàно од зарàпа,
Ранúли сà до два мúла брàта,
Па' се чудà' брàкьа шó да чина',
Що да чина', дèка да іа тража?!
Продадó'іа ІАни тàнкьи дàри,
Та купú'а до двà врàни конье́;
Па' о'йдó'а брàкьа, па' тражú'а; —
Обидó'іа седжмдесé' грàда,
А па' селà, ни крàй ни брóй нéма;
Неможé'а ІАна да разберà'.
Разбрáли іа до два мùла брáта,
'Дé іа вóди Арàпин Войвóда.

Па' стана̀'а до два́ ми́ла бра́та,
И 'ойдо́'а у Ара́па гра́да.
Кога́ бе́ше низ ре́ка Ситница.
На сре́ща им две добри́ девойкьи.
На девойкьи пóти'о говóра:
„Бóг помàга', две добри́ девойкьи!
Де́ка се́ди Ара́пин войво́да,
Щóто вóди IАна Бугаркьи́на?"
Проговóра' гьиздави девóйкьи:
„Вжрве́те си, два мла́да юнака,
Вжрве́те си тӯва, на нагóре; —
Ара̀пу се двóри іако ли́чни. —
Пóрти му са́ с' чо́'а покриени.
А под двóри, сре́брени потпóри,
На потпóри, ви́дра оковани!"
О'йдо́'а си IАни́ни-те бра̀кьа,
О'йдо́'а си Ара̀пу на двóри.
Дочека́ гьи ни́йна ми́ла сестра́,
Дочека́ гьи Ара́пин войво́да,
Та седна́'а у чѐс'ни тжрпе́зи,
Започе́ли вино да си пиіа;
Ма́ло пи́іа и ма́ло руча́'іа,
Погуби́'іа Ара̀пин войво́да,
Та зема́'а си нѝйна сестра́ IАна,
О'йдо́'іа си до́ма, на дворове.

403.

Войникъ Гьуро и пжрва-та му любна, Мара Арбанашка. [1]

(отъ сжщата.)

Пойде́ Гьу́ро, на во́йска да и́де,
Оста́віа си Мàра Арбана́шка,
Армаса́на Мара, невенча́на.
'Ем по'оди Гьу́ро, леве́н Гьу́ро,
'Ем по'оди, 'ем ма́йце нара́ча:
„'Убаво ми, ма́ле, Ма́ра́ чувай, —

1) Вижь п. Н-ро 367 и забелезанитѣ тамъ Н-ра.

Заран да́вай дӣмска ба́ш ракьи́а,
А на пла́дне, презмо́рскьи стафи́ди;
А на ве́чер, вино от Види́на: —
Малено е, да се не расту́жи;
Глупаво е, да не ми побѐгне!“
'Итра била Ма́ра Арбана́шка,
'Итра била Мара и разу́мна; —
Влезна́ла е у ма́ла гради́на,
Та оскубе́ три стра̀ка ружи́ца,
Гюроти ја на ко́ньу да́ваше:
„Зе́ми, Гюро, три стра̀ка ружица.
Кога́ и́деш на ца̀реви дво́ри;
Са́ди ру́жа сре́д ца́реви дво́ри;
Че́сто ру́жа с' води́ца поли́вай,
Зара́н, ве́гер, студе́на води́ца,
А на пладне, вино от Видина.
До де́ ти е ру́жица весе́ла,
До тога́й че Ма́ра да те че́ка,
Че те че́ка, не че да т' се жѐни;
Кога̀ фа́не ру́жа да ти ве́хне,
Да ти ве́хне ру́жа, да ти са́хне,
И зеле́но ли́стице да па́да,
Тога̀'й Ма́ра не че да те че́ка!“
Послуша́ а̀ Гьу́ро, леве́н Гьу́ро,
Та си зема́ три стра́ка ружица.
Кога̀ о'йде́ на ца́реви дво́ри,
Сади́ ру́жа срет ца́реви двори.
Че́сто ру́жа с' води́ца поли́ва;
Зара́н, ве́чер, студена води́ца;
А на пла́дне' вино от Видина.
Би́ла му е ружица весе́ла,
Била му е де́вет го́дин' дена;
Настана́ло и ле́то десе́то.
Па' фана́ла ру́жа да му ве́хне,
Да му ве́хне ру́жа, да му са́хне,
И зеле́но ли́стице да 'па́да,
Фана́ Гьу́ро у'и́лен да 'о́ди,
'Ем у'и́лен Гьу́ро, 'ем угри́жен.
Догледа́ го да́ чести́та ца́ра,
Па' Гьу́роте ле́по *попрашу́е:*
„Та́ком' Бо́га, Гьу́ро, ца́рев войник!

Ти ми бе́ше на́й-весел у во́йска,
А сега́ си́ у'и́лен, угри́жен?“
Гьу́ро си му по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, да́ чести́та ца́ра!
Кога́ пойдо́х на война да до̀йдем,
Оставѝх си Ма́ра Арбанашка,
Армаса̀на Ма́ра, не венча́на.
Чека́ла ме Ма́ра де́вет го́дин';
Сега́ ве́че не че́ да ме че́ка;
Сега́ ми се пжрвно любне же́ни.
За това́ сжм у'и́лен, угри́жен!“
Проговори́ да́ чести́та ца́ра:
„Та́ком' Бо́га, бре мла́до войниче!
Що ми ме́не от да́вна не ка̀жеш? —
Іа си сле́зни нова *конъушница*,
Та избе́ри що е на́й-баш ко́ньа,
Що че о'и́де за де́н, за до пла́дне;
Та си 'о́ди до́ма, на Дворове,
Да зате́чеш Ма̀ра пжрвна любна!“
Послуша́ го Гьу́ро, левѐн Гьу́ро,
Та си влезна́ но́ва *конъушница:*
На' си избра́ що е на́й-баш ко́ньа,
Що че 'о́йде за де́нь за до пла̀дне.
Кога́ о'и́де́ Гьу́ро, леве́н Гьу́ро,
Кога̀ о'и́дѐ по ра́вни дру́мове,
На сре́ща му еди́н ста́ри ста̀рец,
'Де́ си ко́па ло́зье за Неде́льіа.
Гюро си го ле́по *попраши́е:*
„Та́ком' Бо́га, о́ной ста́ри де́до!
Защо́ ко́паш ло̀зье за Неде́льіа?
Да̀ль' от во́льіа или без невóльіа?“
Проговори́ о́ной ста̀ри ста̀рец:
„Та́ком Бо́га, непозна́н юначе!
Ни от во́льіа нити без невóльіа; —
И іа има́х си́на, като те́бе;
Та си о'и́де́ на ца́рева во́йска,
Остави́ си това́ пжрвно любне
Армаса́но, бо́гме, невенча́но.
Еве, стана́ де́вет го́дин' де́на,
Ка́ко че́ка това́ пжрвно любне,
Настана́ло и ле́то десе́то.

Сега́ му се пѫ́рвно любне же́ни, —
Напуни́'а кьи́тени сфа̀тове,
Напуни́'а, у ка́щи влезна́'а;
ІА' не мо́жем, от жа́льби, да се́дим,
ІА' не мо́жем с' очи́ да гьи гле́дам,
Та си ко́пам ло́зје за неде́льіа."
Та си слезна́ под ре́ка Ситница.
Та́м' си найде́ о́най ста́ра ба́ба,
'Де́ си пе́ре ри́за за неде́ля.
Проговори́ Гюро, леве́н Гюро:
„Та́ком' Бо́га, о́най ста́ра ба́ба!
Що́ си пе́реш ри́за за неде́льіа?
Даль' от во́льіа или без нево́льіа?"
Проговори́ о́най ста́ра ба́ба:
„Та́ком' Бо́га, непозна́н юначе!
Ни отъ во́льіа, нито без нево́льіа;—
И іа' има́х си́на, като те́бе;
Писа́'а го мла̀д войни́к, отидѐ;
Остави́ си това́ пѫ́рвно любне,
Пѫ́рвно любне, Ма́ра Арбана́шка,
Армаса́на Мара, не венчана.
Та го́ чека́ де́вет го́дин' вре́ме,
Настана́ло и ле́то десе́то.
Сега́ му се пѫ́рвно любне же́ни, —
Напуни́'а кьи́тени сфа́тове,
Напуни́'а у ка́щи влезна́'а.
ІА' немо́жем, от жа́льби, да се́дим,
А то не́ ли с' очи́ да гьи гле́дам?
За това́ си пе́рам ри́за за неде́льіа!"
Бутна̀ ко́ньа Гюро, леве́н Гюро,
Та си о'йде́ до́ма, на дворове.
Та̀м' затече́ кьитени сфатове,
Та си седна́ на кра́й при деца́-та.
Прийде Ма̀ра, ра̀ка целива̀ла.
А о́н и́ дал пѫ́рстен меньони́к-о.
Погледа̀ го Мара Арбанда̀шка;
На сфа̀тове по́-ти'о' гово́ри:
„Та̀ком' Бо́га кьитени сфатове,
И вѝека, куме, господи́не!
От де́ка сте, до́ма да с' и́дите;
Мѐне дойде́ сфо́е пѫ́рвно любне!"

Слушà'а ïа кьúтени сфатове,
Слушàл ѝ е кум-о́, господúн-о, —
От дéка са. дома си о йдо́'а,
Останàла Мара Арбанашка,
Останàла, — сфàдба си правúли
Правúли са, мéсец и недéльïа.

404.

Мома Шабанъ-Петриа во Царева войска.[1])

(Отъ сжщата).

Фермàн ми дойдé от Цàра,
От Цàра и от везúра, —
Кой úма сúна, кóй брàта,
'Сú-те на вóйска да úда'.
Сиромàх Бàнко, бабàйко,
Нéма си сúна ни брата,
Сàл си úма дéвет щéркьи,
Десéта, Шабан-Петрúа.
Он си по двóри 'óдеше,
По двóр 'óди, сóлзи рóни,
Согледà го Петрúа,
Та па' на башà говóри:
„*Тàте ле* мúли *тàтице!*
ІА мýчи, *тàте*, не плàчи!
ІА óйди нóва пазàра,
Кýпи ми, тàте, кýпи ми,
Кýпи ми кóньа дорúа,
Кýпи ми пýшка бойлúа,
Кýпи ми сàбльïа френгьúа,
Кýпи ми кожýх спа'úскьи,
Кýпи ми калпàк делúйскьи;
ІА' че си úдем на война
С' чичини-те момчетà.“
И башà си ïа послушàл; —
Та пойдé нóва пазàра,
Купú ý кóньа дорúа,
Купú ý пýшка бойлúа,
Купú ý сàбльïа френгьúа,
Купú ý кожýф спа'úйскьи,
Купú ý калпàк делúйскьи,
Купú ý чифте пищольïé.
Та си пойдó'а да идà'.
Дружúна ѝ оставú'а.
Бре гьиди Шабан-Петрúа,
Дупнàла е врàна кòньа,
Стигнàла гьи пот селó-ро,
Онú рекó'а: „бúргьиди,“
Она му речé: „дýргьиди.“
Та си о'йдó'а, о'йдо'а
На цàреви-те двóрове.
Седèли са màлу-фнóгу,
Màлу-фнóгу дéвет гóдин;
Настанà лéто десéто.
Немоглú да à познáïа',
Дека е добрà девóйкьа; —
Зарáн, вéчер, ѝóпь тимàри,
Лазарéчкьи[2]) отпевàла,
Немоглú да á познàïа'.
Когà било пред Велúгден,
На пýста-та Лазарица,

---

1) Виж. п. Н-ро 374 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

2) Споредъ казванието на пѣвачката сега не сжществували въ мѣстото имъ ни пѣсни ни обичаи Лазарски.

Влезнàла нóви а'ӂре,
Да тимàри врàна кóња.
Запоúала Лазарéчкьи
Запоúала, заплакàла:
„Мúли мóи дéвет сестрù!
Сéщате ли се за мéне?
Сегá нé ли е Велúгден!
Вжршéте ли ми кошýльіа?
Плéтете ли ми чорáпи?“
Нечýл іа е честúт цáріи,
Дочýла іа цáру мáкьа;
Па' на цáра си говóри:
„Сúну ле, цáру манéчок,
Манéчок, сúну, та 'ýлаф!
Имаш девóйкьа у вóйска,
Ама не мóж' да á познáеш.“
Цар си на макьа говóри:
„Мáле ле, мúла майчице!
Какфó ли че á познáем?“
Макьа на цара говори:
„Сúну ле, цару манéчок;
Одвéди вóйска ливáдіе;
Тáм девóйкьа че познáеш;—
Дéка легà' бàш юнаци,
Тáм' трéва че е весèла;
Дéка лéгне бàш девóйкьа,
Су'а трéва, — че иссӂхне.“
Брé гьиди шабáн-Петрúа,
Брé гьиди сжр'це юначко!—
Стоúала, та гьи слушáла.
Па' си о'йдó'а ливàдіе,
Належá'а и заспá'а.
Брé гьиди шабáн-Петрúа!
На дéвет места легнáла,
На десéто осавнáла.
Не моглú да á познáіа',
Дéка е добрà девóйкьа.
Па' си о'йдó'а, о'йдó'а
На цáреви-те двóрове.
Цар си на мáкьа говóри:
„Мале ле, мúла майчице!
Нéмам девóйкьа у вóйска.“
А мáкьа си му говóри;
„Сúну ле, цару манéчок,
Манéчок, сúну, та 'ýлаф?
Имаш девóйкьа у вóйска,
А немóж' да á познаеш.
Одвéди вóйска на пазáр;
Щóто ми сá баш юнаци,
Че влезна' у нóва пазара,
'Сú кафалé че накупá',
Че пакупа', че засфирá';
Щóто ми é баш девóйкьа,
Не че купи пúсен кафáл,
Нел' че кýпи огледáло,
Да оглéда бéло лице.“
Брè гьиди шабан-Петрúа,
Бре гьиди сжр'це юначко!
Стоúала, та гьи слушала.
Та си о'йдó'а на пазар,
Нáй-напрет кóња разигрá,
Най-напред влезнá чаршúа,
Най-напрет кафал купúла,
Купúла и засфирúла.
Купúла и огледàло,
Огледала бéло лице;
Пá' немоглú да á познаіа,
Дèка е добрá девóйкьа.
Па' си 'ойдó'а, 'ойдó'а
На цареви-те двóрове,
Царче на màкьа говóри:
„Мале ле, мúла майчице!
Нéмам девóйкьа у вóйскьа.“
А мáкьа си му говóри:
„Сúну ле, цару манéчок!
Имаш девóйкьа у вóйска,
Аль' немóж' да á познаеш.
Одвéди вóйска градúна;
Щòто ми са баш юнаци,
Не че кьúтка да набéре';
Щóто ми е баш девóйкьа,
Онá кьúтка кье набéре!“

И цàрче си ѝ послушáл,—
Одведé вóйска в' градúна.
Бре́ гьиди шабáн Петрúа,
Не хтѐ кьúтка да наберé.
Не моглú да à познаіа'
Дéка е добрá девóйкьа.
Па' си 'ойдо́'а на двóри.
Цар си на мáкьа говóри:
„Мале ле, мúла майчице!
Нéмам девóйкьа у вóйска.“
А макьа си му говори!
„Сúну ле, цару манéчок,
Манéчок сúну, та'ýлаф!
Имаш девóйкьа у вóйска,
Аль' не мóж' да á познàеш.
Одвéди вóйскьа на бáньа;
Щóто ми сà бáш юнаци,
Че влеза' да се баньа';
Щóто ми é баш девóйкьа,
Онá не чѐ да се обаньа,
Она че пóсле да чéка.“

Брéгьиди шабан Петрúа,
Брéгьиди сжр'це юначко!
Стоіала, та гьи слушала.
Когá 'ойдо́'а на бáньа,
Нáйнапрет кóньа разигрá,
Найнапред влезнá у баньа,
Найнапрет се избаньала.
Немоглú да á познаіа,
Дéка е добра девóйкьа.
Та ойдо́'а, ойдо́'а
У царевите двóрове.
Цар си на макьа говóри:
„Малé ле, мúла майчице!
Нéмам девóйкьа у вóйска.“
Мáкьа на цара говóри:
„Сúну ле, цàру манéчок,
Манéчок сúну, та 'ýлаф!
Имаш девóйкьа у вóйска,
Аль' не мóж' да á познаеш!“
. . . . . .
(Не довършена[1]). . . .)

405.

Никола, сестра му Елена и синъ ѝ Илиа. — сестрино братолюбие и самоотвжржение за брата си.[2])

(Отъ сжщата).

„Никóла, море Никóла!“
Никóла цфúли по гóра.
Нúкой Никóла не дочý.
Дочý го сестрá Елéна,
Та па' Никóлу говóри:
„Брàйно Никóла, Никóла!
Зашó ми цфúлиш по гóра?“
А Никóла ю говóри:
Сестрó Елéно, Елéно!
„Какфó, сестро, да не цфилим?
Тýнье ме бедá обедú; —
Погьинало Ничàрче
Под Боіана, под Витóша,
Пот Стоіанови егрéци,
Искáа' главá за глава,
А іа нéмам глава да дадéм!“
А Елéна му говóри:
„Іа мучи, брайно, не пфúли?
Іа' úмам дéвет сúнове,
Десéто-то, Илúа,

1) Пѣвачката каза ми че имало още *'нощ* стихове додѣто да се довърши пѣсень-та, за жалость обаче, *забоворила ги*, та неможе да я искара до край.

2) Срав. п. Н-ро 295 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

Илúа, мла́до коза́рче.
Не́го ни люгье незнаіа',
Незнаіа', не познаваіа',
Не́го за глава че дадéм!“
Кóга било до вечéра,
'Сúте гьи мáкьа собрáла,
Собрала гьи на вечéра:
Собрала и прегледáла,
Илúу се нагледала,
Па' на Илúа говóри:
„Сúну Илúо, Илúо!
Вечéрай, сùну, та лéгай;
Од зáран рáно че рáниш, —
Укьа те кáни на свáдба,
На ýйна дéвер да úдеш!“
Илúа си ý говóри:
„Мáле ле, мùла мáйчице!
IA' с' úмам девет братéта,
'Сú-те пóстари од мéне,
IA' сжм си, мáле, десéто,
Десéто, мáле, наймлàдо;
Защó іа дéвер да úдем?“
Макьа Илúу говóри:
„Сúну Илúо, Илúо!
Тú ми сú, сúну, наймладо,
Тéбе те ýйкьа обúча:“
Илúа се зарадувà,
Та ма'на да нé вечéра;
Па' си е легнáл Илúа.
Кога́ било од зарáна,
Па' *застровіали* Илúа, —
Макьа му тражи премiéна,
И нат премiéна умúра,
Илúа си ю *прàшаше:*
„Мале ле, мúла майчице!
Защó, мале, преумúраш?“
Макьа Илúу говóри:
„Сúну Илúс, Илúо!
Макьа од мúлос' умúра,
Защó че úдеш млад девер!“
Башá му кóньа справ̀іаше,
Кóньа си справ̀іа, умúра.
Согледáл го е Илú'а,
Та па' си баща *прàшаше:*
„*Тàте* ле, мúли, *тàтенце!*
Защó, *тàте,* премúраш?“
Баща Илúу говóри:
„Сúну Илúа, Илúа!
Баща од мùлос' умúра,
Защó че úдеш млад девер!“
Сестрù му чамбáз решé'а,
Чамбаз му решá' и плачá'!
А Илúа си гьи *прàшаше:*
„Тàком' Бóга, дéвет сестрú!
Защó си, сестрú, плáчете?“
А сестрú си му говорá':
„Брáйно Илúа, Илúа!
Товá од мúлос' плáчеме,
Защó че úдеш млад девер!“
Снá'и погáчи месé'а,
Погачи месá' и плача'.
Согледал гьи е Илúа,
На дéвет снà'и говóри:
„Таком Бóга, дéвет сна'и!
Защó си, мóре' плачете?“
До дéвет сна'и говóра':
„Илúо, младо дéверче!
Товá од мúлос' плачеме,
Защó че úдеш млад девер!“
Та си е пошéл Илúа.
Илúу баща нарáча:
„Сúну Илúо, Илúо!
Кога о'йдеш ýйкьини ти,
Уйкьини-ти рáвни двóри,
Че си вúдиш стрèде двóри,
Срéде двóри іасен огьúн;
Ти *нèмой* да се уплáшиш!“
Па' си е о'шéл Илúа
Уйкьини си рáвни двóри.
Щó да види? Що да чý? —
Срéде двóрье іасен огьúн;
Окол' огьúн, клéти Тýрци!

Ка' са́ виде́ли Или́а,
У ра́це го дофана́ли,
Отсеко́'а ру́са глава̀,
Па' го у огьи́и фжрли́'а.
Или́а ви́ка що мо́же:

„*Та̀те* ле, ми́ли *та̀тенце!*
Та̀те ле, про́клет да ми си!
Оти ми пра́во не каза́?
Оти ме, *тате* излага́?“

406.

Будинскьи Краль, Кралица и Ружица девойкьа. [1])

(отъ сѫщата.)

Кра́ль, Крали́ца добро́ вино пиа'
Кралю слу́жи младо 'азната́рче.
А Крали́ца, Ружи́ца девойкьа,
Кра́ль Крали́ци но́ти'о' гово́ри;
„Та́ком' Бо́га, Крали́це Буди́нско!
Еве, стана́ де́вет го́дин' де́на,
Ка' служиме на́ши добри́ слугьи́,
Ка' не сме си слугьи промењьи́ли.
Ха́йде сега слугьи́ да ме́ньиме; —
Те́бе да е мла̀до 'азната́рче,
Ме́не да е ружи́ца девойкьа.“
Ружи́ца се под муста́к усми'на,
Крали́ци се вѫ́рло недосфиде́;
Кога́ ма'на́ ша́ком през обра̀за
И две́ и́ са́ очи́ *излѐтели,*
Та *лѐтели* бли́зу, на дале́ку,
Бли́зу, дале́к' три́ кона́ка ме́сто;
Бе́ли зѫ́би у ску́т попадна́ли,
Тога̀й викна́ Ружи́ца девойкьа;
„Леле́ Бо́же, леле́ Ми́ли Бо́же!
Зло́ сос очи́, *камо* ли без очи́!
Ко́й кье ме́не кьора́ва да чу́ва?
Ко́й че ме́не кьора́ва да 'ра́ньи?
Ко́й че ме́не по Будим да 'о́ди?
Ко̀й че ме́не чо́'а да си кро́и?
Ко́й че ме́не 'а́зна да си бро́й?
Ко́й че ме́не момче́-то да гледа?“

---

1) Срав. Бр. Милад. п. N-о 197.

Тога́'й викна́ Крали́ца Будѝмска:
„Му́чи, му́чи, Ружи́це девóйкьо!
IА' чем те́бе тима́р 'ариза́ти,
'Ариза́ти соз Буди́ма гра́да.
У Буди́ма, чо́'а некроéна;
У Буди́ма, 'а́зна неброéна;
У Буди́ма, Буди́мскьи момчета!
Чо'ада́ре чо́'а че ти кроіа,
'Азната́ре 'азна че ти брогъ',
А дру́шкьи ти момче́ че ти гле́да.“
Тога́'й рече́ Ружи́цъ девóйкьа:
„Леле́ Бóже, леле́ ми́ли Бòже!
Опусте́ла чо́'а некроéна,
Кога́ не́мам очи́ да а́ кро́им:
Опусте́ла 'азна неброéна,
Кога́ не́мам очи́, да а́ бро́им;
Опусте́ли Буди́мскьи момчета́,
Кога́ не́мам очи́, да гьи гле́дам!“

407.

Боленъ Дойчинъ и сестра му IАнушица. [1])

(отъ сжащата.)

Бóлен Дойчи́н у гóра зеле́на.
Бóлен Дойчи́н, та фнóгу невóлен!
На не́го са седжмдесе́' ра́ни.
Седжмдесе́' ра́ни та и се́джм.
А при не́го ни́йде ни́що не́ма.
Са́де една́ сестра́, IАнуши́ца.
И она́ се цадове набра́ла; —
Чембе́р де́ре, ра́ни повезу́е:
Божу́р трие, ра́ни посипу́е.
Дойчи́ну се вжрло досади́ло:
Па на сестра́ по́ти'о гово́ри:
„Ми́ла сестро́, IАнуши́це, IАно!
Припи́ ми се од Ибер води́ца:

1) Виж. п. Н-ро 454 Бр. Мил. п. Н-ро Н-ро 19. 261.

Мо́ш' ли, сестро́, Ибер да погóдиш,
Да донесе́ш од Ибер водѝца?
Проговори́ ІАнуши́ца ІАна:
„Мо́га, бра́йно; óти да не мо́га.
От ту́ва чем Ибер да погóдим
Ама от тàд', ша́тора не мо́га!"
Дойчѝи сестрѝ пóти'о' говóри:
„Леле сестро́, ІАнушѝце ІАно!
Ако не́мош' ша́тор да погóдиш,
ІА разве́жи мо́и люти ра́ни,
Разве́жи гьи, та гьи раскжрва́ви,
Да потеча́' кжрви и *гдйове:*
Тѝ нато́чи кжрви у руме́нче,
Па' си о́'йди на Ибер, на вода;
Ка́де мѝнеш, сестро́, 'сè беле́жи,
Се беле́жи джрвье и кàменье,
Егà би си Ибер погодѝла."
Послуша́ го сестра́ ІАнушица,
Та развеза́ тѝе люти рàни,
Развеза гьи, та гьи раскжрвави!
Потеко́'а кжрви и *гдйове:*
Наточѝ гьи сестра у руме́нче,
Та си 'ойдé на Ибер, на вода.
Каде мина́ сестрà, 'сé бележи,
'Сé бележѝ джрвье и каменье.
Дойчѝину се вжрло досадѝло.
Дойчи́н се е на Бо́га помолѝл:
„Леле́ Бо́же, леле́ мѝли Бо́же!
Ве́че ми сè, Бо́же, досадѝло
От сестрино ле́ко постила́нье.
От се́стрино ле́ко покрива́нье.
От сестрино вода́ дода́ванье!
Да́й ми, Бо́же, роса без облаци,
Да одмѝеш джрвье и каменье,
Да немо́же сестрà да погóди.
Да неможе ша́тор да погóди!"
Бо́гу се е вжрло нажали́ло,
Та му дадé роса без обла́ци,
Та си одми́ джрвье и ка́менье:
Та неможе́ ІАна да погóди,
Да́ си о́'йде до́ма, на дворове,

Надвéла се над Ибер клáденец,
Надвéла се, вода да налıае;
Тýку чýе, дека гарвáн грáчи,
Гарвàн грáчи, та си вýка мáми:
„Ела вýче, éла, *единàче;*
Ти да їадеш ІАнушúца, ІАна.
ІА че пúем Дойчúнови кѫрви!“

408.

Мома Гроздена войвода и братъ ѝ Дàміанъ.

(Отъ сѫщата).

„Грогдéно, мóме Гроздéно!“
Бúла Гроздéна войвóда
На седѫмдесé' дружúна,
На седѫмдесé' и сéдѫм.
Водú гьи момá Гроздéна
До óсѫм — дéвет гóдини.
До 'дé гьи момá поводú,
Барем гьи лыéпо пораньú, —
Софúйскьи бéли погáчи,
Грá'орскьи гáсти мéдове,
Видинско вино цѫрвено,
Загóрска люта ракьúа,
Витóшньи вàкли овнóве.
Та се оженú Гроздèна,
Оставú брáта Дамiана,
Да им е млáда войвóда.
Водú гьи Даміан, водú гьи
До двé ми, до три гóдини;
Нúщо здобúф не здобú'а;
Що здобú'а, загубú'а,
Тýрци си тýрскьи думà'іа,
Дамiана млáдо да губá'.
Даміан тýрскьи не одбúра.
Кѫрсто ми млáдо 'айдýче,
Оно тýрскьи одбирáло,
Одбирáло, надýмáмо;
Оно Даміану казýе:
„Даміане, вéрен другáре!
Море, отпрáшай 'абáре
До мúла сестрá, Гроздéна;
Ка' мóже, сестрá да дóйде, —
Тýрци си тýрскьи думàіа,
Млáдо че да те погубà'.“
И Даміан си го послушá,
Та си отпрáща 'абáре
До мúла сестрá, Гроздéна:
„Сестро Гроздéно, Гроздено!
Ка' мóжеш, сестро, да дóйдеш,
Ако úскаш брàт да úмаш;
Сегá код мéне да дóйдеш, —
Вѫздумýе се дружúна,
Млáдо че да ме погубà'!“
Гроздéна 'абàр отпрáща
До мúла брáта Даміана:
„Брáйно Даміне, Даміане!
Немóжем, брáйно, да дóйдем, —
Тéшка е кáпца на мéне,
Мáшко ми детé на ráце,
З' другóто сѫм трýдна, дебéла!“
Па' Даміан си 'абáр отпрáща
До мúла сестрá Гроздéна:
„Сестро Гроздéно, Гроздéно!
Ка' мóжеш, сестро, да дóйдеш,
Ако úскаш брáт да úмаш, —

Дружи́на се вѫздуму́е,
Че да ме мла́до погу́бе!“
Гроздéна го послушáла, —
Омѝла се, оплéла се;
Влезнáла ’лáдни земни́ци,
Отфори́ла ша́рен кофчéг,
Та се ’у́баво премењи́ла,
’Сé у сегмéнска премéна.
Согледá á сфекѫ́рва,
Па’ на Гроздéна говóри:
„Снá’о Гроздéно, Гроздéно!
Не чу́дим ти се, Гроздéно,
’Дé найдé тáа премéна,
Нéло се чу́дим, Гроздéно,
’Дé чувá тáа премéна,
Кри́шом от сфекѫ́рва ти;
Та да сфекѫ́рва не ви́ди!“
Сфекóр Гроздéни, говóри:
„Снá’о Гроздéно, Гроздéно,
Гьи́ди ’айдучко колéно!
Когá те баша тáкмеше,
Он си те ’нóгу фàлеше:
Мóіа Гроздéна, юначка, —
Лице-то ú е девоіачко,
Сжр’це-то ú бáш юнáчко!
А ти́зека си, Гроздéно!
Била ’айду́чко колéно!“

Гроздéна ни́що не речé,
Нел’ бѫркнá сфи́лни джепове,
Та извади́ влáшко ноже,
Та сфекóр си погу́би́ла.
Па’ си е о’шлá Гроздéна,
Каде е момá ’оди́ла,
Каде е кáмен метáла,
Каде е гайтáн мéтàла.
Когá е о’шлá през гóри,
Засфири́ла е ’айду́чкьи.
Ка сá á чули́ дружи́на,
Па’ сá ю сельáм предáли.
Ка’ си е о’шлá Гроздéна,
Па’ на дружи́на говóри:
„Тáко ви Бóга, дружи́но,
Собере́те кьемерié-те,
Да разделиме печáлба.“
Послушáли à дружи́на,
Собрáли ю кьемерié-те.
Раздели́ла гьи Гроздéна,
Кóму двá-дела, кому трú,
На Гроздéна до три дéла.
Та си станáла Гроздéна,
Забрáла брáта Даміана,
Та си о’йдó’а, о’йдó’а
На ти́е рáвни дворове.

409.

Марка пиіанъ, вѫрзанъ и уковань отъ Турци IЕничери, отпуща го майка му.

(Отъ сѫщата).

Мáрко пи́е вино у гори́ца,
Та го пие с’ Ту́рци Иничари.
Слу́га им е Пéтар, мàда слу́га.
Опоú’а Маркоти юнака.
Та е легнáл Мáрко, та е заспàл.
Ту́рци са го люто извезáли,

Извезáли, люто уковàли, —
На гжрло му, два дрóбна синджùра;
На рáце му, двóи букагьúи.
На нозе му, трóи белегьúи.
Когá се е Марко собудúл,
Щó да вúди Марко, щó да чýе? —
Тýрци са го люто извезàли,
Извезáли люто уковáли!
Та се Мáрко рéдом прегледýе,
Та се Марко Грýйом усмиюе.
Согледà го Тýрче IАничарче,
Та Маркоти пó-ти'о' говóри:
„Щó се, Марко. рéдом прегледýеш?
Щó се, Марко Грýйом усмиюеш?
Даль' се смéеш на нáше ковàнье,
Иль' се смéеш на тфóе пиáнст'о?"
Марко си му пó-ти'о' говóри:
„Тàком' Бóга Тýрче IАничарче!
Не смéем се на вáше ковàнье, —
Що сте моглú, товá сте сковáли;
Нел' се смéем на мóе пиáнст'о!
Ама úскам мóлба да се мóлим:
Пущéте ми туку дéсна рàка,
Да извáдим тóй жóлта дивúта,
Да испúшем таа бéла кнúга,
Да á прáтим на мóіа-та мáкьа;
Да се мáкьа на сúна не нáда,
Да се 'рáни какфó сама мóже!"
Измамù го Марко врéден юнак, —
Послушá го Тýрче IАничарче,
Та му пущù *тýку* дéсна ржка
И му дадé тóй шóлта дивùта.
Та испúсá таа бéла кнúга,
Бèла кнúга, али цжрно пùсмо:
„Какфó мóжеш, мòіа стáра мáле,
Какфó мóжеш, код мéне да дóйдеш, —
Тýрци са ме люто уковáли,
Уковáли, люто увезáли;
Далéк' че ме Тýрци откарàіа':
Егá мóжеш да ме куртулúшеш!"
Ка' написá тàа бáла кнúга,

Па' á дадé на пѝле соколéво;
Па' говóри на пи́ле соколéво:
„Нóси, пи́ле, тàа бéла кни́га.
Да не *летѝш*, та какфó се *летѝ*,
Да си летиш като бу́ен вéтар;
Да не пи́щиш, какфó заман пи́щиш,
Нéл' да пи́щиш като люта змúа;
Да си о'йдеш на мóи двóрове,
Да однесéш тàа бéла кни́га,
Да á дадéш на мóіа-та мáкьа!"
Послушà го пи́ле соколéнце, —
Одлетé си по рáвни дру́мове,
Та си летú като бу́ен вéтер,
И си пищú като люта змúа.
Та си о'йдé на Мáркови двóри,
Та растресé ти́е дробни пéріа.
Си истресé тáа бóла кни́га.
Земáла á Маркова-та макьа.
Прегледá á макьа, прочетé á.
Дури макьа кни́га прегледáла,
Прегледáла кни́га, пречитèла,
И добрú си е коньé справи́ла.
Та си о'йдé по рáвни дру́мове,
Та си о'йде у гóра зелéна.
Нéщо ми се магла замагли́ла.
Проговорú Ту́рче ІАничарче:
„Що ми се е магла замагли́ла?
Из магла-та сúтна роса пáда?
Из роса-та сúлен огьúн блѫ́ска?"
Проговорú Пéтар, млáда слуга,
Пéтар слуга, Маркови душмáнин:
„Тáком' Бóга, Турче ІАничарче!
Що ми се е магла замагли́ла,
Товá ми е Маркова-та макьа;
Тáа' си кáра Маркови те коньé.
Що е магла, — низ устá им душа;
Що е роса, — низ очú им сóлзи;
Що е огьúн, — от копúта блѫ́ска!"
Дури товá Пéтар да издýма,
Пéтар слуга, Маркови душмáнин,
Пристигнáла Маркова-та макьа.

Иссекла́ е то́й сѝтни синджирье,
И Маркоте шамàр ударúла,
Та Маркоти по́-ти'о' говóри:
„Тúзе, Марко, тúзе аджамúа,
Тú ли мóжеш облози да нóсиш?„
Иссéкла е тóй дрóбни синджирье,
Одвéла си Маркоте юнака,
Одвéла го на рáвни дворове.

410.

Дели-Магделена и Марко. [1]

(Отъ сжщата).

„Дели-Мáгдо, дели-Магделѐно!"
Прóси Màрко дели-Магделéна.
Он ìа прòси, онá се понóси.
Па' ю пратú Марко огледàло,
Огледало, Марко, за 'ильìадо.
Он го пратú, она *шѐга* бúе,
Шéга бúе, зад врата го фжрльа,
И ю пратú Марко рóсна кьúтка.
Он ю пратú, она шéга бúе,
Шега бúе, зад врàта ѝа фжрльа.
И ю пратú пжрстен бурмаллиìа,
Он го пратú, она *шѐга* бúе,
Шѐга бúе, зад вратá го фжрльа.
Па' си Мáри па вéра не 'вáта,
Когá било у сфетà Недéльìа,
Каньú Мáрко сто лéпи сфáтове.
Па' си о'йдé Магдéпи на двóри.
Согледà гьи дели-Магделéна,
Согледá гьи от висóкьи чардáк,
'Дé си úде Мáрко со сфáтове.
Па' на Мáкьа пóти'о' говóри:
„Лелé, màле, лелé, мúла мáле!
Ете, úде Мáрко со сфáтове;
ІА че лéгнем, мáле, да преумрéм,
Ти ме пóкри с' товá бéло платнó,

1) Вижъ п. Н-ро 517 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра и още В. Кар. 2 П п. Н-ро 7.

Запáли ми сфéщи да ми горá';
По двóр 'óди, та ме жáлно плáчи!"
А màкьа ю пóти'о' говóри:
„Лелé щéрко, делù-Магделéно!
Ете, úде Мáрко со сфатове;
Кóй че срéсне кьúтени сфáтове?
Кóй че кúму рáка да целúва?
Кóй ли кúму кóй ли на старóйкьа?
Кóй Мáркути кòньа да прифáне?"
Слушàла á Магделéна мáкьа, —
Преумрéла делú-Магделéна,
Покрúла á нóйна стàра мáкьа.
Покрúла á с' товá бéло платнó,
Запалú у́ сфéщи, да у горá';
На' си о'йдé мáкьа на двóрове,
Та Магдéна жáлно, тáжно плáчи:
„Лелé, щéрко делú-Магделéно!
Ете, дойдé Мáрко со сфáтове;
Кóй че срèсне кьúтени сфáтове?
Кóй че кúму рáка да целúва?
Кóй ли кúму, кóй ли на старóйкьа?
Кóй Мáркути кóньа че прифáне?
Погледá á Màрко, дóбжр юнак.
Та на кúма пóти'о' говóри:
„Прóсти, кúме, прóсти, господúне,
И ми прáти двá млáда девера,
Да си ó'йда у гóра зелéна,
Да донеса' вода леденúца,
Да сúпиме Мáгди у пазý'а;
Егá би се Мáгда собудúла,
Собудúла Мáгда, соживúла!"
Та му простú Кум-ó, благос'овú
И му пущú два млáда дéвера,
Та 'ойдó'а у гóра зелèна,
Донесó'а вода леденúца;
Та сипá'а Мáгди у пазу'а.
Бáре Мáгда ни с' нога ни с' рáка,
Баре Мáгда ни 'абáра нéма.
Проговорú Мáрко, врéден юнак:
„ІА ми прóсти, кúме, благос'овú
И ми пúши двá млáда дéвера,

Да си о'йдем у го́ра зеле́на,
Да фàнеме змúа треогла́ва,
Да ту́риме Ма́гди у пазу'а;
Ега́ би се Мàгда собуди́ла,
Собуди́ла Ма́гда, сожи́вила!"
Та му прости кум-о́, благос'ови
И му пущи́ два́ мла́да де́вера.
О'йдо́'а си у го́ра зеле́ва,
Та фана́'а змúа треогла́ва,
Па' тури́'а Ма́гди у пазу'а.
Ба́ре Ма́гда ни с' нога ни с' ра́ка,
Ба́ре Ма́гда ни 'абара не́ма.
Проговори́ Марко, вре́ден юнак:
„IA ми про́сти, ку́ме, благос'ови́,
Да си бѫ́ркнем Магди у па́зу'а;
Ега́ би се Магда собуди́ла,
Собуди́ла Магда сожи́вила!"
И му прости́ кум-о́, благос'ови́,
Та си бѫ́ркна Магда у пазу'а.
Баре Магда ни с' нога ни с' рàка,
Ба́ре Магда ни 'абàра не́ма.
О'йдо́'а си кьи́тени сфа́тове,
И си о'йде́ Марко со сфа́тове.
Остана́ла дели́-Магделе́на.
Ма́кьа си ѝ ле́по *попрашу́е:*
„Леле́, ще́рко, дели́-Магделе́но!
Ка́ко траіа вода леденúца?
Какфо́ траіа змúа треоглàва?
Какфо́ траіа Ма́ркоте де́сна ра́ка?"
Магдделе́на но́ти'о' говòрви:
„Леле́, màле леле́, мúла màле,
Ле́сно траіах вода леденúца,
Лèсно траіах змúа треогла́ва;
Кога́ бѫркна́ Марко с' де́сна рàка,
За ма́лу се, ма́ле, не насмеіах!"

411.

Тѫнка Стана и царь.

(отъ сѫщата.)

Израстé ми зелéн іафор,
Дýльберо! [1])
Срет Стàнини рáвни двóри.
Чýло се е дур' до цáра.
Цáр си пратил два улáка:
„Скóро, бѫрже, два улáка,
Два улáка два юнака!
Да о'йдите Стàни на двóр;
Отсечéте зелéн іафор,
Направéте цáру сфúркьи,
Цáру сфúркьи и кафалыé;
Засфирéте, *затржбѐте,*
Ис кафалыé изговáрай:
„Кóіа момá любне нéма,
Д' úде Цару любовница,
Врáну кóньу стопаница."
Слушàли го двá улáка,
Двá улáка, два юнака, —
Та о'йдó'а Стáни на двóр,
Отсекó'а зелéк іафор.
Направú'а Цáру сфúркьи,
Цару сфúркьи и кафалыé,
Засфирù'а *затржбú'а;*
Ис кафалыé изговáра':
„Кóіа момá любне нéма,
Д' úде Цáру любóвница,
Врáну кóньу стопáница."
Дочýла гьи Станúна-та,
Станúна-та стáра мáкьа,
Та па' си им говóреше:
„Два улáка, два юнака!
Мóіа Стáна любне нéма;
Она мóже Цáру д' úде,
Цáру д' úде любóвница,
Врáну кóньу стопáница."
Дочýла іа тáнка Стáна,
Та на мáкьа говóреше:
„Мýчи, мáле, онемéла,
Онемéла, ослепéла!
За Стáна ли любне нéма?—
Стáна има три любнéта, —
Еднó-то е у Софúа,
Дрýго-то е у Каменúк,
Трéто-то е у селóто.
Щóто ми е у Софúа,
Софúа го обедúла,
Обедúла, обесúла;
Щóто ми е у Каменúк,
Кáменьа го потрупáли;
Щóто ми е у селó-то,
Дáй му, Бóже, днú, гóдини,
С' нéго да се чердосаме!"
Елà, вéро, пýста клéтфо! —
Та се сфкршú пýста клéтфа,
Що ю бéше у Софúа,
Софùа го обедúла,
Обедúла, обесúла;
Що ю бéше у Каменúк,
Каменье го потрупáли;
Що ю бéше у селó-то,
Дáл му Господ днú гóдини,
Сос нèго се чердосáли.

---

1) *Дульберо* се повтаря слѣдъ всекой стихъ.

412.

Петре банъ и Мара Латинка.

(Отъ сжщата).

Пе́тре ба́н ми вино пи́е;
Слуга му, Ма́ра Лати́нка,
Не́му до де́сно колено,
Та му Лати́нскьи ду́маше:
„Пе́тре ба́нье, Вла́шкьи кра́ле!
Кога̀ си по́йдеш на до́ле,
На тфо́ето пу́сто село́,
И ме́не 'абе́р да сто́риш;
И ia' сос те́бе че и́дем.“
Пе́тре ба́н ю гово́реше:
„Ма́ро Лати́но, Лати́но,
Ви́диш ли та́а пла́нина!
Зад не́а и́ма и дру́га.
Та́мо си и́мам, Ма́ро ле,
Та́м' и́мам де́вет чифлѝци;
Та̀м' извор вода изви́ра;
На 'си́-те де́вет, но любне.
Що-то ми е нѫ́рвно любне,
Слѫнцето е надгреа́ло,
Месе́ц-о е наделѝло,
Дро́бни дзве́зди надигра́ло!“

413.

Марко и шарца конья.

(отъ сжщата.)

Ма́рко ко́ве ко́ньа у За́града; [1])
Са́м го ко́ве, са́м копи́то дѫ́ржи;
Кьита́та му грива обнизу́е
'Се со зо́ли и з' бе́ли грошове;
Сребро пло́чи, а от злато кли́нци.
Ко́нь Ма́ркоти по́ти'о' гово́ри:
„Леле́, Марко, да́ мо́й чорбаджи́о!
Що́ ме то́лку лѐпо уко́вуеш?
Дали ми́слиш да ме препрода́ваш?
Или ми́слиш да ме 'ариву́еш,
Или мислиш тафра́ да си чи́ниш,
Или ми́слиш далек' да ме пра́тиш?“
Ма́рко ко́ньу по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, ша́рца добра́ ко́ньа!
Ни́то ми́слим да те препрода́вам,
Ни́то ми́слим да те 'ариву́ем,
Ни́то ми́слим тафра́ да си *чѝним*;

1) *Заград*, днесь малко село задъ старий Прилѣпъ.

Не́ло ми́слим дале́к' да те пра́тим,
Дале́к', дале́к', у Ледіана[1]) гра́да,
Да доведе́ш гъиздава девóйкьа.
Слу́шай, кòньу, що че ми те у́чим:
Кога́ 'óйдеш у Ледіана гра̀да,
Кога́ 'óйдеш на мóмини двóри,
Че излéзе момѝна-та мáкьа,
Че излéзе, та че те прифáне;
Ди́жай глава́, та у́ се недáвай.
Че излéзе моми́ни-о баща́,
Че излéзе, та че те прифáне;
Ди́жай глава́, та му се недáвай.
Че излеза́' мóмини-те брáкьа,
Че излеза́', та че те прифана';
Ди́жай глава́, и ни́м се недà̀вай.
Че излеза' мóмини-те сна́'и,
Че излеза', та че те прифана';
Ди́жай глава, и ни́м се недавай.
Ча излеза' мóмини-те сестри́,
Че излеза', та че те прифана';
Дижай глава, и ним се недавай.
Слу́шай, кóньу, що къем да те у́чим:
Че излéзе Ледіана девóйкьа,
Че излéзе, та че те прифане;
Сло́жи глава́, та нéка те фáне,
Сни́жи седло́, та нéка се кà̀чи;
Донеси ìа дóма, на двóрове."
Послуша́ го ша́рца добрà̀ кóньа,
Кога́ 'ойдé у Ледіана гра́да,
Излезна́ла момѝна-та мà̀кьа,
Излезнала, кóньа да прифане;
Дигна глава, та у́ се недава.
Излезнал е момини-о баща́,
Излезнал е, кóньа да прифане;
Дигна глава, та му се недаде!
Излезна́'а мóмини-те брáкьа,
Излезна'а, кóньа да прифана',
Дигна глава, и ни́м се недава.
Излезна'а мóмини-те сна́'и,

1) *Ледіан* или Леген-градъ видище се другадѣ.

Излезн'а, кóньа да прифана';
Дигна глава, и ним се недадé.
Излезна'а момини-те сестрú,
Излезна'а, кóньа да прифана';
Дигна глава, и ним се недадé.
Излезнáла Леді́ана девóйкьа,
Излезнала коньа да прифане;
Сложú главá шáрца, добрá кóньа,
Сложи глава, та го е фанáла;
Снижи седло та се е качúла, —
Вúур вéтер по рáвни друмове,
Та си 'ойдé на равни двóрове;
Па' Мáркути пóти'о' говóри:
„Вáрай Марко, варай чорбаджúо!
'Тé ти тéбе млáда одменúца,
Одменица, бéла променúца!

414.

Малинъ юнакъ се обложва со цѫрна Арапина.

(Отъ сѫщата.)

„Малúне, море Малúне!"
Облагá се Малин юнак
Сос цѫрнаго Арáпина,
Сос страшнаго Манáфина, —
За ден земіа да обиде;
За дéн земіа, за нóщ нéбо.
Ако ми го необúде,
Че му зéме цѫрн Арапин,
Че му зéме пѫрвно любне,
Пѫрвното любне Петкàна,
И màшко детé Даміана.
Когá било до вечéра,
Па' си 'ойдé Малúн юнак
Па' си 'ойдé дóма, двóри;
Па' на любне преказúе:
„Любне, Петкáно, Петкано:
Тúри ми да повечéрам,
Постéли, мáлу да прéспим;
Од зарáн рáно че раним. —
Що сѫм се облóг облагáл
Сос цѫрного Арáпина,
Сос страшнаго Манáфина, —
За дèн земіа да обúдем,
За дéн земіа, за нóщ нéбо,
Ако го, любне, обúдем,
Че му зéмем, сарáе-те,
Сарае-те с' 'арéме-те;
Ако ли го не обúдем,
Че ми зéме цѫрн Арапин,
Че ми зéме пѫрвно любне,
Пѫрвно-то любне, Петкана,
И màшко детé,, Даміана!"
А Петкана му говóри;
„Любне Малúне, Малине!
Защó се облóг облагаш
Сос цѫрного Арапина,

Сос страшнаго Манафина?“
Туку това издума̀'ia,
Тури́ му да повечѐра;
Пос'ла́ му, малко да преспи.
Дури преспа́ Мали́н юнак,
Любне му ко́ньа справи́ла,
И Мали́ну повику́е:
„Стани, стани, Мали́н юнак,
Що си се обло́г облагал
Сос цѫ́рного Арапина,
Сос страшнаго Манафина!“
Слуша́л си ia Мали́н юнак,
Та си стана́л Мали́н юнак,
Ахна̀ си ко́ньа дори́а,
Та си отиде́ на земia;
Па' оби́де за де́н земia,
За де́н земia, за но́ш' не́бо:
Та земà на цѫ́рн Арапин
Сарае-те с' 'аре́мe-те.

415.

Руселенка и Царь. [1])

(Отъ сѫщата).

„Русели́нко, ма́ла мома́!
Що́ се чу́до учини́ло
У та́а гра́да голе́ма? —
Уте́кол ми е ца́реф ко́нь,
Цару ко́ньа и сексана.
Що е мале́но, голе́мо,
'Се́ е на сеи́р изле́'ло,
Цару конья мами́ло,
И Русе́на излезна́ла
На та́нка, бе́ла кошу́льia,
На пове́зани чора́ни,
На жѫ́лти цре́вие, ме́стове.
На блюдо бѝсер изне́ла,
Цару конья мамила:
„Гье́ли ми, бе́ли бегьѝре,
На блюдо бисер да зо́бнеш,
На извор вода да ни́йнеш,
На гьерен тра́ва да на́снеш.“
Конь си Русе́на послуша́л,—
Та си о'йде́ код Русе́на,
На блюдо бисер да зобне,
На извор вода да пийне,
На гьере́н трава да пасне.
Та го фана́ла Русе́на;
Па' го одве́ла, одве́ла
На Цареви-те дво́рове,
Цар си Русе́ни гово́ри:
„Русели́нко, мала мома!
Що че́ш бакши́ш да ми и́скаш?
Дали че́ш бе́ли грошеве,
Или че́ш жѫ́лти жѫлти́ци?
Русели́нка му гово́ри:
„Цару ле, Цару чести́ти!
Ни́що ти бакшиш не искам,—
Нити чем бе́ли грошеве,
Нити чем жѫ́лти жѫлтици;
Нѐло че́м ду́ма да ду́мам,
И па' че́м ве́ра да ве́рим;—
Да изва́диш на моми́-те,
На моми-те вергьи́а-та, —
Мома вергьиа да не́ма.
Да а́ да́ва млад неже́нет,
Млад неже́нт и оже́нет.
И па' че́м ду́ма да ду́мам:

---

1) Срав. Бр. Мил. п. Н-ро 118.

Офчар ста́до да не во́ди;
Да го во́ди ва́кал овен.
И па' че́м ду́ма да ду́мам;
Що́ се и́ска, да се зе́ме;
Що се не́че, да леле́че;
От дале́ко да леле́че,
А от бли́зу да вжзди́ше!"
Цар си Русе́на послуша́. —
Та си о'йде́ код Русе́на,
Та извади́ на моми-те,
На моми-те вергьи́а-та;
Мома вергьиа да нѐма, —
Да а дава млад неже́нет,
Млад неже́нет и оже́нет;
Офчар стадо да не во́ди,
Да го во́ди ва́кал овен;
Що се и́ска, да се зе́ме;
Що се не́че, да леле́че,
От далѐку да леле́че,
А от бли́зу да вжзди́ше.

416.

Павелъ юнакъ, Милица девойкьа и Будинскьи аіанинъ.

(Отъ сѫщата).

„Е, Па́веле, Па́веле юначе!"
Павел юнак де́вет гра́да дѫ́ржи,
'Сѝ-те де́вет по девойкьа люби,
У Будина две девойкьи люби.
Ни́каде го слѫ́нце не угре́ва,
Ни́каде го роса не опадна́,
У Бу́дин го слѫ́нце угреа́ло,
У Будин го роса опадна́ла.
На сре́ща му Будинскьи аіанин.
На сре́ща му Мили́ца моми́ца;
Та па' си у́ по́-ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, Мили́це моми́це!
Зе́ми ме́не, Мили́це моми́це!"
А Ми́лыа му по́-ти'о' гово́ри:
„Таком' Бога, Павеле юначе!
IА' немо́жем те́бека да зе́мем,—
Мале́на сѫм о́ще,—да́ри не́мам!"
А Павел ю по́-ти'о' гово́ри:
„Таком' Бога, Мили́це моми́це!
На́-ти, Ми́льйо, 'ильіада грошеве,
Да навѫ́ршиш да́ри за неде́льіа."
Послуша́ го Милица момица,
Та си зема́ 'ильіада грошеве,
Та навѫршѝ да́ри за неде́льіа.
Кога било у сфетѫ̀ Неде́льіа

Ра́но рани́ Мили́ца моми́ца,
Та си о'йде́ на студена вода,
Та́м' затече́ Павела юнака,
Та па' си му по́-ти'о' гово́ри:
„Таком Бога, Павеле юначе!
Ха́йде сега̀ сос те́бе че и́дем.“
Побегна́'а с' Павела юнака.
А Павел ю по́-ти'о' гово́ри:
„Таком' Бога, Милице моми́це!
Ка́ко, Мильйо, низ град че изле́зем?
Че ни́ ви́ди Бу́динскьи аіанин,
Че ни́ вѝди, та че ни погу́би!“
А Ми́лыа му по́-ти'о' гово́ри:
„Не бо́й ми се, Павеле юна́че!
Ле́сно че́ме низ град излезна́ти.“
Премењи го Милѝца момица,
Премењи́ го сна́шине преме́не,
На' му даде́ до две́ ма́лкьи стовни;
На' о'йдо́'а низ Будина града.
На сре́ща им Будинскьи аіанин,
На Павела по́-ти'о' гово́ри:
„Таком' Бога, Павеле юначе!
Де́ка найде́ гьи́здава девойкьа?
Де́ ia найде́? — Ме́не да а́ даде́ш!“
Проговори́ Мили́ца моми́ца:
„Това́ не е́ Павел, добжр юнак;
Това̀ си е́ мо́ята снаши́ца.“
О'йдо́'а си низ Будина града;
Одведе́ а́ Павел, добжр юнак,
Одведе́ а̀ на не́гови дво́ри.

417.

Милыа девойкьа и Арапинъ.

(Отъ сжщата).

Има ма́кьа Ми́лыа, ми́ла ше́рка.
Иска́'а ia кра́льове, ба̀нове
И *трдица* ца́реви синове;
Не́а ма́кьа ни́кому не да́ва,

Не́л' ја дадé на цӂрна Ара́па;
Не дадé ја ни кралю ни бану,
Ни тро́ица цареви си́нове.
Ка' ја дадé на цӂрна Арапа,
Арапину по́-ти'о' гово́ри; —
Па' незна́е Ми́лыа, мила ше́рка,
'Дé ја да́ва но́йна стара макьа,
'Дé ја дава за цӂрна Арапа.
Проговори́ Мильийна-та макьа:
„Ми́ли зéту, цӂрна Ара́пину!
Кога́ до́йдеш, Ми́лыа да си водиш,
Не дово́ди у бѐл-ден сфа́тове,
Дове́ди гьи но́ши, полу́ноши;
По́кри ли́це з' бе́ла тестемѐлья,
Ту́ри ра́це златни *наракфици*;
Ега́ би те Ми́лыа не позна́ла,
Ега би си сос те́бе отишла́!"
Послуша́ а́ цӂрна Арапина; —
Кога о'йде Мѝлыа да дово́ди,
Наканьѝл е сто́ ле́пи сфатове,
И окуми́л ку́ма и старо́йкьа,
Одевери́л два мла́да де́вера;
Покрѝл лице з' бе́ла тестеме́лья,
Турѝл ра́це златни наракфици,
Та си о'йде́ на Мѝльини дво́ри.
Утакмѝ'а Милица девойкьа,
Утасмѝ'а Милыа́, поведо́'ја;
Непозна́ла цӂрна Арапина.
О'йдо́'ја си кьитени сфатове,
Одведо́'ја Мѝлыа, мѝла ше́рка.
Кога бе́ше през бѐло-то мо́ре,
Поду'нѐ ми ти́'и, бу́ен вѐтер,
Та открѝло бе́ла тестеме́лья.
Согледа́ го Милица момица,
Де́ка си е цӂрна Арапина,
Согледа го Милыа, позна́ла го.
Чудѝла се Милыа, що да чи́ни,
Щѝ да чѝни, ка́де да се де́не?!
Та о'йдо́'а Арапу на дво́ри.
Арапа е дре́мка одрема́ла,
Та е легна́л, море, та е заспал.

Мàльіа бжркна́ у сфàлни джепове,
Та извадѝ това́ вла́шко ноже,
Та убоде́ цжрна Ара́пина!
Па' си бега́ Мили́ца моми́ца,
Побегна́ си, та си е отишла́
Та си о'йде́ до́ма, на дворове.

418.

Цжрнъ Арапинъ и Малинъ юнакъ — невеста.

(Отъ сжщата).

Усили́ се цжрна Арàпина,
Усили́ се по ІАни́ша грàда,
Та не дàва сфàдби да се права',
Да се права' четúр'есе' го́дин'.
Не чекà'а ІАничкьи момчетà,
Не чекали и двà'есе' го́дин',
Та па' не́ ли четир'есе' годин?
Па' о'йдо́'а на но́ва пазàра,
Накупи́'а бúстри огледàла;
Собрà'а се ІАничкьи момчета,
Избричѝ'а бради́ и мустàкьи,
Па' 'ойдо'а у ро́сно ливàдье;
'Си́-те се ре́дом прегледали
На ко́му е лице девоя́чко; —
Се гледà'а ре́дом по дружúна;
На кому е сжр'це бàш юначко.
Че го кьитà' премлада неве́ста.
Прегледа'а ре́дом по дружина. —
Малàну е лице девоя́чко,
Малину е сжр'це баш юнà чко.
Накьитà'а Малàна, — неве́ста,
Та ойдо'а вжз нова пазара
Поведо́'а Малина, неве́ста.
На сре́ща им цжрна Арапина;
Та па' си им по́ти'о' гово́ри:
„Бо́га вàзи, ІАничкьи момчета:
ІА' не дàвам сфадби да се права',
Да се права' четир'есе' гòдин',

Не чекѧ'те ни двѧ'есе' годин',
Та па' не́ли четѧр'есе' годин'?“
И пѧ' си им пости'о' говори:
„Тѧком' Бога, Іанѧчкьи момчетѧ;
Не́що ѧскамъ мо́лба да се мо́лим,—
Да си бѫ́ркнем пре́млада неве́ста,
Да си бѫ́ркнем у де́сна пазува.“
Па' бѫркнѧл е пѫ́рна Арапина,
Па' бѫркнал Мали́ну, неве́сте,
Бѫркнал ю е у де́сна пазува,
Онѧ не́ма нѧщо у пазува.
Насмея́ се пѫ́рна Арапина,
Оставѧ си Іаничкьи момчета
Та си 'ойде́ у Ара́па грѧда

419.

Марко и Солунка девойкьа. [1])

(Отъ сѫщата).

Сно́щи Ма́рко отъ Солуна дойде́
И доведе́ Со́лунка девойкьа.
Седна́ли са́ да си вечера́ia',
Он вече́ра, она́ не вече́ра;
Он ю ду́ма, она му не ду́ма;
Он се сме́е, она не се сме́е.
Марко си ю по́ти'о' гово́ри:
„Бре вече́рай, Солунко девойкьо!
Бре вече́рай; защо́ не вече́раш?
Мори, ду́май, не бѧ продумѧла!
Мо́ри, сме́й се, ненасмеа́ла се!
Даль' се сѫ́рдиш на су́'а вече́ра?
Иль' се сѫ́рдиш на мо́е юна́кство?“
Солунка му пости'о' говори:
„Леле́ Марко, леле́, пѫ́рвно любне!
Ка́ко, Марко, ѣ́дна, да вече́рам?
Како, Марко, ѣ́дна, да се сме́ем?
Како, Марко, ѣ́дна, да зборе́вам?—

1) Виж. Качанов. п. N-о 126 — 129.

Ни се сѫ́рдим на сý'а вечéра,
Ни се сѫ́рдим на тфóе юнáкство;
Нéло сжм сѣ 'нóгу іадовѣ́та,
ІАдовúта, Марко, 'ре'новúта, —
Две се ставá', за мéне думáіа';
„Товá ми е Маркова крадéна?"
Снóщи о'йдóх на студен клáденец,
Там' затекóх две снà'и джелéпскьи;
Еднà нóси веньóк от жжлтѣ́ци,
Една носи веньок от бѣ́сера;
И двéте си за мéне думá'а:
„Това ми е крадена девóйкьа,
Дваш крáдена, триш препродадéна?"
А ѣ́, Марко, крáдена ли сжм ти?—
И мéне са сфатове водúли,
И мéне е дéвер деверувáл, —
Дрóбни дзвéзди, — кьúтени сфатове;
ІАсен мѣ̀сец, кýма окумѣ́'а,
А дéница, прéмлада кумѣ́ца;
А брáтенце, — прéмладо дéверче!"
Марко си ý пóти'о' говóри:
„Мý́чи, мý́чи, Солунко девóйкьо,
Мý́чи, мучи, ти грѣ́жа не бéри, —
Кóй, що ѣ́ска, нéка си зборéва!"

420.

ІАнкулъ юнакъ и Нигрица войвода. [1])

(Отъ сжщето Самок. село Ярлово, слушана, както и още нѣколко нос лѣдующи, отъ баба Митра Стоева, майка на Достана Стоева).

„О, ІАнкуле, ІАнкуле юначе!"
ІАнкул сéди на 'лáдна ме'àна,
Та си пѣ́е вино со дружѣ́на,
Па' немóже чàша да испѣ́ва, —
Вѫ́рла го е дрéмка одремáла.
Он си дойдé дóма, на двóрове,
Па' на любне пóти'о' говóри:

---

1) Виж. и. Н-ро 347 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

„Тàком Бóга, мóе пѫ́рвно любне!
Постéли ми сфи́лена постéльа, —
Че си лéгнем, мáло да си прéспим,
Ти́ да сéдиш, любне да ме чу́ваш,
Вѫ́рла ме е дрéмка одремàла;
Даль' е на злó или е на добро? —
Дружи́на ми чáша испивáіа,
ІА' не мóжем чаша да испи́ем! —
А любне му пóти'о' говори:
„Дá зло ли е или е на добрó?“
Пос'лáла му сфи́лена постéльіа
Та е легнáл ІАнкул та е заспал.
Любне сéди, та калаву́р чу́ва.
Ете, и́де Нигри́ца войвóда,
Та си иде ІАнкулу на двóри;
Ама иде с' пет 'ильіади вóйска;
Та си иде двори да му плéне.
Любна ви́ка ІАнкула юнàка:
„Стани, стани, ІАнкуле юначе!
Да си сре́снеш Нигри́ца войвода;
'Тé, ти иде прàво на дворóве,
Ама вóди ѝ пет 'ильіади войска!“
Тóй-час скокнá ІАнкул, дóбѫр юнак,
Та си слезнá от чардáк висóкьи,
Та си сресна́ Нигри́ца войвода:
„Добре́ дошéл, Нигрица войводо!
От кóнь слéзни, на чардáк д' и́деме,
Да пи́еме нáше рóйно ви́но!“
Нигрица му поти'о' говори:
„Фáла тéбе, ІАнкуле юначе!
Нé сѫм дошел от конь да си слéзим;
Не сѫм дошел, вино да ти пи́ем;
Нел' сѫм дошел двори да ти плéним!“
Повѫрнá се ІАнкул, добѫ́р юнак,
Та на любпе поти'о' говори:
„Тáком Бога, млáда ІАнку́лице!
'Айде ч' и́деш с' Нигрица войвода!“
Расплакá се млáда ІАнку́лица,
Па' ІАнкулу поти'о' говори:
„Е, ІАнкуле, ІАнкуле ѭначе!
Бе́ри вóйска, та бóй да се би́еш;—

ІА' не мо́жем с' Нигри́ца да и́дем!“
А ІАнкула по́ти'о' гово́ри:
Кога́, мори, во́йска че си бе́рем?
Да́ кога́ чем бо́'йове да би́ем? —
Та ка́зе че мла́до да загьѝнем!“
И она́ се жа̀лно заплака́ла,
Та си о'йде́ с' Нигрѝца войво́да.
Нигрѝца му 'се́ дво́рове плени́,
Са́л остави́ ІАнкула юна́ка,
Па' се чу́де ІАнкул, добжр юнак,
Па' се чу́де каде́ да се де́не?
Па' си о'йде́ у го́ра зеле́на,
Та си найде́ ста́ра кобѝлица,
Та па' си у́ пото'о' говори:
„Нау́чи ме, сега́ каде́ д'и́дем? —
Нигри́ца ми дво́рове поплени́,
Пжрвно любне за любне одведѐ;
Ма́шко дете́, за мале́нко ро́пче;
Ста́ра ма́кьа, за стара робѝньа;
Ми́ла сестра́, слу́га̀ да му би́де;
Откара̀ ми два до́ра 'раньѐни,
Однесе́ ми два со́кла шаре́ни!“
Проговорѝ стара кобѝлица:
„Е, ІАнкуле, ІАнкуле юна́че!
Ме́не не е жа́лба за те́бека,
Ама ми е за пжрвно ти любне,
Оти бе́ше 'и́тро и разу́мно; —
Еве, стана́ де́вет го́дин' вре́ме,
Како си ме низ а'жр искара́л,
Та си 'о́диш по Ста́ра пла́нина, —
Ве́че ми са́ ко́сти *измжрзнѝли;*
Оно бе́ше 'ѝтро и разу́мно, —
Кога́ о'йдеш на гора, по ло́ва,
Она́ ме е у а'іжр увѐла;
Тога́ ми са́ ме́не ко́сти згре́'а;
Назоби ме зо́ба, зоб 'чени́ца,
Напои́ ме ро́йно вино вода.
Ка' че до́йдеш низ го́ра, от ло́ва,
И' о́на ме низ а'іжр иска́ра.
Та не ми е жа́лба за те́бека,
Ама ми е за пжрвно ти любне.

ІА ме во́ди до́ма, на дво́рове;
Назо́би ме зо́ба зо́б 'чени́ца,
Напо́и ме ро́йно вино вода
И ми ту́ри то̀й се́дло сре́брено
И ми ту́ри то́й узди́, кола́ни,
Та ч' и́деме Нигри́ци на дво́ри; —
ІА' че во́йска с' нодзе да подга́зим,
Ти че гу́биш Нигри́ца во́йвода;
Да о́тмеме тфо́е пжрвно любне!"
Послуша́ а ста́ра кобы́лица,
Послуша́ а ІАнкул, добжр юнак, —
Та отведе́ ста́ра кобы́лица,
Одведе ја до́ма на дво́рове;
Назоби́ ја зо́ба, зо́б 'чени́ца;
Напои́ ја ро́йно вино вода,
Та ю ту́ри то́й се́дло сре́брено
И тури́ ю то́й узди́, кола́ни;
Та пойдо́'а Нигри́ци на дворе.
Разигра́ се ста̀ра кобы́лица,
'Се́ е во́йска с' нодзе *подга̀зила*,
ІАнкул губи́ Нигри́ца войво́да;
Та от'е'а ни́йно пжрвно любне,
Изроби́ си не́гово детѐнце.
Пойдо́'а си до́ма на дво́рове.
Проговори́ ста́ра кобилица:
„Та́ком' Бо́га, ІАнкуле юначе!
ІА си си́вни то́й добро́ ору́жје,
ІА го си́вни од мо́и ра̀менья;
Че си и́дем по ста́ра пла́нина!"
ІАнкул си у́ по́ти'о' гово́ри:
Леле́, ма́йко, ста́ра кобилице!
Че искà рам два до́ра из а'жр,
Та че ида́ по го́рь зеле́на:
Ти че се́диш у нови а'жри, —
Ти немо́жеш ни́каде да и́деш; —
Ти́ си вжрна́ мо́е пжрвно любне.
И вжрна́ си мо́ја те́шка ка́ща!"

421.

Момчилъ юнакъ и Шишманъ-паша или Момчиличино коварство и наказание. [1])

(слушана отъ сѫщата б. Митра.)

„Е, Момчи́ле, Момчи́ле юна́че!“
Кни́га пи́ше Паша́ Влаа'и́на,
Та а пра́ти мла́де Момчилице,
Да отро́ви Момчила юна́ка,
Да залюби Паша Влаа'ина.
Кни́га пѝше мла́да Момчи́лица,
Та а́ пра́ща Пашу Влаа'ину:
„IA' немо́жем Момчи́л да отро́вим, —
Момчи́л и́ма сестра́ Евроси́'а;
Сестрà готфи *ручдж* и вече́ра,
Сестра́ го́тфи, ма́кьа оби'о́ди;
Сестрà слу́жи, а ма́кьа му сфе́ти,
А ia' стои́м, та от стра́на гле́дам:
IA не сме́ем ни бли́зу да при́йдем,
А то нели Момчи́ла да тро́вим?
Ти́ собе́ри три и́льiади во́йска;
Кога́ ба́де на де́нь, на Гюргьевден.
Извèди гьи под магле́на го́ра;
Момчи́л ч' и́де на го́ра, по ло́ва,
Да си ло́ви ша́ткьи златокри́лкьи;
Та́м' го че́кай, от та́м' че си до́йде.“
Послушà à Паша Влаа'и́на,
Па' си собрà три 'ильiади во́йска,
Изведе́ гьи на магле́на го́ра.
Ко́га биде́ на де́н, на Гюргьевден,
Ра́но ра́ни мла̀да Момчи́лица,
Та запали́ сфе́кьа и бо́рина,
Та си влезнà у но́ви а'ѫ́ри,
Та си справiа Момчи́лова ко́ньа;
Стегна́ла му двана́'есе' коланье́,
Очи му е с' катрàн замаза́ла,
Кри́ла му е с' огьи́н потпарли́ла,
Сà́блiа му е прес ка́мен тѫргна́ла.
Па' си 'ойде́ на Момчи́ла ви́ка;

1) Виж. п. Н-ро 350 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

„ІА си стани, Момчи́ле юначе!
Дружи́на ти по го́ра о'йдо́'а,
Че налова̀' ша́ткьи златокри́лкьи,
А ти́, юнак, още до́ма се́диш!"
Собуди́ се Момчи́л, добѫ́р юнак.
Па' на любне по́ти'о' гово́ри:
„Бо́г те уби́л, мо́е пѫ́рвно любне!
Да́ о́ти ме от со́нок одвои́? —
ІА сѫ́м о'шѐл по гори, на ло́ва;
На сре́ща ми до три́ люти зми́и, —
Две́ утепа̀', една́ ме изеде́!"
Па' си стана̀ Момчи́л, та си о'йде́;
Па' поведе́ о́сѫ́м ми́ли шу́ри,
И поведѐ двана́'есе' брата́нци.
Кога́ бе́ше под маглѐна го́ра,
Там' си найде́ то́й бе́ли чадѫ́рие:
Под ни́' седа́' три 'илъіади во́йска,
И при ни́' е Паша Шишмани́на.
Проговори́ Момчи́л, вре́ден юнак!
Бо́г пома́гал, Пашу Шишманине!
Не чу́дим се, 'де́ си во́йска собра́л,
Не́л' се чу́дим, ка́' ıа земıа дѫ́ржи?
Проговори́ Паша Шишмани́на:
„Да́й Бог добро, незнайно юначе!
ІА сѫ́м собра́л во́йска на невъ́лъıа;
Сно́щи ми е кни́га допадна́ла;
Прати́ ми ıа мла́да Момчилица,
Та си че́кам Момчи́ла юна́ка;
'Де́ го на́йдем, та́мо да го гу́бим!"
Засрами́ се Момчи́л, уплаши́ се, —
Ко́ньа ка́ра, ко́ньа му не 'ѐди;
Са́бльıа те́гли, са́бльıа му не реже!
Проговори́ Момчил до́бѫ́р юнак:
„Ре́жи, сàбльо, ре́жи делимà нко!
Играй, ко́ньу, и́грай, пелива́ну;
Ти игра́еш, ко́ньу, без невъ́лъıа;
Сега́ не́чеш, ко́ньу, на невъ́лъıа,
'Ем си ви́диш, мла̀до 'де́ че гьѝне?"
Проговори́ ко́ньа пе'лива́на:
„Та́ком' Бо́га, Момчи́ле юна́че!
Кле́то да е тфо́е пѫ́рвно любне, —

Стегна́ло ми двана́'есе' коланье́,
Очи ми е с' катра́н замаза́ло,
Кри́ла ми е с' огьи́н потпжрли́ло,
Са́бля ти е прес ка́мен тжргна́ла;
Та заспа́ло мое кле́то сжр'це!
ІА изва́ди то́й зла́тни маймузи,
Уда́ри ме та́нкьи полови́ни,
Ега́ би се сжр'це разбуди́ло,
Ега би те́, юнак, куртулиса́л!"
Послушàл го Момчи́л, добжр юнак,
Та извади́ то́й златни майму́зи,
Ударù го та́нкьи полови́ни.
Разбуди се коньско кле́то сжр'це,
Разигра се конья пе'лива́на,
'Ем игра́е, 'ем низ го́ра бе́га,
Прàво и́де до́ма, на дво́рове,
И во́ди си о́сжм ми́ли шу́ри,
И води си двана́'есе' брата́нци;
Ама му са́ пбрти затфоре́ни, —
Затфори́ гьи това́ пжрвно любне,
И плете́ му сестра́ Евроси́а, —
Леси́ца ю за дире́к заплете́,
Та не мо́же по́рти да отфо́ри.
Провикна́ се Момчил, добжр-юнак;
„Ми́ла сестро́, мила Евросио!
ІА отфо́ри то́й по́рти желе́зни,
Сега, сестро, бра́те че погьи́не' —
'Те́, го го́ни паша́ Шишмани́на!"
Ка' изрече́, дво́ри забикол и́,
Погьина́'а о́сжм ми́ли шу́ри.
Проговори́ сестра Евросиа:
„Мило брате, Момчиле юначе!
Кле́то да е тфо́е пжрвно любне, —
Опле́ла е мо́и ру́си коси,
И ле́са е за дире́к запле́ла!"
Провикна́ се Момчи́л, добжр юнак:
„Мила се́стро, мила Евросио!
Ти не жа́ли тфо́и ру́си коси,
Не́ло жали тфое мило брате!"
Ка' изрече, двори забиколи,
Погьина'а двана'есе' братанци.

Сестра тѫргна но́йна ру́са глава́,
Ру́си коси из глава искѫртѝ,
Ди́реци се нис теме́ль ништна́'а;
Па' префѫрли́ платно́ бубаче́рно,
Префѫрли го през дувàр висо́кьи;
Три́ пѫти го сестра префѫрлила,
Три пѫти го любне пресича́ла.
Примоли́ се Момчил, добѫр юнак:
„Фала, пашу, фала, Шишманине!
Не гу́би ме, млàдо да не гьи́ним,
Ни́то зи́май любне изма́мничѐ;
И те́бе че, пашу, да изма́ми,
Да изма́ми, млàдо че погьи́неш;
Не́ло зе́ми сестра Евросна;
Да́ она́ia тòлко ве́рна била!"
И застана́ паша Шишманина.
И сестра е платно́ префѫрли́ла,
Та е мина́л Момчил, вреде́н юнак,
Та отфори́ не́гови дво́рове.
Та поведе́ паша Шишманина.
Натура́ гьи у че́с'ни тѫрпе́зи.
Започе́ia вино да си пиia.
Проговори́ Момчил, добѫр юнак:
„Тàком' Бо́га, паша Шишманине!
Ти́ да зе́меш сестра Евросна,
Да сте́чете това́ ма́шко дете́,
Ега́ би се юнак метна́ло като ме́не."
Сестра слу́жи по че́с'ни тѫрпе́зи.
Ка' издума́ Момчил, добѫр юнак,
Онà нехте́ ду́ма да му *гàзи*,
Туку собу́ та́а де́сна чи́жма,
Де́сна чижма сестра Евросна,
Та à даде́ пашу Шишманину;
Ако мо́же чижма да обу́е,
Че да люби сестра Евросна,
Он си пуши́ да́ де́сната нога,
Па' неможѐ чижма да напу́ни.
Кога́ спущи и ле́ва-та нога,
Тога се е чизма напунила,
'Са́ тѫрпе́за *пàчкум* ми никна́ла,
Та извади́ сестра Евросна,

Та извади о́най вла́шкьи но́жи,
Та погуби́ три́ 'ильіади во́йска,
И погуби́ паша Шишманина.
Тога́ станàл Момчил добѫ́р юнак,
Та си 'вана́ сфо́е пѫ́рвно любне,
Соблече́ го го́ло, на кошульіа,
Намаза́ го лоіа и катра́на,
Па' го поби́ у цѫ́рна-та земна.
Запали́ го од ру́са-та главà,
Да му сфе́ти у че́с'на тѫрпе́за!

422.

Вдовица-Дойчиница, Горунъ-'гьидиа и Дойчиново седмогодче дете. [1])

(Отъ сѫщата баба).

Овдо́вело Дойчи́ново любне.
Научи́ се Гору́на гьидиа́
Да си люби Дойчи́ново любне,
Па' не́инде де́ньа у пла́днина,
Не́ло ѝде но́щіа у полу́-нош,
Проговорѝ мла́да Дойчиница:
„Та́ком' Бо́га, Гору́не гьидио!
Що не до́йдеш де́ньа у пладнина,
Нело дойдеш ношіа у полноши,
Та си *гѫзиш* тѝа кàлни дру́ми
И бѝеш си тѝа те́вни но́щи?“
Он е рекѫл: „Не сме́ем де́ньа да до́йдем,
От тфо́е-то дете́ седмого́дче; —
Да́ о́ще е на седѫм го́дини,
Ама но́си ба́щиноору́жје.“
Проговори́ мла́да Дойчи́ница:
„Ти се небо́й, Гору́не Гьидио!
IA' чем дете́ ле́сно да измàмим; —
Че го пра́тим у го́ра зеле́на,
Та́мо има 'ала трооглава,
Та че она дете́ да погѫ́л'не,

---

1) Срав. Бр. Милад. п. Н-ро 90.

Ти до'о́ди де́ньа у пла́днина.“
Кога́ било ра́но от зара̀на,
Здрава се е ку́рва поболе́ла, —
'Ем се сме́е, 'ем пот це́рга сте́не;
Па' на де́те по́ти'о' гово́ри:
„Мо́е дете́, мо̀е седмого́дче!
Не́що ме е глава́ заболѐла,
Ти остана́, дете́ сирачѐнце,
Остана си, дете, без бащи́ца;
Че оста́неш, де́те и без ма́кьа,
Да си и́деш на Ста́ра-планина,
Да донесеш вода од езе́ре,
Од езе́ре вода лекови́та,
Да оми́е макьа ру́са глава;
Ега́ си у́ глава умина́ла,
Ега би си жи́ва останала!“
Послуша́ а дете́, та по'оди́.
Па' си спра́віа бащина-та ко́ньа, —
Оседла́ а дете́, вжседна̀ а;
Па' си зема́ зеле́на бардà ка,
Та си о'йде на Стара-планина,
На пла̀нина, дете́ на езе́ре,
Наведѝ се, вода да налѐе;
Зададе́ се 'ала трооглава;
Пра́во и́де, дете́ да погжл'не,
Провикна́ се бащина му ко́ньа:
„Вода гре́би, дѐте седмого́дче,
Вода гре́би, наза́ди се вра́щай, —
Ни́е с' те́бе млади че гьи́неме; —
Ете и́де 'ала трооглава,
'Ем си и́де, 'ем че ни́ погжл'не!“
Повжрна́ се дете́ седмого́дче,
Повжрна се, та е побегна́ло:
Провинка се 'ала трооглава:
„Ја зачѐкай, дете́ седмого́дче,
Да ти дадѐм бесцѐнно ка́менье;
Кога се́диш у че́стна тжрпе́за,
Да не тра́жиш сфе́кьа и бо́рина, —
Да ти сфе́ти бесцѐнно каменье.“
Досети́ се дете́ седмого́дче,
Та на 'ала по́ти'о' гово́ри:

Вжрни́-ми се‘ ’ало трооглаво;
ІА’ си и́мам бесцéнно каменье,
ІА’ си имам от мóй стáр бабáйко,
Та ми сфéти у чéстна тжрпéза.“
На’ си о’йдé низ гóра зелéна.
Кога бéше нис тéсни клисýри,
Стигнáл си е Горуна гьидúа:
„Добрá стúжо, Горýне гьидúо!
Кадé пóйдеш, Бóг да те убúе!“
Проговорú Горýна гьидиа:
„Фáла тéбе, незнáпо юнáче!
Снóши ми е книга допаднáла,
Допратú ія млада Дойчúница;
Че да идем на нóйни двóрове.“
Не сфидé се на дéте седмогóдче.
Оно си фанá Горýна гьидиа,
Та извжртѐ Горýнови очú,
На’ гьи турú у вода студéна,
У вода-та, у зелéни бардак;
Та си слезнá по рáвни дрýмове,
Та си о’йдé дóма на двóрове.
Мáкьа го е на пóрти срещàла,
Та гледáла по равни дрýмове,
Дали иде Горýна гьидиа,
Или иде детé седмогóдче?
Оно, нéма Горýна гьидиа,
Туку иде детé седмогóдче.
Проговори детé седмогодче:
„Бóг помáгал, мóія стара макьо!
Да éте ти вода од езéре;
У вода-та, Горýнови очи!“
Провикна се нéгова-та макьа:
„Тáком Бóга, детé седмогóдче!
Сý’а била, сúну, дéсна рáка,
Що извжртé Горýнови очú!“
Разлютѝ се детé седмогóдче!
Та си фана нéгова майчúца,
Соблечé а гóла на кошýльія,
Намазá а лóія и катрáна,
На’ а побú у цжрна-та земіа;
Запалú а од рýса-та глава.

Оно сéди, та си вино пúе,
Она стóи, та му сфéща сфéти:
'Ем си сéди детé седмогóдче,
'Ем си сéди, 'ем се провикнýе:
„Чýйте. старо; разбúрайте, младо;
Какфó макьа сúна издавáла!“

423.

Марко-крале, отпущенъ отъ Едренската темница, убива Муса-кьеседжиа при Качанскьи-те клисури. [1])

(Отъ сжщата).

Затфóрен е Мàрко, добжр юнак,
Затфóрен е у Едрене грáда,
Кóньа му е у Фúлибе града,
Затфóрен е двана'йсе' гòдини,
Затфóрен е, та е забовóрен;
Та си нéма нúкой да го трàжи; —
Мáкьа úма, — нéма що да чúни;
Усилú се Мýса кьеседжúа,
Усили се по Кáчан клисýра,
Та не дáва, Цáру 'азнá д' úде.
Затражú го дá честúта Цара,
Та е пратùл два бжрза улàка,
Та о'йдó'а Маркоте на двóри; —
Равни двóри бéл пелин обрасли;
Срéдé двóрье, еднó сý'о джрво;
На джрво-то три сà кукавùци; —
Еднà кýка тýку óвде-óнде;
Другýга кука вече 'úч немóже;
Трéкьа-та е вече осипнáла.
Щото кýка туку овде-онде
Товà си е Màркова-та màкьа;
Щото кýка, вéчем осипнала,
Това си е Марково-то любне;
Щото кука, вéче 'ич немóже,
Това си е Маркова-та сестрà.

---

1) Срав. В. Качанов. п. Н-ро 196. В. Карадж. т. II п. 67.

Прашà'а гьи двà бѫ́рза улà́ка:
„Дéка си е Мà́рко, врéден юнак?
Дéка си е?—Нéго си Цà́р тра́жи".
А они му пóти'о' говóра':
„Затфóрен е у Едрене грà́да,
Затфóрен е, та е забовóрен,
Станáло е дванà́'йсе' гóдини;
Брà́та нéма, брáт да си го тражи;
Сúна нема, сúн да си го тражи;
Мáкьа úма, нéма що да чúни!"
Вѫрнá'а се, та Цáру казýìа.
Цà́р си пратú двà бѫ́рза улáка,
Та пущú'а Марко-те юнáка,
Пущú'а го и одведó'а гó.
Цà́р Маркути пóти'о' говори:
„Тáком' Бóга, Марко вреден юнак;
ІА си влéзни у нóви а'ѫ́ри;
Тà́мо úма дéвет добрú коньé;
Кóй ти бóлѣ, тогóва избéри;
Че да úдеш по Качà́н Клисýра,
Да си гóниш Мýса кьеседжúа, —
Еве, станá, дéвет гóдин' врéме,
Ка' си 'óди по Качан Клисури,
Та не дава 'азнá да ми дойде".
ІА Марко му пóти'о' говори:
„Таком' Бога, дá честúта цà́ра!
ІА' немóжем тфóіа кóньа да кà́рам,
Че си тра́жим шáрца добрà́ конья;—
Да ми пýшиш четúри тельали,
Да си личá' на четири стрà́ни."
Цар си пущи четири тельали,
Та личи'а от четири страни:
„Чýйте, стà́ро; разбирà́йте, млà́до!
Че си сфúри Марко, добѫр юнак,
Че си тражи шарца добра конья;
Нéмой' нéкой да си се устрà́ши."
Па' се качú Марко добѫр юнак,
Па' се качи на висóка дéла, —
Еднà́ш викнá и двà-пѫти сфирнá.
Па' го дочý шарца добра конья,
Па' го дочý нис Фúлибе грà́да;

Па' го дочу́, па' си е фисна́ла; —
Де́вет са̀ се жени породи́ли,
Девет са се коби́ли истури́ли.
Конь профисна, Ма̀ркути казуе:
„Да́ е́веме, у Филибе града,
Како сѫм си младо сакаджи́а,
Та си но́сим сту́дена води́ца;
Вѐче ми се́ ко́сти разглоби'а,
Разглоби'а от ти́а гюгюме!“
Проговори Марко, добѫр юнак:
„Разигра̀й се, гюгюме исфѫ́рли́,
Та си дойди Цару на дворове.
Послуша го шарца, добра ко́ньа, —
Разигра́ се, гюгюме расфѫрли́,
Та си 'ойде́ Цару на дво́рове.“
Ем го спра́віа Марко добѫр юнак,
Ем го справіа, ем го прегледу́е; —
Реми́ци му раме́ньа поіале,
Защо било младо сакаджиа.
Па' 'ойдо́'а по Качап клису́ри,
Та чека̀'а Му́са кьеседжи́а,
Чека'а го и дошѐл си е:
Та Маркоте поти'о' говори:
„На надза́де, Прѝленско копиле!
ІА надзаде, младо че загьинеш!“
Заби'а се с' Маркоте юнака,
Та се би́'а три-дни и три́ но̀щи, —
От Маркоте цѫ́рни кѫ́рви теча',
ІА од Муса си́лен огьи́н бле́іа,
Устрашѝ се Марко, добѫр юнак,
Та па' си му поти'о' говори:
„Фала те́бе, цѫ́рна Арапине!
Застани ми малко на беле́га,
Да засфирим с' писана кафала,
Па' че младо іазе да загьинем“.
Послуша го Му́са кьеседжи́а, —
Застана му малко на беле́га,
Та си сфири Марко добѫр юнак,
Та си сфири, та си Ви́ла тражи:
„Фала, Ви́ло, фала, посестри́мко!
Погуби ме Му́са кьеседжиа!“

„Вила му се од го́да (?) оддзи́ва!“
Фала, Марко фала, вреден ю́нак!
Та о́н с' има до три кле́ти сжр'ца, —
Едно́ пи́е тфо́е кле́то сжр'це,
Друго пие тфое бе́ло лице,
Тре́кьо пи́е тфои цжрни очи!
IA извади тфое влашко ноже,
Уби́ди си Ара́пин у сжр'це!“
Послуша а́ Марко, вреден ю́нак,
Послуша си Вила посестрима, —
Та извади това влашко но́же,
Та уби́де́ Муса кьеседжи́а, —
Убоде́ го, та си го погуби.
На си 'ойде Цару на дворове,
Цар Маркути поти'о' говори:
„Кажи́ сега, що бакши́ш да ти да̀м,
Защо погуби Му́са кьеседжи́а?“
IA Марко му поти'о' говори:
„Таком' Бо́га, да честита Цара!
Ти ме пу́щи нис та́вни зжндани;
Не́кюм нищо бакшиш да ти зе́мем, —
Да ми даде́ш три дни да цару́вам,
Да напу́ним то́й те́вна зжндана,
Да напу́ним то́й те́шкьи ка́менье“.
Цару́ва́л е Ма́рко три дни и три но́щи,
Цару́ва́л е, каменье е носи́л,
Та напуни то́й те́вна зжндана,
Напуни ia одва́ полови́на,
Та па‘ му се ца́рст'о застана́ло.

426.

Момчиличина неверность и наказание. [1]

(Отъ сжщата).

Гуве́ала Момчи́лова ма́йкьа,
Гуве́ала, та му неду́мала,
Ма́лу-'но́гу, три години вре́ме;

---

1) Вижъ п. Н-ро Н-ро 341, 352. Бр. Мил. п. Н-ро 167.

Ни́ се се́ща Момчи́л да а́ пра́ша,
Ни си ма́йкьа на си́на казу́е,
Па' не ли е юнак?—Па' се сети́;
„Та́ком' Бо́га, мо́ia ста́ра ма́ле!
Що́ гуве́еш, та ме́не не ка́жеш?
Да́ль' гуве́еш на мо́е юна́кство,
Иль' гуве́еш на ма́шко дете́нце,
Иль' гуве́еш на пжрвно ми любне?"
Она рекла́ Момчи́лу юна́ку:
„Фа́ла, те́бе, Момчиле юначе!
Не гуве́ем на тфо́е юна́кство,
Не гуве́ем на машко де́тенце
Не́л' гуве́ем на пжрвно ти любне:
Що чем, си́ну, с' уста́ да ти ка́жем,
А болье е с' очи́ да си вѝдиш,
IA запра́ви го́зба на невóльia,
Да́ покáньи дà 'си́-те юна́ци
Са́л не каньи Ма́ркоте юна́ка,
Та да ви́диш любне шо че чи́ни!"
А Момчил си ма́йчица послуша́,
Та заправи́ го́зба на невóльia,
Та заплете́ не́гово дете́нце,
Да́ поканьѝ да 'сѝ-те юна́ци
Са́л не кàньи́ Маркоте юнака.
Че́сто 'о́ди Момчи́лово любне,
Че́сто 'о́ди у че́стни тжрпе́зи.
Та прино́си сла́ни, бла́гьи мàнджи,
И прино́си мезе́ у тжрпе́за,
Що е мезе́, риба отъ Нигри́ца,
И ракьи́а от Демир-капи́а;
Па' Момчи́лу по́ти'о' говòри:
„Фа́ла тѐбе, Момчи́ле юна́че!
Що ти чѝни Ма́рко, добжр юнак,
Що ти чи́ни, та го не поканьи́."
Проговори́ Момчѝл, вре́ден юна́к:
„Фа́ла те́бе, мо́е пжрвно любне!
Да и́' сжм го, мори, забоворѝл.
IA заме́си пре́бела почáча,
IA' че спра́'им та́'а добра́ ко́ньа,
Че нато́чим то́й зла́тна здравица,

Па' че и́деш ти́зе да го ка́пьиш!“
И она се тога зарадува́,
Та зави́ла ра́це до ра́менья,
Запрегна̀ла сфи́лени ску́тове,
Замеси́ла то́й бе́ла погача,
Замесила и премени́ла се.
Момчи́л справи́ та́а добра́ ко́ньа,
И наточи́ то́й златна здравица,
Отпрати́ ја́, Ма́ркоте да ка́пьи.
Та а́ нема̀ три́-дни и три но́щи, —
Искачи́ а́ на чарда́к висо́кьи,
Три́ пѫти ја́ на чардак залюбѝ.
Па' пойдо́'а *Ма̀ркоте* (a) на дво́ри;
Посресна́ го Момчил добѫ́р юнак:
„Добре́ дошел, Марко, врѐден юнак!“
Па' го тури́ у че́стни тѫрпе́зи,
Па' го тури́ на кра́й, у деца́-та.
Че́сто 'о́ди Момчилово любне,
Че́сто 'оди по че́с'ни тѫрпѐзи,
Па' Момчилу пото'о' гово́ри:
„Що ти чини Марко, вре́ден юнак,
Та го тури́ на кра́й у деца-та?“
Разлютѝ се Момчил, добѫ́р юна́к,
Та си фана́ това пѫ́рвно любне, —
Соблече́ го го́ло, на кошу́льја,
Намаза́ го ло́ја и катра̀на,
Та го поби́ у цѫ́рна-та земна́,
Запали́ го од ру́са-та глава́.
Момчил се́ди, та си вино пи́е:
Любне сфе́ти у че́с'ни тѫрпе́зи!

425.

Левентъ Йованъ, Гроздана девойкьа и Горунъ гьи́диа. [1])

(Отъ сѫщата).

Спра́вја ко́ньа левѐнта Йова́на,
Та че и́де, мома́ да си тра̀жи.

(a) Повѣрно е: *Момчилу* на двори.

1) Виж. п. Н-ро 388 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

Та си о'йдé низ Будина грáда;
Тáмо найдè тóй чешма шарéна,
При чешмà-та, три млàди девóйкьи.
Погледá гьи, не бегендисá гьи.
Ете, úде Гроздàна девóйкьа.
Що ѝ видé, и бегьендиса ѝ.
Проговорú Левéнта Йована:
„Фàла тéбе, Гроздéно момúце!
ІА' те видóх, и бегьендисáх те,
Та че úдем у грáд, да ношýвам,
Па' че дóйдем кот тфóи-те брáкьа,
Па' че дойдем, па' че да те úщем."
Проговорú Гроздéна момúца:
„Фáла тéбе, Левéнте Йоване!
Ти не мóжеш у грáд да ношéваш;
Ти че úдеш у нáс, да ношèваш."
Одведé го дóма, на двóрове.
Срeснàли го Гроздéнини бракьа, —
Качú'а го на чардáк висóкьи,
Започé'а вино да си пиѝ'.
Пили, іали три недéли врéме.
И дали му Гроздéна Момúца,
Испратú'а левéнта Йовáна,
Он си о'йдé дóма, на двóрове.
Срeснáла го негóва-та мáкьа,
Срeснала го и Йована *ирàша:*
„Мúли сúну, левéнте Йоване!
Кадé 'óдиш три недéли врéме?
Проговорú левéнта Йована:
„Тáком' Бóга, мóіа стàра мáле!
Утакмúх си Гроздéна момúца
Сегá сжм, мáле, нарачúл
У недéльіа со сфáтове д' úдем."
Проговорú негова-та мáкьа:
„Мúли сúну, левéнте Йовáне?
Клéти да сà Гроздéнини брáкьа!
Та защó іа тéбека дадó'а?
Нéа úще Горýна гьидúа.
Какфó, сúну, клисýри че мúнеш?
Какфó, сину, момá че преведéш?"
По'илú се левéнта Йована.

Проговорú левéнта Йована:
„Таком' Бога, мóіа стара мале!
Защó о'йдóх, защо ли іа такмúх?“
Проговорú нéгова майчúца:
„Нé бóй ми се, левѐнте Йоване!
Ка' Госпóт, що люгье кье чинá'?,
Кога́ бéше у сфетѝ недéлыіа,
'Илеи 'óди левéнта Йована,
'Илен 'óди, та сфатове кáньи.
Ка' гьи каньѝ у'úлен, угрúжен.
И си о'йдé с' кьúтени сфатове.
Кога́ о'йдé Грсздéни на двóри,
'Сú сфатове у двóри влезна́'а,
Наседá'а у чéстни тжрпéзи.
От кóнь слезна́ левéнта Йована, —
Кóнь си *шѐта* у'úлен, угрúжен.
Согледá го Гроздéна момúца,
Согледá го от висóкьи чардáк,
Па' на брáта Ивáна говóри:
„Мúли брáйно, Иване юначе!
Що левéнта по двóрове *шѐта*,
Он у'úлен и кóньа у'илен?
Д' ѝдеш, брáйно, та да го *препрàшаш?*“
Иван слезна́, та го е препрашáл:
„Мúли зéту, левéнте Йоване!
'Айде влезнú у чéс'ни тжрпéзи.
Защó си ми у'илен, угрúжен?
Кóнь у'úлен и ти си у'илен?“
Проговорú левéнта Йована:
„Клéти да стé, Гроздéнини брáкьа!
Ка' іа úска Горýна гьидúа,
Та защó іа мéнека дадохте?
Та какфò чем клисýри да минем?
Та какфо чем момà да преведéм?“
Влезнáл Йован у чéс'ни тжрпéзи.
Изведó'а Гроздéна девóйкьа,
Изведó'а та рáка целива́.
Проговорú Гроздéна момúца:
„'Ай, прощáвай, кýме, господúне;
Че соблáчим сúтно и сфúлено,
Че облáчим мóдро и морàво,

Та че іаздим бра́това-та ко́ньа,
Па' че и́дем леве́нти на дво́ри."
Проговори́ ку́ма, господи́на:
„Про́сто да е, мла́да кжрстени́цӗ!"
Та си влезна Гроздѐна моми́ца,
Та си влезна̀ у 'ла́дни земни́ци,
Та соблече́ ситно и сфи́лено,
Та облече́ бра́това проме́на.
Та загжрна́ братовий-о кожу́х,
Па' обседна́ бра̀това-та ко́ньа,
Та си о'йде́ левѐнти на дво́ри.
Среснала іа леве́нтова сестра́,
Искачѝ іа на висо́кьи чардà̀к.
Пойдо́'а си кьитени сфатове.
Та гьи среснá Гору́на гъидúа,
Па' леве́нти по́ти'о' гово́ри:
„Добра́ сре́ща, леве́нта Йована!
Да́ *кàмо* ти Гроздѐна девойкьа?"
Проговóри леве́нта Йована:
„Фа́ла тебе, Гору́не гьидúо!
Кле́ти да се́ Гроздѐнини бракьа!
И ме́не іа, море, недадо́'а,
И мѐпека, како и те́бека!"
Па' си о'йде́ дома, на дво́рове.
Среснала го не́гова-та сестра́,
Та говори леве́нту Йована:
„Ми́ли брату, леве́нте Йоване!
Какфо́ дойде́ ца́рево ула́че!
Що е добро́! — За не́го ме да́йте."
Проговори́ леве́нта Йована:
„Ми́ла сестро́, мила Евросúо!
Що́ ли тѐбе, сестро́, що ли ме́не?—
Това́ не е ца́рево ула́че;
Това си е Гроздѐна момица.
Чúни изме́т, сфа́дба да пра́'име;
Па' кога́ си сфадба расту́риме, —
Не давам те за царско улаче, —
Че те дадѐм Ре́льа крилати́ну."
Чини́ изме́т, та сфадба прави́'а
Ма́лу-'ногу, три неде́ли вре́ме.
От ка' се е сфадба растури́ла,

Писа́л ми е та́а бе́ла кни́га.
Пратил ја е Ри́лые крилати́не;
Он е дошёл, не́му ја дадо́'а.

426.

Царь Костадинъ и Арменка девойкьа. [1])

(Слушана въ Самоковъ отъ Йонка Попова, родомъ отъ Самоковско село Рѣйово).

Ца́р Костади́н вра́на ко́ньа а́зди,
Та го а́зди у сфета́ неде́льа;
'Ем го а́зди, 'ем си Бо́га мо́ли:
„Да́й ми, Бо́же, какфа́-годе сре́ща,—
ІА моми́ца, ја мла́да вдови́ца!"
Туку рече́ Ца́ра, неизрече́,
На сре́ща му ІАрменка девойкьа.
Ца́р ІАрме́нки поти'о' гово́ри:
„Ей, ІАрме́нко, ІАрме́нко девойкьо!
Де́ си била, каде́ си 'оди́ла?"
ІАрме́нка му по́ти'о' гово́ри:
„'Оди́ла сам на но́ва паза́ра,
'Оди́ла сам, чу́до сам гледа́ла, —
Два́ се мо́мка за девойкьа би́ат, —
Еди́н ка́же: „Мо́ја е мома́-та.",
Дру́ги ка́же: „Не́ е тво́ја, мо́ја е!"
Ца́р ІАрме́нкьи по́ти'о' гово́ри:
„Една́ мома́, е́дному юна́ка;
Дру́га мома́, дру́гьиму юна́ка;
А ти́ ме́не, мла́да любовница."
ІАрме́нка му по́ти'о' гово́ри:
„Оди́ла сам два́'есе' го́дини,
Вжрши́ла сам два́'есе' кошульи;
Още ч' о́дим два́'есе' и две́,
Не кьем зима́ Ца́ра Костади́на."
Ца́р ІАрме́нкьи по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, ІАрме́нкьо девойкьо!
Още ч' о́диш петок и са́бота,
У Неде́льа, пре́млада неве́ста,

1) Вж. и. Н-ро 437.

На тéбе че пéріа треперéти,
На мéне че пéкли гро'отéти.“
Ка' е рекжл Цàра Костандина,
Ка' е рéкжл, тáка 'сé е било, —
Още 'одúла петóк и сàбота,
У Недéља, прéмлада невéста;
На нéа сá пéріа треперéли,
На нéго сá пéкли гро'отéли.

427.

Обедна Мариа и Атаръ войвода. [1])

(Слушана въ Самоковъ отъ мома Тена Петрова, родомъ отъ сел. Яканджиево Т. Пазарджийско окржие.)

Задремáла óбедна Марúа,
Задремàла у чéстни тжрпéзи.
Нóй се чúни, нúкой ја не вúди,
Но á видé кýма и кумúца,
На Марúа пóти'о' говóри:
„Тàком' Бóга, Марúе, скумрúе?
Дáль' е на злó, или е на добро? —
Кáко дрéмеш у чéстни тжрпéзи?“
Марúа им пóти'о' говóри:
„Тàком' Бóга, кýме, господúне! —
Да на злó е, та на добрд ли е?
Сакáл ме е Атáр, млáд войвода,
Мéне мáма Атáру не дадé,
Но ме дадé Никдлу сокдлу.
Зарад мéне у гдра отидé.
Кь' излéзнеме гдре, на дрýмове;
Кье засфùрат сфùркьи и тупжньé,
Кье нú чýе Атáр, млàд войвода,
Кье ни чýе низ гдра зелéна.“
Ка' продумá Обедна Марúа,
Ка' продумá 'сé е така било; —
Излезнá'а гдра, на дрýмове!
Засфирú'а сфúркьи и тупжньé;

---

1) Виж. и п. Н-ро 584 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра.

Дочу́л гьи е Ата́р, мла́д войвода,
Та си слезна́ низ гѫ́ри зеле́ни,
Та погуби́ ку́ма и кумѝца,
И погуби́ кьитени сфа́тове,
И погуби́ два́ мла́да де́вера,
И погуби́ Никѫ́ка, сокѫ́ла,
А не́а е у гѫ́ра заведе́.
Турѝл ја е слуга да им слу́жи;
Слуга слу́жи, ча́ша недоли́ва;
Доли́ва а́ момà з' би́стри сѫ́лзи.
Согледа́л а́ Ата́р, мла́д войвода,
На Мари́а по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, Марие девойкье!
Да́ль' ти е жа́ль за кьи́тени сфа́тове,
Иль' ти е жаль за два ми́ла де́вера,
Иль' ти е жаль за ку́ма и кумѝца,
Иль' ти е жаль за Нико́ла, соко́ла?"
А она му по́ти'о' гово́ри:
„Кога́ ни́ е ма́ма низ дво́р исцращàла.
Та́а ни даде́ две зла́тни јабукьи,
И две́-те си у не́го о'йдо́'а.
Да ми пра́тиш еди́н ве́рен дру́гар,
Да сле́знеме до́ле, на дру́мове,
Да си зе́мем две́ зла́тни јабукьи, —
Една́ ме́не, а дру́га за те́бе!"

428.

Младенъ войникъ и неговата невеста.[1])

(Отъ сѫщата).

„Младе́не, млàдо войниче!"
По'оди Младе́н, по'оди́,
На цар-о войни́к да и́де,
И си е мома́ утакми́л,
И испра́ща го неве́ста, —
Ро́сна си кьи́тка бе́реше,
Та а Младе́ну дàваше:
„На-ти, Младе́не, кьитчица;
Посàди ја, Младе́не,
При́ царева-та кочи́а;
За́ран ја, ве́чер поли́вай.
До 'де́ е кьи́тка ве́села,
До тонова[2]) кье те че́кам;
Фане́ ли кьи́тка да ве́хне,

1) Вижъ п. Н-ро 367 и забѣлѣжитѣ тамъ Н-ра.
2) До *тонова* = до тогава.

Да вехне кьитка, да сáхне,
Тогà кье да се утжкма!“
Узé си Младéн кьитчица,
Па’ а посадú, посади
Ири царева-та кочиа.
Дзаран а, вéчер, полива,
До ’дè е кьитка весéла,
До тонова е бѝл весѐл.
Фанáла кьитка да вéхне,
Да вéхне кьитка, да сахне;
И се е тога растажúл.
А цара си го *иопрашал:*
„Младéне, младо войнúче!
Тúзе ми бéше нáйвесел;
Сегá се фнóгу у’илúл,
И войници ми у’или!“
А он на Цара говòри:
„Цару ле, Цару честѝти!
Посадúл сжм си іабука;
Лани не ми е родúла;
Таа гóдина родила;
Дрýг кье да ми іа соберé!“
Недосетúл се е Цар-о
Но се сетила Царúца,
Та на Цара си говóри:
„Цару ле, Цару честúти!
Недосетú ли се тúзека? —
Мома си се утжкмúла;
До сега го е чекáла,
Сега се е утжкмúла!“
А Младѐну си говóри:
„Младéне, млáдо войниче!
ІА си флéзни *коньарница,*
Та извéди врáна кóньа,
Напóи го руйно вино,
Назóби го зóб ’ченúца;
Тýри нога у ’зенгьúа,
Дур’ да тýриш и онáіа
Тú, да ’óдиш у вáшенско,
У вашенско мúло пóле.“
И Младéн си го послушà,—
Та си флезнá коньарница,
Та изваде врана кóньа. —
Назобú го зоб ’ченица:
Напои го рýйно вина;
Турú нога у ’зенгьие,
Дур’ да тýри и онаіа
Он, си о’йдé у нúхно-то,
У нихно-то мило пóле,
Та си о’йдé на нúва-та.
Негóвий-о мили бащá
У Сфетá Недéља óреше.
Он на баща си говóри:
„Дѐдо ле, мили дéдице!
Защó си óреш у сф. Недéља?“
— „Тáком’ Бóга непознáт
делúо!
И ІА имам сина, като тéбе;
Он си о’йдé млад войник.
Он си е мома утжкмил;
До сега го е чекала,
Сега се е утжкмила.“
Па’ си отидé, отиде
У нихни-те рамни двóри.
Па’ си флезна у тжрпézи,
Па’ си флезна, па’ си седнá.
Изведó’а невѐста-та.
’Сú-те рéдом рáка цунá,
Дойдé рéд, и нéму цуна,
И му познá пжрстень-о,
И пжрстень-о, менювньúк-о;
Па’ на сфáтове говóри:
„Идéте си, сфатове;
Младéн ми е сега дошéл!“

429.

Милоша, затфоренъ за глоба, испуща го невеста-та му Чубрена.[1])

(Слушана въ Самоковъ отъ дъщерки-те на покойний учитель Хр. Крантевский).

„Милóше, море Милóше!“
Милóша беда́ беди́ла, —
Недесѐ' 'ильіади да дадé,
А пéт-те нема́ да даде;
Та затфори́'а Милóша.
А нѐгова стàра ма́йка
Отхóди, па' и дохóди,
Та му премѝна однóси,
И на Милòша говóри:
Сúну Милóше, Милóше!
Да продáдеме Чубрéна,
Да залóжим ма́шко детé,
Тéбека да отпущиме.“
А Милóш си ú говóри:
„Мáле ле, стара майчице!
Дéвет сам гóдин легàло,
Още кье дéвет да лéжим,
А не продáвам Чубрéна,
И не продàвам màшко детé!“
Màкья му нѝщо не речé,
Станѝ си, дóма отидé;
Па' на смѝха одговàра:
„Снѝхо, Чубрéно хубава!
Какфó ли речé млѝд Милош,—
Тéбека да продадеме,
Màшко детé да заложиме,
Милóша да отпýщиме
Ис тѝа тéмна темнѝца.“
Снахà ѝ нѝщо не речé,
Туку си влезнѝ зимнѝци,
Та отклопѝ евли кофчѝг,
Та извадѝ Милòшова,
Милòшова баш премѝна;
Та облечé Милòшово,
Милòшово màшко рýхо,
И запасá Милòшова,
Милòшова òстра сáбіа;
И провжрзá бéло гжрло;
Па' си влезнá у лàдни іахжри,
Та изведé врàна кòньа,
Оседлà іа, оружá іа,
Дéвет гòдин' не іаздена,
Десétата неседлáна,
А сфекжрва ѝ говóри:
„Снá'о, Чубрéна 'убава!
Какó тѝ кье ѝдеш мори?
Тѝзе си тýрскьи незнáеш,
Тáмо ѝма клéти тýрци;
Тýрци сельáм кье ти предадат,
Тѝзе сельáм не си знáеш,
Не си знáеш д'им предадéш.“
А óна ѝ нѝщо не речé;
Та си іахнá врàна кòньа.
Минá си гòри зелéни,
Наé си пòле ширòко,
На срéща ѝ клéти тýрци,
Клéти тýрци, вуруджѝи,
Вуруджѝи, кьеседжѝи.
А па' онá им говòри:
„Вжрвéте си, клéти тýрци,
Клéти, вжрли вуруджѝи, —
Цàрев чаýш гжрло боли,
Дá немòже тýрскьи сельáм,
Тýрскьи сельáм да предадé!“
Па' си бутнá врàна кòньа,
От далéк' иде и вика:
„Темничáре, катанчáре!
Отфарайте темници-те, —

1) Вижъ и. Н-ро 396 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

Испущайте темничáре,
И Милдша испущéте, —
От Цàра ви ферман нòса!“
Дочýха ia темничáре,
Испущиха темничàре,
И Милдша испущила,
Ама го прет кòнь карáла.
Одведé го у гòра зелéна.
Та на Милдша говòри:
„Милдше, море, Милдше!
Видишъ ли джрво висòко?
Тáмо кьу те обéсим!“
А дн му се милно мòли:
„Тàком‘ Бòга Цàрев чаýш,
Нèмой ме тýка обесити;
Одвéди ме дýри дòма,
У двòръ имам джрво висòко,
Тáмо ме обéси.
Тáмо имам стáра мáйка.
И имам си пжрво любе,
И имам си мáшко детé;
Дèвет гòдин‘ не сам гьи видéл.“
Тогá Чубрéна одговáра:
„Милдше, море, Милдше!
Ако мéне не познáваш,
Не познáваш врàна кòња?
Не познàваш тфóе рýхо?
Не познаваш тфоіа остра сáбіа,
Дéвет гóдин’ не измиéна,
Десéта-та неострéна?“
Па’ тога му Чубрена говóри:
„Милоше, море, Милоше!
Не ли сам ти пжрво лàбе?“

430.

Дойчинъ юнакъ и краль-Костандиновата щерка Гюргьена во Едрене. [1])

(отъ сжщитѣ)

„Дойчàне, врéден юнàче!“
Обидé Дойчин, обидé
Без едéн грàд, стó града,
Без еднó селó, стó селà;
Нàйде номоже’ да нàйде
Негова лàка, прилàка.
Али му люде казýват,
Да àдеш у град Едрене,
Едрене у крàль Костадàна.
Он си àма щерка Гюргьена,
Она е тèбе прилàка.
И óн си дома отидé,
Па’ си на màйка говóри.
Па’ си влезнà у ’ладни iахжре,
Па’ си iахнà врана кóња.
Кòњу, викнá, конь му *летнà*,
Минáха гóри зелéни,
Наèха нóле ширóко,
Тáм затечé мáлкьи момú,
Дéка моми платнó бéльат,
А невéсти рúзи пérат.
И Дойчин им одговáра:
„Бòг ви помáга’, девóйкьи!
Дéка сéди краль Костадин?“
А девойкьи му говорат;
„Тáком’ Бóга, чýжди юначе,
Вúдиш ли мóсти голéми? —
През мости, порти железни.“

1) Виж. п. Н-ро 345 и забѣл. Н-ра

И он бутна врана коньа,
Та си мина големи мости,
Та исчука на порти-те, —
Излéк чýка, тúхо вúка:
„Излезнéте, Гюргьéнини,
Гюргьенини до двá брáта.“
Излезнале Гюргьенини,
Гюргьенини до два брата, —
Отфорлѝ'а нóви порти.
Еден му коньа прифана,
Дрýгьи го ф' тжрпéзи турú.
Мáло пиха и іадоха,
Одговори Дойчин юнак:
„Таком' Бога, Гюргьенини,
Гюргьенини до два брата!
Изведéте невéстата,
Рéдом рáка да целúва,
Ред да дóйде и до мéне,
Да не рéчете *найиокдĕ:* [1])
„Какóф гьидúа доходú,
Та проводúа не оставú.“

И невеста извадо'а;
Редом рака целивала,
Ред-о дойде до Дойчива.
Он се качи врана коньа;
З' дéсна рáка парú вáди,
С' лéва рака мома джрпна.
Коньу викна, конь му 'ржна,
Та премина през дувáре.
По н'ѣа тжрчат Гюргьéнини,
Гюргьéнини до два брата:
„Постóй, почéкай Дойчине,
Да дадéме тáнкьи дáри,
Да дарýва сфекóр и сфекжрва.“
А Дойчин им одговара:
„Назáд, назад, Гюргьенини,
Гюргьенини до два брата;
Мéн е мàйка приготфúло
Приготфило танкьи дари,
Да дарува сфекóр и сфекжрва.“

431.

Боленъ юнакъ Гьеро убива Арапина. [2])

(Отъ сжщитѣ).

Поболú се юнак Гьéро;
Дéвет гóдин' ю душéци,
Ю душéци, под йоргáни.
По двóр хóди сестрá Іана,
По двор ходи, пжрсти кжрши,
Пжрсти кжрши, сжлдзи рóни.
Согледá ја бóлен Гьéро,
Та на Іана одговàра:
„Лелé Іано, мúла сестро!
Защо кжршиш тàнкьи пжрсти?
Защо рониш дробни сжлдзи?“
А Іана му одговáра:
„Лелé Гьеро, болен Гьеро,
Прочýл се е цжрн Арáпин,
На дéн іаде фýрна 'лéба,
Фурна 'леба, іаловúца;
На ден пúе бáчфа вино.
Бачва вино, màлка момá;
Рéд доходú и до мéне!“
Болен Гьеро одговáра:
„Леле Іано, мила сестро!
Іа флéзни си у Іахжри,

1) Най покое = най послѣ.
2) Виж. и ч. Н-ро 392 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

Па' изва́ди вра́на ко́ньа,
Де́вет го́дин неіаздена,
Неіазде́на, некова́на,
Та го ќа́рай на налба́тин,
Да подко́ве врана конья,
Конь на ве́ра, конь без вера,
На юна̀чка вереси́а;
Ако ста́нем, кье му пла́тим;
Ако умрем, да прощáва!"
Флезна́ Іана у іахќри,
Та изведе́ врана конья,
Заведе́ го у налбатин;
На налбатин си говори:
"Допрати́ ме болен Гьеро,
Да подко́веш врана конья,
Конь на вера, кон без вера,
На юначка вересиа;
Ако ста́не, кье ти пла́ти,
Ако у́мре, да прощаваш!"
А налбатин одговара:
„Іа' нековем конь на вера,
Конь на вера, конь без вера,
На юначка вересиа;
Ако дале́ш че́рни очи́,
Черни очи да цели́вам,
Кье потко́вем врана конья."
А Іана се расплака́ла,
Па' се дома повжрна́ла,
И на Гьеро одгова̀ра:
„Леле Гьеро, болен Гьеро!
Налбат не́кье да потко́ве
Конь на вера конь без вера,
На юначка вересиа;
Ама са́ка черни очи,
Черни очи да целива,
Да потко́ве врана конья!"
Расплака́ се бо̀лен Гье́ро,
Па' на Іана одгова̀ра:
„Леле́ Іано, ми́ла сестрѝ!
Іа си фле́зни у земнѝци,
Та отлкѝни севли́ занджи́ци,
Та изва́ди сфѝлен поіас,
Сфи́лен поіас де́вет лакти,
Де́вет лакти на шири́на,
Петна́е'се на джлжи́на,
Да препа́шем бо̀лна сна́га;
Обсе́дли ми вра́на ко́ньа,
Напѝди го, назѝби го;
Назѝби го зѝб 'чени́ца,
Напѝди го ру́йно вино:
Та ми дода́й та́нка са́бліа!"
Па' си ойде́ при налба́тин,
Отсече́ му ру́са глава́;
Па' си ойде́ при цќрн Ара́пин,
Извади́ си та̀нка са́бльіа.
Та си уби́ цќрн Ара́пин,

432.

Марко бие пѫрвото си либе за неверностьта му. [1])

(Слушана въ Самоковъ отъ Ел. Кожарова и др. пѣвачки.)

Дал' е е́сен, иль' се земіа тресе́?
Ни е е́сен, ни се земіа тресе́. —
Ма́рко бѝе пѫ́рво-то си ли́бе:
'Ем го бѝе, 'ем го испиту́ва:

---

1) Срав. Ив. Богор. п. Н-ро 5.

„Кажи́, мори, кого́ си люби́ла?
— „И кье ка́жем, та 'и́ч гри́жа ми: е?—
Люби́ла сам ца̀рева злата́ра!“
— „Кажи́, мори, он що ти е дава́л?
— „Дава́л ми е три вж́рви жжлти́ци?“
— „Кажи́, мори, на каде гьи дона?“
— „Една́ дадо̀х, та цжркфи направих;
Дру́га дадо́х на ста́ра ми ма́йка;
Тре́та тури́х на бе́ло си гжрло!“

433.

Млада невеста убива Муса кьеседжиа и соживіава своего убитаго младоженьа.

(Слушана въ Самоковъ отъ мома Наталиа П. Миновчева.)

Го́ра іаздат кьи́тени сфа́тове;
Го́ра іаздат, го́ра се лелée;
Вода *гàзат*, вода се цеклée.
Та мина́'а през де́вет го́ри зелéни,
А десе́та, вода е студе́на.
На сре́ща им Му́са кьеседжи́а,
Та заиска младоже́нска глава́.
'Сѝ сфа́тове по жолтѝца да́ват,
Ку́м господѝн, со ша́ка жолтѝци;
Младоже́ньа, саха́т нис пазува;
А неве́ста, зла́тни гри́вни од ра́це.
Кьеседжиа жолтици не гле́да,
Он си са́ка младоже́нска глава.
Младожѐньа по́тихом гово́ри:
„Мо́лим ти се, мо́й ку́м господине!
Да си фле́знем у *срѐмска* кочи́а,
Да се про́стим сос мла́да неве́ста!“
Прости́л му е кум-о́ господи́н-о,
Та си флезна́ у сре́мска кочиа,
Та се прости́ сос млада неве́ста.
Тога́ прийде́ Му́са кьеседжи́а,
Та си зема́ младоже́нска глава́.
'Си сфатове по го́ри бега́'а,
А неве́ста у го́ра остана́.

Не́а узе́ Му́са кьеседжиа,
Одведе́ ја у не́гова дома.
Па' на ма́кьа по́ти'о' гово́ри:
„Мале ле, стара майчице!
ІА' доведо́х пре́млада неве́ста."
Неве́ста порона̀ де́вет ре́да сѫ́лзи.
Одгова̀ра Му́са кьеседжиа:
„ІА си седни, пре́млада неве́сто,
Да ти ка̀жем какфо́ сам печали́л;
Распле́ти ми мо́и дре́бни пе́тли."
А неве́ста 'у́тра и разу́мна, —
С' ле́ва ра́ка пе́тли распетлюва,
З' де́сна ра́ка вла́шкьи но́жи 'вати́,
Убоде́ си клѐти кьеседжи́а,
Убоде́ го во кле́то-то сжр'це.
Кьеседжи́а викна́, ко́лку може́;
„Ей неве́сто мла́да, аджами́о!
ІА ми бѫ́ркни у ле́ва пазува,
Та изва́ди шише́ жи́ва вода,"
А неве́ста не́кье да го слу́ша;
Неслуша́ го кле́ти кьеседжѝа;
Та си зема́ шише́ жи́ва вода,
Па' си флезна̀ у клети́-о іахѫ́р,
Па' си зема́ ко́ња шестокрѝла,
Та си о'йдѐ у го́ра зеле́на,
Та си найде́ та́м'ка младожѐња,
Па' си стави́ влава́ му до труп-о́;—
Соживи́ си мла́да младоже́ња.
Па' стигна́'а кьи́тени сфа́тове,
О'йдо́'а си до́ма, на дво́рове.

Заб. Продължение и край на настоящий III-й отдѣлъ въ послѣдующата кн. IV-а.

ОТДѢЛЪ III.

(Продължение).

КНИГА IV.

434.

Струмка кралица и Стоіанъ майсторъ.

(Записалъ въ Кочани Иванъ Шандаревъ, слушана отъ една жена изъ Кочанско село нъ Дебранка, та за това языка е малко размѣсенъ, казва сжщий записвачь).

Градúла Струмка Бендéр грáда. —
Двéсте мáйстори, седумстотин' шегжрти,
Па' о'шóл Стоіан мàйстор-о,
Да сáка нúйни-о за'мèт,
Шчо грáд Бендéр градúле.
Изговàра Струмка кралúца:
„Е, тúзека, Стоіан мáйстор!
Іа' кье ти плáтам вàшний-о за'мéт,
Да соградите до дéвет цжркфи.“
Па' соградúле до дéвет цжркфи.
Па' о'шóл да сáка нúйни-о за'мéт.
Изговáра Струмка кралúца:
„Е, тúзека, Стоіан Мáйстор!
Іа' кье ви плáтам вàшний-о за'мéт,
Да соградите до дéвет чéшми.“
Изговáра Стоіан мàйстор-о:
„Струмкье, Струмкье кралúце!
Да ни плáтеш нáшний-о за'мéт,
Кье соградиме до дéвет чéшми!
Па соградúле до дéвет чéшми.

Изгова́ра Стоіан мàйстор-о:
„Стру́мкье, Стру́мкье, крали́це!
Да ни пла́теш на́ший о за'ме́т,
Сограду́'ме до де́вет че́шми!“
Изгова́ра Стру́мка крали́ца:
„Е, Стоіане, Стоіан мàйстор!
Кье ви мла́там ва́ший-о за'мет,
Да ми пла́тете що сте іале и пи́ле.“
Изгова́ра Стоіан ма́йстор:
„Е, ти́зека, Стру́мкье Крали́це!
Пу́ст да ти сто́е Бенде́р града,
'Уткьи да 'у́тат у де́вет цѫ́ркфи,
Су́'и да сто́іат до де́вет че́шми!“

435.

Вида и два-та царскьи синове.

(Отъ сѫщий).

Гюзель Ви́да прочуе́на,
Чу́ се Ви́да и прочу́ се
По се́-та зе́міа ца́рева.
Па' іа чу́ле, дочу́ле
Ца́реви-те два си́на,
Па' се чудо чу́де'а,
Како́ Ви́да да ви́дат? —
Стори́ле се тѫргофци,
Прекупи́ле купи́ле
Бе́ла сфи́ла копри́на,
Тури́ сфи́ла зеле́на
И гюнгюли́а, а́лова,
Упрега́ле кочи́а;
Па' отишлѐ, отишле́
На Ви́динь-о вильае́т.
Провика́ се тѫрго́вец:
„Чу́йте, ма́ло, голе́мо!
Прода́ва се, прода́ва
Бѐла сфи́ла, копри́на,
Ту́ра сфи́ла зеле́на,
Гюнгюли́а, а́лова!“
Ви́да ма̀ма *прàшаше,*
Ви́да на мàйка ви́каше:
„Ско́ру пле́ти, оплетиме,
Кье излѐзам, да ви́дам
Да ви́дам и да ку́пам
Бе́ла сфи́ла, копри́на,
Ту́ра сфи́ла зеле́на,
Гюнгьули́а, алова!“
Па' излезе́, да ви́де,
Да ви́де и да ку́пе.
Ви́да сфи́ла гле́даше,
Тѫрго́вец Ви́да гле́даше.
Дури сфи́ла да ку́пе,
Он іа фѫрли́ кочи́а.

436.

Алтѫнъ-Мара и Ангьелина Маркова сестра.

(Отъ сѫщий).

Пофалú се Алтѫн-Мара
На срѐт сéло, на бунáр-о,
Прет 'си мóми и невéсти,
И пред мóма Ангьелúна,
Мáркова-та мúла сéстра:
„ІАс сум мóма нàй-'убáва!“
Како чýла Ангьелùна,
Сѫ'зи рóне пѫрс'ю кѫрше,
Согледá ја брáт ú Мáрко:
„Ангьелúно, мúла сéстро!
Зáщо, сéстро, сѫ'зи рóнеш,
Сѫ'зи рóнеш, пѫрс'ю кѫршеш?“
—„Лéле Màрко, мúли брáту!
Пофалú се Алтѫн-Мара
На срет сéло, на бунáр-о,
Прет 'сú мóми и невéсти:
„ІАс сум мóма най 'ýбáва!“

437.

Магдена и Царь Костадинъ [1])

(Отъ сѫщий).

Седела Мáгда на висóк сарáй;
Па' си поминáл цáр-о Костадùн,
Па' на Магдéна вéле, говóре:
„Сéди, Мáгдо, сéди пéток и сáбота;
У Недéља, Мáгдо, ја кье помúнам,
ІАс кье помúнам, тéбе кье зéмам!“
Седéла Мáгда пéток, сáбота;
Кога било рáно у Неделья,
Па' се качúла гóре, дивàни,
Разгледáла по рáмни дрýмове;
Каде úдат кьúтени стáтове;
У сфáтове цáр-о Косладúн,
Па' ја земá'а Магдéна девóйка.

438.

ІАна, братіа ú и Муратъ кьеседжиа. [2])

(отъ сѫщий.)

ІАна мáма на далéку дáва;
ІАна нéйкье на далéк' да úде;
ІАна сáка близу, комшúи-те,
Комшúи-те, за млáт Стоіана.

---

1) Вижъ п. Н-ро 426.
2) Срав. В. Караджк. т. II. п. Н-ро 88.

Изгова́рат І́Анини-те бра́кьа:
„Иди, І́Ано, де́к' те ма́ма да́ва;
Ти́зека си́ от голе́ма ро̀да, —
Ти́зе и́маш деветѝна бра́кьа;
Че́сто кье ти на го́с'ю до'о́гьат, —
Неде́льа-та, *дву́ѝца* до *тру́ѝца*,
И месе́ц-о, пети́на, — шестина;
Годи́на-та, Сѝте деветѝна:"
Та па' І́Ана каи́ль си падна́ла, —
Токмѝле ја но́гу на дакеку.
Па' си дошле́ кьи́тени сфа́тове,
Па' зема́ле мла́да-та невеста.
Помина́ле низ го́ра зеле́на;
На па́т-о им Мура́т кьеседжи́а,
На сфа́тове *вѐле* и гово́ре:
„Е́й, ви́ека, кьи́тени сфа́тове!
'Си́-те ви́ека си помине́те,
На ме́нека мла́да-та невеста."

439.

І́Анка мома и братъ и́ войникъ.

(Отъ Сам. сел. Ярлово испѣна отъ Дост. Стоева.)

„І́Анко, мо́ме І́Анко,
Ми́ла ле І́Анко!" [1])
Семенье́ се берà',
Семенье́, левенье́,
Та се запису́ја
На во́йна да ида'.
І́Анка бра́та и́ма,
И не́го писа'ја,
На война да и́де.
І́Анка жàлна, та́жна,
По го́ри е о'шлà;
Па' по го́ри *шѐта*,
Бе́ли пѫ́рсти *кѫ́рши*,
Дро́бни сѫ́лзи ро́ньи!
Согледа́ а́ гора,
Па' на І́Анка *вѐли*,
Вѐли и гово́ри:
„І́Анко, мо́ме І́Анко!
Та защо́ си плачеш?
Защо́ пѫ́рсти *кѫ́ршиш?*
Защо́ сѫ́лзи ро́ньиш?"
А І́Анка ю *вѐли*,
Вѐли и гово́ри:
„Гори́це, сестри́це!
Та лели ме *прàшаш*,
Пràво че ти ка́жем

1) Слѣдъ всѣкой стихъ се повтаря: „Мила ле І́Анко".

Не чем да те лàжем,
Та защó си *шѐтам*,
И защó си плáчем,
Бéли пжрсти *кжршим*; —
Семенье́ се берá',
Семенье́, левенье́,
Та се записýіа,
На война да идá'.
Едно брàте имáх,
И нéго писá'іа,
На война да úде!"
А гора ю *вѐли*,
Вѐли и говóри:
„Іанко мóме Іанко!
Скрúй го Іанко, скрúй го
У шарéни ковчéг,
У тàнкьи дáрове,
У сúтни вéзове!"
Іанка а слушáла, —
Та е скрúла брáта
У шарени кофчéг,
У тáнкьи дарове.
У сúтни вéзове.
Ете, надойдó'іа
Семенье́, левенье́.
Зимнúци удрú'іа
Удрú'іа, разбú'іа;
Кофчéг ю строшúіа,
Дáри расфжрльá'а
Брáта ю найдó'а.
На' го откарà'а,
Млад войнúк да úде.

440.

Кралица и два млади друмника. [1])

(отъ сжщата.)

Дрýм друмýіа двá мла̀да друмника,
Дрýм друмуіа и дýма думáіа:
„Щó е лéпа честúта кралúца,
Щó е лéпа, море, и 'убава;
Ама и é мáло ма'анúца,
Ма'анúца пот ковáни поіас, —
От сжр'це си рожденье́ немáла,
Калú, без рóд, калú, без рожденье́!
Да би знáла честúта кралúца,
Да би знáла лéк, да се лекýе, —
Да испле́те мре́жа од бúсера,
Па' да пóйде по крáй бéло море,
Про крáй мсре и про крáй бéл Дунаф,
Та да фжрли мре́жа од бúсера,
Да á фжрли у бело-то море,
Да улóви тáа мре́ньа рúба,

1) Срав. В. Карадж. т. II. п. Н-ро Н-ро 12, 13.

Да изеде́ но́йно де́сно кри́ло.
Та че по́йде тру́дна и дебе́ла,
Та че ро́ди това́ ма̀шко дете́.“
Шу́е, ве́же но́йна мѝла зо́лва,
Ми́ла зо́лва, везу́ља дево́йкља,
Шу́е, ве́же на ра́мни дру́мове,
Та гьи дочу́ везу́ља дево́йкља, —
Сфила́ ску́та, да́ дома отишла́,
Па’ на сна’а по́ти’о’ гово́ри:
„Е, снашу́це, честу́та крали́це!
Дру́м друма́’ја два мла́да друмника
Дру́м друма́’ја, за те́бе дума́’ја:
„Що́ е ле́па честу́та крали́ца,
Що̀ е ле́па, море, и ’убава,
Ама и е́ ма́ло ма’аница,
Ма’ану́ца пот кова́ни поіас, —
От сжр’це си рожденье́ немàла·
Кали́ без род, кали́ без рожденье;
Да би зна́ла честу́та крали́ца,
Да би зна́ла ле́к, да се леку́е, —
Да испле́те мре́жа од бу́сера,
Па’ да о’йде про кра́й бе́ло море,
Про кра́й море и про кра́й бе́л Ду́наф,
Да си фжрли мре́жа у море́-то,
Да уло́ви та́а мре́ньа рѝба,
Да изедѐ но́йно де́сно кри́ло;
Та че по́йде тру́дна и дебе́ла,
Та че ро́ди това́ màшко дете́!“
Ка’ ю каза́ везу́ља дево́йкља,
Тога́ ’рипнà честу́та крали́ца,
Па’ исплете́ мре́жа од бу́сера,
Та си пойде́ про край бе́ло море,
Про край море и про край бе́л Ду́наф,
Та си фжрли́ мре́жа у море-то,
Си улови́ та́а мре́ньа ри́ба,
Однесе́ а̀ дòма, на дво́рове:
Та изеде́ та́а мре́ньа ри́ба, —
Изеде́ ю но́йно де́сно кри́ло;
Та е пошла́ честу́та крали́ца,
Та е пошла́ тру́дна и дебе́ла, —
Роди́ла е това́ ма́шко дете́.

441.

Невенка невеста — Секулица, свекѫрва ѝ и пиле; или Секулово погьинванье во Косово поле. [1])

(Отъ сѫщата).

„Невéнко, невéсто,
Млáда Секýлице!“
Трѝ 'ора играíа',
Три 'ора, три збóра.
Еднó 'оро вóди
Невéнкьина зóлва,
Дрýго 'оро вóди
Невѐнкьи етѫ́рва,
Лéво 'оро вóди
Невéнка невéста;
Лéво 'оро вóди,
Лéпа пéсен пéе, —
Тáнени гласове
Далéком се чýе,
Далéк' зéмиа éнти;
Дéсна рáка лѫ́ржи
Крондȕр кроситрéни:
Дéсна рáка дѫ́ржи
Чáша цжклéница,
Рýйно вино слýжи
Рéдом по кмéтове,
И па' по кметúци.
Свекѫ́рва иа вúка:
„Невéнко, невéсто,
Млáда Секýлице!
Мóри, 'áйде дóма, —
Трѝ дни е Велúйден.
Един ден, Гюргьóвден;
Не наводú ли се
Товá лéво 'оро?
Не напоиа ли се
Тáа лѐпа пéсен,
Тáнени глáсове?
Не наслужȕ ли се
Товá рýйно вино
Рéдом по кмéтове,
И па' по кметúци?
Мари, 'áйде дóма; —
Какфó пúле дошлó,
Та на пóрти падná,
Та гýка, та дýма,
Жàлно одговáра;
IA' му не одбúрам
Какфó пúле гýка;
'Áйде си тú дóма,
Егà му одбéреш
Какфó пúле гýка!“
Невéнка ю *вѐли:*
„Мáле, мúла мáле!
'Áйде си тú иди,
IA' сéга че дóйдем,
Оше мáлко, мáле,
'Оро да довóдим;
Оше пáлко, мале,
Пéсен да допóем;
Оше малко, мале,
Вино да дослýжим
Рéдом по кмéтове,
И па' по кметúци!“
Сфекѫ́рва á слушá,
Та си дóма о'йдé.
Невéнка невéста
'Оро доводúла,
Пéсен допоáла,
Вино дослужúла
Рéдом по кмéтове
И па' по кметúци,
Та си дóма о'йдé.

---

1) Срав. п. Н-ро 624.

На по́рти постоя́,
Постоя́, послуша́;
Една́ш пи́ле гукна́,
Не му е одбра́ла;
По́фтур пофтори́ло.
На' му неодбра̀ла;
Потрети́ло пи́ле,
Тога́'й му одбрала
Какфо́ пи́ле гу́ка!
На сфекӂрва вели:
„Ма́ле, мила мале!
Си́н ти е загьина́л
У ра́вно Косово!
Те́бе си́н загьина́л,
Ме́не любне не́ма!
IA' сжм, мале, мла́да,
Дру́г чем да си на́йдем,
По́-'*арен*, по́ добжр,
Бо́ле от Се́кула;
Сфекӂрва че на́йдем
Бо́ле от те́бека;
А ти́зека, мале,
Си́на не че на́йдеш!
Ма́ле, ми́ла мале!

'Айде, спра́вiай ко́ньа,
Ди́жи ле́к боздуга́н,
И загӂртай кожу́х,
И заме́тай пу́шка
И припа̀суй сабльiа,
Че и́деме, ма́ле,
У ра́вно Ко́сово,
Та че го тра́жиме,
Да го доведеме."
Сфекӂрва а́ слуша́,—
Ко́ньа е справи́ла,
Дигна́ ле́к боздуга́н,
Загжрна́ла кожу́х,
Заметна́ла пу́шка,
Припаса́ла са̀бльiа;
Та па' си о'йдо́'а
У ра́вно Ко́сово;
Та си́н си найдо́'а,
Де́ка е погьина́л!
Па' го докара́ли
И го закопа́ли!
Па' се оженѝла
Неве́нка неве́ста, —
Дру́г си е зема́ла.

442.

Гьена невеста кумица на деветь кральове.

(Отъ сжщата).

„'Убава Гьена неве́ста!"
Сно́щи дойдо́'а два Вла̀'а,
Два 'аба́ра донесо́'а:
Да и́де Гьена кумѝца
Од-она́д Ду́наф, у Вла́шко,
Де́вет кра́льове да ве́нча
Соз де́вет мла́ди кралѝци;
И де́вет деца́ да кӂрсти,
И о́ще де́вет да плете,
Па' на сфекӂрва гово́ри
'Убава Гьена неве́ста:
„Ма̀ле сфекӂрво, сфекӂрво!
Пу́щи ми, ма́ле, пу́щи ми
Бра́нкоте, мла́до де́верче,
Прес по́лье да ме преведе́;
През го́ри сама́ че о́'йдем;
Че си оти́дем у Ду́наф
Од-она́д Ду́наф, у Вла́шко,
Де́вет кра́льа да си ве́нчам
Соз де́вет мла́ди крали́ци,

И де́вет деца̀ да кѫ́рстим,
И о́ще де́вет да плете́м.“
И сфекѫ́рва ıа послуша́ла,—
Та го пущи́ла, пущи́ла
Бра́нкоте, мла́до де́верче.
Прес по́лье ıа непрeве́ло,
Не́ло си с’ не́а отишло́.
Та си о’йдо́’ıа, о’йдо́’ıа
Од-она́д Ду́наф, у Вла́шко;
Де́вет кра́льове венча́ли
Соз де́вет мла́ди крали́ци;
И де́вет деца́ кѫрстили,
И о́ще де́вет опле́ли;
Де́вет да́рове доне́ли.
Та си стана́’ıа, стана́’ıа,
И си дома отидо́’ıа,
Па’ на сфекѫ́рва гово́ри.
’Уба́ва Гье́на неве́ста:
„Ма̀ле сфекѫ́рво, сфекѫ́рво:
Що сме ти да́рба доне́ли!“
Сфекѫ́рва се зарадýва,
Дека е Гье́на неве́ста,
Дека е и́шıа кумица,
Дека ю да́рба доне́ла.

443.

Два брата и сестра изнамервать се.

(Отъ Сам. с. Ярлово, слушана отъ Достана Стоева).

„Мори́ Кали́но, бе́ла Ва̀рдарко!
Доишла́ ли си ско́ро на паза́р?
Виде́ла ли си чу́до голе́мо,
Чу́до голе́мо, голе́ми сеи́р, —
Какфо́ се мома́ сама́ прода́ва,
Сама́ прода́ва, лице не да̀ва? —
Покрѝла лице сос те́нка кѫ́рпа,
А цѫ́рни очи́, с’ а́лова кѫ́рпа;
Зад не́’а сто́ıат два́ мина Ру́си,
Два́ мина Ру́си, два́ капета́на,
Два́ капета́на, два́ ми́ла бра́та,
Та прекупу́ıа мома́ ’уба́ва, —
За бе́ло лице, бѐли грошеве;
За полови́ни, ’се́ половıаци.
За цѫ́рни очи́, жѫ́лти жлти́ци.
По́-младо бра́те *вѐли*, гово́ри:
„Та́ко ти Бо́га, по́старо бра́те!
ıА си цели́вай добра̀ девойкьа,
ıА а́ цели́вай, ıа ми проща́вай,
ıА ми прощавай да а́ цели́вам.“
По́-старо бра́те *вѐли*, гово́ри:
„Та́ко ми Бо́га, по́-младо бра́те!

Ни ја целúвам ни ти прошáвам,
Ни ти прощàвам да á целúваш;
Че á кáраме дóлье, пот селó,
Дóлье, пот селó, у ливáдје-то,
У ливáдје-то пóди дáбјето;
Тàм' кье ю 'ýтро испитýеме:
Има ли момá голéма рòда?
Има ли момá мáкьа и башá?
Има ли момá брáкьа и сестрú."
Послушáло го пó-младо брáте, —
Та откарáли 'убава момá,
Откарáли ја дóлье, пот селó,
Дóлье, пот село, у ливадјето,
У ливáдјето поди дáбјето.
Тáм' сà á ýтро испитувáли:
„Тáко ти Бóга, добрà девóйкьо!
Имаш ли, мори, голéма рóда?
Имаш ли, мори, мáкьа и башá?
Имаш ли, мори, брáкьа и сестрú?"
Девóйкьа им *вèли*, говóри:
„Дá ја си úмам голéма рóда; —
Дá ја си úмам мàкьа и башá;
Да ја си úмам брáкьа и сестрú!"
По́-старо брáте *вèли*, говóри:
„Тáко ми Бóга, нóмладо брáте!
Дá товá си е нáша-та сестрá:"
Та си фанá'а 'убава момá,
Одведó'а ја дóма, на двóри.
Дóма, на двóри, мáйце на скýти.

444.

ІАнка и момче Сжрбинче.[1])

(отъ сжщата.)

„Ой ІАнко, ІАнко, гьýзельом ІАнко!"
Имáла ІАнка седмúна брáкьа;

1) Вижъ п. Н-ро 323.

‚Си́-те седми́на ловджи́и би́ли.
Ловджи́и би́ли, лова лови́ли;
Не лови́ли ло́ф, що се ло́ви.
Не́л' лови́ли момче́ Сжрби́нче;
Од ми́лости, го не погуби́ли;
Од 'убости, го Іанькье прати́ли.
Тури́ му Іанка да повече́ра:
Пос'да му Іанка ме́ка пости́лкьа;
Тури́ му Іанка басма́ зглавница.
Та си дойдо́'а Іанини бра́кьа,
Па' са́ си дошли́ до́ма, на дво́ри;
Па' си венча́'а убава Анка,
Па' іа венча́'а с' момче́ Сжрбинче.
. . . . . (недовършена . . .)

445.

Бела Неда, Иванъ юнакъ и Турчинъ.

(отъ сжщата.)

Про́си Иве Не́да, бе́ла Не́да;
Он іа про́си и Ту́рчин іа проси.
Мàкьа и́ска Ту́рчин зе́т ю да е,
Не́да нече Ту́рка белоли́ка,
Не́ло и́ска бе́ла Бугàрина,
Бе́л Бу́гарин, Ива́на юна́ка.
Па' на ма́кьа по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га мо́іа ста́ра ма́ле!
Не́чем. ма́ле, Ту́рка белоли́ка,
Не́ло и́скам бе́ла Буга́рина,
Бе́л Бу́гарин, Ива́на юна́ка!“
Кога било у́ Сфета́ Неде́льіа,
Каньи́ Ту́рче сто́ ле́пи сфа́тове,
Каньи́ Иве две́сте и два́'есе'.
Дойдо́'а си Не́ди на дво́рове,
Наседа́'а у че́стии тжрпе́зи.
Не́да ма́кьа на ту́рчин іа да́ва,
Не́да не́че сос ту́рчин да и́де.
Не́л' на ма́кьа по́ти'о' гово́ри:

„Та́ком' Бо́га, мо́ia ста́ра ма́ле!
Да́й ми, ма́ле, ключи́ от земни́ци,
От земни́ци, от шарени кофче́г,
Да отфо́рим 'ла́дени земни́ци,
Да отключим шарени кофче́зи,
Да изва́дим сфи́лена ржкава,
Да изва́дим памýчна кошýльia,
Шчо че Не́да с'Ту́рчин да се ве́нча!"
Измами́ ia Не́да, бе́ла Нѐда,
Та у даде́ ключи от земни́ци,
Та отфорѝ то́й 'ла́дни земни́ци,
Та отключи́ шарени кофче́зи,
Та истресе́ но́йни тàнкьи да́ри.
Не извади́ сфи́лени ржка́ви,
Не́л' собра́ла но́йни та́нкьи да́ри,
Па' бега́ла с' Ивàна юна́ка;
Бега́'а си Ива́ну на дво́ри.

446.

Перинъ-планина и Стара-планина.

(Отъ Самоковъ, слушана отъ мома Наталия Ив. Миновчева).

Расплака́ла се Пели́н-пла́нина!
Попраша̀ла ia Ста́ра-пла́нина:
„Защо́ ми пла́чиш, Пели́н-пла̀нино?"
Си одгова́ра Пелин-планина:
„Ка́к' да не пла́чим, ка́к' да не жа́лим? —
Нашли́ ми са́ 'се́ Кочанча́не;
Ла̀ги ми бе́'а до пе́т 'илькади,
А се́га ми са́ де́вет 'илькади; —
Погази'а ми га́стата тре́ва,
Пожржи'а ми га́ста-та гора́.
Ка́к' да не жа́лим, ка̀к' да не пла́чим?"

447.

Иванъ, добѫръ юнакъ се оженва за Прилепка девойкьа; Марко, Момчилъ и Груйо кумове, старосфатове.

(Отъ Самоковско село Ярлово, слушана отъ Достана Стоева, отъ сѫщето село).

Зажени́ се Ива̀н, добар юнак,
Та си о'йде́ у Прѝлепа гра́да,
Та утакми́ Прѝлепка девóйкьа,
Та а́ такми́ три недели вре́ме;
О'йдо́'а му три то'а́р' има́нье,
Та си о'йде́ дома на дво́рове,
Прашала го не́гова майчи́ца:
„Ми́ли си́ну, Ива́не юначе!
Каде́ 'о́диш три неде́ли вре́ме?
Каде́ 'о́диш, у до́м' не до'о́диш?"
А о́н си у́ по́йи'о' гово́ри:
„Фа́ла те́бе, мо̀ia ста̀на ма́ле!
IA' си 'о́дим по Прѝлепа гра̀да,
Та си такми́х Прѝлепка девóйкьа;
Дур' ia такми́х, дур' ie̊ и̊́рстен дадо́х,
О'йдо́'а ми три това́р' има̀нье.
Сега́ са́, ма́ле, нарачи́ле,
Нарачи́ле, у сфета́ неде́льia,
Нарачи́ле Прѝлепскьи кме́тове,
Да си во́дим три 'ильиад' сфа̀тове,
Де́ че́, ма́ле, сфа̀тове да на̀йдем?—
Баща́ не́мам, сфа́тове да ка̀ньи;
Бра́кьа не́мам, дѐвери да ида́';
Сестри́ ме́нам, пе́сни да ми поя́'!"
Проговори́ не́гова майчи́ца:
„Ми́ли си́ну, Ива̀не юна́че!
Ка' си згоди́л Прѝлепка девóйкьа,
Нѐмой, си́ну, за баща́ да жа́лиш;
Не́мой, си́ну, за бра́кьа да жа́лиш;
Нѐмой, си́ну, за сестри́ да жа́лиш.
Сега́ ле́гай, от зара́н да ста̀неш;
Да нато́чиш та́й зла̀тни здрави́ци,
IA' че ме́сим три́ бе́ли пога́чи;
Ч' и́деш, сину, дур' до три́ крайни,
Да пока̀ньиш *тро̀ица* юнаци, —
Ма́ркоте чѐш ку́ма да уку́миш,

А Момчи́ла че старосфатиш,
Гру́йоте че де́вер да пока́ньиш.
Ма́рко че поведе́ 'ильіадо сфа́тове,
А Момчи́л че дру́го да поведе́,
И Гру́йо че тре́кьо да поведе́;
'Тѐ ти те́бе три́ 'ильіад' сфа́тове."
Тога́'й се е Ива́н ослободи́л;
Какфо́ го е ма́кьа поучи́ла, —
Ра́но легна́, по́-рано е станал,
Та наточи́ три зла́тни здравици;
Ма́кьа меси́ три бе́ли пога̀чи,
Та си Иво на три крайни о'йде́,
Та поканьи́л тро́ица юна̀ци, —
Ма́ркоте е ку́ма укуми́л,
Момчи́ла е остаросфати́л,
Гру́йоте е де́вер одевери́л.
До 'де́ Иван до́ма да си до́йде,
До 'де́ Иван ко́ньа да си спра̀ви,
Стигна́'а го тро́ица юнаци,
Доведо́'а три 'ильіад' сфа́тове.
Па' си о'йде́ с' три 'ильіад' сфатове,
Па' си о'йде́ у Прилепа града,
Та доведе́ При́лепка девойкьа.

448.

Стари Новакъ, Момчилъ юнакъ, Момчилица и Паша Вла'аина, — Момчилова погьибель. [1])

(Отъ сѫщето с. Ярлово, слушана отъ баба Митра Стоева отъ сѫщето село).

Нарачи́л е ста̀ра Нова́чина,
Нарачи́л е Момчи́лу юна̀ку,
Да си и́де у шу́ріа на го́скье:
„Ми́ли зе́ту, Момчи́ле юна́че!
Ти́ да и́деш у шу́ріа на го́скье,
Да доведе́ш мо̀ја ми́ла ще́рка."
Момчи́л любне по́ти'о' гово́ри:
„Фа́ла те́бе, мо́е пѫ́рвно любне!

---

1) Виж. и. Н-ро 350 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

ІА си мéси прéбела погáча,
ІА' че тóчим, брé, злáтна здравúца;
Да úдеме у шýріа на гóскье.
И у дéда, стàра Новáчина."
ІА она му пóти'о' говóри:
„Че ти мéсим пребела погáча,
А не мóга сос тéбе да úдем,
Да остá'им нáша тéшка кáща,
Да остá'им нàши мáшкьи децà;
ІА' че гóтфим, та тúзе да úдеш!"
Ойдé Момчúл у шýріа на гóскье;
Испратú го нéговото любне.
Трú дньи седú, та си гóзба правú;
У вино му 'абáри дойдó'а. —
Попленéни Момчилови двóри, —
Поплену́ гьи нашá Вла'аúна. —
Стáра мáкьа, за стáра робúньа;
Шкрвно любне за любне одведé;
Мáшко детé, за малéнко рóпче;
Мúла сестра, слуга да му бàде.
Ка' е разбрáл Момчил, врéден юнáк,
Турú чáша на чéстна тжрпéза,
Та си справúа тáа добрá кóньа.
А дедá му пóти'о' говóри:
Мúли зéту, Момчиле юнàче!
Тú не úди, паша да си гóньиш;
Дá товá е пашина рáбота.
ІА' чем тéбе любне да си нáйдем,
Йощ *ид'арно* од мóіа-та шéрка!"
Бóгме, товá Момчил и не чýе, —
Лéль' изведé тáа добрá кóньа,
Оседлá іа Момчил, вжседнá іа,
Турú нога юнáк у 'зенгьúа,
Дури, море, и дрýга да тýри
Он, си 'ойдé чрез гора зелéна,
Па' засфирú 'айдýчкьи глáсове,
Дочý'іа го двá дóра 'раньени,
Дочýха го, те се исфишáле;
Дочу'іа го два сóкла шарени.
Паша им е прес пóлые ширóко,
Проговорú паша Вла'аина:

„Фа́ла те́бе, мла́да Момчилице!
Не́що фища́' два дора 'раньени,
Нещо пища' два сокла шарени;
Да́ль' са конье́ вода ожедне́ли,
Да́ са́ конье́ на зо̀б научени?"
Проговори́ млада Момчи́лица:
„Бе́гай, пашу, бе́гай Вла'а́йне!
Ни́ са́ конье́ вода ожедне́ли,
Ни са конье на зоб научени;
Не́ло и́де Момчил, добжр юнак,
Ем си сфи́ри 'айду́чкьи гласове;
Па' го чу́ле конье́, та си фища́',
Та го чу́ле сокольие́, та пища̀'."
Туку са си това издумали,
И гьи стигна́ Момчил, добжр юнак.
Удри́'а се сос о́стри-те са́бьи,
Веднага се са́бьи предвои́'а;
Фана́'а се соз бо́й да се бора́', —
От паша си цжрни кжрви тече́',
Од Момчила си́лен огьин го́ри.
Проговори́ Момчил, до́бар юнак:
„Не сто́й, мори, та чу́до не глѐдай;
IА, си при́йди у бо́й, та помо́гни,
IАли ме́не, мори, и́ли паши!"
Она при́йде у бо́й, та помогна́, —
Та Момчилу *гдшник-о* пресече́, —
Погуби́ го паша Вла'а́йна.

449.

Марко-крале се обложва со цжрни Арапи. [1])

Сушана отъ Зана Стоилкова изъ Сам. сел. Ярлово прѣзъ 1887 год.)

Облага́ се Ма́рко сос Ара́пи,
Да си и́де Марко на кра́й земіа,
Да со слжнце от ту́ва да по́йде,
И со слжнце та̀мока да о́'йде.
Ако дойда̀' цжрни-те Арапи,

---

1) Вижъ п. Н-ро 386 и показанитѣ тамъ Н-ра.

На Маркоте дво́ри че поплена̀';
На Маркоте любне че залюба́';
Ако до́йде Марко, вре́ден юна́к.
На Арапи двори че запле́ни,
На Арапи любне да залюби.
Ра́но рани́ Марко, вре́ден юнак,
Рано рани ранобу́да ко́ња,
Назоба́ го зо́ба, зо́б 'чени́ца,
Напои́ го ро́йно вино, вода́,
Оседла́ го Марко, вжседна̀ го,
Па' си́ легна́, еди́н ча́с да преспи́.
Проговори́ Марково пжрвно љубне:
„Ста̀ни, стани, Марко, вре́ден юнак,
Ойдо́'а си пжрни-те Арапи,
Ойдо'а си, Марко, на край земіа;
Ти́зе, Марко, о́ще дома седи́ш!"
Тога́й 'рипна́ Марко, вреден юнак,
Па' се метна̀ на вранаго коња,
Ви́ум ве́тар по ра́вни дру́мове, —
Дури нога у 'зенгьи́а тури,
Марко 'ойде́, море, на стре́д земіа;
Дури тури́ Марко и она́іа,
Марко 'ойде́, море, на край земіа.
Та си слезна̀ од до́браго коња,
Па' си легна, еди́н ча̀с да преспи,
И Маркоте коња да почи́ни,
Кога 'рипна́ Марко, вреден юнак,
Що́ да ви́ди Марко, що да чу́е? —
Слжнце си е на за́'ода о'шло,
Ма́рко юнак о́ще на кра́й земіа!
Он извади́ са́бльіа над згла́бове,
Ту́ на се́бе ма́'а, ту́ на ко́ња.
А ко́нь си му по́ти'о' гово́ри:
„Бре́ сто́й, Марко, да́ мо́й чорбаджи́о;
Не ва́ди си са́бльіа над згла́бове,
Ни на ме́не ма́'ай, ни на те́бе,
Ни на те́бе, Марко, ни на ме́не!
Іа, ми сте́гни до де́вет коланье́,
Та се ме́тни, Марко, на мѐнека,
Та ми пу́щи кри́ла пота́йница,
Да́ со слжнце дома кье о'име!"

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПЈЕ

Послуша́ го Марко, вре́ден юнак,
Та му пуши́ кри́ла пота́йница,
И му стегна̀ до дѐвет коланье́,
Па' се метна́ на вра́наго ко́ња, —
Ви́ум ве́тар по ра́вни дру́мове:
Туку ида' мàгли и пра́'ове,
А ни́що се од юнак не ви́ди.
Надошлѝ са́ цр̀ни-те Ара̀пи,
Надошли́ са́, дво́ри да му плена́',
Надошли́ са, любне да му люба'.
Проговори́ Марково-то љубне;
„Бре́, посто́йте ви́', цр̀ни Ара́пи,
Бре́, посто́йте, море, поче́кайте,
Баре не́ка я̀сно слн̀це за̀йде;
Тога́'й Марку двори поплене́те
И ме́пека љубне залюбе́те!“
Измами гьи Марково-то љубне.
Измами гьи, про́клети да ми са́.
Постоя́'а цр̀ни-те Арапи,
Постоя́'а, море, почека́'а,
Да дости́гне Марко, вре́ден юнак.
Искачи́ се Марково-то љубне,
Искачѝ се на висо́кьи чарда́к.
Па' разгледа́ на го́ре, на до́ле,
Та разгледа́ љубне до кра́й земна́,
Ни́що и ни́каде љубне не си виде́.
Туку и́де, море, на стре́д земіа,
Туку и́де ма́гли и пра́'ове,
А ни́що се од юна́к не ви́ди;
Само́ се е љубне подума́ло, —
„Да́ това̀ е Марко, вре́ден юнак,
Да́ това́ е, но не че́ да дости́гне,
До 'де́, море, я̀сно слн̀це за́йде!“
Туку това́ љубне издума́ла,
До 'де́ љубне от чарда́к да сле́зне,
И Марко се у дво́р допрепуща́.
Фана́'а се бо́й да се биіа,
Фана́'а се со цр̀ни Ара̀пи.
Проговори́ Марково-то љубне:

„Да́ сто́й, Марко, пѫ́рвни любо́вниче;
Ти́ си, Марко море, фно́гу вре́ден юнак,
За това́ си Ма́рко, фно́гу вре́ден!“
Махна́'а се пѫ́рни-те Ара́ни.

450.

Марко погубва Филипъ Маджарина и освобождава 50 робинкьи. [1])

(Слушана отъ сѫщата Зана Стоилкова).

Седна́ Ма́рко с' ма́кьа да вече́ра
Су'а 'ле́ба и вино цѫрвено.
Он вече́ра, она́ не вече́ра,
Па' се Марко под муста̀к осмихна́.
Согледа́ го не́гова-та мàкьа,
Па' Ма́ркоти по́ти'о' гово́ри:
„Що се, Марко, под муста́к усмихна́?
Да́ль' се сме́еш на су́'а вече́ра,
Иль' се сме́еш на вино цѫрвено?
Даль' се сме́еш ме́не на ста̀рос'та,
Иль' се сме́еш любне на гро́зоча?“
А Марко и́ по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, мо́ia ста́ра ма́ле!
Не се сме́ем те́бе на ста́рос'та;
Не се смѐем любне на гро́зоча;
Не се сме́ем на су́'а вече́ра,
Ни се сме́ем на вино цѫрвено;
Не́л' се сме́ем Фи́лип-Маджари́ну,
'Де се фа́лил код не́гово любне,
'Де се фа́лил, ме́не да погу́би!
Дали́, ма́ле, тува да го че́кам,
Или, мале, на до́м да му и́дем,
Да му и́дем у Маджа̀рска земia?“
А ма́кьа му по́ти'о' гово́ри:
„Бо́лье, си́ну, на до́м да му и́деш,
Не́гли, си́ну, ту́ва да го че́каш;
IA' немо́га кѫ́рви да ти гле́дам,
А то не́ ли жи́ва да оста́нем?“

---

1) Виж. п. Н-ро 351 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПІЕ

Ра́но рани́ Марко, вре́ден юна́к,
И на макьа по́ти'о' гово́ри:
„Ста́ни, мале, ра́но од зара́на,
Ста́ни, мале, низ ме́кьи душе́кьи,
Да ми про́стиш това̀ бла́го мле́ко,
Що сам *цицал* три го́дини вре́ме,
Що сам цица́л това́ бла̀го мле́ко!“
Та стана́ла ра́но од зара́на,
Та стана́ла низ ме́кьи душе́кьи,
Та му прости́ това́ бла̀го мле́ко:
„Про́сто да е, си́ну, благос'о́вно,
Що си цицал това́ бла́го мле́ко,
Що си цицал три го́дини вре́ме!“
Па' си о'йде́ Марко, добжр юнак,
Па' си о'йде́ низ Будина гра́да,
Та си 'ойде́ по бе́ла Дунафа.
Там затече́ педесе́' робинкьи,
'Де́ си бельа́' това́ бѐло платно́,
А Марко им по́ти'о' гово́ри:
„Та́ком' Бо́га, педесе́ робини!
Де́ка седи́ Фи́лип Маджарина?“
Робини му по́ти'о' гово́ра':
„Та́ком' Бо́га, непозна́т юна́че!
Ка́рай ко́ња на де́сна-та страна́, —
Фи́липу са́ по́рти јако ли́чни, —
По́рти му са́ с' чо́'а покрие́ни,
Дво́ри му са́ з' гла́вје опере́ни,
Окол' дво́ри, сре́брени потпо́ри!“
А Марко им по́ти'о' гово́ри:
„Таком' Бога, педесе́' робини!
Да чи́о [1]) е това́ бе́ло платно́,
Що бу́'ате на мра̀морен ка́мик,
Що бу́'ате со зла́тни бу'а́лькьи?“
Робинкьи му по́ти'о' гово́ра':
„Таком' Бога, непозна̀н юначе!
Филипово е, пу́сто да оста́не; —
Еве, стана́ де́вет го́дин вре́ме,
Ка' бѐлиме Филипово платно́,
Ни́ се бе́ли, пу́сто да оста́не,

1) *Чио* или *чиво*—чие въпр. притѣж. мѣстоим. употрѣбява се и въ Скопіе.

Ни се бе́ли, море, ни се дерѐ!“
Па’ Марко им по́ти’о’ говори:
„Юна́к ли е Филип Маджарина?“
—„Да̀ юнак, море, да́ не́ е ли?
Да́ юнак е, Бог да го уби́е! —
Да́ ви́диш ли то́’а мра́мор ка́мик? —
Однóси го Фи́лип, донóси го!“
Тога́’й ’рипна́ Марко, вре́ден юнак;
Кога́ грабна́ то́’а мра́мор ка́мик,
Па’ го фӂрлѝ у бе́ла Дунафа,
На роби́нкьи по́ти’о’ гово́ри:
„Та̀ком’ Бога, педесе́’ роби́ни!
Собере́те това̀ бе́ло платно́,
Нафӂрле́те у бе́ла Дунава,
Иде́те си, кòіа од де́ка стѐ; —
ІА’ че гу́бим Филип Маджари́на!“
Па’ си о’йдѐ Марко, дорӂр юнак,—
Кà̀ра ко́ньа на де́сна-та страна́,
Та си о’йдѐ Филипу на дво́ри,
Та повикна́ Марко, добӂр юнак,
Та повикна́ Фи́лип Маджарину:
„ІА изле́зни, Фи́лип Маджарина,
Отво́ри ми твои бе́ли по́рти!“
Не излезна́ Фи́лип Маджарина,
Нел’ излезна́ Фили́пово любне.
От дале́к се любне засили́ло,
Па’ Ма́ркоти пот’и’о’ говори:
„Наза́д, наза́д, непозна́т юна́че!
Че да до́йде Филип Маджарина,
Че да до́йде од ’ла́дна ме’а́на,
Че да дойде па’ че те погу́би!“
Разлютѝ се Марко, добӂр юнак,
Ритна́ с’ чи́зма, та по́рти отвори́.
Кога́ грабна́ та́а о́стра са́бльіа,
Та погуби́ Фили́пово любне, —
За́би му се у ску́т посина́’а,
Очи́ му се дале́к’ *одлетѐ’а*,
Дале́к’, дале́к’, три конака ме́сто.
Та́м’ погуби́ Фили́пово любне.
На ме́сто го, море, и оста’и.
Па’ си о’йде́ на ’ла̀дна ме’а́на,

Па' си о'йдé Филипа да тра́жи,
И си найдé Филипа юнака.
А Фи́лип му пóти'о' говóри:
„Ела, ела, Марко, дóбжр юнак;
ІА' те тра́жим по нéбо, по земіа,
Ти́ ми, юна̀к, сáм на нóдзе дойдé.
'Айде, Марко, да се обіаждаме,
Кóй че юна̀к, море, да излéзне;
Да́ ти́ ли чéш, Марко, или іазе?"
Проговори́ Филип Маджарина!
„ІА, застани́, Марко на белéга,
Да фжрльаме на́ши бу́йни кóпіа!"
Па' застана́ Марко на белéга;
Па' му фжрли́ Филип Маджарина,
Та му фжрли́ това̀ бу́йно копе.
Това́ Марко, море, и не чу́е.
Па' застана̀ Филип на белéга.
Па' му фжрли́ Марко, добжр юнак,
Та му фжрли́ това́ бу́йно кóпе,
На мéсто го Марко и оста'и:
Па' си о'йдѐ Марко, добжр юнак,
Па' си на'йдé педесé' робúнкьи.
На робúнкьи пóти'о' говóри:
„Таком' Бога, педесé робúни!
Соберѐте ти́е бéли платна́,
Нафжрлéте у бéли Дунава,
Идéте си, кóіа от дéка стé. —
ІА' погу́бих филúпово любпе,
И погубúх Фѝлипа юнака!"

451.

Капиданъ Шико или капиданъ Стоянъ убиенъ во Стара-планина.

(Отъ г. Битоля; записалъ Стойче Димевъ, слушана отъ Димана Талева изъ сжщий градъ.

Бóлен лéжит Шúко капúдан-о, [1]
Бóлен лéжит, кье да у́мрит.
„Шúко, Шúко капúдане!
Ти да ви́диш чу́до гóлемо,
Ка́к' се бúіат лúстіа-та,
Лúстіа-та от джрвіа-та,

1) Всекой стихъ се повтаря.

Дж́рвіа-та от го́ра-та,
Шу́мкьи-те от ле́скьи-те!
Аль' ми ѣт, Ши́ко, од Бо́га,
Дали ми ѣт от ду́шмани?
—„*Кренѐте* ме, да ста́нам;
Пода́йте ми тамбу́ра-та,
Ма́лку іас да си по́сфирам,
Да си ре́чам до три́-песни,
До три́-песни капи́данскьи.
Ко́га кье се́ло вле́зите,
Да не си пу́шкьи 'вж́рлате;
Да не ви́ чу́ет ма́йка ми,
Майка ми та и се́стра ми;
Чà -от кье *ирàшат* за́-мене:
„Ка́мо го Стоіан ка́пидан?—
Сто́іан ми се о́жени, —
Мра́морна пло́ча — не́веста,
А камарче-то, — де́верче;
Де́вери, дро́бни ка́меньа;
Сфа́то'и, — су́ви дж́рвари;
Ну́нко-то, Стара-пла́нина!“

452.

Мицко комита. (нова)

(Записалъ Спиро Петровъ, слушана отъ Пауна Котева изъ сѫщий гр. Битоля).

Бо́г да го би́е Ми́цко коми́та,
До ка'й нчо 'о́дит, 'се́ Бо́га мо́лит:
„Да́й ми, Бо́же, про́вирна про́лет,
Да си и́злезам се́ло По́рече,
Се́ло По́рече, го́рна ма'ала;
Да си со́берам ма́лко дру́жинье.
Ма́лко дру́жинье, педесе́т-мина!“
Ташчо ми по́йде ка'й Кара́мвила:
„Ой, кàжи, кажи, джа́н Кара́мвило;
Кье ти іа се́чам ру́са-та ко́са,
Ру́са-та ко́са от тфо́йта гла́ва!“
—„Ойгъиди Ми́цко, Мицко коми́та!
'Ем жи́ми ду́ша, 'ем жи́ми Бо́га!
Се́га ту́к' бе́ше, не́знам ка'й-о'йде!“
—„Кье ти іа се́чам де́сна-та ра́ка,
Де́сна-та ра́ка, лѐва-та но́га,
Де́сна-та но̀га, ле́ва-та ра́ка!“

453.

Деветь братіа юнаци.[1])

(Отъ Битоля; записалъ Н. Ванчовъ слушана отъ В. Розале изъ сѫщий градъ).

Бо́г да бу́ет деве́т-мина бра́кьа, —
Осу́м-мина под ба́йрак па́дна'іа,
Ушче е́ден, на че́тири 'о́дит;
Ви́кна юнак на не́го'й дру́гари:
„Ой ви, ви́е, мо́и ми́ли бра́кьа,
Со су́нгьии гро́б да ми ко́пате,
С' о́стри са́бьи зе́міа из'вѫ́рлете,
Жи́во юнак ме́н' в' зе́міа зако́пайте,
И за сѫ́р'це ба́йрак зака́чете;
За ба́йрак-о ко́ньа ми вѫ́рзете, —
Ко́нь да ѫ́ржит, ме́не да ме бу́дит.
На гла́ва ми ба́фче напра́вете;
Во ба́фче-то цфе́йкье поса́дете;
Да се бе́рит ма́ло'о 'ем го́лемо;
На но́дзе-те че́шма напра́вете, —
Цфе́йкье да ми бе́рат,
Во́да да ми пи́іат,
Име-то да ми го сла́ват!“

454.

Боленъ Дойчинъ и сестра му Ангьелина.[2])

(Отъ Битолско село Сѫрпци, записалъ Иванъ Толевъ, слушана отъ Кѫрста Янкова изъ сѫщето село).

Шчо́ ѥ о́на на вѫ́рф на пла́нина?
Дали ми ѥ *грутка* снежа́нова?
Дали ми ѥ ста́до офча́рово?“
Не ми би́ло гру́тка снежа́нова.
Ни пак би́ло ста̀до офча́рово;
Тук' ми би́ло бе́ла-*на* ча́дора;
Пот ча́дора, бо́лена до́йчина.
До́-него ѥ се́стра Ангье́лина.
То́й си и́ма седу́мдесет ра́ни,
Ко́й, от са́біа, ко́й, от боздо́гана.
Ми ле́жало до де́вет го́дини,

---

1) Виж. Л. Каравеловъ пѣсень Н-ро 2.
2) Виж. п. Н-ро 407 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

Искьúнало до дéвет пóстели.
НЕ се сóни сéстре Ангьéлине,
НЕ се сóни вóда лекó'ита,
НЕ се сóни на вѫ́рф на плàнина.
Нéмат с' кóго дéвойка да пó'ет; [1])
Брáта нéмат, со брáта да пó'ет.
Тóга'й *вèлит* на брáта Дóйчина:
„Мùло брáте, бóлена Дóйчина!
Ми се сóни вóда лекó'ита,
Ми се сóни на вѫ́рф на плáнина.
Нéмам, брáте, со кóго да пóйда',
И да пóйдам, нéзнам да се врáтам!"
—„Ой ти тéбе, сéстро Ангьéлино!
Отвѫ́рзи ми седýмдесет рáни,
Начéкай си кѫ́рви и *гнòйови*,
Да си *клàваш* гóлеми нúшани,
Кóй, на дѫ́рво, а па' кóй, на кáмен!"
Му óдвѫрза седýмдесет рáни,
Си нáчека кѫ́рви и гнóйови,
Си кьúниса мóма да си 'óдит,
И си *клàват* гóлеми нúшани,
Кóй, на дѫ́рво, а па' кóй, на кáмен.
Кóга пóйде на вѫ́рф на плáнина,
Тàм' си нáйде вóда лекó'ита.
Пак си зéде вóда лекó'ита.
Кóга нáзат тáіа се врáкьаше.
Ми зàроси éдна сúтна рóса,
'Сé, нùшани рóса 'и úзмило;
Не знáеше дóма да се врáтит.
Ми се кáчи на вúсокьи кáмен.
Сóлзди рóнит, тáнкьи глáси пýшчат:
„Лéле, Бóже, лéле, до Гóспода!
ІАз нéможа' нáзад да се врáта',
ІАз нéможа' брáта да си вúда'!"
Шчо се зáви éдно сúво óрле,
Во ýста-та, рáна Дойчúнова;
Ми нá пýшчи на вúсокьи кáмен.
Ангьéлина пóзна рáна Дойчúнова,
Ангьéлина се от кáмен фѫ́рли!

---

1) Да *по'ет*,—да пойдеть.

455.

Марко и любе-то му. (Водичка)

(Записалъ Благой Томевъ, слушана отъ Дима Томева изъ сѫщето село).

Сно́шчи Ма́рко пи́ian до́йде,
дóс, дóс, [1])
Пи́ian до́йде, пи́ian за́спа.
Не́веста го распа́шуе,
Та му на́шла до две́ кьи́скьи;
Па' го тѝ'о' *иопра̀шуе:*
„Ле́ле, Ма́рко, пѫ́рво любо!
Чи́и се́ 'ви́ia до две́ кьи́скьи?"
А Ма̀рко му гово́реше:
„Ле́ль' ме пра́шаш, кье ти
ка́жам; —
Ангьели́но, пѫ́рво любо, —
Една-та е от ма́йка ти,
А дру́га-та от се́стра ти!"

456.

Старци и Самандра. [2])

(Отъ Лер—Бит. село Екшѝ-су (Кисела вода); записалъ Методий Стояновъ, слушана отъ Стояна Чековъ изъ сѫщето село).

Тта́рци-те ви́но си пи́iат
И Ви́шниго Бо́га си мо́льат,
Да не му до́йде Самàндра,
Сама́ндра, Самасаду́ра,
Да н' му раси́пе собо́р-о.
Ко́лко рекó'ia, недорекó'ia,
Ет' го Сама́ндра, дека *грѐде*
Со бо́чфа ви́но на ра́мо,
С' фоце́ла ракьи́а под ми́шка;
И, като го видо́'ia ста́рци.
Си́-те му про́сто стана́'ia.

457.

IАнкулица, IАнкула и Арапинъ.

(Отъ Лер. село Палиоръ, записалъ Кириякъ Белчевъ, слушана отъ Катерина Грамматикова изъ сѫщето село).

Дво́ре си ме́те мла́да IАнкули́ца,
Дво́ре си ме́те и сѫ́лзи си ро́не,
Сѫ́лзи си роне по бе́ли йобра́зи,
От бе́ли йобрази по бе́ли на́зуви.
Та́м' помѝна цѫ́рни IАран, —
Ко́йна ларе и Бо́га мо́ле:
„Ка' ни уми́ра мла́д IАнку́ла,

---

1) *Дос, дос,* се повтаря слѣдъ всекой стихъ.
2) Сравни Бр. Милад. п. Н-ро 435, Бълг. кн. год. I ч. II стр. 257.

Да ма іа зе́вам неве́ста-та
Со 'сѐ не́йно мѫ́шко де́де!“
Море, іа завѝшал мла́д ІАнку́ла:
„Море, ІАнкули́це, бре, мла́да неве́сто!
Шчо́ дво́ре си ме́теш и сѫ́лзи си ро́неш?“
Ютгово́ри мла́да ІАнкули́ца:
„Йо́й ІАнку́ла, мо́й мили стопа̀не!
Ди́е пумина цѫ́рни Ара́пин,
Койна іаре и Бога моле:
„Ка' ни уми́ра млад ІАнку́ла,
Да ма іа зе́вам неве́ста-та
Со 'се́ не́йно мѫ́шко де́те!“

458.

(Отъ сѫщото село Палиоръ, записалъ сѫщий).

Кни́га ми дойде́ло на низа́м да йо́дам,
На низам да йодам, аскьер да се пи́шам,
Байракта́р да би́дам, байра́к-у да но́сам,
Байрак-у да носам, аскьер да пове́льам,
Не́йна ми́ла ма́йка ру́би-те му диплѐше,
Ру́би-те му дипле́ше, дро̀бни сѫ́лзи роне́ше;
Не́йни ми́лни та́тко бѫ́рза ко̀йна ружѐше;
Бѫ́рза койна ружѐше, дробни сѫ́лзи роне́ше;
Не́йно ми́лно бра́те те́нка пу́шка дава́ше,
Тѐнка пу́шка даваше, дро́бни сѫ́лзи роне́ше;
Не́йна ми́лна се́стра о́стра са́біа дава̀ше,
Остра са́біа даваше, дро́бни сѫ́лзи роне́ше.

459.

Марко и дели-Магделина. [1])

(Отъ Самоковъ, записалъ Н. Д. Поповъ, учитель въ Самок. Духовна Семинария, слушана отъ К. Т. К.).

Ма́рко про́си дели-Магдели́ца,
Он іа проси, она́ се подно́си,—
Кьи́тка пра̀ща, опа́ му ка́ вра̀ща;

1) Вижъ п. Н-ро Н-ро 410, 517 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

НАР. Н УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

Пѫ́рстен праща, она шéга бѝе,
Разлютú се Марко, добѫр-юнак,
Наканьú си кьѝтени сфàтове;
Па' поидó'а. за Мáгда да ѝдат,
Искачú се Магда висóк чардáк,
Па' си видé сватове 'дé úдат.
Па' си слезнà от висóкьи чардак,
Та се Магда 'убаво премѣни,
Усукà си от жѫ́лт восóк свéщи,
Па' се покрѝ соз бéла тульбéна,
Па' на màкьа тú'ом одговàріа:
„ІА кье лéгнам, màле, да си úмра;
Кога дóйде, Марко, добар юнак,
Кога дойде с' кьитени сватове,
Тúзе лéгни, мале, та ме плàчи:
„Стàни, стани, дели-Магделéно!
Стани, стани, — сватове дойдó'а!"
Туку товá Магда издумàла,
И сватове двóри испунú'іа.
Магда макьа легнáла да плаче:
„Стани, стани, дели-Магделено!
Стани, стани, — сватове дойдо'а!"
Наслезнá'а дéвере от конье́,
Затрасú'іа Магда да изведáт,
Качú'іа се на високьи чардак,
Та' іа вúкат:
„Стани, стани, дели-Магделено!"
Бóгме, Магда ни с' рáка ни с' нога,
Па станá'а два мúли девере,
Па' 'ойдó'а у гора зелéна,
Изловú'іа змúја тройоглава,
И зема'а снéгове, лéдове,
Та турú'іа на Магда у пазу'й.
Богме, Магда ни с' рака ни с' нога,
Одговаріа Марко, добар юнак:
„Тáком' Бога, кúме, господúне!
ІА, ми прóсти, іазе да си влéзна!"
„Просто да е, Марко, добар юнак."
Та си флезнá Марко, добар юнак;
Па' ú Марко тихом одговаря:
„Стани, стани, дели-Магделéно!"

Бо́гме, Ма́гда ни с' ра́ка ни с' нога.
На и бѫ́ркна у де́сна на́зува;
А Ма́гда се под муста́к усми'на́.
Ка' ја виде́ Ма́рко добар юнак,
Он извика два́ ми́ли де́вера:
„ІА, ела́те, два́ ми́ли дѐвере, —
Ма́гда си е о́ше жи́ва би́ла!“
На' ја фана́ Ма́рко, добар юнак,
На' ја фана́ за де́сна-та ра́ка,
Качи́'ја ја на вра́не-то ко́ньче,
Одведо́'ја у Ма́ркови дво́ри.
Извикà'а кьи́тени сва́тове:
„Изле́з', изле́з', Ма́ркова майчице,
Да си сре́снеш дели-Магдале́на,
Да изнесе́ш кола́к сос жѫлтѝци,
Да изнесе́ш ибри́к сту́д'на вода,
И 'ари́жи и́ Màрко, добар юнак.“
На' изле́ла Ма́ркова-та ма́кьа,
Та изне́ла колàк сос жѫлти́ци,
И изпе́ла ибри́к ру́йно вино,
Провикна́ се Ма́ркова-та ма́кьа:
„Добре́ дошла́, Ма́ркова неве́сто!“
Целива́ ја у де́сно-то око,
'Ариза́ и Ма́рко, добар юнак.

460.

Мариа скумриа и царь.

(Отъ сѫщий градъ, записалъ сѫщий Н. Д. П.)

Полегна́ла бели́а 'чени́ца,
Полегнàла ца́ру у сараàја;
Не нае́ се ни́кой да ја же͡аниа,
Нае́ла се Мари́а, скомри́а,
Та ја жа́не го́ла, гологла́ва,
Та ја жа́не бо́са, на стапа́ла.
Согледа́ ја ца́ра от сара́ја;
На Мари́а ти́'о' одгова́ри́а:
„Жа́ни, жа́ни, Мари́йо, скомри́йо,
До четвѫрток спроти пето́к.“

Па' заженú сúна у нелéни,
Па' засакá Марúіа, скомрúіа,
Па' засакá снá'а да му бáде.
Па' Марùіа му одговáріа:
„Твóй сúн е манúчек;
Азе нéкьу да го зéма."
А Цáра ù одговáріа:
„Е, Марúйо, Марийо скомрúйо!
Ако нéкьеш мóіа сúна да лúбиш,
Кье залúбиш мóіа остра сáбіа."
Когá било цѫ́ркви на венчáнье,
Расплакá се детé у нелéни;
Марúіа го пот прекрóвка тéши:
„Мýчи, мýчи, дете у нелéни!
Проклéт да е кòй тéбе заженú,
Ощ' пóпроклет кой мѐнека дадé, —
Да та бáньам и да та повùвам!"

461.

Сѫрменъ войвода и мома Богдана. [1])

(Отъ Чепинска Каменица (юж. България); записвлъ сѫщий Н. Д. Поповъ, родомъ отъ Батакъ).

Сѫрмен войска береше,
Паун бе͡ала Богдано! [2])
От вс͡еака майка по сина.
А Богданина майчица
Не͡амала сина да прати,
Имала девет щерчици,
А Богдана, десета.
Богдана, 'итра гьидиіа,
На майка си говори:
„Мáле ле, мила мале ле!
Зарачи, мале, на *тате*,
Кога иде на пазар,
Да купи риза сейменска,
Да купи чифте пищоле, —
И нá шѫ идѫ во войска
Со чичови-те синове;
Тié нѐ щѫт ма прокажат,
Че има мома во войска."
Седела мома седела
Дори до девет години;
Вéкье ú се додùело,
Додùело и додùелùало.
Мома си влезна в' градина,
Откоснала кьитка трендафель
И викнала, та заплакала:
„Мили мои *кошули*,

---

1) Вижъ п. Н-ро 374 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н͡ра.

2) „*Паун бе͡ала Богдано*", се повтаря всекой стихъ.

Диплени, та не носени!
Мили мои дарове,
Диплени та не дарени!“
От дiе́ е дочу царйца,
Та па’ на ца́р-о говори:
„Царйо ле, царйо честúти!
Имаш си мома во войска.“
А царь-от одговорил:
„Как’ да ја́ упознайот? [1])
—„Мома на цвете лакомо;
Дай да гьи пуснем в’ градина,
Цветенце да си набере,
Дано ia упознайоме!“
Богдана, ’итра гьидиа,
’Си́чкьи си по едно откоснат, [1])
И тiа си едно откоснала,
На буза го натокнала.
Па’ немогли да ia познайот.
—„Мома у коприна лакомо;
Дай да гьи пуснем ф’чаршиia.
Дано ia тамо познайоме.“
Пуснале гьи ф’чаршиia,
Сiекьи си браснич побарал,
И Богдана браснич побарала;
Па́ немогли да ia познайот.
—„Дай да гьи пуснем на ’амам,
Дано тамо ia познайме!“
Богдана, ’итра гьидиа, —
Най-отнапреш влезла во ’амам-от,
Се окопала, [1]) излезла
И Царь-от конь-от фанала;
Па’ немогли да ia познайот.
Седела мома, седела
Дори до девет години,
Векье́ се додiело, додiелыало,
И при царь-от отишла:
„Царйо ле, царйо честити!
Мома сжм дошла на войска
Со чичови-те синове!“

---

1) Никадѣ другадѣ у Славенитѣ по цѣлий Балканский полуостровъ звукътъ на буквн *ѣ, ь, ж, іж* не се прѣдставлява како у Дебърский-отъ говоръ, измѣненъ на *о* или *оа͡* и *йо* — *йоа͡*, освѣнъ у говорътъ на нѣкой мѣста у родопскитѣ жители, Рупаланскн говоръ наричанъ, който въ обще и въ много други отношения прилича на сжщий Дебърски или, по-добрѣ казано, той е смѣсъ отъ Дебърско-тракийский говоръ така щото, ако нѣкога, спорѣдъ желанието и взглядоветѣ на нѣкои филолози-етнографи, жарки сърбисти, които съ тилесконъ видѣли сж Македония и по мѣсечината изучили насѣлѣнието ѝ, би се доказало, че Дебранитѣ сж нищо друго, освѣнъ чисти Сърби(!), то, по необходимо слѣдствие, трѣба да се считатъ за такви и най-отдалеченитѣ отъ Сърбия жители на родопскитѣ планини. Ако ли това послѣднето е невъзможно, то въ такъвъ случай, нито на Дебранитѣ, макарь и да сж по-близу до сестра Сърбия, приличало би отдаването имъ отъ поменутитѣ господа Сърбско потекло.

За доказателство на горѣрѣчено-то ми по еднаквостьта на Дебърский съ Родопско-рупаланский говоръ, между друго-то, може да послужатъ и долеизложенутѣ рѣчи, събрани у Родопскитѣ жители отъ сжщий почит. събиратель на изложенитѣ тукъ нѣсни г. Н. Д. Поповъ, родомъ отъ Родопско село *Батакъ*. Ето ги тiе:

„*Вите, виде; кьа, тя; коща, коща-та, кжща, кжща-та; излюол излъзлъ; тей, тжй; пок, пжть; рекѡ, рекѡ-та, рькжѓ*, рѣкж-та; *женѡ, женѡ-та, женѓ*, женѓ та; *ржкѡ, ржкѡ-та, ржкжѓ*, ржкжѓ-та; *мдже, можѡтъ мжжь, мжжь-тъ; момѡ, момѡ-та, момѓ*, момѓ-та; *водѡ, водѡ-та*, водѓ, водѓ-та; *бочва*, бъчва; *зобъ, зобътъ*, зжбъ, зжбътъ; *льдн*, льонóтъ, *лынь, лынътъ*, и много други подобни тѣмъ.

462.

ІАнкула войвода пограбва бела Магда Арбанашка за стари Новака.

(Отъ Костурско записалъ учитель Търпко Поповъ.)

Се собра́ле, пособра́ле
Сфи кральо́ви и бано́ви,
Да ми іаде', да ми пи́ е',
Мушафе́ре да ми пра́ве'.
Му гово́ри ста̀ри Но́вак;
„'Ай кральо́ви и бано́ви!
До́лна зе́мія, Арбана́фска,
Утре има го́лем сеир, —
Девойкьи-те 'до́ро и́гре',
Момчи́на-та ка́мен фж́рге',
Ста́ри ста́рци сеи́р чи́не'.
Бе́ла Ма́гда на̀прет тж́рга,
Напрет тж́рга со три та́нци,
Со три танци *'оробѐрци*;
Ко́й е си́лен, ко́й е вре́ден.
Да м' доне́си бела Магда,
Кье м' 'ари́зам Румели́ія,
Румелиія и Влахи́ія!"
ІАнку́лче-то му гово́ри:
„Бо́г те у́бил, ста́ри ву́йко!
Шчо́ ія та́ксваш дедовни́на?"
Се наіади ста́ри Но́вак,
И од но́во ми изви́ка:
„Кой е каджр, кой е вре́ден
Да м' донеси бела Магда,
Кье м' 'аризам Румелиія,
Румелиія и Влахиія!"
Се наіади ІАнку́лче-то,
С' у́рва [1]) до́лу зе́мен 'а̀вур,
Да̀ подсе́дла бж́рза ко́ня.
Му говори стари Новак:
„Аку ІАнкул' сам ми 'о́ди,
Речѐте му да не зе́ва,
Да не зе́ва сво́й-та ко́ня,
Оти му е аджами́ія;
Не́ка зева мо́й-та ко́ня,
Оти ми ест 'унерли́ія!"
ІАнкул ни́кой не пошчу́ка,
Си ія віавна сво́й-та коня,
Си ія віавна и оти́де
Арбена́фска пу́ста зе́мія;
И му ре́че: „Бо́г помàгал,
„Долнозе́мци, Арбенафци!"
„Добре́ до́йде, до́бжр юнак,
Добжр юнак, горнозе́мец;
Сле́зи, юнак, от коня-та,
Да ми фж́рлиш ма́лце ка̀мен,
Кай шчо фж́рге' на́ши мо́мци!"
Урва[1]) ІАнкул от коня-та,
Удри ма́ждрак во зе́міата,
Вж́рза ко́ня за маждра́ка.
Му дадо́'е те́жок ка́мен,
Те́жок ка́мен, шчо тегле́ше,
Шчо теглеше три́ста о́кьи.
Сви́ момчи́на, го фжрли́'е,
Го фжрли'е до край гра́да,
То́й го фж́рли во стре́д гра́да,
Та раси́па до три́ ма́'али,
Ми скочи́'е сви́-те ста́рци,
Сви́-те старци и стари́ци,
Си 'ойдо́'е сви́ по до́ма
Да си пу́ле' те́'ни кж́шчи.
Віавна ІАнкул бж́рза ко̀ня
И му ре́че: „бе́гай, ко́йну,
„Бегай, койну, да бе́гаме!"
Коня не́му одгово́ри:
„Бре́ ІАнку́ла, мла́д ІАнку́ла!
Не сме до́шли, да бе́гаме,

1) С' урва, = слезе.

Тук' сме до́шли, 'юнер да сториме!"
Ја́нкул ко́йну одгово́рил:
„Шу́ли, ко́йну, шчо сторй'ме,
Шчо сторифме, душе-гу́бье!"
Юнак Ја́нкул ја зайгра,
Ја́ заигра бжрза конья,
Та ја фа́ти бела Магда,
И ја фжрли зат конья-та.
Сфи́ момчи́на се фтурй'е,
Потжрча́'е, се вжрна́'е;
Ру́со Пе́тре не се вжрти,
Туку тжрчи и се мжчи;
А Јанку́ла му гово́ри:
„'Ай ти́, юнак, до́бжр юнак!
Сфи́, шчо тжрко́'е, се вжрна̀'е;
А и ти́, бре́, ми се вжрни,
Дан' погу́биш тфо́й-та мла́дос'!"
Бела Магда му говори:
„Не го гьи́бай завалдии́а;
То́ва ье мо́ье армасни́че!"
Му говори млад Јанкула:
„'Ай ти, юнак, добжр юнак!
Вжрни се, оти кье погу́биш,
Кье погу́биш тфоја младос'!"
Бела Магда му говори,
Му говори на Јанкула:
„Ка́'й шчо си сме́, бре́, сака́'ме,
Та́ка си се погоди́'ме!
Млад Јанкула е́ говори:
„Мо́ри Магдо, бела Магдо!
Јаз за ме́не не те но́са';
Тук' те но́са' за ву́йка ми."
Та́ја фа́ти да ми пла́чи.
Кральо́ви-те си реко́;е:
„'Де ми *грѐди* ма́лко мжгла,
Ма́лко мжгла ле́тна ро́са."
Се опу́ли ста̀ри Новак
И лу ре́че на кральови:
„Та́ја не е ситна мжгла,
Нѝто ма́йска ле́тна ро́са,
Туку ми ест млад Јанкула."
Ешче ре́ч-та недоре́че,
До̀йде Јанкул и доне́се,
И доне́се бе́ла Ма́гда:
„На̀-ти, ву́йко, бе́ла Ма́гда!"
„'Айти вну́че, бре Јанкулче!
Не́ка ти е 'ариза́на
И од Бо́га и од ме́не."
„Бо́г те у́бил, мо́и ву́йко;
Јаз не са́кам бела Магда,
Ту́ку са́кам да ми да̀диш,
Да ми да́диш, шчо ми та́кса!"

463.

Крали Марко иска со измама да убие дете Дикатенче. [1]

(Отъ Солунск. сел. Градоборъ; записалъ учит. А. М. Битраковъ.)

Крали-Ма́рко ка' си вечера́л,
С' една́ ја̀сна дзве́зда си прикажува́л:
„Дзве́здо, дзве́здо, вечерни́це!
Даль' ѝма по юна́к од ме́не?"
И дзве́зда-та му зборува́ла:

1) Виж. п. N-о 458.

„Има, крали-Марко, има;
Има на Дикатéнска зéміа
Дѐте Дикатѐнче на сéджм годúни.
И сéджм кáта от тéб' ѣ по-юнáк!“
Си прижальáл крали-Марко,
Си наседлúл кóнь-от и кьинисал
Да *шѐта*, да іа нáйде Дикатéнска зéміа.
Ка' ѣ́ найдéл Дикатéнска зéміа,
Тàмо, блúзу имáло еднó сéло,
И утúшел при сéло-то,
И видéл на едúн двóр, шчо играет дéца,
И го чéкат на дéте Дикатѐнче,
За да хóдат на сколйó-то.
Крали-Марко им е рéкал:
„Даль' го знáйте на дéте Дикатéнче,
Даль' го знáйте кѫ́де си сѐде?“
Тúе му рекле́: „Дéте Дикатéнче
Си сéде на гóрна-та стрáна, на лева-та;
Нéгови'те пóрти са от алтѫ́н поліáни,
Нéгови-те калдѫ́рми сá от злáто позлатéни!“
Крали-Мáрко отúшел на пóрта-та,
Трú-пѫти викнàл, трú-пѫти тропнáл,
Не от'орúли; си префѫрлúл прéку дзид-от,
Видéл, алáйкьи-те му *ручдк* му гóгфат;
Дéте Дикатéнче, распашáно спúе:
Мáйка му при нéго сéде и мýхите му брáне.
Крали-Мáрко рéкал: „Дóбѫр вéчер,
„Дóбѫр вéчер, Декатéнчино мáйко!
Со нéго úмам мнóгу мерáк да *шѐтам!*“
Майкá му, му рéкла: „Кѫ́де е врéден,
Кѫ́де е врéден дéте Дикатéнче
Кóнь да віаха, óстра сáбіа да дѫ́рже?“
Стапáло дете Дикатéнче
И рéкло: “Мáле, наседлú ми кóнь-от,
„И іаз имам мерáк да шéтам,
Да шéтам со стрúко крали-Мáрко!“
Майкá му му наседлúла конь-от
И му дадéла óстра-та сáбіа.
Кьинисáле да шéтат со крали-Мáрко.
Ка' отѝшле до стрéт пѫт-от,
Крали-Мáрко му е рéкал:

„Даль' ти се пи́е, де́те Дикатенче, во́да?“
Де́те Дикате́нче му ре́кло:
„Ми се пи́е, стри́ко Ма́рко.“
Крали-Ма́рко му е ре́кал:
„ІА, кжд, и́ма во́да, навед'се да пи́йш!“
Ка' се наведе́л де́те Дикате́нче,
Махна́л крали-Ма́рко со са́біа-та,
От де́те Дикате́нче ко́нь-от удри́л на коле́на,
Крали-Ма́рко неможе́л да го у́дре.
Ка' стана́л де́те Дикате́нче,
Му ре́кал на крали-Ма̀рко:
„Така́ не се ма́ха. Стри́ко Ма́рко!
Ка' махпа́л де́те Дикате́нче,
Се́джм стѫ́жена го закопа́л во зе́міа-та.

464.

Марко-крале со измама и со помощьта на малка Ангьелинка убива жѫлтиіа Гьине.

(Отъ Солун. село Ватилжкъ, записал сжщий).

Сжбра̀ле се набра́ле се
До седжмде́с' и се́джм кра́льа.
'Се́кой се пофа̀лил ко́й, со бра́т,
Ко́й со бра́т, ко́й' со сѐстра;
Шчо се пофа́лил Жѫлти Гьи́пе:
ІАз сѫ́м, ре́кжл, утепа́л
До деведе́с' и де́вет ми́на;
Йи́скам йо́шче да уте́пам
То́'а кра́ль-от Ма́рко!“
Шчо го до́чу кра́ль Енку́лче,
Му па́дна мно́го те́шко;
Стана́ да си *шѐта* ис коньо́ви,
Да си ше́та ис коньо́ви та́бли.
Ка' го виде́ не́гова бѫ́рза ко́нья,
И му рече́: „Е бре Енку́лче,
„Енку́лче, мла̀до аджами́йче!
Шчо си стана́л да ше́таш,
Да ше́таш ф конье́ви та́бли!“
Му рече́ кра́ль Енку́лче:

„Ка́к' да ти ка̀жам? —
'Се́кой се пофали́, ко́й, со бра́т,
Ко́й, со бра̀т, ко́й, со се́стра;
Шчо́ се пофали́ жѫ́лти Гьи́не, —
„Утепа́' деведе́с' и де́вет ми́на,
Йискам йо́шче да уте́пам
То́'а кра̀ль-от Ма́рко!"
Шчо му ве́ле не́гова бѫ́рза ко́ньа:
„Испи́ш' си е́дно цѫ́рно пи́смо,
Вѫ́рзи си бе́ло че́врe на гла́ва-та,
Пре́стегни ми де́вет колана́;
Мо́же іас да дости́гнжм
Ош' да не се поре́дени
'Си́-те ча́ша ведрени́ца!"
Тогава́ кра́ль Енку́лче
Си испи́ша цѫ́рно пи́смо,
Си вжрза́ бе́ло че́врe на гла́ва-та,
Си престегна́ на не́гова ко́ньа,
Си престегна́ до де́вет колане́,
Го віахна̀ и отиде́ до крали-Ма̀рко
Му кажа́ цѫ́рно-то пи́смо.
Крали-Ма́рко, ка' го виде́,
Си віахна̀ не́гова бѫ́рза ко́ньа.
Кога́ отидо́'ж, се́джм ми́на бе́'ж,
Бе́'ж поредени́ со ча̀ша ведрени́ца,
Ошче седжмдес'т не бе́'ж поредѐни.
Ка' го виде́, крали-Ма̀рко
Му рече́ на жѫ́лти Гьи́не:
„Не ѣ фене́р,[1]) ту́ка да си фа́лиш;
Ста́ни сега́ ту́ка, Гьи́не,
Заре кье ти ту́рам крѫ́ф-та!"
Жѫ́лти Гьи́не му рече́:
„Сто́й, да си насе́дльам ко́ньа-та!"
Му рече́ жѫ́лти Гьи́но: „Ай, сега̀ да 'о́дим,
„Да 'о́дим на зеле́ни чаи́ре."
Му рече́ крали-Ма́рко'от ко́нь:
„Ти за ме́не да се дѫ́ржиш;
Мо́же іаз да го оте́пжм
На жѫлти-Ги́но'от ко́нь со но́з'те,

1) *Фенѐр*, вм, хунеръ, т. р. — чутно.

Мо́же іаз да го уда́вам со плюнкьите!“
Са́ скачи́'а ла се бо́рат со юна́ство;
Три́ дена и три но́кьа се бори́'а.
Ш'о му речѐ жѫ́лти Гьи́не:
„Не й іазѫ́к, то́лко де́на, ш'о се бори́фме?“
На́к му рече́ жѫ́лти Гьи́но:
„Но́гледни на го́ре да го ви́'иш
Слѫ́нце-то, де́ка оти́де!“
Крали-Ма́рко погледна́ на не́бо-то;
Жѫ́лти Гьѝно му сече́ ре́мен-от.
Му вѫ́рза рѫ́це на о́паку,
Го вѫрзà за не́гова-та[1]) бѫ́рза ко́ньа,
И го поводи́ като ста́ро ку́че.
Кра́льот Ма́рко му рече́:
„Ти да ме но́сиш
От кѫде мàлка Ангьели́нка,
От кѫде не́йна-та ме'а́на;
Заш'о́ три годи́ни сѫм іал, пи́л,
И не сѫм и́ плати́л;
Ти да ме но́сиш на два́ дру́ма,
На два дру́ма, на три́ пѫ́та;
Там' да ме зако́лиш, —
Те́бе да те фàльат,
Ме́не да ме ху́дат!“
Жѫ́лти Гьи́не го носи́
От кѫде мàлка Ангьели́нка.
От кѫде не́йна-та ме'ана.
Ка' го виде́ малка Ангьелинка,
Му рече́ на жѫ́лти Гьино:
„Те́гли, Гьино, жлти Гьино,
До́н'си го ту́ка на то́ ста́ро ку́че;
Зашчо три години ми іал, пи́л,
ІАл, пил и не ми е плати́л!“
Го вѫрдза́ жѫ́лти Гьино,
Го вѫрдза на ко́нь-от за дире́к-от,
Седна́ да го слу́жи малка Ангьелинка;
Бѫрка́ ви́но и ракьи́а, — го опи́.
Тога́ва оти́де ма́лка Ангьелинка,
Го отвѫрдза на Крали-Марко,

---

1) *Неговата* вм. своята.

Крали-Марко го вжрдза на жѫлти Гьино.
Ка' се разбуди́ жѫлти Гьино,
Се тжргна и неможѐ да се совѫрдзе.
Му рече жѫлти Гьино на Крали-Марко.
„Ти да ме носиш на два дру́ма,
На два дру́ма, на три пѫта;
Там' да ми се́чиш мо́ја-та гла́ва;
Да ме растжрбушиш,
Да ви́'иш колку сѫр'ца и́мам;"
Тогава Крали-Марко го носи́
На два друма, на три пѫ́та;
Там' му сече́ не́гова-та глава.
И го растжрбуши́, — му виде́ —
Едно сѫр'це разбуде́но,
Де́вет сжр'ца неразбуде́ни!

465.

ІАна и Неда.

(Отъ прѣку Дримъ, — Стружко; слушана отъ пок. деда Петка отъ с. Бжрчой).

ІАна и Неда 'о́ро бе́ре,а
Во Санджа́ко'и ра́мни ли́вагье,
ІАна но́сеше са́ја до́-земја
Неда но́сеше стре́бро до́-поіас.
Ту́ка по́мина во́йска ца́ре'а; —
'Си́-те се ІАне испокло́ниле,
А Не́де не се ни опу́лиле.
ІАна ми до́йде до́ма с' пе́јенье,
Не́да ми до́йде до́ма с' пла́ченье.
Тога ја́ ве́лит нѐјзе ма́јка ја́:
„Ха́й-гьиди Не́до, ту́, мила́-кьерко!
ІАна си дойде 'се́ со пе́јенье,
А ти ми дойде 'се́ со плаченье?!"
„Ха́й-гьиди ма́јко, ти мила́-мајко!
А јас и ІАна 'о́ро бе́рефме
На Санджако'и рамни ливагье.
ІАна носеше саја до-земја,
А јас си но́сеф стре́бро до до-поіас.
Тука помина войска царе'а; —

'Сѝ-те ѥ́ ІАне поклон сто́ри'е
А мене баре не м' опу́ли'е!"
—"Хай гьиди Недо, ти мила́-кьерко!
ІАна си имат та мили-бра́тіа,
Мили-не бра́тіа з' войска царе'а,
А ти ми не́маш ни едно́-брате!"
—„Хай гьиди майко, ти, мила-майко!
Хай д' исе́чиме стре́бро до́-поіас.
Да си ку́пиме ро́дено бра̀те!"
—„Хай гьиди кье́рко, ти, мила-кьерко!
Не́ ѥ ку́пено, како ро́дено!"

466.

(Отъ Дебъръ; записалъ А. М. Битраковъ).

Кни́га ми до́йде, ма́ле, от Цѫрна́-гора;
На́-низам да 'о́да', талим да се у́ча';
Го́лем, бимба́шиіа да би́да',
Ца́рскьи а́скьер да по́вельа'".
„Си́ну, бре, ми́ли, се́ди, — не́ одай;
Тфо́й та́тко ле ко́ньа поткова́ше,
Цѣл гра́д со́лдзи ро́неше". [1])

467.

Марко во Солунъ.

(Отъ Дебърск. сел. Женишча: записалъ сѫщий).

Кунди́сало Ма́рко от При́лепа,
Кунди́сало пот Со́луна гра̀да,

1) Сравни п. Н. 458. *)

*) Жителитѣ Мохамеданци дебрани не сѫ родомъ Албанци, както по-грѣшно въ обще се вѣрва, и както на послѣдне нѣкои господа мними етнографи искатъ да потвърдятъ, наивающи и самитѣ християни дебрани: ославенени Арнаути (Виж. „Слав. извѣстия год. 1887 Петербургъ бр. 11—12 с. 1888 бр. 2, 3 и пр. . . .), а чисти Българи. И отъ тѣхъ Мохамеданци Българи Дебрани фигурират нѣколко пѣсни въ настоящий сборникъ, каквато е и настоящата. Само отъ тѫдѣ р. Дримъ, наричанитѣ долни Дебрани сѫ Албанци, часть Християни Католици, а часть Мухамедови послѣдователи. Виж. и пѣснь N-о 378 забѣлѣжв.

Кундúсало в' зéлена лúвада,
О'тéгнало бéла-на чáдора;
А пот чадор, седýмдес' крáльове
IАдет. пúет врéме три гóдини.
Тéшка Марка дрéмка потфáтила,
'Сѐ Прилена мóгла потфатила,
А из могла сúтна рóса рóсит;
А из рóса, сúви гóлоп лéтат;
А пó него, édна ерéбица;
Мéгю нúми, édно бéло пúле.
„Зáшчо, Марко от сóнчук не пóзнаваш? —
Сиви голоп, Вéльо от Кáчаник;
Ерéбица, тфóіа млáда Маркóвица;
Бéло пùле, тфóе мóшко дéте?“

468.

Костадинъ.

(Отъ Дебърск. сел. Радоешча, записалъ сжщий).

„Мóлите Бóга молите.
Да дóйдет лéто пóборгу.
Хáйдете, да се шéтаме
Ис пýста гóра зéлена,
Гóрчина [1]) да си фáшчаме,
Ф' кьéсина да 'и тýриме.“
Фàшча'е, шчо ми фáшча'е.
Кьúр Костáдина г' *дира'е*.
„О, мóре вéрни юнаци:
Дá *камд*-ви-го Кóстадин?“
—„О, мóри мáйко Кóстова!
Кóстадин тáмо с' óжена, —
Вúсокьи бýки, бáйраци;
Цóрна-та зéмıа, нéвеста;
Дробни кáменьа, сфáтови!“

469.

Тодоръ капиданъ и дружина-та му.

(Отъ сжщето село, записалъ сжщий).

„Дéйгьиди Тóдор кáпидан,
Джельадúм-бегоф ка'реман!
Тѐбе ти книга дóшло
От тфóй-от вéрен пóбратим,
От тéіа Мúто кàсапче.
Тúмор на-гости да 'óдиш
На тéіа дéн дóбор Вéлигден.“
Кóле ми *вѐлит*, гóворит:
„Тóдоре, вéрен кáпидан!
Нé-'одай, Тóдор, нà-гости, —

1) Горчина = гърчина, грѣчета.

Трú села чúнат дáвиіа,
Гóлеми зýлум чúнафме,
Млáди-*не* дéца зáклафме.
Трù села прáват дáвиіа, —
Пòрво ми сéло Смóкфица,
Фтòро ми село Мúрофци,
Трéто ми село Гàброфци!“
Тодор се льýто нáльути,
Грáбна ми пýшка нà-раме,
Óзде ми кóлак фúшедзи;
Тодор ми вéлит, гóворит:
„Дружýина, вéрна, нéверна!
Кòй кье ми 'нé-дò'йт сòмене,
Од мене кьа го нáпода'!“
Кóле му вéлит, говорит:
„Дéй-гьиди Тодор кàнидан!
Аз да знáм оти кьа ýмрам,
От тебе нúког' не с' óдельвам!“

470.

Паша Сарафина и Митѫръ добѫръ юнакъ.

(Слушана въ София отъ Георгия Славовъ, родомъ отъ Ласковецъ).

Испровикнѫ́л се е Пашà Сарафàна,
Паша Сарафина от Сарафин грáда,
И си изговàріаше на Ене базиріане:
„Ой ми ти тéбе, Ено базиріано!
'Айде да си стàнем двáма свáтове, —
Азе си úмам до дéвет джщерьú,
Осѫмтеѫх сѫм гьи ожéнил,
И едни́чка още ми е останáла,
Едни́чка-та, наймáлка-та,
Най-малка-та, úменем младо ханѫмче;
Ни си рáчи Тýрчина да 'òди,
Нáй си úска Бѫ́лгарин да 'òди,
А ти́ си úмаш дòр' дéвет сàна, —
Двáма си сватове да станем!“
Одговаріа Ено базиріано:
„Ой ми ти тèбе, Пашá Сарафина,
Паша Сарафина от Сарафин града;
Аз да си úда', да си попàитам,
Да си попитам дор' дéвет мóй сúнка,
Кóй ще се одречé от Бѫ́лгарска вèарѫ.
Кой ше се откáже отъ Бѫ́лгарско úме!“
Щом като си отишéл Ено базиріано,
Чи си запита тàхом дор' дéвет свóй сина:
„Вой вàе, вàзе, мóй дóр' дéвет сúнка!
Нéщо ще ви пúтам, — прáво ми кажéте:

Ко́й ще се одрече́ от Бѫ́лгарскѫ вѣ́арѫ,
Кой ще се откаже от Бѫ́лгарско у́ме,
Кой ще си 'ѳди Пашо́вскѫ дѫщерѭ,
Пашовскѫ дѫщерѭ, у́менем мла́до ханѭмче?"
Нѝкой си ни́що не одговори́,
На́й се испровикнѫ́ Ми́тѫр добѫр юнак:
Че си от земѭ-тѫ потскочи́ и рѫце́-те плеснѫ́;
Че си одговори на ІЕна базиріана:
„Аз ще си 'о́дѫ́ Пашо́вѫ дѫщерѭ,
Пашова дѫщерѭ, именем мла́до ханѭ́мче;
Аз ще се откажа от Бѫ́лгарскѫ вѣ́арѫ,
От Бѫ́лгарскѫ́ вѣ́арѫ, от Бѫ́лгарско у́ме!"
Тога́з ми ІЕно базиріано
Голѣ́амѫ, бу́йнѫ, сва́дбѫ надигнѫ́,
От три́ста села́ калеса́нѫ;
Че си прати́ли за у Сарафи́н града,
У Сарафин града, у Пашѫ́ Сарафина,
За именем младо ханѭ́мче.
Що́м като се сва́дба-та наближи́,
Се наближи́ до Сарафина града,
Паша Сарафина на кьо́шкьове стоіаше,
На кьошкьове стоіаше, мергьеле́ пиіаше;
Че си одгова́ра на не́гови дели́и:
„Во́й ви́е ва́зе, мо́й вѣ̀рни дели́и,
Мо́й ве́рни дели́и, цѣ̀рскьи измекьа́ри!
Аз ще ви не́що попи́там, —
Ка́к' се посре́ща Бѫ́лгарска свѣ̀дба?"
Ни́кой си ни́що не кѣ̀за,
На́й ми излезе́ у́менем мла́до ханѭ́мче.
Чи си одгова́ра на Пашѫ́ Сарафи́на:
„Ой ми ти те́бе, баба́ Сарафи́на!
Аз да ти ка́жа ка́к' се посре́ща,
Кѣ̀к' се посре́ща Бѫ́лгарска сва́дбѫ. —
На 'се́кьиму сва́та, по ко́нче хране́но,
По ко́нче хране́но и по тѣ̀нче вино,
А на бу́лкѫ-тѫ и на зе́та, зла́тнѫ кочи́ѫ,
Зла́тнѫ кочи́ѫ соз бе́ли ха́тове."
Кога́-то видѣ́а Паша́ Сарафи́на,
Чи свѣ̀дбата пристигнѫ́ до Сарафи́н гра́да,
Чи сва́дбата пристигнѫ́ и ф' сара́й флезнѫ́,
Сос че́ст іа посрещнѫ́. —

На 'сéкьиму свата даде по кóнче храненó,
По кóнче храненó и по тóнче вино;
На бу́лькж-тж и на зéта, злáтнж кочúж,
Златнж кочúж соз бéли хáтове,
Именем млáдо ханжмье флезнж
Во злáтнж кочúж соз Мúтжр добжр юнак,
И си ис сарáи-те излезóха,
По широко пóле настанжха,
И си тжргнжха за в' Ењúпа грáда.
Нашá Сарафúна на къóшкьове стоіаше,
И си кьитáни-те четіаше,
И се чу́дом чудіаше:
„Дé се е чу́ло, ви́дело,
Бжлгарин Нашóвскж джщерж да 'óди?"
Че си одговáріаше на нéгови-те,
Нéгови до трúста цáрскьи делúи:
„Ой ви́е вáзе, мòй вéрни измекьáри!
'Атовете стегнéте, свáдбж-тж пристигнéте,
До трúста ми свáта иссечéте,
Млáди Бжлгаркьи поробéте,
Млáди момú ми доведéте,
За млáди ханжми да стàнжт;
А на зéта главж-тж му при мéне донесéте,
Именем млáдо ханжмче
Соз злáтнж кочúж ми повжрнéте!"
Скочúха ми до трúста делúи,
Атове си престегнжха,
Настанжха пóле широко.
Свадбж-тж си пристигнжха.
От 'дé гьи загледà Ењно базиріано,
Чи си дýмаше на Мúтжр, добжр юнак:
„Ой ми ти тéбе, Митжр, добжр юнак!
Вúй, като си игráете во злáтнж кочúж,
Во злáтнж кочúж со злàтнж іабжлкж,
Не глèдате, какжв е óблак пристигнжл,
Пристигнжл свáдбж-тж обладáва?"
Мúтжр, добжр юнак у злáтнж кочúж
Сос úменем млáдо ханжмче стоіаше,
Сос злàтнж іабжлкж си игráіаше
И нúщо си не дýмаше.
Шóм кат' видèа, чи свàдбж-тж се обрадú,

Тога́ си Ми́тӂр, добӂ́р ӂнак,
Тога́ си кочи́ӂ вӂспре́,
И си от кочи́ӂ потскочи́
Де́вет аршѝна на го́ре, чи си одговори́:
„Ой ви́е вàзи, до три́сти дели́и,
До три́ста дели́и, ца́рскьи измекьа́ри!
Ко́й ви́ е ва́зи проводи́л,
Сва́дбӂтӂ ми да обгра́ждате?“
А ти́е си одговори́ха:
„На́с ни́ прати́ Паша́ Сарафи́на,
Главӂ́-тӂ да ти зе́меме,
На не́го бакши́ш да занесе́ме,
Три́ста си сва́та да исече́ме,
Мла́ди бу́лькьи да зарóбиме,
Моми́-те да поту́рчиме,
За мла́ди ханӂ́мчета да ста́нӂт;
Именем мла́до ханӂмче
Соз зла́тиӂ кочи́ӂ да повӂ́рнеме!“
Тога́з’ си Ми́тӂр, добӂ́р юнак,
Откопча́ва са́бӂ дамаскьи́нӂ
И се испрови́ква: „ча́кайте, а́з да ви ка́жӂ,
„Ка́к се подигра́ва Паша̀ Сарафи́на,
Ка́к се подигра́ва соз юна́к над юна́ка,—
Соз Бӂлгарин *шега* не би́ва!“
От три́ста ми дели́и еди́н само останӂ́,
И то́й за хабе́р да го пра́ти;
Чи си отре͡азва и́менем мла́до ханӂ́мче,
Чи си отре͡азва на ханӂ́мче главӂ́-тӂ,
Чи ia дадѐ да ӂ занéсе на Пашӂ́ Сарафи́на,
Да ви́ди на Ми́тӂр, добӂ́р юнак главӂ́тӂ,
Как’ се с’ юнак подигра́ва.
Чи си му ка́зва на то́з’ дели́а:
„’Ай да му оба́диш на Пашӂ́ Сарафи́на,
Ако си не͡ама за зи́мос пастӂрмӂ́,
Да си пра́ти до три́ста ми кола̀,
Да си ле́шове ди́гне, пастӂрмӂ́ да си су́ши.“
Паша̀ Сарафи́на на кьо́шкьове стоіаше,
Оча́кваше роби-те да дока́рат,
И и́менем мла́до ханӂ́мче с’ кочи́ӂ да вӂ́рнӂт.
Като си отиде́ еди́на дели́а,
Чи му на Пашӂ́ одгова́ріаше:

„Ой ми те тѐбе, Паша́ Сарафи́на!
Ме́не ме пра́ти Ми́тѫр, добѫ́р юнак,
Да ти хабе́р доне́сѫ и ти уба́дѫ.
Да си пра̀тиш до три́ста ми кола́,
Да си ле́шове ди́гнеш,
Ако си нѐмаш пастѫрмѫ́ за зи́мос,
Пастѫрмѫ́ да си су́шиш!“
И главѫ́-тѫ на и́менем мла́до ханѫ́мче
Подаде́ на Пашѫ́ Сарафи́на.
Щом ка́то си виде̂а Паша́ Сарафи́на
Главѫ́-тѫ на и́менем мла́до ханѫмче,
Както си мергьеле́ пиіаше,
Душа́-та му излезе́.

471.

Турскьи походъ и несполучно нападанье на островъ Малта.

(Отъ Карнабадъ, слушана отъ баба Переза, записалъ Васкль Авраамовъ, бивший Сжд. Приставъ).

Царю на Сулья ду́маше:
„Сульо ле, Сулеман-Паша
Да идиш, Су́льо, да идиш,
Да земеш Ма́лта касаба́, —
Малта и́ чутна прочутна“.
Сульума́н-Паша ду́маше:
„Царко льо, господа́рйо льо!
Не могѫ, царко, да идѫ;
Малта е посред море-то,
Девет и́ ката кале-то,
Мене ми и́ малко аскьер-ю.“
Царю на Сулю думаше:
„Сулю ле, Сулюман паша!
Аз ще ти аскьер проводя,
Току Малта касаба да земеш“.
Царю му аскьер проводи,
Че тржгна Сулюман-Паша,
Че и́ вѫрвел дене и нощѭ,
Че срешу Малта отиди,
Срешу ми дена Великден;
Всичкьи-те хора ф' черкова,
Че сіа и́ черкова пус'нѫло;
Найнапред Тодорка излезе,
Тодорка топча-башиска,
Погледна доло и горе,
Погледна кѫмто море-то, —
Черно сіа море замрежи
С' Сюлюман-Пашофскьи аскьер;
А чи сіа назад повѫрнѫ,
И на баща си ду́маше:
„Тейньо льо, стари баба́йко!
Іа слез', тейньо, на вѫнка,
Та погледни кѫм-то море-то,
Черно сіа море замрежи
С' Сюлюман-Пашовскьи аскьер“.
Тодоркьин баща думаше:

„Тодоркье, кѫзѫм Тодоркье!
Мо на ти ми отключи,
Отключи пѫстри сѫнджци
Извади триста іѫлѫкіа (крѫпи)
На всіакой (іаѫлѫк) да вѫрзиш
По триста Маджар алтѫна,
На Сюлюман-Паша
С' тестемель да гьи занесеш;
От далéк' му сіа поклони,
И веще го дари, надари;
И да му кажеш, Тодоркье,
Толкос ни много почака,
И вещ' малко да ни почака,—
Три дни ми деніа Великден,
Да си Великден направим;
Тогаз' ще бой да сіа бием".
И Сулю го и́ почакал
Три дни ми деніа Великден,
Да си Великден направи.
Не си Великден направи,
Най си топове доправіал.
Като Великден сіа сфѫрши,
Че зели бой да сіа биіат,
Неможел нищо да стори
Сулю ми Сулейман-Паша; —
Всичкьи му аскьер избили
И него юсир са зели,
И остана пак Малта касаба.

472.

Манолъ войвода и триста Турци во Котелъ.

(Отъ Карнобатъ, слушана отъ Ганя Дочовъ, записалъ сѫщий В. Аврамовъ).

Хранила е майка гледала
Дор' двама сина юнака
И двамата сіа и́ близнака
Единийт ка'ет: Манóлчо,
Другийт ка'ет Димéнчо.
Манол Димéнчу дýмаше:
„Димéнчо, кардаш Димéнчо!
Димéнчо, ти, мой мил братец,
Дименчо, ти, от мен' помалѫк!
Имаш ли хабер, неамаш ли,
Дето е кака оженена
На Котел, града голеама,
Мѫшка си и́ рожба добила,
И сѫ му име нарекли, —
На име, брайно, Манóлчо.
Аз щѫ во Котел да идѫ,
Да си Манолча обидіа,
Да му армаган занесѫ.
ІА стани, брайно Дименчо,
Откачи пѫстра хулніа
Че іа с' робета напѫлни,
Щѫ гьи на Манолча занесѫ,
Да му люлчица оковѫт;
Кога Манóлча преспúват,
Да му робенца придржѫкфат,
Да си Манóлча приспиват!"
Че стана Манол, откачи,
Откачи чанта с' робета,
И іа на рамо прекачи,
Излезе рано в' ранина,
Че отиди Манол, отиди
Во Котел, града голеама;
Па пред какьини си порти
Похлопа Манол, захлопа,
И на кака си вúкаше:
„Отвори, каке, вратата."
Никой си Манола не чува,

Най си сіа Манол услуша,
Како му пиеи, нарежда:
Нани ми, нани, Манóлчо;
Да расниш, холан, да расниш,
Да станиш, като вуйча си, войвода.
Петстотин' мина да водиш,
С' педесет бе͡али байрiака!"
Като íа зачу Манóлчо,
Кака му тжй нарае͡жда.
Трупнишком порти прескочи.
Излезе, холан, кака му,
Тіа хулиіа подаде.
Кака си на Манóлча дýмаше:
„Манóлчо, холан, Манóлчо;
Манóлчо, ти, мой мил брáтец!
IA сіа ти, брайно, не обаждай; —
Твоіа-та дума струвіаха,
Дараджа ти готвіаха.
IАко те, брайно, уловіат,
Ще тіа, бре брайно, убиесіат!"
Манол какьи си дýмаше:
„Како льо, моіа сестро льо!
Мéне міа Турци неолавіат!"
Доде си Манол издума;
„Мене міа турци неловіат,"
Назад му сж рж̀це извешли,
Че сж го сред Котел извели,
Сред Котел, сред мегданчето,
Манол сіа молба моліаше:
„Бре а'алар, вази, бре бейлер!
IA ми десна ржка отвжржете;
Аз знаіа міедна сфирка да сфиріа.
Хитри сж Турци, хитри сж,
Хемо сж много глупави, —
Че му десна ржчица отвжржали;
Писна сфирка засфири:
„IA діе си, брайно, кждa си!
'Діе да си, брайно, да додеш,
Да ми сабіа-та донесéш,
И да гледаш турскьи зебилик."
Като го зачу брат му Дименчо,
Че му сабіа-та понесе,
И от далек с' камик махаше:
„Бре а'алар, Вази, бре бейлер,
IA сіа вий назад отмжкпете
Да му тоз глава-та йотрожіа,
Че ми ú жена-та той заклал!"
Хитри сж Турци, хитри сж,
Ама сж много глупави, —
Че сіа тий назад отмжкнжли,
Да му глава-та йотреже.
Дименчо му глава не отреза,
IАла му сабіа подаде
Че сіа той назад одмж̀кна,
Манол сіа сукум засука, —
Триста сж турци паднжли;
До діе сіа Манол обжрне,
В' Котел Турчин н'остана;
Дор' до сега сіа Турчин не роди.

473.

Хано и сирота Еленка изнамерватъ се за братъ и сестра.

(Отъ сжщитѣ).

Кундисал Хано, Хано льо,
На Прѫхутска-та изиіа,
Че распріал сини чаджри;
Ют чаджр Хано посіедна.
До Прѫховци хабер проводи, —
Да ми Прѫховци наготвіат,
До девет пещи кьисел хлеб,
И девет крави іалови,
И девет мери сжз вино,
Десета меара, — ракьша;
И да ми Прѫховци приготвіат
От село мома хубава.
Прѫховци сіа збираха,
Збираха и сіа питаха;
„Ний сичко ще да приготвим;
Ами от діе ще ний да земем
От село мома хубава?
Кой ще си рожба-та кайдиса,
Да іа на Хано заведе?
Хайде, Еленка да дадем!
То неама майка и баща,
И неама сестра и братец;
Неіа да му заведем!“
Като Еленка завели,
Че ѝ пот чаджр влеазла.
Като іа Хано сжзріа,
Че бржкна в' златни джебове,
Извади злата іабджка,
Че іа на Еленка нотхвѫрли.
От дié сіа ѝ зело фтиченце,
Фтиченце пѫстро бюльбюльче;
Фтиченце фтишкьи піееше;
Никой си фтишкьи не знай,
Хано си фтишкьи разбира.
Фтиченце фтишкьи хортува:
„Бре Боже, бре мили Боже!
Діе сіа е чуло, видеао,
Сестра и брат да си играіат,
Като ми Хано с' сестра си?“
Хано си фтишкьи разбира.
Хано Еленкьи пѝташе:
„Еленкье, моме хубава!
Кат' та тебе доведоха
Прѫхотскьи-те чорбаджии;
Имаш ли майка и баща?
Имаш ли сестра и братец?“
— „Хаполько, Ханска кьехайо,
Като міа питаш, Ханько-льо, —
На тебе лжжа не бива. —
Аз неамам майка ни баша,
И неамам сестра ни братец;
Един сжм братец имала,
И него нѣйка издали,
Какво-то мене на тебе!“
— „Еленкье, моме хубава!
Да видиш, познаваш ли го?“
Еленка одговаріа:
„На десна ржка, Хано-льо,
От дуган нишан имаше!“
Като си Хано ржкав запрѫтил,
Еленка му нишан познала.
Тогава си Хано
На гавази думаше:
„Гавази и миліазими!
Вий на Прѫхов да идите,
Чорбаджий-те да си докарате,
И прес сатжр прекарате.
Та да сіа чорбаджии научат,
Как' сіа сираче издава!“

474.

Московска кралица и 70 турскьи паши.

(Отъ Карнобатъ; слушана отъ Бато Стояновъ; записалъ сжщий Б. Авраамовъ).

Привикнала сіа е Московска дѣвойка,
Московска дѣвойка, Царюва кралица, —
Как' си неама страх от нигде никого,
Най си има страх от миличжк Бога.
Бре дѣ іа зачу Царь-йо, Царь-йо и веще Везирь-йо!
Бре че ѝ пратил седемдесет паши,
Седемдесет паши с' по седем хильіади.
Че ѝ одговаріа Москофска дѣвойка,
Москофска дѣвойка, Царьйова кралица:
„Добро ми сте дошли, вие, мой-те гости!
Какфа гозба и ази (имам) да ви гостіа".
И одговаріат седемдесет паши,
Седемдесет паши с' по седем хиліади:
„Ние не сме дошли, гозба да ти идем;
Нас ни Цар проводи, бой да сіа бием,
Бой да сіа бием, земіа да отжрвем!"

475.

Бѫлгарско вѫстание.

(Отъ сжщото мѣсто и отъ сжщитѣ).

Бре де сіа зачуло и видеало,
Бѫлгаре глава да дигнжт,
Сж царьйо да сіа бижт,
И от царьйо земіа да земжт,
Като ми Сава бимбаши,
Индже-то Индже войвода
И Колю кьичук байрактар.
Тиіа сж глава дигнжли,
От царьйо земіа да земжт.
Бре дé гьи дочу Паша-та,
Паша-та Селистренска-та,
Паша-та хабер проводи:
„Царьйо льо, еще господарьйо льо!
Имаш ли хабер неамаш ли,
Бѫлгари глава дигнжли,
С' тебе. олан, да сіа бижт,
Йот тебе земіа да земжт; —
Като ми Сава войвода,
Индіата, Индже войвода,
И Колю, кьичук байрактар.
Тиіа сж глава вигнжли"!

476.

Бѫлгарски теглила отъ Турци на ново време.

(Отъ Карнобатъ, записалъ В. Авраамовъ, испѣна отъ Бато Стояновъ).

Сѫби мами си дýмаше:
„Храни ми, мале, кончи-то,
Храни го, мале, пои го:
С' ройно вино напои,
С' бе̑ал го ориз назоби,
Черни стафиди размеси;
ІА' ще далеко да идж.
ІА' ще далеко, мамо, да идж,
При Царьйо книга ще носж,
И устно ще му прикажа,
Какфо тегліат тѫргофци,
сиромаси
От тез пусти хайдути!
Дали ти текли недават,
Или ти бедели не плащат?
Дали Татари не 'озіат
Или Черкьези не гледат?
Дали на Черкьези жито не
сеѭт,
Или им кѫщи не правят?"
Савате Сѫби дýмаше:
„Сѫби ле, мойто пиленце!
Сношка сж Савата уловили,
Че му ищали, ищали
Седемдесет и пет кьесии."
Савата Сѫби дýмаше:
Сѫби ле, мойто пиленце:
Пари-те сѫберете,
Мене з' душа откупете!
'Ку ни пари-те не стигнѫт,
Много здрави от буліа-ти,
Да снеме от шиіата вржва-та;
Ако не достигне вржва-та,
Да снеме от чело-то робето-то!"
Збирали, ка'и, такмили,
Малко си иксик испроводили,
И тѫкмо си пари-те зели,
И си го . . . . . .

477.

Куманъ войвода и мома Величка.

(Отъ г. Сливенъ; слушана отъ мома Ганка Начова).

Чи стана Куман войвода,
Чи си конче-то вѫзседна,
Чи си отиде, отиде
У гулемо село Хамбарли,
Улови мома Величка,
'На преде си іа покара,
На преде, на прет конче-то.
Конче и ф' нети стѫпіаше,
Чефли е кѫрви облива,
Величка плàчи, не рачи.
Куман Величкьи думаше:
„Мѫлчи, Величкье, не плачи;
Аз не те вода за ханѫз,
Но ш'е те вода за снаха.
За синка пѫрворождени!"
Вѫрвéли, що сж вѫрвели,
До сред гора-та наближили,
До сред гора-та отишле,
Куман войвода провикна:
„Сѫберете се юнаци,
Буйни огневе *кладете*,
Пѫлнете огневе соз вино,

Бинлици, сос вжрла ракыіа;
Печете шарен' іагнета,
Че иде Куман войвода,
Че води мома Величка;
Че ще свадба да права
28Соз моіа синка пжрворождени!"

479.

Момче Троенче грабва си невеста Сибинска девойка, сестра на Сибинский краль.

(Слушана въ Сливенъ отъ баба Тота Рачкова родомъ изъ Габрово).

Тельа́лин си ви́ка из Бу́дина гра́да,
Прода́ва се ма́лко ко́нче Зелени́ка;
Обруча́л се за триста алтжна,
Три́ста алтжна, 'се́ маджа́р жлти́ци,
Пари́ има 'сѐкьи да го ку́пи,
Ала не мо́же 'се́кьи да го е́зди.
Нае́ло ми се момче́ Трое́нче,
Момче́ Трое́нче, момче́ ми Бошна́че,—
Ала не́ма еди́н пра́х у не́го:
Чи си ко́нче купи́, ко́нче Зелени́ка;
Чи го оседла́ и го оседна́;
Чи вжседа́ ко́нче Зелени́ка,
Чи си минж прес три каджлжка,
Чи нагази прес Чукур планина,
Чи отиди на Сиби́нско по́ле; —
Ко́нче разигра́ва на са́м 'и на та́так,
Чи немо́же главж да му зе́ме,
Согледа́ го Сибинско-то кра́ле,
Чи са чу́дом чуди,
Дали е много хи́тро,
Или е много глупаво?
И са чу́дом чу́ди ка́к' да го фка́ра,
Как' да го фка́ра, ко́нче да му зе́ме,
Чи намисли́ да гржмнжт,
Да гржмнжт зу́рни и тжпане,
Да изле́зе ма́лко и голе́мо;
Дано избержт момж хубава,
Момж хубава на не́го прили́ка.
Че избра́ли момж найхубава,

Момѫ хубава, Кралева сестрица.
Применúли са ѝа со злато и сребро,
Применúли са ѝа, чи ú домилé
На мúла-та ú мáйка,
Чи извáди един фѐс жлтúци.
Чи домилé ѝа нéйни мúли брáтец,
Чи извáди другúи фéс жлтици.
Чи ѝа пúснали на Сибúнска чушмѫ́,—
Водѝца лúе, водúца разлúва
И си мúе нéйно бéло лице.
Согледá ѝа момчé ми Троѝанче,
Чи отиде на Сибúнска чушмѫ́,
Чи поиска водúца да пѝйне.
Тіа го вйкаше от кóнче да слéзне,
От кóнче да слéзне, водúца да пúйне.
„Да ми дадéш водúца да пúйна,
А неможа от кóнче да слéзна, —
Нúт' от кóнче да слéзна, нито да се кàча,
Чи ме е фанáла чéрна-та чýма.“
Девойка ú се домилыáло,
Чи бúло два пѫ́ти похубаво,
Три пѫ́ти по гьúздаво;
Чи му е дала водúца да пúйне,
Тóй не гле͡ала водѫ-тѫ,
Но ѝа фанѫ за дéспѫ-тѫ ржкѫ́,
Та ѝа метнѫ кончу на сѫпѫ-тѫ,
Преминáха Сибúнско-то поле;
До дé мúнѫт Сибúнското поле
Обзаложúха катани от двé, от три ме͡аста;
До 'дié úдѫт Сибúнско то поле,
Той преминѫ Чукýр планина;
До 'дié катани úдѫт Чукýр планина,
Той преминѫ́ прес три каджлжка,
До 'дié катани úдѫт прес три каджлжка,
Тóй си о'йдú у сфой-те рàвни двóри,
До 'дié мáма порти да отвóри,
Тóй се префжрлú през висóкьи двóри:
„Излéз', мáмо, посрещни ме,
Та да вúдиш, какфá лóва сѫм уловúл!“
Чи ношувàли и станали;
Ала момчé ми Троéнче
Мнóго се укахарúло.

Чи го пòпита Сибúнка девойка:
„Що сú кахарлúа момчé Троéнче:
Дали са пишманú защо си ме зéло?“
Чи одговàра момчé ми Троéнче:
„Аз не са пишманж че сжм си зело,
Чи сжм си зело на мéне прилика;
Ала нèмам едúн прáх у мéне!“
Тìа извадúла едúн фéс жлтúци,
Чи си платúли кóнче Зеленúче,
И се воджт и до денéска.

479.

Мома войвода и дружина-та ú.

(Отъ Габрово, слушана отъ сжща-та баба . . .

Дé се чýло, видя̀ло
Мома войвода да биди
На седжмдесет юнака,
Едúн се другом чýдя̀а, —
Кóй ще войвода да стáни!
Самá се Рàдка одюли:
„Ойми вáмка, дружúна!
Хáйдете дóлу, на крáìа,
Долу, в' росни-те ливáди,
Прж̀стен на нишáн да мéрим;
Кой ще да прж̀стен удáри,
Крушýм прес прж̀стен да мúни,
Тóй ще войвода да стани.“
Чи са на края отишлú,
Чи са прж̀стен мерúли;
'Сички-те мéрили, не удáрили,
Нáйподир Рáдка останж̀. —
С' лéва е ржкж фжрлúла, —
Крушýм прес прж̀стен преминж̀;
Чи тáìа си войвода станжла.
'Сúчкьи-те клóн останжли,
Чи тìа' войвода да стани.

480.

Стоìанъ войникъ и любне-то му.

(Отъ сжща-та).

Имала мáма, имала
Едного сúна Стоìана;
Скрúшом го мама родúла,
Па' дваж го скрùшом отхранú,
Да го войници не чýжт,
Чи ú од войнишко коля̀но,
Бж̀рзала да го ожени,
Днéска го мама ожени,
Утре му 'абéр дофтаса,

Стоіан на вóйска да úди.
Стоіан мáми си дýмаше:
„Моли се, мáмо, на тàта,
Тáто на войскж да úди,
Чи мен' е мúло бýлче-то, —
Мило ми е да го остáва.
Двáж мúло да го поведж.“
Мама Стоіану дýмаше:
„Баща́ ти, челъіак остарéл,
Не мóже пýшка да вóси.
Не може пéшіа да вжрви,
Дúль-кьи ли сáблъіа да вжрти.“
Стоіан на войска ще вжрви,
Елка по двóр 'óдеше,
И тжнкьи пжрсти чýпеше,
И на Стоіана дýмаше:
„Нá ти, Стоіане, тóс пжрстен, —
Носи го и го погléждай;
Нá-ти Стоіане, тжс кьитка,
Дéньа носи іá на главж,
Нóщіа тури á на росж.
Кога кьитка-та повéне,
Тогáс ще ми е годéжа;
Кога пжрстену камжк отлетне,
Тогас ще ми е сфáдба-та!“
И Стоіан кьитка погléжда
Носи á дéвет гóдини.
Чи му пжрстена отлетна
И му кьитка-та овехна, —
И се е Елка годúла
За бáш болъіарин в' село-то,
Село-то аман викнало.
Чи си тжргна да с' úди,
На пжтіа старец посрешна;
Чи тóй е бúл баща му.
„Старú-о защо óреш и плáчеш?
В' чúста сфета Недéлья?
(Копеца вижь въ другитѣ вариянти на сжщата пѣсень).

481.

Мехмедъ войвода.

(Отъ Котленско, на Арнауто-български говоръ, слушана отъ В. Лоловъ, който я слушалъ отъ нѣкой си халваджия Арнауто-българинъ).

Мéхмет си сáка да úде,
Мáйка го кàра, не пýшча;
„Не хóди, сúне Мéхмеде,
По-тебе úма потúра,
Потúра, джáним сугмéне:
Сугмène, бульукбашúи.“
Мехмет си майка не слуша,
Зема си пýшка на рáме,
Чифте пищоли на поіас
Бéла-та джóка на 'еро,
Ойдé си Мехмет, пойде си
През Нетовúшка поліана,
През тáіа гóра зелéна,
Срещна си млада чобана.
Мехмет си дýма чобану:
„Чóбане, мúли овчáру,
Виждáли мóйта дружина,
Дружина вéрна, зговóрна!“
Чобáн си вéли Мéхмеду:
„Мéхмеде, делибáшио!
Ета нá твóйта дружùна,
При тáіа бýка зелèна, —
Шарèно нагне іадéха,
Цжрвéно вúно пиéха“.

— „Сельам-алúкьум, дружúна“.
— „Алекьум-сельáм, Мехмеде!“
— „Станéте, вѐрна дружúна;
Цàрско си 'азне кье мúне,
Хáзнето да си узмиме!“
Фанáа тéсни клисури;
Царско си хазне минало,
(Недовършена).

482.

Кузманъ капиданъ. [1])

(Слушана отъ Ставрета Наумовъ, изъ Охридск село Годивіе).

Сóбрале, ми се нáбрале,
Сúот мéджелис О'рицкьи
И от сéла-та стáрици-те; [2])
Гóлем ми мéзлич стóри'а,
Да ми úзберат кáпидан,
Сéла-та да 'и пóмирит,
Османа жúв да го 'вáтит.
Нúкой не ми се нàема.
Излезе Кúзман кáпидан
„Ас' кье ви бúда кáпидан
Со педесéт-мина дрúжина;
Ако нé-'вата Османа,
Глáвата кье му дóпеса.“
Тóга Джельадимбег вéлеше:
„Кóй тéбе кьефиль [3]) кье влéзит?“
Никой му кéьфиль нéвлагат.
Од-'арем 'áпка úзлезе,
Таіа ми кьéфиль стáнала,
Ми сòбра Кúзман дрúжина,
Отиде Гóрна Дéбжрца.
Во пúсто сéло Гóдивіе,
Кáлеше áгне нéчеше,
Льúта рàкьніа пàеше,
На вúсок хáмбар сéдеше,
Гóлеми 'áбер му дóйде:
„Ей гьиди Кúзман кáпидан,
'Арам ти биле кóкошкьи
И тúе бéли нóгачи, —
Изгоре село Вжрбіани.
Трóйца со пúшка úтепа,
Шèс'-мина 'áпцо'и óднесе;
Дá, чумú-ти ю живота?“
Ми стáна Кúзман нá-подзе,
Нé'одат сéло Вжрбіани,
Излезе прá'о ф' плáнина.

---

1) Вижъ п. Н. 377 и забѣлѣзанитѣ тамъ Н-ра и другч бѣлѣжки. Споредъ показанията на пѣвеца, Ставре Наумовъ Апостоловски, отъ когото е слушанъ настоящий вариянтъ, Кузманъ е билъ родомъ отъ село Сливо'о, нахия Дебърца, околия Охридска, отъ фамилията Вельдмовци, който отъ послѣ, заселенъ въ Охридъ, стана родоначалникъ на фамилията Кузмановци или, както я наричатъ селянитѣ, Кандановци. А Митре Каракашь, или Карамитре, който тукъ е нареченъ: Траянъ Каракашь, билъ отъ селото Годивіе, сжщата околия.

2) Старецъ споредъ нашенский говоръ, не е собственно остарѣлъ человѣкъ, а преносно, първенецъ градски или селски и членъ въ общински управляющи съвѣтъ, отъ което се разбира че всякога почти тѣхнитѣ членове сж били избирани между остарѣлитѣ граждани или селяни, слѣдов. бивали и стари.

3) *Кьефиль*, т. р. = поржчитель.

На Гьурчи́ново ба́чило;
„Гьу́рчине мо́ре, кьéхаіа,
Гла́ва-та кье ти пре́сеча,
Да ми го ка́жиш Османа“.
— „Ей гьиди Ку́зман ка-
пидан,
Сле́зи си до́лу в’ ре́ка-на,
Се́га зе́де два́ овна ка̀леши,
На та́іа во́да сту́дена.
Тж́ргна ми Ку́зман ка́пидан,
Ем ми го на́йде Османа,
Кай пѐчит о́вни ка̀леши,
Ку́зман и́сфати ме́териз
Ти́ие ми бу́кьи ви́сокьи —
И на дру́жина го́ворит:
„Дру́жина, ве́рна дру́жина,
Дур’ не пу́книт мо́іа пу́шка,
Ви́ие пу́шка да не фж́рльате.“
Ссма́н-Мура ми спѝеше,
Дервиш-Му́чо го бу́деше:
„Ста́ни, ’оре шо́кь[4]) ’леб да
ка́диме“.
Осман-Му́ра му гово́реше:
„Дру́жина, ве́рна дру́жина,
Нòбжрго ’леб ка́дете,
Адете, и да бе́гаме, —
Ло́шо сум со́нчок со́нувал.“
Пу́шчил ми два́йца се́ймени
Да ле́ат во́да сту́дена
И та́мо си зайгра̀а.
Тòга ми Ку́зман капидан,
Ми тж́ргна пу́шка о́т-рамо,
Еднийот ф’ сж́рце го у́дри,
Дру́гийот в’ ра́мо го у́дри.
Тóга ми ви́кна Осма̀н-Мура:
„Де́йгьиди Адем Рогушка,
Де́йгьиди ми́ли по́братим,
Та шчо си ве́ра не́мало, —
Се́га ве́ра вж́рзафме,
А сега дже́нк да би́еме?
Тóга му Ку́зман ве́леше:
„Не́ ти сум Адем Ро́гушка
Нѐ ти сум тфо́й-от по́братим,
Тук’ сум Охри́цкьийот ка̀пи-
дан!“
Тóга ми Осман ви́кнжло:
„Даль’ ти́ си гж́зу не́мпіан?“
— „Ако ми ие гж́з-от не́мпіан,
Пу́шката ми ие чи́стена!“
Лью́то се Осман ра̀зльути,
Си кла́де но́ж-от в’ у́стата,
И кубури-те в’ ра́цете:
„Би́ни,[5]) оре, би́ни, дру́жина,
Жи́в да го Ку́змана ва́тиме,
. . . . . .
Османа ку́ршум не́ фашчат,
На̀йде се Тра́іан[6]) Ка́ракаш,
Изваде стре́брени пе́тлица,
Та ми на́полна пу́шката
Удри Османа по́-чело . . . .
. . . . . .
(Недовършена).

4) *Шокъ*, албанс. рѣчь, = другаръ.
5) *Бѝни*, албанска рѣчь, = ударѣте.
6) Въ другитѣ варианте: Митре Каракашь, или Митре Търновче, или Кара-Митре.

483.

Вратчански пьрвенецъ. Димитръ, погубенъ отъ непризнателния си приятелъ турски паша въ Видинъ.

(Слушана въ г. Вратца отъ Петра Доновъ. Вратчанецъ)

Мàйка Дúмитру гóвори:
„Сúнко Дúмитре, Дúмитре,
Мáмино úме чýтовно!
Мáма ше да те зáмоли,
Нé чéсти чéсто Кýнино,
Кýнино, сéло гóлемо,
Кýнино, и Радóвене;
Че сá Кунинци дýшмане,
И Радовéнци, Кýрваре,
Че ше те, сúнко, пóгубат,
И ше ти глáва прéдаджт;
Не прàви кýла гулéма
Сжс седжмдéсе' мжзгале
И осжмдéсе' пéнджери;
Не кáрай хóра 'нгàриja,
Гжрчави кравици да прéгат.
Кáл, каменье да ти кáрат!“
Дúмитар мáйка нéслуша,
Нéслуша и непóслуша. —
Нáправи кýла гулема
Сжс седжмдесе' мжзгале
И осжмдéсе пéнджери.
А че му дóйде пóтера
От Вúдина, йот Пашата, —
Прáша си Пáша трú тýрци,
Три тýрци, до трú гáвазе,
Рáно, порано да дóйдат,
Прáво у Димúтрови отидат
Срéщу нóщи, полýноши.
Дúмитру пóрта кжлца'а,
Па' си почýкат, повúкат:
„Отвори, бáбо, óтвори!“
Димúтрова стáра мáйчица
Отвóрила чамшир порти.
Бáбичка гьи тúхом, прóдума:
„Щó ви ю, сúнко, Дúмитжр?
Тýрци си бàби гóворат:
„Тýк' ли ю, бáбо, Димúтр?“
Бáбичка гьи тúхом прóдума:
„Щó ви ю, сúнко, Димúтжр?“
Тýрци си пак ú гóворат:
„Трéба ни, бáбо, Дúмитжр, —
Сáм си го Паша го вúка
У Вúдин грáда гулéма;
Пашá-та си сéла продàва,
Та ше Димитру да харúже!“
— „Дúмитжр, сúнко, не ю тýк. —
Он ми ю сéло Кýнино,
Кýнину и Радóвене!“
Тогьúва úдат трú тýрци
Во тóва сéло Кýнино,
На Димúтровата кýла.
Дúмитжр кýла сéдеше,
Старéйшина му дúван стóеше,
Трú моми дúван стóеха, —
Еднá му кавé прáвеше
Втóра му óган дáваше,
Трéтиа му водà полúва,
Кьехаá му кóньа стéга,
Чорбаджúia му iагне печé
Согледá, каже Дúмитжр;
Сапикаса, бре Дúмитжр,
Че стигнаха до три турци,
До три турци, три гавазе.
Дúмитжр дýма дýмаше:
„Каквú са тúа трú тýрци,
Трú тýрци до трú палаше?
Подáйте им гьи каве-шекьер.“
Три тýрци дýмат, йотговáрат:
„Нúе не шéм кавé, шекьéр;
Ами идем, бре, за тéбе, —

Сáм си нú пашá-та пратúл,
Бре, пашá-та йот Вúдин грáда,
Ей, пашá-та, пазванджúја,
Шéс' селá да ти харúже,
Че си му многу прихáтель!"
Тогьùва Димúтжр речè:
„Кьехаá, кóнчето стегнú:"
Кьехаá кóнчето стегнà.
Йукачú Дúмитжр кóнчето, —
Сжс трú тýрци Димитжр тржгна
Излезал ѥ селó Кáлен, —
Тýрци му ráце вжрзáха,
На зáд му ráце извúха,
На зáд му ráце вжрзàха.
Дúмитжр им гьи отговараше:
„Три турци, бре, до три бракьа
Да ви ѥ прòсто фéс жлтúци,
Отвжржéте ми ráцете,
През Врáтца не ме кáрайте,
Душмáне да не се пýкат
И Вратчáнскитѣ бакáле."
Отвжрзале му ráцете,
През Вратца го прекáрале,
Душмáне да не се пýкат
И Врáчанскьите бакале.
Дúмитру мáйка думаше:
„Димитре, сúнко Димитре,
Màмино úме чýтовно!
Нá ли ти мáма дýмаше:
Нé гради, сúнко, нé прави,
Нé гради кýла Кýнино
Сжс седжмдèсе' мжзгале,
Сжс осжмдéсе' пéнджери;
Че са Куни́нци дýшмане,
И Радовéнци, кýрваре;
Че ше те, сúнко пóгубат,
И ще ти глава прéдаджт:"
Ала Дúмитжр гóвори:
„Не бóй се, màйко не бóй се;
Че ми ѥ пашá прихáтель.
. . . . . .
. . . . . .
Во Вúдин грáда пристигна,
Три тýрци на пашá обáдіат:
„Дойдé си, кáже, Дúмитжр."
ІА пашá дýма говóри:
„Три тýрци, до трú джельáте,
Дúмитра си го погубéте,
Дéцата да го не глéдат,
Че ми ѥ мнóго прихáтель,
Щóм го вúдат, не дàват!"
На Дúмитра глава узéле.
Дúмитжр дýма дýмаше:
„Знáеш ли, пашу, повниш ли,
До Москóвското, бре време,
Когьú те ńазе изробúх,
Та от Москóфци йоткупúх,
И си те ńазе отжрвáх?"
. . . . . .
(Недовьршена)

484.

Груйо дервенджия и турци.

(Отъ Костурско, записалъ Нолевъ отъ с. Бобища, слушана отъ Ман. Ивановъ отъ сжщото село.)

Грýйо чýва стрáшен дéрвен,
Грýйовица при нèго сéди;
Го фатúла льýтя дрéмка,
Се навáли да си спúе,
Дé ме вéли на жéнаму:
„Грýйовúце, бре невéсто,

ІА почу́вай стра́шен де́рвен,
ІАзе ма́лко кье посиі́ч;
Ако ми́не христа́нска ве́ра,
Дерве́шчина да не зе́миш;
Ако ми́не ту́рска ве́ра,
Дерве́шчина́ да му зе́миш.“
Ле́гнал Гру́йо и си заспа́л,
ІА де́ гре́дат одоздо́лу
Клети ту́рци, Арнау́ти;
Му поса́ка Груйовица,
Му поса́ка дервешчи́на.
„Груйови́це, бре неве́сто,
Ела ту́ка, кье ти да̀йме,
Кье ти да́йме дервешчи́на.“
Се измѫ́ми Груйовица
И оти́де да си зе́ми,
Да си зе́ми дервешчина.
Как доблиза Груйовица,
Бли́зо до кле́тите ту́рци,
Кле́ти ту́рци, Арнау́ти,
Ти́ше пари́ не дадо́ја,
Не фати́ја от ржка́-та,
Не фхрли́ја на вѫ́р' ко́йно
И тржгна́е да си бе́гат;
Както вѐтеро, шчо вѐе,
Така турци ми бега́ла,
Клети ту́рци, Арнау́ти.
Се разбу́ди го́ркьи Груйо;
Кога пу́ли шчо́ да ви́ди? —
Груйовица му је не́ма!
Си опи́тфа бѫ́рза ко́йна:
„Ой ти ко́йна, бѫ́рза койна,
Не е ви́де Груйовица,
Груйовица, пѫ́рвна лью́бна?“
Отго́вори него́вата.
Него́вата бѫ́рза ко́йна:
„Ой ти Гру́йо, мо́й стопа́не,
Помина̀е кле́ти ту́рци,
Кле́ти ту́рци, Арнау́ти,
Ти је зве́а Груйовица,
Груйовица, тфо́йта лью́бна!“
Ка́к си віана́ го́ркьи Гру́йо,
Го́ркьи Гру́йо бѫ́рза ко́йна,
Де́ му ве́ли и гово́ри:
„Ой ти ко́йна, бѫ́рза ко́йна,
Де́ сега да те ви́да,
Да 'и сти́гниме кле́ти ту́рци,
Кле́ти ту́рци, Арнау́ти,
Да си зѐмиме Груйовица,
Груйовица мо́йта лью́бна.“
Как се ту́ри по пѫти́шча,
На пѫти́шча, по друми́шча,
'И прести́гна кле́ти ту́рци,
Кле́ти ту́рци, Арнау́ти;
Му је юзве Груйовица,
Него́вата пѫ́рва лью́бна;
Как си фа́ти кле́ти ту́рци,
Кле́ти ту́рци, Арнау́ти,
'И напра́ви на кома́ти,
На́йголем ко́мат, шчо мра̀ва
но́си.

485.

Гола Дервишина, Марко и Новакъ.

(Отъ сѫщето мѣсто записалъ сѫщий.)

Ко́йньа ко́ви го́ла Дерви́шина,
Ко́йна ко́ва, са̀м но́га си дѫ́ржи;
Пло́чи кла́ва сфе́ карагрошо́ви,

Клúнци рéди сфé жéлти желтúци;
Сéдло клáва ашúк сéдло,
Ем му клáва двá льýти смокóви,
Дзúнгьи му клáва, джúнгьи от злáто,
Потпráг му клàва двé льýти змúи.
ІА де грéди Мáрко от Прúлепа:
„Пóмз' Бóгу, гóла Дервишúна.“
— „Дáл ти Бог дóбро, Мáрко от Прúлепа!“
— „Ойти гóла, гóла Дервишина,
Шчó кóйньа кóвиш, сам нóга си дж́ржиш,
Плóчи клáваш сфé карагрошóви,
Клúнци рéдиш сфé жéлти жéлтици,
Сéдло клáваш ашúк сéдло,
'Ем му клáваш двá льýти смокóви,
Дзúнгьи му клáваш, дзúнгьи от злáто,
Нóтпраг му клáваш две льýти змúи?
Дéка мúслиш да си 'óдиш?“
— „Ойти Марко, Марко от Прилепа,
Кье отúда пжтúшча, друмúшча,
Кье 'и фáта пжтишча, друмишча;
Тàмо кье мúне кьитéна нéвеста;
Кье ѝ зéма кьитена невеста.“
Отгóвори Марко от Прúлепа:
„Ой ти гола, гола Дервишина,
Ой ти вéрна, верна побратúма;
Тáмо ми ѥ коджá Нóвак,
Коджá Нóвак, стáри нýнко;
Тóй глáва дава, невéста не дáва!“
Море, как си віана гола Дервишина,
Гола Дервишина бж́рза си кóйна,
Как се тури по пжтишча,
По пжтишча, по друмишча,
Прáйови скокáе, на нéбе 'óдéіа,
Как отùде на бéли друмúшча,
Му 'и фáти пжтишчата,
Пжтишчата, друмишчата.
ІА дé грéди кьитéна невéста
Со грж́мéви и со тжтнéви.
Ка ми дойде на бéли друмúшча,
Де си глéда фатéни пжтúшча,
Отговóри коджá Нóвак,

Коджа́ Но́вак, ста́рн ну́нко:
„Ой ти гола, гола Дервишина,
Ой ти верна, верна побратима,
ІА пу́шчи ми пжтишчата,
Пжтишчата, друмишчата,
Да помѝни кьитена невеста.“
Отговори гола дервишина:
„Ой ти Новак, коджа Новак,
Не ти пушчам пжтишчата,
Пжтишчата, друмишчата;
Кье ти зема кьитена невеста.“
Отго́вори коджа Новак,
Коджа новак, стари нунко:
„Ой ти гола, гола Дервишина,
Ой ти ве́рна, верна побратима;
ІА фжрли іе́ тешка боздога́на,
Да іе́ видим де́ка кьи фа́ти,
Как іе́ фжрли гола Дервишина,
Гола Дервишина тешка боздогана,
ІЕ пречека коджа Новак.
ІЕ пречека на зенгѝа.
Де́, му ве́ли коджа Новак,
Коджа Новак, стари нунко;
„Ой ти гола, гола Дервишина,
ІА гле́дай іе́ те́шка буздога́на,
Да іе́ ви́диш де́ка кьи фа́тиш!“
Как іе́ фжрли коджа́ Но́вак,
Коджа́ Но́вак те́шка буздога́на,
Как іе́ удри го́ла дервиши́на,
Три́-девет сжжни іе́ зако́па.
Как удри́е сфи́рци и тжпа́ни
Ду́ри го́ра се тресе́ше,
Дури по́ле се лиша́ше.

486.

Сакулче и невестата му.

(Отъ сѫщето мѣсто, записалъ сѫщий).

„Ой Сакýлче, мúло внýче,
Тфóйта грúжа ме изнáло,
Шчо те жéни' малечкáво;
Сéга úма три годúни
Не отúде на пѫрвúче!"
— „Ой ти вýйче, мúло вýйче,
Не ми бéри мóйта грúжа,
Іас кье 'óда на пѫрвúче;
Іа подáй ми таткóва-та
Таткóвóва-та óстра сàбіа,
Остра сáбіа димичкýіа!"
Дé ми тѫ́ргна, óй Сакýлче,
Дé ми 'óди на пѫрвúче:
Как отúде шчо отúде,
Как отúде, до пóл пѫ́т-о,
Де излéгли клéте Тýрци,
Клéти тýрци, Арнаýти
И сакáе да му зéме'
Да му зéме' невéстата,
Негóвата пѫ́рва льýбна,
Дé му вéли пѫ́рва льýбна;
„Ой Сáкулче, мóй стопáне,
Іа подáй ми тфóйта рýба,
Іа дáй ми іé óстра сáбіа,
Остра сáбіа димичкьùіа!"
Как се облéче Сакýлчева,
Сакýлчева пѫ́рва льýбна,
Как си юзве óстра сàбіа,
Остра сáбіа димичкьúіа,
Как си фати клéти тýрци,
Клéти тýрци, Арнаýти,
Му 'и юзве рýси глáви,
Си 'и клáде на дисáгьи,
Си 'и занéсе таткова му,
Таткóва му мúла кѫ́шча.
Как іé видóе нéйни брáтіа,
Де 'и звéа 'и кладóіа
Во шарéната одàіа.

487.

Марко и Вельо отъ Косово.

(Отъ Дебърско, записалъ Търпо Велевъ, слушана отъ Доста Кърстева).

Кондúсал ми Мáрко от Прúлепа,
Ми кóндисал под Прúлепа грáда,
Ми кóндисал в' широка чáера,
Ми óтегнал зéлена чàдара,
Ми пóсбрал седýмдесет крàльой;
Іадат, пúіат три гóдини врéме,
Шчо ми пúіат вúно тригóдишно;
Мáлко сóнчук Марко ми сóнувал, —
Мóгла Прúлеп ми го поклóнила,
Низ мóглата сúтне рóса рóсит,
Низ мóглата сúви гóлоб лѐтат,

А по́ него, една ере́бица,
Мегьу ни́ми, едно бе́ло пи́ле,
А по́-ними си́лни ве́тжр ве́ют.
Му се отго́вори де́те Дука́динче:
„Ай ти те́бе, Ма́рко от При́лепа,
Мо́гла ти ѣ ма̀йкьини-ти жа́льби,
Си́тна ро́са, ма́йкьини-ти сжлдзи,
Си́ви го́лоб, Ве́льо от Ко́сово,
Бе́ло пѝле, тфо́е мо́шко де́те;
Шчо ти до́йде ку́рвино ко́пиле,
Ти ја́ гра́би мла́да Марко́вица,
И ти гра́би тфо́е ма̀шко де́те,
И ти гра́би са́бја реме́нлија,
И ти гра́би ча́ша ведо́рница.“
Се на́льути Ма́рко от При́лепа,
Шчо ми по́йде до́лу ф’ коньу́шница,
Шчо ми зе́де ко́ња шаро́нога,
Го пре́стегна со де́вет колани,
Го прѝпушчи по по́ле ши́роко,
Ми о́тиде во Прилепа гра́да,
Ми о́тиде на Ма́рко’и по́рти;
На́йде Марко по́рти затфо́рени,
Еднуш чу́кат и два̀-пати ви́кат,
Не́мат по́рти ко́й да му о́тфорит.
Ма́рко сте́гна не́гована ко́ња,
И пре́форли преку ви́соки а́вли,
Шчо ми вле́зе ф’ ши́рокьи дво̀рови,
И си на́йде не́гова ста́ра ма́йка,
Каде ку́кат како кука́вица,
„Бо́ по́могол, мо́ја ста́ра ма́йко.“
„Дай Бог до́бро, мо́и ми́ли си́нко;
Да́ ко́де си три го́дини вре́ме?
Шчо ти до́йде ку́рвино ко́пиле,
Ти ја́ гра́би ма́лка Ма́рковица,
И ти гра́би тфо́ѣ мо́шко де́те,
И ти гра́би са́бја реме́нлија,
И ти гра́би ча́ша ведо́рница.“
Бо́г да би́ет Ма́рко от При́лепа,
Се на́льути, ло́шо се на̀льтуи,
Та о́блече ру́ба калу́гьерска

Ми се сто́ри цо́рна калу́гьера,
Ми о́тиде на́-сфадба за про́сач
И ми се́дна от сфи́-те на́йдоле.
Джу́мбуш пра̀вет со мла́да не́веста.
Вù̀но пùет с' ча́ша ведо́рница,
Сфо́та со́фра ми се суре́ли'е.
Не́мат юнак кой да ıа ù̀спиет,
Ми ıа у́спи Марко́вото де́те.
Извò̀рли'е са́бıа реме́нлиıа,
Не́мат юнак кой да ıа о́тфорит;
Сфо́та со́фра ре́д се уре́дила,
Ре́д му па́дна на Марко́вото де́те.
IA у́зворил са́бıа до на́-долу.
Ре́д му до́йде до цо́рна калу́гьера,
Ми у́зворли са́бıа реме́нлиıа,
Ми се па́шчи Ве́льу от Ко́сово
Му по́режа него́вата руса бра́да,
Шчо се сто́ри голема чу́деса.
Ма́рко зеде сфо́ıа Марко́вица,
И си зе́де сфо́е мо́шко дете,
И си зе́де са́бıа реме́нлиıа,
И си зе́де ча̀ша ведо́рница,
Ми о́тиде во При́лепа гра́да;
'И по́собра седумде́сет крально'и,
Шчо ми зе́де три́ста ла́кти платно,
Шчо ми зе́де смо́ли и ка́трани;
Ми ıа пра́ша мла̀да Марко́вица:
„Ай ти те́бе мла́да Марко́вице,
Али сакаш сфе́кьа да ми сфе́тиш,
Али са́каш ра̀кьиıа да слу́жиш?“
Се излага мла́да Марко́вица,
Шо му ре́че, „сфе́кье кье ти сфе́та?“
IA ù̀звитка с' три́ста ла́кти пла́тно,
Нама̀зано с' смо́ли и ка́трани,
И ıа за́пали се́фте от не́дзи-те,
И ıе́ ка̀за Ма̀рко от При́лепа:
„Го́ри, го́ри, Мла́да Марко́вице,
Да у́згориш как сфе́кьа ло́ена.“
Шчо се сто̀ри го́лема чу́деса.

488.

Моме краличино и седумдесеть момчина. [1])

(Отъ Охридъ, слушана отъ покойна-та ми съпруга Наумка П. Ив. Гроздинъ на 1874 година).

Слу́жба слу́жит моме крали́чино,
Ми го слу́жит Сфе́тего Гъ̀ргьина;
И ми ви́ка седу́мдесет ми́на.
Как' 'и ви́ка, сфи́-те ие́ до́йдо'а.
Им и́зваде ви́но три-го́дишно,
А ра́кьиа, ви́ше шес'го́дишна;
Ми 'и слу́жит мо́ме крали́чино.
Мегьу-сѐбе ти́ие си збо́рвеет:
„ІА не пи́йте ви́но и ра́кьиа,
Тук' пу́лите моме краличино! —
Кѫ́'й се на́йде о́ваа хуба́'ина?
Иль' о́д-земіа моме изникнало,
Иль' од Бо́га моме ie па́днало?
Не ве́рвиме от чо́'ек да ие рѐдено!
Да гра́биме мѐме крали́чино!“
Моме ча́с-от шчо ми 'и дѐчуло,
Та им ве́лит на седу́тдесет ми́на:
„ІА пи́йте си ви́но и ра̀кьиа,
Та́ia ми́сльа да ia неми́слите!
Ак' са́кате да ми́сдите,
Да зе́мите мо́ме краличино;
Ко́й ие ка́дар, кой ie врѐден,
Кой ie юнак над юнака,
Да пре́пливат мо́ре, цжрно-море,
Да ми зе́мит ни́шан дѫ́рво кьимпа́рово,
Той да зе́мит моме крали́чино!“
Се фѫ́рли'а седу́мдесет мина,
Се фѫ́рли'а в' о́на цжрно-море,
Препли́ва'а она цжрно-море;
Ми зе́до,а нишан дѫ́рво кьимпарово.
Се фѫ́рли'а пак во цжрно́-море,
На̀зат 'си-те да ми се вра́шчает.
Ми до́йдо'а до стрет-цжрно́-море,
Ше'есет и де́вет 'си́-те с' уда́виха,
Са́де е́ден у́шче ми о́станал,

1) Виж. п. Н-ро 292.

Ка́дар, вре́ден, едѐн-син у ма́йка.
Ми при́близа, на́-сухо д' ѝзлезит,
А за ма́лу и той кье с' у́да'ит!
Моме се́дит н' о́ной ви́сок ди́ван.
IE се мо́лит на мо́ме краличино:
„Хай, ти́, Бо́же, ле́ле ми́ли Боже!
Изва́ди ме мене на се́льамет,
Кадар, вре́ден, юнак іакѫ́шлиа
Ушче е́днош ма́йка го не́рожджат;
Шчо пре́плива она цѫрно-море!
Хай ти, моме, моме краличино!
Изва́ди ме, да се кьердо́саме; —
Но́сам ишпан дре́во кьимпарово!"
А на моме му се нажа́лило! —
Ми се фѫ́рли в' она цѫрно-море,
Да по́дземит кѐдар, вре́ден юнак,
Вре́ден юнк, юнак іакѫ́шлиа,
Юнак іакѫшлиа, еде́н син у ма́йка.
Ми г' изваде вре́ден юнак, іакашлиа,
Шчо ми зе́де ишпан дре́во кьимпарево,
Кье се зе́мат, кье се кьердосает.
В' лѐпа ру́ба ми се промена'а;
Кье ми 'о́дат в' о́наа ле́па цѫ́кфа,
Ми о'йдо'а в' о́наа ле́па цѫ́ркфа,
Со зла́тни ве́нци тиıе се ве́нча'а;
Два́-та ми се́ тѝıе кьердо́са'а.

1254.

Миленъ юнакъ и Костенъ войвода. [1])

(Отъ Орханийско село Литаково, записалъ Дойчо Поповъ, отъ сѫщето село.)

Милен Ми́лици гово́ри:
„Ли́бе Ми́лице Ми́лице!
Та́ја е де́вета го́дина,
Ка' сме са с' те́бе юзели,
На го́скье не сме ходи́ле.
Нѫ ста́ни ра́но, зара́на,
За́врати бе́ли скуте́ве,
Зѐсучи сфи́лни ржка́ве,
Замеси́ те́сто кьи́село,
Развали́ бели́ пога́чи,
Ме́шани с' вити кола́кьи,
Че ще́м да и́дем, Мѝлице,
У мѐйчини ти на го́скье,
На го́скье и на повра́ткьи."

1) Срав. п. Н-ро Н-ро 336, 360 и забѣлезанитѣ тамъ Н-ра.

Ми́лица Милен послуша̀:
Рани́ла ра́но, зара́на,
Та́ia бела сѫ́бота,
Замеси́ те́сто кьи́село,
Развали́ бели́ пога̀чи,
Па' разместни сфити кола́кьи.
Спрегна̀ле бела кочи́ia.
Вжрве́ле що повжрве́ле.
Наста́ле го́ра зеле́на.
Милен Ми́лици гово́ри:
„Ли́бе Ми́лице, Ми́лице!
Що ми се дре́мка додрема́,
Нж ви́кни, ли́бе, та попе́й,
Ка' си дру́гоч пека́ло,
Из едно гѫ́рло два̀ гласа,
Из едни уста́ две ду́ми!"
Ми́лица ка́же Миле́ну:
„Попеа́ла би́х, Миле́не,
Ала не мо́га, не смѐia,
Че сме в' го́ра зеле́на:
В' гора̀-та и́ма хайду́ци;
С' них е Ко́стен войво́да;
Па' бе́ ми пѫ́рвен либо́вник,
Ма́йка ма дава́, недава́,
Ала ма бра́т не даде́.
Страх ме е че ще ни позна́е,
Та ще ни нещо зло стори."
Мѝлен Ми́лици гово́ри:
„Ти ви́кни, ли́бе, та попей;
От Ко́стен да се не бо́иш,
До де́ е Ми́лен сжс те́бе."
Ми́лица викна, запева́,
Ка' си е дру́гоч пека́ла.
Дочу́ ѝа Ко́стен войво́да,
Па' на дружи́на гово́ри:
„Сто́йте, дружи́на, че́кайте.
Аз ще на па́кьа д' оти́да;
Ме́дно ми зва́нче подзвекна,
И дру́гоч ми е дзвекало;
Де́вет годи́н не сам го чува́ло,
Сега десе́та пока́ра,
И зва́нчето ми подзве́ка."
Па' си на па́кьа Ко́стен оти́де,
На бо́жiаче се направи,
Потпре́ се з' две́ патерици.
Милен си бжркна́ в' дже́пове,
Божiаче да си пода́ри,
Що е Миле́ну от сѫ́р'це.
Не ми е било божiаче,
Нж ми е Костен войво́да;
Не си е дари погледа́ло,
Нж си хфана Милену ржцете
Па' са два́та хвана́ле,
Та са три́-дни бори́ле;
Неможе ни един да трати.
Милица стои, та глѐда.
Милен Милици продума:
Ли́бе Ми́лице, Милице!
Не чинѝ сии́р с' на́зе;
Земи са́бля френгъ́иа
И помо́гни кого си обичаш.
Милица сии́р чини́ла,
Па' зе́ла са́бля френгъ́иа,
Пресекла Милену учку́ре
Та му га́щи-те клекнале,
Га́щи-те, на коле́не-те,
Ага́ му Костен надви́е.
Миле́ну са сѫ́р'це распали,
Удари Ко́стен отъ земiа.
Костен е в' земи потанал,
Потанал до рамениата
Па' си спре́гна Милен кочи́ia,
Хфжрли си Милица ф' кочи́ia,
Та си на го́скье отиде,
У ма́йчини и́ на го́скье,
На го́скье и на повра́ткьи.
Сѫбра́ле че́стна тѫ́рпеза.
Милен Милица с' катран намаза
Па' ia тогьива запали.
Три-дни са пиле и iале,
И Милица им сфети́ла,
До де́ и́ огжн отиде

До бело гѫрло з' гьерданче.
Милица Милену продума:
„Лю̀бе Милене, Милене!
Ка' ти се, либе, не свидна́
За хубавото гьерданче,
Като си ми го ти́зе да́л?“
Милен неможе́ за вода да стане,
Нѫ ча́ша с' вино дѫржеше
Тукó си ча́ша рассипа,
Та си ѝ гѫрло угаси.

1255.

Павелъ харенъ юнакъ

(отъ сѫщий).

„Бе́гай, бе́гай, Па́вле, харен юнак,
Вѫ гора зелена;
Че та го́нат, Па́вле,
Три барiака Ту́рци!“
А Па́вел им ка́же:
„Дiево, не сам iа́зе,
Бре, ду́ва кошу́та.
Та да бе́гам в' гора зеле́на,
Нѫ сам iазе Па́вел, харен юнак.“
Па' бе́гай бегай, Па́вле,
Вѫ море дѫлбо́ко!“
А Па́вел им ка́же:
„Де́во, не сам iазе,
Бре, ру́ба муроньо́ва,
Та да бе́гам в' мо́ре дѫлбоко;
Нѫ сам iазе Па́вел, харен юнак.“
„Бегай, бе́гай Па́вле,
Вѫ го́ра зеле́на,
Че та го́нат, Па́вле,
Три барiака Ту́рци.“
Па́вел си им каже:
Де́во, не сам iа́зе,
Бре, диво еленче,
Та да бе́гам в' гора зелена;
Нѫ сам iа́зе Па́вел, харен юнак,
От невеста пѫрвескьи́на
Забоза́л сам пѫ́рво млеко;
Ко́ньа ми е от кобила,
От кобилка пѫрвескьйна,

Забвза́л е пжрвно млеко;
Немо́же ма ни́кой стигна,
Нито стигна, ни погуби, ни пороби.“

1256.

Стоіанъ и майка му.

(Отъ г. Рѣсенъ (Макед.) слушана отъ Ст. Радевъ, записалъ А. Битраковъ).

Три́ста ми пу́шкьи пу́кна'а,
Тро́йца юнаци па́дна'а;
Най напред па́дна мла́т-Стоіан.
Ма́йка му цжркфа хо́деше
И на гро́бнина се вра̀кьаше,
По една сфе́шча му па́леше,
По една пе́сма му пе́іеше:
„Ста́ни ми, си́нко, Сто́іане!“
Сто́іан ié се отго́вори:
„Не́ можам, ма́йко да станам,
Те́шка-на пло́ча, на́-мене,
Цжрна-на зе́міа по́д-мене,
Лью́та-на змиіа на-гржди!“
Ма́йка му се одго́вори:
„Си́нко ле ми́ли, Стоіане!
Ко́му не́веста о́ставаш
Со се́дум, о́сум си́раци,
Со се ма́йка ти дур' де́вет?“
Мла́т Стоіан се одго́вори:
„Те́бе іа̀манет т' 'и о́ставам!“
Ма́йка му до́ма о́тиде,
Си́раци си 'и пре́гжрна.

1257

Стоіанъ и сеймени. [1])

(Отъ Дебърско записалъ сжщий).

Жу́лна ба́бо, и́злези да ви́диш!
Триста ми ду́ши се́ймени,
Се́йменска пе́сна пе́іее
Даль кье го, ба́бо, по́знаиш,
Сто́іан ми, мла́т Стоіан,
Де́вет пла́нинье ма̀нае,
Дур' го Стоіана на́йдое';
Дур' го Стоіана у́дрие',
До де́вет ми́на па́днае.
Излези, бабо, да ви́диш,
Стоіан ми мла̀т, Стоіан,
То́й ми пе́рчук и́счешльан,
Тиіе му́стакьи су́кани.

1) Вижъ и. Н-о 355.

1258.

Стоянъ и майка му и пр.

(Отъ сжщото мѣсто записалъ сжщий.)

Извúкна Стоіан, подвúкна
Отоде Калемáриіа,
От Нашúна-та кóрпа:
„ Чýй ме мáйко, дóчуй ме:
Тýрци ме мéне фáтие,
Сúлна ифтúриа ми фóрлие.
Жàли, майко, до кóга кье ме жалиш?“
Кье те жáлья, сúнко Стоіане,
Дýри глàмна úзлистит!“
Жàли ме, сéстро, жáлиме,
До кóга кье ме жáльаш?“
„Кье те жáлья, брáте Стóіане,
Дур' да се кáча нá-конья?“ [1])
„Жàли ме, жéно жали ме,
До кога кье ме жáльаш?“
„Кье те жáлья, мóже [2]) Стоіане,
Дур' да си нáйда рýгьиго!“

1259.

Миленъ и Милица убивать Мусо кеседжиа. [3])

(Отъ г. Пирдопъ, записалъ **Спиридонъ Ц. Мановъ**, отъ сжщий градъ).

Милен Милици думаше:
„Либе 'убава, Милице!
Знáеш ли, лúбе повниш ли?
Когá се с' тéбе узéхме,
Нùщо за нищо немахме, —
Ни злáто, лúбе, ни сребро,
Ни кжща ни покжщнина;
В' еднá се вода миехме,
С' една се кжрпа триехме,
С' една лжджица едехме.
От как се с' тéбе узехме,
Всичко си напридобихме, —
И злáто, лúбе, и сребро
И кжща и покжщнина
И едно мжшко детенце.
Тие ме дýмат 'óрата:
Че не си млáда Милица,
Нж ми си млада кошута, —
Вéчер ми ходиш по гора,
По гора, по кошудiáка,
Заран ми додеш у дома, —
Бели ти поли, 'сé роса,
Сúтни ти зáби, 'сé трева!
IA слéзни дóле, в' дворове,
Та 'фани тлжста патица,
Вжзсучи бéли ржкаве,
Замеси тéсто кьúсело,
Опечи бели кравае,
Натóчи вино червено;
Па' спрегни руси биволе
Сжс копринени чýлове,
Сжс позлатени юлáре.
Ето девета година,
Ка' сме са с' тéбе узéле,
Още си не сме 'одиле
У мúла бáба на госте,
Сега щем, либе, да úдем.“
Послушала го Милица, —

1) Т. е. дур' да се омжж.
2) Може, = мжжу.
3) Виж. п. Н-о Н-о 336, 360, 423, 433 и др.

Та 'фана́ тлѫста патица,
Опече́ бели кравае,
Наточи вино червено
И спрегна руси биволе.
Па' си са двата трѫгнале,
Сѫс техно мѫшко де́тенце.
Вѫрвели, що сѫ вѫрвели,
Минале поле широко.
Настале гора зелена.
Милен Милици думаше:
„Ли́бе 'убава Милице!
Нещо ми се дремка додрема.
IA ви́кни, либе, та запе́й,
Та и аз да се раздре́ма!"
А Милица му думаше:
„Ли́бе Милене, Милене!
Ту́ка е гора айдушка;
Тука е Мусо кьеседжиа;
Той ще при на́зе да доде
Сѫс двана́йсе дружина,
Та теб' ще младо погуби,
А ме́не ще да залюби!"
Па' викнала, та е запела.
Ка' гьи е чу́л Мусо хайдутин,
Той на дружи́на ду́маше:
„Дружи́но ве́рна, зговорна!
Прегледайте си пу́шкьите,
Пушкьите и пищовете.
Че Милица е в' гората,
Милица, та на Милена.
Сардисете друмищата,
Та живи да гьи фанеме!"
Послушала го дружина,
Та при Милена утиде,
Та ис кучи́а го извади;
Назад му ра́це вѫрзаха,
За сухо дѫрво високо.
А Милица са узели,
Сѫс нейно мѫшко детенце.
Тіа се на Мусо молеше:
„Мусо ле, Мусо кьеседжи!
IA си ми подай са́бліата,
Милену глава да зема,
Че ми е Милен направил,
Направил срама голема."
Мусо се, пусто, не сети, —
Нали и́ даде са́бліата,
Тѫ при Милена си утиде.
Не́ му узела главата,
Но му отреза вра́скьите,
Вра́скьите от ржичките,
Па' му подаде са́бліата.
Тогаз се Милен развржте,
Та си иссече дружина,
На Мусо глава отреаза,
Та iá турна в' конска торба,
Па' на Милица думаше:
„А сега, либе, да вѫрвим!"
Та у бабини си отишле;
Та си са іале и пиле
До трѝ-дни, до три недели.

1260.

Младо турче погубва Динчо, за да залюби сестра му.

(Отъ сѫщето мѣсто, записалъ сѫщий.)

Седи Динчо на дукьанче,
Та си пие руйно вино,
Руйно вино тройгодишно.
Оздоле иде младо Турче,
Младо турче Ѣничерче,
Па' на Динчо одговара:

„Леле варе, млади Динчо,
Такваз хубос' виждал ли си?“
А Динчо му одговара:
„Леле варе, младо Турче!
Това ли се хубос' вика? —
Аз си имам една сестра,
Мойта сестра, Катерина.
Като слънце-то свѣтеше,
Като месеца грееше.“
Турче Динчу одговаріа:
„Айде Динчо, заведи ме,
Да си вида твой-та сестрá.“
А Динчо му одговаріа:
„Леле варе, младо Турче!
Ти да вúдиш мойта сестра,
Очи-те ти испръснуват'
Лице-то ти погрозява!“
Адоса се младо Турче,
Динчу главата отреза!
Па' іá турна в' конска торба,
Па' у Динчови утиде,
Па' на портите потропа:
„Излаез, излаез, Катеринкье,
Че ти поса баш армаган,
Баш армаган, Динчу глава.“
Излаала бе Катеринка: —
Като слънцето грееше,
като месеца свѣтеше.
Ка іá виде младо Турче,
Очи-те му испръснале,
Лице-то му погрозіало.

1261.

Гьиздава робинья и гръче Маноилчо или изнамѣрванье на братъ и сестра. [1]

(Отъ същето мѣсто, записалъ същий.)

Мари, [2] продава се гьиздава робинья; [3]
Купува іа гръче Маноилчо,
Пари чете и робинче гледа,
От де са зé сива кукувица,
Като кука, а тіа дури дума:
„Ей та тебе, гръче Мамноилчо!
Пари четеш и робинче гледаш; —
Пита ли іа от кое е село!
Има ли си майка и бащица?
Има ли си братец и сестрица?“
Проговáріа гръче Маноилчо:
„Ей та тебе, гьиздава робиньо!
Имаш ли си братец и сестрица?
Имаш ли си майка и бащица?
Одговаріа гьиздава робинья:

---

1) Виж. пѣсн. 291, 298, 301, 310, 319, 327 и пр.
2) „На всекой стихъ въ началото се туря думата: мари.“
3) Послѣдната половина отъ всекой стих се повтаря.

„Ей та тебе, гжрче Маноилчо!
Аз си имах майка и бащица,
Аз си имах братец и сестрица, —
Аз си имах едно мило братче,
Мило братче, гжрче Маноилчо.
Той си има белег на чело-то; —
Кога бехме мжнинкьи дечица,
Па' седнахме близу до огања,
Да пукаме бели пуканици,
Па' отфжркна пуста пуканица,
Изгори го по бело-то чело,
Та си има белег на чело-то!“
Проговори гжрче Маноилчо:
„Азе сам си твойто мило братче;
Аз си имам белег на чело-то.
Айде сега дома да си идем,
Да си идем при майка, при баща!“

1262.

Откradванье на Райна княгиня.

(Отъ сжщий.)

Че повниш ли, ниле ле Райно, лани вжв бунтата,
Че дойдохме, „ „ девет души манафе,
Заварихме та, „ „ в' мала градинка,
В' мала градинка, „ „ под червен трендафиль;
Фанахме та, „ „ за десна-та ржка
За десна-та ржка, „ „ за вита-та гривна,
Та та метнахме, „ „ на врана-та коньа,
Заведухме та, „ „ при млада-та паша.
Дене бе му, „ „ млада кафеджийка,
Ноще бе му, „ „ премлада ханжма.
Па' та тури, „ „ паша на колеано
'Ем та джржи, „ „ 'ем та 'итро пита:
„Кажи, кажи, „ „ кой ми та научи,
Кой ми та научи, „ „ бандери да шиеш?“
А тизе му, „ „ тихом одговарjаш:
„Ти да ма накараш, млада ле пашо, и тебе ушивам, —
Над главата ми, „ „ сжс калжч седе'а!“

1263.

Дѣлба между два бана. [1])

(Записалъ сѫщий.)

Делиле са се два бана,
Два бана, два мили брата.
Всичко си братскьи делиле,—
Ни́ва с' конопе мериле.
Пари с' кѫпжни́ теглиле;
Само им беше остало
До две зелени кончета
И до два сиви соколе;
Ако кончета разделат,
Едно за друго цвиле'а;
Ако соколе разделат,
Един за другьи пище'а.
Сви́дно им да гьи разделат,
Жално им да гьи раздвоіат,
Па́вел Еленкьи думаше;
„Либе 'убава Еленко!
Аз ще в' ливада да ида,
Сѫз две зелени кончета
И сѫз два сиви соколе,
И тебе ще да заржча,
Като си дома останеш,
Замеси бели погачи,
Наготви манджи сеакакви,
На турии вжрла отрова;
Наточи вино червено,
Па' викни брата, Никола,
Та го 'убаво нагости,
И 'убаве го напои,
Да си го младо утровиш,
Та на нас да си останат
До две зелени кончета
И до два сиви сокола!
Ако Никола не утровиш,
Краката ше ти отсеча,
Очи-те ще ти извжрта,
Сѫс катран ще та запаля!“
Та па' си Павел утиде.
Никола са от сѫн сѫбуди.
Еленка 'итра, разумна,
Тіа го 'убаво премени,
Та в' черкви го испрати,
Та сама дома остана,
И 'убаво си наготви,
Наготви манджи сеакакви,
Наточи вино червено
И вжрла, бистра ракіа.
Не турна пуста утрова,
Но турна сладкьи шекьере.
Токо е това свършила,
И Никола са завжрна,
И Еленкьи си думаше:
„Сна'о Еленко, Еленко!
Кѫде е байко ми Павел?“
Еленка му тихом одговаріа:
„Той си утиде в' ливадье,
Сѫс тие сиви соколе
И зелените кончета.“
Па' си седпале да іадат,
Еленка вино заслужи.
Като Николу сипваше;
Колко-то вино сипваше,
Повече го преливаше
Сѫз бистри сѫлзи, горчиви.
Па' ја Никола сѫгледа,
И на Еленка думаше:
„Сна'о Еленко, Еленко!
Като чаша-та подаваш,
Що с' сѫлзи ја преливаш?
Що е тоз' чудо от тебе?“
Еленка тихом му одговаріа:

1) Виж. п. N-о 564 и др.

„Браче Никола, Никола!
Нали ма питаш, да кажа,
Да кажа да та не лажа:
Като байко ти утиде,
А той ми страшно заржча
Да готва манджи сеакакви,
Да точа вино червено,
И да турна пуста утрова,
Та тебе да си утрова,
Та на нас да си останат
До две зелени кончета
И до два сиви соколе!
Ако та теб' не утрова,
Краката ще ми отсече,
Очи-те ще ми извжрти,
Сжс катран ще ма запали!"
А Никола й тихом одговаріа:
„Мори невеасто, Еленко!
По-добре мене утрови,
От колко ти да погьинеш!"
Еленка дума Николу:
„Браче Никола, Никола,
Никола, мили деверу!
Слушай, аз да та науча:
Ти на мржтав се престори,
Да викна, да та оплача,
Та, като доде байко ти,
Да видим що ще да стори!"
Както са оба-та здумале,
Така са и направиле; —
Никола на мржтав се престори
Еленка бе го преслала
Сжз бело платно, мржтвешко
И му свешчица запали,
Па' викна, да го оплаче.
Павел си седеа, що седе,
Седеал, що седеа в' ливаде,
Сжгледал клето орленце,
Та си е пуснал соколе,
Та орленце-то да фанат.
Като орлето фанале,
То жално, милно грачеше,
Като грачеше, думаше:
„Мале ле, мила майчице!
Проклета, мамо, триклета!
Толкова леато голеамо
Три пжти да си мжтила,
Три пжти, по три орлета,
Та и аз братец да имам,
Та сега да ма отнеме
От тие сиви соколе!"
Ка го е зачул млат Павел,
Той си соколета прибра,
Та у дома си да иде,
Да види брата, Николчо.
Като си Павел пристигна,
От далек' иде и вика:
„Либе 'убава, Еленкье!
Свжрши ли, либе, стори ли,
Какво ти тебе заржчах?"
А Еленка му думаше:
„Павле, ле мили ступане!
Свжршихго, море, сторихго!"
Ка' іá е зачул млат Павел,
Извади остри ножове,
Та в'сржце да са уболе,
Защо е брат му загьинал!
Па си са спусна Еленка,
Та му ржка-та задржжа,
Па' на Никола думаше:
„Браче Никола, Никола!
ІА стани, браче, іа стани!"
Като е зачул Никола,
Той от постелья си стана,
Та на Павел си думаше:
„ІА постой, братко, почекай!
Какво щеш, братко, да
прàвиш?"
Па' си са братскьи прегжрнаха
И са двамата заклеха:
Братскьи да си живеiат.
И нищо да не разделат.

1264.

Три Робинкьи и Татарче.

(Отъ Орхан. с. Литаково, записалъ Д. Поповъ отъ сжщето село.)

Размирила се е Влашката земіа
Та повжрвехж черни татаре,
По коньа карат, по роба носат;
Найотзад иде черно татарче,
Два ко́ньа кара, три роби носи,
Едно, калинка, фторо, малинка;
Третото им била мила снашица,
Калинка жали, Малинка плаче.
Мила ѓи снаха преговараше:
„Тизе, Калинкье и ти, Малинкье,
Недейте жали, недейте тжжи,
Азе да жалья, іазе да тажа,
Че си оставам пжрво-то либе,
Пжрво-то либе с' машко дете!
Сжлпе кжршете, кьиткьи кьитете,
Кьи́ткьи кьитете, по пат хвжргайте,
По пат хвжргайте, личба правете,
Та кога идем ф' татарска земіа,
Моли-шеме са на татаркьини,
Да ни пропуснат с' малко татарче
Да имъ наберем зрели іагоди,
Отвжрза-щем си кусоплиткьите,
Та да си вжржем малко татарче,
Да си го вжржем в' гора зелена,
Да са согниме, назад да с' идем,
Като намерим шума кжршена,
Шума кжршена, кьиткьи кьитени,
Кьиткьи кьитени, по пат хвжргани,
По пат хвжргани, личба правена!"

1265.

Стоянъ и сестра му Елена, сестрина любовь къмъ брата.[1])

(Отъ сжщий.)

„От как бех на крак стжпило,
Бѣда ма не бѣ бѣдило,
Сега ме бѣда побѣди, —
Турска сам каща подкопал,
Турско сам дете погубил.
Не сакат глоба ни́каква,
Нж сакат глава за глава;
ІА немам глава да им дам,
Нж ще моіата да иде!“
Дочула сестра Елена,
Та па Стоіа́ну говори:
ІА не грижай са, Стоіане,
ІА имам девет синове,
Десети, Павел, младиіа,
Младиіа, найхубавиіа.
ІА ща ти Павел харижа,
Главата да ти отмени!“
Та па си дома отишла,
Никому не е казала,
Нж си Павлу говори:
„Павле ле, малко юначе!
Погодил са е укьа ти,
Калеска ми е допратил,
На свадба да му отидем,
Младо деверче да идеш!“
Павлу драго по драго.
Врано си конче седльае.
Майка му меси погача,
Леко си Павел учеше:
„Синко ле, Павле, синко ле!
Кога на свадба отидеш,
Врана си коньа одрами́
Равен си калпак похлупи.“
Снаха му чомбаз решеше,
Та па си Павлу думаше:
„Браче ле, Павле, браче ле!
Макар е кака чужда кост,
Нж кака да те научи:
Кога на свадба отидеш,
От далек коньа разиграй,
Равен си калпак измакни,
Че ща джелате да та пресрестнат
Па ще, кака, да речат:
Това ми не е хайдуче,
Нж ми е младо ергьенче,
Ергьенче, младо офчарче,
Та глава да ти остане,
Че та майкьа ти запраща
При тиіа вжрли джелате,
Главата да ти отсечат,
Уйкьа си да си отмениш!“

(Недовършена.)

1266.

Димитжр, Врачански пжрвенец, убит отъ приятеля си, Ибрахим-паша, — турска неверност.[2])

(Отъ Пирдопъ, записалъ Спиридонъ Ц. Мановъ, испѣна отъ покойний дѣдо Нешо гуслара.)

Ма́йка Димі́тру ду́маше:
„ІА іа́ла, си́нко Димі́тре,
ІА іа́ла, ма́йка послу́шай,
Та ма́йка да те нау́чи, —

1) Виж. Н-о 295 и др.
2) Виж. Н. 483.

Не 'одú в' село Кúнино,
В' Кúнино и в' Радйовéне;
Не мжчú, сúнко, раáта,
От сéдем гóдин децáта
На-гржбе држва да нóсат,
У пола дрéбно кáмене,
Че са Кунúнци душмáне,
А Рáдйовчене, инàте,
Та ще ти ніáщо злó сторú,
Злó сторú и злó направи,
На-покон пишмàн да не сú!"
Димúтар máйка не слушá,
Утидé в' селó Кúнино,
Направи кулá шáрена:
Сжс трúста джамлúи пéнджери
И с' трùста нóви мазгáла.
Кунúнци, вжрли душмáне,
Сжс Врачáнскьите бакáле
Гьенчàга из Беркóвица.
Тúие Димúтар клопáле
На цáріа и на везúра.
Цáріа е фермáн напúсал,
У Вúдин грáда запрáтил
На пашá, Ибра'úм-паша:
„Дéка Димитра фáнете,
Там нéго млад погубéте!"
Пашá е фермáн прегледал,
На си са викнá, провúкна:
„Три тúрци вéрни гавáзе!
Стегнéте коné 'рáнени,
Идéте грáда у Вráца,
Димúтру в' новú дворóве:
Ако го домá 'фáнете,
Тáм да го млáд погúбите;
Трúпа у Искар 'фжрлéте,
Глава в' Вúдин донéсте,
Жúв го при мéн не водéте,
Че сме сжс нéго дóстове,
Та ще се от мéн измóли,
Че ми е добрó направил."
Послúшали го три тúрци,
Стегнáле коné 'рáнени,
Утúшле грáда у Врáца,
Димúтру в' нòви дворóве,
Та на máйка му дúма'а:
„Бáбо ле, стáра бáбо ле!
Дé ти е сúна Димúтар?
Че си го вùка пашáта,
Голéм бакшúш ще го подарú?"
Димитру клетá máйчица
Незнáйла турци що мисльат,
Ами им прáво казáла:
„Димúтар сега упрéгна,
Упрéгна кóньа 'рáнена
В' шáрена-та кочúіа,
Утидé в' селó Кúнино,
На таіа кулá шáрена."
На са слушáле три тúрци,
Утишлé в' селó Кúнино,
На táіа кулá шàрена.
Димитар на кулá седéше.
Като си видіá три тúрци,
А той се викнá, провúкна:
„Сейвче, младо сейвче!
Іа слезнú дóлу, в' дворóве,
На тúрци коné при'фанú,
Та гьи низ двóри разведù,
Че ми са тúрци познáти
Из Вúдин града гульама."
Послúшало го сейвче,
Та им конéте при'фáна.
Тúрци са гóре качúле
На táіа кула шáрена.
Димитар икрáм направи,
Тазе им кавé испéкал,
Наргьелé тютюн запáлил.
Седéле, разговаріáле,
Като са кавé испúле,
Сжс окó са се згледáле,
С' колéно са се збутнáле,
Извáдиле дрéбна синджúра,
Димúтру ráце да вржжат,

Та не́го да си погу́бат.
Димúтар им са мóлеше:
„Три ту́рци, милú дóстове!
Не дéйте мéне погубвá;
Прóсто да ви е имáне,
Имáне, жлти жлтúци,
Жив ма у Вúдин водéте.
Ако не мóжа да се измóла
Нéка ме пашá погуби!“
Нали са ту́рци лáкоми!
Тие му парúте узéле,
Па го са от тáм повéле,—
Напрéди úде Димúтар,
По нèго úде сейвче.
А по сейвче, три ту́рци.
Вхрвèле, що са вхрéле,
Утúшле в' грáда Вúдина.
Като гьи видé пашáта,
Той се викнá, провúкна:
„Три ту́рци, вéрни гавáзе!
'Арам да ви е мóіа 'лéб!
Налú ви вáзе зархчáх,
Жив тук да го не вóдите?!“
Димúтар молба замóли:
„Пашó ле, Ибра'úм-пашо!
Толкува ли бе ти дослу́ка,
Дослу́ка, афедарлхка?
Знаеш ли, пашо, пóвниш ли?
Когáто бéше зарóбен
У Влáшка земiá незнáйна
От крáлья, от Москóвина,
Азе та с' молбá измóлих,
Колкото с' молбà измóлих,
Повече с' парú откýпих;
Та ти не мош ли да ме
отмóлиш
От цáріа и от везúра,
Колкото с' молбá да мóлиш,
Повече с' парú откýпиш,
Та аз ща ти парú подадéм,
Подадем, още наддадем!“
Паша Димúтру дýмаше:
„Димúтре, джáнхм Димитре!
Немóжем да те измóлим,
Немóжем да те откýпим!
Вчéра ми ферман присигна
От цáріа и от везúра;
IA твóіа главá іа мóіа!“
Дидитар пак се замóли,
Та са го нéго пущùле,
Пущúле в' божіá чéркова.
Там са е вéрно помóлил,
Помóлил вéрно, прекрхстил.
Три ту́рци стоіáт на врáта,
Па са го от там узéле,
Бúт-пазар са го завéле,
При широкьи-те колýци,
На голéмите боклýци.
Там са му главá отсéкле,
При беглúшкьите кошóве,—
Трýпа у Дýнав фхрлúле,
Главá у Вúдин носúле.
Тогáз са фермáн писáле
На цáріа и на везúра,
Че е Димúтар загьúнал
За нúщо и за никакво,—
Че си е кулá направил
У товá селó Кýнино;
Куни́нци, вхрли душмáне,
А Радйовéне, инáте,
Схс Врачáнскьи-те бакáле,
Гьепчáга из Берковица;
Тиie Димúтар клопáле
На цáріа и на везùра!

1267.

ІАнка и момче Латинче. [1])

(Отъ с. Литаково).

Пошле си са четворúца бра́кьа
По Гьирин но́ле лов да лова́т,
Лов да лова́т, сго́н да сго́нат.
Не са намерúли ни́каква ло́ва,
Намерúле са момче Латинче,
Момче Латúнче, момче Сребѣ́нче,
Че о́ре з' добрú бúволе,
На четво́рка с' ма́ли волове.
От мúлос', го не погубúха,
От хубо́с', го не оста́виха.
Нж ми го заведоха на нихна си до́ма,
Та го венчаха за нихна сестрѫ робиньа,
Сестра робиньа. ІАнка хубавица,
Та гьи затвориха в' нови одан.
Момче Латинче гжрбом лега,
Гжрбом лега и сжрдито дума.
А ІАнка хубавица му дума:
„Мо́мче Латинче, не легай гжрбом,
Не ле́гай гжрбом, не ду́май сжрду́том,
Да не изле́за ва́нка, на дворове, да викна
Мои четворица бракьа, да те посечат,
Да та посечат мжрфка по мжрвка,
Мжрфка по мжрфка, чилек по чилек,
Да та хвжргат на нихни си бжрзи 'ржти!"
Момче Латúнче на ІАнка ду́ма.
„Кажи са, чúйо сú чедо, чийо сú ну́че."
А ІАнка му дума:
„Не пúтай ма, чúйо сам чедо, чúйо сам унуче."
— „Да не ба̀деме роднѝна!
Като си тизе заробена, така сам и іазе,
ІА погледни на пенджери:
ІАсно-то не́бо 'са́де е ясно, 'саде са дзвезди,
А над нас кжрва̀во не́бо, кжрвав град вали."
Тогава ІАнка задума, казу́ва:
„ІАзе сжм попово чедо, кральу унуче,
Нж сам си заробена.

1) Внж. Н-ро 323 и др.

Кога направи Михо войвода
На Тунджа моста,
Та минаха черни татаре,
Та стари изгубиха, млади поробиха!“
Тогава отговара момче Латинче:
„И іаз сам попово чедо, кральу унуче,
Ние сме с' тебе брат и сестра!“

Като принадлѣжащи къмъ историята на политический животъ и прѣданията, счетохъ за неизлишне до пѣснитѣ отъ сжщата категория да притуря и нихъ заедно и съ нѣколко вѣрования, ето ги:

ПРѢДАНИЯ

Извлѣчени изъ описателнитѣ ми записки.

Златовьрхъ или Трѣскавецъ въ Прилѣпъ.

Градъ Прилѣпъ съ околностьта си описанъ е по възможности въ Период. Списан. „Читалище“, год. III, стр. 167 и 427 както и другадѣ. А тукъ ще повторя нѣщо само за манастиря му, „*Златовьрхъ*“, а послѣ „*Трѣскавецъ*“ нарѣченъ, що се нахожда два часа на сѣвероистокъ отъ града на единъ високъ планински върхъ, храмъ Св. Богородичино Рождество, прѣименуванъ какщо се рѣче, „Трѣскавецъ“ по причини, които ще се изложатъ по долу.

Първото си име, „Златовьрхъ“, тая обитель е добила отъ това че, като стои на върхъ планината, до него има другъ върхъ, по́високъ, надъ който има застоена една голѣма камнена плоча, що се ниша (се клати), а никакъ не пада, а малко по нагорѣ, другъ, още по́високъ върхъ, на който стоело нѣкога, въ старо врѣме, злато ябълко; кога угрѣело слънцето, свѣтлината отъ ябълкото се отражавала дури въ Солунъ, а отъ тамъ, пакъ на планината. Отъ това ябълко наречени били както планината, така и манастиръ-тъ „Златовьрхъ.“ Сега на той сжщий върхъ стои набодена на едно върхулесто дърво една лъскава отъ обагрѣно тенеке голѣма валка. Когато пхтникъ

дохожда отъ насрѣщната страна за кѣмъ г. Прилѣпъ, още отъ много часове растояние може да види лъстящето мнимо злато ябълко на възвишений и скритъ въ облацитѣ планински върхъ, надъ самий-тъ манастиръ. А за второто наименование „Трес-ка'ецъ," ето како расказвать старитѣ въ г. Прилѣпъ:

Въ врѣме на турското нашествие тая обитель била една отъ прочутитѣ. Въ нея живѣли 300 души Богоугодници калугери съ единъ твърдѣ почитаемъ и знаменитъ старецъ Егуменъ. Тая била почестена и отъ Сърбский краль Душана съ богати подароци, потвърдени съ кральски документъ, който прѣди 31 години, именно на 1860 г., билъ коварно откраднѫтъ и подло изнесенъ изъ манастиря отъ нѣкой си Българосърбски старъ учитель и продаденъ въ Сърбия за нѣколко Австрийски жълтици. Само прѣписъ отъ този документъ се намира днесь въ манастиря. Има тоже и другъ документъ отъ Османскитѣ завоеватели. Съдържанието му не ми е извѣстно. нъ населѣнието тамошно, а особито манастирскитѣ люде на голѣмо почитание го имѫть. Както него, така и прѣписа на попрѣжний Сърбски документъ видѣлъ съмъ въ манастиря прѣзъ 1865 г., когато и тѣзи свѣдѣния съмъ почърпилъ отъ манастирский Егуменъ, попъ Христета.

Кога Султанъ Муратъ завладѣлъ Българското царство и зѣлъ царевата сестра, Мария, за жена, безъ да ѝ промѣни вѣрата, тая, гризена всѣкога отъ съвѣстьта си че, макаръ и неволно, води мжжъ иновѣрецъ, пожелала да се исповѣда прѣдъ нѣкой достоенъ духовникъ — и исповѣдникъ. Распитваещемъ кждѣ ли изъ царството се нахожда такъвъ, научила се че онова, що търси тя, може само между тристатата калугери, що живѣли въ Прилѣпский манастиръ, „Златовърхъ," да найде, навѣрно, въ лицето на Игумена. И така царица Мария, съпроводена отъ царски чиновници и кавази, тръгнала за въ Прилѣпъ на исповѣдь.

Отъ подножието на планината, наричано Дабница, до самата обитель има тъкмо единъ часъ разстояние, все у́горно, стржмно и каменисто. Като достигнжла до планината, прѣди да се искачи горѣ, царицата проводила отъ своитѣ съпроводници, царски людіе, да ходять прѣдварително въ манастирь-тъ, за да попитать калугеритѣ и Егуменътъ: позволява ли се на царицата, Мария, да дойде на поклонение въ обителта? А догдѣто пратеницитѣ да се върнѫть и да ѝ обадѫть отговорътъ на калугеритѣ, тая останжла долу на край планинското равнище

да си поотпочини. Пратеницитѣ царичини отишле до негдѣ, нъ безъ да влѣзжть внжтрѣ или и безъ да доближать до манастирь-тъ, се вратиле назадъ и лъжовно ѝ рекле, че калугеритѣ никакъ недозволявале доближванъето даже до святата обитель на една жена, що водела мжжь невѣрникъ. Царицата повторила съ други пратеници; нъ и тие, като да биле прѣдварително вситѣ договорени, сжщето направиле и ѝ казале какщо и пьрвитѣ. На третий пжть, като проводила за послѣдне други пратеници, а и тие сжщийтъ отговоръ ѝ донесле, тая се разгнѣвила и заповѣдала на людѣто си да исколять вси-тѣ калугери, безъ да оставять жива душа въ тая знаменита тогашна обитель. Рѣчено и мъгновѣнно свьршено, — царичинитѣ съпроводници, кавази и войници, отлѣтнжле како орли въ манастирьтъ и безпощадно испоклале вситѣ невинни сжщества, — калугеритѣ, тие гяурски кешиши, като ярци. Така, отъ коварство и неспоразумѣние, обителта опустѣла, а царицата търгнжла да търси исповѣдникъ другадѣ, та се отправила и отишла въ Св. Гора, кждѣто сполучила да удовлѣтвори желанието си.

Пита се: защо въ Св. Гора царичинитѣ пратеници — съпроводници не постжпили съ Св. Горскитѣ калугери така, какщо попрѣди направиле съ Прилѣпскитѣ въ „Златовьрхъ“? Да не би тамъ, както и на много други мѣста, да е имало нѣкой прѣдателски и коваренъ Грьцки пьрстъ, който така да си е прѣдскроилъ унищожението на Български манастирь? . . . Споредъ мене, твьрдѣ вѣроятно може да бжде. Както и да било казвать че, отъ какъ испълнила желанието си въ Св. Гора, отъ како се исповѣдала, царицата богато и съ голѣми подаръци и пространни земни имущества наградила манастира, въ който била приета и исповѣдана, та отъ тога я нарекле ужь: „Каломариа“ [1]) На истокъ отъ г. Солунъ, къмъ св. Гора, и днесь има околия, наричана: „Каломарийска“ или по Турски: „Гелемерска“, както се нарича и източната врата на Солунската стѣна, която (врата) глѣда къмъ тая страна.

Слѣдъ искланието на калугеритѣ въ „Златовьрхъ,“ като опустѣла вече обителта, нѣмало кой да погрѣбе мьртвитѣ имъ останьи, — нѣмало ни жива душа, слѣдов. цѣлата манастирска зграда се смьрдѣла отъ мьршитѣ и никой вече тамъ не се

---

[1]) Сжщата Каломария, другадѣ се нарича „Бела Мара“ или „Бела Мария“, вижь въ пѣсн. N-о 27, 32.

приближавалъ. Отъ тая нетърпима смърдеха се вълотилъ или, подобрѣ и поправо да се каже, смърдѣхата привлѣкла отъ планината нѣкой звѣръ, който тамъ си нашьлъ толкова готова храна; засѣлилъ се въ опустѣлий манастиръ, станжлъ му притѣжатель и домакинъ, хранеешемъ се отъ калугерскитѣ тѣла. Нъ той тамъ вече си останжлъ и отъ како му се довършила готовата храна, та отъ страхъ отъ него никой не смѣелъ да се отбие или да се доближи до прѣжний прочутъ манастирь. Ако ли нѣкой человѣкъ, животно или отъ околнитѣ селски или овчарски пси по погрѣшка и отъ незнаенье би се появилъ нѣкакъ тамъ негдѣ на близу, той невъзможно било да се завърне назадъ ни живъ ни мъртовъ, — ставалъ гоздба на звѣрътъ. Това състояние траяло много врѣме.

Единъ день, слѣдъ прѣдварителни гърмежи и трешения, овчаритѣ, които тамъ негдѣ по планината насели стадата си, забѣлѣзали че кучината имъ се връщале отъ нѣкоя кучешка расходка съ накървавени устни и муцуни, отъ които капвела и по нѣкоя какпка кръвь. Тие полюбопитствували да узнажтъ причината и тръгнале по дирята, отъ кждѣто биле дошле пазителитѣ на стадата имъ, имаещи за пжтеводитель кръвьта, що била капвала отъ чуридата имъ овдѣ-ондѣ по планината, та така достигнале до вжтрѣшностьта на осамотѣната и опустѣла обитель и, туку рѣчи, въ срѣдъ църква, въ самий олтарь. Тамъ овчаритѣ нашле звѣрътъ мьртъвъ и раскжсанъ отъ ситѣ, та така могле да си обяснатъ причината на окървавенитѣ кучешки устни; — Звѣрътъ билъ убитъ отъ трескавица, която въ врѣмето на неотдавнешнитѣ гърмежи и трещения била удрила звѣра по главата му. Овчаритѣ расказале събитието по въпъ на народа, който, за споменъ, отъ тога нарѣкълъ манастиря: „Треска'ецъ“ как-що се нарича още и до днесь. Нъ дали тога непосрѣдственно послѣдний билъ възобновенъ или въ по послѣдне нѣкое врѣме, не се знае положително. Види се повѣроятно първото. Днесь у него калугери нѣма освѣнъ единъ Егуменъ и слуги миряни.

II.

За църквитѣ: Хр. Св. Иоанна Каневски и Хр. Св. Богород. Челничка въ Охридъ или венчанието на единъ царь.

Между многото църкви въ Охридъ има двѣ забѣлѣжителни поради долоизложеното събитие, разказвано како прѣдание:

а). Църквата Хр. Св. Иоанна Богослова въ махал. Каше'о надъ единъ стрѣменъ посъ вдаденъ въ езерото на югозападната страна на града. Тая църква имала е три врати, една къмъ западъ и по една къмъ сѣверъ и къмъ югъ. Сѣвернатa е зазидана. Прѣдание има, което казва че тая врата се зазидала слѣдъ вѣнчанието въ нея църква на единъ царь, който слѣдъ вѣнчалний обрядъ излѣзълъ изъ църквата прѣзъ тая врата; защото, казвать тоже, че въ подобенъ случай когато прѣзъ която и да е врата да минелъ за първъ пѫть царь, тая врата непрѣменно трѣбало да се зазида, за да не мине вече другъ слѣдъ него. Това се потвърдява и отъ слѣдующето.

б). Въ сѫщий градъ, на източната му страна до самата стѣна (крѣпость, твърдина) има друга църква, Хр. Св. Богородичинъ, наричана както и махалата, „Челница.“ Въ нея църква ни младоженци се вѣнчаватъ ни новородени деца се кръщавать, защото не траели, казватъ, вѣнчанитѣ или кръстенитѣ въ нея, тъй като била толосомлия, т. е. живѣлъ у нея толосомъ (Виж. Нар. прик. Н-о 17).

Подъ самата тая църква на градската стѣна имало врата, прѣзъ която се влѣзвало въ града, която обаче днесь не сѫществува, нъ познава се че нѣкого е била [1]). И тя сѫщо била зазидана въ онова сѫще време, кога и горѣпоменутата, църковна врата въ храма св. Иоанна Каневски и по тая сѫща причина, че прѣзъ нея за първъ пъть излѣзълъ изъ града нововѣнчаний царь. Нъ кой именно е билъ той царь, прѣданието не ни е запазило. Да не би да е билъ Иоанъ Асѣнъ II-й, за когото се говори че се вѣнчалъ въ Охридъ? Едноименнийтъ храмъ дохожда да ни подшушне че прѣдположението ни не е далечъ отъ истината.

III.

За сел. „Истокъ“ и „Германъ“ въ Прѣспа.

На въсточното ребро на планина „Летница,“ между Охридъ и Прѣспа има село нарѣчено: „Истокъ.“ Мѣстното население указва на него како на мѣсторождение на Ц. Юстина

---

1) Близу до тая врата отъ вънъ крѣпостьта лѣжи *Вълче'а-яма*, за която споменувать Бр. Миладинови въ попрѣдаъанията у сборника си.

и Им. Юстиниана Великий, така нарѣчено отъ името и Юстиниановий татко, който тоже се наричалъ „Истокъ.“ Притурятъ даже за потвърдение, че тамъ се виждали и основитѣ на Юстиниановото „Четверостълбие.“

Въ Прѣспанската околия има друго село, „Германъ,“ което, казватъ, било родното мѣсто на Юстиниановий прочутъ пълководецъ, Велизария. Има тоже и „Германска“ планина (Виж. пѣсн. Н-о) 382.

IV.

За сел. Гъбавци и Подмоліе въ Охридъ.

Единъ часъ на сѣверо-западъ отъ г. Охридъ, край езерото, има селце, „Гъбавци;“ а по на западъ, близу до него друго, — „Подмоліе.“ До първото има много турски гробища стари и едно тюрбе, което мѣстнитѣ турци много почитатъ.

Казватъ че тие гробища биле отъ падналата турска войска въ едно сражение съ Скендербега, както и тюрбето, — гробътъ на падналий тоже въ това сражение турский военачалникъ, Балабанъ-паша. Рѣченитѣ двѣ селца получиле имената си отъ това събитие.

V.

За Охридската крѣпость.

Близу до сжщето село Гъбавци и задъ гробищата, по на истокъ и югоистокъ, има една доста обширна равнина, обградена отъ сѣверъ и истокъ съ планина и могили, а днесъ иносадена все съ лозя, както и рѣченитѣ могили, наричани „Чекощина,“ а равнината, — „Патерица.“ Испомежду лозята въ Патерица тукъ тамъ има огромни гърмади каменя, плочи и всѣкакъвъ видъ останки отъ стари здания. Казватъ че въ старо врѣме тамъ е имало едно Охридско прѣдградие, наричано „Хермелея,“ кждѣто проповѣдвалъ Християнската вѣра Св. Еразмъ и съ хилядници ги крьщавалъ въ близустоящето тамъ езеро.

За това прѣдградие ето какво още прѣдание има.

Отъ неговитѣ стѣни направили биле Охридскитѣ и че каменята отъ пьрвитѣ биле прѣнесени за построение на вторитѣ подавани отъ ржка въ ржка на населението, което цѣлокупно било порѣдено на дълги рѣдове како вериги или танци испомежду едночасното растояние отъ прѣдградието до града; и че народътъ отъ обата пола билъ занятъ въ тая работа до толко, щото едвай по една стара жена била оставена по на седьмъ люлки съ малки дѣца да ги люля, когато вситѣ други мжжи, жени и дѣца биле заняти съ прѣхвьрляньето каменята отъ Хермелея до Охридъ. А кога именно е било това нѣщо, никой отъ мѣстнитѣ жители не знае; вѣроятно въ нѣкой опасенъ отъ нападатели случай.

VI

За Езерцитѣ.

Въ старо врѣме свичката крайезерска окржность била испосѣяна все съ села и градове, въ който живѣли така наричанитѣ Езерци, име, земено отъ езерото, което обаче грьцкитѣ списатели испърчили го на Дассарити. И сега въ Охридъ и околностьта му се намиратъ каменя съ надписи отъ тие Езерци или Дасарити.

VII.

За Дѣволъ и Пандзирь.

На южното крайезерие въ Охридъ, на подножието на план. Галичица, има една стара, здрава, нъ запустѣла цьрква Византийска направа, наричана и днесь: Заумъ. Казватъ че тамъ имало прѣдградие Дѣволъ или Диавия, въ което проповѣдвалъ прѣподобний Наумъ, единъ отъ св. Български седмочислеенници.

Малко по наистокъ, на план. Летница, има цьрквица, хр. св. Стефана, „Пандзирь“ наричана. Казватъ тоже че и на това мѣсто имало друго прѣдградие съ послѣднето име, отъ кждѣто всѣкоя година излизале по 300 души войници пандзирлии.

VIII.

За прѣвземаньето на Охридъ отъ Турцитѣ и за Скендеръ-бега.

Отъ кого, кога и какъ Турцитѣ прѣвзеле гр. Охридъ положително не се знае. Нѣкой тъмни прѣдания сжществуватъ по този въпросъ у народа, които ще се видятъ въ подробното ми описание на този градъ. За сега едно само тукъ ще спомена же, когато дошле Турцитѣ и прѣвзеле града, вситѣ попърви граждани избѣгале и се прѣсѣлиле въ гр. Венеция, кждѣто и до скоро сжществувала, казватъ, махала, Охридска наричана. Тамъ отишле, а не другадѣ, като у покровителька на Скендербеговитѣ владѣния, слѣдъ смъртьта на послѣдний, между които вѣроятно впадалъ и г. Охридъ до Гявато. два часа на югоистокъ отъ гр. Рѣсенъ къмъ Битоля.

IX.

За Здеглавѣ и Белица или Първи Св. Климентови епископии, Главиница и Велица.

а.) Въ Охридското окржжие, 8—9 часа на сѣверъ отъ града, има една околия, „Дебърца“ [1]) наричана, раздѣлена на двѣ части, Горня и Долня Дебърца. Въ послѣднята има главно село, „Здеглавѣ“ или по турски изговарано, „Издеглавіе“. (Виж. пѣсн. Н-ро 8).

Прѣданието у насъ казва че това сжще село, Здеглавіе, е било нѣкогашната „Главиница“, първата св. Климентова епископия. А нѣкои и други съхранени знакове потвърдявать вѣрностьта на това народно прѣдание.

б.) На найзападната граница отъ сжщето окржжие около 1 $^1/_2$—2 часа на западъ отъ гр. Струга, на источното ребро отъ Беличката планина, която е вѣтва отъ Акрокеравнийскитѣ, лѣжатъ двѣ Влашки села, Горня и Долня Белица, първото горѣ на планината, по-малко; а послѣднето долу на подножи-

---

1) Не „Дебъръ“ ни Дебърска околия, а чисто Охридска, съсѣдна съ Дебърското и Кичевското окружия. Гр. Дебъръ нѣкой го наричатъ: Дибра, какщо го изговарятъ Арнаутитѣ, Турцитѣ и Грьцитѣ; въ това е погрѣшно. Сжщето му название е Дебъръ, какщо го изговаря мѣстното Българско население и значи: долище, пукнатина, пропасть. по грьц. = φάρανξ какъвъто и що си е природно, било въ топографическо или и во етнографическо отношение.

ето, доста голѣмо, съ жители повечето търговци. По надолу, къмъ сѣверъ, — двѣ още Български села, доста голѣми. Вещани и Октиси; а близу до нихъ, едно Арнауто-мохамеданско, тоже голѣмо, село „Велеща“ съ теке и Шехъ въ него и съ жители най-свирѣпитѣ злоупотрѣбители на страната.

Прѣдание се запазило и за тие села, особенно за послѣднето, че сж на сжщето онова мѣстоположение, на което стоела нѣкогашна „Белица“ искривено, Велица, втората св. Климентова епископия, която споредъ сжщето прѣдание, била е тога градъ съ 3000 и повече семейства. За потвърдѣние вѣрностьта и на това прѣдание има доказателства, които ще се видять обнародвани другадѣ.

X.

За св. Климента.

Въ г. Охридъ има изобилни и отъ всекакъвъ видъ изрядни овощия, каквито не всекждѣ произлизать. Казвать че св. Климентъ не само человѣцитѣ въ Охридската страна просвѣтилъ чрезъ Християнската вѣра, нъ че и самитѣ плодородни дръвеса опитомилъ, като отъ Азия прѣнесълъ въ града питоми овощия, присади, та присадилъ дивитѣ до тога мѣстни овощни дръвеса.

Забѣл. За вситѣ дотукашни прѣдания и за много още други, какщо се рѣче и попрѣди, подробно ще се види въ „описанията ми“, които надѣж се да излѣзжть на бѣлъ свѣтъ не слѣдъ дълго врѣме.

Вѣрования.

(отъ Охридъ.)

I.

За Марко-краля.

Вѣрвать че Марко-крале не е умрѣлъ, а билъ скритъ и щелъ накъ нѣкога да се яви.

Кога се изнамѣрила пушката съ пупала и коршума, и приятелитѣ му казвале че е излѣзло такво едно оружие, чрезъ което едно малко и слабо дѣте можело да му надвие и да го убие при всичката му великанска юнащина, Марко имъ се под-

смивалъ и се подигравалъ съ прикаскитѣ тѣхни. Нъ тѣ, за да го увѣрять и убѣдять, прѣдставиле му единъ пълнъ пищовъ; той пакъ не вѣрвалъ, а казвалъ имъ: „тая ли цевка ще можела да ме убие? — Никога, По настояние нихно. Марко направилъ опитъ, т. е., пушпалъ съ пищова на дланьта отъ лѣвата си ржка и, кито видѣлъ че му се продупнжла отъ — край въ край, увѣрилъ се вече и, като казалъ че юнащината му отишла вече, т. е. че не струвала за нищо прѣдъ това дяволско оружие, скрилъ се въ нѣкое неизвѣстно мѣсто, отъ кждѣто нѣкога пакъ щелъ да се яви. А че и билъ безсмьртенъ по това, че той билъ пилъ „съмьртна“, т. е., безсмьртна вода която биле му дале Самовилитѣ, негови посестрими.

2.

За Исполинитѣ.

Вѣрвать тоже че нѣкога, въ много старо врѣме, имало на земята людіе извънмѣрно високи и толко силни и юнаци, щото тие отъ нищо не се боеле и никой неможелъ да имъ надвие. Тие се боеле само отъ сопинанье и препинанье, сир., да не би да се сопнжть или препнать отъ нѣщо, та да паднжть и, отъ чрезвичайната тяжесть на тѣлото си, да се убиять; — само отъ това имъ била умирачката. Заради това тие, кога се кълнеле, въ нищо друго не се кълнеле, а само въ сопка и препка, — „жими сопка и жими препка“ казвале.

3.

За Александра Великий.

Простолюдието казва и вѣрва че войнитѣ най-пьрво биле изнамѣрени отъ Александра Великий Македонский. Кога той шеталъ по море ходеещемъ въ нѣкой другъ неизвѣстенъ свѣтъ, за да найде и нацьрпи „съмьртна“ вода, за да се напие, та да не умира никога, като видѣлъ въ морето рибитѣ да се биjжтъ помежду си, като въ война. намислилъ и той да направи сжщето, та като си дошолъ въ царството си, на този свѣтъ, извадилъ пьрвъ войната.

Прѣдания и вѣрования отъ г. Самоковъ.

(Съобщени отъ г. Хр. Зографский изъ сжщий градъ и отъ г. Михаила И. Дарговъ изъ с. Доспей махала.

1.

Царевитѣ кладенци и погинвеньето на царя Ив. Шишмана послѣдний.

На югъ отъ г. Самоковъ, $^1/_2$ ч. разстояние отъ града, на полето при лѣвий брѣгъ на р. Искъръ има седьмь извори,-источници отъ студена бистра вода, вситѣ вкупъ колкото да карать една мелница. Тие извори се наричатъ: „*Цареви кладенци*“. За нихъ ето що се расказва спорѣдъ прѣдание и вѣрованье въ този градъ.

Послѣдний бой на Българитѣ съ Турцитѣ, въ който се рѣшила сждбата на първатѣ, станалъ билъ на Самоковското това поле, малко нѣщо къмъ юго-истокъ отъ сегашний градъ Самоковъ. [1]) Тамъ, при мѣстото, дѣто сж днесь тѣзи кладенци, царь Ив. Шишманъ билъ въ боя раненъ и убитъ; главата му, спорѣдъ първий отъ горѣпоменутитѣ ми съобщители, отсѣчена, скачала до седьмь пжти и, въ това седмократно скачанье, до кждѣто е тя допрѣла на земната почва, изврѣлъ по единъ изворъ, т. е. седьмь извори, които отъ това и днесъ се наричатъ: „*Цареви кладенци*“. Населението и днесь глѣда на нихъ съ религиозно почитание и се стърча да омийва и окжпва болнитѣ си въ студената имъ вода съ неноколебимо убѣждение, че окжпванитѣ ще намѣрятъ исцѣлѣние и здравие.

Отъ тамъ, спорѣдъ сжщий съобщитель, обезглавенний царь Ив. Шишманъ, като зѣлъ главата си у ржцѣтѣ, бѣгалъ по наюгъ, въ планината, та едва достигналъ до селата, „Доспей.“ [2]) На бѣганьето му срѣщнало го едно овчарче, което,

---

1) Въ това врѣме гр. Самоковъ не е билъ на мѣстото, кждѣто е днесь, а по на югоистокъ, на хридъть, наричанъ „Пашиница“, до самата Рилла планина, или на подножието му, прѣзъ който вървелъ и пжть-ть за г. Дупница и на тамъ; А на мѣстото, дѣто е днесь градъть, нѣмало друго, освѣнъ една голѣма каменна чешма, която и днесь сжществува въ чаршията и насрѣща нея единъ ханъ, който се развалилъ прѣзъ послѣдната окупация. А още по-прѣди, спорѣдъ казванието на старци, въ сжщий градъ имало прѣдание че всичкото землище, на което се нахожда днесь г. Самоковъ съ все полето си, било езеро, а по врѣме прокопали го негдѣ та истекло.

2) Отъ това, казвать, е и името на селата, *Доспей*, произведено отъ гл. доуспѣвамь, че царьть доуспѣлъ да достигне до тамъ.

като го видело безъ глава, извикало: „Ее, ее, човѣкъ безъ глава! Това като чулъ, Ив. Шишманъ, падналъ отъ коня и умрѣлъ.

А споредъ вторий съобщитель, като била главата му отсѣчена отъ неприятелский ножъ, дочекалъ я въ рѫцѣтѣ си и така пърснѫлъ да бѣга къмъ планината. Като достигналъ до сегашнитѣ села: „Доспей“, при мѣстностьта: „Погледецъ“, която по турс. се нарича: „Дервишъ могила“, кѫдѣто наблизу имало и кладенецъ, слѣзълъ отъ коня, напилъ се вода отъ кладенеца и веднѫга издѫхнѫлъ. Тамъ на близу е гробътъ му, за който ще се рѣче непосрѣдственно.

2.

Гробътъ на Ц. Ив. Шишманъ и вѣрования за послѣдний.

Като умрѣлъ Ц. Ив. Шишманъ, погрѣбенъ билъ на споменѫтата мѣстность: „*Погледецъ*“ или „Дервишъ могила“, посетне нарѣчена. Гробътъ му се вижда и днесь, — три човѣчки ржста дълъгъ, обърнѫтъ къмъ Истокъ споредъ Християнский обичай, а на главатъ и на нозѣтѣ му исправени по единъ доста високъ камень, по турский обичай, и съ доста каменя отъ горѣ натрупанъ. Турцитѣ го наричатъ: „*Касѫмъ ефенди*“ или „*Касѫмъ* баба“, което значи: св. Димитрий, тъй като поразителний за Българитѣ бой и царската погибель станали били около Димитровдень. А причината на натрупваньето каменята надъ гроба била слѣдующата:

Турцитѣ и до послѣдне врѣме почитали гроба като памятникъ на нѣкой свой Божий угодникъ святия, слѣдователно, въ петочень день отъ всякоя възрасть муслюманинъ и отъ обата пола дури отъ г. Самоковъ отивали на поклонение, палели свещи и кадели темянъ на гроба. А всекой отъ тие поклонници билъ длъженъ, отиваещемъ тамъ, да земе съ себе по единъ камень отъ р. Искъръ, та да го тури надъ гроба: а това било, споредъ турското вѣрвание, за да би погрѣбенний се натрупалъ така съ каменя, щото никога да не може да стане отъ гроба; защото, пакъ споредъ Турското вѣрванье, той щелъ нѣкога да стане, да въскресне, — и, като станелъ, щелъ да отнеме отъ Турцитѣ царството си. Това вѣрванье, види се, разпространило се и се втлапило и у Българското населѣние, защото Бълъ-

гаритѣ отъ околностьта, отъ друга страна, нощемь и потайно отивали на гроба, та колкото каменя намѣрели тамъ натрупани, исхвьрляли ги назадъ въ рѣката Искъръ; и така гробътъ и до днесь останжлъ не много патрупанъ.

Тамъ наблизу намирать се развалини и останки отъ древня крѣпость, която населѣнието отдава на Шишмановата епоха.

3.

Царскитѣ драгоцѣнности въ виръть: „Кара-гьоль“ и вѣрованията за послѣдний.

На насрѣщната могила отъ Ц, Шишмановийтъ гробъ, а) има единъ глъбокъ виръ отъ около 150 до 200 метра обиколка подъ Турско название: „*Кара-гьоль*“ — църно езеро. Прѣдание, запазено у народа, казва че, пораженитѣ вече тога български войски, слѣдъ погинването на царя си, като изгубили всекоя надѣжда, събрали царскитѣ драгоцѣнности, короната, скиптрътъ, оружията и всѣ, що е било драгоцѣнно, та ги хвьрлили въ този виръ. Населѣнието вѣрва че въ вира живѣлъ нѣкакъвъ си *воденъ бикъ*, който излазялъ отъ вжтрѣ и завлѣквалъ въ водата каквото живо нѣшо поминело отъ тамъ или се доближело до вира, та го погубвалъ. А споредъ други, въ него виръ обитавали Самодиви, Юди и Самовили и други свьрхестественни сжщества които излазали изъ водата, та правѣли, що се каза за *еодний бикъ*. Отъ това никой не смеелъ да помине отъ тамъ, а колко повече, да се доближи до виръть? Ако ли нѣкога по нѣкоя въпиюща необходимость нѣкой билъ принуденъ да мине, страхъ и трепетъ го обзимало до гдѣто да измине тая мѣстность; нъ все пакъ въ нощно врѣме никой и по никакъвъ начинъ не се осмѣлява да мине. За потвърждение на поменутото вѣрвание населението привежда и единъ расказъ за една невѣста и младоженя, които, като минжли по край вира, били завлечени и станжли невидими. Споредъ вторий отъ съобщителитѣ ми, прѣзъ нѣкое врѣме, като се случило да пинува прѣзъ г. Самоковъ нѣкой си Албански владика, той заедно съ мѣстний владика и цѣлото мѣстно духовенство пѣли молитви и се молили Богу надъ този виръ, та отъ тога вече прѣстанжла била дотогашната опасность.

а) Понаблизу къмъ града, прѣку р. Искъръ и на пописка почва.

Този послѣденъ случай не билъ извѣстенъ на пьрвий отъ съобщителитѣ, споредъ когото обаче имало и друго едно прѣдание за сжщий виръ, т. е., че въ дъното на този виръ, който попрѣди не билъ освѣнъ една доста дълбока долинка на върхъ могилата, имало голѣмо каменно здание, — „Маара,“ въ което били скрити рѣченитѣ царски драгоцѣнности, а че слѣдъ това била пусната водата, та се покрило зданието и станало като виръ — езерце. На това послѣдне прѣдание основаещи се нѣкои отъ Самоковскитѣ жители на днешне врѣме намислили били да прокопать брѣгътъ на виръть, та да испущатъ водата по р. Искъръ, за да се открижтъ скрититѣ тамъ драгоцѣности. Нъ попрѣди никой не се осмѣлявалъ нито да помисли не за такво толко дърско прѣдприятие, нъ нито да подчепне брѣга на извора; защото друго вѣрванне имало, че ако би се прокопалъ брѣгътъ, та да се отпуснелъ виръть, щела отъ него толко много вода да бликне, щото ще потълтнела цѣлий градъ Самоковъ заедно съ околностьта му.

Забѣл. Подобно вѣрванье има и за виръть, що е на върха: „*Пелистерѣ*,“ че ако би нѣкога да се отпуснелъ този виръ, водата му щела да понесе цѣлий гр. Битоля съ все околносьта ѝ.

Предание за заселението и названието на село Литаково Орхан. околия.

(По изложението отъ Дойчо Поповъ, отъ сжщето село).

Село Литаково или поправо Лютаково се намира на 12 километра къмъ сѣверозападъ отъ г. Орхание, расположено между двѣ бърда близу до върховетѣ на балкана. „*Вълчиградъ*“ и „Брѣзовица“ и се напоява отъ два потока, „Боговина“ и „Писана.“

Отъ незапаметни врѣмена между поменжтитѣ двѣ бърда, на сжщето мѣстоположение, на което е днесь с. Литаково, имало село: „Распопово“ съ църква хр. Св. Николая, на сжщето мѣсто, дѣто е и днешната църква. Въ врѣме на турското нашествие църквата била ограбена, сринатa и съсждитѣ ѝ изгорени. Отъ тога селянитѣ, като имъ се съсипало и селото, били изселени отъ тамъ, разбѣгали сж и се заселили погорѣ. до балкана въ стръмното корито на потока: „Боговина,“ кждѣто и днесь се виждатъ останки отъ селски здания, кжщи,

воденици и др. На това мѣстоположение селото не стояло много врѣме; и то било наскоро съсипано отъ турцитѣ. Тамъ имало и манастиръ хр. „Св. Пречеста," сега несѫществующъ, гдѣто и въ днешне врѣме на 12-й май населението отъ ближнитѣ тамъ села отива на увеселение и извършва църковно молебствие и водосветъ въ наметь на Св. Великомученика Георгия. Този манастиръ билъ разграбенъ, уничтоженъ поседне накъ отъ турцитѣ, които, слѣдъ като исклали първенцитѣ на поменѫтото село, сѫщата операция направили и върху манастирскитѣ иноци, тѣлата на които слѣдъ мѫченическата имъ смьрть съ острото на ножа били хвьрлени въ огьня, който полълтналъ манастиря. Отъ горѣ, по земната повьрхность, днесь не се виждатъ никакви останки отъ тази обитель, нъ при едно малко раскопване откривать се такви. Не би било злѣ впрочемъ да станеше едно колкогодѣ издирванье, отъ което навѣрно би се открило и нѣщичко важно. На сѫщата мѣстность сега има 5—6 стари джбове, за които се прѣдполага да сѫ на 5—600 години възрасть. Долътъ, който иде отъ къмъ сѣверъ до влизанието му въ потока: „Боговина," нарича се: „Калугерски" долъ, по всекоя вѣроятность взето за наметъ на погинването манастирскитѣ калугери. Колкото отъ жителитѣ на това село сѫ останѫли живи слѣдъ второто му разорение, разбѣгали сѫ се и се заселили по разни страни, а пакъ нѣколцина само, съвсѣмъ малцина, що останѫли на сѫщето мѣсто, заселили сѫ се по ръглинитѣ въ гората до политѣ на чуклата: „Драганина могила," която на това врѣме била обрасната и покрита съ гора, а сега изорана на ниви. Тамъ пъкъ групираното малко селце е стояло до появяванието на Крѫджалиитѣ и хайтитѣ, които били извѣстни на българското население подъ име: „Киседжии." Между тѣзи послѣднитѣ имало единъ найхрабъръ и отличенъ по занаята си, на име „Гего", циганинъ родомъ, който е можелъ да търча на бѣгъ посилно отъ колкото единъ добъръ конь. Когато дохождала потера, да ги преслѣдва, нѣкой бюлюгбашия, и. н., съ нѣколко сеймени, и като ги било страхъ потераджиитѣ отъ него (отъ Гего) да имъ не откраднe коньете нощно врѣме, когато се спирале негдѣ за почивка или за прѣнощуванье, стояли всичкитѣ сеймени редумъ на дежурство отъ вратника до яхѫра, въ който били вьрзани коньете, да пазятъ; за това има и прикаска или предание (анегдотъ) че една нощь *Гего* влезълъ въ яхѫра,, взелъ двата коня на бюлюкбашията; сейменитѣ викали: „Вардаaa

че да не влезе Гего да откара коньете," съ които се присъединилъ и самъ Гего въ викањето и викалъ сжще: Вардааа, че да не влезе Гего и откара коньетѣ." Въ това врѣме единъ отъ сейменитѣ, като видѣлъ че Гего води два коња, попиталъ го, (безъ да го познава кой билъ), „кждѣ поведе коньетѣ?" А той му отговорилъ: „кьоравъ (слѣпъ) ли си, та не видишъ че ги закарвамъ да ги напоя вода?" И така откаралъ двата бюлюкбашини коња като непреставалъ да вика: „вардааа, че да не влезе Гего и да откара коньетѣ," до като доволно се отдалечилъ. На утриньта, като станалъ бюлюкбашията и видѣлъ че коньетѣ му сж били откарани, убилъ сейменитѣ, що стояли на вратитѣ и яхжра като пазачи.

За нѣколко години прѣдъ това врѣме селото се селело и преселвало по разни мѣстности, както по полето, така и по балкана, кждѣто би намѣрило по безопасни ужь мѣста, и то на всѣки мѣсецъ или два, което впрочемъ по численность на населението останжло съвършенно малко, защото на всѣкое преселванье повечето отъ селянитѣ се разбѣгваки по други страни. Въ сжщето това врѣме е върлувалъ и нѣкой си прочутъ по свирѣпствата *Люта войвода* който е билъ отъ една и сжща чета съ поменжтий циганинъ Гего, нъ той билъималъ споразумѣние съ тогашний Видинский Валия, Мухаремъ-паша, та дебнелъ по пжтищата и обиралъ хазнитѣ, що се прекарвале въ Цариградъ, които си ги раздѣляли, съ казаний Велия. Сжщото споразумение съ тѣхъ е ималъ и Хасковский Еминъ-паша, братътъ на Мухаремъ-паша, които чрѣзъ Люта войвода и Гега не само царскитѣ хазни обирали и си раздѣляли, нъ и населѣнието звѣрски убивали. плѣняле и разновидно злоупотрѣбявали. Слѣдъ дългогодишно върлуване отишло оплаквание до Султана и то, спорѣдъ расказванието на презъ минжлата 1890 год. почивший 130 - годишенъ старецъ, Вуто Шестака, отъ село Литаково, това оплаквание е било прѣдставено прѣдъ Султана по слѣдующий начинъ: Двама посъбуденички селяни, еднийтъ, отъ с. Литаково, а другийтъ, отъ Видинско, преоблечени въ турски дрехи, скришемъ отишли въ Цариградъ. Тамъ еднийтъ облеченъ въ своитѣ си дрѣхи, а другийтъ, въ турски, чекали Султана прѣдъ палатътъ, когато излѣзе, за да ходи на кланенье въ пѣтъкъ, спорѣдъ обичая и, съ хартии въ ржцетѣ си и едно прошение издигнато на високо чрѣзъ нѣкакви щипки, държали го отворено, въ което било писано: „както гори този човѣкъ въ огънь, така горятъ, и пищатъ хората въ сѣверозападнитѣ

страни на Султановата държава!“ Когато Султанътъ излѣзълъ изъ двореца, тѣ запалили хартиитѣ, що държали въ ржцѣтѣ си и издигнали прошението на високо предъ лицето на Султана. Той-часъ прошението било взето и прочетено, а подавачитѣ селяни распитани за оплакването имъ, които, разбира се, разказали и расправили подробно за звѣрствата, извършвани надъ мирното население отъ страна на кеседжиитѣ Крджалий. Вслѣдсвие на това оплакване писало се на Мухаремъ-паша въ Видинъ да излови и избие всичкитѣ злоупотребители или, както и да е, да премахне това зло. Той какъ да стори? На ли е билъ и самъ той съ нихъ.? — Преслѣдвалъ ужъ, преслѣдвалъ и послѣ съобщилъ въ Цариградъ, че нищо неможалъ да улови, а че е било миръ, рѣдъ и тишина въ виляета му, нито му било извѣстно да е имало каквито да сж разбойничества въ подвѣдомствената нему территотия.

Въ това врѣме явилъ се нѣкой си попъ Мартинъ отъ с. Лакатникъ Искрецка околия, който отишълъ заедно съ сина си и той попъ, при Ибрахимъ паша въ София и му прѣдложилъ че той може да довърши и истреби разбойницитѣ — кеседжии, които вьрлували и да въдвори миръ и тишина. Нъ за тая цѣль поискалъ му позволение, да си събере дружина той самъ, което пашата му позволилъ и му разрѣшилъ, та попътъ събралъ си сé юнаци Българи и търгналъ потера, да прѣслѣдва разбойницитѣ. Дошълъ та се установилъ въ потока: „Боговина“, до гората, при единъ камикъ, който сега се нарича: „Попова камикъ“. Оставилъ едного отъ своитѣ юнаци въ мѣстностьта: „Белевъ дѣлъ“, за да му съобщи чрезъ гръмване съ пушка когато би заминали кеседжиитѣ за къмъ тая страна. Щомъ като така той се распорѣдилъ, кеседжиитѣ минжли за къмъ мѣстностьта: „Попова камикъ“. Тамъ почнжла се престрелка и мнозина отъ хайдутитѣ били убити, а Люта войвода и Гего били избѣгали и се отървали. Не слѣдъ дълго врѣме дошла на Мухаремъ паша въ Видинъ повторителна заповѣдь отъ Цариградъ: или главата на Гего да прѣдстави въ столицата или, въ противенъ случай, ще падне неговата. Тога той съобщилъ на Люта войвода че врѣме било дошло да прекратять вече и спрѣжтъ разбойничеството, като сжщеврѣменно му разяснилъ и царската заповѣдь за Геговата глава. Слѣдователно заповѣдалъ му да намѣри Гега и да го убие, тъй като той, *Гего*, държалъ и вьрлувалъ въ Хасковскитѣ мѣста и до Софийско, а тадѣва рѣдко дохождалъ. За възнаграждание обѣ-

щалъ пашата на Люта войвода, че щелъ да го настани и да му даде право, кѫдѣто би поискалъ, да мине и да строи села, като събира въ тѣхъ распръснѫтото по горитѣ население, само да се остави отъ разбойничеството, понеже отъ царя билъ испратенъ нѣкой царский чиновникъ, на име: „*Танковишъ*,“ за да слѣди дѣйствията на Мухаремъ-паша, който, чиновникъ, билъ се обрѣкълъ, че той щелъ да потуши разбойничеството и да усмири земята така щото, человѣкъ, обкиченъ съ злато отъ главата до петитѣ, да може да отиде безопасно и безбоязнено отъ Вратца до Видинъ прѣзъ балкана, което и сполучилъ да направи. Тогава Люта войвода дошълъ и заселилъ селото *Литаково* при потока: „*Писана*,“ което тога се състояло отъ 10—15 кѫщи, и го нарѣкълъ по своето име: „Лютаково,“ заселено тамъ по тазъ именно причина, че мѣстото, дѣто се намира сега, било е тога обраснѫто и покрито съ гора и трънякъ, както то, така и околнитѣ двѣ бърда: „Добровица“ и „Мачво бърдо,“ чакъ до сегашната селска гора. А понеже населението зело бързо да се намножава отъ хора, които постоянно слизали отъ горскитѣ колиби и се прибирали въ селото, то истребили гората и трънята, дѣто е сега селото, и го обърнали на работно поле. Когато пъкъ селото станѫло на 100 кѫщи, по причина че мѣстностьта имъ била тѣсна, а пакъ въ сегашнето му мѣстоположение, пошироко и въздухътъ попріятенъ, то тѣ зели полека лека да се преселяватъ и найседне съвършенно и исцѣло се исселили отъ кѫдѣ потока: „Писана“ и се установили въ днешната и древна мѣстность, възобновили, т. е. древното село „Распопово“ само съ преименуването му на: „Лютаково“ или Литаково, по името на поменѫтий злодѣецъ и послѣ заселвачъ, Люта войвода, който неизвѣстно отъ каква народность е билъ. Впрочемъ и до днесь въ сѫщето село сѫществува семейство съ название: „Лютаковци,“ вѣроятно отъ името на родоначалника си, Люта войвода,

Испомежду това врѣмé Гего билъ уловенъ отъ Люта войвода и заведенъ при Мухаремъ-паша въ Видинъ, гдѣто и убитъ, за да се испълни царското повеление, а пакъ речений попъ Мартинъ заедно съ сина си, попъ и той, прибранъ билъ въ селото си, Лакатникъ, дѣто и си живѣли мирно у дома. Нъ отъ послѣ, по падѫхание отъ Видинский Мухаремъ-паша, че ужь този попъ съ тази си сила, гдѣто разбилъ и уничтожилъ четитѣ на Гега и на Люта войвода, може да се повдигне и да съкруши и Султановото царство, Софийский Ибрахимъ-паша

убилъ го заедно съ сина му по единъ вѣроломенъ начинъ, ето какъ: Слѣдъ като било вдѫхнато отъ Мухарема горнето подозрѣние на Ибрахима, този послѣдний отишълъ на гостн ужь въ селото Лакатникъ у попъ Мартина, съпроводенъ и отъ обикновеннитѣ пашини сеймени-войници. Нъ той, пашата, не падналъ на конакъ у попа, а въ друга една кѫща, а пратилъ да повика при себе двамата свѣщенника, татко и синъ,, да дойдѫтъ, нъ безъ оружие да носѫтъ. Тие, по пашината покана, тръгнѫли да отиджтъ при пашата, безъ да земѫтъ съ себе орѫжието си. Младата попадия, снахата на попъ Мартина, тога рѣкла на стария попъ: „Тате, земете си орѫжито, че това е голѣма измама, защото нощесь сънувала съмъ лошь сънъ за васъ.“ Попътъ я попиталъ: „какъвъ си сънъ сънувала? Нали е пашата дошълъ, ще отидемъ и безъ орѫжие при него!“ Тая му казала: „нощесь сънувахъ че вие двайцата съ синати (младия попъ) играехте хоро безъ глави!“ А попътъ, безъ много-много да му мисли и безъ да земе въ внимание снахинитѣ си думи, отива заедно съ сина си при Пашата. Като отишли при него, донесло имъ се кахве, както и на пашата, който по прѣдварително, разумѣва се, споразумѣние, съ едно намигване извадилъ вънъ отъ стаята всичкитѣ намиращи се тамъ попрѣди турци, та останѫлъ вѫтрѣ само съ свѣщеницитѣ. Като зели да пиѫтъ кахвето, пашата, слѣдъ първо сърбванье попарилъ се ужь и му се приглѫтнѫло, та почнѫлъ силно да кашля и да се задавя, отъ което принуденъ билъ ужь да излѣзе вънъ отъ стаята и оставилъ свѣщеницитѣ вѫтрѣ сами. Веднага затворили вратата отъ вънъ и послѣ заобиколили ги сейменитѣ пашини, та ги убили презъ прозорцитѣ съ пушкини гръмвания. Така вѣроломно сѫ погинали двамата храбри свѣщенници отъ турска измама.

Слѣдъ смъртьта имъ, мѣстото, дѣто сѫ се сражавали съ Крджалитѣ, нарѣкло се, а и днесь още се нарича: „поповъ камикъ.“ А пакъ селото Литаково отъ тога на седне се установило вече постоянно на сѫщата стара и днешна котловина и постепенно се размножавало и уголѣмявало. До 1851 год. то е било още въ ненормално положение, нѣмало ни училище, а нито църква. Тога именно съ пожъртвуванията на поимотнитѣ селяне рѣшило се да си съградятъ църква на старото мѣстоположение на бившата църква, или, инакъ да се каже, да възобновятъ и отъ основа въздигнѫтъ старата си църква, хр. Св. Николая. При започването ѝ на 1851 год. билъ повиканъ

да освѣти мѣстото Вратчанский владика Агапий, родомъ Грькъ Фанариотимъ. Слѣдъ водоосвѣщението на църковното землище, започнжло се да се работи. Работницитѣ, като взели да раскопавать старитѣ основи. задъ дѣсната страна на Св. Престолъ, надъ който камикътъ си е билъ стоялъ заритъ въ земята неискъртенъ, намѣрили една икона, на която съ славенски букви имало писано: „Българскихъ и Православнихъ царей.“ Владиката, като я видѣлъ, взелъ я съ себе и неизвѣстно дѣ я деналъ. Църкватa е била съградена и въздигнжта въ разстояние на двѣ години. На 1854 год. тя била напълнета отъ турцитѣ съ джепане и други припаси — преобърнжта на оржжейний складъ. Слѣдъ свършването на Севастополската наричана война, едвай на 1862 год., Яннуарий 30-й, била осветена отъ Вратчанский владика, Доротея, родомъ Българинъ. Днесь въ нея се църкувать не само Литаковцитѣ, а и жителитѣ на околнитѣ ближни села, които се лишавать отъ църкова.

И така въ заключение, за че селото Литаково сжществувало и прѣдъ турско врѣме подъ име: „Распопово“ свидѣтелствува не само опазеното и до днесь предание, нъ и намѣрената въ църкващето икона съ падписа ѝ.

Днесь селото брои 420 кжщи съ 2278 души жители, отъ които 1153 мжжки и 1125 женски. На 1871 год. построено е и двоетажно училище, което се посѣщава отъ 100—120 ученици и ученички.

Обще забѣлежване. Въ малкото пѣсни отъ источнитѣ страни на България, находящи се въ Сборника, както и въ собственно Охридскитѣ, звукътъ на бук. „а“ безъ ударение е нѣкакъ тжпъ и затворенъ, приблизителенъ на „ѫ“. Нъ, по нѣманье особна, съответствующа буква за точното му преставление. употрѣбена е буква „а“. Сжще въ сжщитѣ тие источнобългарски пѣсни, както и въ Кукушкитѣ често бук. „е“ изговаря се „и“.

ПОПРАВКА

на

По-главнитѣ типографически погрѣшки въ книг. III и IV.

На стр. 4 слѣдъ ст. 12 чети: „Даль ме 'раниш, да ме прѣпродавашь“.

Стр.	кол.	стихъ	вмѣсто	чети
9	2	1 отъ горѣ	коь-от	конь-от
13	1	10 „ „	вóчер	вечер
—	2	3 „ „	ржстена	кжрстена
—	—	7 отъ долу	фрóсино	Фрóсино
—	—	5 „ „	изгерел	изгорел
14		4 отъ долу	87, 120, 137, 139	293, 310, 327.
15		22 отъ горѣ	нѣвеста	нѣвеста
16		27 „ „	юнях	юнак
21		23 „ „	плáда-на	мла́да-на
22		6 „ „	нóвеста!	нéвеста?
23		22 „ „	плáда	мла́ди
26		9 отъ долу	оо уроци.	от уроци.
28		14 отъ горѣ	119 и 151	310 и 311
29		9 отъ долу	кьи й	кье ѫ
33	2	8 „ „	раскфáсем	раскфáсам
34		2 „ „	ги	ли
46		8 и 13 „ „	чамсáс	чамбáс
47		15 „ „	óйди-те	'ойдите
65		1 „ „	темъ	тамъ
67		8 „ „	Кочан.	Качан.
68		15 „ „	говѐри	говóри
72		9 отъ горѣ	Гьóрьниа	Гьóргьниа
76		2 отъ долу	141, 161	161
81	1	13 „ „	еди	едно
84		6 „ „	коніа	коніа
86	2	5 „ „	гввóре:	говóре:
90		21 отъ горѣ	Маркóйка?	Маркóйца?
95	2	9 отъ долу	край	край
98		4 „ „	стихъ	два стиха
107		8 отъ горѣ	Ммаркойчинѣ	Маркойчина
117		16 „ „	ужáлльана	ужáлана
119		12 отъ долу	Кьинсе'а	Кьинйса'а
128		18 „ „	джрвво	джрво
129		4 „ „	Н. 385	Н. 384
133		13 отъ горѣ		366
136		12 „ „	кмоу	кому
154		22 „ „	Бугарин	Бугарине
155		11 „ „	сиротіа	сиротниа
156		15 отъ долу	Ино	Оно
157		1 отъ горѣ	ссе	се е
164	2	5 „ „	вье му кáжвеет	кье му кáжеет
168	„	3 отъ долу	Кузлан	Кузман
179	„	15 „ „	тгóа	тóга

стр.	кол.	стихъ	вмѣсто	чети
180	„	18 отъ горѣ	На о́но	На о́на
181	1	4 „ „	зѐмеме	зѐмиме,
„	2	8 „ „	удреле,	удриле,
161	1	18 „ „	ІА ми	ІА ми
„	2	11 „ „	Будиа	Будина
194		26 „ „	седмдесе'	седжмдесе'
203		1 отъ долу	зафана́ло	зафана́ле
207	2	2 отъ горѣ	стоіа́н	Стоіа́н
209	1	14 отъ долу	Наве́ло се	Навѐла се
210		1 „ „	Н-ро 36	Н-ро 6
224		10 отъ горѣ	ма́льки	ма́лкьи
„		23 „ „	до́йе	до́йде
229	2	18 отъ долу	село́-ро	село́-то
236	2	15 „ „	Вито́шньи	Вито́шкьи
237	1	17 отъ горѣ	ие вѝди	не вѝди
239		17 „ „	бо́ла	бѐла
240		1 отъ долу	517	459, 517
242		19 отъ горѣ	млада	млади
245		19 „ „	Ча иллеза'	Че излеза'
246		1 „ „	Излезн'а,	Излезна́'а,
254		2 отъ долу	ѭначе!	юначе!
259		19 отъ горѣ	нбрти	по́рти
267		12 „ „	уо́одѐ	убодѐ
„		20 „ „	та́вни	тѐвни
„		7 отъ долу	426	424
271		8 отъ горѣ	'Илеи	'Илен
276	2	8 „ „	вина	вино
279	2	3 „ „	Дойчива	Дойчина,
285	2	21 „ „	сга́тове	сфа́тове
289	„	15 отъ долу	на́лко	ма́лко
295		15 отъ горѣ	по́йи' а	по́ти'о
306		7 отъ долу	дойчина.	Дойчина.
312		1 „ „	всекой	слѣдъ всекой
318		1 „ „	чутно	чудно
229	2	15 „ „	йотро́жіа	йотрѐжіа
332	2	10 „ „	ханѫз	ханѫз
337	2	12 отъ горѣ	Калеше	Калешо
342		7 „ „	Помз	Помоз
343		1 „ „	стари	стари
244	1	19 „ „	клете	клети
„		7 отъ долу	посбрал	пособрал
„		2 „ „	ситне	ситна
345		6 отъ горѣ	сфота	сфета
„		11 „ „	сфота	сфета
„		16 „ „	на́шчи	пушчи
„		8 отъ долу	сфнкье	сфекьа
„		5 „ „	пѐдзи-те	но́дзете
351		1 отъ горѣ	забвзал	забозал
367		1 отъ долу	попрѣдаъанията	преданията
369		1 отъ горѣ	направили	направени
„		16 „ „	въ който	въ които
372		6 отъ горѣ	кито	като
375		15 отъ долу	еодний	водний
„		5 „ „	пинува	минува
377		16 отъ горѣ	навѣрно	навѣрно.

ОГЛАВЛЕНИЕ

НА

Съдържанието въ книг. III и IV отъ Сборника.

Отдѣлъ III-й

Пѣсни изъ политический животъ. . . . .

№		Стр.
278	Гъуро во Цариградска темница, (отъ Охридъ) . . .	1
279	Гъуро темничарче, (отъ Прилѣпъ)	2
280	Еднаква, (отъ Софийско)	3
281	За разорението на градъ Негошъ прѣзъ 1820 година, (отъ Прилѣпъ).	4
282	Кьира и две робинкьи, (отъ Охридъ)	5
283	Султанъ Муратъ попленен̀ъ отъ френдзи (отъ сѫщ. гр.)	6
284	Бальуръ войвода и Гѫркина робинка, („ „ „)	—
285	Ерина робина и братъ ѝѐ Никола, (отъ Преку-Дримъ)	7
286	Косово поле, (отъ Преку-Дримъ — Охридско) . . .	8
287	Юнакъ раненъ, („ „ „ „) . . .	—
288	Сиракъ Митре попленен̀ъ и откупенъ, (отъ Кукушь)	9
289	Гѫрче Гьоргьиа и Фросина, (отъ Охридъ)	11
290	Али Паша ІАнинскьи и негова смѫртъ, (отъ Охридъ)	12
291	Сѫрбинъ и Гѫрче Костурче, (отъ Преку-дримъ) . .	14
292	Деника девойка и юнаци, (отъ Дебърско)	19
293	Сиромахъ Тодоръ и Тодорица продадена, (отъ Охридъ)	20
294	Василица, (нова отъ Охридъ)	24
295	Марко и сестра му Мариіа (отъ Гевгелия — Солунско)	—
296	ІАньо и турскьи Паша отъ Басаре, (отъ софийско) .	25
297	Николчо в' Цариградска темница, (отъ Котелъ). . .	27
298	ІАнко и ІАнка, братъ и сестра, бракосочетани, (отъ Щипъ)	—
299	Дете и царь, (отъ сѫщето мѣсто)	28
300	Муратъ Кьеседжиіа, Вида невеста и братіата ѝ, (отъ сѫщето мѣсто)	29
301	ІАнко и ІАнка, братъ и сестра, бракосечетани, (отъ сѫщето мѣсто)	30
302	Пѫрвенецъ Андонъ, убитъ отъ турци, (нова отъ Щипъ)	32
303	Арсений силомъ потурченъ („ „ „)	33
304	Гьургьа на сонъ плената, („ „ „)	—
305	Два брата в' зѫданъ затворени, (отъ село ІАрлово)	34

№		Стр.
306	Войно кьеседжиіа убива шура си Михаила, (отъ сѫщ. с.)	40
307	Петкана сѫнува горокъ сѫнъ за двата си братиіа, (отъ сѫщето село)	41
308	Лалошъ юнакъ боленъ, (отъ сѫщето село)	42
309	Два брата убити отъ турци и сестра имъ Рада, (отъ сѫщето мѣсто)	44
310	ІАничарски паша и вдоица ІАна отъ Солунско изнамервать се за сѫщий сѫпрузи, (отъ село ІАрлово)	45
311	Везиръ Тодоръ въ Царска темница, („ „ „)	47
312	Марко и Мара отровена отъ три моми Будинкьи, (отъ сѫщето село)	48
313	Два брата, Марко и Маренко, затворени въ темница, освобождава гьи сестра имъ Милица, (отъ сѫщ. с.)	49
314	Мара Праовка и малко Татарче, (отъ сѫщето село) .	51
315	Богданъ и сестра му Гьургелина, („ „ „) .	53
316	Видинъ юнакъ у турска служба, („ „ „) .	54
317	Юрушь войвода и мома ІАнинка, („ „ „) .	57
318	Сиромахъ Митре затворенъ, („ „ „) .	58
319	ІАнинчица и ІАнко, братъ и сестра, бракосочетани, (отъ сѫщето село)	59
320	Рада и войвода (отъ сѫщето село)	60
321	Робинья погребена отъ турчинъ, (отъ гр. Самок.)	62
322	Стоіанъ боленъ у гора и пиле соколово, („ „ „)	—
332	Анка, осмината й бр. и Гѫрче Селимче, („ „ „)	63
324	Арапе, Татаре и Ангелина съ Магделина поробени, (отъ сѫщий градъ)	65
325	Мариіа оженва се за царь Андона, (отъ сѫщий гр.)	—
326	Войници раскопвать три нови гробове. („ „ „)	66
327	Проданица продадена, (отъ Охридъ)	67
328	Гьуро темничарь и гѫлѫбенце, (отъ гр. Самоковъ). .	68
329	Девойка и Татарче, (отъ Битолья)	69
330	Боленъ Груйо, (отъ Битолско)	70
331	ІАнкула и Секула в' зѫданъ затворени, (отъ Лер. село Киселa-вода).	71
332	Сиракъ Гьоргиіа в' зѫданъ затворенъ, (отъ Лер. село Палиоръ)	72
333	Лало-бей убива льубнето си, (отъ Сливенъ)	73
334	Боленъ Дойчинъ наказва невернатa си жена, (отъ Охридъ)	74
335	Мома войвода, (отъ сѫщий градъ)	76
336	Стоіанъ, Стана невеста и Корунъ кеседжиіа, (отъ сѫщий градъ)	—
237	Петѫръ-Банъ и Краль Матеіа, (отъ сѫщий гр.) . .	78
338	Дойчиница погубва 300 ІЕеничери и освобождава Дойчина, (отъ Кукушъ)	79
339	Тройца Кралеве и дете Новаково, (отъ сѫщий градъ)	81
340	Марко погубва три цѫрни Арапи и освобождава три синджири робіе, (отъ сѫщий градъ)	82

№		Стр.
341	Боленъ Новакъ, майка му, Новачица и льубовникътъ ѝ Марко, (отъ сѫщий градъ)	84
342	Мома и три млади момчина, (отъ сѫщий градъ) . .	86
343	Марко и Белчо помагать на Ц. Костадиновата войска, (отъ сѫщий градъ).	87
344	Дервишче (Марково дете) и Марко, (отъ Кукушь). .	89
345	Турунджиа си граби невеста („ „). .	92
346	Дели-Димовица и сеймени. („ „). .	94
347	ІАнкула безгрижникъ и Нигритъ юнакъ, „). .	95
348	Босилька войвода и Сельман бульукъ-башь, (отъ Охридъ).	98
349	Скендербей и моме Битолско, (отъ сѫщий градъ). .	—
350	Старий Секула, Секулица и седумъ кральои, (отъ сѫщий градъ).	99
351	Марко-крале убива Филипа Маджарина, (отъ сѫщий градъ).	100
352	Марко крале, орачь, Маркоица и турчинъ Шемшула, (отъ сѫщий градъ)	107
353	Мома войвода во Битолья, (отъ сѫщий градъ). . .	110
354	Мома Елена, дервенджиіа и бульукбаша во Солунско поле, (отъ сѫщий градъ).	—
355	Тодоръ и земски сеймени, (отъ сѫщий градъ). . .	111
356	Стоіанъ делиа и Едренски-паша („ „). . .	112
357	ІАне плетикоса, (отъ Преку-Дримъ — Охр.-Струшко).	114
358	Три орли кѫрсати, (отъ Кичава).	115
359	Гарванъ и юнакъ раненъ, (отъ Прилепъ).	116
360	Млада Секулица, Секула малечокъ, седумь паши, Корунъ кеседжиа и Секуличини братіа, (отъ Прилепъ). .	—
361	Марко крале и Будински паша, (отъ сѫщий градъ) .	125
362	Секула детенце, Секуловъ конь, ламіа и Марко, (отъ сѫщий градъ).	126
363	Юнакъ раненъ и гарванъ, (отъ сѫщий градъ). . .	128
364	Будинска кралица „ „ „). . .	129
365	Богданъ Лутица, сестра му Мариа и Харватинъ войвода, (отъ сѫщий градъ).	—
366	Гьуро, добѫръ юнакъ, Арапинъ и дете голомеше, (отъ Гостиварь)	133
367	Вельо Костуріанче и невестата му, (отъ Морийово—Прилепеко).	138
368	ІАнкула, (отъ Костурско).	143
369	Петаръ войвода и невестата му, (отъ Т.-Пазарджикъ).	—
370	Марко крале, майка му и братъ му Андреа, (отъ Софийско)	145
371	Марко убива невѫзрастний си синъ, (отъ сѫщето мѣсто)	147
372	Марко съ коварство убива сестринеца си, (отъ сѫщето мѣсто)	149

№		Стр.
373	Илиіа Смильданче отъ Будинъ и бугаринъ-банъ (отъ сѫщето мѣсто)	153
374	Стана девойка во царева войска, (отъ сѫщето мѣсто)	155
375	Момчиличино коварство и Момчилова погибель, (отъ сѫщето место)	158
376	Руский краль Стефанъ и Султана девойка, (отъ сѫщето мѣсто)	161
377	Кузманъ Капиданъ сосипва Османъ Мура и Дервишъ Муча и водворіава миръ и тишина во Окридското окрѫжие (отъ Охридъ)	163
378	Османъ Мура и Дервишъ-Мучо, (отъ сѫщето мѣсто)	180
379	Садриіазамотъ Хуршитъ паша и Тоскитѣ во Битоля (отъ Охуидъ).	181
380	Айрадинъ Паша во Галешникъ, (отъ сѫщето мѣсто)	184
381	Еднаква, (отъ Дебѫрско)	185
382	Василь Журка, (нова комитска отъ Охридъ) . . .	186
383	Калина и царь, (отъ Котелъ)	178
384	Бела Рада въ Будинъ града, (отъ сѫщето мѣсто). .	—
385	Чакѫръ Ниделчо или Странджа войвода и Керима Арапка, (отъ сѫщето мѣсто).	189
386	Младъ Стоіанъ и турчинъ IЕничаринъ, (отъ сѫщето мѣсто)	190
387	Сон на Секула детенце, (отъ Дебѫрско)	191
388	Гроздана девойка, Детелинъ войвода и Йованъ добаръ юнакъ, (отъ Щипъ).	192
389	Марко, грубий му синъ и невестата му, (отъ сѫщето мѣсто).	195
390	Марко крале оженва невѫзрастний си синъ, (отъ сѫщето мѣсто).	197
391	Мара Латинка и Петаръ, гръцки войвода, (отъ сѫщето мѣсто)	—
392	Боленъ Дойчнъ убива Арапина во Солунско поле, (отъ сѫщето мѣсто).	198
393	Нова комитска, (отъ сѫщето мѣсто).	201
394	Петре Маджаринъ и Гьурджинъ Камберъ ханѫма, (отъ сѫщето мѣсто).	—
395	Невеста Милкана предава на турци Дренополци льубнето си Груіа, (IАрлово).	202
396	Стоіан юнакъ затворенъ, избавіа го льубната му Петкана, (отъ сѫщото мѣсто)	206
397	Елена хубава и Марко, (отъ сѫщото мѣсто). . . .	208
398	Арватка девойка и 30 юнаци; Марко іа убива съ превара, (отъ сѫщето мѣсто).	210
399	Марко и бледолика IАна, (отъ сѫщето мѣсто). . .	214
400	Краль Малетанъ иска да се ожени за сестра си Кателена, (отъ сѫщето мѣсто).	217
401	Марко погубва тройца Арапи и освобождава три синджири робіе, (отъ сщщето мѣсто)	220

№		Стр.
402	ІАнини братіа и Арапинъ войвода, (отъ сѫщ. мѣсто).	224
403	Войникъ Гьуро и пѫрвата му льубна, („ „).	225
404	Мома Шабанъ Петриіа во царева войска, („ „).	229
405	Никола, сестра му Елена и синъ ѝ Илиіа, („ „).	231
406	Будински краль, кралица и Ружица девойка, („ „).	233
407	Боленъ Дойчинъ и сестра му ІАнушица, („ „).	234
408	Мома Гроздана войвода и братъ ѝ Дамаіанъ, („ „).	236
409	Марка пиенъ вѫрзанъ и укованъ отъ ІЕничери освобождава го майка му, (отъ сѫщето мѣсто). . . .	237
410	Дели Магделина и Марко, (отъ сѫщето мѣсто). . .	240
411	Тѫнка Стана и царь, („ „ „). . .	243
412	Петре Банъ и Мара Латинка, („ „). . .	244
413	Марко и шарца коньа, („ „ „). . .	—
414	Малинъ юнакъ и цѫрнъ Арапинъ, („ „). . .	246
415	Руселенка и царь, („ „ „). . .	247
416	Павелъ юнакъ, Милица девойкьа и Будински аіанинъ, (отъ сѫщето мѣсто)	248
417	Мильа девойкьа и Арапинъ, (отъ сѫщето мусто) . .	249
418	Цѫрнъ Арапинъ и Малинъ юнакъ — невеста, (отъ сѫщето мѣсто)	251
419	Марко и Солунска девойкьа, (отъ сѫщето мѣсто). .	252
420	ІАнкулъ юнакъ и Нигрица войвода, (отъ сѫщ. мѣсто)	253
421	Момчилъ юнакъ и Шишманъ-паша, („ „ „)	257
422	Вдовица Дойчиница, Горунъ гьидиа и Дойчиново дете, (отъ сѫщето мѣсто)	261
423	Марко крале убива Муса кьеседжиіа, (отъ сѫщ. мѣсто)	264
424	Момчиличина неверность, („ „ „)	267
425	Левентъ Іованъ, Гроздана девойкьа и Горунъ гьидиіа, (отъ сѫщето мѣсто)	269
426	Царь Костадинъ и Арменка девойкьа, (отъ с. Райово)	273
427	Обедна Мариа и Атаръ войвода, (отъ с. ІАканджиево)	274
428	Младенъ войникъ и невестата му, („ „)	275
429	Милошъ затворенъ освобождава го невестата му Чубрена, (отъ Самоковъ).	277
430	Дойчимъ юнакъ и Краль-Костадиновата дѫщеріа Гьургена, (отъ сѫщето мѣсто).	278
431	Боленъ юнакъ Геро убива цѫрна Арапина, (отъ сѫщето мѣсто)	279
432	Марко бие пѫрвното си льубне за невѣрностьта му, (отъ сѫщето мѣсто)	280
433	Млада невеста убива Муса кеседжиіа, (отъ сѫщ. мѣсто)	281
434	Струмка Кралица и Стоіанъ майсторъ, (отъ Щипъ)	283
435	Вида и двата царски синове, („ „)	284
436	Алтѫнъ Мара и Ангелина, Маркова сестра, („ „)	285
437	Магдена и царь Костадина, („ „)	—
438	ІАнка, братъ ѝ и Муратъ кеседжиіа, („ „)	—
439	ІАнка мома и братъ ѝ войникъ, (отъ Сам. с. ІАрлово).	286
440	Кралица и два млади друмника, („ „ „ „).	287

№		Стр.
441	Невенка невеста, — Секулица, свекѫрва ѝ и пиле, (отъ сѫщето мѣсто).	288
442	Гена невеста, кумица на деветь кральове, (отъ сѫщ. м.).	290
443	Два брата Руси и сестра имъ изнамерватъ се, („ „).	291
444	ІАнка и момче Сѫрбинче, (отъ сѫщето мѣсто). . .	292
445	Бела Неда, Иванъ юнакъ и турчинъ, („). . .	293
446	Перинъ-планина и Стара-планина, (отъ г. Самоковъ).	294
447	Иванъ, добѫръ юнакъ, се оженва за Прилепка девойкьа, (отъ село ІАрлово)	295
448	Стари Новакъ, Момчилъ юнакъ, Момчилица и паша Влаина, (отъ сѫщето мѣсто)	296
449	Марко крале се обложва съ цѫрни Арапи, (сѫщ. м.).	298
450	Марко крале убива Филипа Маджарина, („ „).	301
451	Капиданъ Шико убитъ в'Стара-планина, (отъ Битолс.).	304
452	Мицко комита, (нова отъ сѫщето мѣсто)	305
453	Деветъ братиіа юнаци (отъ сѫщето мѣсто)	306
454	Боленъ Дойчинъ и сестра му Ангелина, (отъ сѫщ. м.)	—
455	Марко и льубнето му, („ „ „)	308
456	Старци и Самандра, (отъ Леринс. с. Кисела вода)	—
457	ІАнкулица, ІАнкула и Арапинъ, (отъ Лер. с. Палиоръ)	—
458	Книга ми дойдело, („ „ „ „)	309
459	Марко и дели Магделина, (отъ гр. Самоковъ) . . .	—
460	Мариіа скумриіа и царь, („ „ „) . . .	311
461	Сѫрменъ войвода и мома Богдана, (отъ Чепинска Каменица)	312
462	ІАнкула войвода пограбва бела Магда Арбанашка, (отъ Костур. с. Дѫмбени)	314
463	Крали Марко и дете Дикатинче. (отъ с. Градоборъ)	315
464	Марко крали убива жѫлтиіа Гьине, (отъ с. Ватилѫкъ)	317
465	ІАна и Неда, (отъ Преку-Дримъ, Охридско-Стружко)	320
466	„ „ „ („ Дебѫрско)	321
467	Марко въ Солунъ (отъ Дебѫрс. сел. Жепишча) . .	—
468	Костадинъ („ „ „ Радоешча) . .	322
469	Тодоръ капиданъ и дружината му. (отъ сѫщ. село)	—
470	Паша Сарафина и Митѫръ, добѫръ юнакъ, (отъ Лясковецъ).	323
471	Турски походъ и несполучливо нападанье на островъ Малта, (отъ Карнобатъ)	327
472	Манолъ войвода и 300 турци въ Котелъ, (отъ сѫщ. м.)	328
473	Хано войвода и сирота Еленка изнамерват се за брать и сестра, (отъ сѫщето мѣсто).	330
474	Московска Кралица и 70 турски паши, (отъ сѫщ. м.)	331
475	Българско въстание, (отъ сѫщето мѣсто).	—
476	Бѫлгарски теглила отъ турци въ ново време, (отъ сѫщето мѣсто)	332
477	Куманъ войвода и мома Величка, (отъ гр. Сливенъ).	—
478	Момче Троенче граби си невеста, (отъ гр. Габрово).	333
479	Мома войвода и дружингта ѝ, („ „ „).	335

№ Стр.

480 Стоіанъ войникъ и льубнето му, (отъ гр. Габрово). —
481 Мехмедъ войвода, (отъ Котелско на Арнаутско-бѫлгарски говоръ) 336
482 Кузманъ Капиданъ, (отъ Охридско сел. Годивіе). . 337
483 Димитѫръ Вратчански пѫрвенецъ, убитъ отъ непризнателния си приятель Видински турски паша, (отъ гр. Вратца). 339
484 Груйо Дервенджиіа, (отъ Костурско) 340
485 Дервишъ. Марко и Новакъ, („). 341
486 Сакулче и невестата му, („). 344
487 Марко крале и Вельо Костуріанче, (отъ Дебѫрско). —
488 Моме краличино и 70 момчина, (отъ Охридъ) . . . 347
1254 Милень юнакъ и Костенъ войвода, (Орх.) 348
1255 Павелъ харенъ юнакъ, („) 350
1256 Стоіанъ и майка му, (отъ Рѣсенъ) 351
1257 Стоіанъ и сеймени (Дебърс.) . . . . . —
1258 Стоіанъ и майка му, („) 352
1259 Миленъ и Милица убиватъ Мусо кьеседж. (Пирдопъ). —
1260 Младо турче погубва Динчо, за да залюби сестра му, (отъ Пирдопъ) 353
1261 Гьиздава робиньа и гѫрче Маноилчо, (отъ смщ. м.). 354
1262 Откradванье на Райна княгьина („ „ „). 355
1263 Дѣлба между два бана („ „ „). 356
1264 Три робинкьи и татарче (Орхан.) 358
1265 Стоіанъ и сестра му Елена, („) 359
1266 Димитаръ, Вратчански пѫрвенецъ (отъ Пирдопъ). . —
1267 ІАнка и момче Латинче (Орх.) 632

ПРѢДАНИЯ.

I Златовьрхъ или Трескавецъ, въ прилѣпъ. 363
II За цьрквитѣ: Храмъ Св. Иоанна Каневскии Хр. Св. Богородичинъ въ Охридъ 366
III За сел. „Итокъ“ и Германъ въ Преспа. 367
IV За сел. „Гѫбавци“ и Подмолье въ Охридъ. . . . 368
V За Охридската крѣпость . . . . . —
VI За Езерцитѣ въ Охридъ. 369
VII За „Дієволъ“ и „Пандзиръ“ въ Охридъ. . . . . —
VIII За превземаньето на гр. Охридъ отъ Турцитѣ и за Скендеръ-бега. 370
IX За „Здеглавіе“ и „Белица“ или пьрвата и втората Св. Климендови епископии „Главиница“ и „Велица“ . —
X За Св. Климента. 371

ВѢРОВАНИЯ

1. За Марко кралета. 371
2. За Исполинитѣ. 372
3. За Царь Александра (Великий) . . . . . —

№ Стр.

ПРѢДАНИЯ И ВѢРОВАНИЯ ОТЪ Г. САМОКОВЪ.

1. Царевитѣ кладенци и погинвеньето на Царя Ив. Шишманъ послѣдний 373
2. Гробътъ на Ц. Ив. Шишмана и вѣрованията за послѣдний. 374
3. Царскитѣ драгоцѣнности въ виръ̀тъ: „Кара-голь“ и вѣрованията за него. 375

ОТЪ ОРХАНИЕ.

4. За заселването и названието на село Литаково въ Орханийска околия. 376
Общо забѣлежване. 382
Поправка на позабѣлежителнитѣ погрѣшки. . . . 383

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

IV.

КРАТЪКЪ ОТГОВОРЪ

на

Критиката отъ г. Д. Ризова върху „Материялитѣ ми за животоописанието на Бр. Миладинови," обнародвана въ 35-й брой на в. „Македонский гласъ," отъ 25-й Януарий 1887 година.

На 1884 год. излѣзе на свѣтъ книжката ни: „Материяли за животоописанието на Братя Миладинови," а едвамъ слѣдъ повече отъ двѣ години г. Д. Ризовъ въ 35-й, послѣдний, брой на в. Македонский гласъ" отъ 25 й Януарий 1887 год., явява се съ своето *Veto* върху нихъ и ги критикува.

Макаръ и да не желаехме да влизаме въ расправии съ Н. Милость, нъ тъй като съ критиката си той искалъ е, види се, да оспорява нѣкои неоспорами истини, исказани въ реченатa ни книжка, които, ако бихѫ се оставили беззащитно изложени на хорскийтъ произволъ, пострадала би самата сѫщность на Миладиновото жизнеописание въ ущърбъ на дѣйствителностьта, то за своя длъжность счетохме да подкрѣнимъ оспоряванитѣ отъ г. Д. Ризова истини и наврѣме още приготвихме настоящий кратъкъ отговоръ, който тога по независящи отъ насъ причини като не се обнародва, излагаме го тукъ въ съкращение, безъ да се впускаме да отговаряме подробно на цѣлата му критика, а само на оная часть отъ нея, дѣто главно се докоснува тя до „Материалитѣ" и която съдържа у себе особенъ интересъ за ученатa публика, като сѫщеврѣменно заявяваме публично, че тази е първата и послѣднята съ г. Ризова отъ наша страна расправия по тоя въпросъ.

Прѣдметната критика е дълга и широка, та цѣлото ѝ препечатване тукъ било би съвсѣмъ отегчително и излишне, за това ние ще прѣдставимъ само по нужднитѣ ѝ пасажи. Тя състои отъ три главни части. Въ първата Н. Милость философствува върху биографиитѣ въобще, кждѣто не считаме за нуждно да се спираме. Втората часть, ятката, така да се каже, на критиката, може да се подраздѣли на двѣ половини, отъ които едната се относи къмъ сжществото на „Материалитѣ," а другата, къмъ лектиката и грамматологията на съдържанието имъ. Ние ще се опитаме да му отговоримъ, както се прѣдрече, само на първата половина отъ втората тази часть, а останлото ще оставимъ безъ отговоръ, тъй като това послѣднето не прѣдставлява „*болесть за смѣрть*" на дѣлото, а се относи прямо до личностьта и способноститѣ или неспособноститѣ ни, които не искаме да защищаваме прѣдъ наший критикувачь. Най-послѣ съ третята часть, — съ епилога на критиката, г. Ризовъ. като прави заключението си, произнася осждителното свое *Veto* върху книжката ни, прибавляещи че и по „*безбожната* си скжпотия книжката ни била осждима (!) на всеобще прѣзрение!"

Въ казаната първа половина отъ втората часть на критиката г. критикувачь намира три главни пункта да напада автора на „Материялитѣ:"

I.

Че въ „Материалитѣ трѣбало да липсуватъ разсжжденията на събирачьтъ, а вмѣсто това, самитѣ тѣзъ материяли трѣбало да съдържатъ въ себе си провѣрени факти и документи, и трѣбало да бждатъ изложени въ единъ строгъ хронологически порядъкъ." Това е. казва критикътъ, което бай Шапкаревъ не знаилъ или неразбиралъ. Въ това и се заключава, продължава г-ствому, причината, гдѣто неговата (т. е. моята) книжка не е, нито биография на братя Миладонови, нито пакъ материяли за тая биография."

Истина е, че вситѣ людіе не разсжждать или не виждать за умѣстно да разсжждать така, както се иска г. Ризову. Нъ отъ това не излиза че трѣба и да се обвинявать оние, що не разсжждаватъ и не разбиратъ работитѣ така, както ги разсжжда и разбира той. Ние въ разсжжденията си сме се ограничавале до тамъ, до кждѣто ни позволявали очевиднитѣ и дѣйствителни факти, които сж били и всекому извѣстни, дори и осязателни,

а внимателно сме отбѣгвали отъ въображаеми и отвлѣчени прѣдположения, каквито виждаме, да сж по кейфътъ и на прѣдпочтение у критикувача ни. Фактитѣ и документитѣ, на които сме се основовали, сж твърдѣ добрѣ провѣрени и расположени въ най-строгъ хронологически порядъкъ. Ако ли г-ствому не ги намира за такива, то нека благоволи да ни посочи други, по-вѣрни и въ по-строгъ хронологически порядъкъ расположени, догдѣто е още врѣме, тогава ние най-първо сме готови да му кажемъ: „*ейвалаа*“ и даже и да му ржкоплѣснемъ. Нъ до тога не биималъ нито най-малко право да оспорява афтентичността на нашитѣ. Защото, за оборванье на едно нѣщо, казано отъ другого, не стига само да кажемъ: то не е така, не е истинно, нъ трѣба и да докажемъ неоснователността му, а слѣдъ това, вмѣсто него да прѣдложимъ друго, свое, основателността на което длъжни сме сжще да докажемъ. Тога само оспоряванията ни би си имали мѣстото и би се уважавали; инакъ, ще рѣче, гонимъ вѣтъра и се лутами по въздуха. Цѣлта ни не е била и не е да продаваме първенство съ способность на разсжждения, нито да се прѣпоржчваме прѣдъ свѣта съ *високо, дълбоко* и *широко* учение и съ всевѣдѣние. Тя е отбѣлѣзана въ прѣдговора на прѣдметната ни книжка, и всекой може да я види. Безпристрастнийтъ критикъ ще намѣри въ него оцѣнката, която книжката ни заслужва и причинитѣ, които ни подбудили да я обнародваме. „Разбира се, продължава критикътъ, че бай Шапкаревъ не е билъ толкозъ глупъ, колкото упоменжтий по-горѣ русски селянинъ (т. е., не билъ глупъ като критикувача, който, види се, не пада по-долу отъ селянина, глупостьта на когото г-ствому цитира въ критиката). и за това, въ неговата книжка, сé има нѣщо да се прочете; нъ това „нѣщо“ и бай Шапкаревитѣ понятия за него, сж тъй разбъркани, щото, като прочетешъ „Материалитѣ,“ не можешъ да си съставишъ за братя Миладинови онуй понятие, което би ти дало възможность да опредѣлишъ напълно тѣхното значение.“

Ще каже, че въ „Материалитѣ“ ни имало нѣщо важно и полезно относително въпросната биография, нъ това „нѣщо“ било, споредъ г. Ризова, тъй разбъркано, щото г-ствому не можалъ да си състави за братя Миладинови понятие, което би му дало възможность да опредѣли напълно тѣхното значение.

Тукъ г-нъ Д. Ризовъ забравя, види се, значението на думитѣ, та другадѣ негдѣ го търси, и че отъ часть материали никой не може да изисква повече пълнота или такова нѣщо,

което би му дало възможность да опредѣли *напълно* значението на едно цѣло, каквото би могло да даде само едно съкращено извлѣчение отъ това цѣло. За да съградимъ, н. п., едно здание, събираме прѣдварително нужднитѣ за съграждането му разнородни материали, каменя, дърва, дъски, пѣсъкъ, варь, тухли и пр. Нъ кой свѣстенъ човѣкъ, като види часть или цѣлитѣ тѣзи на купове натрупани материали, не би разбралъ за какво сж назначени или би поискалъ да си състави отъ нихъ понятие, което би му дало възможность да опредѣли *напълно* какво ще бжде това несъградено здание? Разбира се, подобно нѣщо не би изисквалъ другъ, освѣнъ единъ младежь, като нашия критикувачь. И кой ли прѣтендиралъ нѣкога, че нашитѣ „Материяли“ ще могжтъ да даджтъ *пълно понятие* за биографията на братя Миладинови? Напротивъ.

При все това, сжществennото „нѣщо,“ което се намира въ нихъ, г. критикътъ, при всичката си злъчь, не може да откаже; нъ, за да му отнеме неотемлената важность, казва че било побъркано; а за доказателство, цитира нѣкои собственни наши думи и ни обвинява за дѣто не сме: а) наименовали всичкитѣ ученици на пок. Д. Миладиновъ име по име, което ужъ щело да ни доведе поблизу до цѣлта; и б) защо не сме изложили нъравственното състояние на народа, помежду когото работилъ покойний Д. Миладиновъ и обстоятелствата, при които покойнитѣ братя развивали своята дѣятелность.

Първото отъ тѣзи двѣ обвинения не се нуждае, мислимъ, отъ опровърженне, тъй като всекой е въ състояние да го опровъргае. Колкото до второто, ние още отъ начало сме признавале, както и въ самитѣ „Материали“ сме споменжле, че било нуждно да се опише състоянието на почвата, която прѣдстояла прѣдъ Миладинови за орань, не сме скриле обаче причинитѣ, що ни въспрѣли да испълнимъ тази нужда. Нъ на Г-ству му не се аресвало това, а се провиква: видите ли; обемътъ на книжката е върховния господаръ на бай Шапкаревитѣ Материяли).“ И посетне пакъ: „(хайде пакъ и врѣмето виновато! една беля не е беля ки!)“

Ние пакъ ще му кажемъ настойчиво, да; обѣмътъ на книжката и врѣмето били виновати; защото не вситѣ люде сж тъй честити да могжтъ да си игражть съ врѣмето и да бораватъ съ пари, та да не се боятъ отъ обѣмътъ на книгитѣ и отъ фуртунитѣ на врѣмето. (Виж. „Македония учебното дѣло и пр. 1884. Центр. книгопеч. Дионе Пловдивъ). Слѣдователно,

дали нашето „нѣщо“ въ „Материялитѣ“ и понятията ни за него сж побъркани, или другъ нѣкой умъ е смутенъ и побъркавъ, та и никои пжть не ще може да си състави за брата Миладинови онуй понятие, което би му дало възможность да опрѣдѣли *напълно* тѣхното значение, нека сжди читающата публика.

II.

Вторий нашъ недостататакъ въ „Материялитѣ“, споредъ г. критика, е билъ, че много сме обичале да разсжждаме, а пакъ не сме се завзеле ужь да обсжждаме систематически дѣлата на Миладинови, та и разсжжденията ни повечето били ялови. За потвърждение на думитѣ си, г. Ризовъ привожда въ обвинение, че възставаньето на Д. Миладинова противъ несносните владички злоупотрѣбления и чорбаджийскитѣ своеволия отдавале сме го на това, че Миладиновъ билъ петърпѣливъ м много пъргавъ, та провиква се: очевиденъ софизмъ!“

Тукъ пакъ г. Ризичь или не разбира що чете или нарочно искривява истината. Книжката ни е прѣдъ очитѣ на читающата публика и всекой може да я прочете и да види що сме писале и що сме искале да кажемъ съ писапото си. Ние не сме могле, разбира се, за хатъра на единъ пристрастенъ критикъ, да кажемъ друго освѣнъ онова, що си е било; — лъжитѣ не сж всѣкому свойственни. Въ това врѣме не е имало другъ прогресъ, освѣнъ научний; а въ това отношение тогавашнитѣ първаци и повечето отъ владицитѣ не сж имале причини да гонятъ Д. Миладинова по друго, освѣнъ защото имъ се подемивалъ и неможелъ да търпи тѣхното поведение. Тога не бѣше ни на умъ дохождало нѣкому нито Д. Миладинову за народенъ български прогресъ, нито пъкъ било възможно да се дѣйствува или да се помисли поне за подобно нѣщо въ оние врѣмена и мѣста, кждѣто покойний е учителствувалъ даже до 1855 год., слѣдъ която дата започва вторий периодъ на живота му и отъ когато почна да работи по чистонародното поле. Ако би било противното, той не щѣше да проводи брата си, пок. Константина, и много други свои ученици за усъвършенствование, въ Янина и Атина, а щеше да ги съвѣтва да отиджть въ нѣкоя словенска държава да изучатъ матерний си язикъ, както стори слѣдъ 1856 год., 1857 и 1858 год., когато по неговъ съвѣтъ, сумма младежи отъ разни Македонски мѣста стекоха се въ Москва, отъ които по-отлични бѣхж: братъ му Констаитинъ, сътрудникътъ му Р. Жинзифовъ, Константинъ

Станишевъ и много други. И тукъ прочее софизмътъ нада вързъ лицето на критикувача, спорѣдъ нар. пословица: „който плюва нагорѣ, плюнката му пада на лицето“. [1])

III.

Третий нашъ недостатъкъ билъ, спорѣдъ сѫщия критикъ, че не сме провѣрявале добрѣ историческитѣ факти, и строиле-

1) Въ противоположность на г. Ризовитѣ възрѣния за Миладиновото жизнеописание, спорѣдъ които ние сме смъртно съгрѣшиле за гдѣто не сме ги възвишиле до третіе небо, както се искало на жаркия Македонски родолюбецъ (!), явявять се други отъ противоположна точка, които отъ незнаенье, види се, сѫщностьта на рѣботитѣ или съ друга нѣкоя цѣль, падать въ друга, още по-дълбока, яма и по-тъмно заблуждение, като укоряватъ оныя, които достойно хвалять и почитать памятьта на брат. Миладинови. Спорѣдъ тѣхното мнѣние, тѣзи послѣднитѣ не били освѣнъ прости и обикновенни *даскалетини*, а въ панагюнъ, человѣци безъ опрѣдѣлени чувства и стремлѣния, лутащи се ту къмъ грѣцизма, ту къмъ сърбизма и най-послѣ случайно нѣкакъ застанѫли къмъ българизма, въ когото и скончили безплодиия си животъ! Нъ колко се лъжать тѣзи г-да и въ какво заблуждение падать, ще се види отъ долуприведенитѣ наши довъди. Братя Миладинови, които познаване лично повече отъ всекой другъ, никога не сѫ се поколебали въ народностьта си като Българи, а и въ най-тъмното врѣме за българщината, когато никоя надѣжда за български прогресъ не сѫществувала въ Македония нито се споменвало името на Българитѣ като на народъ съ миѫло и съ бѫдѫще, тие назили си народното име и гръмогласно и громко исповѣдвали го, когато било потрѣбно и прѣдъ най-върлитѣ ни народни непріятели. Единъ-два примѣра достатъчни би били да потвърдять думитѣ ни: а) Около 1850 год., когато за пръвъ пѫть отиде въ Атина нок. Константинъ Миладиновъ, като се записалъ въ списъка на университета, не се записалъ, както обикновенно до тога се записвали вси-тѣ Македонски Българи студенти, т. е., съ грѣцко окончание на *идис*, като грѣкъ,—Миладинидис, а пьрвъ помежду тѣхъ и за удивление на всички, се записалъ съ чисто българско окончание на: *овъ*, — *Миладиновъ*; а, попитанъ отъ стреснѫтитѣ за нововеденіето Елински професори, които никакъ не мислели че въ Македония сѫществувать Българи, защо ли така се записва? защото съмъ Българинъ, громко и безбоязнено имъ отговорилъ, когато, ако и частичка истинность би сѫществувала отъ мнѣнието нагорѣпоменѫтитѣ укорители, не би се рѣшилъ покойний така да се компрометира прѣдъ цѣлий универиситетский професорский персонелъ и прѣдъ Елинската интелигенция. б) Прѣзъ 1853—54 год., когато братъ му Димитрий учителствуваше въ Битоля, (въ това врѣме случи се да бѫдемъ тамъ и ние, да живѣемъ съсѣдно съ него и често да се виждаме), а той, Константинъ, въ Магарово, както еднийтъ, така и другийтъ, често имахѫ горѣщи и силни прѣпирни съ Битолскитѣ Грькомани Цинцари не безъ ущърбъ на личния си интересъ, ньрвитѣ, като защитници на българизма, послѣднитѣ, на Еллинизма. Това е ставало не единъжь прѣдъ собственнитѣ ни очи и сме го слушале съ собствнитѣ си уши. в) Прѣзъ многогодишното си учителствуване като Елински учители, особито по-старийтъ, Димитрий, никога не сѫ проповѣдвали нито сѫ прѣпоръчвали нѣкога прѣдъ ученицитѣ си грѣцката народность за своя или за прѣдпочтителна. Това могѫть да свидѣтелствуватъ и многобройнитѣ Димитриеви ученици и фактътъ че повечето отъ тия послѣднитѣ, щомъ се породи въпросътъ за българското събуждание, излѣзоха като народни дѣйци.

сме разсжжденията си по тѣхъ на крайне субіективна основа. „Нито едно отъ дѣйствията на братя Миладинови, казва критикътъ, той (спр. ние) не е могълъ да погледне съ очилата на самитѣ Миладинови, т. е., не е могълъ ни на минута да се тури въ тѣхното положение“.

А отъ кждѣ г. Д. Ризовъ заключава че не сме провѣрявале добрѣ историческитѣ факти и сме строили разсжжденията си по тѣхъ на крайне субіективна основа? Това Н. Милосль не ни казва. Мигаръ г-ство му притѣжава по-добрѣ провѣрени исторически факти? Ако има такви, то защо ги не извади на мейданъ, за да ги всекой види, та да захванжтъ мѣстото на нашитѣ не добрѣ (!) провѣрени, а ги крие подъ спудомъ? За кой другъ, по-зълъ часъ, ги пази? И отъ кждѣ знае че нито едно отъ дѣйствията на братя Миладинови не сме могле да погледнемъ съ очилата на самитѣ Миладинови, т. е., да се туримъ на тѣхното положение? Мигаръ има достовѣрни доводи за доказателство и за потвърждение на думитѣ си, или така си блада и пипа по вѣтра? Ето, за подкрѣплѣние на фалшивитѣ си прѣдположения, г-ствому какво ни казва:

„Резултатътъ на тая небрѣжность съ историята, казва той, и тая погрѣшна точка зрѣние е била, че бай Шапкаревъ взелъ своята лична омраза противъ католичеството, и я е натъкалъ въ устата на братя Миладинови по такъвъ начинъ, щото тия послѣднитѣ, изъ подъ неговото перо, излизатъ слѣпи фанатични православни, лишени отъ всѣка човѣшка и прогресивна идея и неспособни за никаква практическа дѣятелность, — явно противорѣчие на самата идея“.

Отъ кждѣ се е увѣрилъ г. Д. Ризовъ че ние сме взеле своята лична омраза противъ католичеството и сме я натъкале въ устата на братия Миладинови по такъвъ начинъ, щото тие послѣднитѣ, изъ подъ нашето перо, излизали слѣпи фанатични православни, лишени отъ всека човѣшка и прогресивна идея и неспособни за никаква практическа дѣятелность? Мигарь православието е толкосъ противно на человѣчеството и на прогреса и несъвмѣстимо съ практическитѣ идеи, та за постижението тѣзи послѣднитѣ и за притѣжаваньето способность и дѣятелность по тѣхъ, трѣбало да се откажемъ отъ него (отъ православието)? Мигаръ католичеството самó е съобразно съ человѣческитѣ идеи и способно за напрѣдъка, а православието, назадничаво? Ако е така, то защо г. Д. Ризовъ още се мае въ това послѣднето, и не прѣгръща католичеството, та да може

чрѣзъ него по-скоро да постигне цѣльта си, да напрѣдне до върха на прогреса и на человѣческитѣ практически идеи?

Дѣйствително, ако вситѣ хора бѣхж разсжждале така, както разсжжда дълбокомислящий (!) нашь критикъ, и ако бихж глѣдали на работитѣ така, както той, т. е., ако бѣхж мѣриле съ неговия аршинъ, то тога покойнитѣ братя Миладинови не биха биле достойни за никаква почесть; понеже, както е казано и въ „Материалитѣ“ ни и както ще се докаже още веднъжъ по-долу, тие людіе явно и изрично, така да се каже, прѣдпочетоха смъртьта и погибельта си, нежели измѣнението на вѣрата си, слѣдователно г. Д. Ризовъ въ такъвъ случай, вмѣсто да почита паметьта имъ и тѣхнитѣ подвизи, а той много посъобразно съ своитѣ идеи и начала щеше да постжпи, ако бѣше ги намразилъ, като се съединеше съ лагера на противницитѣ и хулителитѣ тѣхни, за които по-горѣ въ забѣлѣжката си споменжхме. Защото дѣйствително покойнитѣ мислѣхж и напълно бѣхж убѣдени че безъ православието нѣма за български народъ ни напрѣдъкъ, ни бжджще, и че безъ него ние ще бждемъ за всегда изгубени, идея, която г. Д. Ризовъ, като върлъ *прогресистъ*, (!) отъ мозъка на коститѣ си мрази, слѣдователно за вѣрванье е че, ако биха знали покойнитѣ че въ отдаваната почесть на паметьта имъ би земалъ нѣкога какво годѣ участие единъ такъвъ православомразецъ, гонитель на православието, отказали се биха категорически отъ таквази почесть. Нъ, по-чудното е слѣдующето заключение на г. критика върху казаното отъ насъ.

„Тжй, продължава критикътъ, бай Шапкаревъ ни повѣствува, че на Миладинови било обѣщано освобождение срѣщу прѣгръщаньето отъ тѣхъ на католичеството, нъ че тѣ отблъснжли това, като прѣдпочели да умрѫтъ; а малко по нагорѣ, той самъ (сир. ние) ни разкъзва, че К. Миладиновъ билъ Австрийски поданникъ и че за тѣхното освобождение „В. Порта е издала нарѣдъ три заповѣди, една отъ друга по-строги, вслѣдствие на които заповѣди, тѣ и *щьли да бждѫтъ не медленно освободени*. Какъ да съпоставимъ, заключава и се провиква критикътъ, тия видни противорѣчия? Какъ тжй К. Миладиновъ приелъ да се снабди съ паспорта на Католическата Австрия, а отказалъ да бжде освободенъ отъ католицитѣ срѣщу една врѣменна и мнима загуба? И коя е била оная тайнствена сила, която по това врѣме накарала В. Порта да издава строги заповѣди?“

И тѫй, ще отговоримъ ние; друго е паспортъ, а съвѣмъ друго, вѣра и съвѣсть. Поданството и паспорта Австрийский К. Миладиновъ бѣ добилъ въ Австрия, кждѣто доволно врѣме прѣсѣде по изданието на нѣснитѣ, а по тая причина не слѣдва че заедно съ паспорта трѣбало да приеме и вѣрата Австрийска! Нъ, споредъ дълбокомисленната (!) логика на г. М. Ризича, излиза че всекой, който би притѣжавалъ паспортъ отъ друговѣрна държава, трѣба да обича и вѣрата ѝ и да съчувствува на нея, и че, ако би нѣкога му се прѣдложело да промѣни вѣрата си срѣщу нѣкоя награда, той е длъженъ да приеме прѣдложението, като счете за мнима загуба измѣнничеството си, което впрочемъ не всекой човѣкъ, при каквито и да сѫ усилни обстоятелства, може да приеме, освѣнъ хора, които би били лишени отъ всекаква съвѣсть.[1])

И така, споредъ извѣстний нашъ критикъ, човѣшка и прогресивна дѣятелность значело отказване отъ православието и незачитание на праотеческата си вѣра! Да, така трѣбало да бѫде! Такъвъ вѣтъръ вѣелъ тога въ главата на Ризовци! — Трѣбало всячески да се угажда на неприятелитѣ на единственото ни прѣдѣдово наслѣдие, — вѣрата, на пукъ на православнитѣ; трѣбало по край Никола да се намрази и Св. Никола; слѣдов. трѣбало било и братя Миладинови да станели измѣнници! И сега ли така той мисли? Или другъ вѣтръ вече го вѣе? О врѣмена, о нрави!

За зла честь на г. Ризовийтъ прогресъ и на практическитѣ (!) му идеи, публиката знае вече че Миладиновци не бѣхѫ такви, които да мислятъ и считатъ за маловажна работа и за ничтожна и мнима загуба измѣната на вѣрата си. Напротивъ, тие знаехѫ да различаватъ подданство отъ религия, честь отъ интересъ, и прѣдпочитахѫ неосквърнената си и неопятнена честь и паметъ отъ колкото безчестний и опятнений животъ. Тие работехѫ за народний напрѣдъкъ, безъ да воюватъ обаче противъ праотеческата си вѣра, еднакво оцѣняещи и почитаещи вѣрата и народностьта си. Това е казано вече въ „Материялитѣ“ ни, нъ нека ни бѫде позволено да го приповторимъ и тукъ. Прѣзъ тримѣсечний въ Битоля затворъ пок. Д. Миладиновъ е водилъ съ насъ непрѣкѫснѫта кореспонденция. Въ едно отъ писмата си той ни пише, че освобождението негово зависело отъ произнесеньето на една само негова рѣчь, — да

1) За идеитѣ на г. Д. Ризова въ това отношение по-подробно вижте „Извѣстия“ С. Петербурге. Славянск. Благотв. Общества“ год. 1888. Н. Н. 6—7. стр. 321.

приеме сир. католичеството; нъ никога не ще да приемѫ, прилагаше сѫщий въ писмото си, да си очьрнѫ името съ промѣнението на вѣрата си, — съ измѣничеството си сега, на стари години, а ще прѣдпочетѫ смьртьта нежели измѣната и безчестието". „Що е човѣческий животъ?" казваше ни, когато отъ Охридъ за послѣденъ пѫть го испращахме за въ Битоля, отъ кѫдѣто не бидохме вече счастливи да го видимъ повтуръ, — „една шепа кръвь въ едно земѣно ваганче и нищо повече; нека се скършитъ ваганчето, та нека се иссишитъ кървьта; не ми е брига. Отъ сега вече сѣмето се посѣ и вие бидете живи да го пожниете!"

Нъ не само католичеството братя Миладинови не гледахѫ съ добро око ами и всека друга пропаганда, която така или инакъ подкопава праотеческата ни вѣра, а заедно съ нея и народностьта ни, тие мразехѫ като не по-малко вьрлъ непиятель отъ колкото Грьцитѣ и Грьцкото Духовенство. А че не говоримъ по прѣдположения, доказано е тоже въ „Материялитѣ" ни. Ако ли има нѣкой, който би се съмнѣвалъ, то може да се намѣрятъ още живи нѣкои лица, които да увѣрятъ всекого какъ покойнитѣ Миладинови сматряхѫ пропагандитѣ и какъ глѣдахѫ на тѣхъ. При все това, нека ни се позволи отъ многото за това доказателства да споменемъ тукъ по едно за всекого отъ двамата братя.

а) Когато прѣзъ 1859 год. Кукушанитѣ, противъ съвѣтитѣ на Димитрия, бѣхѫ се рѣщили да прѣгрьнѫтъ приврѣменно унията съ западната цьрква, той, Димитрий, развълнуванъ и негодующъ отъ постѫпката имъ, нощемъ и тайно избѣга отъ Кукушь, за да се не намѣри тамъ и да види съ очитѣ си онова, що отъ душа и отъ сърдце мразеше, и когато дойде въ Струга, кѫдѣто по това врѣме учителствувахме ние, твьрдѣ строго и неприятно се произнасяше противъ поменутата Кукушка постѫпка. „Ахъ, язъкъ, казваше ни покойний; Кукушанитѣ се слизнаха въ ямата!" А само, когато не слѣдъ много врѣме се научи че Кукушанитѣ се отказали отъ унията и се сдобили съ православенъ бьлгаринъ владика. покойний тоже Партений Зографский, само тога подойде му душа, та и въсхитително се радваше като за сполука на отъ давна гонима цѣль.

б) Константинъ пакъ въ Москва най-първий си наученъ трудъ посвяти на прѣвежданието книжката: „Православни християнски братства въ Руссия", въ която книжка се излагатъ дѣй-

ствията и усилията на католическата пропаганда за покатоличаньето на православнитѣ Русси, а отъ друга страна, срѣдствата що употрѣбили тѣзи послѣднитѣ и старанията, за да защитятъ православието противъ пропагандата. Дали не е могълъ да намѣри друга книга за прѣвежданье на български Константинъ, та въ нея се въврелъ? Що ли показва това обстоятелство, ако не горѣщата негова любовь къмъ праотеческата си вѣра и желанието му да прѣдупрѣди и прѣдпази Българский народъ отъ омразнитѣ и народоубийственни чужди пропаганди? Какъ прочее могло да се помисли че такви поклонници на православието, като Димитрия и Константина Миладинови, и горѣщи проповѣдници противъ каквито и да били пропаганди, какъ може, казваме, едни честни лица, като нихъ, да прѣгърнѫтъ едно начало,—католичеството, отъ което толко горѣщо прѣдупрѣждавали другитѣ? За такви хора смъртьта е хиляда пѫти по-прѣдпочтителна нежели безчестний животъ; честьта е по-много-цѣнна отъ колкото врѣменнитѣ свѣтовни богатства.

Ето за какво нѣма да се чуди и удивлява г. Д. Ризовъ че братя Миладинови не приели обѣщаното имъ освобождение срѣщу измѣната на вѣрата си, и прѣдпочели смъртьта нежели измѣнничестзото. А това тѣхно прѣдпочтение и самоотвьржение не намаляватъ важностьта имъ и високото тѣхно значение, както заключава г. критикътъ, нито отнима почитанието ни къмъ тѣхната паметъ; напротивъ даже, самопожертвованието имъ удвоява длъжностьта ни да ги почитаме съ още по-голѣмо уважение не само като народни трудженци и страдалци, а а и като мѫченици за православната вѣра, — като святии.

А коя тайственна сила накарала В. Порта да издаде строги заповѣди за освобождението на затворницитѣ братя Миладинови и какъ тие заповѣди останѫли неиспълнени, казано е въ „Материялитѣ“ ни, та излишно би било да се приповтаря по самата причина, че това се искало на г. Д. Ризова. Който желае, може тамъ да види „Единъжъ вика телялътъ за глухитѣ людіе“, казва пословицата.

IV.

Освѣнъ горѣизложенитѣ три точки относително до братя Миладинови, г. критикътъ нашълъ и четвьрти недостатъкъ въ „Материялитѣ“ ни, въ прибавлѣнието имъ, именно, касателно

до Нака Станишевъ[1]) отъ Кукушъ. Господствому се чуди и удивлява на изложението ни по Наковото поведение, отбѣлѣзано въ 2-та бѣлѣжка на 59-та стр. въ книжката ни:

„Въ сжщето това противорѣчие, казва г. Д. Ризовъ, той (сир. ние) пада въ отношение къмъ Нака С. Станишева. Отъ неговитѣ (сир. нашитѣ) „Материяли“ излиза, че тоя човѣкъ е билъ единъ отъ онія желѣзни характери, които не се прѣклапятъ предъ никаква груба сила и предъ ничии заплашвания, и единъ отъ онія бистри умове, които твърдѣ мжчно се подаватъ на нѣкакви измами, обѣщания или влияния. Между туй, прѣзъ срѣдата на такъва една неколѣбима патриотическа дѣятелность, бай Шапкаревъ хвърля върху Нака едно пятно, което го уничтожава, като общественъ дѣецъ. Азъ викахъ на помощь, продължава критикътъ, и психологията, нъ сѣ пакъ не можахъ да си истълкувамъ възможността на подобно едно необикновено явление. За менъ нѣмаше да бжде чудно, ако Нако Станишевъ караше нѣколко години честна общественна дѣятолность и послѣ обърнеше листото, или наопаки; нъ такъвъ характеръ и умъ, като неговитѣ, които се могли да испждятъ владика, да отиджтъ слѣдъ това, безъ всекакъвъ резонъ, да гласоподаватъ за възвръщанието на сжщия владика, и още отъ пьрвия день на врьщанието му, пакъ да го прѣслѣдватъ, — просто необзима моя умъ“ свьршва критикътъ.

Противорѣчие ли е отъ наша стърна или противоположно дѣйствие отъ стърна на самия факторъ, Нака Станишевъ, е било това, което сме писале въ горѣпоменжтата си бѣлѣжка, или пакъ друго нѣшо, ние нѣма тукъ да испитваме сега, книжката ни е на явѣ и всекой, който би прочелъ писаното отъ насъ може да си състави надлѣжното мнѣние; а ще повторимъ само че, каквото и да било то, било си е цѣла истинна, която и днесь още има живи свидѣтели, що могжтъ да я потвьрдятъ, и за това именно бистрата и неопятнена инакъ съвѣсть на покойния Нака и до послѣдний му смьртенъ часъ не намирала, види се, спокойствие.

За да обземе умътъ на критикътъ ни, какъ могло да стане това противоположно и необикновенно явлѣние, толкова по видимому осждително не само отъ стърна на всекого, който би чулъ за него, нъ още и отъ стърна на самитѣ Накови сьграж-

1) Нако С. Станишевъ е баща на Константинъ Н. Станишевъ, професоръ въ Николаевский лицей въ г. Москва.

дани и послѣдователи негови, не е било нужно, мислимъ, да се труди г. Д. Ризовъ да търча по психологии, за да търси помощь у тѣхъ, да му дадѫтъ възможность за истълкуването на явлението, а стигало му би да бѣше се родилъ нѣколко десѣтки години по-рано и да бѣше поживѣлъ и се намѣрилъ прѣзъ това врѣме въ Кукушъ, за да видеше съ собственнитѣ си очи, онова, което бай му Шапкаревъ, като очевидецъ, днесь му повѣствува, а Н. Милость го нарича противорѣчие; или, по крайнѣй мѣрѣ, ако и по-кѫсно, да бѣше ималъ добрината, да мине прѣзъ Кукушъ, да затече нѣкои още живи отъ тогашнитѣ очевидци, за да го увѣрятъ положително, та да се убѣди еднѫжъ за всегда, че бай Шапкаревъ нито лъже, нито говори отъ своя стърпа противорѣчиво. А какъ всичко това стана, ние въ бѣлѣжката си загатнѫле сме малко, като подробното изложение сме отложиле за другожь. Нъ сега съ прѣдизвикванъето на г. Критика, като ни се дава достатъчна причина, за да не оставимъ читателитѣ въ съмнѣние и неизвѣстность по тозъ прѣдметъ, позволяваме си да разяснимъ до негдѣ въпросното явление въ кратцѣ поне.

Както е неоспорима истинна че тоя човѣкъ, Нако Станишевъ, бѣше единъ отъ онія желѣзни хариктери, които прѣдъ нищо не се прѣвиватъ и не се прѣкланятъ, и прѣдъ никоя груба сила не отстѫпватъ нито се плашатъ, и които на ничии и на никакви измами, обѣщания или влияния не се подаватъ, така сѫще неоспорима дѣйствителность е, че той сѫщий герой, на старитѣ си години, прѣдъ собственнитѣ наши очи, деня на пладнина се прѣви и неволно, кажи, зѣ участие въ онова дѣло, което се споменува въ бѣлѣжката ни за него. И това е именно, което го различава отъ пок. Д. Миладиновъ, че послѣдний умрѣ необоренъ освѣнъ чрезъ грубата сила, а Нако видѣ себе си надвитъ чрезъ други срѣдства. Причинитѣ на това необикновенно явлѣние не трѣба да се търсятъ у никакви психологии, а у тогащнитѣ усилени и усложно сплетени обвтоятелства, които бидоха въ състояние да принудятъ желѣзния характеръ на Нака и да го прѣвиѫтъ, колкото твърдъ и да бѣше той. Ето ги:

Въ това врѣме, слѣдъ паданьето Партениево, грькоманската въ епархията партия, като възгържествува еднѫжъ, окуражена отъ това, постепенно сетне се усили и уягчи, а грьцкото въ Солунъ Духовенство, подъ вѣдомството на което е Полеянокукушката епархия, като епископия на Солунската Мит-

рополия, търсеше причини и всекакви срѣдства, простими и непростими употрѣбяваше, за какъ и какъ, по всекакъвъ начинъ да възобнови изгубената си въ Кукушъ власть тога, когато народната партия тамъ бѣше доста ослабнала, и само единъ силенъ ударъ достатъченъ бѣше да я и съвсѣмъ смаже.

Многожелаемото за гръцизма благоврѣмие и не закжснѣ да се появи. Около това врѣме, въ самия правителственъ домъ, биде убитъ отъ неизвѣстна неприятелска ржка Кукушкий каймакаминъ, Абдулахъ-бей, единственъ членъ на една отъ най-видните и най-важни турски фамилии въ Солунъ. Гръцитѣ Солунски тога до уши се израдваха че имъ се прѣдстави този згоденъ случай и не изгубиха врѣме отъ да се възползуватъ отъ него. Солунската власъ съ валията, Акифъ-паша въ главѣ, зѣ най-строги мѣрки противъ Кукушъ, кждѣто самъ послѣдний съ едно отдѣление конница пристигна и притисна невинните и испоплашени кукушки жители така, щото малко и голѣмо потрепера и, ако първенцитѣ граждани чрѣзъ мждростьта и хитростьта си не биха умѣли да отстранятъ отъ главитѣ си тая бѣда, то Богъ знае какво щѣше да пострадае Кукушъ поради това убийство! Въобразете си, г. г. Читатели, да сте въ турско, на да се убие управительтъ въ самия управителенъ домъ, въ срѣдъ единъ градъ, исключително почти отъ Българи християни населенъ (освѣнъ 50—60 турски семейства); какво ли би станжло?! Въ срѣдъ това всеобще смущение Солунската Митрополия намѣри згодната минута за постижение на цѣльта си. Писа прочее до привърженицитѣ си въ Кукушъ да испроводятъ трима избиратели, за да избержтъ бждщий владика за Кукушко-Полеянската епархия. Гръкоманитѣ, съставляещи по това врѣме, както казахъ по-горѣ, болшинство, въ едно засѣдание избраха двама отъ помежду си, а за третий означиха извѣстнаго ни Нака С. Станишевъ. Какво можеше въ този случай да направи послѣдний? Да земе ли да противодѣйствува? Можеше ли да се помисли поне подобно нѣщо въ тия опасни дни? Невъзможно. Първо, самитѣ му вѣрни другари щехж да го изоставятъ самъ, тъй като въ тая обща смутня и паника всекой не се мислѣше и не се грижеше за друго, освѣнъ какъ да се отстрани и отмахне отъ града имъ висящата като Дамоклеевъ мечъ на главитѣ имъ беля. Второ, ако се отвореше владишки въпросъ, то турцитѣ, по внушенията и подстрекателствата на гръцизма, съ помощьта, разбира се, и на некои отъ непримиримитѣ домашни грькомани, готови бѣха всичката

вина за поменѫтото убийство да стоварятъ върху гръба на Българитѣ, като му придадѫтъ още и различни тълкувания. Е; въ такъвъ случай, единъ ли, Нако, щеше да пострадае, или вситѣ по-първи и по-събуденички граждани Българи? Тога, нѣма никакво съмнѣние, българизмътъ въ Кукушката епархия щеше като съ коса да бѫде покосенъ и ще прѣтърпеше такво ужасно поражение, щото никога вече да не може да поникне повторъ. Ето какво нѣщо е сплашило Нака Станишева, — общата пропасть, а не че се побоялъ той самъ за себе си. Тѣ сѫ причинитѣ, които надвиха и прѣвиха желѣзния характеръ на Нака. Въ една, може би, пѫтека оставела му, да тѫрсне по нея, да се откаже сир., отъ избирателното кандидатство, за да му бѫде, по крайнѣй мѣрѣ, съвѣстьта спокойна, че не взѣлъ участие въ противоположната на прѣжнитѣ си дѣла постѫпка. Въ и това възможно ли му би било? Удобрявалъ ли подобенъ съвѣтъ? Напротивъ; споредъ собственнитѣ негови повѣрителни оправдания прѣдъ интимнитѣ си приятели, не само причината, въ и цѣльта на неотказването и на приемътъ отъ негова страна избирателното кандидатство сѫ били оние сѫщи начала, които ни се видятъ като видимо противодѣйствие, за което г. критикътъ най-много се чуди и неразборно обвинява насъ въ противорѣчие, т. е., Нако нарочито прѣдизвикалъ и приелъ да стане избиратель, само и само за да може да се избере пакъ бивший изгонений Мелетей, а не другъ, та да има послѣ широко поле, подиръ измиванъето на застрашителната и опасна криза, пакъ да го прѣслѣдва и изгони, както и стана и както по-напространно ще видимъ по-долу. Разбира се, това пакъ ще се види още по-чудновато, още по-противорѣчиво на критикувача ни, и още по-несъвмѣстимо и по-неприемливо на онія отъ читателитѣ, които нѣмали случай да видятъ Нака Станишева и не знаѫтъ че при твърдостьта на характера си, той притѣжаваше и чудна еластичность, та въ нѣкои трудни обстоятелства умѣеше и да забикаля канаритѣ, — да кривулича прѣдъ опасноститѣ, за да ги избѣгне: „Не можешь да вървишъ право по пѫтя си, често казваше покойний, когато улицитѣ сѫ криви, — ще си скапишь главата отъ дзидоветѣ; ами, за да се спасишь, трѣба да искривишь и ти пѫтя си!“ Съ една дума, той бѣше твърдъ и желѣзенъ по цѣлитѣ си, въ еластиченъ въ избиранието на срѣдствата за постиженіето имъ. А защо, ще ме попита нѣкой, да се избере оной сѫщий омразний владика, когото прѣди деветь години чрезъ толко

мжки и жьртви бѣхж испждили? Споредъ горѣпоменжтитѣ Накови оправдания, този въпросъ е най-лѣсноразрѣшимъ; ето какъ:

„Като поради лошитѣ днешни обстоятелства, казвалъ пок. Нако на приятелитѣ си, принудени сме за сега да отстжпимъ прѣдъ надмощието на Гърцкото Духовенство, което, щемъ, нещемъ, ще може да тури ржка въ епархията ни, — ще ни наложи отвратителната си власть, то да можемъ да запазимъ за себе пжтя поне отворенъ за по-сетнешне дѣйствуване; а тая цѣль се постига само ако изберемъ пакъ омразния Мелетия, отъ когото народа се отвръща и гнжси. Когато се измипжтъ сегашнитѣ мжчнотии, ние пакъ ще се дигнемъ и ще го испждимъ. Въ противенъ случай, ако вмѣсто него дойде другъ, по-лукавъ Гръкъ, то ще ни бжде по-мжчно и сполуката, по съмнителна.“ Така е казвалъ Нако за оправдание на извѣстната ни противоположна по видимому своя постжпка. А този изборъ бѣше толкози по-лѣсенъ, че отъ една страна доволно се подържаше отъ Солунъ, а отъ друга, че и двамата Накови събратя избиратели, като лични Мелетиеви приятели, желаехж го тоже. Дали точно и право е прѣсмѣтнжлъ Н. Станишевъ плана си съ прѣизбирането Мелетиево или не, то ние нещемъ да испитваме тъй като и много се распространихме, а и мѣстото за подобно описание на тие работи не му е тукъ, ще приложимъ само че на сжщето това мнѣние за въ подобни случаи бѣше и пок. Д. Миладиновъ. И послѣдний, слѣдъ първата противъ Охридский Мелетия несполука на охридчанитѣ, често казваше: „кога не можихме да се сдобиеме съ български владика, по-харно е да останитъ пакъ Мелетий, отъ колкото да дойтъ кой да е другъ грькъ Митрополитъ. Мелетиевитѣ злоупотрѣбления и гнжсотии сж прѣдъ очитѣ на всекого прѣсни, и той никога не ке можитъ да се сдобритъ съ народътъ, и не ке му се смилитъ, та, кога да е, ние пакъ ке можиме да станиме противъ него; а, ако ни прататъ другъ нѣкой грькъ, полукавъ и на който лошитѣ работи уще никой не ги знайтъ, той съ лукавщинитѣ си ке можитъ да привлечитъ къмъ себе мнозина отъ простолюдието, та много мжчно ке ни бидитъ да станиме противъ него, а уще по-мжчно, да го истераме.“

И дѣйствително, прѣдвижданието и на двамата и прѣсмѣтванието имъ се сбждиж, ако и не въ еднакъвъ размѣръ и съ еднакъвъ точно резултатъ. И въ обѣтѣ мѣста, въ Кукушъ сир. и въ Охридъ, Грьцкото Висше духовенство ако бѣше се

показало малко по-отстжпчиво, а отъ друга стърна, по-хитро, та да не държеше распалената на насѣлението рана отворена и зяюща и, съ наслѣственното испращанье на сжщитѣ оние омразни и гоними личности въ епархиитѣ, не я раздърнеше повече, а вмѣсто нихъ, да бѣше проводило други по-гъвкави, по-лукави и по-отстжпчиви владици, непрѣмѣнно щеше по-добрѣ да сполучи. Тая си погрѣшка Патриархията съзна и прибърза да я поправи, нъ вече кжсно, сдѣдъ като едната и другата отъ поменжтитѣ епархии се отказаха отъ нея съвършенно, и слѣдъ като Охридската сполучи да станжтъ истилямитѣ и да се сдобие съ български владика.

Ето защо Нако, слѣдъ прѣизбирането на Мелетия, пакъ съвѣтваше и подбуждаше народа косвенно и потайно да не приима прѣизбирания, за да държи раната отворена догдѣто дойде позгодно врѣме, та да се дигнатъ противъ него отъ ново и посилно. А така сжще по напрѣдъ е постжпвалъ и Д. Миладиновъ съ Охридския Мелетия. Прочее грѣшката и вината на Н. Станишевъ не състои въ прѣизбирането Мелетиево и съвѣстьта му никакъ не го е гризила за това, дѣто отъ нужда и съ цѣль да икономиса нѣкакъ неприятнитѣ тогашни обстоятелства, избралъ или склонилъ да се прѣизбере изгонений попрѣди Мелетий. Голѣма вина съотечественницитѣ Накови му отдаватъ за друго, именно за това, дѣто, макарь и заслужно, намрази българския владика Партения и въ най-критическитѣ минути го остави беззащитенъ противъ козподѣйствата и гоненията на Грьцката Солунска Митрополия, която най-послѣ и успѣ да го събори и истика изъ епархията му и да лиши Българитѣ отъ едно срѣдство най-згодно за пълна сполука въ недалечно бжджще. Отъ паданьето Партениево като слѣдствие произлѣзоха всичкитѣ неприятни послѣдици, несполуки и нещастия на епархията въ народоцьрковно отношение, а не ще погрѣшимъ, ако кажемъ, че и неуспѣваньето да влѣзе послѣднята между поименованитѣ въ фермана отъ 1870 г. епархии на Екзархата длъжи се на сжщето това обстоятелство, когато инакъ, имахж се голѣми вѣроятности за пълна сполука въ това отношение. А което е най лошето, то е, безъ съмнѣние, вмжкването на Унията слѣдъ не дълго врѣме, която доста здраво се е загнѣздила вече и отъ която много повече теглятъ Кукушанитѣ и не могатъ и днесъ още да се избавятъ отъ нея съвършенно и Богъ знае кога ли ще бжджтъ съвсѣмъ отървани.

А за тая послѣднята съвѣстьта най-много и най-чувствително гризила Нака Станишева и до смъртний му часъ.

Ето вкратцѣ за него онова, което на талантливий (!) нашь критикъ се вижда като противорѣчие и, кажи лъжа отъ наша страна. Ако и това обяснѣние умътъ на г. Д. Ризовъ не може да обземе. то вѣрваме, и никой нѫть и отъ никакво обяснѣние не ще може да разбере, споредъ турс. пословица на дѣда Славейкова: „аннаянѫ сиври-синекъ сазъ джръ, аннамаянѫ даулъ зурна азъ джръ“.

Най-наконъ остая да споменемъ нѣщо за върхътъ и вѣнецътъ (!) на недостаткитѣ ни, които г. Д. Ризовъ съ прозорливитѣ си очички съзрѣлъ въ „Материялитѣ ни, именно, въ лектиката и грамматологията на съдържанието имъ. Но тозъ послѣдний въпросъ като нещемъ, както споменѫхме погорѣ, да влизаме въ расправии съ Н. Милость, ще го оставимъ висящъ на благоразумието на г-да читателитѣ.

Колкото за скѫпотията или ефтинията на книжката ни, мислимъ, е въпросъ, за който не му е тукъ мѣстото да се говори макаръ и да има какво да се каже и за него.

К. .А Ш.

Нѣколко още рецензии или и критики, обнародвани въ разни журнали, по издаденитѣ до сега книжки отъ „сборника“ ми на народни умотворения.

V.

„*Сборникъ отъ български народни умотворения, книга I.* Събралъ и издава К. А. Шапкаревъ. София 1891 год. Цѣна 2 лева и 50 ст.

Г. Шапкаревъ, извѣстенъ вече на читателитѣ по своитѣ почтенни трудове относящи се до Македония, въ която е роденъ (Биографиитѣ на Миладиновци и Станишева, сбирка отъ Македонски пѣсни, приказници, полемически статии за Македония и пр.), е издалъ въ началото на тая година горѣпоменатата книга, която е часть само отъ огромний материялъ по Македонската фолклора, събиранъ отъ него въ продължение на 30 години. Настоящата книга съдържа 277 [1]) самовилски, религиозни и обрядни пѣсни, записани грижливо и съ фонетическо правописание; слѣдующитѣ части (споредъ, както виждаме въ прѣдисловието), ще обематъ осталитѣ пѣсни, сжщо и приказки, пословици, гатанки и пр. продукти на народното творчество и философия въ Македония, както и около двѣ хиляди македоно-български думи. Трудътъ на г. Шапкарева, прочее, е твърдѣ важенъ за насъ и той има право да се надѣва на подкрѣплението на българската публика, отъ която щяло да зависи обнародването и на осталитѣ части отъ *сборника* за *български народни умотворения*. Прѣди всички и най-главното подкрѣ-

1) Съ още три прибавени, а не номерувани.

пление ние бихме желали да окажеше въ тоя случай Министерството на Народното Просвѣщение, тъй като по характера и по специалний си интересъ, книги подобни на тая не намиратъ особенно въ нашето общество, желаемата распространенность, за да може да бѫде бързо насърдченъ и спомогнѫтъ издателтъ ѝ.

„Денница“ мѣс. Априлий 1891 кн. 4.

VI.

Сборникъ отъ Български народни умотворения. Частъ първа. Простонародна българска поезия или български народни пѣсни. Отдѣли I и II самовилски, религиозни и обрядни пѣсни. събралъ и издава К. А. Шапкаревъ. Цѣна 2 лева и 50 ст.

Г-нъ К. Шапкаревъ е извѣстенъ народенъ дѣецъ въ Македония и единъ отъ най-трудолюбивитѣ наши учители и литератори. Той се постоянно занимава съ нашата литература и съ досегашнитѣ си трудове е завзелъ едно доста завидно мѣсто между ученитѣ слависти. Може да се каже, че той най-добрѣ отъ всички ни познава Македония, защото въ разстояние на 28 [1]) годишната си дѣятелность тамо, той и като Македонецъ е могълъ да изучи всичко достодолжнимъ образомъ. Съ сегашния си трудъ, *сборника на българскитѣ народни умотворения* той направи една неоцѣнима услуга, защото този неговъ трудъ стои много по-високо отъ всички подобни трудове, издадени до сега у насъ. [2]) За това ние прѣпоржчваме този неговъ трудъ на читающата наша публика, а особенно на нашитѣ учащи и учащи се, тъй като тѣ въ него ще намѣрятъ крайно полезни и необходими нѣща за обогатяване за своитѣ знания. Като пишемъ тия ние считаме за нуждно да забѣлѣжимъ, че рецензентътъ, на когото било прѣдало почитаемото Миниттерство на Нар. Просвѣщение да прегледа тоя трудъ на г-на К. Шапкарева, се произнесълъ за неговото достойнство твърдѣ благоприятно. [3]) Желателно е Министерството на Просвѣщението да улесни г-на К. Шапкарева материално както въ издадения му сега трудъ, така и въ неговото продължение.

В. „Селянинъ“ бр. 127 отъ 12-й Мартъ 1891 г.

---

1) Не би било погрѣшно, ако се кажеше: 30 годишна.

2) Подобно нѣщо не претендирамъ за своитѣ скромни трудове.

3) Поменѫтата рецензия не е еще нигдѣ обнародваоа; тя се пази у Министерството на Нар. Просвѣщение. К. А. Ш.

VII.

„*Сборникъ отъ Български народни умотворения*“. Часть първа. Простонародна българска поезия или български народни пѣсни. Отдѣлъ I и II. Самовилски, религиозни и обрядни пѣсни. Книга I. Събралъ и издава К. А. Шапкаревъ. София. 1891“.

Г-нъ Шапкаревъ, който е познатъ добрѣ на българската интелигентна публика, както съ своето многогодишно учителствуване въ Македония, така и съ своето похвално старание за събирането и отчасти отпечатването на разнообразни и важни материали по българското народовѣдение въобще, и найвече по изучването на българомакедонското население, — тѣзъ дни е издалъ горѣозначената книжка. Обемътъ на книжката in 4° има XXIV стр. прѣдговоръ и 170 стр. текстъ, който състои само отъ пѣсни, раздѣлени на групи по слѣдующий редъ: отдѣлъ I: а) самовилски и змѣйски пѣсни подъ № 1—№17 и б) религиозни, въ християнски смисълъ, подъ № 18—73; отдѣлъ II, обредни пѣсни: а) „божични, подъ № 74—№ 77. б) Лазарски подъ Н. 78 — Н. 141, в) брачни или свадбени подъ Н. 142 — Н. 273 и г) мжртовечки подъ Н. 274 — Н 277. Пѣснитѣ сж придружени съ заглавия и забѣлѣжки за лицата, които сж ги испѣли на г. Ш., или пъкъ сж ги записали и му ги доставили; при нѣкои пѣсни е означена и датата на записването. Повечето отъ пѣснитѣ сж записани на българо-македонско нарѣчие, а останжлитѣ, въ незначително количество — на източно и — западно-българско. Къмъ нѣкои пѣсни сж притурени (на долнитѣ полета) кратки бѣлѣжки за похарактеритѣ фонетически и формално особености на българскитѣ говори въ Македония, западна и източна България, за значението на нѣкои думи и обичаитѣ. Ще забѣлѣжимъ нжтемъ, че лигвистическитѣ бѣлѣжки на г. Ш. не съдържатъ нѣщо ново, което до сега не е било извѣстно на българската филология, толкозъ повече, че въ тѣхъ той е повторилъ много отъ онова, което вече е обнародвалъ на страницитѣ на Соф. „Пер. Спис.“ и на „Сборника“ на Мин. на нар. просв. Въ „Прѣдговорътъ“ г. Ш. подкрѣпя, отъ своя страна, утвърдението на Бр. Миладинови, че богатството на българската народна словесность е грамадна, като забѣлѣзва при това, че главнитѣ мѣста, гдѣто се развива българската устна поезия, сж малкитѣ градове и села, жителитѣ на които прѣзъ дългитѣ зимни нощи и прѣзъ годишнитѣ праздници пѣжтъ пѣсни,

приказвать приказки, даватъ си гатанки и пр.; за жалость, обаче, богатството на българската народна поезия почнѫло вече да се намалява подъ неотразимото влияние на просвѣщението и цивилизацията, старитѣ обичаи се напущатъ, или се замѣстватъ съ чужди, вѣрванията се изоставятъ. Споредъ това, разбира се, добрѣ би било да се побърза съ събирането на всичкото това богатство: голѣма услуга въ този случай би могли да направѫтъ мѣстнитѣ български учители въ Македония и другитѣ интелигентни лица, тъй като пѫтуването на чуждестранни лица по Македония съ таквази цѣль, е придружено съ голѣми затруднения и разни неприятности. Самъ г. Ш. почнѫлъ да събира своитѣ материали по изучването на българското население въ Македония отъ 1855 г.; отъ тогазъ и до днесъ той не е преставалъ да работи съ завидна енергия и постоянство въ полза на българското народовѣдение, като не е жалилъ при това и своитѣ всѣкогашъ оскждни парични срѣдства; благодарение на тѣзъ лични жъртви, г. Ш. е сполучилъ, въ течение на единъ периодъ отъ 30 години, да състави капитална сбирка отъ разнообразни и много важни въ научно отношение материяли, които обематъ: повече отъ 1250 пѣсни, нѣколко исторически прѣдания за различни мѣстности и лица, повече отъ 200 приказки, повече отъ 400 гатанки, [1]) около 80 описания на различни мжжки и женски игри, нѣколко описания на суевѣрия и обичаи при раждание, на свадби, и при погребване на мъртвци и др., нѣколко описания на български народни костюми (мжжки и женски) въ разни мѣста на Македония, имена на 80 почти разни болѣсти съ описания на способитѣ за цѣрението имъ, около 2000 български названия на градове, села, планини, рѣки и мѣстности въ Македония, български названия на разни видове риби, птици, жита, плодове, дървета, трѣви, цвѣтя и вѣтрове, бѣлѣжки за особенноститѣ на българскитѣ нарѣчия и говори съ притурка на собствени имена и прѣзимена и, най-сетнѣ, около 2000 думи, които сж въ употрѣбление въ катадневната рѣчь на българитѣ въ Македония, тогазъ когато въ другитѣ български нарѣчия и говори тѣ или никакъ не сж извѣстни, или се употрѣбяватъ рѣдко, а по нѣкогашъ и въ друго значение. Исключая

1) Тукъ авторътъ на настоящата рецензия пропуснѫлъ е да спомене че между материяла има и около 1500 пословици и пословични изрѣчения съ изяснението имъ. К. Ш.

една малка часть, изброенитѣ тукъ материяли сж събрани въ срѣдня и западна Македония. Г-нъ Ш. изброява подробно мѣстата, къмъ които се отнасятъ материялитѣ, а сжщо и лицата, които или сами сж ги записали и му ги доставили, или пъкъ сж му спомогнжли тъй или инакъ за записването; той обяснява подробно и приетото отъ него за сбирката правописание, което носи исключително фонетически характеръ. По поводъ на правописанието, считаме за умѣстно да направимъ тукъ една малка забѣлѣжка. Начертанията: *свет-от* Н. 21 стр. 106, *младоженик-жтъ* Н. 34 ст. 58, *царь-от*, Н. 2 ст. 10 и др. сж погрѣшителни, защото за граматически членъ служи мѣстоимението *тъ*, а звуковетѣ *о*, *ж*, *йо* сж различни, въ зависимость отъ нарѣчието, фонетически прѣвращения на крайнитѣ *ъ* и *ѣ*, гласностьта на които се запазила въ българския езикъ въ онзи случай, когато думата извършва въ рѣчьта извѣстна формална функция; замѣстванията на крайнитѣ *ъ* и *ь* съ гласни звукове до толкозъ сж се специализирали, щото въ нѣкои наши говори сжщата формална функция на думата се обхожда и безъ *тъ*. Не би било излишно за г. Ш. да сравни съврѣменнитѣ българо-македонски форми: *свето-т*, *конйо-т* съ примѣритѣ: *народосъ*, *работъ*, *домотъ*, *дьне-съ* и др. въ Мариинското Евангелие (гл. въ изд. на г. В. Ягича, стр. 430 въ „Прилож.“). Освѣнъ кривото разбиранье на граматическия членъ въ българския языкъ, въ сборника на г. Ш., поне въ печатанитѣ образци, има случаи отъ невѣрно прѣдаванье особеноститѣ на живото произношение, нъ тѣзи случаи сж малко,[1]) така щото

1) Като сърдечно благодарж почитаемому автору на настоящата рецензия за любезностьта, що ималъ да прѣпоржча моитѣ скромни, нъ инакъ надмѣнни трудове, сжщеврѣменно же да открие недостаткитѣ ми въ употрѣбеното у нихъ правописание, като указва на нѣкои примѣри, като погрѣшително употрѣбено, именно за членътъ у начьртанията: *свет-от*, *младоженик-жтъ*, *царь-от* и др. вм. *свето-т*, *младоженикж-т*, *царьо-т*, тъй като, споредъ него, звуковетѣ *о*, *ж* и *йо* не съставяли часть отъ члена, който не е друго освѣнъ мѣстоименне, а били различни фонетически превращения на крайнитѣ *ъ* и *ь* и пр., молилъ бихъ го да ми покажѐше още за единъ подобенъ недостатъкъ, за да бихъ могълъ и него да поправж, именно, случайтъ въ думитѣ: *нати-ут*, Н. 21 ст. 101, *белий-оп* Н. 15 ст. 22, *легий-оп*, Н. 23 ст. 20, *старий-о* Н. 36, ст. 4, *младий-о*, ст. 5, и Н. 37, ст. 7 и 8, *ѣдрий-от*, Н. 80 ст. 12, мой-от Н. 86 ст. 11 и 14 и др.; коя именно буква въ тѣзи думи се преобръща на *о* като въ тѣхъ нѣма крайна *ъ* или *ь* а *й*, която впрочемъ и се запазва? Догдѣто това мое недоумѣние не ми се разрѣши, азъ ще считамъ показанитѣ отъ г. рецензатора погрѣшки за недѣйствителни, слѣдователно и нѣма да се отклоня ни въ точка отъ приетото си правописание. Сжще желалъ бихъ да ми покажѐше и кои сж именно онѣзи случаи, макаръ и малко ако да

правописанието на г. Ш. въобще може да се счита за твърдѣ сполучливо, и филологътъ ще може да се ползува съ него успѣшно за своитѣ цѣли. Всичкитѣ материяли г. Ш. смѣта да издаде въ три отдѣлни части: първата ще обеме пѣснитѣ и историческитѣ предания; между пѣснитѣ има много такива, които прѣдставляватъ варияпти, нерѣдко въ нѣколко екземпляра, къмъ напечатанитѣ до сега въ различни сборници и периодически списания пѣсни, нъ тѣзъ вараяпти не сж лишени отъ интересъ, най-вече за филологътъ, тъй като тѣ сж записани на различни нарѣчия и говори. Втората часть ще обеме приказкитѣ, пословицитѣ и описанията на игритѣ, третята — описанията на обичаитѣ, суевѣрията и костюмитѣ, имената на болѣститѣ, лингвистическитѣ бѣлѣжки, списъка на българо-македонскитѣ думи, списъка на иностранитѣ, непонятни на всѣкой читатель, думи съ значението имъ и сравнителния списъкъ на родственнитѣ по происхождение български, гръцки, влашки и албански думи. Интересенъ ще бжде списъка на българо-македонскитѣ думи, образци отъ които г. Ш. е прѣдставилъ на стр. XX—XXIII въ „Прѣдговорътъ“ къмъ издадената книжка; такива думи, като: *биліе, блюдо, брак. бран, бреме, весло, влас, гибам, доба, младенец, окно, начеток, иоздно, сугуба, убрус* и пр., иматъ значение по отношение къмъ спорния въпросъ за отечеството на „старо-църковно-славянския“ (старобългарския) езикъ. Г-нъ Ш. подробно обяснява мотивитѣ, които сж го карали да събира своитѣ разнообразни материали, и вѣрно опредѣля тѣхното значение за изучването на дадения въпросъ отъ българското народовѣдение. На стр. XVII, въ забѣлѣжката, той е направилъ опитъ да раздѣли българо-македонското нарѣчие на отдѣлни говори; за основа на дѣлението той е взелъ по-характернитѣ фонетически и формални особености: въ първия случай той се спрѣлъ върху нееднаквото въ различни мѣста произношение на *ѕ, ѣ* и *ж* и върху разнообразието въ прѣвращението на *ді* и *ті*, които въ македонскитѣ говори даватъ *жд, дж, ждж, гь* и *шч, ч, кь, т;* въ втория случай той е взелъ подъ внимание оконч. *т.* въ 3 л. ед. ч. въ глаголитѣ и грамматическия членъ въ тритѣ

сж, но невѣрно отъ моя страна прѣдавано особеноститѣ на живото произношение, за да се види, до колко сж дѣйствителни и тѣ или мними и видими само, та щж му бжде признателенъ. Колкото за повторението на бѣлѣжкитѣ признавамъ си грѣшката, ако е грѣшка, прѣдъ видъ на една особна предначъртана отъ моя страна цѣль, за обяснение на която не е тукъ мѣстото. К. А. Ш.

му вида: *от-та-то, ов-ва-во, он-на-но*. На основание на означенитѣ звукови и формални отличия, г. Ш. е раздѣлилъ българо-македонското нарѣчие на петь отдѣлни говора, като се постаралъ сжщеврѣменно да опредѣли приблизително и географическитѣ имъ граници.

Настоящата книжка, заедно съ издаденитѣ по-напрѣдъ: „Материали за животоописанието на Бр. Миладинови," „Русалии" и „Български народни приказки и вѣрования, прѣдставлява само малка часть отъ голѣмата, приготвена за печатъ сбирка на г. Ш. Намъ ни остава само да изразимъ на г. Ш. своята признателность за неговитѣ многогодишни грижи да събере и да спаси отъ загинване голѣмо количество скжпоцѣнни за българовѣденнето материали и да му пожелаемъ да свърши възможно по-скоро печатанието на всичкитѣ материали. Не можемъ обаче да не изразимъ тукъ и своето голѣмо съжаление, че г. Ш., отъ страна на паричнитѣ срѣдства се намира въ такива неблагоприятни условия, които ще попрѣчжтъ много на скорото и окончателно отпечатване на материалитѣ; на поддържка отъ българската читающа публика, въ дадения случай, г. Ш. не може да расчита много, и споредъ това той главната си надежда възлага на уважаемото Министерство на Народното Просвѣщение, въ задачата на което влиза поддържката на литературнитѣ и научнитѣ прѣдприятия. Съ поддържката на прѣдприятието на г-нъ Ш., Мин. на Нар. Просвѣщение ще притури още една важна услуга къмъ онія, които то до сега е успѣло вече да направи за всестранното изучвение на българския народъ и на българската земя, и, между друго, ще даде на българската наука още едно отъ най-вѣскитѣ срѣдства за тълковото разяснение на въпроса за нераздѣлностьта на тенденциозно нареченото отъ страна на нѣкои чуждестранни неискренни списатели „славянско" плѣме въ Македония отъ останжлата часть на българския народъ.

Г. П.

Соф. П. Сп. на Бълг. Кн. Дружество кн. XXXVI стр. 996.

VIII.

Сборникъ отъ бѣлгарски народни умотворения. Часть първа. Простонародна бѣлгарска поезия или бѣлгарски народни пѣсни. Книга I. Събралъ и издава К. А. Шапкаревъ. София. Печатница на „Либералний Клубъ.“ 1891.

Поезията не се учи изъ книгитѣ, а е даръ природенъ. Тя не е произведение на училището, нето плодъ отъ образуванието; образованието може само да я разбуди и озари тамъ, дѣто тя сжществува първоначално, дѣто е дадена отъ самата природа.

Всѣкой народъ си има своята муза. Тя обитава не на олимпийскитѣ височини, а има сѣдалището си въ самата срѣда на народа. Подобно на славея, който, скритъ въ шумата на гората, привѣтствува съ мелодичната си пѣсень сиванието на зората, така и простий народъ пѣе по тактъ и ритма на сърдцето. Неговий стихъ е опредѣленъ и измѣренъ и безъ правилата на Пиитиката. Свободна отъ школска мждрость и риторика, простонародната пѣсень говори прямо на сърдцето и намира отзивъ у него. Както алпийското езеро отражава въ кристалнитѣ си води околната природа, така и въ народната пѣсень се огледва душата на народа съ всичкитѣ й пориви и вълнения.

Чуденъ е наистинна народний геній въ своето творчество. Той твори минутно и безъ перо въ ржка; той пѣе така просто и естественно, както тжжи или се радва, както плаче или се смѣе; цѣлата лѣствица на човѣшкитѣ чувствувания и страсти рисува той безъ всѣко украшение и приструвка, въ рѣчь, пълна съ животъ и енергия. Напраздно ще търсите първия съчинитель на тая дивна епопея. Тя е задумана не въ една глава, редактирана и допълнена е отъ хиляди и презъ нейния тактъ се слуша пулса на цѣлъ народъ. Омиръ, Оссианъ, Шекспиръ, — всичкитѣ велики поети сж порастнжли въ школата на простонародната поезия. Това за свѣдѣние на нашитѣ стихоплетци. А сега да разгледами литературния трудъ на г. Шапкарева.

Твърдѣ късно се е съзнала у насъ нуждата отъ събиранието на народнитѣ ни умотворения. Това е станжло по неуцѣнявание ползата отъ това народно достояние. Другъ трѣбаше да ни посочи съкровището, закопано въ собственната ни кжща. Първъ който възбуди интересъ къмъ събиранието на народнитѣ ни умотворения, е сърбина Вукъ Ст. Караджичь въ

началото на настоящето столѣтие. Първий сборникъ отъ български народни пѣсни е излѣзълъ на свѣтъ въ 1842 година. Отъ тогава до сега числото на тия сборници бързо нараste и днесь нашата литература брои нѣколко голѣми и малки сбирки отъ духовното богатство на народа ни, безъ да се смѣтатъ изданиятѣ на чужди езици. На послѣдньо Министерството на Народното Просвѣщение чрезъ своя журналъ доста обстоятелственно разви и освѣтли въпроса и съ това положи начало на български *фолклоръ*.

Идеята е съвременна и прѣдприятието родополезно, но още много години ще се изминатъ, додѣто се роди български Гримъ, който ще знае какво трѣба да стане отъ натрупания суровъ материалъ. До тогава подобни книги, чини ни се, ще стоятъ затворени въ библиотекитѣ ни само за свѣдѣние, неумѣещемъ да оползотворимъ богатството, което тѣ криятъ въ себе си. За доказателство на казаното може да послужи състоянието, въ което се намѣрва нашата филология, която и сега, при толкова цѣнни материали по езика ни, пакъ не се помръднала нѣто стжпка напрѣдъ.

Г. Шапкаревъ съ своя сборникъ значително увеличава склада на народнитѣ ни умотворения. Неговата работа е особенно скжпоцѣнна за нашата литература, понеже е извършена върху народна почва. Неговитѣ материали сж събирани отъ първа ржка, и при това повечето отъ онія страни на отечеството ни, които сж малко извѣстни и изслѣдвани по тая часть. Освѣнъ Сборника на бр. Миладинови и този на Верковича не знаемъ други источници, отъ дѣто бихме могли да черпимъ свѣденията за езика, нравитѣ и обичаитѣ на нашитѣ братя отъ онія части на татковината ни.

Въ единъ дълъгъ прѣдговоръ отъ безконечни периоди г. Шапкаревъ счелъ за нуждно да ни раскаже за богатството на народнитѣ ни умотворения и за значението имъ въ нашата етнография; [1]) като ни запознава въ сжщото врѣме и съ историята на своя сборникъ. [2]) Ний му прощаваме чепавия стилъ за *хатъра* на тридесетгодишния му трудъ, [3]) който положилъ

1) Това е тѣжькъ грѣхъ, види се.

2) А това пакъ, смьртенъ, може би.

3) Благодарьж г-ну рецензатору за добрината, шо ималъ, за *хатъръ* да ми прости тѣжкитѣ грѣхове за *чепавий* ми стилъ въ прѣдговора; сжщеврѣменно обаче мольж го да ми позволи да му кажж, че не е било мѣстото тамъ, дѣто трѣбало би да са поспрѣ и да критикува, а да глѣда сжществото на дѣлото. Азъ не

като пчела, хвърчащъ отъ стръкъ на стръкъ, отъ цвѣтъ на цвѣтъ да събира сладкия сокъ изъ градината на народната ни поезия.

Неговия сборникъ превъсхожда другитѣ отъ този родъ по своето богатство и разнообразие на материяла. Той съдържа, както увѣрява г. Шапкаревъ, и описания на костюми, названия на разни болѣсти и тѣхното лѣчение домашнимъ образомъ. Освѣнъ това географически и етнографически названия, филологически бѣлѣжки по югозападното нарѣчие на бълг. езикъ и рѣчникъ отъ 2000 думи отъ сжщето нарѣчие. Съ една дума неговия сборникъ представлява цѣлъ рудникъ отъ народни умственни богатства, отъ които, споредъ собственнитѣ думи на самия авторъ, и етнографа, и историка, и филолога, и археолога, и медика, па даже и ботаника ще извлѣкжтъ надлѣжна полза, всѣкой по своята специалность.

Мѣстото не ни позволява да анализираме труда на г-нъ Шапкарева, па мислимъ и не е нуждно това имѣйкимъ вѣра въ негова авторъ. Факта, че той е посвятилъ половинъ животъ на това дѣло е достатъчна гаранция за съвѣстностьта, съ която е испълнилъ задачата си. Не трѣбва да се испуща изъ (прѣдъ) видъ и това обстоятелство, че г. Шапкаревъ е сътечественникъ на бр. Миладинови и слѣд. вѣренъ *интерпретъ* на мислитѣ и чувствата на своитѣ сътечественници.

Вмѣсто да плѣтемъ *вѣнци хваления* автору за неговия драгоцѣненъ трудъ, съ който обогатява народната ни книжнина, мислимъ, че повече ше му услужимъ, ако подкрѣпимъ просбата му предъ Министерството на Народното Просвѣщение и предъ

сьмь ималъ намѣрение ни охота да се прѣпорѫчвамь прѣдъ учената публика съ краснорѣчие и съ изящни стилове, а съ суровъ материялъ, както и сьмь казалъ. Това е достояние само на високоученитѣ като Н. Милость, а не наше, на остарели *даскалетини* отъ преживѣлитѣ школи. Можехъ даже и безъ никакъвъ прѣдговоръ и стилъ, а просто съ двѣ три *чкъртки*, като на рабушь, да прѣставѫ прѣдъ свѣта материяла си, та отъ това щеше ли този послѣдний да изгуби нѣщо отъ цѣната си? Когато нѣкой горский житель прѣдстави на надлѣжното мѣсто нѣкоя изнамѣрена отъ него драгоцѣнна руда, намалява ли се стойностьта на скѫпоцѣний намѣренъ металъ, ако представительтъ му, когато го прѣдстави, не бѫде облѣченъ въ фракове или не го донесе въ свѣтелъ сеѫдъ? И. губи ли нѣщо отъ правото си за възнаграждение, което му се пада като на откривачь на скѫпата руда, ако той не умѣе да се съобрази съ тънкитѣ етикети на новата цивилизация? Въ заключение ще свьршѫ забѣлѣжката си съ народнитѣ пословици: „Така знайтъ Пейо, така плашитъ деца“. и: „кой може болье, широко му полье.“

К. Ш.

българската интелигенция [1]) да го улеснѫтъ въ неговото литературно предприятие, като купатъ повечко отъ книгата му. Неговий сборникъ не трѣбва да липсва въ никое учебно заведение. въ никоя библиотека. Време е най-послѣ и нашитѣ учители [1]) да се озърнѫтъ малко на около си и да видятъ, че и вънъ отъ грамматиката има работи, които тѣ и ученицитѣ имъ би трѣбвало да знаятъ. Или, за да свършимъ съ Хамлетовитѣ думи: „Много още нѣща има по небето и по земята, които нашата школска мѫдрость нето на сънъ е виждала.“

Л Л.

В. „Новини“ брой 30 отъ 18 Априлий 1891 г.

VIII.

Въ послѣднята, 37-а, книжка отъ Пер. Списание на Б. Кн. Дружество, стр. 256—263, намираме описанието на два стари обичаи отъ Македония: „*Ешка*“ и „*Ерле*“, които сѫществували въ селата: Емборе, Дебрецъ и Палиоръ, изложени отъ г. Д. В. Македонский.

Г-нъ Д. В. Македонский при казаното описание намѣрилъ за нуждно съ двѣ бѣлѣжчици на стр. 257 и стр. 261 да се докосне и до нашитѣ скромни трудове, именно въ първата отъ нихъ казва:

„Г. Шапкаревъ на стр. 163 въ своя „Сборникъ отъ български народни умотворения“, часть III кн. VII, забѣлѣзва, че тоя обичай, *Ешката*, спорѣдъ както му е съобщилъ Благой Димитровъ отъ село Емборе, мой роднина и учитель въ Солунската мѫжка българска гимназия, билъ подобенъ на „Русаллиитѣ“ въ Кукушь. Това не е вѣрно. Както всѣки ще забѣлѣжи, *Ешката* е съвършенно другъ обичай отъ обичая на руссалиитѣ и нѣма нищо общо съ него, освѣнъ може би оржжието“.

А въ втората си забѣлѣжка, слѣдъ като забѣлѣзва че *Ешката* и други още обичаи сѫществували и въ Битоля, прибавя:

---

1) При всичкитѣ увѣщания на г. г. рецензаторитѣ, съ прискърбие се констатира че нашата интелигенция, съ малко изключение, далечь е още отъ да разбере думитѣ както тѣхни, така и на какви да били Хамлетовци.

К. Ш.

„Тоя и много други обичаи отъ Битоля не сж *извѣстни* на г. К. А. Шапкаревъ, *който ужъ е сѣбиралъ* народни умотворения и обичаи въ Македония. При всичко че *негова милость е билъ и учитель* въ Битоля прѣзъ 1873—1874 год., нъ *не се заинтересувалъ* да запише тамошнитѣ *многобройни* и отъ голѣма важность за народната ни старина обичаи".

Колкото до първата бѣлѣжка ние ще отдадемъ пълно право на г. Д. Македонский. Защото дѣйствително „*Ешката*", спорѣдъ както се вижда въ изложението му, е съвсѣмъ другъ обичай отъ обичая за „*Руссаллиитѣ*" въ Кукушъ. Той прилича повече на карнавалсккий обичай отъ колкото на руссаллийский, съ когото наистина нѣмалъ нищо общо, даже нито по оржжието. „Руссалиитѣ", не се въоржжаватъ съ друго оржжие освѣнъ съ по една гола сабя или ятаганъ, а само прѣдводительтъ имъ съ секира, когато *ешкарятъ* съ всѣкакви оржжия, каквито да сж, неопредѣленно. Първитѣ не упражняватъ никакво насилие върху населението, за да извличатъ отъ него пари, когато послѣднитѣ иматъ го за единственното срѣдство за постижението на тѫзи си цѣль. Еднитѣ сж мирни и регулярни, като регулярна войска, когато другитѣ, виждатъ се като насилници и разбойници. Най-послѣ, Руссаллиитѣ не си турятъ никакви маски, не си промѣняватъ нито си загрозяватъ лицата, нито пакъ водатъ съ себе каквито да сж жени, когато Ешкаритѣ правятъ както едното така и другото. Между впрочемъ, ако ние сме казале че подобенъ на руссаллийский обичай сѫществувалъ и въ Емборе подъ име: *Ешка*, ние, мислимъ, не сме отговорни, тъй като не сме го казале отъ себе или отъ свое знание и наблюдение, а по съобщение отъ извѣстно лице, което въ такъвъ случай може да отговаря.

А колкото за втората забѣлѣжка че намъ, който ужъ сѣмъ сѣбиралъ народни умотворения и обичаи въ Македония, не сж били извѣстни Битолскитѣ обичаи и, макаръ и да сѣмъ билъ учитель въ тоя градъ прѣзъ 1873 — 1874 г., нъ не сѣмъ се билъ заинтересувалъ да ги запишѫ, нека г. Д. Македонский ни позволи да му кажемъ, че тя, особенно послѣдни ѝ периодъ мириса май на пристрастие! Ние никога не сме претендирале че сме описали по монополно право всичкитѣ народни умотворения и обичаи, колкото би се намирали въ Македония, нито сме запретявали или сме имали право да запретяваме на другитѣ да записватъ и тѣ, нито пакъ специялно и задължително съ тая работа само сме се занимавали, та Г-ство

му, като ревизоръ, да ни натяка че не сме си испълниле длъжностьта тъчно, като не сме описали Битолгкитѣ обичаи, за бабаритѣ и много други. На противъ, ние сме поканяли даже и поканяме вситѣ поученички хора, особито учителитѣ по Македония, да прибързатъ съ събиранието на запазенитѣ още умотворения и обичаи. (Виж. въ прѣдговора на Сборника, стр. III). При това, не ние само сме биле учитель въ Битоля и въ други градове на Македония, та и ние само сме биле длъжни да извършимъ всичко, а биле сж и мнозина други като насъ, прѣдъ насъ и подиръ насъ, слѣдователно они исключавали ли сж се отъ тази длъжность? И самъ г. Д. Македонски даже учителствувалъ е въ сжщий градъ прѣди насъ. Кждѣ му сж прочее неговитѣ описвания? Защо той поне не се заинтересувалъ да ги опише? Или той знае само да критикува, а не и да описва? Нъ той казва че обичая за „бабаритѣ“ и нѣкои други обичаи отъ тоя градъ мислелъ другъ пжть да опише по-обстоятелственно и пр.. Добрѣ; ше видимъ. Нъ защо „бабаритѣ“ само и други нѣкои обичаи въ тоя градъ мислелъ да опише другъ пжть, а не и всичкитѣ многобройни, както казва въ забѣлѣжката си, и отъ голѣма важность за народната ни старина обичаи, които впрочемъ отъ насъ изисква да сме ги опишеле? Само когато Н. Милость, който се интересувалъ билъ отъ народнитѣ ни умотворения и обичаи, опише повече отъ колкото сме описале до сега ние, които не сме се заинтересували (!) да ги запишем, само тога би ималъ право да ни натяка че не сме си испълнили длъжностьта тъчно. Нъ има и друго: ако ние бѣхме се заинтересувале повече (!) и бихме успѣле да опишемъ тъчно всичко, каквото би имало за описване, то тога какво щеше да остане нему да описва въ Пер. Списание и *другъ пжть?* Ето прочее че ние сме му направиле една добрина, че и нему сме оставиле принадлѣжащий дѣлъ за описване. Широко му поле, „жатва многа, дѣлателие же малко.“ Нека Н. Милость се постарае и се потруди да опише повече и подобрѣ отъ насъ. Ние не му завиждаме, а готови сме и да му ржкоплеснемъ!

К. А. Ш.

НБУ, К УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ